KLASICI SVETSKE KNJIŽEVNOSTI

Herman Melvil

MOBI DIK

Remek-delo američke književnosti

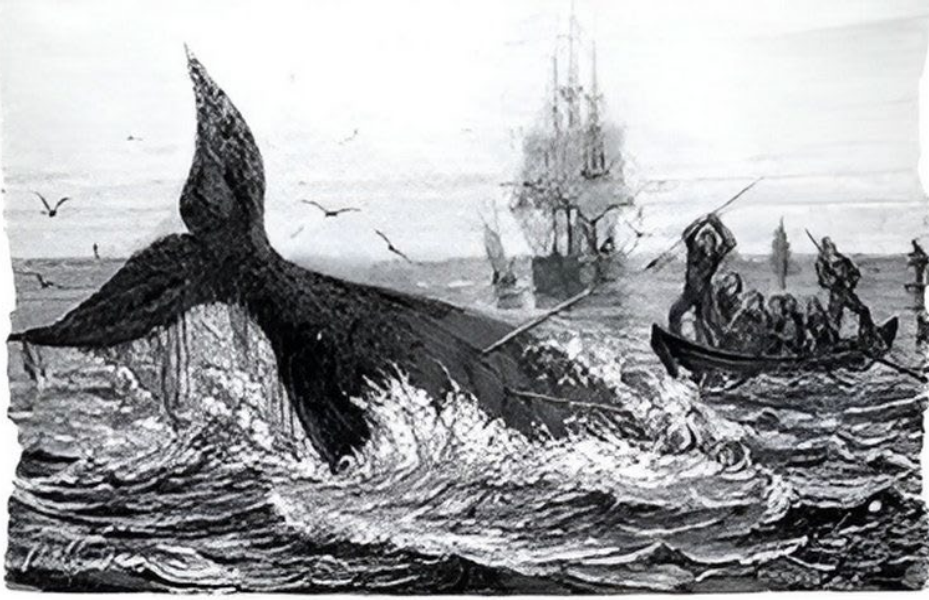

Herman Melvil

Mobi Dik

Preveo
Milan S. Nedić

Laguna

Naslov originala

Herman Melville
Moby Dick

Copyright © ovog izdanja 2020, LAGUNA

SADRŽAJ

ETIMOLOGIJA I CITATI 11
1. VARKE 28
2. ŠARENA PUTNIČKA TORBA 34
3.GOSTIONICA KOD KITOVA MLAZA 38
4. JORGAN 54
5. DORUČAK.....59
6. ULICA.....62
7. KAPELA 65
8. PREDIKAONICA.....69
9. BESEDA.....72
10. POBRATIM.....82
11. NOĆNI OGRTAČ.....87
12. ŽIVOTOPISNI PODACI.....90
13. KOLICA 93
14. NANTAKET.....98
15. ĐUVEČ 101
16. BROD.....105
17. RAMAZAN 120
18. NJEGOV ZNAK 127
19. PROROK 132
20. SVI U POKRETU 136
21. GLAVA ODLAZIMO NA BROD 139

22. GLAVA HRISTOS SE RODI....143
23. NIZVETRENA OBALA....148
24- GLAVA ADVOKAT....150
25. DODATAK PRETHODNOJ GLAVI....155
26. VITEZOVI I ŠTITONOŠE....157
27. VITEZOVI I ŠTITONOŠE....161
28. AHAB....166
29. ULAZI AHAB; ZA NJIM STAB....170
30. LULA....174
31. GLAVA VILENJAK....176
32. GLAVA CETOLOGIJA....179
33. GLAVA SPEKSINDER....192
34. GLAVA STO U TRPEZARIJI....195
35. GLAVA VRH JARBOLA....201
36. GLAVA KRMENA PALUBA....208
37. GLAVA ZALAZAK SUNCA....217
38. GLAVA SUMRAK....219
39. GLAVA PRVA NOĆNA STRAŽARSKA SMENA....221
40. PONOĆ, KAŠTEL....223
41. MOBI DIK....231
42. KITOVA BELINA....242
43. ČUJ!....251
44. KARTA....253
45. IZJAVA POD ZAKLETVOM....259
46. PRETPOSTAVKE....268
47. ROGOZINAR....271
48. PRVO SPUŠTANJE ČAMACA....275

49. HIJENA 286
50. AHABOV ČAMAC, POSADA I FEDALA 289
P51. AVETINJSKI MLAZ 292
P52. ALBATROS 297
53. POSETA NA MORU 300
54. PRIČA SA TAUN-HOA 305
55. O ČUDOVIŠNIM SLIKAMA KITOVA 327
56. O MANJE POGREŠNIM KITOVIM SLIKAMA I O TAČNIM SLIKAMA IZ KITOLOVNIH PRIZORA 333
57. O KITOVIMA U SLIKARSTVU, NA ULJEŠURINIM ZUBIMA, NA DRVETU, NA LIMU, NA KAMENU, NA BRDIMA I NA ZVEZDAMA 337
58. PLANKTON 340
59. HOBOTNICA 343
60. KONOPAC 346
61. STAB UBIJA JEDNOG KITA 350
62. HITAC 356
63. KUKA 358
64. STABOVA VEČERA 360
65. KIT KAO JELO 369
ŠEZDESET ŠESTA GLAVA POKOLJ AJKULA 372
67. RASECANJE 374
68. ĆEBE 377
69. POGREB 381
70. SFINGA 383
71. *DŽEROBOAMOVA* PRIČA 386
72. MAJMUNSKI KONOPAC 393
73. STAB I FLASK UBIJAJU JEDNOG PRAVOG KITA, A ONDA VODE RAZGOVOR NAD NJIM 398

74. ULJEŠURINA GLAVA – UPOREDNO POSMATRANJE 405
75. GLAVA PRAVOGA KITA – UPOREDNO POSMATRANJE 410
76. OVAN ZA RAZBIJANJE ZIDINA 414
77. VELIKA „HAJDELBERŠKA BAČVA“ 417
78. CISTERNE I VEDRA 419
79. PRERIJA 424
80. SKRINJA 427
81. *Pikvod* NAILAZI NA *DEVICU* 430
82. ČAST I SLAVA U KITOLOVSTVU 442
83. JONA POSMATRAN ISTORIJSKI 446
84. UDAR KOPLJEM 449
85. IZVOR 452
86. REP 458
87. VELIKA ARMADA 463
88. ŠKOLE I UČITELJI 476
89. VEZANA RIBA I MANGUP RIBA 480
90. GLAVE ILI REPOVI 485
91. *Pikvod* NAILAZI NA *RUŽIN PUPOLJAK* 489
92. SIVA AMBRA 497
93. ODBAČENIK 500
94. STISAK RUKE 505
95. MANTIJA 509
96. TOPIONICA 511
97. SVETILJKA 516
98. RASKLAPANJE I RASPREMANJE 517
99. ŠPANSKI ZLATNIK 521

100. NOGA I RUKA....528
101. OKANICA....536
102. JEDAN VENJAK U ARSACIDAMA....542
103. MERENJE KITOVA KOSTURA....547
104. OKAMENJENI KIT....550
105. DA LI KITOVA VELIČINA OPADA? DA LI ĆE KITA NESTATI?....555
106. AHABOVA NOGA....560
107. DRVODELJA....563
108. AHAB I DRVODELJA....567
109. AHAB I STARBAK U KABINI....573
110. KVIKVEG U SVOM MRTVAČKOM SANDUKU....576
111. TIHI OKEAN....583
112. KOVAČ....585
113. KOVAČNICA....588
114. POZLATAR....592
115. *Pikvod* NAILAZI NA *NEŽENJU*....595
116. KIT LIPSAVA....598
117. STRAŽARENJE KOD KITA....600
118. KVADRANT....602
119. SVEĆE....605
120. PALUBA PRED KRAJ PRVE NOĆNE STRAŽARSKE SMENE....613
121. PONOĆ – OGRADA NA KAŠTELU....615
122. PONOĆ U VAZDUHU – GROM I MUNJA....617
123. MUSKETA....618
124. IGLA....622
125. BRZINOMER I KONOPAC....626

126. PLUTAČA 630
127. PALUBA 635
128. *Pikvod* NAILAZI NA *RAHELU* 638
129. KABINA 642
130. ŠEŠIR 645
131. *Pikvod* NAILAZI NA *VESELOST* 650
132. SIMFONIJA 652
133. LOV – PRVI DAN 657
134. LOV – DRUGI DAN 667
135. LOV – TREĆI DAN 677
EPILOG 690
MELVILOVO PISMO MORU 692
O autoru 704

ETIMOLOGIJA I CITATI

ETIMOLOGIJA

(Sastavio neki pokojni gimnazijski nastavnik pripravnik.)

Kao da ga i sad vidim pred sobom – bled gimnazijski nastavnik pripravnik: sve je na njemu i u njemu otrcano – i kaput, i srce, i telo, i mozak. Uvek je brisao prašinu sa svojih gramatika i leksikona, nekom čudnovatom maramom koja podrugljivo bejaše ukrašena šarolikim zastavama svih poznatih nacija celoga sveta. Voleo je da čisti prašinu sa svojih starih gramatika; možda ga je to, u neku ruku, podsećalo na to kako će se i sam u prah pretvoriti.

„Kad uzmete druge da učite kako se u našem jeziku izgovara reč *whale*, pa u neznanju izostavite glas H[1] koji gotovo sam po sebi daje toj reči njeno značenje, vi onda kazujete nešto što nije istinito."

Haklit

WHALE (kit) švedski i danski je *hval*. Ta životinja je dobila ime po svojoj oblini ili valjanju, jer na danskom jeziku *hvalt* znači nešto zaobljeno ili obličasto.

Iz Vebsterovog rečnika

WHALE… dolazi direktnije od holandskog i nemačkog *whallen*, anglosaksonskog *walw-ian*, valjati, okretati.

Ričardsov rečnik

דח – hebrejski

Κητος – grčki

CETUS – latinski

WHOEL – anglosaksonski
HVALT – danski
WAL – holandski
HWAL – švedski
HVALUR – islandski
WHALE – engleski
BALEINE – francuski
BALLENA – španski
PEKEE-NUEE-NUEE – fidži
PEHEE-NUEE-NUEE – eromangoanski

CITATI IZ LITERATURE KOJA SE ODNOSI NA KITOVE

(Sakupio neki zamenik pomoćnog bibliotekara.)

Pokazaće se da je ovaj puki, brižni rovač i crv, bedni zamenik pomoćnog bibliotekara, ispreturao i pretražio sve biblioteke i ulične prodavnice na svetu i pokupio sve aluzije o kitovima na koje je naišao u bilo kojoj knjizi sakralne ili svetovne tematike. I zato ne morate, barem ne svaki, od tih zbrda- zdola napabirčenih citata, ma koliko bili autentični, smatrati za neko cetološko jevanđelje. Daleko od toga! Jer spominjući stare pisce uopšteno i citirajući pesnike, ti izvodi su samo utoliko vredni i zanimljivi što iz ptičje perspektive donekle daju uvid u sve i svašta što se kod svih mogućih naroda i naraštaja, uključujući i naš, napričalo, izmislio i ispevalo o levijatanu.[2]

Ostaj mi zbogom, bedni zameniče pomoćnog bibliotekara, čiji sam tumač ja! Ti pripadaš onom beznadnom, bledom sloju ljudi koje nikakvo vino ovoga sveta ne može ugrejati, te im se i najslađe vino čini prejako, ali s kojima čovek voli ponekad posedeti, da se i sam oseća jadno, da oćuti neku plačljivu sentimentalnost drugarstva, da im onda u brk skreše, suzna oka i s praznom čašom u ruci, ne osećajući se pri tome tako nevoljno: „Okanite se, pomoćni bibliotekarčići, ćorava posla! Jer što se više trudite da ugodite ljudima, to ćete manje hvale požnjeti!“

Voleo bih da mogu da za vas ispraznim Hempton kort i Tiljerije![3] Ali progutajte suze svoje pa se svim srcem svojim vinite navrh glavnog jarbola, jer vaši prijatelji koji su pošli pre vas već prazne svih sedam nebesa i teraju iz njih sve anđele, Gabrijela, Mihaila i Rafaela, da vama naprave mesto. Ovde se kucate samo krhkim srcima, a tamo ćete se kucati nesalomivim peharima!

„I stvori Bog kitove velike…“

Postanje

„Za sobom ostavlja (levijatan) svijetlu stazu, rekao bih, da je bezdana osijedjela.“

Knjiga o Jovu

„A Gospod zapovjedi, te velika riba proguta Jonu…“

Knjiga proroka Jone

„Gle, more veliko i široko, tu gmižu bez broja životinje male i velike; tu lađe plove, i levijatan, kojega si stvorio, da se igra po njemu.“

Psalmi Davidovi

„Tada će Gospod pokarati mačem svojim ljutijem i velikim i jakim levijatana, prugu zmiju, i levijatana, krivuljastu zmiju; i ubiti će zmaja koji je u moru.“

Knjiga proroka Isaije

„I što god grdnim ustima nemani dođe na dohvat, bila to životinja, brodić ili kamen, sve to u trenu nestaje kroz ogromno, pogano ždrelo i propada u bezdani njen trbuh.“

Plutarh, *Moralni spisi (Moralia*, Holandov prevod*)*

„U Indijskom okeanu živi najviše riba, i u njemu su najveće

koje postoje; među njima kitovi i virovi, koji se zovu ulješure, zapremaju i do četiri jutra ili rala površine.“

Plinije (Holandov prevod)

„Jedva smo dva dana plovili po moru, kad se u osvit zore pojaviše mnogi veliki kitovi i druge morske grdosije. Među prvima bejaše jedan čudovišne veličine… Taj se razjapljenih čeljusti približavao nama, dižući val za valom na sve strane, a pred njim se more kipeći penilo.“

Lukijan, *Istinita istorija* (Tukov prevod)

Obišao je i tu zemlju u nameri da lovi kitove, koji su na velikoj ceni zbog svojih zuba, od kojih je nešto doneo i kralju… Najbolji su kitovi bili ulovljeni u njegovoj zemlji, a neki su od njih bili četrdeset osam, čak i pedeset jarda[4] dugački. Reče da je on jedan od one šestorice što su za dva dana ubili šezdeset kitova.

Oterovo ili Ohterovo pripovedanje
koje je zabeležio kralj Alfred 890. godine

„I dok je sve ostalo, bilo to životinja ili čamac, čim uđe u jezive čeljusti te nemani (kita), odmah izgubljeno i progutano, riba glavoč može tu mirno ući i počivati.“

Montenj, *Apologija za Rejmonda Sebonda*

„Bežimo, bežimo! Đavo me odneo ako plemeniti prorok Mojsije nije u životu strpljivoga Jova opisao levijatana.“

Rable

„Jetra toga kita zapremala je dvoja kola.“

Stou, *Anali*

„Džinovski levijatan čini da more uzavri, kao što mast zacvrči u tavi.“

Bejkon, *Vezilja Davidovih psalama*

„Što se tiče čudovišno golemog obima kita ili ulješure, nije nam ostavljeno ništa pouzdano. Neobično se ugoje, toliko da se od jednog kita može dobiti neverovatna količina ulja.“

Bejkon, *Istorija života i smrti*

„Za unutrašnje pozlede pričô je
Da je spermacet[5] najbolja stvar na svetu.“

Šekspir, *Kralj Henri*

„Vrlo sličan kitu.“

Šekspir, *Hamlet*

„… kao što ranjeni kit pučinom prema kopnu juri.“

Edmund Spenser, *Kraljica vila*

„… Ogromni kao kitovi, čija ogromna tela mogu ustalasati tišinu okeanske pučine da uzvri.“

Ser Vilijam Davenant, *Predgovor Gondibertu*

„Šta je spermacet – u to ljudi s pravom mogu sumnjati, budući da veleučeni Hosmanus u svom delu, na kojem je radio punih trideset godina, jasno kaže: *Nescio quid sit*.“[6]

Ser T. Braun, *O spermacetu i ulješurama*

„Kao Spenserov Talus sve obara,
dok kit repom svojim oko sebe hara.
- -
Sulice mu mnoge najzad snagu skrše,
te mu nebrojena koplja s leđa strše.“

Volter, *Bitka kod Samer Ajlenda*

„Jer veštački je stvoren taj veliki Levijatan, zvan Republika ili

Država (lat. Civitas), koja je zapravo samo jedno veštačko biće.“

Hobs, *Levijatan,* uvodna rečenica

„I ludi Mensoul („Ljudska Duša“) proguta ga a da ga nije ni sažvakao, kao da je haringa u kitovim ustima.“

Džon Banjan, *Poklonikovo putovanje*

„Ta morska neman –

Levijatan, što Bog ga stvori

stvorom najvećim što morem plovi.

- -

Tu Levijatan,

najveći stvor među stvorovima svim,

u moru strši ko rt i spava,

a kad kreće, kô da otok plovi, mlazom svojim izbacuje more.

Milton, *Izgubljeni raj*

„Ogromni kitovi, koji plivaju u moru vode, a u svom telu nose čitavo more ulja.“

Fuler, *Profana i sveta država*

„Blizu rta kakva, gdje oluje biju,

kitovi su stali, plen svoj tako love,

u čeljust se njima ribe same liju, ludo misleć da to okeanom plove.“

Drajden, *Čudesna godina* (*Annus Mirabilis*)

„Dok ulješura plovi za krmom broda, odseku joj glavu pa je

čamcem vuku što bliže obali, ali ona se obično nasuče već na dubini od dvanaest-trinaest stopa.“

Deset putovanja Tomasa Edža na Spitsbergen
(Pečersova zbirka putopisa)

„Za vreme plovidbe viđali smo mnoge kitove kako se nestašno igraju u talasima okeana, te od puste obesti izbacuju vodu kroz svoja štrcala koja su im izrasla na ramenima.“

Ser Herbertova putovanja u Aziju i Afriku
(Harisova zbirka)

„Tu su videli tako golema jata kitova pa su bili prisiljeni da produže putovanje s najvećim oprezom, bojeći se da brodom ne udare u ta džinovska tela.“

Šutenovo šesto putovanje oko Zemlje

„Terani severoistočnjakom, odjedrismo s Labe brodom koji se zvao *Jona* u kitovoj utrobi…

Neki tvrde da kit ne može da otvori usta, no to je bajka…

Ljudi se često penju na jarbole, nastojeći da otkriju kita u daljini, jer ko ga prvi ugleda, dobija zlatnik za svoj trud…

Čuo sam za kita, ulovljenog blizu Šetlandskih ostrva, koji je u trbuhu imao više od jednog bureta haringi…

Jedan od harpunera kaza mi da je jednom kod Spitsberških ostrva ulovio kita koji je bio sasvim beo.“

Putovanje na Grenland 1671.
(Harisonova zbirka)

„Više je kitova došlo na ovu obalu (Fife) godine 1652; među njima i jedan dug osamdeset stopa; taj je, kako mi rekoše, osim mnogo ulja dao i pet stotina mera riblje kosti. Čeljusti mu stoje kao vrata u vrtu u Pitfernu.“

Sibold, *Fife i Kinros*

„Sâm sam pristao da pokušam mogu li savladati i ubiti tu ulješuru, jer još nikad nisam čuo da je neko ubio kita te vrste: tako je strašan u svom goropadnom gnevu i tako neobično brz.“

Pismo Ričarda Staforda s Bermudskih ostrva 1668.

„I kit morske sred pučine tvorca sluša sa visine.“

Školska početnica za Novu Englesku

„Videli smo i mnoštvo velikih kitova, a čovek bi se mogao kladiti u jedan prema sto da ih u južnim morima ima mnogo više nego što smo ih mi viđali u severnim vodama.“

Kapetan Kauli, *Put oko Zemlje 1729.*

„… a pri disanju kita isparava ponekad takav smrad da se čoveku pomuti mozak.“

Uola, *Južna Amerika*

„Silfima drevnim na brigu silnu
puštamo sada tu halju divnu.
Odbranu često promaši svita:
zalud oružje rebra od kita.“

Poup, *Otmica uvojka*

„Kad u pogledu veličine uporedimo kopnene životinje s onima koje žive u morskim dubinama, videćemo da su kopnene skoro neznatne. Kit je bez sumnje najveći živi stvor.“

Goldsmit, *Prirodopis* (*Živa priroda*)

Ako bi trebalo da pišete basnu za male ribe, učinili biste tako da one govore kao ogromni kitovi.

Goldsmit Džonsonu

Posle podne videsmo nešto što je bilo slično morskom grebenu, ali se pokazalo da je to kit kojeg su neki Azijati ubili i teglili na kopno. Biće da su nastojali da se sakriju iza kita, da ih mi ne primetimo.

Kukova putovanja

„Retko se kada usuđuju da napadnu veće kitove. Neki su im takav strah uterali u kosti da se boje da im na moru i samo ime spomenu: nose u čamcima balegu, krečnjak, smrekovo drvo i druge slične predmete da bi zaplašili kitove i sprečili ih da priđu suviše blizu."

Pisma Una fon Trojla o Benksovom i
Sanderovom putovanju na Island 1772.

Ulješura koju su našli Nantakećani vrlo je živa i goropadna životinja, te je kitolovcima potrebna neverovatna okretnost i hrabrost.

Spomenica Tomasa Džefersona kitolovcima,
upućena francuskom ministru 1778.

I molim vas, gospodine: šta bi se na svetu moglo meriti s tim?

Edmund Berk u Parlamentu,
spominjući kitolov Nantakećana

Španija – ogromni kit koji se nasukao na obali Evrope.

Edmund Berk (na nekom mestu)

Jedna desetina redovnih kraljevih prihoda, koji se, kako kažu, zasnivaju na tom što kralj čuva i štiti more i plovidbu od gusara i razbojnika, dobija se od utroška kraljevskih riba, a to su kitovi i jesetre. Kad ih more izbaci na kopno ili ih ribari ulove blizu obale, te ribe postaju kraljevo vlasništvo.

Blekstoun

U borbu sa smrću posada kreće:
Rodmund, siguran, nad glavu mu meće
željezo s kukom, i sve sad čeka.

Falkoner, *Brodolom*

Krovovi blešte i katedrale,
visoko pršte rakete,
vatrometi se veselo pale,
pa iskre u nebo lete.

Kao vatromet što probija mrak
i okean slavlje slavi,
i mlazovi vode pršte u zrak
kad kit se ogromni javi.

Kuper, u čast kraljičine posete Londonu

Deset ili petnaest galona krvi izbacuje srce kita odjednom, i to neobično brzo.

Izveštaj Džona Hantera o obdukciji
jednog kita (malog obima)

Kod kita obim aorte je veći nego glavna cev hidrauličnog uređaja na Londonskom mostu, a voda što huji kroz tu cev ne može se ni po snazi ni po brzini uporediti s mlazom krvi iz kitovog srca.

Pejli, *Teologija*

Kit je sisar bez zadnjih nogu.

Baron Kivje

Četrdeset stepeni na jug ugledasmo ulješure, ali ne ubismo nijednu pre prvog maja, kada ih je pučina bila puna.

Kolnet, *Jedno putovanje oko Rta Horn u južna polarna mora u nameri da se proširi lov na spermacetskog kita*

Poda mnom plove u slobodi mora,
prkosno rone i ljuto se biju
raznolike, raznobojne ribe,
ne možeš opisat im krasotu
neviđenu, a u svakom valu
kit il' bezbroj mušica tu živi:
ta jata strašna – ploveće hridi –
tajanstveni nagon vodi pustim morem,
a dok tako plove, sa svih strana
nasrću na njih dušmani gladni,
morski pas i kit i nemani druge
kljovom i zubom, mačem i pilom.

Montgomeri, *Svet pre potopa*

Pesmu pevam, prepun žara,
u čast kralju perajara.
Većeg kita neg je taj
sav Atlantik nema, znaj!
Ni u moru večnog leda
deblja riba nać se ne da!

Čarls Lem, *Himna kitu*

Godine 1690. našlo se nekoliko ljudi na povisokom brežuljku da posmatra kitove koji su se međusobno prskali i igrali, kad neko pokaza na pučinu i reče: – Tu je veliki pašnjak gde će unuci naše dece zarađivati hleb svoj nasušni.

Obed Mejsi, *Istorija Nantaketa*

Sagradih kolibu za Suzanu i za sebe i napravih vrata u obliku gotskog luka, koja sastavih od čeljusti jednog kita.

Hotorn, *Priče ponovo ispričane*

Došla je da naruči nadgrobni spomenik za svoju prvu ljubav, za dragog kojeg je ubio kit na Tihom okeanu pre punih četrdeset godina.

Isto

– Ne, kapetane, to je prava ulješura – odgovori Tom. – Video sam njen ištrcani mlaz i dve lepe duge na nebu, da krštena duša ne bi mogla poželeti lepše! To je pravo bure ulja, ta uljarka!

Kuper, *Peljar*

„Unesoše novine, a iz berlinskih razabrasmo da su tamo kitove uveli na scenu."

Ekerman, *Razgovori s Geteom*

– Bože moj, gospodine Čejse, šta se to dogodilo? – A ja odgovorih:

– Kit nam je razbio brod.

Prikaz brodoloma kitolovca *Eseks* iz Nantaketa, broda koji je na Tihom okeanu napao neki ogromni kit i na kraju ga razmrskao.

Napisao Oven Čejs iz Nantaketa, drugi oficir spomenutog broda – Njujork 1821.

Na noćnoj straži sad mornar bdi,
vetar se diže i huji jak;
mesec čas sja, čas opet je skrit, fosforno sjajan projuri kit,
a za njim srebrn ostade znak.

„Dužina konopca što su ih uvukle posade pojedinih čamaca što su učestvovali u lovu na tog kita iznosila je u svemu 10.440 jarda, ili gotovo šest engleskih milja…

Ponekad kit mlatara svojim repnim perajem po vazduhu, pucketajući njime kao bičem, pa se to čuje na tri-četiri milje, daleko.“

Skorsbi

Lud od bolova što mu ih lovci zadaju pri svakom novom nasrtaju, razbesneli kit počinje da se prevrće, izdiže svoju glavurdu te s razjapljenim čeljustima škljoca na sve oko sebe. Nasrće glavurdom na čamce, gura ih ispred sebe, a katkad ih sasvim uništi.

… Zaista čudno je što ljudi nisu obratili nimalo pažnje na navike tako zanimljive i u trgovačkom pogledu tako važne životinje kao što je ulješura ili što su te navike izazvale tako malo interesovanja kod mnogih posmatrača i merodavnih koji su poslednjih godina imali često tako povoljne prilike da na svoje oči vide navike i osobine kitova.

Tomas Bil, *O ulješuri 1839.*

Kašelot (pot, ulješura, glavata uljarka) nije samo bolje naoružan od glatkog kita (grenlandskog ili pravog), time što na oba kraja svoga tela ima strašno oružje, već takođe mnogo češće pokazuje sklonost da ga i upotrebi, i to tako vešto, nasrtljivo i pogubno da ljudi smatraju da je od svih poznatih vrsta kitova najopasnije napadati baš tu vrstu.

Frederik D. Benet,

Oko sveta u lovu na kitove 1840.

13. oktobra. – Tamo duva – začu se s vrha jarbola.

– Gde? – upita kapetan.

– Tri zraka u zavetrinu od pramca, kapetane.

– Okreni kolo! Gotovo?

– Gotovo, gospodine.

– Ej ti na jarbolu! Vidiš li sada tog kita?

– Da, kapetane. Čitavo jato ulješura. Tamo duva. Tamo provaljuje.

– Javljaj neprekidno!

– Eno, gospodine, eno tamo, tamo duva…

– Na kojoj udaljenosti?

– Dve i po milje.

– Sto mu gromova! Zar tako blizu? Svi na svoja mesta!

Dž. Ros Braun, Beleške s krstarenja
u lovu na kitove 1846.

Glob, brod kitolovac na kojem su se dogodili strašni događaji što ih iznosimo, pripadaše ostrvu Nantaketu.

Prikaz pobune na brodu *Glob* što su ga
napisali preživeli Lej i Hasi 1828.

Kada ga je jednom progonio kit kojeg je on ranio, neko vreme je kopljem mogao odolevati njegovim nasrtajima, no besna grdosija na kraju nasrnu na čamac, pa se on i njegovi drugovi spasiše poskakavši u more, kad videše da se neće moći odbraniti.

Tajerman i Benet, Misionarski dnevnik

– Sam Nantaket – reče g. Vebster – od čudne je i velike važnosti za državne interese. Ima osam do deset hiljada stanovnika, koji ovde žive na moru, pridonoseći svake godine mnogo narodnom blagostanju, jer se neumorno bave najopasnijim od svih zanata.

Iz izveštaja o Vebsterovom govoru u senatu SAD
prilikom podnošenja predloga o izgradnji
lukobrana u Nantaketu 1828.

Kit se svalio pravo na njega pa ga po svoj prilici u trenu usmrtio.

Henri T. Čiver, *Kit i njegovi lovci ili pustolovine kitolovaca i biografija kita sabrane po povratku komodora Preblea*

– Ako samo načiniš i najmanji šum – uzvrati Samjuel – poslaću te u pakao!

Život Samjuela Komstoka (buntovnika) što ga je napisao njegov brat Vilijam Komstok.

Druga verzija priče o brodu kitolovcu Glob

Putovanja Holanđana i Engleza na Severno more imala su svrhu da se eventualno otkrije neki put od Severnog mora do Indije, i ako taj glavni cilj nije bio postignut, ipak su tako pronađena mnoga boravišta kitova.

Makalok, *Trgovački rečnik*

Ovo deluje recipročno: jer kao što lopta odskače da bi još jednom odskočila, tako lovci kitova sada otkrivaju nalazišta kitova, i tako indirektno učestvuju u pronalaženju tajanstvenog Severozapadnog puta.

Iz nečeg neobjavljenog

Kad na okeanu sretnete brod za lov na kitove, neminovno će vas iznenaditi njegov izgled kada ga vidite izbliza. Jedra su uvučena, a na vrhovima jarbola koševi sa stražama, koje pomno gledaju na sve strane ne bi li ugledale kita – sve to pruža sasvim drugačiju sliku u odnosu na brod redovne plovidbe.

Morske struje i lov na kitove

Pešaci u okolini Londona, ili negde drugde, setiće se možda kako su videli velike savijene kosti, usađene u zemlju, koje služe kao lukovi ili ulazna vrata. Možda im je neko i rekao

da su to kitova rebra.

Priče jednog putnika na kitarici u američkim morima

Tek kad su se čamci vraćali iz potere na ove kitove, belci su primetili kako su urođenici krvavo zagospodarili njihovim brodom i još se uvek borili s posadom.

Novinski izveštaj o kitarici *Hobomak*

„Uopšte, dobro je poznato da se od posade na kitaricama (američkim) malo njih vraća na brodovima kojima su i otplovili."

Putovanje kitaricom

Odjednom izroni iz mora ogromno telo i ustremi se uvis. Beše to kit.

Mirijam Koflin ili lovac na kitove

U kita zabijaju osti, naravno. Ali zamislite kako biste upravljali neukroćenim ždrebetom upotrebljavajući samo kanap vezan za njegov rep.

Poglavlje o lovu na kitove (*Ribs and Trucks*)

Jednom prilikom video sam dva primerka tih nemani (kitova), verovatno mužjaka i ženku, kako polako plivaju jedno za drugim, nedaleko od obale (Ognjene zemlje), gde su bukve širile svoje grane, pa sam ih kamenom mogao pogoditi.

Darvin, *Putovanje jednog prirodnjaka oko sveta*

– Svi na krmu! – usklikne oficir kada je, okrenuvši glavu, ugledao razjapljene čeljusti velike ulješure koja se pojavila tik ispred pramca, pa bi u tren oka mogla da ga raznese. – Svi na krmu, da spasite živu glavu!

Vorton, *Ubica kitova*

Veselo, momci, mi smo hrabra braća, harpunaši će naši ubit kita glavaša!

Nantaketska pesma

O, kit je sred tutnja, oluje,
gospodar Okeanskih dvora,
svemoćan div, gde moć je pravo,
on kralj je beskrajnoga mora.

Pesma o kitu

PRVA GLAVA
VARKE

Zovite me Ismail. Pre nekoliko godina – svejedno baš koliko – imajući malo ili nimalo novca u kesi, a nemajući ničeg naročitog što bi me zanimalo na kopnu, naumio sam da malo proplovim morem i vidim vodeni deo sveta. To je moj način da se otresem sete i uredim krvotok. Kad god osetim da mi oko usta nailazi oporost; kad god mi se vlažni, rominjavi novembar javi u duši; kad god primetim kako i nehotice zastajem pred radnjama s mrtvačkim sanducima i priključujem se začelju svake pratnje koju sretnem; a naročito kada crne misli zavladaju mnome tako da je potrebno jako moralno načelo pa da me spreči da smišljeno zakoračim na ulicu i da metodski obaram ljudima šešire s glave – onda smatram da je krajnje vreme da se otisnem na more što pre mogu. To mi zamenjuje pištolj i metak. S filozofskim potezom Katon[7] se baca na svoj mač; ja se mirno hvatam broda. Nema ničeg čudnog u ovome. Gotovo svi ljudi, ma ko oni bili, kad-tad osete prema okeanu gotovo sasvim isto što i ja, samo oni to ne znaju.

Eto, tu je ostrvski grad Menhetn, opasan gatovima kao indijska ostrva koralskim sprudovima – sa svih strana ga zapljuskuje trgovina. I desno i levo ulice vas vode ka vodi. Njegov krajnji donji deo je bedem, gde onaj gospodstveni gat ispiraju valovi i hlade povetarci, a koji nekoliko sati ranije nisu ni znali za kopno. Pogledajte gomile sveta što tamo pilje u vodu!

Prošetajte po gradu jednog bunovnog nedeljnog popodneva. Idite od Korlis Huka do Kentiz Slipa, pa pored Vajthola na sever. Šta vidite? – Kao nemi stražari, svud oko grada, stoje hiljade smrtnih, zadubljeni u okeanske sanjarije. Neki se naslonili na kočeve; neki posedali na stubove lučne brane; neki gledaju preko ograde brodova iz Kine; neki gledaju visoko gore u brodsku oputu kao da se otimaju da dobiju još bolji izgled na more. Ali sve su to ljudi sa kopna, u dane preko nedelje sabijeni u letve i gips – vezani za tezge, prikucani za klupe, zanitovani za stolove. Pa kako je to onda? Zar su zelena polja iščezla? Šta to oni rade?

Ta pogledajte samo! Evo nailaze nove gomile, koračaju pravo ka vodi, i vidi se, spremaju se za gnjuranje. Čudnovato! Ništa ih ne može zadovoljiti sem krajnje granice kopna; švrljanje po hladovini zavetrinaste strane onih tamo velikih robnih kuća neće biti dovoljno. Ne. Taj svet mora da priđe tačno toliko blizu vode koliko god mu je to mogućno a da ne padne u nju. I eno ih stoje tamo – milja za miljom. Svi sa kopna, dolaze oni iz uličica i ulica, uskih i širokih, sa severa, istoka, juga i zapada. A ovde se svi združuju. Recite mi da li ih to ovamo privlači magnetska snaga kompasnih igala sa svih brodova?

Još nešto. Recimo da ste van grada; u nekom visokom jezerskom predelu. Pođite već kojom hoćete stazom i sigurno, deset prema jedan, ona vas odvodi u dolinu i ostavlja vas kraj vira neke reke. Ima čarolije u tome. Uzmite najrasejanijeg čoveka, i neka je on sav zadubljen u sanjarije – uspravite tog čoveka na noge, stavite mu noge u pokret, i on će vas neizostavno odvesti do vode, ako igde ima vode u celom tom kraju. Ako biste se ikad našli žedni u velikoj američkoj pustinji, pokušajte taj ogled ako se u sastavu vašeg karavana bude nalazio i neki profesor metafizičar. Da, da, kao što svako zna, razmišljanje i voda venčani su zasvagda.

Ali ovde je jedan umetnik. On želi da vam naslika najsanjalačkiji, najsnenovitiji, najmirniji, najčarobniji kraj romantičnog predela doline Sako. Koji će elemenat upotrebiti on kao glavni? Tamo stoje dva drveta, svako šupljeg stabla, kao da su unutra kakav pustinjak i raspeće; ovde spava livada; tamo spava stoka; a dalje od one tamo kolibice diže se dremljiv dim. Duboko u udaljenom šumskom kraju krivuda vijugav put,

dosežući do planinskih ogranaka što sve nadvisuju i mada onaj bor otresa svoje uzdahe, kao lišće, na ovčarevu glavu, sve bi to bilo uzalud dok se ovčarevo oko ne bi uprlo u čarobnu reku pred njim. Idite i posetite prerije u junu, kada desetinama i desetinama milja gazite do kolena kroz tigraste lijane – koje to draži tu još nedostaje? Vode! – Ni kapi vode tamo nema! Da u vodopadu Nijagare pada pesak mesto vode, da li biste vi putovali hiljade milja da ga vidite? Zašto li je siromah pesnik iz Tenesija, kad je ono iznenada primio dve pune šake srebra, razmišljao da li da kupi sebi kaput, koji mu je bio i te kako potreban, ili da svoj novac uloži u pešačko putovanje do žala u Rokaveju? Zašto gotovo svaki jak i zdrav dečak, sa jakom i zdravom dušom, pre ili posle luduje za tim da ide na more? Zašto ste na svom prvom putovanju i vi sami osetili takvu neku tajanstvenu drhtavicu kad su vam prvi put rekli da se i vi i vaš brod nalazite van dogleda zemlje? Zašto su stari Persijanci more držali za svetinju? Zašto su Grci moru dali zasebno božanstvo, rođenog brata Zevsova? Izvesno da to nije bez nekog značenja. A još je dublje značenje one priče o Narcisu, koji je zato što nije mogao da dohvati onu mirnu sliku što ga je mučila, a koju je video u izvoru, skočio u nj i utopio se. Ali istu sliku i mi vidimo u svim rekama i okeanima. To je slika nedohvatljive utvare života; i tu je ključ svemu tome.

I tako, kad kažem da sam svikao da idem na more kad god mi se počnu oči zamagljivati i kad isuviše počnem osećati svoja pluća, ne mislim da se iz toga ima zaključiti da ja ikad idem na more kao putnik. Jer da biste išli kao putnik, morate bezuslovno imati kesu, a kesa je samo običan dronjak sem ako u njoj imate nešto. Uz to, putnici dobijaju morsku bolest, postaju svađalice, ne spavaju noću, ne uživaju lično bogzna koliko, po opštem pravilu. Ne, nikada ja ne idem kao putnik; niti pak ja, mada sam priličan morski vuk, ikad idem na more kao komodor, ili kao kapetan, ili kao kuvar. Ostavljam ja slavu i čast takvih službi onima koji ih vole. Što se mene tiče, mrzim iz dna duše sve uvažavano, poštovano rintanje, muke i kubure, ma koje vrste bile. Ja samo gledam sebe koliko mogu, a ne brinem se o brodovima, barkama, jedrenjacima, škunama,[8] i šta ti ja tu znam. A što se tiče toga da ja idem kao kuvar – mada priznajem da ima dosta dike u tome, pošto je kuvar neka vrsta oficira na brodu –

ipak, nekako, nisam želeo da pečem živinu na ražnju, mada, kad je ona već ispečena, pametno premazana maslacem i smišljeno posoljena i zabiberena, nema toga ko bi sa više poštovanja, da ne rečem sa dubljim uvaženjem, govorio o živini pečenoj na ražnju nego što ja govorim. Zbog idolopokloničke zaljubljenosti starih Misiraca u ibise[9] sa ražnja i pečene nilske konje, vi gledate mumije tih stvorenja u njihovim ogromnim pekarnicama, u piramidama.

Ne, ne, kad se ja otisnem na more, odlazim kao običan mornar, pravo dole u kaštel, pa visoko gore do kraljevske jabuke na vrhu jarbola. Istina, rado me poslom šalju tamo-amo i teraju me te skačem s balvana na balvan kao skakavac po majskoj livadi. I u početku ova je stvar dosta neprijatna. Dira to čoveka u ponos, naročito ako ste vi iz kakve stare poznate porodice, Van Renselar, ili Randolf, ili Hardikanjut; a više nego sve drugo, ako ste, baš pre nego što ćete zavući ruku u lonac s katranom, bili gospodin seoski učitelj, te su čak i najviši dečaci morali pred vama da stoje sa strahopoštovanjem. Jak je to prelaz, uveravam vas, od učitelja do mornara; zahteva da se dobro skuvaju Seneka i stoici[10] da biste se osposobili da se na to samo nasmešite i da to podnesete. Ali i to sve prođe s vremenom.

Šta je s tim ako mi kakav pomorsko-kapetanski tvrdica naredi da uzmem metlu i da pometem palubu? Koliko teži takva jedna nedostojnost, merena, mislim, na terazijama Novoga zaveta? Smatrate li vi da arhanđel Gavrilo misli nešto gore o meni zbog toga što se ja brzo i sa poštovanjem pokoravam tome starom tvrdici u ovom posebnom slučaju? Ko nije rob? To vi meni recite. E pa, onda, ma šta da mi naređuju po brodu stari kapetani – ma kako me oni pesničili i bubotali tu i tamo – moje je zadovoljstvo u tome što znam da je sve to na svome mestu; da je i svako drugi, ovako ili onako, uslužen gotovo na isti način – to jest u pogledu fizičkom ili metafizičkom; i tako to opšte bubotanje ide redom unaokolo, i svi rabotnici imaju da trljaju jedan drugom plećke i da budu zadovoljni.

I opet vam kažem, ja uvek idem na more kao mornar, jer ljudi smatraju za dužnost da me plaćaju za moj trud, dok nikad ne plaćaju putnicima ni jedne jedine pare, koliko sam ja ikada čuo o tome. Naprotiv, sami putnici moraju da plaćaju. A u tome

leži sva razlika u svetu između plaćati i biti plaćen. Taj postupak plaćanja možda je najnezgodnija kazna što su nam ona dva lopova u rajskom voćnjaku ostavila u nasleđe. Ali *biti plaćen* – šta se još s tim može uporediti? Uglađena hitrina s kojom čovek prima novac zbilja je za čuđenje, s obzirom na to da mi tako ozbiljno verujemo da je novac koren svih zemaljskih zala i da ni na koji način parajlija čovek ne može ući u raj. Ah, kako se mi veselo predajemo svojoj propasti!

Najzad, ja uvek idem na more kao mornar zbog zdravog vežbanja i čistog vazduha na prednjoj palubi. Jer kako u ovome svetu mnogo više duvaju vetrovi sa pramca nego sa krme (to jest ako se nikad ne ogrešite o Pitagorinu teoremu), to komodor na zadnjoj palubi većinom dobija vazduh iz druge ruke, od mornara sa prednje palube. On misli da ga on prvi udiše, ali nije tako. Gotovo na isti način narod vodi svoje vođe i u mnogim drugim stvarima kad vođe to veoma malo i slute. Ali otkuda to da ja sad, pošto sam više puta mirisao more kao trgovački mornar, uvrtim sebi u glavu da idem na put na kitarici; na to može da odgovori bolje nego iko drugi onaj nevidljivi policajac suđaja koji stalno motri na mene, krišom me uzastopce prati i utiče na mene na neki neobjašnjiv način. A sumnje nema, odlazak moj na ovo kitolovno putovanje sačinjavao je deo veličanstvenog programa proviđenja, koji je bio načinjen mnogo ranije. On je ušao kao neka vrsta kratke međuigre i solo tačke između mnogo dužih predstava. Ja smatram da je taj deo programa morao glasiti nekako ovako:

„Veličanstveni borbeni brod za predsedništvo Sjedinjenih Država“

„KITOLOVNO PUTOVANJE NEKOG ISMAILA“

„KRVAVA BITKA U AVGANISTANU“

Mada ne mogu da kažem zašto je bilo tačno tako da su mi ove rediteljke pozornice, suđaje, odredile da igram bednu ulogu u jednom kitolovnom putovanju, dok su drugima dodelile veličanstvene uloge u velikim tragedijama i kratke i lake uloge u prijatnim komedijama, pa vesele uloge u farsama – mada ne

mogu da kažem zašto je to bilo baš tako, ipak, sad kad se setim svih okolnosti, mislim da mogu malo da prozrem u podstreke i pobude koji su me, pošto su mi lukavo bili predstavljeni svakojako prerušeni, naveli da se zabavim igranjem uloge koju sam odigrao i, štaviše, zavarali me opsenom da sam ja to sam izabrao svojom bespredrasudnom slobodnom voljom i oštroumnim razmišljanjem.

Najglavnija od svih pobuda bila je veličanstvena pomisao baš na samoga velikoga kita. Takvo jedno užasno i tajanstveno čudovište pobuđivalo je svu moju radoznalost. A zatim, divlja i daleka mora po kojima je on valjao svoju telesinu kao ostrvo, neizrecive opasnosti od kita, kojima se imena ne znaju – sve je to, uza sva čuda o patagonskim prizorima i zvucima, pripomoglo da me baci u naručje moje želje. Za druge ljude možda takve stvari ne bi bile povod; ali što se mene tiče, mene muči neki večni svrab za veoma udaljenim stvarima. Volim da brodim neznanim morima i da se iskrcavam na divljačkim obalama. Nije mi nepoznato ono što je dobro, te brzo opazim užas i mogu čak da budem druževan s njim – kad bi me samo pustili – pošto samo koristi čoveku kad se prijateljski ophodi sa svim stanovnicima onoga mesta gde stanuje.

I tako, zbog svih tih stvari, kitolovno je putovanje bilo dobrodošlo; velika vrata sa ustave sveta čudesa naglo se širom otvoriše i u divljim slikama uobrazilje koje su me navodile na moju nameru, sve po dva i dva zaploviše u najskriveniji deo moje duše kitovi u beskrajnim nizovima, a posred srede njihove – neka veličanstvena zamumuljena utvara, kao kakav snežni breg u vazduhu.

DRUGA GLAVA
ŠARENA PUTNIČKA TORBA

Strpao sam košulju-dve u svoju staru šarenu putnu torbu, tutnuo je pod pazuh i krenuo za Rt Horn[11] i Tihi okean. Ostavivši dobri stari grad Menhetn, propisno sam stigao u Nju Bedford. Bilo je to u subotu nanoć, u decembru. Mnogo sam se razočarao kad sam saznao da je mali poštanski brod za Nantaket već bio otplovio, i da sve do idućeg ponedeljka nema načina da se stigne u to mesto.

Kako većina mladih kandidata za muke i nevolje kitolovstva zastaju u tom istom Nju Bedfordu da se odatle ukrcaju za svoje putovanje, može se isto tako ispričati da ja, jedan jedini, nisam ni pomišljao da uradim tako nešto. Jer ja sam se rešio da ne putujem drugim brodom sem nantaketskim, zato što je bilo nečeg izvrsnog, puno veselog, u svemu što je bilo u vezi sa tim starim čuvenim ostrvom koje mi se čudesno svidelo. Sem toga, mada je Nju Bedford u poslednje vreme postepeno bio monopolisao poslove kitolovstva, i mada je u tome poslu jadni stari Nantaket danas daleko iza njega, ipak je Nantaket bio njegov veliki prvi prethodnik – Tir ove Kartagine – mesto gde je prvi mrtvi američki kit bio izbačen na obalu. Odakle su ako ne iz Nantaketa prvi put grunuli oni prakitolovci, crvenokošci, u svojim čunovima da love levijatana? A odakle se drugde ako ne iz Nantaketa opet otisnula prva pustolovna mala šalupa, delom natovarena krupnim kamenjem za kaldrmisanje dobavljenim sa strane – tako kaže priča – da ih baca na kitove, te da tako vide da li su oni dovoljno blizu, pa da se usude da na njih bace harpun sa pramca?

A sad kad imam pred sobom u Nju Bedfordu jednu noć,

jedan dan i još jednu noć, pre nego što mogu da se ukrcam za svoju određenu luku, nastala je briga o tome gde ću da jedem i da spavam za to vreme. Bila je to jedna noć veoma sumnjiva izgleda, čak veoma mračna i jeziva, dozlaboga ledena i nevesela. Nikog živog nisam poznavao u tom mestu. Brižljivim čakljama pretražio sam svoj džep i izvukao samo nekoliko srebrnjaka. I tako, kud god kreneš, Ismaile, rekoh ja samome sebi stojeći nasred jedne sumorne ulice sa putničkom torbom o ramenu i poredeći sumornost ka severu sa tminom prema jugu, ma gde se ti u svojoj mudrosti rešio da spavaš ove noći, dragi moj Ismaile, budi pametan da najpre pitaš za cenu i nemoj mnogo da zakeraš.

Sporim korakom hodao sam ulicama i prošao pored firme *Ukršteni harpuni* – ali je tu izgledalo isuviše skupo i veselo. Malo dalje, sa svetlih crvenih prozora gostionice *Kod ribe sabljarke*, dolazili su tako žestoki zraci da su izgleda rastopili nabijeni sneg i led ispred kuće, jer je svuda sem tu led debeo deset palaca ležao kao tvrd, asfaltni pločnik – što je bilo dosta mučno za mene kad udarah nogom o tvrde izbočine, jer usled teške, surove službe, đonovi mojih cipela bili su u mnogo žalosnom stanju. Isuviše skupo i veselo, opet pomislih ja, zastajući za trenutak da posmatram široku svetlost na ulici i da slušam zveckanje čaša iznutra. Ta idi dalje, Ismaile, rekoh ja najzad, zar ne čuješ? Skloni se sa vrata; tvoje zakrpljene cipele preprečuju ti put. I tako odoh dalje. Sada sam nagonski išao ulicama koje su me vodile ka vodi, jer tamo su, nesumnjivo, bile najjeftinije, ako ne i najveselije gostionice.

Sumornih li ulica! Gomile tmine, a ne kuće, s obe strane, a ovde-onde sveća, kao plamičak što se leluja u grobnici. U ovo doba noći, poslednjeg dana u nedelji, ovaj kraj varoši bio je sve drugo samo ne pust. Ali ubrzo dođoh do neke dimljive svetlosti što je izbijala iz niske, široke zgrade čija su vrata gostoljubivo bila otvorena. Izgledala je bezbrižna kao da je namenjena javnoj upotrebi; tako ulazeći, prvo što sam uradio bilo je da se spotaknem o kutiju za pepeo u predsoblju. Aha!, pomislio sam, aha, dok su me skoro gušile razletele čestice, je li ovaj pepeo od razorena grada Gomore? Kad su ono *Ukršteni harpuni* i *Riba sabljarka*, onda ovo mora svakojako nositi firmu *Klopka*. Ipak se sabrah, pa čuvši neki jasan glas iznutra, gurnuh napred i

otvorih druga, unutrašnja vrata.

Izgledalo je kao neki veliki crni parlament što zasedava u Tofetu. Stotinak crnih lica okretoše se u redovima i zapiljiše u mene; a gore, neki crni anđeo sudbe udarao je po knjizi na predikaonici. To je bila crnačka crkva; besednikov tekst govorio je o crnilu tmine i o plaču i jadikovanju i škrgutu zuba tamo. Ha, Ismaile, promucah ja izlazeći natraške napolje, bedno uslužuju kod firme *Klopka*!

Krenuvši dalje, stigoh najzad do neke tamne svetlosti nedaleko od dokova i čuh neku beznadnu škripu u vazduhu; pogledavši gore, videh gde se iznad vrata ljulja neka firma sa velikom belom slikom koja je slabo predstavljala visok, prav mlaz neke maglovite tečnosti, a ispod nje ove reči: „Gostionica *Kod kitova mlaza* – Petar Mrtvačnik“.

Mrtvačnik? Kitov mlaz? To mu nekako nešto predskazuje u toj neobičnoj vezi, pomislih ja. Ali to je, vele, obično prezime u Nantaketu, i ja zamišljam da je ovaj Petar ovde neki doseljenik otuda. Pošto je svetlost izgledala tako prigušena i mesto se, za ovo doba, činilo dosta mirno, a sama ova drvena, mala, oronula kuća izgledala kao da je preneta ovamo iz ruševina kakve izgorele oblasti, i kako je rasklimatana firma nekako sirotinjski škripala na njoj, pomislih da je ovde pravo mesto za jeftino prenoćište i najbolju perla- kafu.

Čudno je ovo neko mesto bilo – stara kuća sa zabatom, jedna strana stoji onako bespomoćna i tužno se dole nagla. Stajala je na oštrom, izloženom uglu, gde onaj burni vetar, evroklidon (Dela apostolska, 27,14), uvek strašnije urla nego što je ikad urlao oko pogibeljne barke jadnog apostola Pavla. Evroklidon je ipak jak, prijatan zefir za svakoga ko je u kući, pa je stavio noge na ogradu pored vatre i greje ih pred spavanje. „Sudeći o tome burnome vetru što se zove evroklidon“, kaže jedan stari pisac, od čijih dela ja imam jedini primerak koji postoji, „dolazimo do čudne razlike ako na njega gledamo kroz stakleni prozor, kad je sav mraz spolja, ili ga posmatramo sa prozora bez okvira, gde je mraz s obe strane, i za koji je onaj nitkov smrt jedini staklorezac.“ Dosta istinito, pomislih kad mi taj odlomak pade na pamet, stara kupusaro, dobro ti umuješ. Jeste, ove oči su prozori, a ovo moje telo je kuća. Grdna je šteta što ipak nisu

zapušili rupe i pukotine i nabili unutra pomalo kučine, ovde-onde. Ali sad je isuviše dockan da se vrše neka poboljšanja. Svet je završen; kameni svod je postavljen, a otpaci su odneti još pre milion godina. Jadni onaj Lazar što cvokoće zubima na kamenu ivičnjaku kao uzglavlju i potresa svoje dronjke drhtavicom,[12] može on da zapuši oba uha dronjcima, da gurne klip kukuruza u usta, pa sve to ne bi zadržalo besnoga evroklidona. Evroklidon!, kaže stari Gavan u svome crvenom, svilenom ogrtaču (docnije je imao još crveniji), uhu! uhu! Da divne mrazne noći! Kako blešti Orion![13] Da divnih severnih svetlosti! Neka oni pričaju o letu u istočnjačkim predelima sa gradinama koje se zelene cele godine; dajte vi meni preimućstvo da ja načinim sebi sopstveno leto sopstvenim ugljem. A šta misli Lazar? Može li on zagrejati svoje pomodrele ruke kad ih uzdigne ka veličanstvenoj severnoj svetlosti? Zar ne bi Lazar radije bio na Sumatri nego ovde? Zar ne bi on mnogo više voleo da se ispruži po liniji polutara? Zaista, zaista, bogovi! Spustiti se i u sam pakao, samo da se izbegne ovaj mraz!

Najzad, to što se Lazar nasukao tamo na ivičnjaku pred vratima Gavanovim čudnije je nego da se neki ledeni breg ukotvio kraj jednog od Molučkih ostrva. A eto, taj Gavan i sam živi kao kakav car u nekom ledenom dvorcu načinjenom od zaleđenih uzdaha, a pošto je predsednik društva za suzbijanje alkohola, pije samo mlake suze siročadi.

Ali dosta sad s ovim brbljanjem; mi idemo u kitolov, a tu ima još mnogo štošta da dođe. Dede da ostružemo led sa svojih zamrznutih đonova pa da vidimo kakvo to mesto može biti ovaj *Kitov mlaz*.

TREĆA GLAVA
GOSTIONICA KOD KITOVA MLAZA

Kad uđete u gostionicu *Kod kitova mlaza* sa zabatom, nađete se u jednom širokom, niskom, mučnom predsoblju, sa starinskim zidnim oblogama od drveta, što podseća na ogradu na kakvom propalom, starom brodu. Na jednoj je strani visila nekakva velika slika u masnim bojama tako skroz počađavela i u svakom pogledu unakarađena da ste u nejednakoj ukrštenoj svetlosti, pri kojoj ste je posmatrali, samo marljivim proučavanjem i čitavim nizom planskih poseta i brižljivim ispitivanjem suseda mogli tek nekako da shvatite njenu zamisao. Toliko je neobjašnjivih senki i zamračenja da u početku pomislite da je neki slavoljubivi mladi umetnik, u doba veštica u Novoj Engleskoj, želeo da naslika začarani haos. Ali posle mnogog i ozbiljnog posmatranja i često ponavljanih razmišljanja, a naročito kad naglo otvorite mali prozor u pozadini ovog predsoblja, najzad dođete do zaključka da takva jedna zamisao, ma kako divlja, ne može biti sasvim neopravdana.

Ali najzagonetnija vam je i najviše vas buni jedna dugačka, gipka, čudna crna masa nečega što lebdi u sredini ove slike iznad triju plavih, zamračenih, upravnih linija što plove po nekoj neizrecivoj peni. Mokra, blatnjava slika, zbilja dovoljna da zaludi nervozna čoveka. Ipak, bilo je u njoj neke neodređene, polupostignute nezamislive uzvišenosti, koja vas je potpuno zaleđivala za nju, dok se i nehotice ne zakunete da ćete ipak

pronaći šta ta čudna slika znači. Jednako i stalno neka svetla, ali, nažalost, obmanjiva zamisao prožima vas celog. – To je Crno more u ponoćnoj buri. – To je neprirodna borba četiri osnovna elementa. – To je neka opaljena pustara. – To je neki hiperborejski zimski prizor. – To je pucanje zaleđene kore vremena. Ali najzad sve te zamisli ustupaju pred onim nečim čudnim u sredini te slike. Kad se to nešto pronađe, sve je ostalo lako. Nego, stanite: da to nešto malo ne liči na neku džinovsku ribu? Čak na samog ogromnog levijatana?

U stvari, umetnikova zamisao izgleda da je bila ovo (moja sopstvena konačna teorija, delimično osnovana na prikupljenim mišljenjima od raznih starijih lica s kojima sam razgovarao o ovome predmetu): slika predstavlja brod kod Rta Horn u nekom velikom uraganu; polunasukani brod valja se sa svoja tri razvaljena jarbola, koji se jedini vide; a jedan razbesneli kit, koji namerava prosto da preskoči brod, nalazi se u užasnom trenutku kada se nabija na tri jarbolska vrha.

Na suprotnom zidu ovoga predsoblja visili su svuda, u nekom divljačkom bojnom redu, ogromni buzdovani i koplja. Neki od njih bili su gusto obloženi sjajnim zubima koji su ličili na testere od slonovače, drugi su bili nakićeni čupercima ljudske kose, a jedan je bio u obliku srpa sa velikom ručicom što briše unaokolo, kao otkos što ga u svežoj travi načini kosač dugačkih ruku. Zadrhtite kad to ugledate, pa se čudite kakav li je to užasni divljak i ljudožder mogao ikad kositi živote takvim jednim satarastim užasnim oruđem. Pomešana sa njima bila su stara, zarđala koplja za kitove i harpuni, svi polomljeni i iskrivljeni. Neka su predstavljala proslavljeno oružje. Eno onim dugačkim kopljem, što je sad divljački iskrivljeno, ubio je pre pedeset godina Nejtan Svejn petnaest kitova od izlaska do zalaska sunčeva. A onaj harpun što sad toliko liči na otvarač boca bio je bačen u more kod Jave, pa je odnet u telu jednoga kita koji je posle toliko godina ubijen pred Rtom Blanko. Gvožđe je prvi put ušlo blizu repa i, kao kakva nemirna igla kad se nađe u telu nekog čoveka, otputovalo je za čitavih četrdeset stopa, i najzad je nađeno gde se uleglo u grbi.

Kad prođete kroz mračno predsoblje, pa tamo dalje kroz onaj nisko zasvođeni prolaz – prosečen onde gde je u stara

vremena morao biti glavni veliki dimnjak sa ognjištem svud unaokolo – ulazite u gostinsku sobu. Još je mračnije ovo mesto sa tako niskim i glomaznim balvanima ozgo i tako starim iskrivljenim daskama ozdo da biste već pomislili da gazite po bolničkoj sobi nekog starog broda, naročito u ovakvoj jednoj olujnoj noći kad se ovaj na uglu ukotvljeni stari brod ljuljao tako besno. Na jednoj strani stajao je dugačak, nizak sto nalik na policu, pretrpan ispucanim staklenim kutijama, ispunjenim prašnjavim retkostima pokupljenim po najzabačenijim kutovima ovoga prostranoga sveta. Štrčeći iz drugog jednog ugla ove sobe, stoji jazbina mračna izgleda – krčmarska tezga – grub pokušaj predstavljanja glave pravoga kita. Bilo kako mu drago, tek tu stoji velika zasvođena kost iz kitovske vilice, široka da kola mogu proći ispod nje. Unutra izlizane police, svud unaokolo, a na njima stare ukrašene boce za vino, obične boce, pljoske; i u ovim vilicama što brzo trunu, kao kakav novi prokleti Jona (kojim su ga imenom zbilja i zvali), užurbao se jedan mali usahnuli starac koji za skup novac prodaje mornarima ludilo i smrt.

Odvratne su čaše u koje on sipa svoj otrov. Mada su pravi valjci spolja, iznutra su te odvratne, zelene, buljave čaše obmanjivački sužene sve do kaišarskog dna. Paralelne šare grubo su usečene u staklo, te okružuju pehare ovog uličnog razbojnika. Kad napuni do *ovog* znaka, ne plaćate više od penija; do *onoga* još jedan peni; i tako dalje do pune čaše – do mere Rta Horn, što možete žudno iskapiti za jedan šiling.

Kad uđoh u tu odaju, zatekoh nekoliko mladih mornara okupljenih oko stola, gde pri slaboj svetlosti ispituju razne primerke *skrimšendera*.[14]

Potražih gazdu i kad mu rekoh da želim da mi da neku sobu, dobih kao odgovor to da je njegova gostionica puna – nema nijedne nezauzete postelje.

– Nego, čekaj – dodade on, pljesnuvši se po čelu – vi nemate ništa protiv da spavate pod jednim ćebetom s jednim harpunerom, zar ne? Ja smatram, krenuli ste u kitolov, te je bolje da se na takve stvari navikavate.

Rekoh mu da nikad nisam voleo da spavam s nekim u postelji; ali ako moram to da uradim, zavisi od toga ko je taj

harpuner, i dalje, ako on (gazda) zbilja nema drugog mesta za mene, a taj harpuner nije neki nesumnjivo neispravan čovek, onda radije i to nego da i dalje lutam po nepoznatoj varoši po ovako mraznoj noći, te bih se pomirio i s polovinom ćebeta jednog ispravnog čoveka.

– Tako sam i mislio. Vrlo dobro, sedite. Da večerate? Želite li da večerate? Večera će biti odma' gotova.

Sedoh na neku staru drvenu klupu s naslonom, izrezanu skroz kao kakva klupa na bedemu. Na jednome kraju preživao je neki mornar i dalje ukrašavao klupu svojim mornarskim nožem; pognut, deljao je marljivo u prostoru između svojih nogu; probao je može li njegova ruka da načini brod što plovi sa svima razapetim jedrima, ali, po mome mišljenju, nije daleko odmakao.

Najzad nas četvorica-petorica bismo pozvani u susednu sobu da večeramo. Hladno je bilo kao na Islandu – nigde vatre – gazda reče da nema računa da loži. Ništa drugo do dve slabe lojane sveće u fišecima. Bili smo zadovoljni što smo zakopčali svoje kratke kaputе, pa smo polupromrzlim prstima prinosili usnama šolje vrela čaja. Ali jelovnik je bio veoma dobar – ne samo meso i krompiri nego i puding sa voćem, gospode bože! Takav puding za večeru! Neki mlad čovek u zelenom bokserskom kaputu kidisao je na puding kao hala.

– E, moj mladiću – reče gazda – pa tebe će, sigurno kô u vosku, svu noć da davi mora.

– Gazda – šapnuh ja – da nije to taj harpuner?

– O, nije – reče on, izgledajući nekako đavolski smešan – harpuner je jedan jako crnomanjast čovek. Ne jede taj nikad ovaj puding, neće on to, taj jede samo ćulbastije, a voli ih znaš kako.

– Đavolski on to – rekoh ja. – Gde je taj harpuner? Je li ovde?

– Sad će on uskoro – bio je odgovor.

I protiv svoje volje, počeo sam osećati da je taj „jako crnomanjasti" harpuner neki sumnjiv čovek. U svakom slučaju, rešio sam da, ako tako ispadne da moramo spavati zajedno, on ima prvi da se svuče i da legne.

Kad se svrši večera, društvo se vrati u krčmu, a ja, ne znajući šta drugo da radim sa sobom, reših da ostatak večeri provedem kao posmatrač.

Ubrzo se začu neka bučna graja napolju. Trgnuvši se, gazda povika:

– To je posada *Kita ubice*. Video sam izveštaj gde javljaju da je na vidiku; tri godine putovanja i pun brod. Ura, mladići! Sad ćemo imati najnovije vesti sa Fidžija.

Na ulazu se ču trupkanje mornarskih čizama; vrata se naglo širom otvoriše i unutra upade divlja družina sve samih mornara. Obučeni u kapute od ovnujske kože i zamumuljeni u vunene šalove, svi iskrpljeni i dronjavi, sa zaleđenim bradama, izgledalo je kao da su to upali kakvi medvedi sa Labradora. Tek su se iskrcali sa broda i ovo im je bila prva kuća u koju su ušli. Nije onda ni čudo što su pošli pravo u kitovska usta – krčmu – kad im izborani, sitni stari Jona, njihov ugostitelj, stade ubrzo redom puniti čaše. Jedan se žalio kako mu je glava strašno nazebla, našto mu Jona načini neku kao katran crnu smešu od melase i rakije, što je, kako se on kleo, bio jedini siguran lek za sve moguće nazebe i katare ma koliko oni već trajali, pa bili uhvaćeni pred obalom Labradora ili na vetrovitoj strani kakvog ledenog ostrva.

Piće im brzo udari u glave, kao što to obično biva i sa najvećim bekrijama kad se tek iskrcaju na kopno, te počeše veselo i veoma bučno da poskakuju po sobi.

Primetih, ipak, da se jedan od njih drži nekako po strani, i mada je izgledalo da ne želi da kvari veselje svojih brodskih drugova svojim treznim licem, ipak se uglavnom uzdržavao da pravi onoliku buku kakvu su pravili ostali. Taj me čovek zainteresova odmah; i kako su morski bogovi bili odredili da on uskoro ima da postane moj brodski drug (ipak samo drug na spavanju, ukoliko se tiče ove priče), ja ću se ovde usuditi da ga malo opišem. Bio je visok punih šest stopa, sa divnim plećima i grudima kao brana. Retko sam video tako mišićasta čoveka. Lice mu je bilo jako crnomanjasto i opaljeno, te su mu beli zubi bleštali kao kontrast; međutim, u dubokim senkama njegovih očiju plovilo je neko sećanje koje mu, izgleda, nije pričinjavalo mnogo radosti. Po govoru mu se odmah poznade da je južnjak,

a po njegovoj stasitosti mislio sam da mora da je od onih visokih planinaca iz Aleganskog lanca u Virdžiniji. Kad je bučno veselje njegovih drugova dostiglo vrhunac, ovaj se čovek neprimetno izgubi, i ja ga više nisam video sve dok mi nije postao drug na brodu. Ipak, samo posle nekoliko minuta, njegovi brodski drugovi, osetivši da im je prazno bez njega i pošto je, iz izvesnog razloga, bio veoma omiljen među njima, stadoše vikati:

– Balkingtone! Balkingtone! Gde je Balkington? – pa jurnuše iz gostionice da ga traže.

Sad je bilo tako oko devet časova, a soba je izgledala gotovo natprirodno mirna posle ovog lumpovanja, i ja stadoh sebi da čestitam na jednom malom planu koji mi je pao na pamet baš nekako pred ulazak ovih mornara.

Nema čoveka koji više voli da spava udvoje nego da spava sam. I, zbilja, ne biste želeli ni sa rođenim bratom da spavate zajedno. Ne znam kako je to, ali ljudi vole da budu podvojeni kad spavaju. A kad se desi da morate da spavate sa nepoznatim čovekom, u nepoznatoj gostionici, u nepoznatoj varoši, i da je taj nepoznati – harpuner, tada vaši prigovori idu u beskonačnost. A posle, nije bilo nikakva razloga pod belim bogom zašto bih ja, kao mornar, morao da spavam s još jednim u postelji pre nego neko drugi; jer mornari na moru ne spavaju po dvojica u postelji, kao što ne spavaju udvoje ni bećari kraljevi na kopnu. Istina, svi oni spavaju u jednom odeljenju, ali vi tamo imate svoju zasebnu viseću postelju i pokrivate se svojim sopstvenim ćebetom i spavate u svojoj rođenoj koži.

Što sam više razmišljao o tom harpuneru, sve mi je odvratnija bila misao da spavam s njim. Nepristrasno se moglo pretpostaviti da taj čovek, pošto je harpuner, neće imati baš najčistije, a izvesno ne i najfinije rublje, pa bilo ono od platna ili od vune, kakvo već bude bilo. Ja se počeh trzati celim telom. Sem toga, već se dobro zalazilo u noć i trebalo bi da je moj pristojni harpuner već kod kuće i da leže. Zamislimo sad da se on sruči na mene oko ponoći! Otkud bih mogao ja reći iz kakve je gadne jazbine došao?

– Gazda! Promenio sam mišljenje što se tiče tog harpunera. Neću da spavam s njim. Pokušaću na ovoj klupi ovde.

– Kako god vi želite; žao mi je što ne mogu da vam dam neki stoni čaršav kao dušek, a ova je daska užasno džombava – reče pipajući čvorove i zarezotine. – Nego, čekajte časkom, skrimšendere; imam ja tamo u krčmi jedno drvodeljsko rende – slušajte, pričekajte, pa ću vam ja to načiniti prilično udobnim.

Rekavši to, on donese rende; a kad najpre svojom starom svilenom maramicom obrisa prašinu sa klupe, stade snažno rendisati moju postelju, kezeći se pritom kao majmun. Šuške su letele desno, levo, dok najzad rende ne udari o nepopustljiv čvor. Gazda umalo ne iščaši doručje, i ja ga uzeh preklinjati da se mane – postelja je bila dovoljno uglađena za mene, a nisam znao ko bi rendisanjem mogao od borove daske da načini perinu. Kezeći se opet, on pokupi šuške, baci ih u veliku peć nasred sobe, pa ode za poslom, a mene ostavi u mučnom razmišljanju.

Ja onda izmerih klupu i nađoh da je kraća za jednu stopu; no to se dalo popraviti stolicom. Ali ona je bila i jednu stopu uža, a druga klupa u sobi bila je tako oko četiri palca viša od izrendisane klupe – dakle, nisu mogle da se spregnu. Ja onda postavih prvu klupu uzduž na jedinom praznom mestu kraj zida, a ostavih malo rastojanja između nje i zida, da bih mogao tu da smestim leđa. Ali ubrzo osetih da preko mene duva jaka hladna promaja ispod prečage na prozoru, da taj plan nikako ne odgovara, pogotovo zato što se još promaja sa rasklimatanih vrata sastajala sa onom ispod prozora, te su obe zajedno stvarale niz malih vihora u neposrednoj blizini mesta gde sam mislio da provedem noć.

Đavo neka nosi tog harpunera, mislio sam. Nego, stoj! Zar ja ne bih mogao da ga preteknem – da zamandalim njegova vrata iznutra, pa da skočim u njegovu postelju i da se ne budim ni na najjače kucanje? To, izgleda, nije bila loša misao; ali kad ponovo razmislih, odbacih je. Jer ko može kazati da sutra ujutru, čim ispadnem iz sobe, harpuner neće već stajati u predsoblju i biti potpuno spreman da me smlati!

Pogledavši ipak još jednom oko sebe i videći da nema nikakvih izgleda da provedem podnošljivu noć, sem da spavam s još jednim u postelji, stadoh misliti da, najzad, možda imam neopravdane predrasude protiv toga nepoznatoga harpunera, pa naumih da malo pričekam. Skoro će on da upadne, a ja ću onda

dobro da ga zagledam, pa ćemo možda još postati sasvim dobri posteljni drugovi. Ko to zna!

Mada su ostali gosti dolazili po jedan, po dvojica, po trojica, i odlazili da spavaju, mog harpunera nigde ni od korova.

– Gazda – rekoh ja – kakav je to čovek? Da li se on tako uvek noću zadržava? Već je skoro tu i ponoć.

Gazda se opet smeškao svojim prigušenim smehom i izgledao kao da ga silno zabavlja nešto što ja nikako nisam mogao da shvatim.

– Ne – odgovori on – taj obično rano leže kao kokoška – rano u krevet, rano iz kreveta – jes', on ti je od oni' što dve sreće grabe. Ali noćas je, vidiš, izašao da trguje, i ja ne znam šta li ga je to pod belim bogom zadržalo tako dugo, sem, možda, ako nije mogao da proda svoju glavu.

– Ne može da proda svoju glavu? Kakve vi to meni bapske priče pričate? – i ja stadoh padati u sve veću jarost. – Nećete, valjda, gazda, da kažete da je taj harpuner zbilja zauzet ove blažene subotnje noći ili, bolje reći, nedeljnog jutra time što po ovoj varoši nudi na prodaju svoju glavu?

– Tačno je baš tako – reče gazda – i ja sam mu rekao da je ne može prodati ovde, tržište je prenatrpano.

– Čime? – uzviknuh ja.

– Pa glavama, sigurno; zar po svetu nema tol'ko silnih glava?

– Slušajte vi, gazda, da vam ja kažem – rekoh ja sasvim mirno – bolje prestanite da mi pričate te lagarije, nisam ja žutokljunac.

– Možda i niste – pa izvuče komad drveta i stade deljati čačkalicu – ali ja sigurno pogađam da biste vi pomodreli kad bi, eto, taj harpuner o kome je reč čuo da mu klevetate glavu.

– Ja ću mesto njega da mu je razbijem – rekoh ja, pa se opet stadoh raspaljivati na ovu nerazumljivu ugostiteljsku zbrku.

– Pa već mu je razbijena – reče on.

– Razbijena – rekoh – velite li *razbijena*?

– Sigurno, i baš zato i ne može da je proda, vidim ja.

– Gazda – rekoh ja prilazeći mu tako hladno kao što brdo Hekla stoji u mećavi – gazda, prestanite s tim deljanjem. Vi i ja moramo da se objasnimo, i to sad, na licu mesta. Ja sam došao u vašu radnju i tražio postelju; rekli ste mi da mi možete dati samo pola postelje; da je drugu polovinu zauzeo neki harpuner. A o tome harpuneru, koga ja još nisam ni video, vi mi stalno pričate neke razdražljive i tajanstvene priče, tražeći da stvorite u meni nelagodno osećanje prema čoveku koga ste mi odredili za posteljnog druga – što je, gazda, takva veza da ne može biti prisnija i poverljivija. I ja sad tražim od vas da se izjasnite i da mi kažete: ko je i šta je taj harpuner, i da li ću ja u svakom pogledu biti bezbedan da bih mogao provesti noć s njim? A na prvome mestu, bićete tako dobri da poreknete onu priču kako taj čovek prodaje svoju glavu, što ja smatram, ako je to istina, za očevidan dokaz da je taj harpuner sasvim lud, a meni ni na pamet ne pada da spavam s jednim ludakom; a vi, gospodine, na vas mislim, gazda, vi, gospodine, što ste svesno pokušavali da me navedete da tako i uradim, vi ćete time navući sebi na vrat krivični postupak.

– Dobro – reče gazda i duboko uzdahnu – predugačka je to govorancija zbog jednog momka koji pomalo prosipa creva ovda-onda. Ali budite bez brige, budite bez brige, taj harpuner o kome sam vam pričao baš je sad doputovao iz južnih mora, gde je kupio mnogo balsamovanih novozelandskih glava (veoma zanimljive stvari, znate) pa ih je sve prodao sem jedne, i tu jednu pokušava da proda noćas, jer je sutra nedelja, a ne priliči da se prodaju ljudske glave po ulicama kad narod ide u crkvu. Hteo je on to i prošle nedelje, ali ja sam ga zaustavio baš kad je izlazio na vrata sa četiri glave nanizane na uže, svega mi na svetu, baš kao da je nosio uže s nanizanim glavicama crna luka.

Ovo je objašnjenje razjasnilo inače čudnu tajnu i pokazalo da gazda, na kraju krajeva, nije imao nameru da me vuče za nos – ali u isto vreme, šta sam ja mogao misliti o jednom harpuneru koji ne dolazi na spavanje u subotu nanoć, takoreći u osvit svete nedelje, zauzet takvim jednim ljudožderskim poslom kao što je prodavanje glava mrtvih idolopoklonika?

– Budite uvereni, gazda, da je taj harpuner opasan čovek.

– On uredno plaća – glasio je odgovor. – Ali hod'te, ugodan

je krevet: Seli i ja smo spavali u tom istom krevetu one noći kad su nas sveli. Ima u tom krevetu dosta mesta za dvoje i da se bacakaju; krevetina je to ogromna.

Ta pre nego što smo ga mi napustili, Seli je obično stavljala Semija i maloga Džonija dole kraj nogu. Ali ja sam nešto sanjao i praćakao se tamo-amo jedne noći, te nekako Sem tresne na pod i zamalo ne slomi ruku. Posle toga Seli reče da tako dalje ne može. Hodite ovamo, osvetliću vam začas – i to govoreći upali sveću i pruži je meni, nudeći se da pođe ispred mene. Ali ja sam stajao neodlučan; kao pogledah na zidni časovnik u uglu, on uzviknu:

– Vidim, nedelja je, nećete vi videti toga harpunera noćas; negde je on bacio sidro, hodite onda ovamo; hajde, pođite; zar nećete?

Razmislih jedan trenutak, pa onda pođosmo uza stepenice, i ja bih uveden u jednu malu sobu, ledenu kao peštera, u kojoj se nalazila zaista ogromna postelja, gotovo dovoljno prostrana da ma kakva četiri harpunera spavaju uporedo.

– Eto – reče gazda stavljajući sveću na neki bedni mornarski sanduk koji je vršio dve dužnosti: bio je i umivaonik i središni sto – eto, pa se sad vi raskomotite; i laku vam noć.

Ja okretoh oči od postelje, ali on je već bio iščezao. Posuvratih j organ i nagoh se nad postelju. Mada nije bila najelegantnija, izdržala je pregled prilično dobro. Onda pogledah po sobi, ali pored postelje i stola nisam mogao da vidim drugi nameštaj koji bi pripadao ovoj sobi, sem grube police, četiri zida i tapetiranog zaklona za ognjište, na kome je bio naslikan čovek kako ubada kita. Od stvari, koje upravo nisu ni pripadale ovoj sobi, bila je jedna mreža za spavanje, razdrešena i bačena u sobni ugao; isto tako i jedna velika mornarska torba, u kojoj je bilo harpunerovo odelo, nema sumnje, mesto kakvog putničkog kofera. Isto tako, bio je na polici iznad ognjišta i svežanj inostranih koštanih udica i jedan visok harpun, uspravljen uz čelo kreveta.

Ali šta je ovo na sanduku? Podigoh ga, podržah ga uz sveću, opipah ga, omirisah, i pokušah na sve načine da dođem do nekog povoljnog zaključka o stvari. Nije mi ličila ni na šta drugo do na

neki veliki otirač pred vratima, po ivicama ukrašen sitnim zveckastim gvožđem, nešto nalik na pegave bodlje bodljikavog praseta oko indijanske mokasine. Bila je na sredini ovog otirača jedna rupa ili pukotina, kao što se viđa na južnoameričkim pončosima.[15] Ali zar je mogućno da bi ijedan trezven harpuner pristao da zavuče glavu u otirač pa da tako prerušen paradira ulicama ma kog hrišćanskog grada? Navukoh ga da ga probam, a on me pritište naniže kao koš, pošto je bio neobično čupav i debeo, a mislim malo i ovlažen kao da ga je taj tajanstveni harpuner nosio po kišnu danu. S njim na sebi, priđoh do komada ogledala što je bilo nameštено uza zid, i nikad dotle u svom životu nisam video takav prizor. Tako ga brzo svukoh sa sebe da zamalo ne ušinuh vrat.

Sedoh na ivicu postelje, pa stadoh razmišljati o tome harpuneru što prodaje glave i o njegovu otiraču. Pošto sam malo tako razmišljao na ivici postelje, digoh se i skidoh svoj kratki kaput, pa zastadoh usred sobe u razmišljanju. Tada skidoh i donji kaput, pa još malo porazmislih onako u košulji. Ali pošto sad počeh da osećam veliku hladnoću, onako polusvučen kakav sam bio, a setivši se kako gazda reče za harpunera da on neće doći kući svu tu noć, pošto je već tako dockan, nisam više pravio nikakve petljancije, već sam iskočio iz pantalona i čizama, ugasio sveću, skočio u postelju i preporučio se božjoj milosti.

Da li je ovaj dušek bio napunjen klipovima kukuruza ili polomljenom grnčarijom, ne mogu reći, ali sam se preturao poprilično, i dugo nisam mogao zaspati. Najzad me uhvati neki lak dremež i skoro sam bio prilično odmakao ka zemlji Sanjariji, kad na ulazu čuh težak bat i spazih kako se zrak svetlosti probi u sobu ispod vrata.

Gospode bože, spasi me, pomislih, ovo mora da je taj harpuner, pakleni prodavac glava. Ali ja sam ležao savršeno mirno, rešen da ne progovorim ni reči dok ne budem oslovljen. Sa svećom u jednoj ruci i sa onom istom novozelandskom glavom u drugoj, nepoznati uđe u sobu pa, ne pogledavši na krevet, stavi sveću podalje od mene, na pod u jednom uglu, a zatim stade razdrešivati užad na velikoj torbi o kojoj sam ranije govorio da se nalazila u sobi. Na sve načine sam nekako gledao da mu spazim lice, ali on ga je držao okrenuto na drugu stranu

dok je drešio veze na otvoru one torbe. Ipak, kad završi, okrete se – kad, gospode bože! Šta imadoh da vidim! Takvo lice! Bilo je crnomanjasto i prelazilo je u ljubičastožuto, a ovde-onde bilo je izlepljeno velikim crnkastim kvadratima. Jeste, tačno kako sam mislio, on je užasan posteljni drug; učestvovao je u kakvoj bici, bio je strahovito izboden i evo ga, sad baš dolazi od hirurga. U tome trenutku desi se te on tako okrete lice svetlosti da jasno videh da to nikako ne mogu biti flasteri na njegovim obrazima, ti crni kvadrati. To su svakako bile belege od nečega. U početku nisam znao šta da mislim; ali uskoro osetih nagoveštaj istine. Setih se priče o jednom belom čoveku – kitolovcu opet – koga su ljudožderi, kad je zapao među njih, tetovirali. Ja zaključih da se ovom harpuneru, u toku njegovih dalekih putovanja, moralo desiti nešto slično. A šta je to najzad, pomislih.

Ovo je samo njegova spoljašnost, a čovek može biti pošten u bilo kakvoj koži. Dobro to, ali šta ćemo sa njegovom nezemaljskom bojom lica, mislim na onaj deo lica unaokolo koji je potpuno nezavisan od tetoviranih kvadrata. Sigurno to nije ništa drugo do dobra tropska preplanulost. Ali ja još nikad dosad nisam čuo da beo čovek preplane od jakog sunca tako da preplanulost pređe u ljubičastožuto. Međutim, ja nikad nisam bio po južnim morima; a možda tamošnje sunce deluje ovako neobično na kožu. Elem, dok su mi sve ove misli prolazile kroz glavu kao munje, ovaj me harpuner još nikako nije bio primetio. Pošto se pomučio dok je otvorio svoju vreću, on stade nešto baratati po njoj, pa sad izvadi neku vrstu tomahavka[16] iz bisage od tuljanove kože sa dlakom. Stavivši to na stari sanduk u sredini sobe, on onda uze onu glavu sa Novog Zelanda – nešto dosta jezivo – pa je nabi u vreću. Sad skide šubaru – novu šubaru od dabrovine – a ja zamalo što ne dreknuh od jednog novog iznenađenja. Na njegovoj glavi nije bilo kose – bar ne kose o kojoj bi se moglo govoriti – samo jedan mali čuperak sa temena, upleten naviše ka čelu. Njegova ćelava modra glava izgledala je sad u svakom pogledu kao kakva plesniva lobanja. Da neznanac nije stajao između mene i vrata, ja bih se na njih smotao brže nego što sam ikad smotao ručak.

S obzirom na sve ovo, ja nešto pomislih da šmugnem kroz prozor, ali ovo je bio drugi sprat zadnjeg dela kuće. Nisam

kukavica, ali mi nikako nije padalo na um šta da uradim sa ovom huljom što torbari glavama. Neznanje je rod strahu, a pošto me je ovaj neznanac potpuno zapanjio i zbunio, priznajem da sam se toliko uplašio od njega kao da je sam nečastivi upao u moju sobu u gluvo doba noći. Zbilja, bio sam se toliko prepao od njega da nisam bio dovoljno hrabar da ga baš tad oslovim i zatražim da mi lepo objasni sve što mi je kod njega bilo neobjašnjivo.

Međutim, on je nastavio i dalje da se svlači i najzad je pokazao grudi i mišice. Života mi, ovi njegovi prikriveni delovi bili su išarani istim onakvim kvadratićima kao i lice; preko celih leđa imao je sve iste tamne kvadratiće; izgledao je kao da je bio u tridesetogodišnjem ratu, pa se baš spasao iz njega, sa košuljom od samih flastera. Štaviše, i same su mu noge bile obeležene kao da gomila tamnih zelenih žaba trči uz stabla mladih palmi. Bilo je sad sasvim jasno da je on sigurno kakav divljak koga je neki kitolovac ukrcao na brod u južnim morima, pa ga tako iskrcao u ovoj hrišćanskoj zemlji. Drhtao sam misleći o tome. Pa još uz to čovek što torbari glavama – možda glavama svoje rođene braće! Može mu se još i dopasti – gospode bože! Pogledajte samo onaj tomahavk!

Ali vremena nije bilo da se dršće, jer sad divljak pređe na nešto što je potpuno opčinilo moju pažnju i uverilo me zbilja da on mora biti neznabožac.

Prilazeći svome kratkom teškom kaputu, ili ogrtaču, ili „krstašu“, koji je bio ranije obesio o stolicu, stade pipati po džepovima, pa najzad izvadi neku čudnu malu unakaženu priliku s grbom na leđima, tačno kao beba od tri dana iz Konga. Sećajući se balsamovane glave, u početku sam već bio pomislio da je ovaj crni čovečuljak prava beba očuvana na neki sličan način. Videći da to nije nimalo savitljivo i da mnogo blešti kao uglačani abonos, zaključih da to može biti samo kakav drveni kumir, što se zbilja i pokaza da jeste. Jer sad divljak priđe praznom ognjištu pa, sklonivši zaklon olepljen hartijom, uspravi ovu malu grbavu priliku kao keglu između žarača. Strane ognjišta i sve cigle unutra bile su veoma čađave, tako da pomislih kako je ovo ognjište veoma podesan oltar ili kapela za njegov kumir iz Konga.

Ja sad jako užagrih očima prema poluskrivenoj prilici

osećajući se za sve to vreme veoma nelagodno – e da bih video šta je sad na redu. On najpre izvadi dve pune šake treski iz džepa svoje kabanice, pa ih pažljivo stavi pred kumir; zatim, stavivši komadić brodskog dvopeka na njih i posluživ̄ši se plamenom lampe, potpali treske u žrtvenički plamen. Sad, pošto je nekoliko puta brzo dodirnuo vatru i još brže trgao prste nazad (pri čemu ih je, izgleda, gadno oprljio), uspe najzad da izvuče dvopek; zatim, pošto malo oduva žar i pepeo, učtivo ga ponudi malome crncu. Ali nije izgledalo da mali đavo ma i najmanje voli tako suvu hranu; on ne mače usnama. Uza sve ove čudne lakrdije došli su još čudniji grleni šumovi bogomoljčevi, koji se, izgleda, pevušeći molio bogu, ili je pevao neke mnogobožačke psalme, ili tako nešto, pri čemu mu se lice trzalo tamo-amo na najneprirodniji način. Najzad, pošto ugasi vatru, on bez ikakvih ceremonija podiže kumir, strpa ga opet u džep svog kaputa, tako nemarno kao kad kakav lovac trpa u torbu ubijenu šljuku.

Svi su ovi nastrani postupci povećali moju nelagodnost pa, videći ga sad kako pokazuje sigurne znake da hoće da završi svoje poslovne radnje i da skoči u postelju do mene, pomislih da je krajnje vreme, sad ili nikad, da pre nego što svetlost bude ugašena prekinem čaroliju koja me je tako dugo opsenjivala.

Ali kratko vreme koje sam upotrebio da razmislim šta da kažem bilo je kobno. Dignuvši tomahavk sa stola, on mu za trenutak razgleda glavu, podiže ga prema svetlosti, stavi usta u držalju, pa izduva velike oblake duvanskog dima. U sledećem trenu svetlost je bila ugašena, i ovaj divlji ljudožder, sa tomahavkom u zubima, skoči u krevet u kome sam ležao. Ja dreknuh, nisam više mogao da se uzdržim, a on, odjednom iznenađen, progunđa nešto i stade me pipati.

Mucajući ni sam ne znadoh šta, otkotrljah se od njega ka zidu, pa ga stadoh zaklinjati, ma ko ili ma šta on bio, da bude miran, da me pusti da ustanem, da opet upalim svetlost.

Ali njegovi grleni odgovori uveriše me odmah da on slabo razume smisao mojih reči.

– Koj đavol vi biti? – reče on najzad. – Vi ne govoriti, sto gromovi, ubije ja.

Kad on to reče, uzdignuti tomahavk stade da se vitla oko

mene u pomrčini.

– Gazda! Tako vam boga, Petre Mrtvačniče – viknuh ja. – Gazda! Policija! Mrtvačniče! Anđeli božji, spasite me!

– Govoriti mene! Kaže mene ko vi biti, ili, dođavola, ubije vas! – opet zareža ljudožder, dok je ono njegovo užasno mlataranje tomahavkom rasturilo topli duvanski pepeo oko mene tako da sam pomislio: zapaliće mi se rublje. Ali, hvala bogu, u tom trenutku gazda uđe u sobu, sa svećom u ruci, a ja, skočivši iz kreveta, poleteh k njemu.

– Sad se ne bojte – reče on cereći se opet – od ovog Kvikvega ovde neće vam nijedna dlaka na glavi faliti.

– Prestanite s tim cerenjem – viknuh – i zašto vi meni ne rekoste da je taj pakleni harpuner ljudožder?

– Ja sam mislio da vi to znate. Zar vam nisam rekao da on torbari glavama po varoši? Nego, spustite opet kotvu, pa lezite te spavajte. Slušaj, Kvikveg – ti mene znati, ja tebe znati – ovaj čovek spavati kod tebe – zna?

– Ja znati mnogo – zagrokta Kvikveg, dimeći na lulu i sedeći uspravljen u krevetu.

– Vi ući unutra – dodade on mašući mi svojim tomahavkom i bacajući haljine na jednu stranu. On to zbilja uradi ne samo uljudno već i veoma ljubazno i milostivo. Stajao sam gledajući u njega jedan trenutak. Kraj sveg svog tetoviranja, on je bio čist ljudožder koji prijatno izgleda.

Što li sam ja digao toliku graju, mislio sam za svoj račun; ovaj je čovek ljudsko biće baš kao i ja; on ima isto toliko razloga da se plaši mene koliko imam ja da se bojim njega. Bolje spavati s treznim ljudožderom nego sa pijanim hrišćaninom.

– Gazda – rekoh – kažite mu da prestane mlatarati onim tomahavkom, ili lulom, ili ni sam ne znam kako zovete ono; ukratko, kažite mu da prestane da puši, pa ću ja da legnem u krevet. Ali ja ne mogu da podnesem da neko puši u mome krevetu. To je opasno. Sem toga, ja nisam osiguran.

Čim je to rečeno Kvikvegu, on se odmah pokori, pa me učtivo ponudi da legnem – otkotrljavši se na jednu stranu kreveta toliko kao da hoće da kaže: nogu vašu ja pipnuti neću.

– Laku noć, gazda – rekoh ja – možete ići.
Vratio sam se u krevet i nikad u životu nisam slađe spavao.

ČETVRTA GLAVA
JORGAN

Kad se probudih ujutru, oko svitanja, nađoh Kvikvegovu ruku prebačenu preko mene najljubaznije i najnežnije. Maltene da pomislite da sam mu ja žena. Jorgan je bio od samih zakrpa, sve od malih nejednakih kvadrata i trouglova raznih boja; i ova njegova ruka, sva tetovirana nekom slikom, kao nekakvim beskonačnim kritskim lavirintom čija ni dva dela nisu imala tačnu senku – zbog toga, mislim, što je na moru nemetodski držao ruku na suncu i u senci, jer su mu rukavi na košulji bili neuredno zavrnuti u raznim prilikama – ista ta njegova ruka, velim, izgledala je potpuno kao pruga samog tog pokrivača od zakrpa. I, zbilja, onakvu kako delimično leži na njemu, kao što je ruka i ležala kad sam se probudio, jedva sam je mogao razlikovati od pokrivača, tako su im se boje mešale, i samo po osećanju težine i pritiska mogao sam reći da me je Kvikveg zagrlio.

Čudna su mi bila osećanja. Dopustite da pokušam da ih objasnim. Kad sam bio dete, dobro se sećam jedne slične prilike u kojoj sam se našao; da li je to bila stvarnost ili neki san, nikad nisam mogao potpuno da utvrdim. Ta prilika bila je u ovome. Pravio sam nekakve ludorije – mislim da sam pokušavao da se uspužem iznutra uz dimnjak pošto sam video jednog malog dimničara kako to radi nekoliko dana ranije; a moja maćeha, koja me je zbog ovog ili onog šibala po ceo bogovetni dan ili me

terala u krevet bez večere – moja maćeha me izvukla za noge iz dimnjaka i najurila u krevet mada je bilo tek dva sata posle podne, dvadeset prvog juna, najdužeg dana u godini na našoj hemisferi. Osećao sam se užasno, ali leka tu nije bilo, te ja tako odem uz stepenice u svoju sobicu na trećem spratu pa se stanem svlačiti što sporije da ubijem vreme, i sa gorkim uzdahom strpam se pod pokrivač.

Ležao sam tako i tužno računao kako šesnaest punih časova treba da protekne pre nego što se mogu nadati da vaskrsnem. Šesnaest sati u krevetu! Moja mala leđa bolela su me pri pomisli na to. A sem toga, bilo je i mnogo svetlosti: sunce sija kroz prozor, silno tandrču kola napolju, a veseli glasovi ore se kroz celu kuću. Osećao sam se sve gore i gore. Najzad ustanem, obučem se, tiho siđem u čarapama, nađem maćehu, pa joj odjednom padnem pred noge i stanem je preklinjati, kao za neku osobitu milost, da me dobro izlema papučom zbog moga lošeg vladanja; sve, samo ne to da me osudi da ležim u krevetu toliko nepodnošljivo dugo. Ali ona je bila najbolja i najsavesnija maćeha na svetu, te se moradoh vratiti u svoju sobu. Nekoliko sati ležao sam tako potpuno budan osećajući se gore nego ikad dotle, gore čak nego i u potonjim najvećim svojim nesrećama. Najzad, mora biti da me je bila spopala mučna neka mòra u dremežu; budeći se lagano iz njega – poluutonuo u snove – otvorim oči, kad ono soba, ranije sva sunčana, obavijena pomrčinom spolja. Odjednom osetih neki potres koji prođe celim mojim telom. Ništa se ne vidi, ništa se ne čuje, ali neka natprirodna ruka izgleda da je bila stavljena u moju ruku. Moja je ruka visila preko jorgana, a bezimena, nepojmljiva, nema prilika ili utvara čija je to ruka bila, izgledalo je da sedi sasvim uz moj krevet. Neko vreme, koje je izgledalo kao da se vek na vek gomila, ležao sam tako, sleđen od najužasnijeg straha, ne usuđujući se da povučem ruku. Ipak sam mislio da bi, kad bih mogao da je pokrenem makar i najmanje, ova užasna opsena bila razbijena. Nisam znao kako je ova svesnost najzad otkliznula od mene, ali kad se probudih ujutru, drhteći se setih svega, pa sam se danima, i nedeljama, i mesecima posle toga gubio u smetenim pokušajima da objasnim tu tajnu. Štaviše, i dan-danji često lupam glavu o tome.

A sad, ostavite na stranu užasni strah, ali moje uzbuđenje pri osećanju natprirodne ruke u mojoj ruci bilo je veoma slično, u svojoj čudnovatosti, sa uzbuđenjem koje sam osetio budeći se i videći Kvikvegovu neznabožačku ruku prebačenu preko mene. Ali, najzad, svi događaji iz prošle noći jasno se opet pojaviše, jedan po jedan, u čvrstoj stvarnosti, i ja sam tada ležao jasno osećajući komičan položaj i ništa više. Mada sam pokušavao da sklonim njegovu ruku – da se oslobodim mladoženjskog zagrljaj a – ipak me je on, tvrdo spavajući i dalje, jednako grlio čvrsto kao da jedino smrt može da nas rastavi. Ja onda zapnem da ga probudim: „Kvikveg!“, ali on odgovori samo hrkanjem. Ja se onda okrenem na drugu stranu, vrat mi se činio kao da je na njemu kamut[17], i odjednom osetih da me nešto lako ogrebe. Razgrnem j organ, a kad tamo, tomahavk spava kraj divljaka kao da je kakva beba sa licem kao sekira. Ne može lepše biti, zbilja, mislio sam: u krevetu, u tuđoj kući, usred bela dana sa ljudožderom i tomahavkom. „ Kvikveg! Tako ti boga, Kvikveg, razbudi se!“ Najzad, posle dugog drmusanja i glasnog i neprekidnog prekoravanja kako se ne priliči da on grli svoga druga muškarca na ovako supružanski način, uspeh najzad da mu izvučem jedno roktanje. Sad on povuče ruku, sav se strese kao njufaundlendski pas kad iziđe iz vode, uspravi se u krevetu, ukrućen kao koplje, gledajući u mene i trljajući oči kao da se ne seća baš sasvim otkuda ja sad tu, mada je neka slaba svesnost o tome, izgleda, lagano svitala u njemu. Međutim, ja sam ležao mirno, mereći ga, ne strepeći sad ozbiljno i voljan da pobliže osmotrim jedno takvo zanimljivo stvorenje. Kad se najzad, kako izgleda, stvori njegovo mišljenje o tome ko je njegov posteljni drug, i kad se izmiri sa stanjem onakvim kakvo je, skoči on iz kreveta na pod pa mi izvesnim znacima i zvucima dade na znanje da bi se on, ako ja pristajem, oblačio prvi, a zatim bi pustio mene da se oblačim, ostavljajući mi celu odaju na raspolaganju. Ja mislim: Kvikveg, pod ovim prilikama to je veoma uljudan predlog. Cela je istina, ovim divljacima je nekako urođeno da budu pažljivi, neka govori ko šta hoće; pravo je čudo koliko su oni u suštini uljudni. Ja odajem ovu naročitu pohvalu Kvikvegu zato što se ponašao prema meni tako uljudno i pažljivo, dok sam ja bio kriv za veliku grubost zureći u njega iz postelje i motreći sve njegove pokrete pri spremanju. Za to vreme moja je

radoznalost bila jača od moga vaspitanja. Pa ipak, ovakav čovek kao što je Kvikveg ne viđa se svakog dana; njega i njegove osobenosti sasvim je vredelo naročito posmatrati.

On poče oblačenje s vrha, navlačeći na glavu svoju veoma visoku šubaru od dabrovine, mic po mic, a onda – još jednako bez čakšira – potraži čizme. Zašto je pod bogom on to uradio, ne mogu da kažem, ali je prvi njegov pokret bio taj što se – s čizmama u rukama i sa šubarom na glavi – sručio pod krevet; kad po dugačkom i silnom dahtanju i naprezanju zaključih da on to toliko zapinje oko obuvanja, mada ni po jednome zakonu pristojnosti o kome sam ikad čuo ne zahteva se ni od koga da se sklanja kad obuva čizme. Ali Kvikveg je, vidite, bio stvorenje na prelaznom stupnju – ni gusenica ni leptir. On je bio samo toliko civilizovan da na što je moguće čudniji način pokaže da je stranac. Njegovo vaspitanje nije još bilo dovršeno. On je bio početnik. Da nije bio u ovako malom stepenu civilizovan, on, verovatno, ne bi uopšte ni petljao sa čizmama; a opet, da nije i dalje ostao divljak, nikad ne bi ni sanjao da se podvlači pod krevet da ih tamo oblači. Najzad se on promoli sa šubarom jako izgužvanom i duboko nabijenom na oči, pa stade škripati i hramati po sobi kao da ga, pošto nije mnogo naviknut na čizme, ovaj njegov par mokrih, naboranih čizama od kravlje kože – koje verovatno nisu bile ni načinjene po meri – mnogo ubija i muči svaki put kad ih obuje u ledeno hladno jutro.

Videći sad da na prozoru nema zavesa i da se iz kuće preko puta vidi sve u našoj sobi, jer je ulica bila veoma uzana, i posmatrajući sve više nepristojnu priliku koju je predstavljao Kvikveg, koji se majao po sobi nemajući na sebi skoro ništa sem šubare i čizama – ja ga zamolih, što sam bolje mogao, da malo ubrza sa spremanjem, a naročito da uskoči u čakšire što je moguće pre. On posluša, a onda pređe na umivanje. U to doba jutra svaki bi hrišćanin oprao lice; ali se Kvikveg, na moju zgranutost, zadovolji time što svoje pranje ograniči na prsa, mišice i šake. On onda navuče prsnik, pa uzevši komad nekog tvrdog sapuna sa umivaonika, umoči ga u vodu pa poče da sapuna lice. Pazio sam da vidim gde on drži brijač, kad, gle ti njega! On izvadi harpun iz kreveta, smače dugačku drvenu držalju, skide omot sa glave, namasti je malo o svoju čizmu,

krupno iskorači do komadića ogledala na zidu, pa poče snažno da struže, ili, bolje, da harpuni svoje obraze. Ja mislim: Kvikveg, ovo znači žestoko se poslužiti najboljim nožem firme *Rodžers*. Docnije sam se manje čudio ovome poslu kad sam saznao od kakvog je finog čelika načinjena harpunska glava i kako se njene dugačke prave ivice uvek održavaju preterano oštre.

Njegovo spremanje uskoro se završi i on ponosito iskorači iz sobe, zamotan u svoj veliki, kratki pilotski kaput od ovčije kože, mlatarajući harpunom kao maršalskom palicom.

PETA GLAVA
DORUČAK

Brzo uradih što i on, pa sišavši u pivnicu, veoma ljubazno priđoh gazdi, koji se kezio. Nisam bio ljut na njega, mada je on dosta đavolisao u pogledu moga posteljnog druga.

Ipak, sladak smeh je silna stvar ili, bolje reći, isuviše retka silna stvar; utoliko žalosnije. I zato, ako ma koji čovek, u svojoj sopstvenoj ličnosti, ima materijala za kakvu dobru šalu ma s kim, neka se ne usteže, već neka ga radosno troši i potroši na taj način. I kad neko ima nečeg obilno smešnog na sebi, budite uvereni da u njemu ima više nego što vi to možda zamišljate.

Pivnica je sad bila puna gostiju koji su poupadali noćas, a koje ja još nisam dobro zagledao. Bezmalo svi su bili kitolovci; prvi oficiri, i drugi oficiri, i treći oficiri, i brodske drvodelje, i brodski bačvari, i brodski kovači, i brodski harpuneri, i brodski poslužitelji; mrko i plećato društvo sa bradama kao žbunje; neošišana čupava družina u kojoj svi nose kaputе od ovnujske kože mesto jutarnjeg ogrtača.

Mogli biste sasvim jasno da kažete za svakoga koliko je vremena proveo na kopnu. Zdravi obrazi onoga mladića su kao kruška zarudela na suncu i izgledaju kao da još mirišu na mošus; ne može biti više od tri dana kako se on iskrcao vraćajući se sa svog putovanja u Indiju. Onaj čovek do njega izgleda nekoliko preliva svetliji; rekli biste da u njemu ima malčice satenskog indijskog drveta. Na licu onog trećeg još se povlači tropska,

zagasitožuta boja, ali pomalo izbledela; taj je, nesumnjivo, probavio čitave nedelje na kopnu. Ali ko bi mogao pokazati obraz kakav je bio u Kvikvega, koji je, izbrazdan raznim bojama, izgledao kao zapadne padine Anda, što neprekidno, u jednome nizu, pokazuju suprotna podneblja, oblast po oblast.

– Na njupanje; hej! – viknu sad gazda, otvorivši širom jedna vrata, i mi uđosmo na doručak.

Kažu da ljudi koji su videli sveta time stiču neusiljeno ponašanje i gospodare sobom u društvu. Ipak, ne uvek: Ledjard, veliki putnik po Novoj Engleskoj, i Mango Park, Škotlanđanin, imali su najmanje sigurnosti od svih ljudi u salonu. Ali možda samo prelaženje Sibira, s kraja na kraj, na saonicama koje vuku psi, kakvo je izveo Ledjard, ili kad čovek preuzme sam, sa praznim želucem, dugačak put kroz srce crnačke zemlje u Africi, što je predstavljalo vrhunac podviga jadnoga Manga – takva vrsta putovanja, slušajte, nije najbolji način da čovek stekne visoku društvenu uglađenost. Sem toga, tako se nešto većinom može naći svuda.

Ovakva razmišljanja baš ovde izazvana su okolnošću što je – pošto svi sedosmo za sto i ja se spremih da čujem nekoliko dobrih priča o kitolovu – na moje nemalo iznenađenje skoro svaki čovek ćutao kao zaliven. I ne samo to već su oni izgledali i zbunjeni. Da, da, ovde je bilo nekoliko morskih vukova, od kojih su mnogi, ne plašeći se ni najmanje, prilazili velikim kitovima na pučini – njima potpuno stranoj – i trepnuli nisu ubijajući ih u dvoboju. A sad evo ih ovde gde sede za stolom pri doručku u društvu – svi istog zanimanja, svi sličnog ukusa – gledaju jedan drugoga tako ovnujski kao da se nikad nisu makli sa kakve bačije u Zelenim planinama. Zanimljiv su prizor ovi sramežljivi medvedi, ovi bojažljivi borci s kitovima!

A što se samog Kvikvega tiče – Kvikveg je, eto, sedeo tamo među njima – u začelju čak, tako se nekako desilo; hladan kao led. Zacelo ne mogu mnogo da kažem u pohvalu njegova vaspitanja. Njegov najveći obožavalac ne bi mogao iskreno da opravda to što je on poneo na doručak svoj harpun i tamo se služio njime bez ustezanja pružajući se s njime preko stola, na neposrednu opasnost mnogih glava, i privlačeći njime bifteke. Ali on je to radio veoma pribrano, a svaki živi zna da, po oceni

većine ljudi, uraditi nešto pribrano znači uraditi to otmeno.

Nećemo ovde govoriti o svim Kvikvegovim osobenostima: kako je izbegavao kafu i tople zemičke i neprekidno svoju pažnju upravljao na bifteke spremljene izvanredno. Dosta je to da kad doručak bi gotov, on se povuče, kao i svi ostali, u gostioničku sobu, zapali svoju tomahavk-lulu, pa je tamo sedeo mirno, vareći hranu i pušeći, sa svojom nerazdvojnom šubarom na glavi, a ja odmaglih da malo prošvrljam.

ŠESTA GLAVA
ULICA

To što sam ja bio iznenađen kada sam bacio prvi pogled na takvu jednu tuđinsku jedinku kao što je Kvikveg, koji se kreće u uljudnom društvu jednog civilizovanog grada, to iznenađenje brzo iščeze čim preduzeh prvu dnevnu šetnju kroz ulice Nju Bedforda.

U širokim ulicama blizu dokova, svako važnije morsko pristanište često će izložiti pogledu najčudnije primerke stranih zemalja. Čak i u ulicama Brodvej[18] i Čestnat[19], ponekad se mornari sa Sredozemnog mora tiskaju među preplašene dame. Ridžent strit[20] nije nepoznata Indusima i Malajcima, a u Bombaju, u Apolo Grinu, živahni Jenkiji su često plašili domoroce. Ali Nju Bedford tuče sve Voter stritove[21] i Vopinge[22]. U ovim potonjim mestima vidite samo mornare, ali u Nju Bedfordu pravi ljudožderi stoje i ćaskaju na uličnim uglovima, pravi-pravcati divljaci; mnogi od njih još nose na svojim kostima nečastivo meso. Na tako nešto stranac zine od čuda.

Ali sem Fidžijanaca, Tongatobora, Eromangoana, Panandžijena i Brajtdžijana i pored divljih primeraka sa kitarica što se neprimećeni vuku ulicama, vi ćete videti i druge prizore, još zanimljivije, a izvesno još smešnije. Svake nedelje pristižu u ovu varoš desetine zelenih Vermontera i ljudi iz Nju Hempšira, svi žudni dobiti i slave u ribarenju. Oni su većinom mladi i

snažnoga sklopa, momci koji su nekad obarali šume, a sad gledaju da bace sekiru pa da se dokopaju kitolovnog koplja. Mnogi su zeleni kao i Zelene planine[23] iz kojih dolaze. U izvesnim stvarima pomislili biste da su se rodili tek pre nekoliko sati. Pogledajte tamo! Pogledajte onoga momka što se šepuri na uličnom uglu! On nosi šubaru od dabrovine i kaput sa repovima kao u laste, opasan je mornarskim opasačem i nosi nož u nožnicama. Amo dolazi drugi jedan sa mornarskim šeširom od voštanog platna i polusvilenim ogrtačem.

Nijedan u varoši odnegovan kicoš ne može da se poredi sa palanačkim kicošem – mislim na pravoga smetenjaka, kicoša-momka, koji će u vrelim letnjim danima kositi svoja dva ara u rukavicama od jelenske kože jer se plaši da mu ruke ne pocrne. I tako, kad kakav palanački kicoš, kao taj, uvrti sebi u glavu da stekne dobar glas, pa uđe u kitolovstvo naveliko, treba samo da vidite kakve smešne stvari taj čini kad stigne u morsko pristanište. Naručujući sebi pomorsku opremu, poručuje za prsnike dugmeta u obliku zvonaca; kaiševe uz platnene pantalone. O, jadni prostače! Kako će jadno popucati ti kaiševi kad prvi put zaurla bura, kad budeš bacan, sa kaiševima, dugmetima i svim ostalim, u olujino ždrelo.

Ali nemojte misliti da ova čuvena varoš ima da pokaže svojim posetiocima samo harpunere, ljudoždere i lakrdijaše. Bože sačuvaj! I pored toga je Nju Bedford čudno mesto! Da nije nas kitolovaca, ovaj bi komad zemlje danas možda bio u isto onako strašnom stanju kao i labradorska obala. Ovakav kakav je, izvesni delovi njegovog zaleđa dovoljni su da uplaše čoveka, tako izgledaju koštunjavi. Sama varoš je, možda, najljupkije mesto za život u celoj Novoj Engleskoj.[24] To je zemlja ulja, cela je istina, ali ne kao Kanan, ona je i zemlja žita i vina. Ulicama ne teče mleko, niti su u proleće popločane svežim jajima. Pa ipak, nasuprot tome, nigde u Americi nećete naći više kuća koje liče na patricijske domove, ni bujnije parkove i vrtove nego u Nju Bedfordu. Otkuda oni? Kako su podignuti u ovoj zemlji, nekada hrapavoj zguri?

Idite i pogledajte u one gvozdene harpune, kao grbove po onim dostojanstvenim kućama, pa ćete dobiti odgovor na svoje pitanje. Jest, sve te prkosne kuće i ti cvetni vrtovi došli su sa

Atlantika, Pacifika i sa Indijskog okeana; sve do jedne su one harpunirane i amo dovučene sa morskog dna. Može li Aleksandar Veliki da izvede podvig kao što je taj?

U Nju Bedfordu očevi, kažu, daju kitove kao miraz svojim kćerima i opremaju svoje bratučede sa nekoliko morskih svinja na svaku glavu. Morate ići u Nju Bedford da vidite sjajnu svadbu; jer, kažu, imaju tamo čitave rezervoare ulja u svakoj kući, i svake noći nemarno potroše silne spermacetske sveće.

U letnje doba slatko je videti ovu varoš: puna je finih javorova – dugačke, široke ulice zelenila i zlata. A u avgustu, visoko u vazduhu, lepi i darežljivi divlji kestenovi, kao veliki granati polileji, nude prolaznicima svoje naviše ušiljene kupe načičkane cvećem. Tako je svemoćna umetnost koja je u mnogim krajevima Nju Bedforda nasadila blistave zaravanke s cvećem na neplodnim odgurnutim stenama, bačenim u stranu poslednjeg dana stvaranja sveta.

A žene u Nju Bedfordu cvetaju kao i njihove ruže. Ali ruže cvetaju samo jedno leto, dok je svežina njihovih obraza večita kao sunčeva svetlost u sedmom nebu. Nigde drugde ne možete naći tu njihovu rumen sem u Salemu, gde kažu da mlade devojke odišu mošusom tako da ih mornari, njihovi dragani, osećaju po mirisu na čitave milje daleko od obale, kao da se približavaju mirisavim Molučkim ostrvima, a ne puritanskom pesku.

SEDMA GLAVA
KAPELA

U istom tom Nju Bedfordu postoji Kitolovčeva kapela, i malo je ćudljivih ribara koji imaju uskoro da krenu za Indijski ili Tihi okean a koji bi propustili da nedeljom posete to mesto. Verujte mi da ja to nisam uradio.

Vrativši se sa svoje prve jutarnje šetnje, opet jurnuh napolje radi ovog naročitog cilja. Nebo se izmenilo, od vedrog, hladno sunčanog u susnežicu i maglu. Zamotavši se u svoj otrcani kaput od sukna zvanog medveđa koža, probijao sam sebi put kroz upornu vejavicu. Ušavši, zatekoh mali, razređen skup mornara, mornarskih žena i udovica. Vladalo je prigušeno ćutanje, prekidano s vremena na vreme hukom vejavice. Svaki ćutljivi bogomoljac, izgledalo je tako, sedeo je namerno izdvojen od drugih, kao da je svaki nemi bol bio ostrvski i nesaopštiv. Kapelan još nije bio stigao; i tu su ova nema ostrva od ljudi i žena sedela gledajući uporno u nekoliko mermernih ploča sa crnim okvirima uzidanim u zid s obe strane predikaonice. Tri od njih glasile su nekako kao ova, ali ne tvrdim da navodim od reči do reči:

P o s v e ć e n o
uspomeni na
DŽONA TALBOTA

koji je u osamnaestoj svojoj godini nestao preko brodske ograde
blizu Ostrva očaja, na domaku Patagonije,
1. novembra 1836
.
Ovu mu ploču podiže
sestra.
P o s v e ć e n o
uspomeni na
ROBERTA LONGA, VILISA ELERIJA, NEJTANA KOLMANA,
VOLTERA KENIJA, SETA MEJSIJA I SAMJUELA GLEJGA,
koji su sačinjavali deo posade
broda „ELIZA“
koje je jedan kit na konopcu odvukao
u nedogled na pučini
na Tihom okeanu
31. decembra 1839.
Ovaj su mermer
ovde postavili njihovi preživeli
drugovi sa broda.

P o s v e ć e n o
uspomeni na
pokojnog KAPETANA EZEKIJELA HARDIJA
koga je na pramcu njegova čamca ubila jedna ulješura
na japanskoj obali,

3. avgusta 1833.
Ovu ploči podiže mu u spomen
njegova udovica.

Stresavši susnežicu sa svoje ledom gleđosane šubare i kaputa, ja i sam sedoh blizu vrata, pa okrenuvši se u stranu, iznenadih se kad spazih Kvikvega u blizini. Dirnut svečanošću ovog prizora, on je u svom izrazu imao začuđen pogled neverničke radoznalosti. Ovaj je divljak, kanda, bio jedino od prisutnih lica koje je, izgleda, primetilo moj ulazak zato što je on bio jedini koji nije umeo da čita, pa nije ni čitao one ledene natpise na zidu. Da li je sad među prisutnima bilo rođaka onih mornara čija su se imena nalazila tamo, ja nisam znao; ali u ribarenju je toliko nezabeleženih nesrećnih slučajeva, a mnoge od prisutnih žena imale su tako jasno držanje nekog neprestanog bola, ako ne i crninu na sebi, da sam osetio kao sigurno da su se ovde preda mnom skupile one u čijim neutešnim srcima pogled na one crne ploče sam sobom izaziva stare rane da ponovo prokrvare.

O, vi čiji pokojnici leže sahranjeni pod zelenom travom; vi koji, stojeći u cveću, možete da kažete – ovde, *ovde* leži moj ljubljeni, ne znate vi kakvo očajanje tišti grudi kao što su ove. Kako je gorka praznina u onim crno oivičenim mermernim pločama što ne pokrivaju pepeo! Koliko ubistvene praznine i nevoljne nevernosti u redovima koji izgledaju kao da razjedaju svaku veru i uskraćuju vaskrsenje stvorenjima koja su na neznanom mestu propala bez groba. Ove bi ploče mogle da stoje u pećini Elefante[25] isto tako kao što stoje ovde.

U šta li se u svetu živih stvorenja ubrajaju pokojnici? Zašto li to jedna opšta poslovica kaže o njima da mrtva usta ne govore mada nose u sebi više tajni od peščare Gudvin? Kako to da uz ime onoga ko je juče otputovao na drugi svet dodajemo jednu tako značajnu a nevernu reč, a ipak tako ne nazivamo onoga koji se ukrcao samo za najudaljeniju Indiju na ovoj živoj zemlji? Zašto društva za osiguravanje života plaćaju osiguranje u slučaju smrti za besmrtnike? U kakvoj li večitoj, nepomičnoj obamrlosti i samrtničkoj beznadnoj ukočenosti još leži starodrevni Adam koji je umro pre okruglo šezdeset vekova? Kako to da mi jednako odbijamo da se utešimo za onima za koje ipak držimo da žive u neizrecivom blaženstvu? Zašto se svi živi toliko trude da ućutkaju sve mrtve? Zašto li bi samo vest o kucanju u nekom grobu prestravila celu jednu varoš? Sve te stvari nisu bez nekog

značenja.

Ali vera se kao kakav šakal hrani među grobovima i baš od tih pomrlih sumnji sabira sebi najtrajniju nadu.

Jedva je potrebno reći s kakvim sam osećanjima, uoči polaska na put za Nantaket, gledao ove mermerne ploče i pri tamnoj svetlosti ovog zamračenog, tužnog dana čitao sudbine kitolovaca koji su pošli pre mene. Jest, Ismaile, ista sudbina može biti i tvoja. Ali se nekako opet razvedrih. Divni podstreci za ukrcavanje, divni izgledi na unapređenje, izgleda – ah, neki smrskani brod izdaće mi diplomu o besmrtnosti. Jest, vitla smrt na ovom poslu kitolovnom, neizrecivo brzo i haotično smota se čovek u večnost. Ali šta onda? Izgleda mi da smo se grozno prevarili u ovoj stvari života i smrti. Meni izgleda da je ona što svet zove mojom senkom ovde na zemlji, da je to moje pravo biće. Meni izgleda da smo mi, gledajući na stvari duhovne, isuviše nalik na ostrige koje gledaju sunce kroz vodu pa drže da je ta najgušća voda najređi vazduh. Meni izgleda da je moje telo samo talog moga boljeg bića. U stvari, neka uzme moje telo ko hoće, neka ga uzme, velim, nisam to ja. I zato živeo Nantaket! I neka se pojave smrskani brod i smrskano telo kada hoće, jer ni sam Jupiter ne može da smrska moju dušu.

OSMA GLAVA
PREDIKAONICA

Nisam dugo sedeo kad uđe čovek po kršnosti svojoj dostojan pošte. Čim vrata, gonjena vejavicom, tresnuše nazad pošto njega propustiše, ceo skup ga stade brzo zagledati s poštovanjem, te to dovoljno potvrdi da je ovaj naočiti starac glavom kapelan. Da, to je bio čuveni otac Javor, tako nazvan od kitolovaca među kojima je bio veoma omiljen. Bio je on u mladosti svojoj mornar i harpuner, ali evo već toliko godina kako je posvetio svoj život duhovništvu. U to vreme kad ovo pišem, otac Javor je bio daleko zašao u krepku, zdravu starost; takvu starost koja izgleda da se sliva u drugu cvetnu mladost, jer je među svima pukotinama njegovih bora sijao neki blag blesak novog cvetanja u razvoju – prolećno zelenilo što se probija čak i ispod februarskog snega. Niko ko je ranije čuo njegovu istoriju ne bi mogao u prvo vreme gledati oca Javora drukčije do sa najvećim interesovanjem, jer je na njemu bilo izvesnih nakalemljenih svešteničkih osobitosti, koje su se mogle pripisati onom pustolovnom mornarskom životu kojim je on nekada živeo. Kad on uđe, primetih da ne nosi kišobran, a izvesno nije došao u svojim kolima, pošto je sa njegovog šešira od mušeme curila rastopljena susnežica, a njegov veliki pilotski sukneni kaput, onako težak od vode što ju je upio, izgledao je kao da ga gotovo vuče k zemlji. Međutim, on skide, jedno po jedno, šešir, i kaput, i kaljače, i ostavi ih u malom odeljenju u susednom uglu; i onda, odeven u pristojno odelo, mirno priđe predikaonici.

Kao većina starinskih predikaonica, i ova je bila veoma uzdignuta, a pošto bi propisane stepenice do takve visine daleko zahvatile i ozbiljno skučile ono ionako malo mesta u kapeli, arhitekt je, izgleda, radio po uputstvu oca Javora, pa je sagradio predikaonicu bez stepenica, mesto kojih je postavio uspravne bočne lestvice, kao one što se upotrebljavaju kad se na moru penju ljudi iz čamca na brod. Žena nekog kapetana kitarice poklonila je kapeli ukusan par crvenih vunenih glavnih konopaca za ove lestvice, koje su i same imale lepo izrađen vrh i bile obojene mahagonskom bojom; cela ova majstorija, s obzirom na to kakve je vrste bila ova kapela, nije izgledala nimalo neukusna. Zaustavivši se za trenutak na dnu lestvica i dohvativši obema rukama ukrasne čvorove glavnih konopaca, otac Javor baci jedan pogled naviše, a onda, zbilja mornarski vešto, ali ipak sveštenički dostojanstveno, pretičući jednu ruku drugom, pope se uz lestvice kao da se penje na sam vrh jarbola na svom brodu.

Upravni delovi ovih bočnih lestvica, kao što je obično slučaj sa visećim lestvicama, bili su od konopca obloženog platnom, samo su prečage bile drvene, tako da je pri svakom stepeniku bila savitljiva spojnica. Kad sam prvi put pogledao predikaonicu, mome oku nije umaklo da ove spojnice, toliko umesne na brodu, u ovoj prilici izgledaju nepotrebne. Jer ja nisam bio spreman na to da će se otac Javor, pošto je stigao na vrh, lagano okrenuti naokolo, nagnuti se nad predikaonicu, pa s predumišljajem povući gore lestvice, stepenik po stepenik, dok cele ne budu stavljene unutra, ostavljajući sebe tako neosvojivim u svojoj maloj tvrđavi.

Ja razmislih malo, ali ne shvatih potpuno razloge tome. Otac Javor je uživao veoma dobar glas u pogledu iskrenosti i pobožnosti, pa ga nisam mogao sumnjičiti da on izgrađuje svoj ugled na čisto pozorišnim obmanama. Ne, mislio sam, mora biti da postoji neki trezven razlog za ovu stvar; sem toga, to mora biti simbol nečeg nevidljivog. Može li da bude, onda, da to on, ovim postupkom fizičkog izdvajanja, hoće da predstavi svoje duhovno povlačenje za izvesno vreme od svih svetskih veza i dodira? Da, za čoveka ispunjena mesom i vinom pobožne reči, za verna božja čoveka, ova je predikaonica, vidim, tvrđava sama

sebi dovoljna – visoki Erenbrajtštajn,[26] sa večitim zidinama.

Ali pobočne lestvice nisu bile jedina čudna crta ovoga mesta, pozajmljena sa kapelanovih pređašnjih putovanja po moru. Između mermernih spomen-ploča s obe strane predikaonice, zid pozadi nje bio je ukrašen velikom slikom u bojama koja je predstavljala neki junački brod kako se bori sa strašnom burom na dogledu neke vetrovite obale od crnih stena i snežnih valova koji udaraju o nju. Ali visoko gore, iznad kišnih oblaka što se mračni valjaju, lebdelo je malo sunčano ostrvo sa kojega je zračilo jedno anđeosko lice. To je svetlo lice iz daljine bacalo svetle zrake na nagnutu palubu ovoga broda, kao ona srebrna ploča što je sad ukovana u dasku na brodu *Viktorija*, na onom mestu gde je Nelson[27] pao. „Ah, plemeniti brode“, kao da je govorio anđeo, „bori se samo, plemeniti brode, i smelo krmani napred; jer gle, sunce probija skroz; oblaci se valjaju dalje – najmirniji azur je već tu.“

Ni sama predikaonica nije bila bez tragova istog onog mornarskog ukusa koji je izradio lestvice i onu sliku. Njen popločani prednji deo ličio je na strmi pramac broda, a Sveto pismo je ležalo na isturenom komadu hrastovine, izrađenom kao pramac broda u obliku violinske glave.

Šta bi moglo biti izražajnije? Predikaonica je uvek na ovoj zemlji najistaknutiji deo; sve ostalo dolazi u njenu pozadinu; predikaonica vodi svet. Odatle se ponajpre objavljuje oluja naglog božjeg gneva, a pramac mora da izdrži prvi udarac. S ovog mesta se najpre bog vetrova, prijatnih ili opakih, umoljava za povoljne vetrove. Da, svet je brod koji kreće na put, ali čije putovanje nije završeno; a predikaonica je njegov pramac.

DEVETA GLAVA
BESEDA

Otac Javor se uspravi i blagim glasom nenadmenog autoriteta pozva rastureni narod da se prikupi.

– Prolaz desne strane broda ka levoj strani, deder! Prolaz leve strane ka desnoj strani! Na sredinu broda! Na sredinu broda!

U klupama se ču tiho trupkanje teških mornarskih cokula i još tiše vučenje nogu u ženskim cipelama, pa se sve opet umiri, a sve oči se upreše na besednika.

On poćuta malo. Zatim, klečeći na pramcu predikaonice, sklopi svoje krupne crne ruke na grudi, diže zatvorene oči uvis, pa se pred nama stade moliti tako duboko pobožno da je izgledao kao da kleči i moli se na morskome dnu.

Kad se to svrši, u produženim svečanim tonovima, kao neprestano zvonjenje zvona na brodu koji tone na pučini, u magli – istim takvim glasom poče on da čita ovu pobožnu pesmu; ali menjajući način čitanja pri poslednjim strofama, pršte u zvučno likovanje i radost:

Rebra i užasi u kitu,
lukom se nadviše nada mnom kao jeziv mrak,
a svi božjim suncem obasjani vali valjali se dalje,
i dizali me i spuštali u propast.

Spazih razjapljene čeljusti pakla
sa beskrajnim bolovima i jadima tamo;
njih mogu da iskažu samo oni koji ih osete –
oh, u očajanje ja sam tonuo.
U toj crnoj muci prizvah Boga svoga,
kad jedva mogah verovati da je on moj;
on naže uvo ka mojim vapajima –
više me kit nije držao u vlasti svojoj.
Brzo mi on dolete u pomoć,
kao nošen na sjajnom delfinu;
stravično, al' sjajno, kao blesak munje
blistalo je lice moga spasioca Boga.
Moja pesma će zauvek zabeležiti
taj užasni, taj radosni čas;
slava neka je Bogu mome!
Njegova je sva milost i vlast.

Gotovo svi zapevaše ovu pobožnu pesmu, koja se uzdigla visoko iznad urlanja oluje. Nastade kratak odmor. Besednik je lagano prevrtao listove Biblije, pa najzad, spustivši ruku na traženu stranu, reče: – Mili moji brodski drugovi, utuvite poslednji stih prve Jonine glave – „A Gospod zapovjedi, te velika riba proguta Jonu…"

– Brodski drugovi, ova knjiga, koja ima samo četiri glave – četiri priče – jeste jedan od najmanjih strukova u jakom konopcu Svetog pisma. Ali koliko dubina zvone iz dalekih morskih vidika Jonine duše! Kako je za nas ovaj prorok izvrsna pouka! Kako je plemenita stvar ova himna iz ribljeg trbuha! Kako je nalik na val i kako je bučno uzvišena! Osećamo kako plima nailazi preko nas, zaronjavamo mi s njim sve do trave na dnu morskom; morska travuljina i sve morsko blato je oko nas! Ali čemu nas uči ovaj nauk iz Knjige o Joni? Brodski drugovi, ovo je dvostruko upreden nauk: jedan nauk za sve nas kao grešne ljude, a nauk i za mene kao pilota Boga živoga. Kao za grešne ljude

ovo je nauk za sve nas, jer je ovo priča o grehu, o tvrdom srcu, o strahu što se iznenadno javio, o brzoj kazni, o kajanju, molitvama i, najzad, o oslobođenju Joninom i radosti njegovoj. Kao sa svima grešnicima među ljudima, greh ovoga sina Amatijeva bio je u njegovoj voljnoj nepokornosti zapovesti božjoj – ovde je sad sporedno kako je glasila ta zapovest i kako je dostavljena – koju je on smatrao teškom. Ali nama je teško da uradimo svaku stvar koju Bog hoće da uradimo – upamtite to! – i zato nam on češće zapoveda nego što želi da nas uverava. A ako Boga poslušamo, moramo ne poslušati same sebe; i baš se u tom nepokoravanju samom sebi i sastoji teškoća pokoravanja Bogu.

– Sa tim grehom neposlušnosti u sebi, Jona se čak i ruga Bogu gledajući da umakne od njega. On misli da će ga brod, koji su ljudi načinili, odneti u zemlje gde ne vlada Bog, već samo silnici ovoga sveta. On se šunja po pristaništu Jope i traži brod koji se sprema za Tarsis. Ovde se, možda, krije jedno značenje koje je dosad ostalo nezapaženo. Po svima računima, Tarsis ne bi mogao biti neki drugi grad sem sadašnjeg Kadiza. To je mišljenje učenih ljudi. A gde je Kadiz, brodski drugovi? Kadiz je u Španiji; taman toliko vodom do Jope koliko je Jona mogao najviše broditi u one davne dane kad je Atlantik bio jedno skoro nepoznato more. Jer je Jopa, današnja Jafa, moji brodski drugovi, na najistočnijoj sredozemnoj obali, u Siriji, a Tarsis ili Kadiz više od dve hiljade milja zapadno odatle, baš na izlazu iz Gibraltarskog moreuza. Zar vi onda ne vidite, moji brodski drugovi, kako je Jona gledao da od Boga pobegne na kraj sveta? Bedni čovek! O, najsramniji, i dostojan svakog preziranja; s natučenom kapom i pogledom krivca šunja se on daleko od svoga Boga; vuče se između brodova kao kakav kukavni lopov što hita da se prebaci preko mora. Tako razbarušen, sa izgledom unapred osuđenog čoveka, Jona bi, da je bilo policajaca u ono vreme, na samu sumnju da nešto nije u redu, bio uhapšen pre no što bi dodirnuo palubu nekog broda. Kako se vidi da je on begunac! Bez prtljaga, bez kutije za šešir, kofera ili putničke torbe – bez prijatelja da ga isprate na gat i da mu kažu zbogom. Najzad, posle dugog ševrdanja, nađe on brod za Tarsis, gde utovaruje poslednje ostatke svoga tovara; a kad zakorači na brod da porazgovara s kapetanom u njegovoj kabini, svi mornari za

trenutak prestadoše sa unošenjem robe da bi zagledali strančevo gadno oko. Jona to vidi, ali uzaman pokušava da izgleda neusiljen i čovek od reda; uzalud pokušava sa svojim bednim osmejkom. Jako ljudsko predosećanje uverava mornare da on ne može biti nevin. Po njihovom veselom, ali ipak ozbiljnom običaju, jedan šapuće drugome: „Džek, ovaj je opljačkao neku udovicu“, ili: „Džo, pogledaj ga samo! On je dvoženac!“; ili „Hari momče, vidim ja da je ovaj neki preljubnik koji je razbio zatvor u staroj Gomori, ili je, veruj, neki odbegli ubica iz Sodome.“ Drugi jedan, opet, trči da pročita objavu udarenu na obali o stub za koji je vezan brod, u kojoj nude pet stotina zlatnika za hvatanje nekog oceubice i u kojoj se nalazi opis njegove ličnosti. On čita i gleda sad Jonu, sad objavu, dok se svi njegovi istomišljenici, brodski drugovi, sad gomilaju oko Jone, gotovi da spuste ruku na njega. Prestrašeni

Jona dršće i izrazivši svu svoju smelost na licu, samo još više izgleda kukavica. On neće da prizna da je osumnjičen; ali samo to je već veoma podozrivo. On se snalazi kako najbolje zna, i kad mornari vide da on nije onaj čovek što je oglašen, puštaju ga da prođe, i on silazi u kabinu.

„Ko je to?“, viče kapetan za svojim radnim stolom, žurno spremajući podatke za carinarnicu. „Ko je to tamo?“ O, kako to nevino pitanje zadaje jada Joni ! Za tren, on tek što se opet ne dade u bekstvo, ali se pribra. „Želim da putuj em na ovome brodu za Tarsis; hoćete li skoro zaploviti, gospodine kapetane?!“ Dotle zaposleni kapetan nije još bio pogledao Jonu, mada čovek sad stoji pred njim; ali čim ču ovaj izveštačeni glas, upre u njega ispitivački pogled. „Mi ćemo isploviti čim prva plima naiđe“, najzad odgovori on tiho, stalno ga mereći pažljivo. „Ne ranije, gospodine?“ – „Dovoljno rano za svakog čestitog čoveka koji ide kao putnik.“ Hej, Jono, pa to je drugi udarac nožem. Ali on brzo skreće kapetana sa toga traga: „Ja ću putovati s vama“, kaže on. „Koliko iznosi podvoz? Hoću odmah da platim.“ Jer je naročito pisano, brodski drugovi, kao nešto što ne treba prevideti u ovoj povesti, da on „plativ vozarinu, uđe u lađu“ pre nego što je brod krenuo. A u vezi sa ostalim tekstom ovo je veoma značajno.

– Međutim, Jonin kapetan je, brodski drugovi, bio od onih

čija oštroumnost pronalazi zločin u svakome, ali čija ga srebroljubivost otkriva samo u čoveku bez marjaša. Na ovome svetu, brodski drugovi, greh koji plaća svoj put može putovati slobodno i bez pasoša; dok vrlinu, ako je sirotna, zaustavljaju na svima granicama. Tako se Jonin kapetan sprema da isproba dubinu Jonine kese pre nego što ga oceni otvoreno. On mu zaceni tri puta više nego obično; i na to ovaj pristade. Onda kapetan zna da je Jona begunac, ali je u isto vreme rešen da pomogne bekstvo koje zlatom popločava tragove za sobom. I tako, kad Jona uljudno izvadi kesu, smotrene sumnje još uznemiravaju kapetana. On svaki komad novca pušta da zvekne, ne bi li pronašao neki lažan među njima. Nije falsifikator, svakako, gunđa on; i Jona je primljen za putnika. „Odredite mi zasebnu odaju, gospodine“, kaže sad Jona, „umoran sam od puta; potrebno mi je da spavam.“ „Pa i vidi se na tebi“, kaže kapetan, „ovo je tvoja odaja.“ Jona ulazi i hoće da zaključa vrata, ali u bravi nema ključa. Čuvši ga kako budalasto tamo nešto petlja, kapetan se tiho smeje za svoj račun i mrmlja nešto o vratima na osuđeničkim ćelijama na kojima nije dopušteno zaključavanje iznutra. Onako potpuno obučen i prašnjav, Jona se baci na svoje ležište i nađe da ga tavanica male zasebne kabine gotovo dodiruje po čelu. Vazduh je pokvaren i Jona teško diše. A tada u toj tesnoj rupi duboko pod palubom, ispod površine mora, Jona oseća proročko najavljivanje onog časa kada će ga kit držati u najmanjem odeljku svoje utrobe.

– Zavrnuta osovinom u zid, lelujava lampa se lagano klati u Joninoj sobi; a brod, koji se naginje prema obali pod teretom poslednjih denjkova što ih je primio, lampa, plamen i sve, mada se lagano kreću, ipak ostaju stalno nagnuti prema sobi kao i pre; iako, u stvari, sama nepogrešno prava, lampa je samo pravila očevidnom obmanu pošto su lagale ravni između kojih je ona visila. Lampa uznemirava i plaši Jonu; dok on tako leži na svome ležištu, njegove izmučene oči kolutaju svud unaokolo i ovaj dosad uspešni begunac ne nalazi pribežišta svome nemirnom pogledu. Ali ova protivrečnost s lampom sve više ga plaši. Pod, tavanica, zidovi, sve je to zakošeno. „O, tako isto moja savest visi u meni“, jada se on, „pravo naviše gori ona; ali odaje moje duše su sve iskrivljene!“

– Kao neko ko posle pijanog noćnog orgijanja žuri u svoju postelju još posrćući, ali sa savešću koja ga jednako mamuza; kao što zaleti rimskog trkačkog konja samo još jače zabadaju čelične šiljke u njega; kao neko ko se u toj bednoj muci jednako okreće i okreće u bunovnom strahu, moleći Boga za uništenje pre nego što napad prođe i, najzad, sred vihora jada koji oseća, duboka otupljenost se uvlači u njega kao u čoveka koji je već toliko iskrvario da će umreti, jer savest je rana i nema ničega što bi je moglo zatvoriti. I tako, posle tegobne borbe na svome ležištu, Jonina teška i preteška beda povuče ga i utopi u san.

– A sad je vreme plime došlo; brod diže kotve, i sa napuštenog gata nepozdravljeni brod za Tarsis, sav nagnut, klizi ka pučini. Taj je brod, prijatelji moji, bio prvi zabeleženi krijumčar! Krijumčarena roba bio je Jona. Ali more se buni; neće ono da nosi taj grešni tovar. Nailazi strahovita bura; brod kao da će da prsne. Ali sad kad brodski jarbolski oficir zove svu posadu da olakša brod; kad sanduci, denjkovi, ćupovi treskaju preko brodske ograde; kad vetar zavija, a ljudi vrište, i svaka daska tutnji od jurnjave baš iznad Jonine glave – u celoj toj besnoj uzbuni Jona spava svojim groznim snom. Ne vidi on crno nebo i pobesnelo more; ne oseća povijanje brodskih rebara i malo čuje on, ili malo za to haje, što iz daljine navaljuje jedan silan kit, koji još sad, razjapljenih čeljusti, raseca more za sobom. Dabogme, brodski moji drugovi, Jona je bio sišao u utrobu broda – zauzeo ležište u kabini, držim, i bio je čvrsto zaspao. Ali prestravljeni kapetan broda dolazi k njemu i viče mu na njegovo zamrlo uvo: „Šta misliš ti, o, spavaču! Diži se!“ Prenut iz obamrlosti ovom groznom vikom, Jona se zatetura na nogama, pa posrćući do palube, hvata se za uže od jarbola da bi pogledao na more. Ali u tom trenutku na njega se sruči kao panter jedan veliki val koji je preskočio ogradu. Val za valom tako skaču na brod, pa, ne nalazeći brze oduške, jure urlajući napred i nazad, da mornari skoro dođoše dotle da se podave još na brodu. I čak i onda kad bledi mesec pokazuje svoje preplašeno lice sa nadvijenih preseka u crnilu iznad glava, prestravljeni Jona vidi kako se uspravlja i nišani visoko naviše, ali uskoro udara opet naniže ka izmučenoj dubini.

– Užas za užasom urlajući jure kroz njegovu dušu. Po svim

njegovim zgrčenim stavovima sad jasno raspoznaju božjeg begunca. Mornari ga zapažaju; sve veća postaje njihova sumnja u njega i, najzad, da bi potpuno ispitali istinu, iznoseći celu stvar pred nebesku preuzvišenost, rešavaju oni da bacaju kocku i vide ko je kriv što je na njih bačena ova velika bura. Kocka pade na Jonu; kad to otkriše, tako ga besno zaglušiše svojim pitanjima: „Koje si radnje[28] i odakle ideš? Iz koje si zemlje i od koga si naroda?“ Ali obratite pažnju sad, moji brodski drugovi, na držanje jadnoga Jone. Vatreni mornari samo ga pitaju ko je on i odakle je; međutim, oni ne samo što dobijaju odgovor na ova pitanja već uz njih i drugi jedan odgovor na pitanje koje nisu ni postavili, ali je netraženi odgovor iznuđen od Jone teškom božjom rukom koja se spustila na nj.

– „Jevrejin sam“, viče on, a onda: „i bojim se Gospoda Boga nebeskoga, koji je stvorio more i suhu zemlju!“ Zar ga se bojiš, o, Jono? Zacelo si se mogao bojati Gospoda Boga *onda*! Odmah on nastavlja da ispoveda celu istinu; na šta se mornari sve više i više zgranjuju, ali su ipak sažaljivi. Jer kad Jona, koji još ne moli Boga za milost, pošto isuviše dobro zna koliko su mračna njegova grešna dela – kada im nesrećni Jona dovikuje da ga uzmu i bace u more jer on zna da ih je zbog njega napala ova velika bura, oni se samilosno okreću od njega i traže da drugim sredstvima spasu brod. Ali sve je uzalud; gnevni orkan urla sve jače; a onda, s jednom rukom dignutom na molitvu Bogu, oni drugom rukom, preko volje, hvataju Jonu.

– I sad gledajte Jonu, dignutog uvis kao kotva i bačenog u more, kad odjednom neka uljana tišina isplovi od istoka i more se smiri, kao da Jona vuče u dubinu onaj orkan, ostavljajući mirnu vodu za sobom. On ide dole u zakovitlano srce takvog pomamnog komešanja, tako da jedva i zapaža trenutak kad, kovitlajući se, upada u razjapljene čeljusti koje ga očekuju. I kit sklapa sve svoje zube kao od slonovače, kao mnogobrojne bele šipke na njegovom zatvoru. I onda se Jona pomoli Gospodu iz ribljeg trbuha. Ali obratite pažnju na njegovu molitvu i naučite jedan značajan nauk. Jer grešan kako je bio, Jona ne plače i ne cvili za neposrednim izbavljenjem. Ostavlja on celo svoje izbavljenje Bogu, zadovoljavajući se time što će kraj svih svojih jada i patnji ipak gledati u njegov sveti hram. I u tome je, brodski

drugovi, pravo i istinito kajanje; ne drečljivo moljakanje za milost, već zahvalnost na kazni. I koliko se Bogu dopalo ovo Jonino držanje pokazano je u docnijem izbavljenju Joninom iz mora i kita. Brodski drugovi, ja ne iznosim Jonu pred vas da se ugledate na njega zbog njegova greha, već ga iznosim pred vas kao uzor kajanja. Ne grešite, ali ako to uradite, pazite dobro da se zbog toga pokajete kao Jona.

Dok je on govorio ove reči, urlanje bure napolju što zviždi i iskosice bije kao da je dodavalo novu snagu besedniku, koji je, dok je opisivao Joninu buru na moru, izgledao i sam bacan burom tamo-amo. Njegove duboke grudi nadimale su se kao more posle bure; njegove lelujave ruke izgledale su kao zaraćeni elementi na delu; i gromovi što su se valjali dole sa njegova mrka čela, i varnice što su skakale iz njegova oka, učinili su da svi ovi prosti slušaoci gledaju na njega u živom strahu za koji dotle nisu znali.

A sad mu se, eto, ublaži pogled dok je opet ćuteći prevrtao listove knjige; i najzad, stojeći nepomično, sklopljenih očiju, izgledalo je za trenutak kao da se dogovara s Bogom i samim sobom.

Ali on se opet naže ka narodu, pa spuštajući duboko glavu, sa izgledom najdublje ali i najčovečnije poniznosti, izgovori ove reči:

– Brodski drugovi, Bog je stavio samo jednu ruku na vas; obe njegove ruke pritiskaju mene. Ja sam vam osvetlio sa ono malo svoje tmurne svetlosti onaj nauk kome Jona uči sve grešnike; a otuda i vas, a još više mene, jer ja sam veći grešnik nego vi. A sad, kako bih radosno ja sišao sa ovog vrha jarbola pa seo na poklopac grotla[29] na palubi, tu gde vi sedite, pa slušao kao što vi slušate, dok bi neko od vas čitao meni onaj drugi i strašniji nauk kome Jona uči mene, kao pilota Boga živoga. Kako je, kao pomazani pilot-prorok, ili govornik istinitih stvari, sa zapovešću od Gospoda da razglasi one neprijatne istine u uši pokvarene Ninive, Jona, prestravljen od neprijateljstva koje bi morao izazvati, pobegao od svog zadatka i nastojao da izbegne svoje dužnosti i svoga Boga, hvatajući brod u Jopi. Ali Bog je svuda; u Tarsis on nikad stigao nije. Kao što smo videli, Bog je došao po njega na kitu, i progutao ga i odvukao dole u žive

ponore propasti, pa ga brzim ronjenjem odvukao „u srce mora“, gde su ga uskovitlane dubine usisale deset hiljada hvati dole, a „alge mu se omotale oko glave i sav neprijateljski vodeni svet plivao je oko njega“. Pa čak i onda, izvan domašaja svakog olova[30] – „iz utrobe pakla“ – kad se kit nasukao na najdalje kosti okeana, čak i tada, Bog progovori ribi; i iz drhtave hladnoće i tmine morske, kit šibajući dođe na toplo i prijatno sunce, i na sve čari vazduha i zemlje; te „izbljuva Jonu na suvu zemlju“ – onda reč gospodnja dođe po drugi put; i Jona, izubijan i utučen – uši mu kao dve morske školjke što još mnogostruko šume o okeanu – Jona izvrši naređenje Svemogućega. A u čemu je ono bilo, brodski drugovi? Da propoveda Istinu pred licem Neistine! U tome je ono bilo!

– To je, brodski drugovi, taj drugi nauk; i teško onome pilotu živoga Boga koji ga ne poštuje. Teško onome koga ovaj svet čarima odvuče od jevanđeljske dužnosti! Teško onome ko gleda da sipa ulje na more kad ga je Bog zavitlao u buru! Teško onome ko gleda pre da se dopadne nego da zastrašuje! Teško onome kome je preči njegov dobar glas od dobrote! Teško onome na ovome svetu ko se udvara nepoštenju! Teško onome ko neće da bude istinit, čak i onda kad bi laž bila spasenje! Da, teško onome ko, kao što stoji kod velikog pilota Pavla, dok drugima propoveda, sam je odbačenik!

On klonu i otpade od sama sebe za trenutak; zatim, dižući opet lice k njima, pokaza duboku radost u očima kad uzviknu s božanskim oduševljenjem: – Ali, dragi moji brodski drugovi, desno od svakoga jada nalazi se istinska radost, a viši je vrh te radosti nego što je duboko dno jada. Zar nije vrh signalnog jarbola viši nego što je pasmo[31] duboko? Radost je u onome čoveku – daleko, daleko naviše upravljena i unutrašnja radost – koji nadmenim bogovima, komandantima na ovoj zemlji, uvek suprotstavlja svoje sopstveno nepopustljivo ja. Blago onome čije ga jake ruke podržavaju i onda kada brod ovog podlog i podmuklog sveta već tone ispod njega! Blago onome ko ne zna za milost u istini pa ubija, pali i razara svaki greh, pa makar ga iščupao i ispod službenih ogrtača senatora i sudija! Blago onome – radost njegova prebacuje i vrh vrha jarbolskog – ko ne priznaje ni zakon ni gospodara već samo Gospoda Boga svoga, i jeste

samo nebeski patriota! Blago onome koga ni svi valovi, ni oni najveći valovi mora naprasite gomile, nikad ne mogu da maknu sa te vekovne kobilice![32] A večito blago i uživanje biće za onoga koji kad dođe vreme da počine može da kaže sa svojim poslednjim dahom: „O, Oče – koga poznajem uglavnom po Tvome prutu – smrtan ili besmrtan – evo, umirem ovde. Ja sam se trudio da budem Tvoj, više nego da budem svetski ili svoj sopstveni. Ipak, ovo nije ništa; večnost ostavljam Tebi, jer šta je čovek te da treba da živi vek Boga svoga?“

Ni reči ne reče više, već lagano blagoslovi pastvu, pokri lice rukama i osta tako klečeći dok se sav narod ne raziđe i ostavi ga sama na tome mestu.

DESETA GLAVA
POBRATIM

Vrativši se iz kapele u krčmu *Kod kitova mlaza*, zatekoh tamo Kvikvega potpuno sama budući da je otišao iz kapele nešto malo pre blagoslova. Sedeo je na klupi pred ognjištem, s nogama na prekladu, a u ruci je držao, pritisnutog sasvim uz lice, onog svog malog crnačkog idola; piljio mu je oštro u lice i pažljivo deljao mornarskim nožem oko njegova nosa, pevušeći za to vreme nešto za sebe na svoj neznabožački način.

Ali pošto je bio prekinut, on skloni kip; a ubrzo, prilazeći stolu, uze s njega jednu veliku knjigu pa, stavivši je na krilo, poče da joj broji strane sa odmerenom pravilnošću; posle svakih pedeset strana – kako se meni učini – zastajkivao je za trenutak, gledajući bezizrazno oko sebe i, iznenađen, puštao nekakav dug, krkljav zvižduk iz sebe. Onda bi opet počeo sa narednih pedeset. Izgledalo je da počinje uvek od broja jedan, kao da ne zna da broji dalje od pedeset, i tek kad se nakupi veliki broj pedesetica, bilo je izazvano njegovo čuđenje zbog tolike množine strana.

Ja sam ga veoma pažljivo posmatrao. Mada je bio divljak i gadno unakažen po licu – bar po mome ukusu – njegov je izraz ipak imao u sebi nečeg što nimalo nije bilo neprijatno. Dušu skriti ne možete. Kroz sve njegovo sablasno tetoviranje činilo mi se da vidim tragove jednog bezazlenog poštenog srca, a u njegovim krupnim, dubokim očima, vatrenim, crnim i neustrašivim, kao da su postojali znaci duha koji bi smeo prkositi

hiljadama đavola. Pored svega toga, bilo je u držanju ovoga neznabošca nečega ponositog, što čak ni njegova neotesanost nije mogla sasvim da potre. On je izgledao kao čovek koji nikada nije puzio i nikad nije imao poverilaca. Da li je to bilo i zbog toga što mu je glava bila obrijana, te mu se čelo isturalo i pupčilo slobodnije i šire, pa je izgledalo jače izvučeno nego što bi bilo inače, ne usuđujem se da odlučim; ali izvesno je bilo to da mu je glava, frenološki, bila izvrsna. Može izgledati smešno, ali ona me je podsećala na glavu generala Vašingtona, kakva se viđa na poznatim poprsjima njegovim.

Ona je imala isti onaj dugački pravilan nagib sa postupnim povlačenjem počevši od obrva, koje su bile isto tako veoma isturene u kao dva dugačka predvorja gusto pošumljena na vrhu. Kvikveg je bio Džordž Vašington ljudožderski razvijen.

Dok sam ga ja tako potanko proučavao, pomalo se praveći za to vreme kao da kroz okno gledam buru, on nikako nije obraćao pažnju na moje prisustvo; nikad se nije hteo uznemiriti ni toliko da bar baci jedan pogled, već je izgledao potpuno zauzet brojanjem strana u onoj čudesnoj knjizi. Pomišljajući na to koliko smo bili prisni kad smo spavali zajedno prošle noći, a naročito pomišljajući na ljubaznu ruku koju sam našao prebačenu preko sebe kad sam se ujutru probudio, pomislih kako je ova njegova ravnodušnost veoma čudna. Ali divljaci su čudna stvorenja; ponekad ne znate tačno kako da ih shvatite. U početku su preterano bojažljivi; njihova mirna prosta pribranost izgleda kao Sokratova mudrost. Isto sam tako primetio da se Kvikveg nije družio nimalo, ili tek veoma malo, ni sa ostalim mornarima u krčmi. Nikakve korake nije preduzimao da im se približi; izgledalo je da ne želi da proširuje krug svojih poznanstava. Sve me je to iznenadilo kao nešto novo osobenjačko. Međutim, kad sam opet razmislio, video sam da u tome ima nečeg skoro uzvišenog. Ovde se nalazi čovek koji je skoro dvadeset hiljada milja daleko od svoga doma, to jest oko Rta Horn – što je bio jedini put kojim je on mogao stići amo – bačen u svet njemu isto tako stran kao da se nalazi na planeti Jupiteru; pa ipak, on je izgledao potpuno kao da je kod svoje kuće; sačuvao je najvišu vedrinu; zadovoljan da sam sebi pravi društvo; uvek jedan isti. Izvesno je u tome bilo malo fine filozofije, mada on,

nesumnjivo, nikad nije čuo ni da postoji tako nešto. Ali, možda, da bismo bili pravi filozofi, mi smrtnici ne bismo smeli da budemo svesni da za to živimo ili da se za to borimo. Čim čujem da se taj i taj izdaje za filozofa, zaključujem da je on, kao trboboljna baba, morao „pokvariti želudac".

I tako sam sad sedeo u toj osamljenoj sobi; vatra je tiho gorela onim umerenim plamenom kada, pošto je njena prva jačina zagrejala vazduh, ona samo svetli da je gledaš; oko okeana su se skupljale večernje senke i utvare i piljile unutra na nas, ćutljivu i osamljenu dvojku; bura je hučala napolju u dostojanstvenim zamasima; mene stadoše obuzimati neka čudna osećanja. Osetih u sebi neko razmekšavanje. Moje iskidano srce i pobesnela ruka nisu više okrenuti protiv ovog kurjačkog sveta. Otkupio ga je ovaj prijatni divljak. Eno ga sedi tamo, a ova njegova ravnodušnost govori o jednoj prirodi iz koje ne vrebaju civilizovane dvoličnosti i ljupke prevare. Divljak je bio za gledanje prizor nad prizorima; ja počeh osećati kako me on tajanstveno privlači k sebi. I baš te stvari koje bi većinu drugih odbile, za mene su bili pravi magneti koji su me tako privlačili. Pokušaću da imam prijatelja neznabošca, mislio sam ja, pošto se hrišćanska dobrota pokazala kao prazna učtivost. Privukoh klupu bliže njemu i dadoh mu nekoliko prijateljskih znakova i migova trudeći se što bolje da za to vreme stupim s njim u razgovor. Najpre je on slabo primećivao ove pokušaje približavanja, ali kad ja pomenuh kako je prošle noći bio gostoljubiv, on smisli te me upita da li ćemo opet spavati u jednom krevetu. Rekoh mu da hoćemo, na što je, mislim, izgledao zadovoljan, možda i malo polaskan.

Onda smo zajedno prelistavali knjigu, i ja sam se starao da mu objasnim čemu služi knjiga i šta znači ono malo slika što ih je bilo u njoj. I tako ga ubrzo zainteresovah. Od toga pređosmo na ćeretanje što smo mogli življe o raznim drugim znamenitostima koje se mogu videti u ovoj čuvenoj varoši. Uskoro predložih da malo zadimanimo; izvadivši duvankesu i tomahavk, on mi mirno ponudi da povučem jedan dim. I onda smo sedeli i naizmenično povlačili dimove iz te njegove divljačke lule, koja je stalno i propisno dodavana između nas.

Ako je ipak u neznaboščevim grudima bilo malo skrivenog

leda ravnodušnosti prema meni, ovo naše prijatno, srdačno zajedničko pušenje brzo ga raskravi i ostavi nas kao stare prijatelje. Izgledalo je da on oseća prema meni sasvim prirodnu i samoniklu naklonost, kao i ja prema njemu; a kad se naše pušenje završi, on pritisnu svoje čelo na moje, obuhvati me oko struka, pa reče kako smo mi odsad venčani, što je značilo, na jeziku njegova zavičaja, da smo sad pobratimi; on bi rado umro za mene, ako se ukaže potreba. Kod nekog mog zemljaka ovaj iznenadni plamen prijateljstva izgledao bi isuviše preran, nešto od čega bi se valjalo mnogo čuvati; ali kod ovog prostosrdačnog divljaka ta se stara pravila ne bi mogla primeniti.

Posle večere i još jednog ćeretanja i zajedničkog pušenja nas dvojica odosmo zajedno u svoju sobu. On mi dade napokon onu balsamovanu glavu; izvuče svoju ogromnu duvansku torbu, pa pipajući ispod duvana, izvadi nekih trideset dolara u srebru; zatim ih rasu po stolu, pa, podelivši ih mehanički na dva jednaka dela, gurnu jedan deo k meni, pa reče da je to moje. Htedoh da se bunim, ali on me ućutka time što ih izruči u džepove mojih čakšira. Ja ih ostavih da stoje. On onda udari u svoje večernje molitve, izvuče svog idola, pa skloni sa ognjišta ogradu od hartije. Po izvesnim znacima i simptomima, zaključih da on želi da mu se pridružim, ali dobro znajući šta bi imalo da naiđe posle toga, za tren razmislih da li da, u slučaju da me pozove, pristanem ili ne.

Ja sam bio dobar hrišćanin; rođen i vaspitavan u krilu nepogrešive prezbiterijanske crkve. Pa kako bih onda mogao da se pridružim ovom divljem idolopokloniku koji obožava svoj komad drveta? Ali šta je to obožavanje?, mislio sam ja. Pa zar ti sad, Ismaile, zamišljaš da je moguće da velikodušni bog neba i zemlje – s mnogobošcima i svima ostalim zajedno – bude ljubomoran na jedan beznačajan komadić crnog drveta? Nemoguće! Ali šta je to obožavanje? Izvršenje volje božje? To je obožavanje. A šta je volja božja? Da svome bližnjem činim ono što bih želeo da taj bližnji čini meni – to je volja božja. Pa Kvikveg je moj bližnji. A šta ja želim da ovaj Kvikveg čini meni? Pa eto, da mi se pridruži u mom posebnom načinu prezbiterijanskog obožavanja. Sledstveno, ja onda moram da se pridružim njemu u njegovom; dakle, ja moram da se preokrenem

u idolopoklonika. I tako ja zapalih treske, pomogoh da se postavi bezazleni mali idol, ponudih mu sa Kvikvegom nagorelog dvopeka, učinih temena pred njim dva ili tri puta, poljubih mu nos, a kad to učinismo, svukosmo se i legosmo, u miru sa svojim savestima i sa celim svetom. Ali nismo zaspali pre nego što smo malo proćaskali.

Kako je to, ja ne znam, ali za poverljiva otkrića među prijateljima nema boljeg mesta od kreveta. Čovek i žena, kažu, tu otkriju jedno drugome čak i dno svoje duše; a poneki stari parovi često leže i ćaskaju o minulim vremenima skoro sve do zore. Tako smo, eto, u medenom mesecu svojih srca, ležali ja i Kvikveg – jedan zgodan, ljubak par.

JEDANAESTA GLAVA
NOĆNI OGRTAČ

Ležali smo tako u krevetu ćaskajući i dremuckajući u kratkim razmacima, a Kvikveg je ovda-onda, iz milošte, prebacivao svoje crne tetovirane noge preko mojih, pa ih onda povlačio. Tako smo bili potpuno drugarski slobodni i bez ustezanja. Najzad, usled našeg preklapanja, razbi se i ono malo dremeža što ga je uopšte bilo ostalo u nama, i mi osetismo kao da bismo opet da ustanemo, mada je svitanje bilo još podaleko.

Da, rasanili smo se sasvim, toliko da je naš ležeći položaj počeo da biva dosadan i, malo-pomalo, mi se nađosmo u sedećem stavu, s pokrivačima dobro zamotanim oko sebe, naslonjeni na dasku kod uzglavlja, sa četiri kolena privučena naviše uz tela, čvrsto zbijena, i sa naša dva nosa nagnuta nad njima, kao da su naše čašice na kolenima bile grejalice. Osećali smo se veoma prijatno i ugodno, toliko više što je napolju bilo veoma hladno, a tako je bilo i van posteljnih pokrivača, jer u sobi nije bilo vatre. Utoliko više, kažem, zato što da biste zbilja uživali u telesnoj toploti, neki mali vaš deo mora biti hladan, zato što na ovome svetu nema kvaliteta koji nije ono što jest samo usled suprotnosti. Ništa ne postoji samo po sebi. Ako vi laskate sebi da se svuda osećate udobno, pa vam je tako bilo dugo vremena, onda se za vas ne može reći da vam je ugodno i dalje. Ali ako su vam, kao Kvikvegu i meni u postelji, vrh nosa ili teme malo zebli, e onda, zbilja, u opštoj svesti, osećate da vam je

veoma prijatno i neobmanjivo toplo. Stoga sobu za spavanje ne bi trebalo nikad snabdeti vatrom, koja je jedna od raskošnih neugodnosti bogataša. Jer vrhunac ove prijatnosti je nemati ništa sem ćebeta između vas i vaše udobnosti, s jedne strane, i hladnoće spoljnog vazduha, s druge strane. Onda vi tu ležite kao kakva topla varnica usled nekog polarnog kristala.

Sedeli smo neko vreme tako zgrčeni kad odjednom meni dođe da otvorim oči, jer kad sam pod pokrivačem, bilo danju ili noću, i bilo da spavam ili da sam budan, navikao sam tako da uvek držim oči zatvorene da bih prikupio što više prijatnosti od toga što sam u postelji. Jer nijedan čovek ne može nikad da oseti tačno pravu ličnost, sem kad su mu oči zatvorene; kao da je pomrčina zbilja pravi element naše suštine, mada svetlost može više da odgovara našem ilovačastom delu. Kad ja tad otvorih oči i iz prijatne pomrčine koju sam sâm bio stvorio izidoh u nametnutu i grubu spoljnu tminu neosvetljene ponoći, osetih neprijatnost usled nagle promene. Nisam se uopšte protivio Kvikvegovom predlogu da je možda bolje da upalimo svetlost pošto smo, eto, sasvim budni; a sem toga, on je jako želeo da povuče nekoliko mirnih dimova iz svog tomahavka. Uzgred budi rečeno, mada sam osećao veliku odvratnost prema njegovom pušenju u postelji prošle noći, vidite sad kako naše krute predrasude postaju savitljive kad samo ljubav dođe da ih savije. Jer sad sam najviše voleo da imam pored sebe Kvikvega kad puši, makar i u postelji, jer tada je on izgledao pun neke vedre domaćinske radosti. Nisam više osećao da me se baš mnogo tiče gazdina polisa za osiguranje od požara. Ja sam bio radostan zbog one zgusnute poverljive udobnosti što delim lulu i ćebe s jednim istinskim prijateljem. Sa svojim čupavim, vunenim kaputima prebačenim preko pleća, dodavali smo tomahavk jedan drugome, dok se najzad ne nadvisi nad nas plavi baldahin od dima, osvetljen plamenom tek zapaljene lampe.

Da li je taj valoviti baldahin odvukao divljaka ka dalekim prizorima, ne znam, ali on je sad govorio o svome rodnom ostrvu, a ja, goreći od želje da čujem o njegovom životu, zamolih ga da produži i da mi ga ispriča. On rado pristade. Mada sam u to vreme slabo razumevao mnoge njegove reči, ipak me njegova docnija otvorena pričanja, kad sam se malo više bio svikao na

njegov oskudni rečnik, osposobljavaju da prikažem ceo njegov život kakav se vidi iz ove ovlaš nabacane skice koju iznosim pred vas.

DVANAESTA GLAVA
ŽIVOTOPISNI PODACI

Kvikveg je bio domorodac sa Rokovoka, jednog ostrva daleko i na zapad i na jug. Njega nema ni na jednoj karti; prava mesta nikad i nisu označena.

Čak i kada tek iščaureni divljak besno juri, opasan s nešto malo lišća, po šumama svoga zavičaja, a prate ga koze i grickaju kao da je on neki zeleni izdanak, čak i onda, u Kvikvegovoj slavoljubivoj duši vrebala je jaka želja da vidi nešto više od hrišćanskog sveta sem jedne ili dveju kitarica. Otac mu je bio veliki poglavica, kralj; stric – prvosveštenik, a po materinoj lozi razmetao se tetkama koje su bile žene nepobedivih ratnika. Bilo je izvrsne krvi u njegovim žilama – kraljevske krvi, mada žalosno iskvarene, bojim se, ljudožderskom naklonošću kojoj se odavao za vreme nenadziravane mladosti.

Neki brod iz luke Sag[33] došao je jednom u zaliv njegova oca i Kvikveg zamoli da ga povezu u hrišćanske zemlje. Ali brod, pošto je imao potpun broj mornara, odbi njegovu molbu; čak nije mogao pretegnuti ni uticaj samoga kralja, njegova oca. Ali se Kvikveg zakle na jedan zavet. Sam u svome čunu odveslao je do nekog udaljenog moreuza, jer je znao da brod mora njime proći kad krene sa ostrva. Na jednoj je strani bio koralni greben; na drugoj niski jezičak zemlje obrastao čestarima mangrova drveća, koje je raslo sve do vode, pa i u njoj. Sakrivši u te čestare čun, koji je još bio na vodi, sa kljunom prema moru, on sede na krmu,

nisko držeći veslo u ruci; a kad brod naiđe klizeći pored njega, izlete on kao strela, stiže do njegovog boka, jednim zamahom noge preturi i potopi svoj čun, uspuza se uz lance, izduži se na palubu koliko je dug, ščepa kariku nekog zavrtnja i zakle se da je neće pustiti makar ga sekli u komade.

Uzalud je kapetan pretio da će ga baciti u more i prinosio jednu nožinu njegovim golim rukama; Kvikveg je bio sin jednog kralja i Kvikveg se makao nije. Zgranut na tu očajnu neustrašivost i na njegovu mahnitu želju da vidi hrišćanski svet, kapetan najzad popusti, pa mu reče da može smatrati kao da je kod svoje kuće. Ali ovaj divni mladi divljak – pomorski princ od Velsa – nikad nije ugledao kapetanovu kabinu. Odveli su ga dole među mornare i načinili od njega kitolovca. Ali kao i ruski car Petar, zadovoljan što zapinje po brodogradilištima stranih gradova, Kvikveg nije prezirao prividnu sramotu ako time može srećno da stekne moć da prosvećuje svoje neuke zemljake. Jer u dnu duše – tako mi je on pričao – njega je gonila neka duboka želja da među hrišćanima izuči veštine kojima bi svoj narod učinio srećnijim nego što jeste; i, više od toga, da ga učini boljim no što jeste. Ali avaj, ponašanje kitolovaca brzo ga je uverilo da čak i hrišćani mogu biti i bedni i pokvareni, i to beskrajno više takvi nego svi neznabošci njegova oca. Kad je prispeo, najzad, u staru luku Sag i video šta mornari tamo rade, a zatim nastavio putovanje do Nantaketa i video na šta oni troše svoje plate i u tome mestu, jadni Kvikveg digao je ruke od svoje zamisli kao od propale stvari. Pomislio je: svet je ovaj pokvaren na svima podnevcima; hoću da umrem kao neznabožac.

I tako je on, stari idolopoklonik u srcu, i dalje živeo među hrišćanima, nosio njihove haljine i pokušavao da govori njihovim nerazumljivim jezikom. Otuda ono čudno njegovo ponašanje, mada je već poodavno od kuće.

Ja sam ga nagoveštajima pitao da li ne namerava da se vrati i da se kruniše, pošto već može smatrati da mu je otac umro, budući da je bio veoma ostareo i onemoćao sudeći po onom što je poslednji put čuo o njemu. On odgovori: ne, još ne; pa dodade kako se boji da ga je hrišćanstvo ili, bolje reći, da su ga hrišćani onesposobili da se popne na čisti i neokaljani presto trideset neznabožačkih kraljeva pre njega. Ali, malo-pomalo, reče da bi

se vratio čim bi osetio da je ponovo posvećen. Zasad ipak misli da plovi po svetu i da se istutnji na sva četiri okeana. Oni su od njega načinili harpunera i ovo mu je bodljikavo gvožđe bilo sad mesto skiptra.

Pitao sam ga šta neposredno misli da uradi u pogledu svojih budućih putovanja. Odgovorio mi je da hoće na more opet, na svoj stari zanat. Na to mu ja rekoh kako sam i sâm naumio u kitolov pa ga izvestih kako nameravam da isplovim na more iz Nantaketa, pošto je on za smelog kitolovca najpodesnija luka za ukrcavanje. On se odmah reši da me prati do tog ostrva, da se ukrca na isti brod, da uđe u moju stražarsku smenu, da bude u istom čamcu, u istoj menaži sa mnom, ukratko, da deli sa mnom zlo i dobro; da se uhvatimo za ruke i smelo da skočimo napred pa ma šta nas snašlo na ovom i na onom svetu. Na sve to ja radosno pristadoh, jer, osim toga što sam sad osećao ljubav prema Kvikvegu, on je bio i iskusan harpuner i, kao takav, nije mogao da ne bude od velike koristi čoveku koji, kao ovo ja, pojma nema o tajnama kitolovstva, mada more dobro poznaje, onoliko koliko ga poznaju mornari s trgovačkih brodova.

Pošto se njegova priča završi sa poslednjim dimom iz njegove dopušene lule, Kvikveg me zagrli, pritište svoje čelo na moje, pa ugasismo sveću, otkotrljasmo se svaki na svoju stranu i ubrzo zaspasmo.

TRINAESTA GLAVA
KOLICA

Sledećeg jutra, u ponedeljak, pošto sam balsamiranu glavu prodao nekom berberinu za izlog, isplatih svoj račun i račun svoga druga, služeći se, ipak, novcem svoga druga. Iskeženog gazdu i njegove goste kao da je neverovatno golicalo iznenadno prijateljstvo što je tako izbilo između mene i Kvikvega – a naročito što su me ranije besmislene priče Petra Mrtvačnika, povodom te iste ličnosti s kojom sam se sada združio, bile toliko uplašile.

Pozajmismo kolica s jednim točkom, natovarismo svoje stvari, računajući tu i moju bednu šarenu putničku torbu, i Kvikvegovu vreću od šatorskog platna, i viseću postelju, pa kretosmo dole ka *Mahovini*, maloj nantaketskoj poštanskoj škuni koja je bila ukotvljena na obali. Dok smo išli ulicama, svet nas je začuđeno gledao; ne toliko Kvikvega – jer ljudi su se bili navikli da vide na svojim ulicama ljudoždere takve kao on – već što vide mene i njega u tako prisnim odnosima. Ali mi nismo ni obraćali pažnju na njih; išli smo dalje, gurajući kolica na smenu, a Kvikveg je ovda-onda zastajkivao da popravi navlaku na žicama svoga harpuna. Upitah ga zašto vuče na kopno takvu glomaznu stvar, i zar svaki kitolovni brod nema sopstvene harpune. Na to mi on, uglavnom, odgovori da, mada je to što ja napominjem dosta tačno, ipak on naročito voli svoj sopstveni harpun, jer je on od sigurne građe, dobro isproban u mnogim

smrtonosnim borbama i dobro upoznat sa kitovskim srcima. Ukratko, kao mnogi žeteoci i kosači što odlaze na farmerske livade naoružani sopstvenim srpovima ili kosama – mada nikako nisu dužni da ih nabave – isto je tako i Kvikveg, iz svojih ličnih razloga, više voleo svoj vlastiti harpun.

Uzevši ručice kolica iz mojih ruku u svoje, on mi ispriča smešnu priču o prvim ovakvim kolicima koja je video. To je bilo u luci Sag. Sopstvenici broda na kome je bio izgleda su mu bili pozajmili jedna kolica da u njima prevuče svoj teški sanduk do kuće u kojoj će odsesti. Da ne bi izgledalo kako on ne poznaje ovu stvar – mada u stvari nije imao pojma kako se tačno njome rukuj e – Kvikveg je spustio svoj sanduk na njih, čvrsto ga privezao, a onda uprtio kolica na rame i pošao uz gat. – Pa, Kvikveg – rekoh ja – moglo bi se očekivati od tebe da ćeš umeti da se bolje snađeš. Zar se svet nije smejao?

Na to mi on ispriča još jednu priču. Narod na njegovom ostrvu Rokovoko ima običaj, kako izgleda, da na svadbenoj gozbi iscedi mirisnu vodu iz mladih kokosovih oraha u veliku ogoljenu tikvu nalik na šolju za punč. Ta šolja za punč uvek predstavlja veliki glavni ukras na pletenoj asuri na kojoj se održava gozba. Elem, neki raskošan trgovački brod jednom je svratio u Rokovoko i njegov komandant – po svemu sudeći neki dostojanstven i do sitnica uredan gospodin, bar za pomorskog kapetana – bio je pozvan na svadbenu gozbu Kvikvegove sestre, lepuškaste mlade princeze koja tek što je bila navršila deset godina. Lepo, kad su se svi svatovi skupili kod nevestine kuće od bambusa, uđe taj kapetan i pošto mu ponudiše počasno mesto, on sede tamo pored šolje za punč, a između prvosveštenika i njegovog veličanstva kralja, Kvikvegovog oca. Pošto je očitana molitva – jer taj svet ima svoje molitve isto tako kao i mi – mada mi je Kvikveg kazivao da oni, suprotno nama, koji u takvoj prilici gledamo dole u svoje zdele, ugledaju se na patke, te gledaju naviše ka velikom davaocu svih gozbi – pošto je, velim, očitana molitva, prvosveštenik je otvorio gozbu jednim obredom koji se od pamtiveka održava na ostrvu; umočio je u šolju svoje osvećene prste, koji je osvećuju pre nego što bi se prisutni stali obređivati blagoslovenim pićem. Videći da je posađen uz prvosveštenika i zapazivši ovaj obred, a misleći o sebi – zato što

je kapetan jednog broda – da ima jasno prvenstvo nad jednim običnim ostrvskim kraljem, a naročito u kraljevoj rođenoj kući – kapetan stane mirno prati ruke u šolji za punč, smatrajući je, ja tako zamišljam, za neki veliki sud za pranje prstiju. – Eto – reče Kvikveg – šta vi sad velite, zar se nije smejao naš svet?

Najzad, pošto smo platili podvoz i smestili prtljag, stajali smo na palubi škune. Razapevši jedra, ona je klizila niz reku Akušnet. S jedne strane se pojavi Nju Bedford sa terasastim ulicama, a drveće prekriveno ledom presijavalo se u čistom, hladnom vazduhu. Brda i planine naslagane buradi na njegovim gatovima i kitarice što putuju širom sveta stajali su najzad mirni, čvrsto ukotvljeni jedan pored drugoga; sa druge strane dolazila je lupa drvodelja i bačvara sa izmešanom hukom vatri u radionicama u kojima se topila smola, što je sve pokazivalo da se spremaju nove plovidbe. Tek što je završeno jedno opasno i dugo putovanje, a već počinje drugo, a kad se završi drugo, odmah počinje treće, i tako dalje, na vjeki vjekov. Takva je beskrajnost, da, nepodnošljivost svakog zemaljskog napora.

Što smo više izbijali na otvoreno more, sve jači povetarac je postajao svežiji. Mala *Mahovina* brzo je odbacivala penu sa svoga pramca kao mlado ždrebe dah. Kako sam udisao ovaj pakleni vazduh! – kako sam odgurnuo ovu teskobnu zemlju! – onaj drum sav išaran tragovima ropskih peta i kopita, pa se okretoh da se divim veličanstvenosti mora koje ne dopušta tragove.

Izgleda da se Kvikveg napajao na istom penušavom izvoru i zajedno se sa mnom teturao. Njegove se tamne nozdrve raširiše; on pokaza niz svojih zašiljenih zuba. Napred, napred smo leteli, i naše odmicanje je napredovalo pošto je *Mahovina* odala poštu vetru; obarala je i zagnjurivala svoj pramac kao rob pred sultanom. Nagne ona na stranu, mi poletimo na stranu; svaki je struk u konopcima podrhtavao kao žica; dva visoka jarbola povijala su se kao indijska trska u zemlji tornada. Toliko nas je bio potpuno obuzeo ovaj lelujavi prizor, dok smo stajali kraj kosnika koji se gnjurao, da za izvesno vreme i ne primetismo podsmešljive poglede putnika, koji su izgledali kao neki skup neiskusnih mornara i čudili se kako to da dva ljudska bića mogu da budu tako prisni drugovi; kao da je beli čovek

nešto dostojanstvenije od belo obojenog crnca. Ali među njima je bilo nekoliko blesana i smetenjaka koji su zbog svoga žutokljunstva izgledali kao da su došli iz srca i središta celokupnog žutokljunstva. Kvikveg uhvati jednog od tih mladića kako mu se krevelji iza leđa. Ja pomislih da je tome smetenjaku kucnuo suđeni čas. Spustivši na palubu svoj harpun, snažni ga divljak zgrabi u ruke, pa ga sa čudovišnom spretnošću i snagom smelo baci visoko u vazduh, pa ga onda udari posred srede pozadi, a onaj momak se dočeka na noge sav zadihan, dok Kvikveg, okrenuvši mu leđa, zapali svoj tomahavk i pruži ga i meni da povučem koji dim.

– Kapetane, kapetane! – derao se onaj blesan jureći ka tome oficiru. – Kapetane, kapetane, ovde je sotona.

– Hej, vi, gospodine – viknu kapetan, neki pomorski mršavko, prilazeći dostojanstveno Kvikvegu – šta, dovraga, hoćete time? Zar ne znate da ste mogli ubiti čoveka?

– Šta on kazati? – upita Kvikveg okrećući se blago k meni.

– On kazati da ti skoro ubiti onaj čovek tamo – kažem ja, pokazujući prstom na žutokljunca koji je još drhtao.

– Ubiti! – uzviknu Kvikveg, pa iskrivi svoje tetovirano lice u nekakav izraz preziranja. – Ah, on mali riba; Kvikveg ne ubiti mali riba; Kvikveg ubiti veliki kit!

– Čuješ ti – grmnu kapetan – ja ću ubiti tebe, tebe ljudožderu, ako samo još jednom pokušaš neku svoju đavoliju ovde na brodu; zato, pripazi se dobro!

Ali se desi baš tada da je bilo krajnje vreme za kapetana da se on sam pripazi. Ogromni pritisak na glavno jedro bio je prekinuo donji konopac i strahovita je motka sad letela s jedne strane na drugu, potpuno brišući zadnji deo palube. Onaj jadni mladić s kojim je Kvikveg postupio onako grubo bio je zbrisan s broda; sva je posada bila prestravljena; a pokušaj da se motka zgrabi i zaustavi izgledao je bezuman. Ona je letela zdesna nalevo, pa opet nazad, gotovo za jedan otkucaj časovnika; izgledalo je da će svakoga časa prsnuti u komade. Ništa se nije preduzelo, a izgledalo je da se ništa i ne može preduzeti; oni s palube potrčaše na pramac, pa su stajali i gledali motku kao da je ona donja čeljust kakvog razbesnelog kita. Sred ove

zaprepašćenosti, Kvikveg spretno pade na kolena, pa puzeći za motkom, dočepa se jednog konopca, priveza jedan kraj za ogradu, a zatim hitnuvši drugi kao laso, nabaci ga na motku, baš kad mu ona polete preko glave, i u narednom trenu motka je tako bila uhvaćena u klopku da je sve sad bilo bezbedno. Škuna je naterana na vetar, i dok je posada raščišćavala zadnji deo broda, Kvikveg, go do pojasa, polete s boka u dugom lučnom skoku. Tri minuta ili više videli su ga kako pliva kao pas, izbacujući pravo preda se svoje duge ruke i u obrtima pokazujući svoja snažna pleća kroz ledenu penu. Gledao sam toga divnog i slavnog momka, ali nisam video nikoga ko bi imao da bude spasen. Onaj žutokljunac je bio potonuo. Izbacivši se iz vode, Kvikveg sad za tren osmotri oko sebe, pa kao da vidi tačno kako stvari stoje, zagnjuri se i iščeze. Još nekoliko minuta i on se opet pojavi, razmahujući jednako jednom rukom, a drugom vukući nešto beživotno. Brod ih brzo pokupi. Onaj bedni klipan je spasen. Sva momčad izvika Kvikvega za plemenita čoveka; kapetan je molio za oproštaj. Od toga časa ja se držah uz Kvikvega kao prilepak; da, sve dok se jadni Kvikveg ne zagnjuri zanavek.

Da li je ikada bilo takve nesvesnosti? On, izgleda, nije ni pomišljao da je zaslužio bar medalju od humanih i dobrotvornih društava. On je samo tražio vode – sveže vode – nešto čime bi isprao slanu vodu. Kad je to uradio, navukao je suve haljine, zapalio lulu, pa naslonjen na ogradu i pitomo gledajući one oko sebe kao da je govorio samome sebi: „Sve ti je to isto akcionarsko društvo, na svima podnevcima. Mi ljudožderi moramo pomoći ovim hrišćanima.“

ČETRNAESTA GLAVA
NANTAKET

Na daljem se putu ne desi ništa što bi bilo vredno pomenuti; i tako, posle dobrog putovanja, stigosmo u Nantaket zdravi i čitavi.

Nantaket! Izvadite mapu pa gledajte. Pogledajte kakav istinski budžak na svetu on zauzima; kako stoji tamo, daleko od obale, osamljeniji od Edistonove kule svetilje. Pogledajte ga – pravi breščić, i lakat od peska; sve žalo, bez pozadine. Tu nema više peska nego što biste mogli potrošiti za dvadeset godina mesto hartije za upijanje. Neka vesela čeljad reći će vam kako oni moraju tu da sade busenje, pošto samo ne raste; kako uvoze kanadski čkalj; kako moraju da šalju preko mora za jedan čep da bi zatisnuli rupu na buretu za ulje; kako se komadi drveta u Nantaketu nose kao delići od Hristova krsta u Rimu; kako meštani sade neke krupne pečurke pred svojim kućama da bi se u leto sklonili u hlad; kako jedna travčica predstavlja čitavu oazu, a tri travčice, na jedan dan hoda, preriju; kako nose naročite cipele za živi pesak, nešto nalik na laponsku obuću za sneg; kako su oni tako zatvoreni, opasani unaokolo, sa svih strana ograđeni, opkoljeni i da je okean napravio od njih pravo ostrvo, da se ponekad mogu naći mali mekušci prilepljeni čak uz njihove stolice i stolove, kao uz leđa morskih kornjača. Ali ove čudnovatosti samo pokazuju da Nantaket nije Ilinois.

Da čujete sad čudesno predanje o tome kako su ovo ostrvo

naselili crvenokošci. Legenda ovako glasi. U staro vreme jedan orao se zalete na obalu Nove Engleske i u svojim kandžama odnese indijansko dete. Glasno zapomažući, roditelji videše svoje dete odneseno van dogleda, na pučinu. Oni se rešiše da pođu za njim istim pravcem. Krenuše oni u svojim čunovima i posle opasnog putovanja otkriše neko ostrvo gde nađoše prazan kovčežić od slonovače – kostur jednog malog Indijanca.

Kakvo je onda čudo što ovi Nantakećani, rođeni na žalu, odlaze na more da zarade hleb. Oni su najpre hvatali krabe i kostreše u pesku; osilivši se malo više, zagazili su u vodu s mrežama za skuše; kad su stekli više iskustva, otisnuli su se čamcima i hvatali bakalare; i najzad, otpremivši na more čitavu mornaricu velikih brodova, ispitivali su ovaj vodeni svet; udarali su stalno pojaseve kružnih plovidbi oko njega; zavirili su u Beringov moreuz; i u svako godišnje doba, i u svima okeanima, objavljivali su večiti rat najmoćnijoj živoj masi koja je preživela potop, čudovišnoj i gorostasnoj.

Ovi Himalaji, ovi mastodonti slane vode, snabdeveni su nesvesnom snagom tako kobno da se čovek mora plašiti same njihove prestravljenosti više negoli njihovih neustrašivih i prkosnih napada!

I tako su ovi Nantakećani, ovi pomorski pustinjaci, polazeći iz svog mravinjaka u moru, pregazili i osvojili vodeni svet kao toliki Aleksandri; izdelili između sebe Atlantski, Tihi i Indijski okean, kao što su tri gusarske sile uradile s Poljskom. Neka Amerika doda Meksiko Teksasu i složi Kubu iznad Kanade; neka Englezi pritisnu svu Indiju i neka na Sunce udare svoju blistavu zastavu; dve trećine ove vodozemne lopte pripadaju Nantakećaninu. Jer more je njegovo; ono je njegova svojina kao što je carevina careva; ostali pomorci imaju pravo da prolaze njime. Trgovački brodovi su samo produženi mostovi; a naoružani brodovi su samo plovne tvrđave; čak i gusari i gusarski brodovi, mada plove morima kao što razbojnici hodaju drumovima, samo pljačkaju druge brodove, druge delove zemlje kao što su i sami, a i ne pokušavaju da izvuku svoje izdržavanje iz same bezdne dubine. Jedino Nantakećanin živi i baškari se na moru; on jedini, po biblijskim rečima, silazi na njega u brodovima, i preorava ga tamo-amo, kao neko svoje naročito

poljsko dobro. Tu je njegova kuća; tu obavlja on svoj posao koji ni Nojev potop ne bi mogao da prekine mada je progutao sve one milione u Kini. On živi na moru kao prerijski tetrebi na preriji; krije se između valova, pentra se na njih kao što se lovci divokoza pentraju na Alpe. Godinama on ne zna za kopno, tako da kad najzad dođe na njega, miriše mu ono kao neki drugi svet, čudnije nego što bi Mesec mirisao jednom stanovniku Zemlje. Kao galeb na pučini, koji o sunčevu zalasku sklapa krila i uljuljkuje se u san između valova, tako i Nantakećanin, kad padne noć, van dogleda zemlje, umotava jedra i leže da otpočine dok ispod samog njegovog uzglavlja jure jata morževa i kitova.

PETNAESTA GLAVA
ĐUVEČ

Bilo je već dockan uveče kad se mala *Mahovina* lako ukotvi i Kvikveg i ja izišli na obalu. Tako toga dana nismo mogli da obavimo nikakav posao, bar ništa drugo do da večeramo pa da idemo na spavanje. Gazda krčme *Kod kitova mlaza* bio nam je preporučio svoga rođaka Hozeju Hasija, vlasnika *Dva lonca*, za koga je tvrdio da je sopstvenik jednoga od najbolje održavanih hotela u Nantaketu, a sem toga uveravao nas je da je rođak Hozeja, kako ga je on zvao, čuven sa svojih ribljih đuveča. Ukratko, jasno nam je nagovestio da ne možemo ništa bolje da uradimo do da kusnemo to što kuvaju lonci kod *Dva lonca*. Ali uputstva što nam ih je dao, da se držimo nekog žutog stovarišta robe s naše desne strane dok se ne pojavi bela crkva s leve strane, a onda da držimo levo pored nje, sve dok ne zaobiđemo neki ugao, tri ulice udesno, a kad i to uradimo, da upitamo prvoga koga sretnemo gde je taj hotel; ova njegova zamršena uputstva mnogo su nas zbunila isprva, naročito kad, naposletku, Kvikveg zaokupi da ono žuto stovarište – naša polazna tačka – treba da nam ostane s leve strane, dok sam ja razumeo Petra Mrtvačnika da je rekao da je ono s desne strane. Ipak, lutajući malo po mraku, i ovda-onda budeći po nekog mirnog stanovnika lupom u vrata da bismo upitali za put, najzad dođosmo do nečega u čemu nije moglo biti greške.

Dva ogromna drvena lonca, obojena crno, a obešena o

magareće uši, lelujala su se sa poprečnica nekog starog glavnog jarbola ukopanog pred starim spoljnim vratima. Rogovi poprečnica bili su pretesterisani s druge strane, te je ovaj stari jarbol nemalo ličio na vešala. Možda sam ja u to vreme bio preosetljiv na takve utiske, ali nisam mogao a da ova vešala ne gledam s nekom nejasnom slutnjom. Nekako mi se vrat zgrči kad pogledah gore na ona dva zaostala roga; da, *dva* roga, jedan za Kvikvega, drugi za mene. To ne sluti na dobro, pomislih. Nekakav Mrtvačnik, moj gostioničar u prvom pristaništu gde sam se iskrcao za kitolov; nadgrobne ploče gledaju na mene u kapeli kitolovaca; a ovde vešala! Pa uz to i dva ogromna crna lonca! Da ovi lonci ne daju neke zaobilazne nagoveštaje o Tofetu?[34]

Trgoh se iz tih misli kad spazih neku pegavu ženu, žute kose i u žutom ogrtaču, gde stoji u gostioničkom tremu, ispod neke mutne crvene lampe što se leluja i koja je više ličila na neko povređeno oko. Žena je nastavljala oštru svađu s nekim čovekom u grimiznoj vunenoj košulji.

– Marš odavde – reče ona čoveku – il' ću ja da te udesim!

– Napred, Kvikveg! – rekoh ja. – U redu je! Ovo je gospođa Hasi.[35]

I pokaza se da je tako; g. Hozeja Hasi bio je izašao u varoš, ali je ostavio gđu Hasi, potpuno sposobnu da vodi sve njegove poslove. Pošto kazasmo da želimo večeru i postelju, gđa Hasi, odlažući zasad dalju svađu, uvede nas u neku malu odaju, pa pošto smo seli za stočić pokriven ostacima nedavno završenog obeda, okrete se k nama i reče:

– Klapavicu ili bakalara?

– Kakav je to bakalar, gospođo? – upitah ja veoma učtivo.

– Klapavicu ili bakalara? – ponovi ona.

– Klapavicu za večeru? Hladnu klapavicu; je l' to mislite, gospođo Hasi? – rekoh ja. – Pa to je odveć hladan i vlažan doček u zimsko vreme. Nije l' tako, gospođo Hasi?

Ali žureći se mnogo da nastavi svađu s čovekom u grimiznoj košulji, koji je na to čekao u predsoblju, i izgledajući da ne čuje ništa sem reči „klapavica", gđa Hasi pohita ka otvorenim vratima koja su vodila u kuhinju, pa viknuvši na njih

„klapavicu“, iščeznu.

– Kvikveg – rekoh ja – misliš li ti da nas dvojica možemo večerati jednu klapavicu?

Ipak, neka topla ukusna para iz kuhinje utera u laž prividno sumoran izgled gostionice. Ali kad ude taj đuveč od klapavice, koji se pušio, tajna je bila veoma prijatno rasvetljena. O, slatki prijatelji, počujte me! To jelo je bilo načinjeno od malih sočnih klapavica, jedva većih od lešnika, pomešanih sa izlomljenim brodskim dvopekom i usoljenom svinjetinom isečenom na tanke listiće! A sve to još zamašćeno maslacem i dobro zabibereno i posoljeno. Naši su apetiti bili pooštreni hladnoćom na putu, a još kad Kvikveg vide svoje omiljeno riblje jelo pred sobom, a uz to savršeno zgotovljeno, mi ga vrlo brzo smazasmo. Kad se malo zavalih i setih da nam je gazdarica ponudila klapavicu i bakalara, pomislih da pokušam jedan ogled. Pristupivši kuhinjskim vratima, izgovorih reč „bakalar“ veoma važno, pa se vratih na svoje mesto. Posle nekoliko trenutaka opet se pojavi ukusna para, ali sad drukčijeg mirisa, i posle malo vremena bi stavljen pred nas izvrstan đuveč od bakalara.

Mi nastavismo posao. Dok smo grabili kašikama iz zdele, mislio sam i pitao se u sebi: da li ovo ovde ima nekog uticaja na glavu? Kakva je ona glupa izreka o svetu kome je riblji đuveč u glavi? – Ta pogledaj, Kvikveg, zar to nije živa jegulja u tvojoj zdeli? Gde ti je onaj tvoj harpun?

Najribljija od svih ribljih mesta bila je gostionica *Dva lonca*, koja je sasvim zasluživala svoje ime; jer uvek su zbilja tamo krčkali lonci s ribljim đuvečom. Riblji đuveč za doručak, pa riblji đuveč za ručak, i riblji đuveč za večeru dok ne počnete očekivati da vam riblje kosti izbiju i kroz odelo. Prostor pred gostionicom bio je popločan ljušturama od klapavica. Gđa Hasi je nosila ogrlicu od uglačanih kičmenih pršljenova bakalara; a računske knjige Hozeje Hasija bile su povezane u izvrsnu staru kožu ajkule. Osećao se riblji miris čak i u mleku, što nikako nisam mogao da objasnim, dok se jednog jutra nije desilo da sam se malo prošetao žalom, između nekoliko ribarskih barki, te spazio Hozejinu šarulju kako se hrani ribljim otpacima i ide po pesku, a svaka joj noga u po jednoj odsečenoj glavi od bakalara, te je, uveravam vas, izgledala veoma šljampava.

Po svršenoj večeri dobismo lampu i uputstva od gđe Hasi u pogledu najkraćeg puta do kreveta. Ali baš kad Kvikveg htede da krene ispred mene uz stepenice, gospođa ispruži ruku i zatraži njegov harpun; ne dopušta ona da se harpuni nose po sobama.

– Zašto ne? – rekoh ja. – Svaki pravi kitolovac spava sa svojim harpunom. Ta zašto ne?

– Zato što je opasno – reče ona. – Sve otkada se mladi Stigs vratio sa tog svog nesrećnog putovanja na koje je bio pošao pre četiri i po godine, samo sa tri bureta ulja, i bio nađen mrtav u zadnjem delu moga prvoga sprata, sa njegovim harpunom u slabinama, eto sve otada ja ne dopuštam gostima da nose noću u sobu takvo opasno oružje. I tako, gospodine Kvikveg – (jer ona je bila naučila njegovo ime) – ja ću, evo, da uzmem ovo gvožđe i čuvaću vam ga do ujutru. Dakle, đuveč: klapavicu ili bakalar sutra za doručak, momci?

– Oboje – rekoh ja – a daćete nam i dve sušene haringe, da malo promenimo.

ŠESNAESTA GLAVA
BROD

U krevetu smo smišljali planove za sutra. Ali na moje iznenađenje i nemalo uznemirenje, Kvikveg mi sad dade na znanje kako je on marljivo pitao za savet Jodža – to je ime njegovog malog crnog boga – i Jodžo mu je rekao dva ili tri puta, i jako navaljivao uz to na razne načine da mesto da zajedno idemo među kitarice koje su se nalazile u luci i da zajedno izaberemo sebi brod, mesto toga, čujte, Jodžo je strogo naredio da izbor broda treba da ostane potpuno na meni, utoliko pre što Jodžo namerava da nam bude od pomoći; i, u nameri da tako uradi, već je bacio oko na jedan brod koji ću ja, Ismail, ako budem ostavljen samome sebi, bez greške pronaći, a celome svetu izgledaće kao da se to slučajno desilo; i na taj brod ja moram odmah da se ukrcam ne vodeći zasad računa o Kvikvegu.

Zaboravio sam da pomenem da je u mnogim stvarima Kvikveg mnogo polagao na valjanost Jodžova rasuđivanja i na njegovo čudesno predskazivanje stvari; i pazio je Jodža s velikim poštovanjem kao nekog sasvim dobroćudnog boga koji je, možda, dosta dobro mislio u celini uzeto, ali u svim slučajevima nije uspevao u svojim blagonaklonim namerama.

Elem, ovaj Kvikvegov plan, ili bolje Jodžov, koji se ticao izbora našega broda, meni se nije nimalo svideo. Ja sam se nemalo pouzdao u Kvikvegovu pamet da izabere kitaricu najbolje opremljenu da nas i našu sreću bezbedno ponese. Ali

kako svi moji prigovori nisu imali nikakva dejstva na Kvikvega, bio sam primoran da pristanem. Prema tome, bio sam spreman da krenem na taj posao, smelo i rešeno, čime bi se brzo uredila ova beznačajna sitnica. Rano idućeg jutra ostavio sam Kvikvega zatvorena s Jodžom u našoj spavaćoj sobi – jer izgleda da je toga dana bila kao neka vrsta časnog posta, ramazana, dan posta, poniznosti i molitve za Kvikvega i Jodža. Šta je *to* bilo, nikada nisam mogao da utvrdim, jer mada sam se na to navraćao više puta, nikada nisam mogao da savladam njegove liturgije i Trideset devet članova vere.[36] Ostavio sam Kvikvega da posti sa svojom tomahavk-lulom i Jodža da se greje na žrtveničkoj vatri od tresaka, pa sam izašao i došao među brodove. Posle dugog tumaranja i mnogog raspitivanja nasumice, saznadoh da su tu tri broda spremna za trogodišnje putovanje: *Đavolica*, *Šećerče* i *Pikvod*. Ne znam odakle je poticala *Đavolica*, za *Šećerče* je jasno, a *Pikvod* je, vi ćete se nesumnjivo setiti, bilo ime jednog proslavljenog plemena Indijanaca iz Masačusetsa, danas ugašenog kao što su stari Medijci. Ja zavirivah i zagledah oko *Đavolice*, od nje skočih do *Šećerčeta* i najzad, došavši na palubu *Pikvoda* zagledah se po njemu kratko vreme, i onda odlučih da je to pravi brod za nas.

Vi ste, možda, u svom životu videli dosta čudnih brodova – male četvrtaste ribarske jedrilice, ogromne japanske jedrenjače, holandske galije sa dva jarbola, nalik na sanduke za maslac, i šta još ne; ali, na moju časnu reč, još nikada niste videli jedan tako redak stari brod kao što je ovaj isti, retko stari *Pikvod*. On je bio brod stare škole, pre svega odveć mali, sa starinskim izgledom kandžastih nogu na sebi. Odavna očvrsnuo i na nepogode se navikao u tajfunima i zatišjima sva četiri okeana, njegovo staro korito imalo je crnpurast izgled, kao u francuskog grenadira koji se borio u Misiru kao i u Sibiru. Njegov uvaženi pramac izgledao je bradat. Njegovi jarboli – odsečeni negde na japanskoj obali, gde su mu prvobitni jarboli odleteli u more u nekoj buri – stajali su kruto kao kičme tri stara kelnska kralja. Njegove stare palube bile su otrcane i izbrazdane kao ploče u Kenterberijskoj sabornoj crkvi, kojima se klanjaju hadžije i gde je Beket[37] prolio svoju krv. Ali uz sve ove njegove drevne starine dodata je i nova divna oprema, s obzirom na divlji posao na koji je on išao više od pola veka. Stari kapetan Peleg, godinama njen glavni kormilar, pre

nego što je komandovao drugim jednim, svojim sopstvenim brodom, a sad živeo kao pomorac koji se povukao s posla i jedan od glavnih sopstvenika *Pikvoda* – taj stari Peleg, dok je bio glavni kormilar, dodao je njegovoj prvobitnoj nastranosti i ukrasio ga, skroz, čudnom građom i izumima, u čemu je premašio sve sem možda izrezani štit Torkila Hejka[38] ili postelju u duborezu. Bio je nagizdan kao kakav varvarski abisinski car, oko vrata mu teška ogrlica od uglačane slonovače. On je bio čitav trofej. Brod-ljudožder, koji se probija kroz rasturene kosti svojih neprijatelja. Njegova ograda bez obojenih daščica bila je snabdevena svuda unaokolo, kao kakva beskrajna vilica, dugačkim, oštrim zubima od ulješure[39], zabijenim tamo umesto klinaca da pričvrste njegove stare kudeljne žile i mišiće. Ove žile nisu išle kroz donje blokove drveta sa kopna, već su se vešto kretale iznad svežnjeva pomorske slonovače. Preziruć obrtaljku u obliku točka na svojoj uvaženoj krmi, on je tu naročito isticao svoj upravljač, a taj je upravljač bio iz jednog komada, zanimljivo izrezan iz dugačke uzane donje vilice njegovog naslednog neprijatelja. Kormilar koji je krmanio tim upravljačem u jednoj buri osećao se kao Tatarin koji zaustavlja svoga vatrenog paripa time što ga razviliči. Dostojanstven neki brod, ali nekako isuviše tužan! U svima dostojanstvenim stvarima ima toga pomalo.

I tako, kad ja sam potražih po zadnjoj palubi nekoga od starešina da bih predložio sebe kao kandidata za putovanje, najpre ne videh nikoga, ali ne mogadoh da ne primetim nekakav čudan šator, ili, bolje, vigvam,[40] podignut nešto malo pozadi glavnog jarbola. Izgledalo je da je privremeno podignut da posluži samo u pristaništu. Bio je kupasta oblika, nekih deset stopa visok; sastojao se od dugačkih velikih komada savitljivih crnih kostiju, uzetih iz srednjeg i najvišeg dela usta plavoga kita.[41] Ovi komadi, postavljeni svojim širim krajevima na palubu i vezani jedan za drugi ukrug, nagnuti su bili jedni prema drugima i sučeljavali se u jednoj tački ukrašenoj resama, gde su se slobodna dlakava vlakna lelujala tamo-amo kao ćuba na glavi kakvog starog potovotamskog[42] indijanskog poglavice. Jedan trouglasti otvor gledao je ka brodskom pramcu, tako da je onaj iz šatora mogao videti sve napred.

Poluskrivena u ovom čudnom šatoru nađoh najzad nekog čoveka koji je po spoljašnosti ličio na nekog starešinu i koji je, pošto je bilo podne i rad na brodu obustavljen, uživao odmarajući se od starešinskog tereta. On je sedeo na starinskoj hrastovoj stolici, svoj išaranoj čudnim duborezom, a njeno sedište bilo je načinjeno od jakog prepleta one iste vite materije od koje je i vigvam bio izrađen.

Možda nije bilo ničeg tako naročitog u spoljašnosti ovog starijeg čoveka koga sam ugledao; bio je crnpurast i snažan kao većinom stari pomorci i grubo umotan u plavo mornarsko sukno, skrojeno u kvekerskom[43] stilu; samo je postojala fina i gotovo jedva primetna mrežica najsitnijih borica oko očiju, koje su se svakako pojavile usled njegovih stalnih plovljenja po mnogim teškim burama i zbog onog večitog gledanja u vetar – jer to nateruj e mišiće oko očiju da se zbrčkaju. Takve bore mnogo deluju kad se čovek namršti.

– Jeste li vi kapetan *Pikvoda*? – upitah ga, prilazeći šatorskim vratima.

– Recimo da sam ja kapetan *Pikvoda*. Šta želiš od njega? – reče on.

– Mislim da stupim na brod.

– Je li? Vidim, nisi Nantakećanin. A jesi li se ikad našao u nekom rascopanom čamcu?

– Nisam, gospodine, nikad.

– Ništa ne znaš o kitolovu, smeo bih se opkladiti, je l' tako?

– Ne znam ništa, gospodine; ali ne sumnjam da ću brzo naučiti. Više sam puta putovao u trgovačkoj mornarici, pa mislim da…

– Nek ide bestraga trgovačka mornarica! Tim nemuštim jezikom nemoj da razgovaraš sa mnom. Vidiš li tu nogu? Iščupaću ti je iz stražnjice ako mi samo još jedanput progovoriš o trgovačkoj mornarici. Trgovačka mornarica, gle, molim te! Ja mislim da se ti sad silno ponosiš što si služio na tim trgovačkim brodovima! Nego, srećko, šta to tebe tera da tražiš da ideš u kitolov, je li? Izgleda to pomalo sumnjivo, a? Da ti, more, nisi bio neki gusar? Da ti nisi opljačkao svog poslednjeg kapetana, je li? Da ne misliš da pobiješ oficire kad se dohvatiš pučine?

Ja branih svoju nevinost od ovih optužbi. Videh da je ispod maske ovih polušaljivih zadirkivanja ovaj stari pomorac, kao i svaki ostrvljanin kveker iz Nantaketa, pun svojih ostrvskih predrasuda i odveć nepoverljiv prema svima strancima, sem prema onima koji dolaze sa Rta Kod[44] ili iz Vinjarda.[45]

– Pa šta te privlači kitolovu? Hoću to da znam pre nego što razmislim da li da te primim na brod.

– Pa eto, gospodine, želim da vidim šta je to kitolov. Hoću i da vidim sveta.

– Želiš da vidiš šta je kitolov, je li? Jesi li bacio oko na kapetana Ahaba?

– A ko je to, gospodine, kapetan Ahab?

– Aha, aha, tako sam i mislio. Kapetan Ahab je kapetan ovog broda.

– Pa ja sam se onda prevario. Mislio sam da ja ovo razgovaram s kapetanom lično.

– Razgovaraš sa kapetanom Pelegom – eto s kim razgovaraš, mladiću. Dužnost je moja i kapetana Bildada da gledamo da se *Pikvod* opremi za put, da ga snabdemo svima njegovim potrebama, računajući tu i posadu. Mi smo delom sopstvenici i zastupnici. Ali, kao što ja ono htedoh reći, ako ti želiš da saznaš šta je kitolov, kao što reče, ja mogu da te uputim da to upoznaš pre nego što se obavežeš, pa da posle nema uzmicanja. Zagledaj dobro kapetana Ahaba, mladiću, pa ćeš videti da on ima samo jednu nogu.

– Šta hoćete time da kažete, gospodine? Da mu drugu nogu nije kit odneo?

– Kit mu odneo? Mladiću, priđi mi bliže: nju mu je *odgrizao*, skrckao, sažvakao najstrašniji kit koji je ikad zagrizao neki čamac! Ej, hej!

Mene malo uplaši njegova žestina, a možda me malo i dirnu ono srdačno žaljenje u njegovom zaključnom uzviku, ali rekoh što mogadoh mirnije:

– To što vi kažete, gospodine, izvesno je cela istina; ali otkuda sam ja mogao znati da postoji neka naročita krvoločnost u tom posebnom kitu, mada sam toliko mogao da zaključim iz

same činjenice ovog nesrećnog slučaja.

– Slušaj ti, mladiću, tvoja su pluća nekako mekušna, razumeš li? Ti mi nimalo ne govoriš odsečno. Jesi li *zbilja* već bio na moru? Zbilja, jesi li bio?

– Gospodine – rekoh ja – mislim da sam vam rekao da sam četiri puta putovao na trgovačkim…

– More, baci to bestraga! Upamti šta sam ti rekao o trgovačkoj mornarici! Nemoj me ljutiti, ne trpim to. Nego, deder da se objasnimo. Ja sam ti malo nagovestio šta je to kitolov; da li i sad osećaš naklonosti za nj?

– Osećam, gospodine.

– Vrlo dobro. A sad, jesi li ti čovek koji će da zavitla harpun u ždrelo živome kitu, a onda da skoči za njim? Odgovaraj, brzo!

– Jesam, gospodine, ako bi zacelo bilo potrebno da se tako uradi; to jest ako ga se drugojačije ne bih mogao otresti, što mislim da se i ne dešava.

– Opet dobro. A sad, ti si želeo ne samo da ideš u kitolov, da iskustvom saznaš šta je to lovljenje kitova, već hoćeš da pođeš i da bi video sveta? Je l' tako ti ono reče? Ja sam tako razumeo. Dobro onda, kroči tamo napred, zaviri malo preko ograde izložene vetru, pa onda dođi k meni i reci šta si video.

Za trenutak sam stajao malo zbunjen zbog ovog čudnog zahteva, ne znajući tačno kako to da shvatim, da li kao šalu ili ozbiljno. Ali sabravši sve svoje bore u jedan mrgodan pogled, kapetan Peleg me pokrenu na izvršenje zadatka.

Pošavši napred i pogledavši preko ograde izložene vetru, videh da je brod, ljuljajući se s plimom na svojoj kotvi, bio koso uperen ka okeanu. Vidik je bio beskrajan, ali preterano jednoličan i nakostrešen; ni najsitnije promene nisam mogao da uočim.

– Dobro, kakav je izveštaj? – reče Peleg kad se vratih. – Šta si video?

– Ne mnogo – odgovorih ja – ništa sem vode; međutim, vidik je velik i nailazi bura, čini mi se.

– A šta onda misliš o tome da vidiš sveta? Želiš li da obiđeš Rt Horn, pa da vidiš nešto više od toga, a? Zar ne možeš da vidiš

svet odavde gde stojiš?

Bio sam se malo pokolebao, ali u kitolov moram poći i hoću; a *Pikvod* je tako dobar brod, kao nijedan drugi – mislio sam da je najbolji, i sve to sad ja ponovih Pelegu. Videći me tako odlučna, on izrazi svoju gotovost da me primi na brod.

– A mogao bi odmah i dokumenta da potpišeš – dodade on – hajde ovamo.

Govoreći to, on me povede ispod palube u kabinu.

Na jednoj prečagi sedeo je čovek koji mi se učini najneobičnija i najčudnija osoba. Pokazalo se da je to bio kapetan Bildad, koji je, zajedno sa kapetanom Pelegom, bio jedan od najglavnijih vlasnika ovoga broda. Ostale deonice, kao što je to ponekad slučaj u ovim lukama, držala je gomila starih rentijera, udovice, deca bez očeva, i maloletničke mase; svako od njih bio je vlasnik za svotu koliko vredi otprilike jedno brodsko rebro, ili jedna stopa daske, ili jedan ili dva klina na brodu. Svet u Nantaketu ulaže svoj novac u kitarice isto onako kao što vi ulažete svoj novac u priznate državne hartije od vrednosti što donose dobru kamatu.

Elem, Bildad je, kao i Peleg, a doista kao i mnogo drugih Nantakećana, bio kveker, pošto je ta sekta prva naselila ostrvo; i do dana današnjega njegovi su stanovnici uopšte zadržali u neobičnoj meri kvekerske osobine, samo različito i izuzetno izmenjene stvarima sasvim stranim i raznorodnim. Jer neki su od tih istih kvekera najkrvoločniji od svih mornara i kitolovaca. To su borbeni kvekeri; to su kvekeri koji se svete.

Ima među njima i takvih ljudi, krštenih imenima iz Svetog pisma – što je sasvim obična stvar na ovome ostrvu – kojima je još u detinjstvu sasvim prirodno u krv ušlo da onako dostojanstveno i dramatično svakome govore „ti“ kao svi kvekeri. Međutim, iz odvažnih, smelih i neograničenih pustolovina njihovog docnijeg života nastala je čudna mešavina s tim neživljenim naročitim osobinama, hiljade smelih poteza karaktera, sasvim dostojnih kakvog skandinavskog vikinga ili kakvog legendarnog mnogobošca Rimljanina. A kad se sve te osobine sjedine u čoveku mnogo veće prirodne snage, sa mozgom koji poznaje ceo svet i sa jakim srcem, koji je u tišini i

osamljenosti mnogih noćnih stražarenja po najudaljenijim morima i pod sazvežđima kakva se nikad ne viđaju ovde na severu bio naveden da misli bez tradicija i nezavisno, primajući sve slatke ili opore utiske neposredno sa devičanski voljnih i poverljivih nedara prirode, a time, uglavnom, ali uz pripomoć izvesnih slučajnih preimućstava, naučio jedan smeo i rastrzan uzvišen jezik – taj je čovek jedinstven u celom jednom narodu i on postaje značajno veličanstveno stvorenje, sazdano za plemenite tragedije. Neće mu umanjiti vrednost, dramatski posmatrano, ni to što će on, bilo od rođenja ili usled drugih prilika, imati na dnu svoje prirode nešto što donekle liči na upornu bolesnu osetljivost koja sve nadmašuje. Jer sve ljude tragično velike stvara izvesna bolesna osetljivost. Budi sigurno u to, o ti mlado častoljublje, i znaj da je svaka smrtnička veličina samo bolest. Ali zasada mi ovde nemamo posla s takvim čovekom, već sa sasvim drugim; no ipak, sa čovekom čije osobenjaštvo, ako je i zbilja osobenjak, potiče iz jedne druge faze kvekerske, izmenjene ličnim prilikama.

Kao i kapetan Peleg, kapetan Bildad je bio imućan čovek, kitolovac koji se povukao s posla. Ali nasuprot kapetanu Pelegu – koji baš ništa nije polagao na takozvane ozbiljne stvari, a baš te iste ozbiljne stvari smatrao za sušte sitnice – kapetan Bildad je bio ne samo naročito obrazovan po pravilima najstrože sekte nantaketskog kvekerizma no i sav njegov docniji okeanski život, i to što je video mnoga neodevena, ljupka stvorenja po ostrvima, iza Rta Horn – sve to nije uzbudilo rođenog kvekera ni za jednu jotu, kao što nije moglo da izmeni nijednu boru na njegovom prsniku. Pa ipak, pored sve te nepromenljivosti, u uvaženom kapetanu Bildadu bilo je izvesnog nedostatka one obične doslednosti. Mada je odbio, iz obzira savesti, da se lati oružja protiv upadača u zemlju, sam je neograničeno vojevao u Atlantskom i Tihom okeanu, i mada je bio zakleti neprijatelj prolivanja ljudske krvi, prosuo je on, onako u ovoj svojoj zategnutoj bluzi, bačve i bačve levijatanove usirene krvi. Ja ne znam kako danas, u razmišljanjima na kraju života, pobožni Bildad miri ove stvari kad ih se seti, ali izgleda da ga se to nije mnogo ticalo, a veoma je verovatno da je odavno došao do razumnog i mudrog zaključka da je čovekova religija jedna stvar, a ovaj praktični svet nešto sasvim drugo. Ovaj svet plaća

dividende. Uspinjući se od kabinskog sluščeta, u kratkim pantalonicama od najprostijeg sukna, do harpunera u velikom prsniku sa trbuhom kao u čepe,[46] a onda postavši zapovednik čamca, potkapetan i kapetan, i najzad brodovlasnik, Bildad je, kao što sam nagovestio ranije, završio svoju pustolovnu karijeru potpunim povlačenjem iz aktivnog života u prijatnim šezdesetim godinama, i posvetio preostale dane mirnom primanju svoga pošteno zarađenog dohotka.

Elem, Bildad je, žao mi je da kažem, uživao glas nepopravljive stare džimrije, a u svojim pomorskim danima glas okrutna, surova poslodavca. Pričali su mi u Nantaketu, mada to neosporno izgleda kao neka čudna priča, da su, kad je on nekad komandovao starom kitolovnom jedrilicom *Kategat*, po povratku u zavičaj njegovu posadu većim delom izvukli na kopno i preneli u bolnicu, bolno iznurenu i istrošenu. Za pobožna čoveka, a naročito za jednog kvekera, on je izvesno bio mnogo tvrda srca, da kažem samo toliko. Nikad nije psovao, bar ne svoju posadu, pričalo se; ipak je on iz njih izvlačio neobičnu količinu ropski teškog rada. Kad je Bildad bio potkapetan, pa se njegovo smeđe oko čvrsto upilji u vas, vi se sasvim uznemirite sve dok ne dokopate nešto – čekić ili bradvu pa se latite posla kao ljudi, ovog ili onog čega bilo. Nehat ili lenjost on je tamanio ispred sebe. Njegova sopstvena ličnost je bila oličenje njegova koristoljubiva karaktera. Na svom dugačkom, mršavom telu nije vukao rezervno meso, ni suvišnu bradu, pošto je njegov podbradak imao mekanu, retku dlaku, nalik na otrcanu dlaku na njegovom šeširu široka oboda.

Eto tako je izgledala ličnost koju sam video gde sedi na poprečnoj gredi kad sam sa kapetanom Pelegom sišao u kabinu. Prostor između paluba bio je mali; i tu je, ispršen, sedeo stari Bildad, koji je uvek tako sedeo, nikad poguren, da bi sačuvao peševe svog kaputa. Njegov je ravašol[47] bio pored njega; noge su mu bile kruto ukrštene; kaput mu od siva jaka sukna zakopčan do podbratka; naočari na nosu, te je izgledao da se zadubio u čitanje neke debele knjige.

– Bildade – viknu kapetan Peleg – zar opet čitaš, Bildade? Ti jednako proučavaš to Sveto pismo za ovih poslednjih trideset godina, koliko ja pouzdano znam. Dokle si doterao, Bildade?

Kao da je već odavno naviknut na takve bezbožne reči svoga brodskog druga, Bildad, ne obazirući se na ovo njegovo nepoštovanje, mirno pogleda preko knjige, pa, opazivši mene, ispitivački pogleda Pelega.

– Ovaj kaže da je naš čovek, Bildade – reče Peleg – želi da se ukrca.

– Vaistinu? – upita Bildad nekim šupljim glasom okrećući se meni.

– Vaistinu – rekoh ja nesvesno, takav je jak kveker on bio.

– Šta ti misliš o njemu, Bildade? – upita Peleg.

– Može da podnese – reče Bildad, odmeravajući me, a zatim nastavi da sriče iz svoje knjige mrmljavim glasom koji se lepo čuo.

Mislio sam o njemu da je najčudniji stari kveker koga sam ikada video, naročito zato što je Peleg, njegov prijatelj i stari brodski drug, izgledao kao pravi bukač. Ali ne rekoh ništa, samo sam oštro gledao oko sebe. Peleg onda otvori jedan sanduk, pa izvadivši brodske knjige, stavi preda se pero i mastilo, a i sam sede za jedan mali sto. Ja počeh da mislim da je krajnje vreme da raščistim sa samim sobom pod kojim bih uslovima bio voljan da se obavežem na putovanje. Već sam znao da u kitolovnim poslovima ne plaćaju nadnice, već sva posada, računajući tu i kapetana, prima izvesne delove zarade, koji se zovu *sabiri*, i da su ovi srazmerni stepenu važnosti posla koji pojedinac obavlja na brodu. Isto sam tako znao da moj sabir, pošto sam novajlija u kitolovstvu, neće biti veoma velik, ali s obzirom na to da sam ja već plovio morem, da mogu da krmanim brodom, da ispletem konopac, i sve to, nisam sumnjao da će mi, posle svega što sam čuo, biti ponuđen najmanje 275. sabir – to znači 275. deo sasvim čiste dobiti od putovanja, pa ma koliko ona iznosila. I mada je 275. sabir bio, kako to oni vele, dosta *mršav sabir*, ipak bolje i to nego ništa; ako nas na putovanju sreća posluži, moći će gotovo sasvim da isplati odelo što ću ga poderati na njemu, a da ne govorim o trogodišnjoj hrani i stanu, za koje ne bih imao da plaćam ni marjaša.

Može se zamisliti da je ovo jadan način da se nagomila kneževsko bogatstvo – a jeste takav, veoma bedan način, zaista.

Ali ja sam jedan od onih koji nikad i ne pomišljaju na kneževska bogatstva, i sasvim sam zadovoljan ako je svet voljan da me hrani i dâ mi stan dok još boravim kod ove jezive firme što se zove Gromoviti Oblak. Sve u svemu, pomislio sam da bi 275. sabir bio otprilike pošten deo, ali se ne bih iznenadio i kad bi mi ponudili dvestoti, s obzirom na to da sam plećat.

No ipak, bila je u meni pomalo neverica da će mi biti određen darežljiv deo dobiti, i to zbog ovog: na obali sam ponešto čuo o kapetanu Pelegu i njegovom neshvatljivom starom prijatelju Bildadu; da, pošto su oni glavni sopstvenici *Pikvoda*, drugi, manje važni i rastureni sopstvenici, ostavili su ovoj dvojici gotovo celokupno rukovanje brodskim poslovima. Znao sam da stara tvrdica Bildad ima prava da kaže glavnu reč o brodskoj posadi, naročito kad sam ga video kako na *Pikvodu* baš kao kod svoje kuće sedi i čita Bibliju kao kraj sopstvenog ognjišta. Dok je sad Peleg uzalud pokušavao da dotera pero svojim mornarskim nožem, stari Bildad, na moje nemalo iznenađenje, kad se ima u vidu da je on veoma zainteresovana strana u ovim poslovima – nikako nas i ne pogleda, već nastavi da za svoj račun mrmlja iz svoje knjige: „Ne sabirajte sebi blaga na zemlji gde moljac…“[48]

– Pa, kapetane Bildade – prekide ga Peleg – šta ti veliš, koliki ćemo sabir dati ovome mladiću?

– Ti znaš najbolje – bio je grobni odgovor – sedam stotina sedamdeset i sedmi ne bi bilo baš premnogo, je li? – ’gde moljac i rđa kvari’… nego *sabirajte*…“

Sabir zbilja, pomislih ja, i to kakav sabir! Sedam stotina sedamdeset i sedmi! Eto, stari Bildade, vi ste sigurni da ja, sa svoje strane, neću *sabrati* mnogo *sabira* ovde na zemlji gde moljac i rđa zaista kvare. To je zbilja bio preterano *mršav sabir*; i mada zbog veličine samoga broja to može u početku da prevari kakvog neiskusnog čoveka s kopna, ipak će najpovršnije razmišljanje pokazati – iako je broj sedam stotina sedamdeset sedam dosta velik – da ipak, kad načinite redni broj od njega, tek onda uviđate, velim, da je sedam stotina sedamdeset sedmi deo jednog marjaša prilično manji od sedam stotina sedamdeset sedam španskih zlatnika; a tako sam i ja tada mislio.

– Pa oči ti ispale, Bildade – viknu Peleg – valjda nećeš da

prevariš ovog mladića? On mora da dobije više od toga.

– Sedam stotina sedamdeset sedmi – opet reče Bildad ne dižući oči, a zatim nastavi da mrmlja – „jer gde je vaše blago, onde će biti i srce vaše“.

– Ja ću da ga upišem za tristoti – reče Peleg – čuješ li, Bildade? Tristoti sabir, velim.

Bildad spusti knjigu pa, okrenuvši se svečano k njemu, reče:

– Kapetane Peleg, ti imaš plemenito srce; ali moraš da vodiš računa o dužnosti koju imaš prema ostalim sopstvenicima ovoga broda – većinom udovicama i siročadi – i da ćemo, ako isuviše obilno nagradimo rad ovoga mladića, možda time oduzeti hleb onim udovicama i onoj siročadi. Sedam stotina sedamdeset i sedmi sabir, kapetane Peleg.

– Slušaj, Bildade – grmnu Peleg, pa skoči i stade galamiti po kabini. – Đavo neka te nosi, kapetane Bildade! Da sam ja slušao tvoj savet u ovim stvarima, imao bih dosad da vučem toliko tešku savest da bi mogla da potopi i najveći brod koji je ikad jedrio oko Rta Horn.

– Kapetane Peleg – reče Bildad uporno – tvoja savest može da poteže deset palaca vode ili deset hvati, ja to ne mogu da kažem, ali pošto si ti čovek koji se još nije pokajao, kapetane Peleg, ja se mnogo bojim da tvoja savest nije već procurila, i da će te najzad spustiti da potoneš u ognjenom ponoru.

– U ognjenom ponoru! U ognjenom ponoru! Ti me vređaš, čoveče; to prelazi granice svakog ljudskog ophođenja. To je uvreda nad uvredama, reći ma kome ljudskom stvorenju da će u pakao. Sto mu gromova, Bildade, reci to opet, raspali besove u meni, a ja ću… ja ću… ja ću progutati živa jarca sa svom njegovom kostreti i rogovima. Marš iz kabine, licemeru, kučkin sine – čisti se odmah!

Kad izgrme sve to, on jurnu na Bildada, ali ovaj mu nekako hitro, iskosice, iskliznu i umače.

Uplašen tim strašnim praskom između dva glavna i odgovorna sopstvenika ovoga broda i napola rešen da napustim misao o plovljenju brodom čiji su vlasnici tako sumnjivi, i koji njime zasad zapovedaju, odstupio sam od vrata da propustim Bildada, koji je, u to nisam sumnjao, gledao svakako da se što

pre izgubi ispred raspaljena Pelegova besa. Ali na moje iznenađenje, on sasvim mirno opet sede na poprečnu gredu, i izgledalo je da mu ni na pamet ne pada da se skloni. Činilo se da je sasvim naviknut na ovog nepokajanog grešnika Pelega i na njegovo ponašanje. Što se Pelega tiče, pošto je dao oduške svom besu, izgledalo je da ga više u sebi nema, te i on sam sede, miran kao jagnje, mada se još pomalo trzao kao da je još prilično uzbuđen!

– Fiju! – zviznu on najzad. – Oluja je, mislim, okrenula niz vetar. Bildade, ti si bio majstor da naoštriš koplje, hoćeš da udesiš ovo pero? Ovome mome nožu potrebno je tocilo. Dobro je, hvala, Bildade. A sad, mladiću – Ismail ti beše ime, je li? E pa tako, ovde ćemo te upisati, Ismaile, za tristoti sabir.

– Kapetane Peleg – rekoh ja – imam sa sobom jednog prijatelja koji takođe želi da se ukrca, da li da i njega dovedem sutra?

– Pa naravno – reče Peleg. – Dovedi ga, pa ćemo ga pogledati.

– A kakav sabir on traži? – progunđa Bildad, pogledajući me preko knjige u koju se opet bio zagnjurio.

– O, nemoj ti o tome da lupaš glavu, Bildade – reče Peleg. – Je li on ikad učestvovao u kitolovu? – upita okrećući se meni.

– Pobio je više kitova nego što ih ja mogu nabrojati, kapetane Peleg.

– Dobro, dovedi ga onda.

I pošto potpisah ugovor, ja se udaljih; nisam sumnjao nimalo da sam to prepodne svršio dobar posao, i da je *Pikvod* baš onaj brod što ga je Jodžo odredio da ponese Kvikvega i mene oko Rta.

Nisam daleko odmakao, kad se stadoh prisećati da još nisam video kapetana s kim imam da plovim; mada se doista dešava u mnogim slučajevima da jedna kitarica bude gotovo opremljena i da ukrca svu svoju posadu, a kapetan se pokaže tek kad dođe da primi komandu; jer ponekad se ta putovanja tako otegnu, a boravak na obali, kod kuće, bude tako prekratak da, ako kapetan ima porodicu ili neku drugu tešku brigu te vrste, on se mnogo ne kida za svoj brod u luci, već ga ostavlja sopstvenicima dok sve

ne bude gotovo za plovidbu. Ipak, uvek je dobro videti ga malo pre nego što se čovek neopozivo preda njemu u ruke. Vrativši se, priđoh kapetanu Pelegu i upitah gde se može naći kapetan Ahab.

– A šta će ti kapetan Ahab? Sve je u redu; ti si primljen na brod.

– Jesam, ali bih voleo da ga vidim.

– Ali ja ne mislim da ćeš to moći sad. Ne znam tačno šta je s njim, ali on iz kuće ne izbija; nešto je slab, a ipak ne izgleda tako. U stvari, nije on bolestan, ali eto, nije mu ni dobro. Pošto, mladiću, on neće ni sa mnom uvek da se viđa, ne mislim da će hteti tebe da primi. Čudan je to čovek, taj kapetan Ahab – tako neki misle – ali je dobar. O, ti ćeš ga zavoleti; ne boj se, ne boj. Sjajan je, bezbožan čovek što na boga liči, taj kapetan Ahab; ne govori mnogo, ali kad progovori, imaš šta i da čuješ. Obrati pažnju, da znaš unapred: Ahab je iznad prosečnog; Ahab je bio u koledžima, a bio je i među ljudožderima; navikao je i na veća čudesa nego što su valovi; zabadao je svoja vatrena koplja u silnije, čudnije neprijatelje nego što su kitovi. Njegovo koplje! Hej, najsmelije i najsigurnije od svih na našem ostrvu! O, nije on kapetan Bildad, nije; a nije ni kapetan Peleg; on je Ahab, momče; a drevni Ahab,[49] znaš i sâm, bio je krunisani kralj!

– I to strašan jedan kralj. Kad je taj zli kralj bio ubijen, zar psi nisu lizali njegovu krv?[50]

– Hodi amo k meni… ovamo, ovamo – reče Peleg s nekim značenjem u očima koje me gotovo prestraši. – Slušaj, momče, nikad da to nisi kazao na brodu *Pikvod*. Nikad to da nisi kazao ni ma gde drugde. Kapetan Ahab nije sebi dao ime. To je bila luckasta, neznalačka ćudljivost njegove lude matere, udove, koja je umrla kad je njemu bilo tek dvanaest meseci. A ipak je stara američka Indijanka u Gejhedu rekla da će se to ime pokazati nekako proročko. A možda će druge budale kao što je ona da ti kažu to isto. Želim da te opomenem. To je laž. Ja poznajem kapetana Ahaba dobro; plovio sam s njim kao kormilar pre toliko godina; znam ja ko je on, dobar čovek, ne neki pobožan dobar čovek kao Bildad, već dobar čovek koji psuje, tako nešto nalik na mene, samo što je on još mnogo bolji. Dabogme, dabogme, ja znam da on nikad nije bio mnogo veseo, a znam da

je na putu za zavičaj bio izgubio pamet za neko kratko vreme; ali to mu je došlo od užasnih bolova u njegovom patrljku koji je krvario, kao što je svako mogao videti. Znam i to da, otkako je izgubio nogu od tog prokletog kita, na poslednjem putovanju, postao je nekako zlovoljan, očajnički zlovoljan, i divalj ponekad; ali sve će to proći. I jednom zasvagda, dopusti da ti kažem i da te uverim, mladiću, bolje je ploviti sa zlovoljnim kapetanom, a dobrim čovekom, nego sa nasmejanim, a lošim. A sad zbogom ostaj! – i ne misli loše o kapetanu Ahabu zato što slučajno nosi to gadno ime. Sem toga, dečko moj, on ima ženu – nema ni tri putovanja kako je oženjen – slatku, krotku ženicu. Pomisli samo: sa tom slatkom ženicom ovaj starac ima dete; smatraš li onda da u Ahabu može biti nekog najcrnjeg, očajnog zla? Ne, ne, momče; takav kakav je, izubijan i osakaćen, Ahab ima čovečnosti u sebi!

Dok sam se udaljavao od broda, bio sam veoma zamišljen; to što mi je slučajno otkriveno o kapetanu Ahabu ispunilo me je nekom divljom i bolnom neizvesnošću o njemu. A nekako, u isto vreme, saosećao sam s njim i žalio ga, ali zbog čega, ne znam, sem ako nije zato što je tako svirepo izgubio nogu. A ipak sam osećao i nekakvu čudnu stravu od njega. Ali ta strava, koju ja uopšte ne umem da opišem, nije bila baš tačno strava; ni sam ne znam šta je to bilo. Ali osećao sam nešto; i to me nije odbijalo od njega, mada sam bio nestrpljiv da saznam to što je izgledalo kao neka tajna u njemu, budući da mi je on tada bio nedovoljno poznat. Ipak, moje misli behu najzad odvučene drugim pravcima, tako da zasad mračni Ahab iščeze iz moje glave.

SEDAMNAESTA GLAVA
RAMAZAN

Kvikvegov ramazan, ili post, ili pokora, imao je da traje celoga dana, te nikako nisam hteo da ga uznemiravam do pred noć; jer ja gajim u sebi najveće poštovanje prema svačijim verskim obavezama, pa ma kako one bile smešne, i srce mi ne bi dalo da potcenjujem čak ni mrave kad se skupe da obožavaju otrovnu pečurku, pa ni druga ona stvorenja, u izvesnim delovima naše zemlje, koja se sa lakejstvom nečuvenim na drugim planetama klanjaju pred lešom umrlog zemljoposednika samo zbog toga što se u njegovo ime još drže i pod zakup daju ogromni posedi zemlje.

Velim, trebalo bi da mi dobri prezbiterijanski hrišćani budemo milosrdni u ovim stvarima, a ne da uobražavamo da smo tako mnogo iznad drugih smrtnika, mnogobožaca i ne znam koga još, zbog njihovih poluludih shvatanja o ovim stvarima. Eto Kvikvega, koji izvesno ima najčudnije pojmove o Jodžu i o ramazanu. No šta je s tim? Kvikveg, pretpostavljam, misli da zna šta hoće; on izgleda zadovoljan; pa neka mu bude. Sve naše prepiranje s njim ne bi koristilo ništa; neka mu bude, velim vam, i Bog neka se smiluje na sve nas – na prezbiterijance i na mnogobošce podjednako – jer nama je svima nekako glava napukla te nam je krpljenje žalosno potrebno.

Pred veče, kada sam pouzdano smatrao da je on morao već da svrši sva svoja činodejstva i obrede, popeh se do njegove sobe

i zakucah na vrata, ali odgovora ne bi. Pokušah da ih otvorim, ali su bila zamandaljena iznutra.

– Kvikveg – rekoh ja tiho kroz ključaonicu; potpuna tišina. – Slušaj, Kvikveg, zašto ne odgovaraš? Ja sam, Ismail.

Ali sve osta mirno kao i pre. Poče da me obuzima nemir. Bio sam mu ostavio tako mnogo vremena; pomislih da ga nije kaplja udarila. Pogledah kroz ključaonicu; ali kako su vrata bila prema jednom budžaku u sobi, izgled kroz ključaonicu bio je zakošen i mračan. Mogao sam da vidim samo dasku podnožja postelje i jedan komad zida, ali ništa više. Začudio sam se kad sam ugledao prislonjenu uza zid drvenu dršku Kvikvegova harpuna, koji je gazdarica prethodne večeri uzela od njega pre no što smo se popeli u sobu. To je čudnovato, pomislih; ali u svakom slučaju, harpun stoji tamo, a on retko ili nikad ne izlazi bez njega; prema tome, on mora biti unutra, i tu greške ne može biti.

– Kvikveg! Kvikveg!

Potpuna tišina. Nešto se moralo desiti. Kaplja! Pokušao sam da provalim vrata, ali su se ona čvrsto oduprla. Strčavši niz stepenice, brzo saopštih svoje sumnje prvome licu koje sretoh – sobarici.

– Jao! Jao! – uzviknu ona. – Ja sam mislila da tu mora da ima nečega. Otišla ja da namestim krevet posle doručka, a vrata zaključana; ni miša da čuješ; i odonda je jednako takva tišina. Ali ja sam mislila da ste možda obojica izašli, a zaključali prtljag radi svake sigurnosti. Jao, jao! Gospođo! Gazdarice! Ubistvo! Gospođo Hasi! Kaplja! – i s tim uzvicima ona odjuri ka kuhinji, a ja za njom.

Gđa Hasi brzo se pojavi sa teglom slačice u jednoj ruci i bočicom za sirće u drugoj, pošto je upravo prekinula punjenje tih sudova i grdila za to vreme svog malog momka, crnca.

– Gde je drvljanik? – viknuh ja. – Trčite, tako vam boga, i donesite nešto da razvalimo vrata! Dajte sekiru! Sekiru! Njega je kaplja udarila, budite uvereni! – I govoreći to, opet sam sumanuto jurnuo uz stepenice, praznih ruku, kad se gđa Hasi ispreči s teglom slačice i bočicom za sirće, kao i celom svojom prilikom.

– Šta vam je, mladiću?

– Dajte sekiru! Tako vam boga, neka neko otrči po doktora, dok ja razvalim vrata!

– Slušajte vi – reče gazdarica spustivši brzo bočicu za sirće da bi joj jedna ruka bila slobodna: – Slušajte vi! Je l' vi to govorite da objete neka

Šta j e vama? Šta vam je, mornaru?

Mirno, ali što sam mogao brže, ja joj objasnih ceo slučaj. Nesvesno podnevši bočicu za sirće uz jednu nozdrvu, ona je za trenutak razmišljala; zatim uzviknu:

– Ne! Ja ga nisam videla otkako sam ga onde ostavila.

Utrčavši u malo odeljenje ispod stepenica, ona pogleda unutra pa, vrativši se, reče mi da nema Kvikvegova harpuna.

– On se ubio! – viknu ona. – To je opet kao što je onaj nesrećni Stigs uradio. Ode mi još jedan jorgan! Bog neka se sažali na njegovu jadnu majku! To će biti propast moje radnje. Ima li jadni momak sestre? Gde je ta devojka?… Deder, Beti, otidi do molera Snarlsa, pa mu kaži da mi izradi firmu, a ispod nje da piše: „Samoubistva ovde nisu dopuštena, a u salonu se ne puši" – tako bar da ubijem obe muve odjednom! Ubio se? Bog neka mu dušu prosti! Kakva je to graja tamo? Stojte vi, mladiću!

I pojurivši za mnom, ščepa me baš kad sam opet pokušavao da izvalim vrata.

– To ne dopuštam; ne dam da mi se kvare prostorije. Idite po bravara, ima jedan otprilike na milju odavde. Nego, stojte – pa turivši ruku u bočni džep – evo ključa koji će moći da se podudari, mislim. Da vidimo. – I s tim rečima ona ga okrete u bravi; ali vaj! Kvikvegova dopunska prevornica ostade zamandaljena iznutra.

– Moram da razvalim – rekoh ja, pa potrčah od vrata malo nazad u predsoblje da se bolje zaletim, kad me gazdarica opet ščepa i ponovo mi zapreti da joj ne smem upropašćivati prostorije; ali ja se otrgoh od nje, pa iznenadno, svom snagom, jurnuh i grunuh celim telom u metu.

Sa strahovitim treskom odleteše vrata, a jabuka sa kvake tresnu o zid i baci malter do tavanice. Unutra je, gospode bože,

unutra je sedeo Kvikveg na podvijenim nogama, sasvim hladnokrvan, i držao Jodža navrh glave. On ne pogleda ni tamo ni amo, već osta sedeći kao kakav izvajan kip, skoro bez ikakva znaka stvarna života.

– Kvikveg – rekoh prilazeći mu. – Kvikveg, šta je s tobom?

– Ta nije valjda presedeo tako ceo dan, jelte? – reče gazdarica.

Ali svim tim što smo mi govorili nismo mogli izvući ni reči od njega; meni skoro dođe da ga gurnem da promeni položaj, jer je bio gotovo nepodnošljiv – izgledao je tako mučno i neprirodno usiljen; a naročito zato što je on veoma verovatno sedeo tako uspravno nekih osam ili deset časova, i to bez redovnih obroka.

– Gospođo Hasi – rekoh ja – on je živ u svakom slučaju; zato nas, molim vas, ostavite, i ja ću sam da izvidim ovu čudnu stvar.

Zatvorivši vrata za gazdaricom, pokušao sam da nagovorim Kvikvega da sedne na stolicu; ali uzalud. On sedi pa sedi; i sve što je mogao da uradi – na sve moje uljudne veštine i ulagivanja – to je da nije hteo ni za dlaku da mrdne, niti reč da proslovi, niti čak da me pogleda, pa ni da, ma i najmanje, zapazi moje prisustvo.

Pitao sam se u sebi nije li ovo, možda, deo njegovog ramazana; možda oni ovako, podvijenih nogu, poste na njegovom rodnom ostrvu. Biće da je tako. Da, to je neki njegov verski obred, mislim; pa dobro onda, da ga ostavim na miru. On će se nesumnjivo dići pre ili posle. To ne može trajati doveka, hvala bogu, a njegov ramazan pada samo jednom godišnje, a ne mislim da je i onda veoma tačan.

Ja siđoh da večeram. Posedeo sam duže vremena slušajući dugačke priče nekih mornara koji tek što su se vratili sa puding-putovanja, kako su oni to zvali (to je kratko kitolovno putovanje na škuni ili na briku, ograničeno na severni deo plovidbene linije samo u Atlantskom okeanu); pošto sam slušao ove pudinžane skoro do jedanaest sati, pođoh gore da legnem, verujući da je Kvikveg dosad zacelo već završio svoj ramazan. Ali nije, sedeo je isto onako kako sam ga ostavio; ni za jedan prst se nije

pomakao. Mene to već poče da ljuti. Izgledalo je potpuno besmisleno i ludo sedeti tako podvijenih nogu celoga dana i pola noći u hladnoj sobi, i držati komad drveta na glavi.

– Tako ti boga, Kvikveg, ustani i razmrdaj se; ustani, pa večeraj nešto. Umrećeš od gladi; ubićeš sama sebe, Kvikveg!

Ali on ne odgovori ni reči.

Izgubivši zbog toga nadu, reših se da legnem i da spavam. Nesumnjivo neće mnogo proći, a on će uraditi što i ja. Ali pre nego što ću leći, uzeh svoj teški kaput od medveđe kože, pa ga njime ogrtoh, pošto se videlo da će biti veoma hladna noć, a on nije imao na sebi ničega doli svoj obični kaput. Neko vreme, ma šta radio, ne mogadoh nikako nimalo da zadremam. Bio sam ugasio sveću; i sama pomisao na Kvikvega – koji nije bio ni četiri stope daleko od mene – kako sedi u tom neugodnom položaju, ukočen, sam u hladnoći i pomrčini, zbilja me je rastuživala. Pomislite: prespavati celu bogovetnu noć s jednim sasvim budnim mnogobošcem koji sedi podvijenih nogu za vreme ovog sumornog, čudnog ramazana!

Ali nekako najzad utonuh u san i nisam znao ništa više do svanuća; pogledah preko kreveta, a kad tamo čuči Kvikveg kao da je zašrafljen za pod. Ali čim prvi sunčev zrak uđe kroz prozor, diže se on ukočenih i škripljivih zglavaka, ali vesela pogleda; dođe hramljući do mog ležaja, pa opet pritište čelo na moje čelo i reče da mu je ramazan prošao.

Zbilja, kao što sam ranije nagovestio, ja nemam ništa protiv vere ma koga čoveka, bila ona kakva mu je drago, sve dok taj čovek ne ubija ili ne vređa nekog drugog zato što taj drugi nije iste vere kao i on. Ali kad nečija vera postane zbilja pomamna, kad je ona stvarno mučenje za njega i, na kraju krajeva, pretvori ovu našu zemlju u gostionicu neugodnu za stanovanje, onda je, mislim, krajnje vreme da se ta osoba odvede na stranu i da se stvar pretrese s njom. I tačno tako sam sad ja uradio s Kvikvegom.

– Kvikveg – rekoh – hajde sad u postelju, pa lezi i slušaj me. – Onda raspalih, počevši od postanka i razvoja prvobitnih religija, pređoh na razne religije našega doba, a za sve to vreme zapinjao sam da pokažem Kvikvegu kako svi ti postovi,

ramazani, i dugačka čučanja u hladnim, sumornim sobama jesu čista besmislica, loši po zdravlje, nekorisni duši, ukratko, protivni očevidnim zakonima higijene i zdravog razuma. Rekoh mu i to da, budući da je on u drugim stvarima razborit i pametan divljak, mene boli, mnogo me boli, što ga vidim sad tako bedno luckasta u pogledu tog njegovog smešnog ramazana. Sem toga, dokazivao sam, zbog posta telo popušta, otuda i duh popušta, i sve misli začete za vreme posta moraju neophodno biti poluizgladnele. To je razlog što većina preteranih vernika, koji pate od želuca, imaju tako nevesele pojmove o svojoj budućnosti. – Jednom rečju, Kvikveg – rekoh više uzgred – pakao je ideja koju je rodio neki nesvareni puding od jabuka, a koju su otada ovekovečila nasledna slaba varenja podržavana ramazanima.

Onda upitah Kvikvega da li je on ikad patio od slabog varenja, izražavajući tu misao veoma prosto, tako da bi on mogao da je shvati. On reče da nije – osim u jednoj značajnoj prilici. To je bilo posle neke velike gozbe koju je davao njegov otac kralj zbog jedne dobijene velike bitke, u kojoj je pedeset neprijatelja bilo ubijeno, tako oko dva sata posle podne, pa su svi skuvani i pojedeni te iste večeri.

– Nemoj dalje, Kvikveg – rekoh stresavši se – to je dosta – jer kraj sam znao a da ga on dalje i ne nagoveštava. Ja sam se poznavao s jednim mornarem koji je bio na tom istom ostrvu, i on mi je pričao kako je tamo običaj da se, posle dobijene velike bitke, svi pobijeni ispeku celi na ražnju u dvorištu ili u vrtu pobediočevom, a onda se jedan po jedan stavljaju na velike drvene poslužavnike, okićeni kao pilav hlebnim drvetom i kokosovim orasima; i sa malo peršuna u ustima, oni se redom šalju sa pobediočevim pozdravima svima njegovim prijateljima, baš kao da su ovi pokloni božićna pečenica.

Na kraju krajeva, ja ne mislim da su moje primedbe o religiji proizvele neki veliki utisak na Kvikvega. Jer, na prvom mestu, on je nekako izgledao kao da mu je dosadno da sluša o tome važnome predmetu, sem ako se posmatra s njegovog gledišta; drugo, on nije razumeo više od jedne trećine, nije primio moja shvatanja onako prosto kako bih ja hteo; i, najzad, on je nesumnjivo mislio da zna mnogo bolje šta je prava religija nego

što znam ja. Gledao me je s nekim milostivim obzirom i sažaljenjem, kao da je mislio da je velika šteta što je tako jedan pametan mlad čovek tako beznadežno izgubljen zbog te svoje jevanđeljske paganske pobožnosti.

Najzad ustadosmo i obukosmo se, a pri doručku Kvikveg silno navali na sve moguće riblje đuveče tako da se gazdarica nije mnogo koristila njegovim ramazanom; onda pohitasmo na *Pikvod*, bazajući uz put i čačkajući zube kostima od obliša.[51]

OSAMNAESTA GLAVA
NJEGOV ZNAK

Dok smo hodali krajem gata ka brodu, a Kvikveg nosio svoj harpun, kapetan Peleg nam jako doviknu hrapavim glasom iz svoga vigvama; on reče da ni slutio nije da je moj prijatelj ljudožder, dalje izjavi da on ne pušta ljudožđere na brod, sem ako prethodno ne pokažu svoje isprave.

– Šta hoćete time da kažete, kapetane Peleg? – rekoh ja, skačući već preko ograde, a ostavljajući svoga prijatelja da stoji na gatu.

– Hoću da kažem to – odgovori on – da on mora da pokaže svoje isprave.

– Tako je – reče kapetan Bildad iz vigvama svojim šupljim glasom, pomaljajući glavu iza Pelega. – On mora dokazati da je pokršten. Sine mraka – dodade on okrećući se Kvikvegu – pripadaš li opštini ma koje hrišćanske crkve?

– Pa on je – rekoh – član Prve zajedničke crkve. – Uzgred budi rečeno, mnogi tetovirani divljaci koji plove nantaketskim brodovima najzad budu pokršteni i priđu nekoj crkvi.

– Pripadnik Prve zajedničke crkve! – uzviknu Bildad. – Šta, zar one što obavlja bogosluženja u kući za zborove đakona Djuterenomija Kolmana? – i govoreći to, skide naočare, protrlja ih velikim žutim rupcem od fina cica, pa ih opet namesti veoma pažljivo, iziđe iz vigvama, naže se kruto preko ograde, pa se

dobro zagleda u Kvikvega.

– Otkada je član? – reče on okrećući se k meni. – Nije odavno, vidim odmah, mladiću.

– Nije – reče Peleg – a nije ljudski ni kršten, jer bi mu se inače oprala malo s lica ova njegova đavolska modrina.

– Nego, reci ti meni – viknu Bildad – je li ovaj filistinac pravi član opštine đakona Djuterenomija? Nikad nisam primetio da u nju ide, a ja kraj nje prolazim svake božje nedelje.

– Ništa ne znam o đakonu Djuterenomiju i njegovim službama – rekoh. – Sve što znam to je da je ovaj ovde Kvikveg rođeni član Prve zajedničke crkve. Kvikveg je i sam đakon, jeste zbilja.

– Mladiću – reče Bildad strogo – ti se izmotavaš sa mnom! Izjasni se, mladi Hitićanine, na koju to crkvu misliš! Odgovori mi!

Ovako doteran do zida, ja odgovorih:

– Mislim, gospodine, na onu istu starodrevnu Katoličku crkvu kojoj pripadamo vi i ja, i onaj kapetan Peleg, i ovaj ovde Kvikveg i svi mi, i svaki majčin sin, i svaka živa duša; mislim na veliku i večitu Prvu zajednicu ovog celokupnog pobožnog sveta. Svi mi njoj pripadamo; samo što neki od nas veruju u izvesne izopačenosti koje nemaju nikakve veze sa uzvišenom verom; u tome mi svi pružamo ruku jedan drugome.

– Splićemo, mislio si da kažeš, *splićemo* ruke – viknu Peleg prilazeći bliže. – Mladiću, bolje bi bilo da se ti ukrcaš kao misionar umesto kao poslužilac prednjeg jarbola; nikad bolje propovedi nisam čuo. Đakon Djuterenomije – ta ni sam te otac Javor ne bi nadmašio, a on je baš krupna patarica! Hodi na brod, hodi na brod, ne mari za isprave. Slušaj, reci onom tamo Kvohogu – kako ga ono zoveš? – reci Kvohogu da se popne na brod. Tako mi velike kotve, kakav je on to samo harpun doneo! Izgleda nešto valjano, i on lako rukuje njime. Slušaj, Kvohog, ili već kako ti ono beše ime, jesi li kadgod stajao na pramcu kitolovnog čamca? Jesi li ikada pogodio neku ribu?

Ne govoreći ni reči, Kvikveg, na svoj divljački način, skoči preko ograde, a odatle na pramac jednog kitolovnog čamca koji je visio sa strane; pa onda, zategnuvši levo koleno i držeći

harpun u ravnoteži, viknu nekako ovako:

– Kap'ane, videti tamo mali kaplja katran na voda, tamo? Videti li? E onda, uzeti to je jedno kitov oko, dobro, sad! – pa onda dobro nanišanivši, zavitla gvožđe pravo iznad ravašola staroga Bildada, tačno preko brodske palube, i pogodi usred sjajne katranske mrlje koje nestade.

– Eto – reče Kvikveg mirno, vukući natrag struk – uzeti to bio kitov oko; e onda, to kit mrtvo.

– Brzo, Bildade – reče Peleg svome ortaku, koji, zanemeo od užasa što mu je harpun proleteo tako blizu, beše odstupio do prolaza za kabinu. – Brzo, slušaj, Bildade, daj ovamo brodska akta. Mi moramo imati Hedžhoga[52] ovde, hoću da kažem, Kvohoga, u jednom od naših čamaca. Dakle, Kvohog, daćemo ti devedeseti sabir, a to je više nego što je ikad bilo dato jednom harpuneru koji je dosad krenuo iz Nantaketa.

I tako siđosmo u kabinu, i na moju veliku radost Kvikveg je brzo bio primljen u istu posadu kojoj sam i sam pripadao.

Kad su sve prethodne radnje bile svršene i Peleg bio sve spremio da se potpiše, on mi se okrete pa reče:

– Pogađam da ovaj Kvohog nije pismen, je l' tako? Slušaj, Kvohog, đavo te odneo! Hoćeš li da potpišeš ili ćeš da udariš svoj znak?

Ali na to pitanje Kvikveg, koji je pre toga dva ili tri puta uzimao učešća u sličnim ceremonijama, nije izgledao nimalo posramljen, već uzevši ponuđeno mu pero, precrta na hartiji, na mestu gde je trebalo, tačan duplikat čudne okrugle slike koja je bila istetovirana na njegovoj mišici tako da je, zbog upornog grešenja kapetana Pelega u njegovu imenu, stajalo nešto nalik na ovo:

Kvohog
njegov znak

Za to vreme kapetan Bildad je sedeo ozbiljno i neprestano posmatrajući Kvikvega, pa najzad, ustajući svečano i preturajući po ogromnim džepovima svoga kaputa od prosta sukna, sa

širokim skutovima, izvuče neki svežanj knjižica, pa izabravši jednu pod naslovom *Sudnji dan dolazi, ili Nema vremena za gubljenje*, stavi je Kvikvegu u šake, pa stisnuvši i njih i knjižicu obema rukama, pogleda mu ozbiljno u oči i reče:

– Sine mraka, moram učiniti svoju dužnost prema tebi; ja sam jedan od sopstvenika ovoga broda i osećam da treba da vodim računa o dušama celokupne njegove posade; ako si ti i dalje privržen svojim neznabožačkim običajima, čega se ja s tugom plašim, preklinjem te, ne ostani zanavek Belijalov[53] rob. Prezrivo odgurni idola Bela i nakaznu aždaju; odvrati se od gneva koji dolazi; pripazi se, slušaj; o, milostivi bože, otkrmani dalje od ognjenog ponora!

Nešto od slanoga mora još se povlačilo u govoru staroga Bildada, vašarski izmešano sa biblijskim i domaćim rečima.

– Stoj, stoj, Bildade, prestani da tu kvariš našeg harpunera – viknu Peleg. – Pobožni harpuneri nikad nisu dobri saputnici, to ubija ajkulu u njima; harpuner ne vredi groša ako nije podosta kao ajkula. Bio je tako neki mladi Net Svejn, nekada najsmeliji vođa čamaca u celom Nantaketu i Vinjardu; on je prišao bogomoljcima i nikad više nije valjao. Toliko se počeo plašiti za svoju prokletu dušu da je uzmicao pred kitovima i bežao od njih iz straha da ga naknadno ne klepnu u slučaju da tresne u vodu iz razmrskana čamca i ode Hromom Dabi.

– Peleg! Peleg! – reče Bildad dižući uvis oči i ruke. – I ti si sam, kao i ja, video opasnosti mnogo puta; ti znaš, Peleg, šta to znači plašiti se smrti; kako onda možeš da blebećeš tako pod tom bezbožničkom maskom? Ti obmanjuješ svoje sopstveno srce, Peleg. Reci, kad su ono ovom ovde *Pikvodu* tri jarbola odletela u more u onom tajfunu blizu Japana, na istom onom putovanju kad si ti pošao kao kormilar sa kapetanom Ahabom, zar nisi onda mislio o smrti i Strašnome sudu?

– Čuj ga, čuj ga pa sad! – viknu Peleg, koračajući po kabini i nabijajući ruke duboko u džepove. – Čujte ga, ljudi! Da mislim o tome! I to kad smo svakog trenutka pomišljali da će brod potonuti! Tada o smrti i strašnome sudu! Šta? Zar kad sva tri jarbola neprekidno gromovito treskaju o bokove i svaki se val lomi preko nas na pramcu i na krmi! Da mislim tada o smrti i Strašnome sudu? Ne! Nema se vremena da se tada misli na smrt.

Na život smo mislili kapetan Ahab i ja; i kako da spasemo posadu – kako da postavimo rezervne jarbole – kako da stignemo do najbliže luke, eto o tome sam ja tada mislio.

Bildad ne reče ništa više već, zakopčavši kaput, dostojanstveno pođe na palubu, a mi za njim. Tu stade, sasvim mirno nadgledajući neke majstore za jedra koji su krpili jedno košno jedro na srednjem delu palube. Ovda-onda bi se sagnuo da podigne kakvu krpicu ili da spase kakav krajičak nakatranjena kanapa, koji bi inače mogao da se izgubi.

DEVETNAESTA GLAVA
PROROK

– Brodski drugovi, jeste li stupili na ovaj brod?

Kvikveg i ja tek što smo bili otišli sa *Pikvoda* i počeli lagano da se udaljujemo od vode, za trenutak svako obuzet svojim mislima, kad nam gornje reči uputi neki nepoznat čovek, koji, zaustavivši se pred nama, upravi krupni kažiprst ka brodu. Bio je bedno odeven, u otrcanom kaputu i iskrpljenim pantalonama; neki dronjak od crne maramice pokrivao mu je vrat. Male boginje bile su mu preplavile lice u svima pravcima i ostavile ga kao neko izbrazdano korito kakvog planinskog potoka kad bujica presahne.

– Jeste li stupili na onaj brod? – ponovi on.

– Mislite, valjda, na brod *Pikvod* – rekoh ja pokušavajući da dobijem malo više vremena da bih ga što bolje zagledao.

– Pa da, *Pikvod*, onaj brod tamo – reče on povlačeći celu ruku nazad, a zatim isturajući je pravo preda se, sa opruženim kažiprstom kao nataknutim bajonetom uperenim pravo na brod.

– Jesmo – rekoh ja – baš sad smo potpisali dokumenta.

– Je li tamo bilo reči o vašim dušama?

– O čemu to?

– O, možda vi i nemate duše – reče on brzo. – Ne mari, ja znam mnogo momaka koji je nemaju, srećno im bilo! A oni zbog toga još bolje prolaze. Duša mu dođe kao neki peti točak u

kolima.

– O čemu ti to, druže, trtljaš? – rekoh ja.

– *On* je ima ipak dovoljno da nadoknadi sve manjke te vrste kod ostalih drugova – odsečno reče nepoznati, uznemireno naglašavajući reč *on*.

– Kvikveg – rekoh ja – hajd'mo. Ovaj se prikan otkinuo s nekog lanca; on priča nešto i o nekome koga mi ne znamo.

– Stoj! – viknu nepoznati. – Istinu ste rekli, vi još niste videli Starog Groma, zar ne?

– Ko je to Stari Grom? – upitah ja ponovo zaprepašćen ludačkom ozbiljnošću njegovog držanja.

– Kapetan Ahab.

– Šta? Kapetan našeg broda *Pikvoda*?

– Svakako! Među nama nekolicinom starih drugova mornara on je poznat pod tim imenom. Niste se još videli s njim, jelte?

– Ne, nismo. Bolestan je, kažu, ali mu ide nabolje i uskoro će mu biti sasvim dobro.

– Uskoro će mu biti sasvim dobro! – nasmeja se nepoznati nekakvim svečano podrugljivim smehom. – Slušajte vi, kad kapetanu Ahabu bude sasvim dobro, onda će i ova moja leva ruka biti sasvim dobro; ranije neće.

– Šta vi znate o njemu?

– A šta su vam oni rekli o njemu? To kažite!

– Nisu baš ni rekli bogzna šta; samo sam čuo da je on dobar kitolovac i kapetan dobar prema svojoj posadi.

– To je istina, to je istina, da; oboje je sasvim tačno. Ali kad ti on izda naređenje, imaš odmah da skočiš. Kreni i gunđaj; gunđaj i idi, to ti je ceo razgovor sa kapetanom Ahabom. Ali ni reči o onome što mu se desilo na domaku Rta Horn, odavno, kada je tri dana i tri noći ležao kao mrtvac; ništa o onoj gadnoj gužvi sa Španjcem pred oltarom u Santi?… Ništa o tome niste čuli, a? Ništa o onom srebrnom vrču u koji je on pljunuo? I ništa o tome kako je izgubio nogu na poslednjem putovanju, tačno prema proročanstvu? Zar niste čuli nijedne reči o tim stvarima, i

još nešto više, a? Ne veruj em da jeste. A kako ste i mogli? Ko to zna? Ni ceo Nantaket, mislim. Pa ipak ste možda čuli priču o tome kako je izgubio nogu; svakako ste to čuli. Pa da, to već skoro svako zna – mislim, svet zna da on ima samo jednu nogu a da mu je onu drugu otkinula ulješura.

– Prijatelju – rekoh ja – šta treba da znači sve ovo vaše prazno pričanje, ja ne znam, a i ne tiče me se mnogo, jer meni izgleda da vama zacelo fali jedna daska u glavi. Ali ako vi govorite o kapetanu Ahabu, onoga broda tamo *Pikvoda*, onda dopustite da vam ja kažem da je meni poznato sve o tome kako je izgubio nogu.

– Sve vam je poznato? E, baš sigurno znate? Sve?

– Sasvim sigurno.

Sa upravljenim prstom i očima u pravcu *Pikvoda*, ovaj neznanac nalik na prosjaka stajao je za trenutak, kao u nekom nemirnom sanjarenju; zatim, pomaknuvši se malo, okrete se, pa reče:

– Vi ste se pogodili da se ukrcate, je li? Potpisi su već na ispravama? Dobro, dobro! Što je potpisano, potpisano je; i što će biti, biće; a onda, opet, na kraju krajeva, možda i neće biti. U svakom slučaju, sve je već utvrđeno i uređeno; a ovi ili oni mornari moraju poći s njim, ja mislim; bilo jedni, bilo neki drugi, bog neka im se smiluje! Uzdravlje, drugovi, uzdravlje! Neka vas Bog svemogući blagoslovi! Žao mi je što sam vas zadržao.

– Čekajte, prijatelju! – rekoh ja. – Ako imate nešto važno da nam kažete, na sredu s tim! Ali ako vi samo pokušavate da nas vučete za nos, prevarili ste se u igri. To je sve što ja imam da kažem.

– E, to je vrlo dobro rečeno, i ja volim da čujem čoveka kad tako govori; vi ste baš čovek za njega – takvi kao vi. Uzdravlje, drugovi, uzdravlje! O, kad dođete tamo, kažite im da sam rešio da ja ne budem jedan od tih.

– E, moj prijatelju, ne možete vi nas tako da zavitlavate – ne možete. Najlakše na svetu jeste to da se čovek pravi kao da zna neku veliku tajnu.

– Uzdravlje, drugovi, uzdravlje!

– Pa uzdravlje! – rekoh ja. – Hajdmo, Kvikveg, ostavimo ovog ludog čoveka. Nego, stojte! Kažite mi svoje ime, molim vas.

– Elajdža.

„Elajdža“, ponovih ja u sebi, i mi se udaljismo tumačeći svako na svoj način reči ovog izdrpanog starog mornara i složismo se da je to neka varalica koja pokušava da bude bauk. Ali nismo možda bili odmakli ni oko stotinu jardi kad, zaokrećući za jedan ugao, ja slučajno pogledah nazad i koga vidim! Glavom Elajdža ide za nama, mada na izvesnom rastojanju. Ipak, to što ga spazih tako me žacnu da i ne rekoh Kvikvegu da je on za nama, već nastavih sa svojim drugom da vidim da li će neznanac zaviti za isti ugao za koji i mi. On zaista učini tako, i tada mi se učini da nas on prati, ali s kakvom namerom, nisam mogao da pogodim pa da me ubijete. Ta okolnost, združena sa dvosmislenim i uvijenim načinom govora, u kome je bilo pola nagoveštavanja, a pola otkrivanja, zače u meni svakojaka nejasna čuđenja i pomalo slutnje, a sve to u vezi sa *Pikvodom* i kapetanom Ahabom, sa nogom što ju je izgubio i s onim napadom kod Rta Horn, i sa srebrnim vrčem i s onim što je kapetan Peleg rekao o njemu kad sam juče polazio s broda; i sa predskazanjem američke Indijanke Tistig, i sa putovanjem na koje smo se obavezali, i sa stotinama drugih mračnih stvari.

Rešen sam bio da vidim da li nas onaj odrpani Elajdža zbilja prati ili ne, i s tom namerom pređoh preko ulice sa Kvikvegom, pa se s te strane vratih istim putem. Ali Elajdža je išao i dalje napred i izgledalo je da nas nije primetio. Od toga mi laknu i još jednom, konačno, kako je to meni izgledalo, ja ga u duši proglasih za varalicu.

DVADESETA GLAVA
SVI U POKRETU

Prođoše dan-dva i na *Pikvodu* nasta velika živost. Ne samo da su stara jedra krpljena već su i nova dolazila na brod, i trube platna i koturovi pripona, ukratko, sve je pokazivalo da se brodske pripreme žurno privode kraju.

Kapetan Peleg je retko izlazio na kopno ili nije nikako, već je sedeo u svome vigvamu i strogo nadgledao posadu. Bildad je sve kupovao i nabavljao po radnjama, a ljudi uposleni u skladištu i oko pripona radili su do duboko u noć.

Sutradan po Kvikvegovu potpisivanju isprava javljeno je po svima gostionicama gde su odsedale brodske posade da njihovi sanduci moraju biti na brodu pre mraka, jer niko nije bio u stanju reći kad će brod moći da otplovi. I tako Kvikveg i ja snesosmo svoj prtljag rešeni ipak da spavamo na obali do kraja. Ali izgleda da oni uvek u ovim slučajevima rano daju te opomene, jer brod nije otplovio ni za nekoliko dana. Nije to ni čudo; imalo je tu mnogo štošta da se posvršava, a ne može se reći na kakve sve još stvari ima čovek da misli pre nego što bi *Pikvod* bio potpuno opremljen.

Svako zna kolika je silesija stvari potrebna za domaće gazdinstvo – postelje, šerpe, noževi i viljuške, vatralji i mašice, ubrusi, krcalice, i šta ti još ne. Tako je isto i sa kitolovom, pri kome je potrebno tri godine voditi kuću na širokom okeanu, daleko od svih bakala, piljara, doktora, pekara i bankara. Mada

to isto važi i za trgovačke brodove, ipak to ni izbliza nije u toj meri kao za kitarice. Jer sem toga što je kitolovno putovanje dugo i što je potrebno mnogo naročitih stvari za ribarski posao, a nemoguće je da se one ponovo nabave po udaljenim pristaništima u koja se obično svraća, ne sme se zaboraviti da su od svih brodova kitarice najizloženije nesrećnim slučajevima svih vrsta, a naročito upropašćavanju i gubitku baš onih najvažnijih stvari od kojih uspeh samog putovanja najviše zavisi. Otuda rezervni čamci, rezervni rogovi i rezervni konopci i harpuni, i rezervno gotovo sve, sem rezervnog kapetana i rezervnog broda.

U to vreme kad smo mi stigli na ostrvo, najvažnije snabdevanje skladišta na *Pikvodu* bilo je bezmalo završeno. Tu je bilo govedine, hleba, vode, goriva, gvozdenih obruča i kočića. Ali, kao što je već nagovešteno, za izvesno vreme bilo je neprekidnog unošenja i dovlačenja na brod raznih sitnih i krupnih stvari.

Glavno lice među onima koji su vršili to nabavljanje i prevlačenje bila je sestra kapetana Bildada, jedna mršava stara gospođa odlučna i neumorna duha, a uz to i dobra srca, koja se, izgleda, bila rešila da se, ako ona uzmogne da svrši posao, ne sme naći da ma šta nedostaje *Pikvodu* kad se jednom bude lepo otisnuo na more. Jedanput bi došla sa ćupom turšije za ostavu brodskog poslužitelja; drugi put sa svežnjem držalja za pero za potkapetanov sto, na kome je on vodio brodski dnevnik; treći put sa trubom flanela za nečije reumatične slabine. Nikad nijedna žena nije bolje zasluživala svoje ime, zvala se Milosrdna – tetka Milosrdnica, kako su je svi zvali. I kao kakva milosrdna sestra, ova milosrdna tetka Milosrdnica žurno je poslovala tamo-amo, gotova da pruži i svoju ruku i svoje srce svemu što je obećavalo da će pružiti bezbednost, udobnost i utehu svima na brodu u koji je njen ljubljeni brat Bildad bio uložio svoj novac i u koji je i ona lično uložila dvadesetak ili četrdesetak pošteno zaštođenih dolara.

Ali to je bilo da se čovek zaprepasti kad spazismo ovu kvekerku predobra srca kad naiđe na brod poslednjeg dana s nekakvom dugačkom kutlačom za ulje u jednoj ruci i sa još dužim kitolovnim kopljem u drugoj. Ali ni sam Bildad ni

kapetan Peleg nisu nimalo zaostajali. Što se Bildada tiče, on je vukao sa sobom neki dugačak spisak potrebnih stvari, pa čim dođe neka nova isporuka, a on iz spiska odmeće svaku pridošlu stvar. Peleg pak malo-malo pa došepa iz svoje jazbine od kitove kosti, prodere se na ljude u prolazima u grotlu, prodere se na priponare na vrhu jarbola, a onda svrši time što se vrati u svoj vigvam pa tamo urla.

Tih dana pripremanja Kvikveg i ja smo često odlazili na brod, i ja sam uvek pitao za kapetana Ahaba, kako mu je i kad će doći na svoj brod. Na ta bi mi pitanja oni odgovarali da mu je sve bolje i bolje i da ga na brodu očekuju svakoga dana. U međuvremenu, dva kapetana, Peleg i Bildad, imali su da se postaraju za sve što je potrebno da se brod opremi za put. Da sam bio sasvim pošten prema samome sebi, video bih sasvim jasno u svome srcu kako se samo upola radujem što sam se ovako obavezao na jedno dugo putovanje a da moje oči ni videle nisu čoveka koji je imao da bude neograničeni diktator na mome putu čim brod bude isplovio na pučinu. Ali dešava se ponekad, kad se čoveku čini da je pogrešio i kad je već upleten u stvar, da se on nesvesno bori da skrije sumnje čak i od sama sebe. I sa mnom je bilo gotovo nekako tako. Nisam ništa govorio i pokušavao sam da ništa ne mislim.

Najzad je javljeno da će u izvesno vreme sledećeg dana brod sigurno otploviti. I tako sledećeg jutra Kvikveg i ja krenusmo na brod veoma rano.

DVADESET PRVA GLAVA
ODLAZIMO NA BROD

Bilo je oko šest časova, a tek je počelo pomalo da sviće sivo, maglovito jutro, kad se približismo gatu.

– Tamo neki mornari jure glavačke na ovu stranu, ako dobro vidim – rekoh ja Kvikvegu. – To ne može biti senka; brod, mislim, kreće sa izlaskom sunca, da požurimo!

– Stoj! – viknu nekakav glas, čiji sopstvenik istovremeno dođe blizu, iza nas, stavi nam obojici po jednu ruku na rame, a zatim se uvuče između nas, pa stade, pognuvši se malo napred, u nejasnom praskozorju, čudnovato zagledajući čas Kvikvega, čas mene. To je bio Elajdža.

– Na brod idete?

– Dole ruke, čuješ! – rekoh ja.

– Slušati ti – reče Kvikveg otresajući ramenima – odlaziti ti!

– Pa zar vi ne idete na brod?

– Da, idemo – rekoh ja – ali šta se to vas tiče? Znate li vi, gospodine Elajdža, da vas ja smatram pomalo drskim?

– Ne, ne, ne, ja to nisam opazio – reče on lagano i upitno pogledajući čas u mene, čas u Kvikvega, veoma čudnim pogledom.

– Elajdža – rekoh ja – učinićete ljubav i mome prijatelju i meni ako se sklonite. Mi odlazimo na Indijski i Tihi okean i radi

smo da nas niko ne zadržava.

– Je li, je li? Vratićete se pre doručka?

– Ovaj je ćaknut, Kvikveg – rekoh ja. – Hajdmo!

Ali se on opet prišunja do nas, pa pljesnuvši me rukom po ramenu, reče:

– Jeste li videli maločas nešto što liči na ljude a da je išlo prema brodu?

Presečen tim činjeničkim pitanjem, ja odgovorih:

– Jeste, mislim da sam video četvoricu-petoricu; ali bilo je suviše mračno da bi čovek mogao biti siguran.

– Veoma mračno, veoma mračno – reče Elajdža. – Uzdravlje!

Još jednom ga ostavismo, ali još jednom nas on tiho stiže i, taknuvši me opet po ramenu, reče:

– Gledajte ako možete da ih nađete, hoćete li?

– Koga da nađemo?

– Uzdravlje! Uzdravlje! – odvrati on udaljavajući se ponovo. – O, ja sam hteo da vas upozorim na… ali ne mari, ne mari! Svejedno je to! Sem toga, sve ostaje u porodici; od jutros je mnogo hladno, zar ne? Ostajte zbogom! Neću vas, mislim, tako brzo videti ponovo; sem ako to ne bude pre Strašnoga suda!

I s tim ćaknutim rečima on najzad ode, ostavljajući me za trenutak nemalo začuđena zbog ove njegove luckaste drskosti.

Najzad, stupivši na *Pikvod*, zatekosmo sve u najdubljoj tišini, nigde žive duše. Ulaz u kabinu bio je zaključan iznutra; poklopci grotla bili su postavljeni i zakrčeni namotuljcima konopca. Idući napred ka kaštelu, zatekosmo na palubnom otvoru otvoren poklopac. Videći svetlost, siđosmo dole i tamo zatekosmo samo jednog starog priponara umotanog u izdrpan debeo kaput s bobicama. Bio se ispružio celom dužinom preko dva sanduka, s licem k zemlji sakrivenim između sklopljenih ruku. Spavao je najdubljim snom.

– Kuda li su to oni mogli otići, oni mornari što smo ih mi videli, Kvikveg? – rekoh ja gledajući sumnjivo u spavača. Ali izgleda da dok je bio na gatu Kvikveg uopšte nije primetio ono

na šta sam ja sad ciljao. Otuda sam mogao pomisliti da su me oči prevarile u toj stvari da nije bilo Elajdžinog pitanja koje se drukčije nije dalo objasniti. Ali ja odbacih tu misao, pa opet pokazujući na spavača, u šali nagovestih Kvikvegu da bi najbolje bilo da „čuvamo mrtvaca“, pa mu rekoh da se lepo smesti. On spusti ruku na spavačevu stražnjicu, kao da vidi da li je dovoljno mekana, pa onda, bez dalje buke, mirno sede na nju.

– Bože! Kvikveg, ne sedaj tu! – rekoh ja.

– O, frlo topro sedi – reče Kvikveg – kao u moj zavičaj; neće povredi njegov lice.

– Lice! – rekoh ja. – Zar ti to zoveš njegovim licem? Veoma mu je mekano lice onda; ali kako on teško diše, napinje se. Digni se, Kvikveg, težak si, zgnječićeš jadniku lice: diži se, Kvikveg! Gledaj, on će te brzo odbaciti micanjem. Čudim se što se ne budi.

Kvikveg se odmače čak iznad spavačeve glave, pa zapali svoju tomahavk-lulu. Ja sedoh kod nogu. Stalno smo jedan drugome dodavali lulu preko spavača. Za to vreme ja sam ga ispitivao osakaćenim rečenicama, onako po njegovski. Kvikveg mi objasni kako u njegovu zavičaju, pošto nema kanabeta ni divana, kralj, poglavari i velikaši imaju običaj da goje za otomane izvesna lica iz nižih slojeva; i da biste kuću udobno snabdeli u tom pogledu, imate samo da kupite osam do deset lenština, pa da ih poređate unaokolo, uz zidove i po ložnicama. Sem toga, to je veoma ugodno na izletima; mnogo bolje nego one vrtne stolice koje mogu da se pretvore u štap za šetnju; kad se ukaže potreba, poglavar samo prizove svoga slugu i zatraži od njega da od sebe načini kanabe ispod nekog granatog drveta, možda i na nekom vlažnom, barovitom mestu.

Dok je pričao ove stvari, uvek bi, kad je primao tomahavk od mene, izmahnuo iznad spavačeve glave onom stranom tomahavka gde je sekira.

– Zašto to, Kvikveg?

– Frlo lako ubije; o, frlo lako!

On je nastavio da priča neke svoje divljačke uspomene na svoju tomahavk-lulu, koja je, izgleda, u svojoj dvostrukoj upotrebi i prosipala mozgove njegovih neprijatelja i blažila mu dušu, kad nas neposredno privuče zaspali priponar. Jak dim je

bio već sasvim ispunio ovu tesnu rupu, te je to počelo da deluje na njega. Počeo je da diše nekako prigušeno; zatim mu je, izgleda, nešto smetalo u nosu; onda se obrnu jedanput, pa dvaput, pa se uspravi i protrlja oči.

– Hej! – najzad zausti. – Ko ste vi, pušači?

– Novoprimljeni mornari – rekoh ja. – Kad kreće brod?

– Da, da, vi stupate ovde, je li? Brod polazi danas. Kapetan se ukrcao prošle noći.

– Koji kapetan? Ahab?

– Pa ko bi bio drugi do glavom on?

Hteo sam da mu postavim i druga pitanja u vezi sa Ahabom, kad čusmo neku graju na palubi.

– Ehe! Starbak je ustao! – reče priponar. – To vam je jedan veoma ljubazan potkapetan, dobar čovek i pobožan; nego, svi su već poustajali, moram i ja k njima.

Govoreći to, krete na palubu, a mi za njim.

Sunce je sad već sasvim osvojilo. Uskoro posada dođe na brod, po dvojica, po trojica; priponari se rastrčaše; oficiri su bili živo zaposleni; dosta je obalskog sveta bilo uposleno unošenjem raznih poslednjih stvari na brod.

Međutim, kapetan Ahab je i dalje ostajao nevidljivo zaključan u svojoj kabini.

DVADESET DRUGA GLAVA
HRISTOS SE RODI

Najzad, oko podne, kad su otpušteni svi priponari broda i pošto je *Pikvod* odvučen od gata, a Milosrdnica se dovezla u kitolovnom čamcu da bi donela svoje poslednje poklone – noćnu kapu za Staba, drugog oficira, svog zeta, i rezervnu Bibliju za poslužitelja – posle svega toga, dva kapetana, Peleg i Bildad, izađoše iz kabine, pa okrećući se potkapetanu, Peleg reče:

– A sad, gospodine Starbak, jeste li sigurni da je sve u redu? Kapetan Ahab je potpuno spreman – sad sam baš govorio s njim; nema više ništa da se donosi s obale, a? Dobro, onda pozovite svu posadu. Prikupite je ovde na krmi – đavo da je nosi!

– Nisu potrebne bezbožne reči, Peleg, ma kako velika bila žurba – reče Bildad – a ti, prijatelju Starbak, odlazi i izvrši naše naređenje.

Ama šta je to sad? Evo, u samom trenutku polaska na put, kapetan Peleg i kapetan Bildad zapovedaju s visine na krmenoj palubi, kao da će zajedno biti komandanti na moru kao što su, sudeći po svemu, bili to u pristaništu. A što se tiče kapetana Ahaba, o njemu još nije bilo ni traga, sem što rekoše da je u kabini. Kad je tako, bilo je mišljenje da njegovo prisustvo nije ni potrebno da bi brod krenuo na put i da bi se pravilno upravio ka pučini. I, zbilja, to i nije bio njegov posao, već pilotov, a kako se, sem toga, kapetan Ahab još nije sasvim oporavio – tako se govorilo – on je sedeo dole u kabini. I sve je to izgledalo sasvim

prirodno; naročito stoga što se i na trgovačkim brodovima mnogi kapetani nikad ne pokazuju na palubi pre nego što prođe dosta vremena od dizanja kotve, već ostaju u kabini i tu se vesele i opraštaju sa svojim obalskim prijateljima pre nego što ovi zasvagda odu s broda zajedno s pilotom.

Ali tu nije bilo zgode da se o toj stvari razmišlja pošto se kapetan Peleg bio sav raždžilitao. On je, izgleda, najviše govorio i naređivao, a ne Bildad.

– Na krmu, vi kopiladi jedna! – vikao je on dok su se mornari vukli oko glavnog jarbola. – Gospodine Starbak, terajte ih na krmu!

– Ruši onaj šator tamo! – bilo je sledeće naređenje. Kao što sam ranije nagovestio, šator od kitove kosti podizao se samo u pristaništu; i na *Pikvodu*, tokom trideset godina, bilo je vrlo poznato da naređenje da se ruši šator dolazi odmah posle dizanja kotve.

– Daj ljude na motovilo! Grom i pakao! Skači! – glasila je sledeća komanda, i posada skoči za poluge.

Kad brod kreće na put, mesto koje obično zauzima pilot nalazi se na prednjem delu broda. A Bildad je, sa Pelegom, znajte, uz ostale njegove oficire, bio jedan od ovlašćenih pilota ovoga pristaništa – bio je pod sumnjom da je pribavio sebi pilotsko pravo da bi uštedeo nantaketsku pilotsku taksu na sve brodove u kojima je bio zainteresovan, pošto nikad nije pilotirao nijedan drugi brod – Bildada, kažem, mogli ste sad da vidite kako gleda preko pramca u kotvu koja se približavala i s vremena na vreme pevuši nešto što je ličilo na neki turoban stih iz psalama, bodri na vitlu sidra mornare koji su urlali kao u nekom horu o devojkama u Bubl aleji, veoma dobro raspoloženi. A eto, nema ni tri dana otkada im je Bildad rekao da na *Pikvodu* neće biti dopušteno da se pevaju bezbožne pesme, naročito kad brod kreće na put – a Milosrdnica, sestra njegova, stavila je po jedan mali odabrani primerak Votsa[54] u mrežu za spavanje svakoga mornara.

Za to vreme, nadgledajući drugi deo broda, kapetan Peleg je praskao i psovao na krmi ne može strašnije biti. Ja sam gotovo mislio da će potopiti brod pre nego što kotva bude izvučena; i

nehotice zastadoh malo s radom na poluzi, pa rekoh Kvikvegu da i on učini isto to, pomišljajući na opasnosti kojima smo se izložili obojica kad smo pošli na put sa jednim takvim sotonom kao pilotom. Ipak sam se tešio mišlju da se u pobožnom Bildadu može naći neki spas, uprkos onom sedam stotina sedamdeset sedmom sabiru. U taj čas osetih kako me nešto grunu jako pozadi, a kad se okretoh, užasnuh se od pojave kapetana Pelega, koji je baš povlačio nogu iz moje neposredne blizine. Tada sam prvi put u svom životu udaren nogom u stražnjicu.

– Zar tako podižu teret u trgovačkoj mornarici? – zagrme on. – Skači, ovnujska glavo! Skoči i slomi tu tvoju kičmu! Što ne skačete? Slušajte vi svi, skačite! Skači, Kvohog! Skači, njuško sa crvenim čupercima! Skači tamo, škotski ćupe! Skači ti, zelengaćo! Skačite, velim, svi vi, da vam oči iskoče!

Govoreći tako, išao je pored vitla, ovde-onde služeći se nogom veoma drsko, dok je neuzbudljivi Bildad prednjačio pevajući svoje psalme. Mislim se ja, mora da je kapetan Peleg malo pio danas.

Najzad je kotva bila gore, jedra razapeta, i mi smo klizili u daljinu. Bio je to kratak, hladan Božić; a kad kratki severni dan utonu u noć, bili smo već daleko na vetrovitom okeanu čije su nas prehladne kapljice obavijale ledom kao uglačanim oklopom. Dugi nizovi zuba na ogradi blistali su na mesečini, a kao beli zubi kakvog ogromnog slona sa pramca visili su ledenjaci kao izrezani.

Mršavi Bildad, kao pilot, predvodio je prvu stražu, i kad bi se stari brod duboko zagnjurio u zeleno more i prebacio preko celoga sebe mraz od koga se cvokoće, a vetrovi zaurlali, čula se stalno njegova pesma:

Slatka polja s onu stranu mora
stoje zaodenuta u bujno zelenilo.
Tako je pred Jevrejima stojala zemlja hananska
Dok ih je Jordan od nje delio.

Nikad mi ove slatke reči nisu slađe zvučale nego tada. One

su bile pune nade i plodonosne. Uprkos ovoj ledenoj zimskoj noći na bučnom Atlantiku, uprkos mojim mokrim nogama i još mokrijem kaputu, čekala me je ipak, tako se tada meni učinilo, mnoga prijatna luka u rezervi; i livade i proplanci, tako večito mladi da trava što izbija u proleće, neizgažena, nesvela, ostaje do sredine leta.

Najzad, toliko izbismo na pučinu da dva pilota nisu više bila potrebna. Snažni jedrenjak koji nas je pratio poče da se postavlja pored nas.

Bilo je zanimljivo i ne neprijatno videti kako je uticalo na Pelega i Bildada ovo spajanje, naročito na kapetana Bildada. Teško je otići; veoma je teško ostaviti zanavek brod, određen za tako dugo i opasno putovanje – iza oba olujna rta;[55] brod u koji je uloženo nekoliko hiljada njegovih teško zarađenih dolara; brod kojim plovi kao kapetan jedan stari brodski drug; čovek skoro istih godina kao on, koji još jednom kreće na put da se izloži svim užasima nemilosrdnih čeljusti; teško je reći zbogom predmetu koji je u svakom pogledu do vrha pun svime što njega toliko interesuje – i siromah Bildad dugo je oklevao; koračao je palubom brižnim koracima; otrčao je dole u kabinu da se još jednom oprosti; opet izlazio na palubu i gledao prema vetru; gledao je ka prostranoj i beskrajnoj vodi, ograničenoj samo veoma dalekim nevidljivim istočnim kontinentima; gledao je ka kopnu; gledao visoko gore, gledao desno i levo; gledao svuda i nikuda i, naposletku, mehanički zamotavajući jedan konopac oko njegova klina, grčevito je zgrabio snažnoga Pelega za ruku, pa dižući fenjer, za momenat junački mu pogledao u lice kao da hoće da kaže: „Ipak ja, prijatelju Peleg, mogu to da podnesem, da, mogu.“

Što se samoga Pelega tiče, on je to primio više kao filozof; ali kraj sve njegove filozofije, jedna je suza svetlucala u njegovom oku kad fenjer dođe sasvim blizu. I on, takođe, nije malo trčao od kabine na palubu – čas reč-dve dole, čas reč-dve Starbaku, potkapetanu.

Ali najzad se on okrete svome drugu, kao sa nekim poslednjim pogledom oko sebe.

– Kapetane Bildade, hodi, stari moj brodski druže, mora da se ide. Nazad donji krst glavnog jarbola! Ovamo brodić! Deder,

privuci se da dođeš sad sasvim uz bok! Pazi! Pazi! Hodi, Bildade, momče, reci… poslednje što imaš. Neka vam je srećno, Starbak!… Neka vam je srećno, gospodine Stabe! Neka vam je srećno, gospodine Flask!… Zbogom i neka vam je srećno svima! I na današnji dan, posle tri godine, ja ću imati toplu večeru koja će se pušiti i čekati vas u starom Nantaketu. Ura i napred!

– Momci, Bog neka vas blagoslovi i drži pod svojom svetom zaštitom! – mrmljao je stari Bildad gotovo rastrojeno. – Nadam se da ćete sad imati lepo vreme, pa će i kapetan Ahab moći uskoro da dođe među vas; sve što njemu treba to je prijatno sunce, a njega ćete imati isuviše na tropskom putovanju na koje ste krenuli. Oficiri, budite pažljivi pri lovu! Ne lomite čamce bez potrebe, vi harpuneri ! Dobra bela kedrova daska je u toku godine skočila u ceni za čitava tri procenta. Ne zaboravite ni na svoje molitve! Gospodine Starbak, pazite da bačvar ne troši tako lako rezervne kočiće. Aha, igle za jedra su u zelenom ormanu! Nemojte, ljudi, mnogo da lovite kitove u svete nedelje; ali i ne propuštajte zgodnu priliku, jer to znači odbijati božje lepe darove. Pripazite na bačvu sa sirupom, gospodine Stabe; čini mi se, malo curi. Ako budete svraćali na ostrva, gospodine Flask, čuvajte se naložništva! Zbogom! Zbogom! Nemojte držati onaj sir odveć dugo u skladištu, gospodine Starbak; pokvariće se. Pažljivo sa maslacem – bio je po dvadeset pet centi funta, i šta mislite, ako…

– Hajde, hajde, kapetane Bildade! Dosta tog čavrljanja, hajmo! – I s tim ga Peleg požuri preko ograde i obojica se spustiše u jedrenjak.

Brod i brodić se razdvojiše. Uto dunu hladan i vlažan noćni povetarac; jedan galeb pisnu i prelete preko glava; dva se korita otkotrljaše daleko jedno od drugoga; mi stegnuta srca viknusmo tri puta „ura!“ i slepo kao sudbina rinusmo u pusti Atlantik.

DVADESET TREĆA GLAVA
NIZVETRENA OBALA

Nekoliko glava ranije govorilo se o nekom Balkingtonu, visokom mornaru koji se skoro iskrcao i na koga sam naišao u gostionici u Nju Bedfordu.

Dok je te drhtave ledene zimske noći *Pikvod* zabijao svoj osvetnički pramac u zlobne hladne valove – gle koga ću da vidim gde stoji kraj krme nego Balkingtona! Ja sa prijateljskim poštovanjem i strahom pogledah toga čoveka koji se usred zime tek bio iskrcao sa jednog opasnog četvorogodišnjeg putovanja i mogao tako bez odmora da se otisne opet na pučinu, na još jedan burni rok.

Izgledalo je da mu zemlja peče noge. Najčudnije se stvari uvek najmanje pominju; duboke uspomene ne dopuštaju epitafe; ova glava od šest palaca je Balkingtonov neobeleženi grob. Dopustite mi samo da kažem da se s njim dešavalo kao sa brodom koji baca bura, a on se bedno vuče duž nizvetrene obale. Pristanište bi moglo lepo da pomogne; pristanište je milosrdno, u pristaništu su bezbednost, udobnost, ognjište, večera, topla ćebad, prijatelji, sve što dušu drži nama smrtnima. Ali u toj buri pristanište, kopno, najgroznija je opasnost za nj; on mora da beži od svakog gostoprimstva; od jednog dodira sa zemljom, makar samo očešao kobilicu, zadrhtao bi skroz- naskroz. Svom snagom razvija on sva jedra i plovi od obale; radeći tako, bori se baš protiv vetrova koji bi ga rado oduvali kući; traži opet šibano

beskrajno more; radi pribežišta, juri on, sam-samcit, u opasnost; jedini mu je prijatelj njegov najogorčeniji dušmanin!

Znaš li sad, Balkingtone? Čini li ti se da nazireš sada tu smrtno nepodnošljivu istinu i da je svako duboko, ozbiljno mišljenje samo neustrašivi napor duše da sačuva potpunu nezavisnost svoga mora, dok najbešnji vetrovi neba i zemlje kuju zaveru da ga bace na izdajničku, ropsku obalu?

Ali kao što se samo na pučini nalazi istina, onde gde obale nema, gde je beskrajnost kao Bog – to je bolje propasti u toj beskonačnosti što urla nego neslavno biti bačen na nizvetrenu obalu, pa makar tu bila i bezbednost! Jer onda je podoban crvu. Onaj ko preplašen puzi ka zemlji! Užasi, groza! Zar je celo to umiranje tako sitna stvar? Osmeli se, osmeli se, o, Balkingtone! Strašno se ponesi, polubože! Iz prskave vode tvoga ponora na okeanu – pravo naviše, uzdiže se tvoja apoteoza!

DVADESET ČETVRTA GLAVA
ADVOKAT

Pošto smo se sad Kvikveg i ja sasvim upleli u ovaj kitolovni posao i pošto ovaj posao ljudi sa kopna odnekuda smatraju kao nepesnički i ozloglašeni zanat, mnogo mi je stalo do toga da uverim vas ljude sa kopna u nepravdu koju time nanosite nama kitolovcima. Na prvom mestu, može se smatrati bezmalo izlišnim da se utvrđuje činjenica da svet uopšte ne računa kitolovni zanat među takozvane slobodne pozive. Ako bi neki neznanac bio predstavljen u mešovitom prestoničkom društvu, opšte mišljenje o njegovoj vrednosti teško da bi se podiglo kad bi se, recimo, kazalo da je on harpuner, a kad bi, po ugledu na pomorske oficire, dodao na svojoj posetnici početna slova DZLP (Društvo za lovljenje ulješura), takav bi se postupak smatrao isuviše razmetljivim i smešnim.

Nesumnjivo je da glavni razlog zašto svet odbija da ceni nas kitolovce jeste ovaj: drugi misle da, u najboljem slučaju, naš poziv spada u neku vrstu kasapskog zanata i da smo mi, dok radimo taj zanat, okruženi svim mogućim prljavštinama. Kasapi smo mi, to je istina. Ali kasapi su bili, i to oni najkrvaviji kasapi, svi ratni komandanti kojima svet uvek ukazuje sve počasti. A što se tiče tobožnje prljavosti našeg posla, uskoro ćete biti posvećeni u izvesne činjenice koje su dosad velikom većinom bile nepoznate, a koje će, u celini uzev, pobedonosno postaviti brod za lov na ulješure bar među najčistije stvari ove čismene zemlje.

Ali čak i da dopustimo da je istinita optužba o kojoj je reč, recite onda koja se to razvašarena i klizava paluba na kitarici može porediti sa bojištima zasutim neopisivim lešinama sa kojih se toliki vojnici vraćaju i piju uz pljesak svih gospođa? A ako misao o opasnosti toliko diže vojnički poziv u očima sveta, uveravam vas da bi mnogi stari ratnik koji je slobodno jurišao na bateriju brzo ustuknuo čim bi se pojavio ogromni rep ulješurin, razmahujući u kovitlac vazduh iznad njegove glave. Jer šta su uopšte razumljivi užasi čovekovi kad se uporede sa prepletenim užasima i čudesima božjim!

Iako svet gleda s visine na nas kitolovce, on nam ipak nesvesno odaje najdublje poštovanje, da, on nas obožava! Jer gotovo sve svećice, lampe i sveće što gore širom sveta, gore, kao pred svetilištima, u slavu našu!

Ali pogledajte vi ovu stvar u drugoj svetlosti; merite je na svima mogućim terazijama, pa vidite ko smo mi kitolovci i šta smo nekad bili.

Zašto su Holanđani u doba De Vita[56] imali admirale u svojoj kitolovnoj mornarici? Zašto je Luj XVI, kralj francuski, o svome sopstvenome trošku opremio kitarice iz Denkerka i učtivo pozvao u taj grad nekoliko desetina porodica sa ovog istog našeg nantaketskog ostrva? Zašto je Britanija, između 1750. i 1788. godine, dala kao pomoć svojim kitolovcima više od jednog miliona funti? I, najzad, otkud dolazi to da mi američki kitolovci sad brojno premašamo sve ostale kitolovce na svetu; plovimo na sedam stotina brodova i više, sa posadom od osamnaest hiljada ljudi; trošimo godišnje četiri miliona dolara, a brodovi staju, u doba plovidbe, dvadeset miliona dolara! I svake godine unose u naša pristaništa pošteno požnjevenu žetvu od sedam miliona dolara. Odakle bi dolazilo sve to kad u kitolovu ne bi bilo nečeg silnog?

Ali ovo nije ni polovina, gledajte dalje.

Ja slobodno tvrdim da kosmopolitski filozof ne može, po cenu svog života, da ukaže ni na jedan jedini mirnodopski uticaj koji je za poslednjih šezdeset godina jače delovao na celi ovaj široki svet, uzet kao celina, nego što je uzvišeni i silni kitolovni posao. Bilo ovako ili onako, on je izrodio događaje tako važne same po sebi i tako uvek značajne po svojim daljim posledicama

da se kitolovstvo zbilja može smatrati kao ona misirska mati što je iz svoje utrobe rađala decu koja su i sama bila bremenita. Nabroj ati sve te stvari bio bi beznadežan, beskrajan posao. Neka jedna pregršt bude dovoljna. U toku mnogih prošlih godina kitarica je bila pionirka u istraživanju najudaljenijih i najmanje poznatih kraj eva na ovoj zemlji. Ona je ispitivala mora i ostrvlja kojih nije bilo ni na jednoj karti, gde Kuk[57] ni Vankuver[58] nisu nikada plovili. Što američki i evropski ratni brodovi danas mirno pristaju u nekada divljim pristaništima, neka opale plotune u čast i slavu kitarice koja im je nekada pokazala put i bila prvi tumač između njih i divljaka. Ljudi mogu da slave koliko god hoće heroje istraživačkih ekspedicija, Kukove i Kruzensterne,[59] ali ja velim, iz Nantaketa su isplovile desetine bezimenih kapetana koji su bili isto toliko veliki i veći nego taj vaš Kuk ili Kruzenstern. Jer onako bespomoćni i praznih šaka, oni su, po neznabožačkim vodama punim ajkula i na žalovima nezabeleženih ostrva punih kratkih kopalja, vojevali protiv prvobitnih čudesa i užasa, na šta se Kuk sa svim svojim mornarima i mušketama ne bi dragovoljno odlučio. Sve ono što se priča sa toliko hvalisanja u staroj knjizi *Putovanja po južnome moru*, bilo je nešto svakidašnje i obično u životu naših herojskih Nantakećana. Često su doživljaje kojima Vankuver posvećuje po tri glave ovi ljudi smatrali nedostojnim da budu uneti u brodski dnevnik. Ah, svete! Oh, svete!

Dok kitolovno ribarstvo nije zaplovilo oko Rta Horn, nikakva trgovina sem sa zemljom maticom[60] nije vođena između Evrope i dugačke linije bogatih španskih oblasti na obali Tihog okeana, a teško da je bilo ikakvog drugog dodira sem između kolonija. Kitolovac je prvi razbio sebičnu politiku španske krune u pogledu ovih kolonija. Kad bi prostor dopuštao, moglo bi se jasno pokazati kako je najzad od tih kitolovaca poteklo oslobođenje Perua, Čilea i Bolivije ispod jarma stare Španije i uspostavljena večita demokratija u tim krajevima.

Onu veliku Ameriku s druge strane Zemljine lopte, Australiju, dao je prosvećenome svetu kitolovac. Pošto ju je prvi pronašao, zabludom, neki Holanđanin, svi su drugi brodovi dugo izbegavali te obale kao opasne i divlje; ali kitarica je pristala tamo. Kitarica, istinska mati te sada moćne kolonije. Sem toga,

pri prvim počecima naseljavanja u Australiji, iseljenike je više puta spasao da ne umru od gladi dobrovoljno dati biskvit sa kitarice koja je srećom bacila kotvu u njihovim vodama. Nebrojena ostrva u Polineziji priznaju tu istu istinu i odaju iskreno poštovanje kitarici, koja je prokrčila put misionaru i trgovcu i u mnogim slučajevima prevezla prve misionare na njihova prva opredeljenja. Ako ikad ona dvostruko zamandaljena zemlja Japan bude postala gostoljubiva, zasluga za to pripašće samo kitarici; jer ona je već na pragu.

No ako vi pred svim ovim i dalje izjavljujete kako kitolov ne izaziva estetski uzvišene predstave, ja sam gotov da polomim pedeset kopalja s vama i da vas u svako doba oborim s konja s razlupanim šlemom.

Kit nema svoga čuvenog pisca, niti kitolov ima svoga čuvenog hroničara, reći ćete vi.

Za kita nema čuvena pisca, ni za kitolov čuvena hroničara? A ko je napisao prvi izveštaj o našem levijatanu? Pa ko drugi do silni Jov? A ko je sastavio prvu priču o kitolovnom putovanju? Ko? Pa niko manji do ondašnji vladar Alfred Veliki,[61] koji je svojim kraljevskim perom zabeležio reči Otera, norveškog kitolovca onoga doba! A ko nam je izgovorio sjajnu pohvalu u parlamentu? Ko drugi do Edmund Berk![62]

To je cela istina, ali sami kitolovci su ubogi đavoli; oni nemaju valjane krvi u žilama.

Nemaju valjane krvi u žilama? Imaju oni u njima nešto bolje nego što je kraljevska krv. Baba Bendžamina Frenklina[63] bila je Meri Morel, docnije, udajom, Meri Foldžer, jedna od starih naseljenica u Nantaketu i pretkinja dugačke loze Foldžera i harpunera – sve sami rođaci i prijatelji plemenitog Bendžamina – koji i dan-danas bacaju bodljikavo gvožđe s jedne strane sveta na drugu.

Sve je to tako, ali svi kažu da kitolov ipak nije nešto što bi bilo dostojno poštovanja.

Kitolov nije dostojan poštovanja? Kitolov je carski! Po jednom starom engleskom zakonu, kit je proglašen za „kraljevsku ribu“.

O, to je samo na rečima! Kit nije nikad igrao neku važnu

ulogu u nekoj veličanstvenoj pojavi koja izaziva divljenje.

Kit nije nikad igrao neku važnu ulogu u nekoj veličanstvenoj pojavi koja izaziva divljenje? U jednome od najvećih trijumfa koji je priređen nekom rimskom vojskovođi, kada je ovaj ulazio u prestonicu sveta, kosti jednog kita, donete čak sa sirijske obale, bile su najupadljiviji predmet u toj povorci sa cimbalama.[64]

Primam, pošto vi to navodite; ali recite šta hoćete, u kitolovstvu nema pravoga dostojanstva.

Nema dostojanstva u kitolovstvu? O dostojanstvu našeg poziva svedoči samo nebo. Kit je jedno sazvežđe na jugu! Ne treba više! Skinite duboko šešir pred carem, a skinite ga i Kvikvegu! Ne treba više! Ja poznajem jednoga čoveka koji je u toku svog veka ulovio tri stotine pedeset kitova. Toga čoveka smatram dostojnijim od onog velikog vojskovođe iz Staroga sveta koji se razmetao kako je osvojio isto toliko utvrđenih gradova.

A što se mene tiče, ako bi se ma kojim slučajem otkrila u meni neka naročita sposobnost; ako ikada budem zaslužio neki stvaran ugled u ovom malom, ali veoma ućutkanom svetu, čime bih se mogao opravdano gorditi; ako u budućnosti budem uradio ma šta što bi, uopšte uzevši, čovek više voleo što je uradio nego da je ostavio neurađeno; ako bi, posle moje smrti, moji izvršioci zaveštanja ili, još tačnije, moji poverioci, našli kakav dragocen rukopis u mome pisaćem stolu – onda ja ovde, za takav slučaj u budućnosti, pripisujem svu čast i slavu kitolovstvu; jer je kitarica bila moj koledž u Jejlu i moj Harvardski univerzitet.

DVADESET PETA GLAVA
DODATAK PRETHODNOJ GLAVI

Radi dostojanstva kitolova želeo bih da iznesem samo stvarne činjenice i ništa više. Ali advokat, pošto svrsta svoje činjenice u bojni poredak, pa potpuno odbaci neku, ne nerazložnu zamisao koja bi mogla rečito govoriti u korist njegove stvari – zar takav advokat ne bi bio za osudu?

Zna se dobro da se pri krunisanju kraljeva i kraljica, čak i onih savremenih, izvodi izvestan veoma zanimljiv postupak kojim se oni pripremaju za svoje dužnosti. Postoji takozvani državni slanik, a može biti i državna uljanica. Kako baš tačno upotrebljavaju so – ko to zna? Ali ipak jedno pouzdano znam, da se kraljeva glava svečano pospe uljem pri njegovom krunisanju, baš kao glavica salate. Da li će to biti da je oni podmazuju s verom da će time naterati njenu unutrašnjost da dobro radi, kao što se podmazuju mašine? Mnogo bi se ovde moglo razmišljati u vezi sa stvarnim dostojanstvom ovog kraljevskog postupka, jer mi u običnom životu smatramo za prostaka i ne cenimo čoveka koji maže kosu i miriše na to mazivo. I, zbilja, zreo čovek koji upotrebljava mast za kosu, sem kao lek, nema jedne daske u glavi. Po opštem pravilu, takav čovek, u celini uzev, ne može vredeti mnogo.

Ali jedina stvar o kojoj ovde valja povesti računa jeste ova: kakvo se ulje upotrebljava pri krunisanju? Sigurno da to ne može biti maslinovo ulje, ni ulje sa Mekesera, ni ricinusovo ulje, ni

medveđe ulje, ni riblje ulje, ni ulje iz bakalarove jetre. A koje bi to ulje moglo biti ako ne ulješurino ulje u neprerađenom nepokvarenom stanju, najprijatnije od svih ulja?

Mislite na to, vi kralju odani Britanci! Mi kitolovci snabdevamo vaše kraljeve i kraljice materijalom za krunisanje!

DVADESET ŠESTA GLAVA
VITEZOVI I ŠTITONOŠE

Potkapetan *Pikvoda* bio je Starbak, rodom iz Nantaketa, a poreklom kveker. Bio je visok, ozbiljan čovek, i mada je bio rođen na jednoj ledenoj obali, izgledao je dobro prilagođen da izdrži žarke geografske širine, pošto mu je meso bilo tvrdo kao peksimit. Kad bi bio prenet u Indiju, njegova se živahna krv ne bi pokvarila kao pivo u bocama. Mora da je bio rođen u neko doba opšte suše i gladi, ili u neki od onih posnih dana po kojima je njegov kraj čuven. Video je samo nekih trideset sušnih leta; ta su leta isušila sve telesno što je na njemu bilo izlišno. Ali to, ta njegova mršavost, da tako kažem, nije bila više znak strepnji i briga koje troše čoveka, kao što nije ukazivala ni na neko telesno propadanje. To je bilo prosto telesna nabijenost toga čoveka. On uopšte nije rđavo izgledao, baš naprotiv. Njegova čista, zategnuta koža izvrsno mu je pristajala; i čvrsto umotan u nju i balzamovan unutrašnjim zdravljem i snagom, kao kakav oživljeni Egipćanin, ovaj Starbak je izgledao opremljen da izdrži još mnoge vekove, i to da ih izdrži uvek kao i sada; jer bio to polarni sneg ili tropsko sunce, njegova je životna snaga, kao kakav patentirani hronometar, jamčila da će izdržati u svima podnebljima. Kad mu zagledate u oči, izgleda vam da u njima vidite kako još promiču slike hiljada opasnosti kojima je on u svom životu mirno pogledao u oči. Staložen, čvrst čovek, čiji je život, većim delom, bio jedna pantomima akcije koja mnogo kazuje, a ne pitomo poglavlje samih reči. Ipak, kraj sve njegove

čvrste trezvenosti i postojanosti, bilo je u njemu izvesnih osobina koje su ponekad uticale, i u izvesnim slučajevima čak kao da su bezmalo pretezale sve drugo. Neobično savestan za mornara, i po prirodi obdaren dubokim poštovanjem vere, njega je njegov život, u divljoj osamljenosti na vodi, jako povio ka sujeverju; ali ka onoj vrsti sujeverja koje u izvesnim ljudima izgleda da pre potiče nekako iz inteligencije negoli iz neznanja. Spoljašnji znaci i unutrašnje predosećanje, time se on rukovodio. A i ako su ponekad te stvari savijale zavareno gvožđe njegove duše, mnogo su više daleke domaće uspomene na mladu ženu, sa Rta, i na dete, težile da ga odvoje još više od urođene hrapavosti njegove prirode i da ga još više otvore za one skrivene uticaje koji, kod nekih ljudi čestita srca, obuzdavaju navalu one drske smelosti koju su tako često drugi pokazivali u opasnim obrtima sreće u ribarstvu.

– Neću u čamcu nijednoga čoveka – govorio je Starbak – koji se kita ne boji.

Time je, izgleda, hteo da kaže ne samo da je najpouzdanija i najkorisnija ona hrabrost što potiče iz pravilne procene opasnosti na koju se naiđe nego i to da je ludo neustrašiv čovek mnogo opasniji drug nego neka kukavica.

– Da, da – govorio je Stab, drugi oficir – ovaj je Starbak obazriv čovek kakvog ćete teško naći u našem ribarstvu.

Ali mi ćemo uskoro videti šta reč „obazriv“ tačno znači kad je upotrebi čovek kao što je Stab, ili gotovo ma koji drugi kitolovac.

Starbak nije bio čovek koji juri za opasnostima; u njemu hrabrost nije bila neko osećanje, već stvar koja mu je prosto korisna i uvek pri ruci u svima mogućim praktičnim smrtonosnim prilikama. Sem toga, on je možda mislio da je u ovom kitolovnom poslu hrabrost jedna od velikih glavnih oprema na brodu, kao što je to govedina ili hleb, pa se ne sme ludački rasipati. Zato nije voleo da se silazi u čamce pri lovu na kitove posle sunčeva zalaska, niti da se do kraja bori s ribom koja je suviše uporna u borbi s njim. Jer, umovao je Starbak, ja sam ovde na ovom opasnom okeanu da ubijam kitove da bih mogao da živim, a ne da oni mene ubiju da bi oni živeli; a da su stotine ljudi bile tako ubijene, Starbak je veoma dobro znao.

Kakvu je sudbinu doživeo njegov rođeni otac? Gde bi po ovim bezmernim dubinama mogao da nađe iskidane udove svoga brata?

Sa uspomenama kao što su ove, a sem toga onako podložan izvesnom sujeverju, kao što je već rečeno, hrabrost ovoga Starbaka, koja je ipak još mogla da zablista, morala je biti beskrajna. Ali to nije bilo po prirodi razložno u čoveka tako ustrojena i sa tako užasnim iskustvima i sećanjima kao što ih je on imao; nije bilo prirodno da te stvari propuste da potajno začnu jedan element u njemu koji će, pod podesnim prilikama, izbiti iz svoga zatvora i sažeći svu njegovu hrabrost. Ma koliko da je bio smeo, to je uglavnom bila ona vrsta smelosti koja se viđa kod izvesnih neustrašivih ljudi, koja, dok uglavnom ostaje čvrsta u sukobu sa morima, ili vetrovima, ili kitovima, ili sa ma kojim običnim beslovesnim užasima ovoga sveta, ipak ne može da se odupre onim užasima što su još užasniji, jer su više duhovne prirode, a koji vam ponekad prete s namrštena čela kakva razbesnela i moćna čoveka.

Ali ako bi u daljem pričanju imalo da se otkrije ma u kojoj prilici potpuno srozavanje smelosti ovog jadnog Starbaka, teško da bih mogao imati srca da to napišem; jer veoma je to tužna stvar, čak i mučna, prikazivati pad nečije duševne vrednosti. Ljudi mogu izgledati odvratni kao akcionarska društva i narodi; nitkovi, ludaci, i ubice mogu biti; mogu ljudi imati odvratna i bedna lica – ali čovek je, u idealu, tako plemenit i tako blistav, tako uzvišeno i sjajno stvorenje da bi svi njegovi bližnji trebalo da potrče i bace svoje najskuplje haljine preko neke njegove sramne mrlje. Takvu bezgrešnu čovečnost osećamo mi u sebi, duboko u sebi, da ona ostaje netaknuta, mada ceo spoljni izgled pokazuje propali karakter; ona krvari u najžešćim mukama kad otvoreno vidi čoveka koji je izgubio srčanost. A ni sama pobožnost ne može, pri tako sramnome prizoru, potpuno da uguši svoje prekore zvezdama koje to dopuštaju. Ali uzvišeno dostojanstvo o kome govorim nije dostojanstvo kraljeva i plaštova, već je to ono obilno dostojanstvo koje nema uzvišenog položaja sa plaštom. Njega treba da vidiš kako se sija u ruci što zamahuje pijukom ili zabija kolac; ono demokratsko dostojanstvo koje na svima rukama zrači bez kraja, od Boga, od

njega sama! Bezgraničnog velikog Boga! Središta i obima sve demokratije! Njegova sveprisutnost, naša božanstvena jednakost!

Ako, dakle, budem i najbeznačajnijim mornarima, otpadnicima i odbačenicima, pripisivao ubuduće visoke osobine, mada mračne, i izatkao oko njih tragične čari; ako se čak najžalosniji, možda i najviše ponižen među svima njima bude ponekad digao do slavnih visina; ako budem dodirnuo tu radničku ruku izvesnom eterskom svetlošću; ako budem bacio dugu preko njegovog kobnog zalaska sunca – onda protiv svake kritike smrtnika podrži me u tome, baš ti, Duše Jednakosti, koji si raširio kraljevski plašt čovečnosti preko celog mog roda! Podrži me, veliki demokratski Bože, koji crnome robijašu Banjanu[65] nisi uskratio bledi pesnički biser; Ti koji si dvostruko pokrio lišćem iskovanim od najfinija zlata osakaćenu i osirotelu ruku staroga Servantesa,[66] Ti koji si sa šljunka podigao Endrua Džeksona,[67] koji si ga vrgao na bojna konja, koji si ga podigao više nego na presto! Ti koji u svem svom silnom hodu po zemlji uvek biraš svoje izuzetne zatočenike među sitnim ali kraljevskim ljudima, podrži me u tome, o, Bože!

DVADESET SEDMA GLAVA
VITEZOVI I ŠTITONOŠE

Stab je bio drugi oficir. Bio je rodom sa Rta bakalara; i otuda su ga, po meštanskom običaju, zvali bakalarac. Bio je od onih „teraj brigu na veselje“, čovek koji veruje u svoju sreću; ni kukavica ni junak; primao je ravnodušno opasnosti onako kako naiđu; a kad bi se našao u najneposrednijoj opasnosti u lovu, radio bi i dalje svoj posao, miran i pribran kao kakav stolarski pomoćnik pogođen na godinu dana. Veseljak, vedar i bezbrižan, predsedavao je na svom kitolovnom čamcu kao da je najsmrtonosiji sukob samo jedna večera, a njegova posada sve same odabrane zvanice. Osobenjak je bio u pogledu udobnog uređenja svog dela čamca kao kakav stari gospodski kočijaš u pogledu udobnosti svog sedišta. Kad je sasvim uz kita, uhvaćen ukoštac s njim na život i na smrt, rukovao je svojim neumoljivim kopljem hladnokrvno i brzo kao što kotlar zvižduće i kuca čekićem. Pevušio bi svoje stare šaljive pesmice dok se nalazio bok o bok sa najrazdraženijom nemani. Duga navika je za ovoga Staba pretvorila čeljusti smrti u naslonjaču. Šta je mislio o samoj smrti, ne može se reći. Možda je pitanje da li je uopšte ikad i mislio o njoj; ali ako mu se i desilo kadgod da svoju misao uputi na tu stranu, posle kakve prijatne večere, on je, nema sumnje, kao dobar mornar, uzimao to kao poziv straže da izađe gore i da se razmrda oko nečega što će pronaći tek kad bude izvršio naređenje, a ne ranije.

Ono što je možda između ostalih stvari doprinelo da Stab bude tako bezbrižan, nebojažljiv čovek, koji tako vedro tegli svoj životni teret u svetu punom sumornih torbara, pognutih do zemlje pod svojim bremenom; ono što je pripomoglo da se stvori ova gotovo bezbožna veselost njegova – to je morala biti njegova lula. Jer, kao i njegov nos, njegova kratka crna lulica bila je jedna od redovnih crta njegovog lica. Gotovo ste pre mogli očekivati da se on pomoli iz svoje kabine bez nosa nego bez lule. On je tamo imao čitav niz lula već napunjenih, poređanih na polici, na lakom domaku ruke; kad god se vrati u svoju kabinu, on ih sve ispuši, jednu za drugom, paleći jednu od druge, sve do kraja; a onda ih opet puni da budu spremne ponovo. Jer, kad se Stab oblačio, mesto da najpre tutne noge u nogavice, on tutne lulu u usta.

Velim, to njegovo neprekidno pušenje moralo je u najmanju ruku biti jedan od uzroka njegove osobite naravi; jer svako živi zna da je ovaj jutarnji vazduh, bilo na kopnu ili na moru, strahovito zaražen bezimenim jadima bezbrojnih smrtnika koji su umrli izdišući ih; i kao što za vreme kolere neki ljudi idu ulicama sa kamforisanom maramicom na ustima, tako je, na sličan način, protiv svih nevolja smrtnika, Stabov duvanski dim delovao možda kao neko dezinfekciono sredstvo.

Treći oficir je bio Flask, rodom iz Tizberija u Martas Vinjardu. Mali, krepak, rumen, mlad čovek, veoma ratoboran što se tiče kitova, koji je, izgleda, nekako mislio da su ga ogromni levijatani lično i nasledno uvredili; zato je za njega bilo kao neko pitanje časti da ih uništava gde ih stigne. Ni trunke poštovanja nije imao prema mnogim čudima njihove veličanstvene gromade i prema njihovim tajanstvenim postupcima; neprijemčiv je bio za ma šta što bi ličilo na predosećanje ma kakve moguće opasnosti od sukoba s njima, u njegovu je oskudnu mišljenju čudovišni kit bio neka vrsta uvećanog miša ili bar vodenog pacova, za koga je potrebno malo podvale i nešto malo vremena i napora pa da ga ubiješ i skuvaš. Usled ove svoje neznalačke i nesvesne neustrašivosti, on je bio pomalo vragolast u poslovima oko kita; on je jurio za ovom ribom jer ga je to zabavljalo. Tri godine putovanja oko Rta Horn bile su samo jedna vesela šala koja traje taman toliko. Kao što

se drvodeljini klinci dele na kovane klince i sečene, tako se i čovečanstvo može na sličan način podeliti. Mali Flask bio je kovan klin da čvrsto pribije i da dugo drži. Na *Pikvodu* su ga zvali „kraljevski stražar“, pošto je oblikom zbilja ličio na kratku četvrtastu gredu – poznatu pod tim imenom među kitolovcima na Ledenom okeanu – koja, kad se u nju uglavi ukrug nekoliko poprečnih gredica, služi da pojača brod protiv udaraca santi na tim morima što lupaju brodove.

A ta tri oficira, Starbak, Stab i Flask, bili su značajni ljudi. Oni su bili ti koji su, po opštim propisima, komandovali trima *Pikvodovim* čamcima kao vođe. U onom veličanstvenom bornom poretku, u kome će verovatno kapetan Ahab narediti svojoj vojsci da siđe na kitove, ove tri vođe bili su kao komandiri četa. I tako, pošto su bili naoružani dugačkim kitolovnim bojnim kopljima, oni su bili kao odabrana trojka kopljanika; isto onako kao što su harpuneri bili bacači džilita.

A kako u ovome čuvenom kitolovu svakog oficira ili vođu, kao nekada davno gotske vitezove, prati njegov krmanoš ili harpuner, koji mu u izvesnim prilikama dodaje novo koplje, kad se prvo gadno zaplete ili iskrivi pri napadu, a sem toga, kao opšte pravilo, kako su njih dvojica obično veoma bliski jedan drugome i prisni prijatelji, umesno je da ovde kažemo ko su bili harpuneri *Pikvoda* i kojem je vođi svaki od njih pripadao.

Prvi među svima bio je Kvikveg, koga je Starbak, potkapetan, izabrao za svoga štitonošu. Ali Kvikvega već poznajete.

Naredni je bio Taštego, čistokrvni Indijanac iz Gej Heda, najzapadnijeg predgorja Martas Vinjarda, gde još i sad postoje poslednji ostaci jednog sela crvenokožaca koje je dugo snabdevalo susedno ostrvo Nantaket najsmelijim harpunerima. U ribarstvu oni obično idu pod imenom svoga rodnoga kraja – Gejhederi.[68] Taštegova dugačka retka kosa crne boje, njegove isturene jagodice i crne okrugle oči – za jednog Indijanca, suviše istočnjačke po svojoj veličini, ali antarktične po svome blistavom izrazu – sve ga je to dovoljno jasno prikazivalo kao naslednika nepokvarene krvi onih ponosnih ratnika lovaca koji su, tražeći velikog losa Nove Engleske, pretražili, sa strelom u ruci, prastare šume na kopnu. Ali ne nanjušujući više tragove

divljih životinja po šumama, Taštego je sad lovio po brazdama iza velikih kitova na okeanu; potomkov nepogrešivi harpun zgodno je zamenio pouzdanu strelu predaka. Kad pogledate mrkožutu crnpurastost njegovih protegljastih, vitkih udova, vi biste gotovo poverovali u praznoverice nekih starih puritanaca i skoro biste pomislili da je ovaj divlji Indijanac sin kneza vazdušnih sila. Taštego je bio štitonoša drugog oficira Staba.

Treći među harpunerima bio je Dagu, grdosija jedna, divlji crnac, crn kao ugalj, lavovska koraka – Ahasver[69] kad ga gledaš. O uši su mu bila okačena dva zlatna koluta, tako velika da su ih mornari nazivali zavrtnjima sa prstenom i pričali kako će kroz njih provući konopce za dizanje krsnog jedra. U mladosti je Dagu dobrovoljno stupio u mornare na jednoj kitarici koja je bila ukotvljena u nekom osamljenom zalivu na obali njegova zavičaja. Pošto nigde nije bio po svetu sem u Africi, Nantaketu i neznabožačkim pristaništima, gde većinom pristaju kitolovci, i pošto je tako godinama provodio smeli ribarski život na brodovima sopstvenika koji su bili neobično oprezni prema mornarima koje su uzimali u službu, Dagu je zadržao sve svoje varvarske vrline pa je, izdužen kao žirafa, išao po palubama u čarapama onako svečan sa svojih šest stopa i pet palaca visine. Čovek je osećao neku telesnu poniženost kad digne glavu i pogleda ga; a beli čovek kad stoji pred njim izgledao je kao bela zastava koja dolazi da moli tvrđavu za primirje. Zanimljivo je reći da je ovaj carski crnac, Ahasver Dagu, bio štitonoša maloga Flaska, koji je pored njega izgledao kao šahovska figura. Što se tiče ostale družine na *Pikvodu*, da rečem samo to da u sadašnje vreme ni polovina od mnogo hiljada ljudi oko jarbola u američkom kitolovstvu nisu rođeni Amerikanci, mada su skoro svi oficiri Amerikanci. U tom pogledu isto je u američkom kitolovstvu kao i u američkoj ratnoj i trgovačkoj mornarici i tehničkim snagama zaposlenim na izgradnji američkih kanala i železničkih pruga. Isto je, kažem, zbog toga što u svim tim slučajevima rođeni Amerikanac stvarno daje mozak, a ostali svet štedro daje svoje mišice. Nije mali broj ovih pomorskih kitolovaca sa Azorskih ostrva, gde nantaketske kitarice, na putu za pučinu, često svraćaju da povećaju svoju posadu sa izdržljivim seljacima ovog stenovitog tla. Slično tome, grenlandske kitarice, kad isplove iz Hala ili Londona, svraćaju

na Šetlandska ostrva da tamo popune svoje posade. Kad krenu kućama, oni ih opet tamo izbace. Bilo kako bilo, ali neosporno je da su ostrvljani najbolji kitolovci. Na *Pikvodu* su bili skoro sve sami ostrvljani. Izdvojenici, kako ih ja nazivam. Koji ne priznaju zajednički kontinent ljudi, već svaki izdvojenički živi na svom sopstvenom kontinentu. Kako su neobičnu družinu sačinjavali ovi izdvojenici, ujedinjeni oko jedne kobilice na brodu! Jedno izaslanstvo Anarhista Klotsa[70] sa svih ostrva na moru i sa svih krajeva zemlje prati staroga Ahaba na *Pikvodu* da iznese svetske bolove pred sud sa kojega se mnogi od njih nikada neće vratiti kući. Mali crni Pip – nikad se taj nije vratio – nije, nije – o, ne! On je otišao prvi. Jadni dečko iz Alabame![71] Na opakom kaštelu *Pikvoda* uskoro ćete ga gledati kako udara u svoj tamburin; kao uvod u večito vreme, kad pošalju po njega na krmenu palubu, tamo gore, on će sa anđelima ponosno da udara u tamburin; ovde ga kukavicom nazvali, a tamo će ga izvikati za junaka!

DVADESET OSMA GLAVA
AHAB

U toku nekoliko dana pošto smo ostavili Nantaket, iznad otvora na palubi nije bilo ni traga od kapetana Ahaba. Oficiri su se redovno smenjivali na komandnom mestu, a pošto kapetana nigde nije bilo, oni su izgledali kao jedini komandanti na brodu, samo što su oni ponekad izlazili iz kabine sa tako iznenadnim i odlučnim naređenjima da je posle svega bilo jasno da oni komanduju samo kao izvršioci naređenja. Dakle ipak, njihov vrhovni gospodar i diktator bio je tu, mada ga dosad nisu videle nijedne oči kojima nije bilo dopušteno da prodru u zasad sveto skloniste te kabine.

Uvek kad sam se peo na palubu sa svog stražarskog mesta dole, za tren bih pogledao ka krmi ne bih li tamo primetio neko nepoznato lice; jer moj prvi nejasni nemir zbog nepoznatog kapetana u ovoj osamljenosti na moru već je počeo da postaje uzrujavanje. Njega je ponekad čudno pojačavalo sećanje na satanske besmislice izdrpanog Elajdže, koje su mi same dolazile u glavu tako silne kakve ih ranije nisam bio osetio. Ali teško sam mogao da im se oduprem mada sam, u drugom raspoloženju, bio skoro gotov da se nasmešim na svečane ćudljivosti ovog čudesnog proroka sa gata. Međutim, ma kakve bile slutnje ili nelagodnosti – da nazovem tako to što sam osećao – ipak mi je uvek, kada bi mi se desilo da pogledam oko sebe po brodu, izgledalo da nema nikakva opravdanja da gajim takva osećanja.

Jer mada su harpuneri, sa velikom većinom posade, predstavljali jednu mnogo više varvarsku i neznabožačku šaroliku družinu, kakva nije bila nijedna od pitomih družina s kojima sam se upoznao na svojim ranijim putovanjima, ja sam ipak to pripisivao – i s pravom pripisivao – žestokoj jedinstvenosti same prirode tog divljeg skandinavskog poziva, kome sam se predao sa tolikim samozaboravom. Ali naročito je izgled ova tri brodska oficira, ovih starešina, bio dobro proračunat da ublaži ove neodređene sumnje i ulije poverenje i vedrinu pri svakoj slutnji na putu. Tri bolja, podesnija pomorska oficira i čoveka, svaki na svoj različit način, nisu mogla lako da se pronađu, a svi su bili Amerikanci: jedan iz Nantaketa, jedan iz Vinjarda, jedan sa Rta. I tako, pošto je bio Božić kad je brod isplovio iz svog pristaništa, na izvesnom delu puta imali smo polarnu studen, mada smo za sve vreme bežali od nje ka jugu; a sa svakim stepenom i minutom širine što bismo prebrodili, postepeno smo ostavljali za sobom ovu nemilosrdnu zimu i nepodnošljivo vreme. Bilo je to jednog od onih ne tako mnogo tmurnih prelaznih jutara, ali ipak i dalje sivih i dosta tužnih, kada je sa povoljnim vetrom brod jurio kroz vodu prkosno skačući i nekako sumorno brzajući. Kad sam se popeo na palubu, na poziv za prepodnevnu stražu, čim sam bacio oči na venac od krme, prošla me je jeza neke slutnje. Stvarnost preteče slutnju: kapetan Ahab je stajao na svom mestu na zadnjem delu krmene palube.

Izgledalo je da na njemu nema znakova neke obične telesne bolesti, niti znakova da se od neke bolesti pridigao. Izgledao je kao čovek istesan iz debla, preko koga je vatra prejurila i oštetila grane, ali ih nije sagorela, niti je oduzela ijedan komadić njihove stare velike snage. Njegova celokupna visoka i široka prilika izgledala je kao od valjane bronze salivena i uobličena u neki nepromenljiv oblik, u kakav je Čelini salio Perseja.[72] Kad pođete od njegove sede kose, pa nastavite pravo dole, jednom stranom njegovog zagasitog, opaljenog lica i vrata, dok se ona ne izgubi u odelu, vidite jednu tanku modro-beličastu belegu. Ličila je na onu upravnu pukotinu koju ponekad grom načini na pravom, dostojanstvenom stablu kakvog visokog drveta kad udari u njega cepajući, pa mu ne odvali ni jednu jedinu granu, ali oljušti koru i izbrazda drvo od vrha do dna, pre nego što uleti u zemlju, a ostavi drvo i dalje zeleno, živo, ali žigosano. Da li se on rodio s

tom belegom, ili je to bio ožiljak zaostao od neke teške rane, niko nije mogao tačno reći. Po nekom prećutnom sporazumu, za vreme celog putovanja, niko nije pravio nikakvu aluziju na to, ili bar vrlo malo, a naročito je nisu pravile starešine. Ali jednom je Taštegov pretpostavljeni, neki stari Indijanac iz Gej Heda, među posadom sujeverno tvrdio da Ahab nije žigosan sve dok nije napunio četrdeset godina i da ga to nije snašlo u besu kakve borbe na život i smrt, već u borbi s nevremenom na moru. Ali izgleda da je ovo divljakovo nagoveštavanje opovrgnuto onim što se izvodilo iz reči jednog Gejheđanina, strašno mračnog nekog čoveka koji, budući da nikad dotle nije isplovio iz Nantaketa, nikad nije ni očima video plahovitog Ahaba. Pa ipak su stara pomorska predanja i prastara ljudska lakovernost prostonarodno obdarili ovog starog Gejheđanina natprirodno snažnim oštroumljem. Tako mu nijedan beli mornar nije protivrečio ozbiljno kad je govorio da, ako bi ikad kapetan Ahab imao da bude u tišini sahranjen – što se teško može desiti – onaj ko mu bude čitao zaupokojenu molitvu imao bi da nađe na njemu belegu od rođenja, od temena do tabana.

Celokupan Ahabov mračni izgled tako je uticao na mene, i onaj modri ožiljak što ga je našarao, da prvih nekoliko trenutaka jedva primetih da dosta te svemoćne mračnosti dolazi od varvarske bele noge na kojoj je on delimično stajao. Ranije je došlo do mojih ušiju da mu je ta noga, bela kao od slonovače, izrađena na moru od uglačane kosti sa ulješurine vilice. „Zbilja je on obezjarbolio na domaku Japana“, reče jednom stari Indijanac iz Gej Heda, „ali kao i njegov obezjarboljeni brod, on je stavio drugi jarbol, a nije se vraćao kući po njega. Zbog toga on podrhtava.“

Iznenadio me je neobičan položaj u kojem je stajao. Na obe strane krmene palube na *Pikvodu*, a sasvim blizu krmenog pripona, nalazila se po jedna rupa velikim svrdlom izbušena u palubi tako za pola palca. Njegova je koštana noga bila utvrđena u toj rupi; jedna ruka mu je bila dignuta i držala je za priponu, a kapetan Ahab je stajao ispravljen i gledao pravo napred preko pramca koji je stalno ponirao u vodu. Bilo je beskrajno čvrste postojanosti, neke utvrđene, nepopustljive odlučnosti u onom njegovom pogledu, nepomičnom i neustrašivom, uperenom

napred. Ni reči da prozbori, a ni njegovi oficiri njemu, mada su oni i svojim najsitnijim pokretima i izrazima jasno pokazivali nelagodnu, ako ne i mučnu svesnost da se nalaze pred jednim uznemirenim majstorskim okom. I ne samo to, već je ozlovoljeni Ahab stajao pred njima sa raspećem na svome licu, u svem svome neizrecivom kraljevski nadmenom dostojanstvu nekog silnog jada.

Sa svoje prve posete napolju on se brzo povuče u kabinu. Ali od toga jutra posada ga je mogla videti svakoga dana; bilo kako stoji na rupi koja ga je održavala, bilo kako sedi na svojoj stolici od slonovače, ili pak kako teško šeta palubom. Kako je nebo bilo sve manje sumorno – čak je postajalo pomalo prijatno – on je bivao zatvorenik sve manje i manje, kao da ga je, kad je brod isplovio iz zavičaja, samo ona teška zimska turobnost na moru držala onako izdvojena. I tako, malo-pomalo, došlo je to da je on bio gotovo stalno napolju; ali zasad, prema svemu što je rekao ili što se videlo da je uradio, na najzad sunčanoj palubi, izgledao je isto tako nepotreban kao što bi bio još jedan jarbol. Ali *Pikvod* je zasad samo plovio; on još nije krstario propisno; oficiri su bili potpuno dovoljni za sve kitolovne pripreme oko kojih je bio potreban nadzor, tako da je bilo malo ili nimalo potrebe da se zaposli ili da se uznemirava Ahab, sem ako se on sam ne bi umešao; tako bi rasterao, jedino za to vreme, oblake koji su se, sloj po sloj, gomilali na njegovom čelu, kao što uvek oblaci biraju najuzvišenije vrhove da se na njima gomilaju.

Ipak ga je topla, raspevana ubedljivost prijatnog prazničnog vremena u koje smo nailazili ubrzo izvukla, kao čarolijom, iz njegove zlovolje. Jer kad rumene i razigrane devojke, april i maj, doskakuću kući u zimske, zlovoljne šume, onda čak i sasvim ogoleli, raščerupani i gromovima razvaljeni stari hrast ipak pusti nekoliko zelenih izdanaka, da pozdravi tako mile goste. Tako je, najzad, i Ahab nekako odgovorio na vesele čari ovog devojačkog podneblja. Više no jedanput pustio je i on neki mali pupoljak u pogledu, koji bi u svakom drugom čoveku ubrzo procvetao u osmejak.

DVADESET DEVETA GLAVA
ULAZI AHAB; ZA NJIM STAB

Prođe nekoliko dana i led i ledeni bregovi ostaše svi za brodom, a *Pikvod* ode valjajući se kroz svetlo kitovsko[73] proleće, kada na moru gotovo neprestano pada kiša na pragu večitog avgusta žarkoga pojasa. Toplo sveži, svetli, zvučni, mirisni, bujni, raskošni dani bili su kao kristalni pehari persijskog šerbeta, penušali se, rasturali se u belim pahuljicama ružine vodice. Zvezdane i veličanstvene noći izgledale su kao gorde gospe u kadifi sa draguljima što kod kuće u osamljenome ponosu pothranjuju uspomene na svoje velmože osvajače, sunca sa zlatnim šlemovima! Za pospana čoveka bilo je teško da izabere između privlačnih dana i zavodljivih noći. Ali sve te čarolije ovoga podneblja koje ne gasne nisu ulivale nove draži i moći samo spoljnom svetu. Unutra su one uticale na dušu, naročito kad naiđu tihi i blagi večernji časovi. Tada je sećanje isturalo svoje kristale kakve čist led većinom pravi u bešumnu sumraku. I svi su ti tanani uticaji sve više i više prerađivali Ahabov sastav.

Starost je uvek oprezna. Što je duži niz karika čovekova života, kao da tim manje on ima veze sa nečim što liči na smrt. Među pomorskim zapovednicima, stare, sede brade najčešće će da napuste svoje ljuljaške za spavanje da bi posetile palubu zaogrnutu plaštom noći. Tako je bilo i sa Ahabom; samo što je sad, u poslednje vreme, izgledalo da on toliko mnogo živi na slobodnom vazduhu da je, istinu govoreći, pre išao u posetu

kabini nego što je iz kabine posećivao palubu.

– Oseća čovek kao da u grob silazi – promrmljao bi on za sebe – kad jedan stari kapetan, kao ovo ja, mora da silazi u ono uzano grotlo da bi se spustio u ono ležište što je kao grobnica.

I tako, bezmalo svaka dvadeset i četiri časa, kada su noćne straže bile postavljene i družina na palubi stražarila nad družinom što spava dole, i kad bi neki konopac imao da se izvuče na kaštel, mornari ga ne bi grubo tresnuli dole, kao preko dana, već bi ga nekako pažljivo spuštali na njegovo mesto, bojeći se da ne uznemire svoje drugove što spavaju; i kad ona ustaljena tišina stane prevlađivati, obično bi ćutljivi krmanoš obratio pažnju na otvor ka kabini, i ubrzo bi se stari čovek pomolio, pridržavajući se za gvozdenu ogradu da bi se pomogao pri svome obogaljenom hodu. Nekog znatnog nagoveštaja čovečnosti bilo je u njemu, jer u to vreme on je obično odustajao od toga da patrolira po zadnjoj palubi jer za njegove umorne oficire, koji su potražili odmora na šest palaca ispod njegove pete od slonovače, odjek njegovih koštanih koraka i buka od njih učinili bi da sanjaju ajkuline zube kako ruskaju. Ali jednom on nije bio mnogo raspoložen da ima obzira prema drugima; i kako je svojim teškim korakom, nalik na trupkanje drveta, premeravao brod od venca na krmi do glavnog jarbola, Stab, dugogodišnji drugi oficir, iziđe ozdo, pa nekako nesigurno, molećivo šaljivo nagovesti da ako se kapetanu Ahabu sviđa da šeta palubom, onda niko ne može da kaže ne; ali možda ima načina da se lupa ublaži, pa nagovesti, nešto nejasno i kolebljivo, o nekakvom klupčetu kučine, i o umetanju u njega one pete od slonovače. Ah, Stabe, pa ti onda ne poznaješ Ahaba!

– Jesam li ja topovsko đule, Stabe – reče Ahab – kad hoćeš tako da me obaviješ? Nego, odlazi svojim putem, ja sam bio zaboravio. Dole u tvoj noćni grob! Onamo gde takvi kao ti spavaju između mrtvačkih pokrova da bi se privikli da najzad ispune jedan od njih. Dole, psino, u štenaru!

Trgnuvši se na nepredviđeni završni uzvik tako iznenadno podrugljiva starca, Stab zaneme za trenutak, zatim reče uzrujano:

– Ja, gospodine kapetane, nisam navikao da se tako sa mnom govori; ja, gospodine kapetane, ne mogu to lako da podnesem.

– Kuš! – škripnu Ahab svojim pravilnim zubima, pa besno odstupi, kao da hoće da izbegne neko strašno iskušenje.

– Ne, gospodine kapetane, neću da ćutim – reče Stab osmelivši se – neću ja mirno da trpim da me vi tu nazivate psom, gospodine kapetane.

– Onda ti velim da si desetostruka magarčina, mazga i magarac, pa se čisti odavde, inače ću da te spirim s ovog sveta.

Dok je to govorio, Ahab pođe na njega sa tako užasnim izgledom da Stab i nehotice stuknu.

– Nikad me još nisu tako počastili a da ne razvučem pesnicom na to – promrmlja Stab kad se nađe na stepenicama koje vode u kabinu. – To je veoma čudno. Stoj, Stabe! Eto, nekako ni sam ne znam da li da se vratim pa da ga mlatnem, ili – šta je to? Da kleknem ovde dole na kolena, pa da se molim Bogu za njega? Da, ta mi je misao polako nailazila, javljala se, ali to bi bilo prvi put da se ja molim Bogu. Čudnovato, veoma čudnovato, a i on sam je čudan; zaista, uzmi ga s pramca ili s krme, on je nekako najčudnovatiji starac s kojim je Stab plovio. Kako je kidisao na mene! Oči mu kao barutne varnice! Da nije on lud? U svakom slučaju, nečeg tu ima u njegovoj glavi, isto tako sigurno, kao što tu ima nečega na palubi kad ona zaškripi. Eto, nije u krevetu više od tri sata od dvadeset i četiri, pa i onda ne spava. Zar mi nije onaj Valjušak[74] pričao kako svakog jutra zatekne čičine posteljne stvari sve izgužvane i razbacane, čaršave dole kod nogu, prekrivač gotovo u čvorove uvezan, a uzglavnik nekako strahovito vreo, kao da je zagrejana opeka bila na njemu? Vreo neki čiča! Spopalo da ga muči ono što neki na kopnu zovu savest; to je kao neka vrsta tik-doli-rouksa,[75] kako oni vele – nešto gore i od zubobolje…. Tja, tja, ne znam šta je to, ali neka me Gospod sačuva da to ne dobijem. Da mi je znati šta on to traži u zadnjem skladištu svake noći, kao što mi kaže Valjušak. Zašto li to, rad bih bio znati. Ko li mu to zakazuje sastanke u skladištu? I zar to sad nije čudno? Ali ko će to znati, stara je to pesma… Ali reč je o tome da čovek malo dremne. Pa đavo da me nosi, vredi da se čovek rodi na ovom svetu bar da se propisno ispava. A, vidiš, kad već mislim o tome, to je prvo što rade bebe, i to je zbilja čudno. Pa đavo da me nosi, al' sve su stvari čudne kad počneš da misliš o njima. Ali to je protiv mojih

načela. Ne misli, glasi moja jedanaesta zapoved, a spavaj kad god možeš, glasi dvanaesta… I tako je to. Ali kako mu to dođe? Zar me on nije nazvao psom? Sto mu muka! Nazvao me desetostrukom magarčinom, a natovario je čitavu gomilu tikvana povrh toga. Mogao me je takođe zviznuti pa da se na tome svrši. Možda je to i uradio, a ja nisam primetio, zapanjilo me nekako njegovo natušteno čelo. Sevalo je kao izbelela kost. Šta je to, dođavola, sa mnom? Ne stojim kao što treba na svojim rođenim nogama.

Sukob sa ovim starcem sveg me je ispreturao. Gospoda mi, mora biti da sam ja to sanjao, ipak… Kako? Kako? No jedini je način da se ovo odloži. Zato ponovo u ljuljašku na spavanje, a sutra ću da vidim šta ta kužna opsena misli po danu.

TRIDESETA GLAVA
LULA

Kad Stab ode, Ahab ostade još neko vreme naslonjen preko ograde, a onda, kao što je to obično činio u poslednje vreme, pozva jednog mornara sa straže, pa ga posla dole da mu donese stolicu od slonovače i lulu. Zapalivši lulu na lampi kraj busole i postavivši stolicu na palubi, na strani pod vetrom, on sede i zadimani.

U staro skandinavsko vreme prestoli danskih kraljeva koji su voleli more bili su izrađeni, veli predanje, od narvalovih zuba. Kako bi mogao čovek da pogleda Ahaba sada kako sedi na koštanom tronošcu a da se ne seti kraljevstva koje je on simbolički predstavljao? Jer Ahab je bio kan palube, kralj mora i visoki gospodar levijatana.

Prođe nekoliko trenutaka, a za to vreme gust dim izlazio je iz njegovih usta u brzim i stalnim kolutovima koji su se opet vraćali njemu u lice.

– Kako to sad? – stade on najzad razgovarati sa samim sobom vadeći lulu iz usta. – Ovo pušenje više ne umiruje. O, lulo moja! Teško će biti sa mnom ako je tvoje draži nestalo! Ovde sam ja nesvesno teglio, nisam uživao – zaista, i neznalački pušio uz vetar za sve vreme; uz vetar sa tako nervoznim pućkanjem kao da su, slično kitu koji lipsava, moji poslednji mlazevi najjači i najmučniji. Kakva ja posla imam s ovom lulom? Ova je stvar zamišljena za spokojstvo, da šalje nežne bele dimove u nežnu

belu kosu, a ne u ove moje iskidane čuperke sive kao gvožđe. Ja više neću da pušim…

On hitnu u more lulu koja je još gorela. Vatra cvrknu u talasima; istog trenutka brod udari mehuriće što ih načini lula tonući. Otromboljene glave, Ahab je klateći se koračao palubom.

TRIDESET PRVA GLAVA
VILENJAK

Idućeg jutra Stab se obrati Flasku.

– Takav čudan san, Kraljevski Stražaru, nikad nisam usnio. Znaš čičinu nogu od slonovače? E, pa eto, sanjam ja da me je njome udario. A kad sam ja pokušao da njega udarim nogom, duše mi, dečko, noga mi se otkide! A onda se Ahab u tili čas prometnu u piramidu, a ja kao kakva usplamtela luda sve udaram nogom o nju. Ali što je još najzanimljivije, Flask – znaš kako su svi snovi čudni – u svem tom svome besu ja sam, izgleda, sve nekako mislio da, na kraju krajeva, to i nije baš tako velika uvreda što me je Ahab udario nogom. „Pa šta?“, pomislio sam. „Kakva mi je to tuča? Pa to i nije prava noga, nego lažna.“ A velika je razlika između živa i mrtva udarca. Zato je, Flask, udarac rukom pedeset puta mučnije poneti nego udarac štapom. Živa ruka ili noga stvara i živu uvredu, dečko. I ja sam, pazi dobro, sve vreme mislio u sebi dok sam udarao svojim ludim nožnim prstima o tu prokletu piramidu – tako je đavolski bilo protivrečno sve to da sam jednako, velim ti, mislio u sebi: „A šta je pa ta njegova noga drugo doli štap – štap od slonovače? Jeste“, mislim se ja, „to je bilo samo jedno batinanje u šali – samo me dohvatio kitovom kosti – a ne neko drsko udaranje nogom. Sem toga“, mislim se ja, „pogledaj je samo; eto njen završni deo gde je stopala – kakav je to mali krajičak; jer da me je kakva seljačka ljudeskara potkačila svojom nožurdom, to bi bila đavolski velika

uvreda, dok se ova uvreda svodi samo na jednu tačku.“ No sad, Flask, dolazi najveća šala u ovome snu. Dok sam ja udarao o piramidu, nekakav morski vilenjak sa dlakom kao u jazavca i grbom na leđima zgrabi me za ramena i obrte. „Šta ćeš ti ovuda?“, veli. Čoveče božji, što sam se bio prepao! Uh, ona njuška! Ali ipak nekako u idućem trenutku savladam ja strah. „Šta ću ja ovuda?“, kažem ja. „A šta se to tebe tiče, to bih voleo znati, gospodine Grbonjo. Hoćeš li da te ritnem nogom?“ Gospoda mi, Flask, nisam to ni stigao da izgovorim, kad ti se on obrte oko svoje krme, saže se, podiže neku gužvu od morske travuljine koja mu je služila kao jedino odelo – i šta imam da vidim; šta misliš? sto mu gromova, čoveče, njegova je krma bila načičkana šilima, a sve okrenuta šiljcima upolje. Pošto sam opet porazmislio, kažem ja njemu: „Pa dobro, neću da te udarim nogom, stari druže.“ – „Mudri Stabe“, reče on, „mudri Stabe“, pa nastavi mrmljati to neprekidno, kao da jede rođene desni, baš kao kakva veštica iz dimnjaka. Vidim ja da on ne misli prestajati sa tim svojim „mudri Stabe, mudri Stabe“, pa pomislim da mogu sasvim lepo da i dalje udaram piramidu nogom. Ali taman što sam digao nogu za to, kad ti on zaurla: „Prestani s tim udaranjem!“ – „Ehe“, kažem ja, „šta ti je pa sad opet, čiča?“ – „Pazi ovamo“, kaže on, „de da raspravimo onu uvredu. Kapetan Ahab te je udario nogom, je l’ tako?“ – „Jest, udario me“, kažem ja, „baš evo ovde.“ – „Vrlo dobro“, kaže on, „on se poslužio svojom nogom od slonovače, zar ne?“ – „Jest, njom se poslužio“, kažem ja. – „Dobro onda“, kaže on, „mudri Stabe, pa šta onda imaš da se žališ? Zar te on nije udario baš blagonaklono? Nije te on udario običnom nogom od smolaste borovine, je li? Pa eto, Stabe, udario te je veliki čovek, i to lepom nogom od slonovače. To je čast; ja to smatram za čast. Slušaj, mudri Stabe. U staroj Engleskoj najviši lordovi smatraju za veliku slavu da ih ćuši kraljica i da ih načini vitezovima podvezice;[76] ali neka tebi bude dika, Stabe, što te je stari Ahab udario nogom i načinio od tebe mudra čoveka. Upamti šta ti velim; primaj udarce od njega; smatraj njegove udarce za čast i ni za živu glavu ne vraćaj udarce; jer se pomoći ne možeš, mudri Stabe. Zar ne vidiš tu piramidu?“, s tim rečima, on odjednom kao da nekako čudno otpliva u vazduh. Ja sam hrkao; prevrtoh se i kad – a ja u svojoj mreži za spavanje! I sad, šta ti misliš o

ovome snu, Flask?

– Ne znam, to mi nekako izgleda luckasto, mada…

– Može biti, može biti. Ali to me je načinilo mudrim, Flask. Vidiš li Ahaba kako stoji tamo i postrance gleda preko krme? Pa eto, najbolje što možeš da učiniš, Flask, to je da ostaviš starca na miru; ne govori mu nikad

Šta on to viče? Čuj!

– Hej vi sa vrhova jarbola! Razrogračite oči, svi vi! Ima kitova ovuda! Ako vidite kakvog belog kita, razderite se da vam grudi puknu!

– Šta ti sad o tome misliš, Flask? Zar nema u tome nečeg malčice čudnog, a? Beli kit – jesi li ga čuo, čoveče? Pogledaj – ima nečeg naročitog u vazduhu. Budi spreman na to, Flask. Ima Ahab nečeg krvavog na duši. Nego, prst! Evo ga amo.

TRIDESET DRUGA GLAVA
CETOLOGIJA

Mi smo se već smelo otisnuli na debelo more; ali uskoro ćemo se izgubiti u njegovoj ogromnosti bez obala i pristaništa. Pre nego što se to dogodi, pre nego što *Pikvodovo* korito pokriveno algama stane da se valja pored školjkama iskićenih trupova levijatana, na početku je dobro da obratimo pažnju na jednu stvar koja je gotovo neophodna da bi se skroz i tačno razumela i ocenila neka naročita otkrovenja o kitovima i aluzije na njih koje tek imaju da dođu.

Ja sad hoću da iznesem pred vas izvesnu sistematizovanu izložbu o kitu i njegovoj širokoj vrsti. Međutim, to nije lak posao. Ništa manje se ovde ne pokušava do klasifikacija sastojaka jednog haosa. Čujte šta su najbolji i najnoviji autoriteti izložili.

„Nijedna grana u zoologiji nije tako zapletena kao ona koja se zove cetologija“, kaže kapetan Skorsbi[77] leta gospodnjeg 1820.

„Nije mi namera, baš i kad bi to bilo u mojoj moći, da ulazim u ispitivanje prave metode podele kitova u grupe i porodice… Krajnja zabuna postoji među istoričarima ove životinje“ (ulješure), veli hirurg Bil, 1839. godine.

„Nesposobnost da nastavimo svoja istraživanja u nemerljivim vodama.“ „Neprozirni deo pokriva naše znanje o kitovima.“ „To je polje posuto trnjem.“ „Sva ova nepotpuna kazivanja služe samo tome da muče nas prirodnjake.“

Tako govore o kitu veliki Kivje[78] i Džon Hanter[79] i Leson,[80] te zvezde u zoologiji i anatomiji. Pa ipak, mada je stvarnog

znanja malo, knjiga je mnoštvo; tako je u izvesnom malom stepenu u cetologiji, ili nauci o kitovima. Mnogo je ljudi, malih i velikih, starih i novih, ljudi sa kopna i pomoraca, koji su naširoko ili ukratko pisali o kitu. Da pomenemo pokojeg: pisci Biblije, Aristotel, Plinije, Aldrovandi, ser Tomas Braun, Gesner, Rej, Line, Rondelecijus; Vilobi, Grin, Artedi, Sibold, Brison, Marten, Lasepede, Bonter, Demare, baron Kivje, Frederik Kivje, Džon Hanter, Oven, Skorsbi, Bil, Benet, Dž. Ros Braun, pisac knjige *Mirijam Kofin*, Olmsted i velečasni T. Čiver. Ali u kome su krajnjem cilju uopštavanja pisali svi ovi, pokazuju na početku navedeni izvodi.

Od imena na spisku pisaca o kitovima samo su oni što dolaze iza Ovena ikad videli žive kitove, a samo je jedan od njih bio pravi harpuner i kitolovac od zanata. Mislim na kapetana Skorsbija. U posebnom predmetu o grenlandskom ili pravom kitu on je najbolji autoritet koji postoji. Ali Skorsbi nije znao ništa, i ne govori ništa o velikom kitu, s kojim, kad se uporedi, grenlandski kit gotovo nije ni pomena dostojan. A ovde neka bude rečeno da je grenlandski kit otimač morskog prestola. On čak nije ni najveći od svih kitova. Pa ipak, blagodareći njegovom davnašnjem prvenstvu u polaganju prava i dubokom neznanju koje je do pre sedamdeset godina postojalo o onda fabuloznoj i krajnje nepoznatoj ulješuri, a koje neznanje i do današnjeg dana još vlada svuda sem u nešto malo naučnih utočišta i kitolovnih pristaništa – to otimanje prestola izvedeno je potpuno. Gotovo sve aluzije na levijatana u velikih pesnika prošlih dana pokazaće vam jasno kako je grenlandski kit bio za njih vladar mora bez ijednog takmaca. Ali najzad je došlo vreme da se proglasi novi vladar. Ovde Čaring Kros! Čujte svi dobri ljudi! Zbačen je grenlandski kit – velika ulješura sad vlada!

Postoje samo dve knjige koje uopšte nastoje da vam prikažu život ulješure a koje su istovremeno i nešto malo uspele u tome pokušaju. To su knjige Bila i Beneta, obojica su bili hirurzi u svoje vreme na engleskim kitaricama u južnom moru; i obojica su bili tačni i pouzdani ljudi. Prvobitna građa o ulješuri koja se može naći u njihovim knjigama morala je biti neznatna, ali i dokle doseže, izvrsna je, mada je većinom ograničena na naučna opisivanja. Međutim, kit ulješura ni naučno ni pesnički ne živi

potpuno ni u jednoj književnosti. Daleko iznad svih drugih lovljenih kitova, njegov je život ostao nenapisan.

Međutim, za razne vrste kitova potrebno je izvesno prostonarodno razumljivo razvrstavanje, ako ništa drugo bar neka prosta skica za sada, koju će posle popuniti u svim odeljcima naredni trudbenici. Pošto se ne javlja jači čovek da ovu stvar uzme u svoje ruke, ja ovim nudim svoje skromne napore. Ne obećavam ništa potpuno, pošto svaka ljudska stvar za koju se misli da je potpuna mora baš iz tog razloga da bude izvesno pogrešna. Ja ne mislim da tobož dam tačan anatomski opus raznih vrsta ili – bar ne na ovome prostoru – da pružim mnogo ma kakvog opisa. Moja je namera ovde prosto ta da izvedem nacrt sistematizacije cetologije. Ja sam arhitekta, a ne zidar.

Ali ogroman je to posao, nijedno mu razvrstavanje pisama u pošti nije ravno. Pipati dole po dnu morskom za njima, zavlačiti ruke u neopisive temelje među rebra i samu utrobu sveta, to je strašna stvar. Ko sam ja da bih pokušao da udicom zakačim za nos ovog levijatana! Strašne poruge u Knjizi o Jovu mogle bi zbilja da me prestraše. „Hoće li on (levijatan) da načini sporazum s tobom? Vidi kako je nada u njega prazna!“ Ali ja sam plivao kroz knjižice i plovio preko okeana i ja sam imao posla s kitovima ovim rukama što ih vidite; ja govorim ozbiljno, i ja ću pokušati. Ima nekih prethodnih poslova da se urede.

Prvo: Nesiguran, nesređen položaj te nauke cetologije utvrđuje se već u samom predvorju činjenicom da u izvesnim oblastima još postoji sporno pitanje da li je kit riba. U svome *Sistemu prirode* 1776. godine Line[81] izjavljuje: „Ja ovim izdvajam kitove od riba.“ Ali koliko sam ja lično upućen, znam da su sve do godine 1850. ajkule, čepe i haringe, protivno Lineovom naročitom ukazu, i dalje zaticane gde zajedno s levijatanom uživaju posed istih mora.

Razloge zbog kojih je Line tobož želeo da protera kitove iz vodâ on navodi ovako: „Zbog njihovog toplog srca s dvema komorama, njihovih pluća, njihovih pokretnih očnih kapaka, njihovih šupljih ušiju, *penem intrantem feminam, mammis lactantam*[82] i najzad, *ex lege naturae iure meritoque*.“[83] Ja sam sve ovo pokazao svojim prijateljima Simionu Mejsiju i Čarliju

Kofinu iz Nantaketa – obojica su bili moji drugovi iz menaže na jednom putovanju – i oni su se složili u mišljenju da su izneti razlozi nedovoljni. Čarli je prosto naglasio kako su ti razlozi koještarija.

Neka je znano da, odbacivši svaku raspru, ja stajem na valjano starinsko gledište da je kit riba i pozivam se na Svetoga Jonu da mi u tome pomogne. Kad smo ovu osnovnu stvar uredili, sledeće je: u kome se unutrašnjem pogledu razlikuje kit od druge ribe? Gore vam je Line dao one navode. Ali ukratko, oni su ovo: pluća i topla krv, dok su sve druge ribe bez pluća i imaju hladnu krv. Sledeće: kako da prikažemo kita po njegovoj spoljašnosti, ali tako jasno da ga obeležimo za sva vremena što će doći. Da ukratko kažem, onda je kit riba koja štrca i ima vodoravan rep. Eto vam ga. Ma kako zbijena, ova je definicija rezultat dugih razmišljanja. Morž štrca veoma slično kitu, ali morž nije riba, pošto je vodozemac. Ali drugi deo definicije je još ubedljiviji kad se sastavi s prvim. Gotovo je svako morao primetiti da sve ribe poznate ljudima s kopna imaju vertikalan, a ne položen rep, tj. imaju rep koji ide gore-dole. Dok rep riba što štrcaju, mada može biti sličnog oblika, stalno zauzima vodoravan položaj.

Gornjom definicijom o tome šta je kit, ja nikako ne isključujem iz levijatanskog bratstva nijednog morskog stvora koga su najbolje obavešteni Nantakećani dosad izjednačili s kitom, niti mu, s druge strane, pridružujem ma koju ribu koju su dosad stručnjaci smatrali tuđom kitu.[84]

Otuda sve manje ribe koje štrcaju i imaju vodoravan rep moraju da se uključe u ovaj osnovni plan cetologije. A sad dolaze krupne podele cele kitovske vojske.

Prvo: Prema veličini, ja delim kitove u tri osnovne KNJIGE (podeljene u glave), i one će obuhvatati sve kako-tako.

I – FOLIO-KIT; II – OKTAV-KIT; III – DUODECIM-KIT.

Kao tip folio-kita prikazujem vam *ulješuru*; kao oktav-kita – *grampusa*; kao duodecim-kita – *morsku svinju*.

Folio-kitovi. – Među ove ovde, uključujem sledeće glave: 1. *Ulješura*; 2. *Pravi kit*; 3. *Kit sa perajima na leđima*; 4. *Grbavi kit*; 5. *Kit s brijačem na leđima*; 6. *Kit sa sumporastim trbuhom.*

Knjiga I (Folio). Glava I: Ulješura (ili glavata uljarka). Kit

među Englezima od davnina nejasno poznat kao truba-kit, ili fizeter-kit, i kit s nakovanjskom glavom, jeste sadašnji francuski *Cachalot*, a nemački *Pottfish*, a *makrocefalus* na latinskom. On je, bez sumnje, najkrupniji stanovnik zemlje, a najstrašniji od svih kitova kad na njih naiđeš, najveličanstveniji po izgledu i, najzad, daleko najvažniji u trgovini, pošto je on jedini stvor od koga se dobija ona skupocena materija spermacet. O svim njegovim posebnim osobinama govoriće se opširnije na mnogim drugim mestima. Ja ovde imam da se pozabavim uglavnom njegovim imenom. Filološki posmatrano, ono je besmisleno. Pre nekoliko vekova, kad je ulješura bila skoro potpuno nepoznata, u svojoj pravoj individualnosti, i kad se njeno ulje dobivalo samo slučajno od ribe koja se nasukala, u to vreme, reklo bi se, bilo je rašireno mišljenje da se spermacet dobiva od jednog stvora istovetnog sa onim koji je poznat u Engleskoj pod imenom grenlandski ili pravi kit. Postojala je i misao da je taj isti spermacet ona živa tečnost u grenlandskom kitu koju prvi deo ove reči izražava u bukvalnom smislu. Spermacet je u tim danima bio neobično redak, pošto nije bio upotrebljavan za osvetljenje već samo kao melem i kao lek. Mogao se dobiti samo po apotekama, kao što danas dobijate, recimo, uncu rabarbare.[85] Kad je, kao što ja mislim, tokom vremena, prava priroda spermaceta postala poznata, prodavci su i dalje zadržali njegovo prvobitno ime; nesumnjivo zato da bi povećali njegovu vrednost imenom koje tako značajno pokazuje njegovu retkost. I tako je, najzad, došlo do toga da je to ime dato kitu od koga se ovaj spermacet zbilja i dobivao.

Knjiga I (Folio). Glava II: Pravi kit. U izvesnom pogledu on je među levijatanima najviše cenjen pošto je prvi koga su ljudi redovno lovili. Od njega se dobija predmet poznat pod opštim imenom kitova kost ili kitovnjača i ulje naročito poznato kao „kitovo ulje“, jedna trgovačka roba. Među ribarima, njega bez razlike nazivaju svim ovim imenima: kit, grenlandski kit, crni kit, veliki kit, istinski kit, pravi kit. Ima malo nejasnosti u pogledu identičnosti ove vrste krštene tako mnogobrojnim imenima. Pa šta je onda taj kit koga sam ja uključio u drugu vrstu svojih folija? To je *Veliki Mysticetus* engleskih prirodnjaka; grenlandski kit engleskih kitolovaca; *Baleine ordinaire* francuskih kitolovaca; švedski *Grönland hwalfisk*. To je kit koga

su dva prošla veka i više lovili Holanđani i Englezi po arktičkim morima; to je kit koga su američki ribari dugo gonili po Indijskom okeanu, na brazilijanskim sprudovima, na severozapadnoj obali, i po raznim drugim delovima sveta, koje su oni nazivali Krstareći prostor pravoga kita.

Neki tobož vide neku razliku između grenlandskog kita Engleza i pravoga kita Amerikanaca. Ali se oni tačno slažu u svima svojim glavnim potezima i dosad nije izneta ma koja utvrđena činjenica na kojoj bi se osnivala kakva bitna razlika. Beskonačno deljenje na podrazrede, osnovano na sasvim neubedljivim razlikama, čini te su izvesne oblasti prirodnih nauka odvratno zamršene. O pravome kitu govoriće se na drugome mestu malo opširnije u vezi sa rasvetljavanjem ulješure.

Knjiga I (Folio). Glava III: Perajar. U ovo poglavlje ubrajam jedno čudovište koje je pod raznim imenima, kao leđno peraje, visoka štrcaljka, dugački džon, viđano gotovo u svakome moru i obično je to kit čiji su dugački mlaz tako često gledali putnici koji su prelazili Atlantski okean u njujorškim putničkim brodovima. Po dužini koju dostiže i po svojim usima, perajar liči na pravoga kita, ali nije tako dostojanstvenog trupa, svetlije je boje, nalik na maslinu. Njegove velike usne izgledaju kao konopci načinjeni od isprepletenih, nagnutih prevoja širokih bora. Nešto što mu daje veličanstven izgled, njegovo peraje, po kome je i dobio ime, često puta se može sasvim jasno videti. To peraje dugačko je tri do četiri stope, izraslo vertikalno iz zadnjeg dela leđa, trouglasta oblika i sa jako zašiljenim završetkom. Čak i kad se ni najmanji ostali deo ovog stvorenja ne vidi, ovo osamljeno peraje ponekad se jasno vidi kako štrči iznad površine. Kad je more dosta mirno i lako naborano loptastim talasićima, a peraje štrči uspravljeno kao kazaljka na sunčaniku i baca senke po naboranoj površini, može se lako pretpostaviti da vodeni krug oko njega nekako liči na sunčanik sa motkom i izrezanim talasastim linijama za časove na njemu. Na tom Ahazovom sunčanom satu senka često pada nazad.[86]

Perajar nije druželjubiv. Ovaj kit je kitomrzac, kao što su neki ljudi čovekomrsci. Veoma je plašljiv, uvek ide sam, neočekivano se tek pojavi na površini u najdaljim i

najturobnijim vodama. Njegov pravi i dostojanstveno osamljeni mlaz diže se kao kakvo visoko mizantropsko koplje iznad neke puste ravnice; obdaren je tako čudnom snagom i brzinom u plivanju da prkosi svakom sadašnjem progonjenju od strane čoveka. Ovaj levijatan izgleda kao neki prognani i nepobedivi Kain svoje rase, noseći na leđima onu kazaljku kao oznaku. Pošto ima rožaste šipke u ustima, perajara ponekad uvršćuju, čisto teorijski, u prave kitove, u vrstu zvanu kitovi sa kitovskom kosti, tj. kitove sa rožastim šipkama – usima. Tih takozvanih kitova sa kitovskom kosti ima, izgleda, nekoliko vrsta, od kojih je većina ipak slabo poznata. Širokonosni kitovi i kljunasti kitovi; kitovi sa šiljatom glavom; grbasti kitovi; donjoviličasti kitovi – to su ribarska imena za nekoliko vrsta.

U vezi s nazivom „kitovi sa kitovskom kosti“ od velike je važnosti da se napomene da, mada takvo davanje imena može da bude podesno za lakše raspoznavanje izvesnih vrsta kitova, ipak je uzaludno pokušavati jasnu klasifikaciju levijatana koja se osniva bilo na grbi, ili peraju, ili na zubima, bez obzira na to što ovi istaknuti delovi ili oblici veoma jasno izgledaju bolje podešeni da stvore osnovu za jedan pravilan sistem cetologije nego ma koji drugi izdvojeni telesni oblik koji kit u svojim raznim vrstama pokazuje. Pa kako onda? Usi, grba, leđno peraje i zubi, to su stvari čije su osobitosti bez razlike rasturene među svima vrstama kitova, bez obzira na to kakva je priroda njihovog sastava u drugim i bitnijim pojedinostima. Tako i ulješura i grbavi kit imaju grbu, ali tu sličnost prestaje, jer taj isti grbavi kit i grenlandski kit imaju usi, ali tu opet prestaje sličnost. A isto je tako i sa drugim gore navedenim delovima. U raznim vrstama kitova oni prave takve nepravilne kombinacije ili, u slučaju da se ma koji od njih izdvoji, prave nepravilnu podvojenost, tako da docnije prkose svakom uopštenom metodskom rasporedu izrađenom na takvoj osnovi. O tu se stenu udario svaki prirodnjak koji je proučavao kitove.

Ali mogućno je da se javi misao da ćemo u unutrašnjim kitovim delovima, u njegovoj anatomiji – bar tamo – biti sposobni da pogodimo pravu klasifikaciju. Nikako. Šta, na primer, u anatomiji grenlandskog kita više pada u oči od njegovih rožastih šipki? Ali mi smo već videli da je nemoguće

tačno odrediti mesto grenlandskome kitu po njegovim rožastim šipkama. A ako siđete u utrobu raznih levijatana, tu tek nećete naći ni pedeseti deo razlika tako korisnih sistematizatoru kao što su mu korisne one spoljne razlike koje smo već nabrojali. Pa šta ostaje onda? Ništa drugo do da uzmemo kitove po njihovoj zapremini, pa da ih smelo razvrstamo na taj način. I taj je bibliografski sistem ovde usvojen; i to je jedan jedini koji će možda uspeti jer je samo on izvodljiv. Hajdemo dalje!

Knjiga I (Folio). Glava IV: Grbavi kit. Ovaj se kit često viđa na severnoj američkoj obali. On je često tamo bio hvatan i na konopcima dovlačen u pristaništa. Na sebi ima veliki denjak kao kakav torbar; mogli biste ga nazvati i slonovski ili tvrđavski kit. U svakom slučaju, njegovo ga narodno ime ne obeležava dovoljno, pošto i ulješura ima grbu, mada malo manju. Njegovo ulje nije od neke velike vrednosti. On ima usi. On je najveseliji i najbezbrižniji od svih kitova, jer obično pravi više razuzdane pene i bele vode oko sebe nego ma koji od njih.

Knjiga I (Folio). Glava V: Brijačasta leđa. O ovome kitu, sem njegova imena, slabo se šta zna. Video sam ga u daljini prema Rtu Horn. Povučen po prirodi, on izbegava i lovce i filozofe. Mada nije kukavica, on dosad nije još nikada pokazao drugi neki deo tela sem leđa, koja se uzdižu kao dugačak oštar greben. Pustimo ga! Znam nešto malo više o njemu nego ma ko drugi.

Knjiga I (Folio). Glava VI: Sumporasti trbuh. Drugi jedan povučeni gospodin, sumporasta trbuha, što mu je nesumnjivo došlo otuda što se trljao duž adskih opeka pri nekom od svojih dubljih gnjuranja. On se retko viđa; ja ga bar nikad nisam video sem u udaljenom južnom moru, a i tada uvek na suviše velikoj daljini, te nisam mogao proučavati njegov izgled. Njega nikad ne love; on bi odjurio sa svim mogućim konopcima. Čuda se pričaju o njemu.

Zbogom, sumporasti trbuše! Ne mogu o tebi da kažem ništa više što bi bilo istinito, niti to može i najstariji Nantakećanin.

Tako se svršava *Knjiga I (Folio)*, a počinje *Knjiga II (Oktav)*.

Oktavi.[87] – Oni obuhvataju kitove srednje veličine, među

koje se zasad mogu ubrojati: – *1. Grampus; 2. Crna riba; 3. Narval; 4. Šibalija; 5. Ubica*.

Knjiga II (Oktav). Glava I: Grampus. Ova riba, čije je zvučno disanje ili, bolje, duvanje stvorilo poslovicu među ljudima sa kopna, dobro poznati stanovnik dubina, ona se u narodu ne broji među kitove. Ali pošto po spoljašnosti ima sve glavne odlike levijatana, većina prirodnjaka su je priznali za takva. On je po veličini srednje osmine, a dugačak je petnaest do dvadeset i pet stopa; a u obimu je odgovarajuće veličine. On pliva u jatima; nikad ga redovno ne love, mada on ima dosta ulja i ono je veoma dobro za osvetljenje. Neki ribari smatraju njegovu blizinu kao nagoveštaj da nailazi velika ulješura.

Knjiga II (Oktav). Glava II: Crna riba. Ja navodim narodna ribarska imena za sve ove ribe, pošto su obično ona i najbolja. Gde bi se desilo da je neko ime nejasno ili bezizrazno, ja ću to reći i predložiti neko drugo. Ja to radim sad u vezi sa crnom ribom, tako nazvanom zbog toga što je crnoća pravilo gotovo među svima kitovima. Zato ga nazovite, ako izvolite, kit- hijena. Njegova je proždrljivost dobro poznata, a zbog te okolnosti što su unutrašnji uglovi njegovih usana iskrivljeni naviše, njegovo je lice nekako stalno mefistofelski nacereno. Ovaj je kit prosečno dugačak šesnaest do osamnaest stopa. Nalaze ga gotovo u svima geografskim širinama. On na neki naročit način pokazuje pri plivanju svoje kukasto leđno peraje, koje izgleda nekako kao rimski nos. Kada nisu korisnije uposleni, lovci na ulješure ponekad hvataju kita-hijenu da bi popunili rezervu u jeftinome ulju za domaću upotrebu – kao što izvesne čuvarne domaćice, kad nema gostiju, te su same sa svojima, gore neprijatni loj mesto mirišljava voska. Mada je njihova slanina veoma tanka, neki od ovih kitova će vam dati više od trideset galona ulja.

Knjiga II (Oktav). Glava III: Narval, tj. *nozdrva-kit*. Još jedan primer začudno nazvana kita, tako nazvana, mislim, po njegovu naročitu rogu, koji je prvobitno pogrešno držan za usiljen nos. Ovaj je stvor dugačak nekih šesnaest stopa, dok mu rog ima prosečno pet stopa, mada neki prebacuju deset, pa čak dosežu i do petnaest stopa. Tačno rečeno, ovaj je rog samo produženi zub koji je izrastao iz vilice u liniji malo nagnutoj

prema horizontali. Ali on se nalazi samo na levoj strani, što ostavlja ružan utisak dajući svome sopstveniku donekle izgled nekog nespretnog levaka. Teško bi bilo reći čemu upravo odgovara taj rog ili to koplje od slonovače. Izgleda da se on ne upotrebljava kao oštrica kod sabljarke i testerače, mada mi neki mornari kažu kako ga narval upotrebljava kao grabulju kad rije po morskom dnu tražeći hranu. Čarli Kofin veli da se on upotrebljava kao probijač leda, jer kad narval izbija na površinu Polarnog mora, pa naiđe na sloj leda, grune naviše rogom i tako se probije. Ali ne može se dokazati da je ijedna od ovih pretpostavki tačna. Moje je lično mišljenje da, ma kako narval stvarno upotrebljavao ovaj jednostrani rog – bilo to kako mu drago – on bi mu bio sigurno mnogo zgodniji kao nož za hartiju pri čitanju brošura. Čuo sam gde narvala zovu zubati kit, rogati kit, jednorogi kit. On je svakako veoma zanimljiv primerak jednorogosti, koji se može naći gotovo u svim kraljevstvima životinjske prirode. Kod izvesnih manastirskih starih pisaca razabrao sam kako je taj isti rog morskog jednorošca smatran u staro vreme kao odličan lek protiv otrova i kako su zbog toga lekovi načinjeni od njega donosili ogromnu zaradu. On se, takođe, destiliše u so koju gospama daju da udišu kad padnu u nesvest, isto onako kao što se i jelenov rog prerađuje u so za disanje. U početku je sam taj rog smatran za veoma veliku retkost. Jedna stara knjiga mi priča o ser Martinu Frobišeru,[88] na povratku sa njegova puta, kad mu je kraljica Beta rukom nakićenom draguljima ljubazno mahala sa prozora Grinvičke palate, dok je njegov smeli brod jedrio niz Temzu: „Kad se ser Martin vratio sa toga putovanja“, kaže ta knjiga starostavna, „klečeći pružio je on njenom veličanstvu jedan ogromno dug rog od narvala, koji je posle toga godinama visio u Vindzorskom zamku.“ Jedan irski pisac tvrdi kako je grof od Lestera na kolenima isto tako predao njegovom visočanstvu drugi neki rog od neke kopnene jednoroge životinje.

Narval ima veoma živopisan izgled, nalik je na leoparda, pošto je mlečnobele osnovne boje, a posut je okruglim i duguljastim crnim pegama. Ulje mu je izvrsno, bistro i fino, ali ga malo ima, jer njega retko love. Većinom se nalazi u morima oko Pola.

Knjiga II (Oktav). Glava IV: Ubica. O ovome kitu malo je šta tačno poznato Nantakećaninu, a baš ništa nije poznato prirodnjacima od zanata. Koliko sam ga ja video iz daljine, mogu reći da je on tako otprilike veličine grampusa. Veoma je besan – neka vrsta ljudožderske ribe. Ponekad se uhvati velikom folio-kitu za usnu pa visi o njoj kao pijavica, dok se silna životinja ne iznuri do lipsavanja. Ubicu nikad ne love. Nikad nisam čuo kakvo mu je ulje. Izuzetak može da se učini u pogledu imena datog ovom kitu zbog njegove nejasnosti. Jer mi smo svi ubice, na kopnu i na moru; uračunavaju se tu i Bonaparte i ajkule.

Knjiga II (Oktav). Glava V. Šibalija. Ovaj je gospodin poznat po svome repu, kojim se služi kao šibom kad udara svoje neprijatelje. On se popne folio-kitu na leđa i, dok ovaj pliva, celim putem ga udara, baš kao što neki učitelji kroz ceo život slično rade. Još manje se zna o šibaliji nego o ubici. Obojica su van zakona čak i u bezakonitim morima.

Tako se završava *Knjiga II (Oktav)*, a počinje *Knjiga III (Duodecim)*.

Duodecim-kitovi. – Ovi obuhvataju manje kitove. – *1. Morska svinja ura*, *2. Morska svinja gusar*, *3. Morska svinja brašnjavih usta*.

Onima koji slučajno nisu pokušali da naročito proučavaju ovaj predmet može izgledati čudnovato da ribe koje obično ne premašuju četiri-pet stopa imaju da se ubroje među kitove – reč koja u narodu izaziva pomisao na ogromnost. Ali stvorenja koja su gore označena kao duodecimi neosporno jesu kitovi – po glasu moje definicije o tome šta je kit – tj. riba koja štrca i ima horizontalan rep.

Knjiga III (Duodecim). Glava I: Morska svinja ura. Ovo je obična morska svinja[89] koja se nalazi širom belog sveta. Ja sam joj nadenuo to ime, jer ima više od jedne vrste morskih svinja, a nešto moramo uraditi da ih razlikujemo. Ja je tako zovem zato što ona uvek pliva u družinama, a na širokome moru stalno se praćaka do neba, kao kape iz gomile na dan Četvrtoga jula.[90] Čim ih spaze, mornari ih obično radosno i glasno pozdravljaju. Pune razdraganosti, one neodstupno dolaze sa lahorastih valova u pravcu vetra. To su ribe koje uvek žive na vetru. One se

smatraju kao srećni predznak. Ako vi lično možete da se uzdržite a da ne viknete tri puta „ura!“ kada spazite ovu živahnu ribu, bog neka vam je na pomoći; duh božanske veselosti ne nalazi se u vama. Jedna dobro uhranjena, punačka morska svinja ura daće vam dobar galon valjanog ulja. Ali ona fina i izvrsna tečnost koja se dobija iz njenih čeljusti izvanredno je dragocena. Nju naročito traže juveliri i časovničari. Mornari time podmazuju svoje brusove. Meso morske svinje je dobro za jelo, to da znate. Vama možda nikad nije palo na um da morska svinja štrca. Zaista, njeno je štrcanje tako neznatno da se ono ne može odmah ni zapaziti. Ali kad vam se pruži prva prilika, pripazite na to, a tada ćete videti pravu veliku ulješuru u minijaturi.

Knjiga III (Duodecim). Glava II: Morska svinja gusar. Pravi gusar. Veoma je besna. Nalazi se, mislim, samo u Tihom okeanu. Nešto je veća od morske svinje ura, ali uopšte mnogo liči na nju. Izazovite je i ona će se prometnuti u ajkulu. Ja sam mnogo puta silazio u čamac da je lovim, ali je dosad nikad nisam video uhvaćenu.

Knjiga III (Duodecim). Glava III: Morska svinja brašnjavih usta. Najkrupnija vrsta morske svinje; otkako se zna za nju nalazi se samo u Tihom okeanu. Jedino englesko ime kojim je dosad označavana je ribarsko ime – pravi kit morska svinja, zbog te okolnosti što se ona uglavnom nalazi u blizini toga folija. Po obliku se razlikuje u izvesnom stepenu od morske svinje ura pošto je manje okruglasta i manje gojazna trupa i, zbilja, ona ima zgodan i gospodski izgled. Na leđima nema peraja (većina drugih morskih svinja ih ima), ima divan rep i sentimentalne indijske oči lešnikove boje. Ali je njena obrašnjavljena usta upropašćuju. Mada su joj cela leđa sve do bočnih peraja sasvim crna, ipak jedna granična linija, jasna kao linija na brodskom koritu, zvana „svetli pojas“, šara je od pramca do krme dvema zasebnim bojama, crna gore, bela dole. Bela zahvata deo njene glave i cela usta, zbog čega ona izgleda kao da je baš sad pobegla posle razbojničkog napada na džak brašna. Vrlo gadan i brašnjav izgled! Njeno ulje mnogo liči na ulje obične morske svinje.

*

Dalje od duodecima ovaj sistem ne ide, utoliko što je morska svinja najmanji kit. Iznad njih imate sve važne levijatane. Ali postoji i čitava gomila neizvesnih, prelaznih, poluizmišljenih kitova, koje ja, kao američki kitolovac, znam po čuvenju, ali ne i lično. Ja ću ih nabrojati po imenima koja pominju mornari u svojim pričanjima na kaštelu, jer možda će takav jedan spisak biti koristan budućim istraživačima koji će možda upotpuniti ovo što sam ja počeo. Ako bi neki od sledećih kitova bio docnije uhvaćen i označen, lako se može umetnuti u ovaj sistem prema njegovoj veličini folija, oktava ili duodecima: kit grlić od boce; kit staro uže; kit s glavom kao puding; kabanica-kit; vodeći kit; top-kit; lipsotina-kit; bakarni kit; slonasti kit; kit ledeni breg; školjka-kit; plavi kit itd. Prema islandskim, holandskim i engleskim autoritetima mogu se navesti i drugi spiskovi neizvesnih kitova, obdarenih svim mogućim čudnim imenima. Ali ja ih izostavljam kao već sasvim zastarele; i nikako ne mogu a da ne posumnjam da su to samo reči pune levijatanizma, koje ne znače ništa.

Najzad: rečeno je u početku da ovaj sistem neće ovde, i odmah, biti savršeno izveden. I sami vidite sasvim jasno da sam održao reč. Ali ja sad ostavljam svoj cetološki sistem da ostane ovako nedovršen, isto onako kao što je velika kelnska saborna crkva bila ostavljena sa dizalicama koje su još stajale na vrhu nedovršena tornja. Jer male zgrade mogu da dovrše neimari koji su ih i počeli, ali veličanstvene, one prave, uvek ostavljaju potomstvu da dovrši svodove. Bog neka me sačuva da ikad ma šta dovršim. Ova je cela knjiga samo jedan nacrt – ne, ona je nešto još manje: nacrt nacrta. O, vremena, snage, novca i strpljenja!

TRIDESET TREĆA GLAVA
SPEKSINDER

Što se tiče oficira na kitolovnom brodu, ovo izgleda naročito podesno mesto da se ukaže na jednu malu domaću osobenost na kitarici koja se javlja otuda što tu postoji klasa harpunerskih oficira, klasa koja je, naravno, nepoznata u svakoj drugoj mornarici sem u kitolovnoj.

Velika važnost koja se pridaje harpunerskom pozivu dokazuje se činjenicom da na početku, u starom holandskom ribarstvu pre dva veka i više, komanda nad kitaricom nije bila potpuno data u ličnosti koja se sad zove kapetan, već je bila podeljena između njega i jednog oficira koji se zvao speksinder. Ova reč bukvalno znači sekač sala. Običaj ga je ipak s vremenom izjednačio s običnim harpunerom. U tim danima kapetanova vlast bila je ograničena na plovidbu i na opšte upravljanje brodom, dok je u odeljku kitolova i svega onoga što je s njim u vezi neograničeno vladao speksinder ili glavni harpuner. U britanskom grenlandskom kitolovstvu zadržan je taj nekadašnji holandski oficir i dan-danji, pod iskvarenim imenom „speksajonir“, ali je njegovo nekadašnje dostojanstvo jako okrnjeno. Sad je on prosto poravnat sa starijim harpunerom; a kao takav jedan je od kapetanovih nižih potčinjenih. Ipak, kako od pravilnog držanja harpunera mnogo zavisi uspeh jednog kitolovnog putovanja i kako je on u američkom ribarstvu ne samo važan oficir u čamcu već, pod izvesnim okolnostima

(noćna straža u kitolovnoj oblasti), u njegovu nadležnost dolazi i komanda na brodskoj palubi, to divna politička mudrost zahteva da on izrično treba da živi izdvojen od običnih mornara ispred jarbola i da se na neki način razlikuje od njih kao njihov stručni pretpostavljeni, mada oni uvek gledaju na njega drugarski, kao na čoveka društveno sebi ravna.

Elem, velika razlika povučena između oficira i običnog mornara na moru u ovome je: prvi živi pozadi, a ovaj drugi napred. Otuda na kitaricama kao i na trgovačkim brodovima oficiri imaju svoje odaje pored kapetanove. Zato su na većini kitolovnih američkih brodova harpuneri smešteni u zadnjem delu broda. To znači da oni obeduju u kapetanovoj trpezariji, a spavaju na mestu koje je posredno u vezi s njom.

Mada dugo vreme jednog južnjačkog kitolovnog putovanja (mnogo dužeg od svih putovanja koja čovek preduzima ili je ikad preduzeo), naročito opasnosti njegove i zajednica interesa koja preovlađuje u družini – pošto svi oni, bili gore ili dole, u pogledu svoje zarade ne zavise od utvrđenih plata, već od svoje zajedničke sreće, zajedno s njihovom zajedničkom opreznošću, neustrašivošću i teškim radom – mada sve to u izvesnim slučajevima teži da stvori labaviju disciplinu nego što je ona obično na trgovačkom brodu, ipak, bez obzira na to u kolikoj meri mogu ovi kitolovci da žive zajedno kao kakva stara mesopotamska porodica u izvesnim primitivnim slučajevima, kraj svega toga, propisna spoljna uglađenost, bar na krmnoj palubi, retko da u čemu stvarno popusti, a ni u kom slučaju se ne zanemaruje. I zbilja, mnogo je nantaketskih brodova na kojima ćete videti kapetana kako paradno korača svojom krmenom palubom, sa uzvišenom dostojanstvenošću koja se ne premaša ni u jednoj ratnoj mornarici; štaviše, on izaziva gotovo isto toliko poštovanja kao da nosi carski purpur, a ne najbednije pilotsko odelo.

I mada je od svih ljudi ćudljivi kapetan *Pikvoda* bio najmanje podložan toj vrsti praznog šepurenja; mada je jedino poštovanje koje je on zahtevao bila bezuslovna najbrža poslušnost; mada nije zahtevao ni od jednog čoveka da skine obuću s nogu pre nego što stupi na krmenu palubu; mada je bilo dana kada se, zbog posebnih prilika u vezi sa događajima o

kojima će se ovde docnije govoriti u pojedinostima, obraćao njima neuobičajenim izrazima, bilo lepo ili *in terrorem*,[91] ili drukčije, ipak ni kapetan Ahab nije bio čovek koji ne poštuje najviše forme i običaje pomorske.

Niti bi, možda, trebalo propustiti da se u izvesnom slučaju zapazi da se on iza ovih formi i običaja, takoreći, ponekad krije kao iza neke maske, da se ponekad služi njima za druge, privatnije ciljeve nego što su oni kojima oni po propisu treba da služe. Onaj izvesni sultanizam njegova mozga koji je inače u izvesnoj meri ostajao neizražen, taj isti sultanizam uobličavao se preko tih formi u neko neodoljivo diktatorstvo. Jer neka je kod jednog čoveka kakva hoćete umna nadmoćnost, ona nikad ne može da postigne neko praktično, korisno preimućstvo nad drugim ljudima ako se ne pomogne nekom vrstom spoljnih veština i učauravanja, koji su uvek, sami po sebi, manje-više bedni i niski. Eto, to baš i večno čuva božje prave vladaoce carstva od svetskih govornica, i ostavlja najviše počasti koje ovaj svet može dati onim ljudima koji postaju slavni više po tome što su veoma nesposobni prema odabranoj skrivenoj šaci ljudi – božanski nepomičnih, nego što su nesumnjivo sposobniji od mrtve ujednačene mase. Tako velika vrlina vreba iz tih sitnih stvari kad ih zaodene krajnje političko sujeverje da su one, u slučajevima izvesnih kraljeva, davale moć čak i idiotskoj gluposti. Ali kad, kao u slučaju cara Nikolaja, okrugla kruna geografskog carstva okruži jedan carski mozak, tada plebejska stada puze ponizno pred strahovitom centralizacijom. Niti će pisac tragedija, koji hoće da izrazi strašnu neukrotljivost u njenom punom poletu i neposrednom zamahu, ikada zaboraviti nagoveštaj, uzgredno tako važan u njegovoj umetnosti, kao što je onaj na koji se ovde cilja.

Ali se Ahab, moj kapetan, još uvek kreće preda mnom u svoj svojoj nantaketskoj namrgođenosti i grubosti. I u ovoj epizodi, koja se odnosi na careve i kraljeve, ja ne moram da krijem da ovde imam posla samo sa jednim sirotim starim kitolovcem kao što je on; i prema tome, meni su uskraćeni svi oni veličanstveni ukrasi i oprema. O, Ahabe, ono što bi bilo uzvišeno tebi, moralo bi se ubrati s neba ili dubokim gnjuranjem izvaditi iz dubina i uobličiti u bestelesni vazduh!

TRIDESET ČETVRTA GLAVA
STO U TRPEZARIJI

Podne je i Valjušak, poslužitelj, proturivši kroz prozor trpezarije svoje bledo lice kao somun hleba, objavljuje ručak svome gazdi i gospodaru, koji je, sedeći izložen vetru u čamcu na krmenoj palubi, baš sada vršio posmatranje sunca; i sad nemo računa geografsku širinu na glatkoj tablici u obliku medaljona, spremljenoj za taj svakodnevni posao, na gornjem delu njegove noge od slonovače. Prema njegovom potpunom neobraćanju pažnje na taj glas, vi biste pomislili da ćudljivi Ahab nije ni čuo svoga slugu. Ali sad, dohvativši se za pripone krmenog jarbola, on skače na palubu, pa ujednačenim, nerazveseljenim glasom kaže: „Ručak, gospodine Starbak!“, i nestaje ga u kabini.

Kad izumre i poslednji odjek njegovog sultanskog koraka, i Starbak, prvi emir, ima sve razloge da veruj e da je on seo za sto, tada se on, Starbak, budi iz svoje tišine, osvrće se nekoliko puta po palubi i pošto ozbiljno pogleda u kompasni orman, kaže pomalo ljubazno: „Ručak, gospodine Stabe!“, i silazi niz grotlo. Drugi se emir vrzma neko vreme oko užadi, zatim lagano prodrma uže za pokretanje donjeg krsta glavnog jarbola, da vidi da li je sve u redu s tim važnim konopcem, pa isto tako prihvata stari pripev, i posle brzoga: „Ručak, gospodine Flask!“, odlazi za svojim prethodnikom.

Ali treći emir, videvši da sad sedi sâm na zadnjoj palubi, kao da oseća olakšicu u nekoj čudnoj zategnutosti jer, pošto baci sve

moguće značajne poglede na sve moguće strane, i pošto zbaci cipele, on udari u silnu, ali bešumnu mornarsku pipirevku, baš iznad glave sultanove; a onda, zviznuvši kapu na vrh jarbola mesto na policu, on silazi dole bučno, bar dok je vidljiv sa palube, suprotno onima koji su prethodili, uveseljavajući pozadinu muzikom. Ali pre nego što će zakoračiti u trpezariju na donjem prolazu, zastaje, podesi sasvim drugo lice i onda nezavisni veseli mali Flask izlazi pred kralja Ahaba u svojstvu odbačenika ili roba.

Nije najsitnija malenkost među čudnim stvarima koje rađa velika izveštačenost pomorskih običaja što će na slobodnom vazduhu, na palubi, neki oficiri na izazivanje da se ponesu smelo i veoma prkosno prema svome komandantu. Međutim, deset prema jedan, neka ti isti oficiri sledećeg trenutka siđu dole na svoj uobičajeni ručak u trpezariji tog istog komandanta, odmah će zauzeti bezopasni, da ne kažem molbeni i ponizni stav prema njemu dok on sedi u začelju stola. Čudno je to, a ponekad i veoma smešno. Otkuda ta razlika? Problem neki? Možda i nije. Biti Valtazar, kralj vavilonski, i biti Valtazar, ne nadmeno već uljudno, u tome je izvesno moralo biti i malo uzvišenosti iz otmenog društva. Ali onaj ko u izistinski kraljevskom i pametnom smislu predsedava za svojim sopstvenim stolom pri ručku s pozvanim gostima, taj ima neosporenu moć i prevlast ličnog uticaja za to vreme. Kraljevski položaj toga čoveka prevazilazi Valtazarev, pošto Valtazar nije bio najveći. Ko je samo jednom pozvao na obed svoje prijatelje, isprobao je šta to znači biti Cezar. To je čarobnjaštvo društvenog carizma kome se ne može odupreti. A onda, ako tom razmatranju dodate još i zvaničnu prevlast gospodara broda, vi ćete zaključivanjem izvesti uzrok te osobitosti pomorskog života koja je maločas pomenuta.

Za svojim stolom prošaranim slonovačom predsedavao je Ahab kao kakav nemi grivasti morski lav na belome koralnome žalu, okružen svojim ratobornim, ali ipak uljudnim mladuncima. Svaki je oficir čekao da bude poslužen kad na njega lično dođe red. Oni su pred Ahabom izgledali kao mala deca, a ipak, izgleda da iz Ahaba nije izbijala ni najmanja društvena nadmenost. S jednom mišlju, sve su njihove oči pažljivo pratile starčev nož

dok je sekao glavno jelo pred sobom. Ja ne mislim da bi oni i za ceo svet hteli da oskrnave taj trenutak makar i najmanjom primedbom, makar i o jednom tako neutralnom predmetu kao što je vreme. Ne bi! A kad ispruži svoj nož i viljušku između kojih je stegnut komad govedine i time da znak da Starbakov tanjir krene k njemu, oficir je primao svoj komad mesa kao da prima milostinju i sekao ga pažljivo, i pomalo bi se uplašio ako bi, slučajno, nož zagrebao po tanjiru; i žvakao bi ga bešumno i gutao ga ne bez izvesne smotrenosti. Jer, kao i onaj svečani obred pri krunisanju u Frankfurtu, gde nemački car bez ijedne reči ruča sa sedmoricom carskih izbornih knezova, tako su i ovi obedi u trpezariji bili nekako svečani obedi, obavljeni u strašnoj tišini. Pa ipak, stari Ahab nije zabranjivao razgovor za stolom, samo što je on lično bio kao nem. Kakvo je to bilo olakšanje za Staba, koji se gušio, kad bi odjednom pacov začagrljao dole u spremištu. I siromah mali Flask, koji je bio najmlađi sin i mali dečko ovog umornog porodičnog skupa.

Njegova je bila golenica od usoljene govedine, njegovi bi bili i bataci. Kad bi se Flask drznuo da se sam posluži, to bi njemu samom izgledalo kao da je izvršio opasnu krađu. Da se sam poslužio za stolom, nesumnjivo nikad više ne bi smeo nikome u oči da pogleda u ovom čestitom svetu. Međutim, čudno je reći, Ahab mu nikad nije to zabranjivao. A da se Flask baš i poslužio sâm, Ahab to verovatno nikad ne bi ni primetio. Ponajmanje bi se Flask drznuo da se posluži maslacem: ili što je mislio da mu sopstvenici broda to uskraćuju da mu se ne bi pokvarila njegova svetla, sunčana boja lica, ili zato što je smatrao da na jednom tako dugom putu po vodama gde nema tržišta, maslac mora biti neka velika dragocenost, te zato nije za njega, nižeg oficira. Bilo kako mu drago, Flask je, avaj, bio čovek bez maslaca!

Još nešto. Flask je poslednji sedao za sto, a Flask se prvi dizao od stola. Pomislite! Jer time je Flaskov ručak bio gadno zbijen u vremenske granice. I Starbak i Stab su imali „fore“ prema njemu; sem toga, imali su i preimućstvo da mogu malo duže da se zadrže po obedu. Ako se čak desi da Stab, koji je samo za jednu malenkost viši od Flaska, imao malo volje za jelom i uskoro pokaže znake da završava obed, onda i Flask

mora da se krene, i toga dana neće pojesti više od tri zalogaja, jer je to protiv svetog običaja da Stab izađe na palubu pre Flaska. Zato je Flask jednom u razgovoru priznao da otkako se uzdigao do oficirskog dostojanstva, od toga trenutka on ne zna šta to znači ne biti gladan, manje ili više. Jer ono što je on jeo nije toliko utoljavalo njegovu glad koliko ju je večito izazivalo. Mir i zadovoljstvo, pomišljao je Flask, zanavek su napustili moj želudac. Ja sam oficir, ali koliko želim da mogu da se dočepam, kao nekada, malo one starinske govedine u kaštelu, kao što sam radio kad sam bio ispred jarbola. Eto, to su sad plodovi unapređenja; to je sujeta slave; to je ludost života! Sem toga, ako bi se desilo da neki običan mornar sa *Pikvoda* ima nešto protiv Flaska u njegovoj zvaničnoj dužnosti, sve što bi taj mornar imao da uradi, da bi se dobro osvetio, bilo je to da ode na zadnji deo broda u vreme ručka, pa da kroz trpezarijski prozor na tavanici proviri i vidi Flaska kako sedi blesav i zanemeo pred strašnim Ahabom.

I tako su Ahab i njegova tri oficira predstavljali nešto što bi se moglo nazvati prva smena u *Pikvodovoj* trpezariji. Kad oni odu, i to obrnuto redu kojim su došli, bledi poslužitelj bi očistio čaršav od šatorskog platna ili ga nekako brzo doveo u red. A onda se pozivaju tri harpunera da dođu na gozbu, pošto su oni njeni svestrani naslednici. Oni su od ove gospodstvene trpezarije pravili neku vrstu privremenog predsoblja za poslugu.

U čudnoj suprotnosti sa teško podnošljivim obuzdavanjem i neizrecivim nevidljivim oholim gospodarenjem za kapetanovim stolom bila je potpuno bezbrižna sloboda i neusiljenost, gotovo pomamna demokratija ovih nižih starešina harpunera. Dok su njihovi gospodari, oficiri, izgledali preplašeni od zvuka zglobova svojih sopstvenih vilica, harpuneri su žvakali hranu s takvim uživanjem da je sve pucalo. Ručali su kao krupna gospoda; punili su trbuhe kao što indijski brodovi ceo dan tovare začine. Tako su čudesne apetite imali Kvikveg i Taštego da je, radi ispunjavanja praznina koje su nastale posle prethodnog obeda, bledi poslužitelj često rado iznosio na sto kakav veliki bubrežnjak od usoljena mesa, od kakvog krupnog vola. I ako on ne bi bio okretan pri tome, ako ne bi potrčao strmoglavce, Taštego bi upotrebio jedan negospodski način da ga ubrza time

što bi zavitlao viljušku kao harpun u njegova leđa. A jedanput je Dagu, koga je uhvatila neka iznenadna veselost, podstakao Valjuškovo pamćenje time što ga je ščepao oko pasa i pritisnuo mu glavu na veliki prazan drveni služavnik, dok je Taštego počeo da pravi nožem krugove unaokolo, kao što se obično radi pre dranja glave. On je, naravno, bio jako nervozan, usplahiren momčić, ovaj poslužitelj sa glavom kao somun; izdanak nekakvog propalog pekara i jedne bolničarke! I tako, između stalnog prizora crnoga i strašnoga Ahaba i povremenih bučnih poseta ova tri divljaka, poslužiteljev život je bio jedno neprekidno cvokotanje. Obično, pošto bi video da su harpuneri snabdeveni svima stvarima koje su tražili, on bi pobegao iz njihovih kandži u svoju malu susednu ostavu i plašljivo zvirio na njih kroz zastor na svojim vratima dok se sve ne bi svršilo.

Bio je zanimljiv prizor videti Kvikvega kako sedi prema Taštegu, suprotstavljajući niz svojih zuba Indijančevim; unakrst prema njima sedeo je Dagu na podu jer bi klupa izdigla sve do niske tavanice njegovu glavu nakićenu perjem kao mrtvačka kola. Na svaki pokret njegovih ogromnih ruku i nogu drhtala je građa ove niske kabine kao kad kakav afrički slon ulazi na brod kao putnik. Ali kraj svega toga, krupni crnac je bio čudnovato uzdržljiv, da ne kažem veoma fin. Izgledalo je teško moguće da on tako srazmerno malim zalogajima održi životnu snagu rasutu po toj širokoj baronskoj, gospodstvenoj ličnosti. Ali, sumnje nema, ovaj plemeniti divljak je jeo mnogo i srkao silno vazdušnog elementa koga je bilo u izobilju; i kroz svoje raširene nozdrve udisao je uzvišeni život svetova. Divovi se ne prave od govedine i hleba, niti se njima hrane. Ali Kvikveg je užasno i divljački coktao usnama pri jelu – jedan mnogo neprijatan zvuk, verujte – toliko mnogo da je prestravljeni Valjušak gotovo zagledao neće li videti na svojim rođenim mršavim rukama belege od zuba. A kad bi čuo Taštega kako mu peva pozivajući ga time da se javi, da mu kosti ne polomi, prostodušni poslužitelj bi usled iznenadnog napada ukočenosti maltene polupao grnčariju koja je visila oko njega u ostavi. Ni brusevi koje su harpuneri vukli po džepovima za svoja koplja i druga oružja i kojima bi o ručku izazivački oštrili svoje noževe, ni taj škripavi zvuk ni najmanje nije težio da umiri jadnog Valjuška. Kako je on mogao da zaboravi da je bar Kvikveg u svojim ostrvskim

danima morao sigurno biti kriv za nekoliko ubilačkih gozbenih nesmotrenosti. E, moj jadni Valjušče! Teška je to sudbina kad beli konobar dvori ljudoždere! Ne bi trebalo da nosi ubrus preko ruke, već štit. U dobri čas, na njegovu veliku radost, ipak bi se tri ratnika sa slane vode digla i otišla; u njegovim lakovernim ušima koje rado primaju bajke, njihove ratničke kosti zveckale su pri svakome koraku kao mavarski krivi mačevi u nožnicama.

Ali mada su ovi varvari ručavali u trpezariji i, na rečima, živeli tu, ipak, pošto su po svojim navikama bili sve drugo samo ne ljudi koji stalno sede, oni su retko kad bili u njoj, izuzevši u vreme obeda, a i pred samo spavanje kada su prolazili kroz nju u svoja posebna odeljenja.

U ovoj jedinoj stvari Ahab kao da nije bio izuzetak od većine američkih kapetana kitarica, koji, kao celina, više naginju mišljenju da brodska trpezarija po pravu pripada njima; i jedino iz blagonaklonosti se tu po kome drugome dopušta ulaz u izvesno vreme. Tako se, istinu govoreći, za oficire i harpunere sa *Pikvoda* može pre reći da su živeli van trpezarije nego u njoj. Jer kad su i ušli u nju, to je bilo nekako kao kad ulična vrata ulaze u kuću; okrenu se unutra za trenutak samo zato da bi se odmah okrenula napolje, kao nešto što se jednako nalazi na slobodnom vazduhu. Ali oni nisu time mnogo gubili. U trpezariji nije bilo druževnosti; Ahab je bio nepristupačan čovek. Mada je formalno bio uključen u hrišćansku zajednicu, on joj je ipak bio tuđ. Živeo je u svetu kao što je poslednji suri medved živeo u naseljenom Misuriju. I kao što taj šumski divljak sa planine Logana, kad proleće i leto prođu, pošto se zavuče u šupljinu kakvog drveta, živi tamo cele zime sišući sopstvene šape, tako je, u svojoj surovoj goropadnoj starosti, Ahabova duša, zatvorena u izdubljenom stablu njegova tela, živela od turobnih šapa svoje sumornosti!

TRIDESET PETA GLAVA
VRH JARBOLA

To je bilo u dane prijatnijeg vremena kada je, posle smena ostalih mornara, prvi put na mene došao red da stražarim na vrhu jarbola.

Na većinu američkih kitarica straže se postavljaju na vrhovima jarbola gotovo u isto vreme kad brod napušta svoje pristanište, mada možda mora da plovi čak i petnaest hiljada milja i više pre nego što stigne u svoju pravu oblast za krstarenje. I ako se posle tri, četiri ili pet godina putovanja brod primiče svome zavičaju ma sa čim praznim u sebi – recimo samo s jednom još nenapunjenom bočicom – tada su njegovi vrhovi jarbola posednuti do kraja! Pa čak ni onda kada njegove oblakoderne motke jarbola brode između tornjeva jarbola u luci, on nikako ne napušta nadu da će uhvatiti još jednoga kita.

A pošto je stražarenje na vrhu jarbola, bilo kraj kopna bilo na moru, star i veoma zanimljiv posao, dopustite da ovde u izvesnoj meri budemo opširniji. Ja mislim da su najraniji stojači na vrhovima jarbola bili stari Misirci, jer u svim svojim istraživanjima ne nalazim nikoga pre njih. Mada su njihovi preci, neimari Vavilona, nesumnjivo nameravali svojom kulom da podignu najdostojanstveniji jarbol u celoj Aziji, kao i u Africi, ipak (pre nego što je zastavno koplje stavljeno na nju), može se reći da je taj njihov veliki kameni jarbol odleteo preko ograde u užasnoj buri gneva gospodnjeg. Zbog toga ne možemo ovim

vavilonskim neimarima da damo prvenstvo nad Misircima. A da su Misirci bili narod jarbolskih stražara, to je tvrđenje osnovano na opštem mišljenju arheologa da su prve piramide podignute u astronomske svrhe; to je teorija koju neobično podržava naročiti stepenasti oblik sve četiri strane ovih zdanja, a gde su čudnovato dugim dizanjem nogu ovi stari astronomi bili uobičajili da se penju do vrha i da viču kad se pojave nove zvezde, baš kao što stražari na jednom savremenom brodu viču čim se na vidiku pojavi neki brod ili kit. U Svetom Stilitu, čuvenom hrišćanskom pustinjaku staroga doba koji je sagradio sebi dostojanstven kameni stub u pustinji i proveo na njemu ceo kraj svoga života, podižući hranu sa zemlje jednim koturom, u njemu imamo vanredan primer neustrašivog jarbolskog stražara, stražara koga nisu mogle oterati s njegova mesta ni magle ni mrazevi, ni kiša, grad ili susnežica. On je, junački prkoseći svemu, od početka do kraja, doslovno umro na svome stražarskom mestu. Od modernih jarbolskih stražara imamo samo jednu beživotnu družinu; sve sami kameni, gvozdeni i bronzani ljudi, ljudi koji, mada su potpuno sposobni da se odupru silnoj buri, ipak su potpuno nesposobni da poviču kada treba objaviti sve što se neobično primeti. Uzmimo Napoleona: stoji na vrhu Vandomskoga stuba skrštenih ruku, nekih sto pedeset stopa u visinu. Njega se ne tiče ko vlada dole na palubi; da li Luj Filip, Luj Blan ili Luj Sotona. I veliki Vašington[92] stoji visoko gore na svom glavnom jarbolu u Baltimoru kao na nekoj kuli, i kao jedan od Herkulovih stubova;[93] njegov stub označava onu tačku ljudske veličanstvenosti koju će premašiti malo smrtnika. I admiral Nelson, na motovilu izrađenom od topovskog metala stražari na svome jarbolskom vrhu na Trafalgar skveru, pa čak i onda kada je sav zamračen londonskim dimom još uvek svedoči da je tu sklonjen jedan heroj; jer gde je dima, mora biti i vatre. Ali ni veliki Vašington, ni Napoleon, ni Nelson neće odgovoriti ni na jedan pozdrav ozdo, ma koliko ludački bili pozivani da svojim savetima pomognu uzbuđene palube na koje gledaju. Ipak, može se pretpostavljati da njihov duh prodire kroz gustu maglu budućnosti i vidi koji se sprudovi i koje se stene moraju izbegavati.

Može izgledati neopravdano da se mešaju ma u kom pogledu jarbolski stražari kopna sa onima na moru, ali da uistinu

nije tako, jasno je dokazano jednom zabeleškom za koju odgovara Obed Mejsi, jedini istoričar Nantaketa. Uvaženi Obed nam kaže kako je u starovremenskom kitolovstvu, pre nego što su se brodovi redovno otiskivali da gone kita, narod toga ostrva podizao visoke lestve duž morske obale, na koje su se osmatrači peli pomoću prikucanih prečaga isto onako kao što se živina penje na prečage u živinarniku. Pre nekoliko godina taj isti običaj su usvojili zalivski kitolovci na Novom Zelandu, koji, pošto otkriju lovinu, daju znak brodovima blizu žala. Ali taj je običaj sad zastareo. Zato se okrenimo pravim jarbolskim stražarima, onima na kitarici na moru. Tri jarbolska osmatračka mesta su uvek posednuta od izlaska do zalaska sunca; mornari održavaju redovne smene (kao na krmi) i smenjuju se svaka dva sata. Po vedrome vremenu u tropskoj oblasti osmatračko mesto je veoma prijatno, i više nego to: za misaona čoveka, sanjalicu, ono je divno. Stojite vi tamo, stotinu stopa iznad neme palube, i koračate nad dubinom kao da su jarboli džinovske štule, dok ispod vas, i između vaših nogu, takoreći, plivaju najogromnija čudovišta mora, baš kao što su brodovi nekada jedrili između čizama čuvenog Kolosa na starom Rodosu.[94] Stojite vi tamo, zaneti u beskrajni tok mora gde ništa nije uznemireno sem valova. Opčarani brod se nemarno ljulja; dremljivi pasatski vetrovi duvaju; sve vas pretvara u mlitavost. Većinom vas u ovom tropskom kitolovnom životu okružuje neka uzvišena bezdogađajnost; ne čujete vesti, ne čitate novine; vanredna izdanja s uzbudljivim vestima o svakodnevnostima nikad vas ne zavode na nepotrebna uzbuđenja; ne čujete o domaćim žalostima, propalim hartijama od vrednosti, o padu na berzi; nikad vas ne uznemirava misao šta ćete imati za ručak – jer svi vaši obedi za tri godine i više lepo su složeni u burad i vaš je jelovnik nepromenljiv.

Na putovanju koje traje tri ili četiri godine, kao što se često dešava na ovim kitaricama po južnim polarnim morima, zbir časova koje provedete na jarbolskoj osmatračnici popne se na čitave mesece. I mnogo je za žaljenje što mesto kome posvećujete tako znatan deo celokupnog roka svoga života na zemlji mora da bude tako tužno lišeno svega što bi bilo približno udobnoj mogućnosti za stanovanje ili nekom mestašcu podešenom da stvori prijatno osećanje kao što to može postelja,

ljuljaška za spavanje, mrtvački sanduk, stražara, predikaonica, kočije ili ma koji od onih malih, a udobnih pronalazaka u kojima se ljudi privremeno osame. Mesto koje će većinom biti vaše uobičajeno sedalo jeste vrh junačkog jarbola, gde stojite na dvema tankim paralelnim prečagama (gotovo uvek samo na kitaricama) nazvanim junačke poprečnice. Ovde, bacan morem na sve strane, početnik se oseća otprilike tako udobno kao kad bi stajao na bikovim rogovima. Po sebi se razume, kad je hladno vreme, možete sa sobom poneti gore svoju kuću u obliku stražarske kabanice. Ali, pravo govoreći, ni najdeblja stražarska kabanica ne predstavlja više kuću nego što je predstavlja neodeveno telo, jer kao što je duša zalepljena unutra u svome telesnom skrovištu i ne može da se kreće slobodno po njemu, niti može da krene van njega a da se ne izloži velikoj opasnosti od pogibelji (kao kakav neznalica hodočasnik koji prelazi snežne Alpe u zimu), tako, dakle, stražarska kabanica nije toliko kuća koliko je prost omotač ili dopunska koža koja vas obavija. Vi ne možete da stavite u svoje telo police ili orman sa fiokama, pa tako isto ne možete da napravite odaju od svoje stražarske kabanice.

U vezi sa svim tim, mnogo je za žaljenje što jarbolske osmatračnice jedne južnjačke kitarice nisu opremljene onim poželjnim malim šatorima ili najlonima, zvanim vranina gnezda, u kojima su osmatrači grenlandske kitarice zaštićeni od nepogoda ledenih mora. U zabavnoj priči kapetana Slita, pod naslovom *Putovanje između ledenih bregova u potrazi za grenlandskim kitom, a usput i radi ponovnog otkrića izgubljenih islandskih kolonija staroga Grenlanda* – u toj divnoj knjizi priča se kako su na *Glečeru*, kako se zvao valjani brod kapetana Slita, sve osmatračnice bile snabdevene divnim, skoro pronađenim vraninim gnezdima. On je njih nazvao Slitova vranina gnezda u počast samome sebi. Pošto je on bio prvobitni pronalazač i sopstvenik patenta, a nije imao u sebi nimalo smešne lažne skromnosti, smatrao je da, kad dajemo svojoj deci svoja imena (pošto smo mi očevi prvobitni pronalazači i sopstvenici patenata), isto tako treba da dajemo svoja imena i svakom drugom aparatu koji bismo stvorili. Po obliku, Slitovo vranino gnezdo je nešto nalik na bure za spremanje ribe ili na lulu; ono je gore otvoreno, a tu ima jedan pokretni bočni zaklon da vam u

velikoj buri sačuva glavu od jakog vetra. Pošto je utvrđeno za sam vrh jarbola, penjete se u nj kroz jedan otvor na donjem zaklopcu. Na zadnjoj strani, odnosno na strani prema brodskoj krmi, nalazi se udobno sedište sa kožnom fiokom ispod njega za kišobrane, šalove i kapute. Prema vama je kožna polica, da se na njoj drže dozivalo, lula, durbin i druge pomorske potrebe. Kad je kapetan Slit lično bio na jarbolskoj osmatračnici u svom vraninom gnezdu, on veli da je uvek imao pored sebe pušku (isto tako utvrđenu u fioci), zajedno sa pljoskom baruta i sačmi, da bi gađao zalutale narvale ili morske jednorošce skitače kojih je puno po ovim vodama; jer vi ne možete da ih gađate uspešno sa palube zbog vodenog otpora, ali pucati dole u njih nešto je sasvim drugo. Elem, jasno se vidi da je za kapetana Slita bio prijatan posao da opisuje, kao što je činio, sve sitne udobnosti svoga vranina gnezda. Ali mada on nadugačko priča o mnogim tim udobnostima i mada nam on veoma naučno izlaže svoje oglede u tom vraninom gnezdu, s jednim malim kompasom koji je on tu držao s namerom da ispravlja greške koje dolaze od onoga što se zove „mesna privlačnost“ svih magneta kompasnog nosača – greška koja se pripisuje horizontalnoj blizini gvožđa u brodskim daskama, a u slučaju *Glečera* možda i tome što je među njegovom posadom bilo mnogo propalih kovača – velim, mada je kapetan ovde veoma oprezan i naučan, ipak je pored svih njegovih učenih „devijacija busolina postolja“, „azimutskih kompasnih posmatranja“, i „približnih grešaka“, kapetan Slit znao vrlo dobro da on nije bio baš tako duboko utonuo u ta magnetska razmišljanja da bi propustio da ga s vremena na vreme ne privuče ona dobro napunjena mala pljoska, tako zgodno ućušnuta s jedne strane njegovog vraninog gnezda, baš na zgodnom domašaju ruke. Mada se ja, u svemu uzevši, veoma divim ovom hrabrom, čestitom i učenom kapetanu, i čak ga volim, ipak mu mnogo zameram što je tako posve ćutke prešao preko one pljoske, kad je znao kako mu je ona bila veran prijatelj i ugađač tamo gore dok je s rukavicama s jednim prstom i kapuljačom na glavi studirao matematiku visoko gore, u onom ptičjem gnezdu na petnaestak do dvadesetak metara od Pola.

Ali ako mi kitolovci južnih polarnih mora nismo tako udobno smešteni gore kao što su bili kapetan Slit i njegovi Grenlanđani, ipak je ta nezgoda u velikoj meri nadoknađena

veoma suprotnom vedrinom ovih zanosnih mora po kojima većinom plovimo mi ribari južnih mora. Što se mene tiče, ja sam se vukao uz konopce veoma lenjo, zaustavljao se na vrhu da malo proćaskam sa Kvikvegom ili ma kojim drugim koji se smenjuje i koga bih ja mogao zateći tamo; a zatim, popevši se još malo naviše, i prebacivši lenjo nogu preko košnoga krsta, bacio bih prethodno pogled na vodeni pašnjak i tako se najzad popeo do krajnjeg mesta koje mi je određeno.

Dopustite mi da ovde kažem po duši i otvoreno priznam da sam ja bio kukavan stražar. Sa problemom o svemiru koji se vitlao u meni, kako sam mogao – budući ostavljen potpuno samome sebi na takvoj jednoj visini koja rađa misli – kako sam mogao, velim, drukčije no da samo površno izvršujem svoje obaveze u pogledu svih „postojećih naređenja“ za kitarice: „Razrogači oči, pa viči čim nešto spaziš.“

I dopustite mi da vas na ovome mestu ganutljivo opomenem, vas brodovlasnike iz Nantaketa! Pazite, ne unosite u spiskove za svoje oprezno ribarenje nijednog momka mršava lica i upalih očiju; taj je odan nepravovremenim razmišljanjima, on se nudi da stupi na brod sa Fedonom[95] u glavi mesto sa Baudičem.[96] Čuvajte se takvih, velim vam; vaši kitovi moraju biti opaženi pre nego što mogu biti ubijeni, a ovaj mladi platonista upalih očiju vući će vas za vreme od deset stražarenja oko sveta, a neće vas obogatiti ni za pintu spermaceta. Ali ove opomene nisu nikako nepotrebne, jer danas kitolovstvo pruža pribežište mnogim romantičarima, setnim i rasejanim mladim ljudima, koji su se zgadili na mučne brige ovoga sveta pa traže oduške u katranu i kitovom salu. Čajld Harold[97] se dosta često obre na vrhu jarbola kakve nesrećne, razočarane kitarice i u ćudljivoj frazi uzvikuje:

Valjaj se i dalje, duboki i tamnoplavi okeane, valjaj se!
Uzalud hiljade lovaca kitove slanine jedre preko tebe.

Veoma često kapetani takvih brodova prekorevaju te rasejane mlade filozofe i grde ih što ne osećaju dovoljno „interesa“ za to putovanje; nagoveštavaju upola kako su izgubili

svaku čestitu ambiciju, tako da u dnu duše više vole da ne vide kita nego da ga vide. Ali sve je uzalud, ti mladi platonisti misle da im vid nije dobar; kratkovidi su, a šta vredi onda naprezati očni živac? Ostavili su kod kuće svoj pozorišni dvogled.

– Šta je ti, šebeku jedan – reče neki harpuner jednome od ovih momaka – tri godine će sad kako krstarimo, a ti nisi otkrio još nijednog kita! Kitovi su retki kao kokošinji zubi kad god si ti gore.

Možda i jesu, a možda su bili čitavi sprudovi od njih na dalekome vidiku, ali je ovaj rasejani mladić uspavan u takvu opijumsku beščujnost praznine, u nesvesno sanjarenje izazvano mešavinom ritmičkog kretanja valova i misli da je na kraju izgubio svoju ličnost; uzima tajanstveni okean pod svojim nogama za vidljivu sliku one duboke, plave, bezdane duše koja prožima čovečanstvo i prirodu; i svaka čudna, poluviđena lepa stvar koja klizi i beži od njega, i svako nejasno zapaženo, uspravljeno peraje nekog oblika koji se ne raspoznaje, njemu izgleda kao otelovljenje onih begunastih misli, tih jedinih dušinih stanovnika koji neprekidno proleću kroz nju. U tome očaranom raspoloženju tvoj se duh povlači kao oseka tamo otkuda je i došao, razliva se kroz vreme i prostor, kao Kranmerov[98] panteistički pepeo što veje na sve strane, postajući najzad delom svake obale širom celog sveta.

U tebi nema drugog života sada sem ovoga života što se ljulja i koji ti dodeljuje ovaj plemeniti brod što posrće; on ga je pozajmio od mora, a more od nepronicljivih strujanja božjih. Ali dok tako snevaš, dokle god si u tim snovima, pomakni nogu ili ruku za jedan palac; promeni svoj stav ma i najmanje, i tvoja se identičnost vraća sa užasom. Ti lebdiš iznad Dekartova[99] vrtloga. I možda, u podne, po najlepšem vremenu, sa upola prigušenim krikom, padaš kroz taj prozračni vazduh u letnje more da se nikad više ne digneš. Pripazite na to dobro, vi panteisti!

TRIDESET ŠESTA GLAVA
KRMENA PALUBA

(*Ulazi Ahab, zatim svi.*)

Nije to bilo dugo posle onog slučaja s lulom kad se jednog jutra, ubrzo posle doručka, Ahab, po svome običaju, pope na palubu prolazom što vodi od trpezarije. Većina pomorskih kapetana obično šetaju tuda u to doba, kao što se spahije redovno posle obeda malo prošetaju po vrtu.

Uskoro se ču njegov čvrst hod, dok je tamo-amo nogom od slonovače koračao svojim starim putevima po daskama koje su se sasvim navikle na njegov korak, tako da su sve bile skroz nazupčane, kao geološko kamenje, posebnim oznakama njegova hoda. Ako biste se naročito zagledali u njegovo izbrazdano, izborano lice, videli biste još čudnije tragove jedne njegove uvek budne i uvek nemirne misli.

Ali u ovoj prilici te su bore izgledale dublje, isto onako kao što je njegov nervozni korak toga jutra ostavljao dublje tragove. I toliko je Ahab bio obuzet svojim mislima da ste pri svakom njegovom jednolikom okretu, čas kod glavnog jarbola, a čas kod kompasnog postolja, mogli gotovo videti tu misao kako se okreće u njemu čim se on okrene, i korača u njemu čim on zakorači; ona ga je zaista bila toliko obuzela da je potpuno izgledala kao unutrašnje uobličavanje svakog spoljnog pokreta.

– Vidiš li ga, Flask? – šapnu Stab. – Pile što je u njemu kljuje ljusku, uskoro će se izleći.

Časovi su prolazili. Ahab je čas zatvoren u svojoj kabini, čas opet korača palubom, a na licu mu se vidi ista ona verski fanatična namera. Dan se približavao kraju. Odjednom se on zaustavi kod ograde, pa, umetnuvši koštanu nogu u svrdlom izbušenu rupu i uhvativši se jednom rukom za pripunu, naredi Starbaku da sve ljudstvo skupi na krmi.

– Gospodine kapetane! – reče oficir, iznenađen takvim naređenjem, koje se na brodu izdaje retko, samo u kakvim izvanrednim slučajevima.

– Isteraj ih sve na krmu! – ponovi Ahab. – Hej, vi tamo, osmatrači sa jarbola! Silazite!

Kad se celokupna brodska družina skupi i sa radoznalim i pomalo uplašenim licima stade gledati u njega, jer on je bio sličan vidiku u vreme kad bura nailazi – Ahab, pošto brzo pogleda preko ograde, stade nišaniti pogledom po posadi, a onda krete sa svoga stajališta i, kao da nijedne žive duše nema blizu njega, opet zapuca po palubi svojim teškim hodom tamo- amo. Pognute glave i sa šeširom natučenim do pola čela nastavi da korača i ne osvrćući se na čudni šapat među ljudstvom. Stab oprezno šapnu Flasku da ih je Ahab morao zato pozvati ovamo da bi bili svedoci jednog pešačkog podviga. Ali to nije dugo trajalo. Posle mučnog ćutanja, on viknu:

– Šta vi, ljudi, radite kad spazite kita?

– Viknemo da je tu! – bio je živ odgovor oko dvadesetine složnih glasova.

– Dobro! – viknu Ahab, s divljim odobravanjem u glasu, primećujući srdačnu živost koju je tako magnetski izazvalo njegovo neočekivano pitanje.

– A šta radite, ljudi, odmah zatim?

– Spustimo se dole, pa za njim!

– A s kakvom pesmom veslate, ljudi?

– *Mrtav kit il' razlupan čamac!*

Lice je starčevo pri svakome uzviku sve više odobravalo i sve čudnije i žešće se radovalo. Mornari su pak počeli radoznalo

gledati jedan u drugoga, kao da se čude otkuda to da se i sami toliko uzbuđuju na tako prividno besciljna pitanja.

Ali oni usplamteše ponovo kad Ahab, koji se sad upola okrete u svojoj osovinskoj rupi, jednom rukom dohvati visoko gore jednu priponu i gotovo grčevito je steže pa im se obrati ovim rečima:

– Svi ste me vi, jarbolski osmatrači, ranije čuli kako izdajem naređenja povodom Beloga Kita. Gledajte ovamo! Vidite li ovaj španski zlatnik? – i on izdiže jedan veliki svetao zlatnik prema suncu. – To je, ljudi, zlatnik od šesnaest dolara. Vidite li ga? Gospodine Starbak, dodajte mi onaj čekić!

Dok je prvi oficir otišao po čekić, Ahab je lagano trljao zlatnik o peševe svoga kaputa kao da bi mu povećao sjaj i, ne govoreći ni reči, tiho je pevuckao nešto za sebe, proizvodeći neki zvuk tako čudno prigušen i neartikulisan da je to izgledalo kao mehaničko zujanje točkova njegove životne snage.

Primivši od Starbaka čekić, on priđe glavnom jarbolu, sa uzdignutim čekićem u jednoj ruci i pokazujući zlato onom drugom, pa jako dignutim glasom uzviknu:

– Ko mi od vas najavi beloglava kita naborana lica i iskrivljene vilice; ko mi od vas najavi toga beloglavog kita sa tri rupe izbušene na njegovom krmenom peraju – čujte me dobro! Ko mi od vas najavi baš toga Beloga Kita, taj će, momci moji, imati ovu zlatnu paru!

– Ura! Ura! – povikaše mornari dok su, mašući svojim mornarskim navoštanjenim šeširima pozdravljali postupak prikucavanja zlata na jarbol.

– To je Beli Kit, velim vam – nastavi Ahab, bacivši čekić na palubu – Beli Kit. Izbečite oči zbog njega, momci! Zapnite da ugledate belu vodu, a ako vidite makar samo i mehur, vičite odmah.

Za sve su to vreme Taštego, Dagu i Kvikveg gledali čak sa jačim interesovanjem i iznenađenjem nego ostali, a kad bi pomenuto naborano lice i iskrivljena vilica, oni se prenuše kao da je svakoga od njih ponaosob dirnulo neko naročito sećanje.

– Kapetane Ahabe – reče Taštego – taj Beli Kit mora da je onaj isti što ga neki zovu Mobi Dik.

– Mobi Dik? – uzviknu Ahab. – Pa ti onda, Taše, poznaješ Beloga Kita?

– Da on, gospodine kapetane, ne maše malo čudno repom pre nego što se zagnjuri? – reče Gejheder smišljeno.

– A da on, isto tako, ne štrca nekako čudno? – reče Dagu. – Veoma rastresito, za jednu ulješuru, čak i veoma brzo, gospodine kapetane?

– I on imati jedan, dva, tri – o! dobro mnogo gvožđe u njega koža, i to, gospodin kapetan – uzviknu Kvikveg nepovezano – sve zamotati, biti zamotati, kao on – on… – mučeći se da nađe reč i zavrćući svoju ruku sve više kao da vadi zapušač iz boce – kao ono… ono…

– Otpušač! – viknu Ahab. – Dabome, Kvikveg, harpuni leže u njemu svi izvijeni i iskidani; tako je, Dagu, njegovo je štrcanje krupno, kao čitava krstina pšenice, a belo kao gomila naše nantaketske vune posle velikog godišnjeg striženja ovaca; jeste, Taštego, on maše repom kao pocepana prečka[100] u oluji. Dođavola, momci, pa vi ste videli Mobi Dika… Mobi Dika… Mobi Dika!…

– Gospodine kapetane – reče Starbak, koji je sa Stabom i Flaskom sve dosad posmatrao svog pretpostavljenog sa sve većim čuđenjem, ali je najzad izgledao kao da mu je sinula neka misao koja je unekoliko objašnjavala sve ovo čudo – gospodine kapetane, ja sam slušao o Mobi Diku… ali to nije onaj Mobi Dik što je vama odneo nogu?

– Ko ti je to rekao? – viknu Ahab; zatim poćuta, pa reče: – Jeste, Starbak; jeste, mili moji svi odreda, Mobi Dik je odneo moje jarbole; Mobi Dik me je doveo na ovaj mrtvački patrljak na kome evo sad stojim. Jeste, jeste – viknu on uz strašno, glasno, životinjsko jecanje, kao u teško ranjena losa. – Jeste, jeste! To je bio taj prokleti Beli Kit koji me je podsekao; načinio od mene jednog šantucavog trapavka za vjeki vjekov! – Zatim podiže obe ruke, pa sa strašnom pretnjom uzviknu: – Jeste, jeste! I ja ću ga goniti oko Dobre nade i oko Horna, i oko norveškog Mejlstroma, i oko samoga pakla, pre nego što dignem ruke od njega. I zato ste i došli na ovaj brod, momci! Da jurite toga Beloga Kita s obe strane kopna i po svim stranama zemlje, dok

ne ištrca crnu krv i ne zakotrlja se s perajem napolje. Šta velite, momci, hoćete li sad na to da stisnemo ruke jedni drugima? Meni izgledate odvažni ljudi.

– I jeste! I jesmo! – povikaše harpuneri i mornari, pritrčavajući bliže uzbuđenom starcu. – Oštro oko na Beloga Kita; oštro koplje za Mobi Dika!

– Bog vas blagoslovio! – Izgledao je kao da pola jeca, a pola viče. – Bog vas blagoslovio, momci! Poslužitelju! Daj ovamo veliku bocu groga! Ali šta znači to izduženo lice, Starbak? Je l' ti nećeš da goniš Beloga Kita? Zar nemaš smelosti za Mobi Dika?

– Ja imam smelosti za njegovu iskrivljenu čeljust, a i za čeljusti smrti, kapetane Ahabe, ako to lepo ulazi u okvir posla kojim se bavimo; ali ja sam došao ovamo da lovim kitove, a ne da se svetim za svoga komandanta. Koliko će vam buradi dati vaša osveta, ako je postignete, gospodine kapetane? Neće vam mnogo doneti na našem nantaketskom trgu!

– Nantaketski trg! Pih! Ali priđi bliže, Starbak, s tobom se mora prostije. Ako je novac mera, čoveče, i ako su računski ljudi uzeli celu zemlju za svoju blagajnu i opasali je zlatnicima, po jedan na svaka tri dela jednog palca, onda će, da ti kažem, moja osveta doneti jednu veliku nagradu *ovde*!

– Lupa se u grudi – šapnu Stab. – Zašto li to čini? Meni izgleda da odjekuje jako, ali prazno.

– Osveta nemoj životinji! – uzviknu Starbak. – To vas je obuzelo iz slepog nagona! Bezumlje! Besneti protiv jednog nemog stvora, kapetane Ahabe, meni izgleda oskrvnuće.

– Čuj me ti opet, još prostije ću. Svi vidljivi predmeti su, čoveče, samo obrazine od kartona. Ali u svakome slučaju u živome postupku, u nesumnjivom delu, neka nepoznata, ali razborita stvar uobličava crte iza beslovesne obrazine. Ako čovek hoće da udari, neka udari kroz obrazinu! Kako hapšenik može da izađe napolje, sem ako probije kroz zid? Za mene je Beli Kit taj zid, postavljen blizu mene. Ponekad mislim da nema ničeg s onu stranu. Ali dosta! On mi zadaje posla, pretrpava me; ja vidim u njemu odvratnu snagu, sa neshvatljivom zlobom koja je prožima. Ta neshvatljiva stvar je ono glavno što mrzim; i bio

Beli Kit posrednik ili gospodar, ja hoću da iskalim tu mržnju na njemu; nemoj, čoveče, meni da govoriš o oskrvnuću; ja bih i sunce udario kad bi me ono uvredilo. Jer ako bi sunce moglo to da uradi, onda mogu ja ovo drugo; budući da ovde uvek vlada neka vrsta poštene igre, a zavist rukovodi svima stvaranjima. Ali moj gospodar, čoveče, nije čak ni ta poštena igra. Ko je iznad mene? Istina nema granica. Okreni pogled na drugu stranu! Nepodnošljivije od đavoljeg paklenog oka jeste oko kakve budale koja pilji u tebe! Tako, tako! Ti crveniš i blediš; moj je oganj rastopio tvoju srdžbu. Ali slušaj, Starbak, što je u žestini rečeno, to samo sebe poriče. Ima ljudi čije žestoke reči nanose malu uvredu. Ja nisam mislio da te razjaruj em. Pusti to! Pogledaj! Vidi tamo turske one obraze pegaste i mrkožute – žive su i dišu te slike što ih je sunce naslikalo. Neznabožački leopardi – stvorovi koji se ne brinu i ne obožavaju ništa, a žive; i ne traže i ne daju razloge za život koji osećaju! Posada, čoveče, posada! Zar oni nisu složni kao jedan čovek sa Ahabom u ovom pitanju kita? Vidi Staba! Smeje se! Vidi tamo Čileanca! Grohotom se smeje misleći o tome. Usred opšteg orkana, tvoje osamljeno mlado drvo, bacano na sve strane, ne može da se održi, Starbak! I šta je to? Proračunaj ! To je samo toliko da se pomogne kako bi se udarilo jedno peraje; nije to tako neki pregolem podvig za Starbaka. A šta je još? Od tog jednog bednog lova izvesno neće izostati najbolje koplje u celom Nantaketu, kad je svaki mornar s pramca već dokopao brus? A, nešto te zgrabilo i drži te! Vidim, val te diže! Govori! Ta govori! Zbilja, zbilja! To tvoje ćutanje, onda ono govori mesto tebe. (*U stranu.*) Nešto je izletelo iz mojih raširenih nozdrva, on je to udahnuo u svoja pluća. Starbak je sad moj: ne može sad da mi se protivi, bez pobune.

– Bože, čuvaj me! Bože, čuvaj nas sve! – promrmlja Starbak tiho.

Ali u svojoj radosti zbog omađijanog nemog pristanka oficireva, Ahab ne ču njegovo kobno prizivanje, niti pak tiho smejanje iz spremišta, niti pak proročko podrhtavanje vetra među užadi tako puno slutnje, niti pak šuplje udaranje jedra o jarbole, kao da im za trenutak srca zastadoše. Jer opet se Starbakove oborene oči zasjaše životnom upornošću; podzemni smeh izumre; vetrovi nastaviše da duvaju; jedra se ispuniše; brod

je posrtao i valjao se kao i ranije. O, vi saveti i opomene, što ne ostanete, kad ste već došli? Ali vi ste više predskazanja nego opomene, vi senke! Ali niste toliko predskazanja spolja koliko ste proveravanje stvari koje se dešavaju unutra. Jer sa malo spoljnih znakova da nas primoraju na nešto, najdubije potrebe našeg bića ipak nas teraju napred.

– Do vrha! Do vrha! – viknu Ahab.

Primajući kalajni vrč, pun-puncat, i okrećući se harpunerima, on im naredi da isture svoje oružje.

Zatim ih sve svrsta ispred sebe, blizu motovila, sa harpunima u rukama, dok su njegova tri oficira stajala kraj njega sa svojim kopljima, a ostatak brodske posade načinio je krug oko ove grupe; stajao je za trenutak i pažljivo merio očima svakog čoveka svoje posade. Ali te divlje oči susretoše se s njegovim kao što se zakrvavljene oči prerijskih vukova sreću sa vođinim očima pre nego što jurne na njihovom čelu po bizonovom tragu; ali, avaj, samo da bi upali u Indijančevu skrivenu klopku.

– Pij, pa daj dalje! – viknu on, dodajući prepunjen vrč najbližem mornaru. – Sad neka pije samo posada. Obređujte se, obređujte! Brz potez – dug gutljaj, momci! Peče kao satanin papak. Tako, tako! Klizi unaokolo odlično. Širi se kroz telo; žaca kao zmijino hitro oko! Dobro je; već je gotovo suv. Onim putem ode, ovim se vraća. Dodajte ga meni – prazan! Momci, vi mi ličite na godine; tako one ispunjeni život progutaju i on ode. Poslužitelju, napuni opet!

– Pazite sad, junaci! Ja sam vas poređao sve oko ovog motovila; vi, oficiri, stanite pored mene sa svojim kopljima; a vi, harpuneri, stanite tamo sa svojim gvožđima; a vi, kršni mornari, okružite me, te da mogu na neki način ponovo da oživim plemeniti običaj svojih predaka kitolovaca. O, momci, vi ćete već sad to videti… Šta je, poslužitelju, vraća se vrč? Ni zla para se ne vraća brže! Dodajder mi ga! I evo, ovaj bi vrč, pun do vrha, opet obredio sve, da se nije umešao Sveti Vido[101]… Čisti se, drhtavice!

– Oficiri, napred! Ukrstite koplja potpuno preda mnom. Dobro je! Pustite me da dodirnem osovinu. – Govoreći tako, on ispruženom rukom obuhvati tri blistava koplja oko mesta gde su

se ukrstila; radeći to, on ih iznenadno i nervozno steže gledajući za to vreme pažljivo od Starbaka do Staba, od Staba do Flaska. Izgledalo je kao da on nekom bezimenom unutrašnjom voljom želi da ubaci u njih isto ono plameno oduševljenje što se nagomilalo u lajdenskoj boci njegovog sopstvenog magnetskog života. Tri se oficira prepadoše pred njegovim strogim, napregnutim i tajanstvenim izgledom. Stab i Flask pogledaše u stranu od njega; čestito Starbakovo oko gledalo je dole.

– Uzalud! – viknu Ahab – ali možda je dobro. Jer da ste vas trojica samo jednom dobili udarac punom snagom, onda bi moja sopstvena električna sila, onda bi ona možda iščezla iz mene. A možda bi vas i na mestu ubila. Dole koplja! A sad vas oficire postavljam za peharnike mojoj trojici neznabožačkih rođaka tamo – onoj trojici veoma uvažene gospode i plemića, mojim hrabrim harpunerima. Prezirete tu dužnost! A šta onda kad veliki papa pere noge prosjacima služeći se tijarom mesto vrča? O, moji slatki kardinali, vaša dobrodušnost prema nižem od sebe navešće vas na to. Ja vam ne naređujem; vi to sami hoćete. Presecite omotane konopce i izvucite motke, harpuneri!

Tri harpunera, izvršivši ćutke naređenje, sad su stajali sa izdvojenim gvozdenim delom svojih harpuna, dugačkim neke tri stope, i držali ih, sa bodljama naviše pred njim.

– Nemojte me ubosti tim oštrim čelikom! Prevrnite ih; prevrnite ih na drugu stranu! Zar vi ne znate za pehar na dnu? Izvrnite ih da čašica dođe gore! Tako, tako! A sad, vi peharnici, priđite! Gvožđa! Uzmite ih! Držite ih dok ja punim!

Bez oklevanja, lagano idući od jednog oficira do drugog, on napuni do vrha harpunske čašice plamenom tečnošću iz vrča.

– Eto, stojite trojica prema trojici. Odajte hvalu ubistvenim čašicama! Upotrebite ih, vi koji ste sad načinjeni delovima jednog nerazlučnog saveza. Ha, Starbak! Pa delo je gotovo! Eno tamo sunce sad čeka da to odobri, pa da zađe. Pijte, harpuneri ! Pijte i zakunite se, momci, koji popunjavate prednji smrtonosni deo kitolovnog čamca – smrt Mobi Diku! Bog neka nas sve progoni ako mi ne budemo gonili Mobi Dika do njegove smrti !

Dugačke čaše od bodljikava čelika bile su dignute uvis; i uz psovke i uzvike protiv Beloga Kita piće je ispijeno u jednome

potezu. Starbak preblede, okrete se i zadrhta. Još jednom, poslednji put, ponovo napunjeni vrč zareda među raspomamljenom posadom; i kad Ahab mahnu na njih slobodnom rukom, svi se raziđoše, a on se povuče u svoju kabinu.

TRIDESET SEDMA GLAVA
ZALAZAK SUNCA

Kabina; kraj prozora na krmi Ahab sedi sam i gleda napolje:

Ja ostavljam beli i mutan trag; blede vode, bleđi obrazi, ma kuda brodio. Zavidljivi valovi sa strane nadimaju se da bi prekrili moje tragove; neka ih, ali najpre ću ja proći.

Tamo, preko ivice pehara koji se jednako preliva, topli se valovi rumene kao vino. Zlatno čelo odmerava dubinu plavetnila. Gnjurac sunce, koje lagano seda još od podne, zalazi; moja se duša uznosi; on se iznurava na svojoj beskrajnoj uzbrdici. Da nije preteška kruna što je nosim? Ova gvozdena kruna Lombardije?[102] A ipak, ona blista od silnog dragog kamenja; ja, njen nosilac, ne vidim njene daleke odseve, već mračno osećam da nosim nešto što zasenjuje i zbunjuje. Gvožđe je ovo – ja to znam – nije zlato. I razbijeno je – osećam to; izreckana me ivica mnogo tišti; moj mozak, izgleda, udara u čvrsti metal; čelična je moja lobanja i ne treba meni šlem ni u bojevima gde mozgovi prskaju.

Suva vrelina na mome čelu? O, bilo je doba kad me je sunčevo rađanje plemenito podsticalo, kao što me je zalazak njegov milovao. Sad više ne. Ova ljupka svetlost ne svetli meni; svaka ljupkost za mene je pečal, jer nikad više ne mogu da uživam u njoj. Obdaren visokim razumevanjem, meni nedostaje ona sitna moć uživanja; proklet, najlukavije i najzlobnije! Proklet usred raja! Laku noć! laku noć! (*Odmahujući rukom, on*

se povlači s prozora.)

Nije to bila neka teška dužnost. Mislio sam naći ću bar jednog upornog; ali moj jedini zupčasti krug ulazi u sve njihove različite točkove, i oni se okreću. Ili, ako hoćete, kao neki mravinjaci baruta svi oni stoje preda mnom, a ja sam njihova žižica. O, teško je to! Jer paleći druge, i sama žižica mora da se potroši! Na šta sam se usudio, voljno sam uradio; a što hoću, to ću i uraditi! Oni misle da sam lud – Starbak tako misli; ali ja sam demonski čovek, ja sam pomamljena pomama! Ta je divlja pomama samo utoliko smirena što shvata samu sebe! Proročanstvo je reklo da ću ja biti rastrgnut. I zbilja! Ja sam izgubio ovu nogu. A ja sad proričem da ću rastrgnuti svoga rastrgivača. I tako, biću prorok i ispunjivač proročanstva. To je nešto više nego što ste vi, veliki bogovi, ikada bili. Ja vam se smejem i vičem na vas, igrače kriketa i boksere, na vas gluve Berkove i slepe Bendigoe![103] Neću ja da kažem kao što đaci govore siledžijama: Ponesi se s nekim ko je tvoga rasta; ne udaraj *mene*! Ne, vi ste me udarcem sravnili sa zemljom, a ja sam se opet uspravio; ali vi ste pobegli i sakrili se. Izađite iza svojih džakova od pamuka! Nemam ja dugačak top da vas domašim. Hodite, Ahab vas pozdravlja; hodite da vidite možete li me skrenuti s puta. Da me skrenete? Ne možete da me skrenete, inače biste skrenuli sami sebe! Čovek vas je tu uhvatio. Da me skrenete? Put do moga određenog cilja obložen je gvozdenim šinama, a duša mi je ižlebljena da juri po njima. Preko nemerljivih ždrela, kroz izdubljena srca planina, ispod vododerina, jurim ja bez greške! Ni prepreke, ni oštrog skretanja na tome železnom putu!

TRIDESET OSMA GLAVA
SUMRAK

Kraj glavnog jarbola; Starbak se na nj naslonio:

Moja je duša gore nego savladana, pod suviše čvrstom rukom, i to rukom jednog pomamnog čoveka! Nepodnošljivo boli to što zdrav razum mora da položi oružje na takvom bojnom polju! Ali on se probio duboko dole i rasprsnuo sav razum iz mene! Mislim da vidim njegov bezbožni cilj; ali osećam da mu moram pomoći da do njega dođe. Hteo ja, ne hteo, nešto neizrecivo vezalo me za nj; vuče me konopcem za koji nemam noža da ga presečem. Užasan starac! Ko je iznad mene?, viče on. Da, on bi hteo da bude demokrata prema svima onima gore, a gledaj ga kako je besan prema svima onima dole! O, ja jasno vidim svoju bednu službu – da se pokoravam buneći se i, što je još gore, da mrzim sa prisenkom sažaljenja! Jer u njegovim očima ja čitam neki mračan jad koji bi mene smežurao kad bih ga ja nosio u sebi. Ipak, ima nade. Vreme i plima daleko teraju. Omrznuti kit ima okrugli vodeni svet da pliva u njemu, kao što mala zlatna ribica ima svoju staklenu loptu. Bog može potisnuti u stranu njegov bogohulni cilj. Ja bih obodrio svoje srce da ono nije kao olovo. Ali ceo moj časovnik je odslužio svoje; moje srce, taj teg što sve proverava, ostalo je bez ključa da bih opet mogao da ga navij em.

(*Sa kaštela se čuje huka neke lumperajke.*)

O, bože, ploviti sa jednom tako neznabožačkom posadom

koja u sebi ima malo traga od ljudske matere! Okotili se negde kraj ajkulskog mora. Beli Kit je njihova polugorgona.[104] Slušaj! Paklena vreva! Lumperajka sve bučnija! Gle, kako je nemo ćutanje na krmi! Čini mi se to je slika života. Sasvim napred kroz blistavo more probija se veseli, za borbu spremni takmičarski pramac, ali samo zato da bi za sobom vukao mračnoga Ahaba, koji tamo duboko premišlja u svojoj kabini na krmi, izgrađenoj iznad mrtve vode brodskog traga, i za kojom se posle čuje vučje krkljanje. Sav se stresem na ovo dugačko zavijanje. Mir vi, lumparoši, pa stražu postavljajte! O, živote! Baš u jednom ovakvom času, kada je duša utučena i zauzeta saznanjem – ova divlja, beslovesna stvorenja moraju da održavaju svoj život! Oh, živote! Ja baš sad istinski osećam prikriveni užas u tebi! Ali to nisam ja! Taj je užas van mene, i ja ću sa blagim osećanjem čovečnoga u sebi ipak pokušati da se borim protiv vas, jezive aveti budućnosti! Pomozite mi, pridržite me, dajte mi čvrstine, o, vi blagosloveni uticaji!

TRIDESET DEVETA GLAVA
PRVA NOĆNA STRAŽARSKA SMENA

Stab sâm krpi konop jarbolskog krsta:

Ha! Ha! Ha! Ha! Hm! Da pročistim grlo! Odonda sve mislim o tome, i to ha-ha je krajnja posledica. Zašto tako? Zato što je smeh najpametniji, najlakši odgovor na sve što je čudno. I neka bude šta bude, jedna uteha uvek ostaje – jedna sigurna uteha da je sve predodređeno. Nisam čuo ceo njegov razgovor sa Starbakom, ali za moje jadno oko, Starbak je onda izgledao nekako onako kako sam se ja osećao pre neko veče. Zacelo ga je stari Mogul[105] udesio. Ja sam to zapazio, znao sam to; da sam imao dara, mogao sam lako to i da proreknem – jer kada sam bacio pogled na njegovu lobanju, ja sam to video. Pa dobro, Stabe, mudri Stabe – tako mene zovu – dobro, Stabe, pa šta s tim, Stabe? Ovde je neka lešina. Ne znam ja šta sve još može da naiđe, ali neka bude šta bude, ja ću poći smejući se. Takvo jedno vragolasto gledanje ispod oka što vreba iz svih naših strahota! Ja se čudno osećam. Fa, la! Tra-la-la! Šta li sad radi moja sočna kruškica kod kuće? Oči će da isplače? Verovatno je priredila poselo harpunerima što su poslednji stigli, vesela kao zastava na fregati, a i ja sam isti takav – fa, la tra-la-la! O…

I pićemo noćas lakih srca,
u čast ljubavi vesele i prolazne

kao mehurići što plivaju na ivici pehara,
i lome se na usnama kad ih sretnu.

Valjan je to stih… Ko zove? Gospodin Starbak? Evo me, evo, gospodine… (*U stranu.*) On je moj pretpostavljeni, a i on ima svoga, ako se ne varam… (*Glasno.*) Evo me, evo, gospodine, baš dovršavam ovaj posao… idem.

ČETRDESETA GLAVA
PONOĆ, KAŠTEL

Harpuneri i mornari

(*Prvo jedro se diže i otkriva stražare gde stoje, vrzmaju se tamo-amo, naslonili se i leže u raznim položajima, a svi pevaju u horu.*)

Uzdravlje i zbogom ostajte, španske gospe!
Uzdravlje i zbogom ostajte, gospe iz Španije!
Naš kapetan je naredio…

Prvi nantaketski mornar

O, momci, ne budite setni; ne valja to za varenje! Uzmite nešto za jačanje kao ovo ja. (*Peva, a svi ga prate.*)

Naš kapetan na palubi stajaše,
sa dogledom u ruci,
gledajući hrabre kitove
što duvaju na svaku obalu.
O, dajte burad s konopcima u čamce, momci,
i stojte kraj svojih konopa od jarbolskih krstova,

i uhvatićemo jednoga od onih divnih kitova
pomoz 'te, momci, pomoz 'te!
Tako! Veseli mi budite, momci!
Srca neka vam nikad ne malakšu!
Dok smeli harpuner gađa kita!

Oficirov glas sa zadnje palube

Hej, poslednja noćna smena straže, napred!

Drugi nantaketski mornar

Hor, stoj! Ej, smeno, tamo! Čujete li, stražari? Zazvoni smeni za dvanaest. Pipe, ti crni đavole! Pusti mene da ja pozovem smenu. Ja imam zgodna usta za to – kao bačva. Tako, tako. (*Zavlači glavu dole u grotlo.*) Stražari desne strane, hej, stražari poslednje noćne smene! Glavački gore!

Holandski mornar

Fino dremanje noćas, druže; zgodna noć za to. Vidim ja to po vinu našeg starog Mogula: jedne sasvim umrtvi, dok druge osokoli. Mi pevamo; oni spavaju – zbilja, leže dole kao klade. Opet ih treba zvati. Hajde, uzmi onu bakrenu trubu, pa ih na nju pozovi. Reci im da prestanu sanjati o svojim curama. Kaži im da je vaskrsenje; poslednji celov neka dadu, pa da pođu pred strašni sud. Tako to ide… tako, tako; nisi ti pokvario gušu jedući amsterdamski maslac.

Francuski mornar

Mir, momci! Dede malo da sitno poigramo pre nego što se ukotvimo u zalivu Guberača. Šta velite? Evo dolazi druga smena. Uspravite se! Čvrsto! Pipe! Mali Pipe! Deder ovamo tvoj tamburin!

Pip (*Zlovoljan i sanjiv.*)

Ne znam gde je.

Francuski mornar

Udri se onda po trbuhu i maši ušima. Igrajte, ljudi, velim; veseo je svet; ura! Dođavola, zar nećete da igrate? Da se postrojimo sad po indijanski, pa da jurnemo, pa onda ono duplo trupa-trup. Navali! Poskoči! Poskoči!

Islandski mornar

Ne dopada mi se tvoj pod, druže; mnogo je gibak za moj ukus. Ja sam svikao na ledene podove. Žao mi je što kvarim raspoloženje, ali izvinite!

Malteški mornar

I meni takođe; gde su ti devojke? Ko će, sem budale, da uzme svoju levu ruku desnom i da kaže samome sebi: kako ste? Gde su nam igračice? Ja moram da imam igračicu.

Sicilijanski mornar

Da, devojke i zelengaj! A onda ću ja skakati s vama; more, u skakavca ću se pretvoriti!

Mornar s Dugačkog ostrva

Lepo, lepo, namrštenjaci, ima nas još mnogo. Žanjite žito dok možete, velim vam. Uskoro će sve noge biti požnjevene. A, evo dolazi muzika! Sad s njom!

Azorski mornar (*Penje se uz grotlo i udara u tamburin.*)

Evo ti, Pipe; a tu je i lančanik vitla za sidro. Penji se gore! Dede, momci!

(*Polovina njih igraju uz tamburin; neki odlaze dole; neki spavaju ili leže među smotuljcima konopaca. Silne psovke.*)

Azorski mornar (*Igrajući.*)

Teraj, Pipe! Gurni, potrčkalo! Učvrsti, uvrsti, zategni, potegni, potrčkalo! Neka poleti kao vetar; polomi praporce!

Pip

Praporce, kažete? Eno i drugi ode, otpade; toliko ja udaram.

Kineski mornar

A ti zveckaj zubima i raspali dalje; načini pagodu od sebe.

Francuski mornar

Ludo, veselo! Digni, Pipe, digni svoj obruč da skočim kroz njega! Razmaknite prečke, pocepajte se!

Taštego (*Pušeći mirno.*)

To je beli čovek; on to zove zabava: pih! Štedim ja svoj znoj.

Stari mornar iz Mena

Ja se pitam da li se ovi veseli mladići dosećaju iznad čega oni to igraju. Ja ću igrati na vašem grobu, hoću bogme – to je najstrašnija pretnja vaših veština koje se noću nose s vetrovima po rogljevima. O, Hriste! Kad čovek pomisli na mlade mornarice i na žutokljunastu posadu! Dobro, dobro; neka je ceo svet kao lopta, kao što vi učenjaci smatrate, i onda je pravo da se načini od njega okrugla dvorana za igranje. Igrajte samo, momci, mladi ste; i ja sam nekada bio mlad.

Treći nantaketski mornar

Lakše bre!… Auh! Pa ovo je gore nego da veslaš za kitovima po zatišju… Dajder, Teše, jedan dim.

(*Prekidaju igru i skupljaju se u gomilice. Za to vreme nebo se smrači – vetar raste.*)

Indijski mornar

Tako mi Brame, momci, biće mokre plovidbe uskoro. Na nebu rođeni visokoga toka Gang pretvorio se u vetar! Pokazuješ svoje crno lice, Šivo!

Malteški mornar (*Izvalio se i maše kapom*.)

Sad je red na valove – snežne kape imaju sad da igraju. Uskoro će da zatresu svojim kićankama. A da su nešto svi ovi valovi žene, ja bih se utopio, pa bih se tako vitlao s njima zauvek! Nema ničeg tako slatkog na zemlji – raj mu ravan nije! – kao oni hitri pogledi i tople pomamne grudi u igri kad isturene ruke kriju zrele, nabubrele grozdove.

Sicilijanski mornar *(Izvalivši se.*)

Ne govori mi o tome! Čuj, momče – brzo splitanje nogu – vitko gibanje – sramežljivo držanje – podrhtavanje! Usna! Srce! Bedra! Sve te miluje: neprekidno dodiruj pa idi! Ne okušaj, pazi, inače naiđe zasićenost. E, bezbožniče? (*Ćuška ga laktom*.)

Mornar sa Tahitija (*Izvaljen na asuri.*)

Živela sveta golotinja naših igračica! Hiva, hiva! Ah, Tahiti! Pod niskim velovima i visokim palmama! Još se ja odmaram na tvojoj asuri, ali mekano zemljište se izmaklo! Vidim te ja ispletenu u šumi, asuro moja! Zelena kad sam te prvoga dana odande doneo; a sad islužena i sasvim svela. Eh, teško meni ! Ni ja ni ti ne možemo da podnesemo tu promenu! A šta bi bilo onda kad bismo se presadili pod tamošnje nebo? Čuj em li ja šumne struje pirohitskih oštrica od kopalja kad skaču niz provalije i poplavljuju sela? Vihor, vihor! Diži se, grbino, i dočekaj ga! (*Skače na noge*.)

Portugalski mornar

Kako se more valja, šljepkajući o bokove! Pomozite, sokoli, da se jedra podvežu! Vetrovi baš sad ukrštaju mačeve, sve će se izmešati kad grunu.

Danski mornar

Škripi, škripi, stari brode! Sve dok škripiš, dotle i držiš! Žestoko! Onaj te oficir tamo drži čvrsto. Ne plaši se on ni koliko ona ostrvska tvrđava na Kategatu, nameštena tamo da tuče Baltičko more topovima koje šibaju oluje, a na kojima se zgrudnjava morska so!

Četvrti nantaketski mornar

Ne zaboravite da je njemu tako naređeno. Čuo sam staroga Ahaba kad mu je kazao da mora uvek da preseče oluju, onako kao što pištoljem razbijaju vodeni mlaz. Raspalite brodom pravo u nju!

Engleski mornar

Dođavola! Pa taj je starac jedna sjajna stara siletina! A mi smo momci koji će mu uloviti njegova kita!

Svi

Zacelo! Zacelo!

Stari mornar iz Mena

Kako se klate ona tri bora! Borovi su najčvršća vrsta drveta kad treba da žive presađeni ma na koje drugo zemljište, a ovde nema druge zemlje do ove proklete ilovače što je nosi posada. Čvrsto, krmanoši! Čvrsto! Ovo je takvo vreme kada se junačka srca krše na kopnu, a izvrnuta brodska korita pucaju na moru. Naš kapetan ima oznaku od rođenja. Pogledajte tamo, mladići, eno druge oznake na nebu – avetinjski bleda, vidite li, a sve je drugo crno kô katran.

Dagu

Pa šta s tim? Ko se crnog plaši, mene se plaši! Ja sam od toga isklesan!

Španski mornar (*Za sebe.*)

Ah, on hoće da zastrašuje! Ona stara mržnja budi se u meni… (*Prilazeći.*) Zbilja, harpuneru, tvoja je rasa neporečno mračna strana čovečanstva – uz to đavolski mračna. Bez uvrede.

Dagu (*Mrgodno.*)

Ni najmanje.

Mornar sa Svetog Jaga

Taj je Španac lud ili pijan. Ali to ne može biti, inače bi u ovom jedinom slučaju plamena tečnost našeg starog Mogula imala nekako sporo dejstvo.

Peti nantaketski mornar

Šta ja ovo vidim? Seva? Tako je.

Španski mornar

Ne, Dagu pokazuje svoje zube.

Dagu (*Skočivši.*)

Gutaj to nazad, kepeče! Bela koža, slaba posla!

Španski mornar (*Polazeći mu u susret.*)

Iseći ću te kao repu! Krupna telesina, sitan duh!

Svi

Tuča! Tuča! Tuča!

Taštego (*Uz kolut dima.*)

Tuča dole, tuča gore – bogovi i ljudi – i jedni i drugi svađalice! Auh!

Mornar iz Belfasta

Tuča! Oho-ho, tuča! Neka je blagoslovena Devica, tuča! Dela, terajte!

Engleski mornar

Pravilna igra! Istrgnite Špancu nož! Ukrug, ukrug!

Stari mornar iz Mena

Postrojte se. Tako! Okružen vidik. Na toj je areni Kain ubio Avelja. Prijatan posao, pravi posao! Zar ne? Pa što li si onda, bože, načinio arenu?

Oficirov glas sa zadnje palube

Posluga ka konopcima za dizanje jedra! Savijaj gornja krsna jedra! Pomozi da se podvežu košni krstovi!

Svi

Oluja! oluja! Skačite, veseljaci moji!

(*Oni se raspršte.*)

Pip (*Zgrčivši se ispod vitla.*)

Veseljaci? Bog neka je na pomoći takvim veseljacima! Tres, tras! Eno ode prednje leto jarbola! Bim-bam! Bože! Zagnjuri se niže, Pipe, amo nailazi vršni krst! Ovo je gore nego naći se u zakovitlanim šumama poslednjeg dana u godini! Ko bi sad išao da se pentra za kestenje? Ali, eto, oni idu, i svi psuju, a ja ne. Lepi su im izgledi; oni su na putu za nebo. Drž' se čvrsto! Auh, da grozne oluje! Ali oni momci tamo su nešto još gore – oni su bela oluja, jer to su. Bela oluja, Beli Kit! Evo ovde sam baš sad čuo sve njihovo brbljanje, i Beli Kit – pih, pih! – ali pomenuše samo jednom i samo večeras! – a ja od toga zvečim sav kao moj tamburin – onaj matori zmijski car zakleo ih je da ga love! O, ti veliki beli bože, tamo negde gore u ovoj tmini, smiluj se na ovog malog dečka ovde dole; sačuvaj ga od svih ljudi čija utroba nije takva da oseća strah!

ČETRDESET PRVA GLAVA
MOBI DIK

Ja, Ismail, bio sam jedan član te posade; moji su uzvici odletali uvis sa uzvicima ostalih; moja se zakletva zavarila s njihovima; i što sam jače vikao, tim sam jače prikivao i zakucavao svoju zakletvu zbog straha u duši. Neko divlje, tajanstveno saosećanje bilo je u meni; Ahabova neugasiva krvna osveta izgledala je kao moja lična. Otvorenim ušima sam slušao priču o tom ubilačkom čudovištu protiv koga smo ja i svi položili zakletvu na besnu osvetu.

Neko vreme u prošlosti, mada samo s prekidima, jurio je sam-samcit Beli Kit bez pratnje, po ovim divljim morima u koja su većinom zalazili lovci na ulješure. Ali nisu svi oni znali za njega. Samo ga je srazmerno malo njih videlo znajući da je to on, dok je broj onih koji su dosad stvarno i svesno vodili borbu s njim bio zbilja mali. Jer zbog velikog broja kitarica koje krstare za kitovima; zbog toga što su one nepravilno rasturene po celoj vodenoj površini, gde su mnoge od njih avanturistički terale sa svojim istraživanjima duž pustih geografskih širina tako da su retko, ili nikad, za svih dvanaest meseci na svome pravcu srele i jednu jedinu jedrilicu ma koje vrste koja bi im kazala novosti; zbog neobične dužine svakog pojedinog putovanja; zbog neutvrđenosti vremena kada će se otploviti za zavičaj; zbog sveg tog, a i zbog drugih okolnosti, neposrednih i posrednih, sve je to dugo sprečavalo da se kroz svu kitolovnu mornaricu rasturenu

širom sveta raznesu vesti o Mobi Diku koje bi ga tačno opisivale. Teško se moglo sumnjati u to što su nekoliko brodova javili da su u to i to vreme ili na tom i tom podnevku naišli na nekakvog kita ulješuru neobične veličine i neobično zlog, koji je umakao, pošto je naneo veliko zlo svojim napadačima. Po izvesnim mišljenjima, slušajte, nije bila nedopuštena pretpostavka da je taj kit o kome je reč morao biti niko drugi do Mobi Dik. Međutim, kako je u poslednje vreme lov na ulješure bio obeležen raznim i neretkim primerima velike divljine, lukavstva i zloće napadnutog čudovišta, dešavalo se da su lovci koji su slučajno i ne znajući vodili borbu baš sa Mobi Dikom – možda u većini slučajeva bili voljni da pripisuju posebne užase koje je on stvarao pre opasnostima koje postoje u lovu na ulješure na pučini uopšte nego nekom naročitom kitu. I tako se, većinom, među kitolovcima gledalo dosad na kobni sudar između Ahaba i toga kita.

A što se tiče onih koji su, čuvši ranije o Belome Kitu, slučajno ga i videli, u početku su oni, većinom, isto onako smelo i neustrašivo silazili u čamce za njim kao i za svakim drugim kitom te vrste. Ali na kraju krajeva, velike su nesreće počele da se dešavaju u ovim napadima – nisu bile ograničene samo na iščašene šake ili stopala, polomljene udove ili proždrljivo otkinute delove tela – već kobne u najvećem stepenu kobnosti. Sve te ponavljane razorne odbrane gomilale su i trpale sve svoje užase na račun Mobi Dika. Te su stvari otišle tako daleko da su pokolebale čvrstinu mnogih hrabrih kitolovaca do kojih je slučajno doprla priča o Belome Kitu.

A, uz to, svakojaki glasovi nisu propustili da preteraju i da time načine još strašnijim istinite priče o ovim smrtonosnim sukobima, jer ne samo da basnoslovni glasovi sasvim prirodno proističu iz samoga sadržaja svih čudnih strašnih događaja – kao što oboreno drvo rađa gljive – već u pomorskom životu, mnogo više nego u životu na čvrstoj zemlji, čudnih glasova ima mnogo, gde god za njih postoji odgovarajuća stvarnost da se za nju zalepe. A kao što more prevazilazi kopno u toj stvari, tako i kitolovstvo prevazilazi svaku drugu vrstu pomorskog života po čudnovatosti i strahovitosti glasova koji ponekad tamo kruže. Jer ne samo da kitolovci kao celina nisu izuzeci u pogledu onog

neznanja i praznoverstva naslednog kod svih mornara, već od svih mornara oni su, po svemu sudeći, više nego iko drugi najneposrednije dovedeni u dodir sa svačim što je jezivo čudno u moru; oni ne samo što svojim rođenim očima gledaju njegova najveća čudovišta licem u lice već se i gušaju s njima. Sam u tako bestraga udaljenim vodama, mada ste brodili hiljadu milja i prošli hiljadu obala, niste došli nigde pod krov, do kakvog izrezanog kamina ili ma do čega gostoljubivog ispod toga dela sunca; na takvim geografskim širinama i dužinama, a naročito obavljajući takav jedan zanat kakav on obavlja, kitolovac je okružen uticajima koji svi teže da oplode njegovu maštu, tako da ona mnogo i silno rađa.

Nije onda nikakvo čudo što su, šireći se sve više i više prosto time što prelaze preko sasvim pustih vodenih prostora, naduvani glasovi o Belome Kitu na kraju krajeva primili u sebe svakojake nezdrave nagoveštaje i naglašaje tek zametnute o natprirodnim silama koje su u izvesnim slučajevima osposobile Mobi Dika za nove strahote, koje nisu pozajmljene ni od čega vidljivog. Tako da je najzad on u mnogim slučajevima zadavao takav strah da je bilo malo tih kitolovaca koji su, makar da su samo preko tih glasova čuli za Beloga Kita, bili voljni da se sukobe sa njegovim opasnim čeljustima.

Ali tu su delovali još i drugi, važniji, praktični uticaji. Čak ni do dana današnjega prvobitni ulješurin ugled, kao kita po strahoti izdvojenog od svih drugih vrsta levijatana, nije izumro u sećanju kitolovaca kao staleža. Ima i dan-danji i takvih ljudi među njima koji bi, možda – mada su razumni i dovoljno smeli da izazovu na megdan grenlandskog ili pravog kita – bilo zbog neiskustva u tom poslu, ili zbog nestručnosti, ili zbog plašljivosti, odbili da se bore sa ulješurom. U svakom slučaju, ima tušta i tma kitolovaca, a naročito među onim kitolovnim narodima koji ne plove pod američkom zastavom, koji se nisu nikad sukobili s ulješurom, već čije se jedino znanje o levijatanu ograničava na prostačko čudovište koje je prvobitno lovljeno na severu. Sedeći na rešetki nad grotlom, ovi bi ljudi slušali pažljivo i preplašeni, kao deca kraj ognjišta, neobične, čudne priče o kitolovstvu po južnim polarnim morima. Nigde se izvanredna strahovitost ogromne ulješure ne shvata sa tako

dubokim osećanjem kao na brodovima koji udaraju u nju svojim pramcem.

I kao da je ispred sada proverene stvarnosti njegove sile bacilo senku legendarno doba, nailazimo na neke knjige prirodnjaka – Olasena i Povelsona – koji izjavljuju kako je ulješura strah i trepet ne samo za svako drugo stvorenje u moru već je isto tako neverovatno divljačna i stalno žedna ljudske krvi. Pa čak ni u mnogo docnije vreme, kao u doba Kivjea, takvi i njima slični utisci nisu se još bili izgubili, jer u svojoj *Prirodopisnoj istoriji* i sam Baron tvrdi da, čim ugledaju ulješuru, sve ribe (uračunavajući tu i ajkule) „spopadne najluđi strah" i da se one „često bežeći glavačke tresnu o stene tako silno da odmah uginu". I ma koliko da opšta iskustva u ribarstvu mogu da ublaže izveštaje kao što su ovi, ipak u svojoj punoj strahoti, čak i u Povelsonovom primeru o krvožednosti, sujeverno verovanje o njima oživljuje u sećanju kitolovaca u izvesnim teškim trenucima njihova poziva.

Tako su se, prestrašeni pričanjima i predskazanjima u vezi s njim, podosta ribara sećali, povodom Mobi Dika, ranijih dana lova na ulješuru kad je bilo često teško navesti kitolovce koji su imali dugih iskustava u lovu na pravoga kita da se ukrcaju i krenu u opasnosti ove nove i teške borbe. Takvi su ljudi protestovali govoreći kako, mada se drugi levijatani mogu sa puno nade goniti, ipak nije za smrtna čoveka da juri za jednom takvom nemani kao što je ulješura i da je gađa kopljem, i da bi pokušati tako nešto značilo neizbežno biti brzo odvučen u večnost. O ovome predmetu ima nekoliko raznih dokumenata koji se mogu razgledati.

Pa ipak ih je bilo koji su, i uprkos tome, bili gotovi da idu u lov na Mobi Dika, i još mnogo veći broj onih koji su, čuvši samo sa daljine slučajno o njemu nedovoljno jasno, bez ikakvih naročitih pojedinosti o nekoj određenoj nesreći i bez sujeverja koje uz to ide, bili dovoljno smeli da ne beže od borbe ako se ona naturi.

Jedan od čudnih glasova koje smo pomenuli, a koji se bar dovode u vezu sa Belim Kitom u glavama onih što su skloni praznovericama, jeste natprirodno shvatanje da je Mobi Dik svuda i na svakom mestu, da su na njega zbilja nailazili na

suprotnim geografskim širinama u jednom i istom trenutku vremena.

Ipak, ma koliko da su te glave morale biti lakoverne, takvo shvatanje nije bilo bez i najmanjeg prisenka sujeverne verovatnosti. Jer kao što tajne o strujama u morima nisu još otkrivene ni posle najozbiljnijih naučnih istraživanja, isto tako i skriveni putevi ulješura, kada su one ispod vodene površine, ostaju, većim delom, nedokučivi njegovim goniocima. S vremena na vreme javljala su se najčudnija i najprotivrečnija razmišljanja u vezi s njima, naročito što se tiče tajanstvenih načina pomoću kojih se one, pošto se zagnjure u veliku dubinu, prebacuju vrlo velikom brzinom na veoma udaljena mesta.

I za američke i za engleske kitarice sasvim je poznata stvar, koju je isto tako pre toliko godina zabeležio jedan autoritet kao što je Skorsbi, da su izvesni kitovi ulovljeni daleko na severu u Tihom okeanu, a u njihovim telima su nađene bodlje sa harpuna bačenih u morima oko Grenlanda. A ne može se ni poricati da je u nekim od ovih slučajeva bilo izjavljeno da između ova dva napada nije moglo proći mnogo dana. Otuda su neki kitolovci, daljim zaključivanjem, došli do mišljenja da problem Severozapadnog prolaza, tako dugo problem za čoveka, nije nikad bio problem za kita. Tako da ovde, u stvarnom životnom iskustvu živih ljudi – čuda koja su se u staro vreme pričala o planini Strelo u unutrašnjosti

Portugalije (za čiji se vrh govorilo da se blizu njega nalazi neko jezero u kome su na površinu izbijali komadi polomljenih brodova) i ona još čudnija priča o izvoru Aretuzi kraj Sirakuze (za čiju se vodu verovalo da je došla iz Svete zemlje podzemnim putem) – sva ta basnoslovna pričanja gotovo su potpuno izjednačena sa stvarnošću kitolovčevom.

I tako, primorani da se blisko upoznaju sa čudima kao što su ova, i znajući da je posle ponovljenih, neustrašivih napada Beli Kit umakao živ, nije mnogo čudno što su neki kitolovci otišli još i dalje u svome sujeverju izjavljujući da je Mobi Dik ne samo sveprisutan već i besmrtan (pošto je besmrtnost sveprisutnost u vremenu); mogu čitave šume kopalja da mu se zasade u bokove, on će ipak otplivati nepovređen; ili, ako bi ga zbilja ikad naterali da štrca gustu krv, takvo bi viđenje bilo samo jedna užasna

obmana, jer opet bi se na neokrvavljenim valovima stotine milja daleko još jednom video njegov čisti mlaz.

Ali čak i kad sljuštite s njega ove natprirodne pretpostavljene osobine, ipak ostaje dovoljno od prirodne građe i neospornog karaktera ovog čudovišta da iznenadi maštu do neobične mere. Jer nije njega ta njegova ogromnost tako mnogo izdvajala od ostalih ulješura, već kao što je negde drugde rečeno – neko naročito snežnobelo i naborano lice i visoka bela grba u obliku piramide. To su bile istaknute njegove crte, znaci po kojima je on čak i u bezgraničnim, na karti nezabeleženim morima, otkrivao svoju identičnost, na velikoj daljini, onima koji su ga znali.

Ostatak je njegova tela bio tako izbrazdan, istačkan, izmermerisan istom tom bojom mrtvačkog pokrova da je na kraju krajeva on dobio svoje posebno ime: Beli Kit; ime koje je zbilja bukvalno opravdano njegovim živahnim izgledom, kada ga vidite kako usred dana klizi kroz zatvorenoplavo more ostavljajući za sobom brazdu od skorupaste pene kao neki mlečni put, sav posut kao nekim sjajnim zlatnim šljokicama.

Ali ni ta neobična veličina, ni njegova uočljiva boja, niti pak njegova unakažena donja vilica nisu ovoga kita učinili toliko prirodno strahovitim koliko, sudeći po naročitim izveštajima, ona njegova jedinstvena inteligentna podmuklost, koju je on toliko i toliko puta pokazao u svojim napadima. Njegova lažna povlačenja izazivala su možda više užasa nego sve drugo. Jer dok pliva pred svojim silno oduševljenim goniocima, sa svima očevidnim znacima straha, on je više puta zapažen po tome što se odjednom okretao nazad pa, jurnuvši na njih, ili razlupao njihove čamce u komadiće, ili ih prestravljene bacao nazad ka njihovom brodu.

Već se desilo više kobnih slučajeva pri lovu na njega. Mada slične nesreće, ma koliko da se o njima malo priča na kopnu, nisu nikako neobične u ribarstvu, ipak je, u mnogo primera, predumišljena svirepost Beloga Kita izgledala tako paklena da svako kidanje udova ili smrt što bi ih on prouzrokovao nisu potpuno smatrani kao nešto što je izveo neki neinteligentni stvor.

Sudite sad do kakvog su vrhunca raspaljenog i zaluđenog besa doterane misli njegovih najrazjarenijih gonilaca kad

između olupina od smrskanih čamaca i tonućih udova raskinutih drugova oni isplivavaju iz bele, usirene, užasne kitove jarosti u vedru sunčevu svetlost koja u očaj baca, smeši se kao da je tu krštenje ili venčanje.

Njegova su tri razlupana čamca oko njega, i vesla i ljudi se zajedno vitlaju po vrtlozima, a kapetan, zgrabivši mornarski nož sa svog razlupanog pramca, juriša na kita kao kakav Arkanzašanin na svog neprijatelja u dvoboju, slepo tražeći da sečivom od šest palaca dosegne do kitova života, koji je čitav hvat duboko. Taj je kapetan bio Ahab. I tada se desilo da je, odjednom mahnuvši ispod njega svojom donjom vilicom kao kosom, Mobi Dik pokosio njegovu nogu kao kosač vlat trave u polju. Ni Turčin sa čalmom, ni najmljeni Mlečanin ili Malajac ne bi mogli da ga zviznu sa upadljivijom pakošću. Malo razloga postoji da se posumnja da je Ahab, otkako se od tog kobnog sukoba u njemu zavrgla divlja želja da se osveti kitu, zbog toga sve više padao u ono svoje besno bolesno stanje u kome je najzad sjedinio ne samo sve svoje telesne nevolje već i svoje umno i duševno ogorčenje. Beli Kit je plivao pred njim kao neko monomanijačko otelotvorenje svih onih pakosnih dejstava koja izvesni duboki ljudi osećaju kako ih grizu unutra, dok najzad ne doteraju dotle da posle žive sa pola srca i pola pluća. Pred tom nedokučivom pakošću koja je postojala od početka sveta, kojoj čak i savremeni hrišćani pripisuju prevlast nad pola sveta, koju su stari ofiti[106] sa Istoka obožavali u svome izvajanom đavolu – Ahab nije pao na kolena da je obožava kao oni, već je ludački prebacio misao o njoj na omrznutoga Beloga Kita i jurnuo, onako osakaćen, da se hvata ukoštac s njim. Sve što dovodi do bezumlja i muči, sve što pokreće talog sa dna stvari, sva istina sa pakošću u sebi, sve što kida mišice i zgrudvava mozak, sve što je lukavo satansko u životu i u misli; sve zlo, za mahnitoga Ahaba, bilo je vidljivo oličeno i postalo za napad podobno u Mobi Diku. On je gomilao na kitovu belu grbu zbir sveg opšteg besa i mržnje koje je njegova celokupna rasa osećala od Adama do danas, a onda, kao da su mu grudi avan, on je tucao u njima koru svoga vreloga srca.

Nije verovatno da je ova monomanija buknula u njemu tačno u trenutku kada je on telesno osakaćen. Jer onda kad je

jurnuo na čudovište s nožem u ruci, on je samo pustio na volju jednoj iznenadnoj, strasnoj telesnoj mržnji; a kad je dobio udarac koji ga je raskinuo, on je verovatno osetio samo ubistveno telesno cepanje, ali ništa više. A onda, kada je ovim sukobom primoran da se vrati kući i kada su dugih dana, nedelja i meseci Ahab i užasni bolovi ležali ispruženi u jednoj ljuljašci, obilazeći, usred zime, onaj tužni, zaurlani Patagonski rt, eto tada su se njegovo iskidano telo i duboko ranjena duša slili jedno u drugo, i tako izmešani doveli ga do ludila. I da ga je tek tada, na putu pri povratku kući posle sukoba, spopala krajnja monomanija, izgleda sasvim izvesno prema toj činjenici što je on s vremena na vreme u toku putovanja bio umobolnik koji bunca, i mada je izgubio nogu, ipak je takva životna snaga živela u njegovim egipatskim grudima, pa još i povećana njegovim ludilom, da su njegovi oficiri bili primorani da ga vežu čvrsto, čak i tu dok je brodio buncajući u svojoj ljuljašci. U ludačkoj košulji njihao se on uz pomamno ljuljanje usled bure. A kad su uleteli u podnošljivije geografske širine, i brod sa prijatnim razapetim platnom nad palubom plovio kroz mirne tropske oblasti i, po svim izgledima, starčevo ludilo, izgleda, ostalo iza njega zajedno sa valovima Rta Horn, te je on izašao iz svoje mračne pećine na blaženu svetlost i vazduh, čak i onda, kada je imao odlučan i pribran izraz na licu, mada bledom, i opet počeo mirno izdavati naređenja, a njegovi oficiri blagodarili Bogu što je njegovo užasno ludilo već prošlo, čak i tada je Ahab u svome skrivenome ja buncao i dalje. Ljudsko ludilo je često vešta i kao mačka prepredena stvar. Kad vi mislite da je pobeglo, ono se možda samo preobrazilo u još finiji oblik. Ahabovo potpuno ludilo nije prošlo, već se samo zgrčilo duboko negde, kao nesavladani Hadson, dok taj plemeniti severnjak protiče uzan, ali neizmerljivo dubok kroz Hajlendski tesnac. Kao što u njegovoj usko tekućoj monomaniji nijedna tačka Ahabovog pravog ludila nije otpala, tako isto u tom njegovom pravom ludilu nije propala nijedna tačka njegove prirodne pameti. Taj raniji živi podstrekač sad je postao živo oruđe. Ako takva besna slika sme da se upotrebi, njegovo naročito ludilo jurišalo je na njegovo opšte zdravlje, odvuklo ga i naperilo sve svoje prikupljene topove na svoj sopstveni ludi cilj, tako da je, daleko od toga da je izgubio snagu, Ahab, sa tom jedinom svrhom, sad

imao hiljadu puta više snage nego što je ikada kao zdrav mogao uložiti u ma koju pametnu stvar.

To je mnogo; pa ipak, Ahabov širi, mračniji, dublji deo, ostaje nenagovešten. Ali uzaludno je objašnjavati dubine, a svaka istina je duboka. Skrećući daleko dole do samoga srca ovog zatvorenoga dvorca Klini,[107] gde mi sad stojimo – ma koliko da je veličanstven i čudesan, ostavite ga sad pa krenite, vi plemenitije, tužnije duše, u ona velika rimska predvorja u Termama, gde se, daleko ispod fantastičnih kula čovekova nadzemlja, nalazi njegov koren veličine, njegova cela strašna srž u dostojanstvenom stavu s bradom, gde jedna starina leži sahranjena ispod starina i ustoličena na trupovima! I tako se polomljenim prestolom veliki bogovi podsmevaju tome zarobljenome kralju; i tako on, kao neka karijatida, strpljivo sedi držeći na svome smrznutom čelu nagomilane stubove vekova. Skrenite niže, vi ponosnije, tužnije duše! Pitajte toga ponositog tužnog kralja! Ličite na njega kao srodnici. Pa da, on vas je rodio, vas mlade prognane kraljeve, i samo od vašeg namrgođenog pretka saznaće se stara državnička tajna.

Tako je i u Ahabovu srcu svetlucnulo malo toga, naime: sva su moja sredstva zdrava, moj povod i moj cilj su ludi. Ali nemajući snage da odbije, ili da izmeni, ili da izbegne samu činjenicu, on je umeo da je dugo prikriva od ljudi i da je čak donekle i sad prikrije. Ali ta stvar prikrivanja bila je podložna samo njegovom zapažanju, a ne i njegovoj određenoj volji. Pa ipak, on je u tome prikrivanju toliko uspeo da kad je najzad nogom od slonovače stupio na kopno, nema Nantakećanina koji je drukčije mislio do da je on sasvim prirodno ožalošćen, i to do dna duše, usled užasne nesreće koja ga je snašla.

Izveštaj o njegovom neospornom ludilu na moru bio je isto tako u narodu pripisan jednom srodnom uzroku. A isto tako i sva ostala ćudljivost koja je uvek docnije, do samog dana kada je otplovio sa *Pikvodom* na ovo sadašnje putovanje, stalno bila na njegovom čelu. A nije ni mnogo neverovatno da je, daleko od toga da ne veruje u njegovu sposobnost za drugo kitolovno putovanje zbog tako mračnih znakova, računski svet ovog opreznog ostrva bio sklon da stekne mišljenje da je baš zbog tih istih razloga on tim više sposoban i naoštren za jedno takvo

gonjenje, tako puno besa i divljine kao što je krvavo lovljenje kitova. Glodan iznutra i pržen spolja, sa zabodenim kandžama neke neizlečive zamisli, kandžama koje ne popuštaju, takav čovek, kad bi se samo mogao naći, izgledao bi pravi čovek koji će da zvizne harpun i potegne koplje na najužasniju od svih divljih životinja. Međutim, ako bi se iz izvesnih razloga mislilo da je on telesno onesposobljen za to, ipak bi takav čovek izgledao u najvišem stepenu sposoban da oduševi i krene svoje potčinjene u napad. Ali bilo sve to kako bilo, izvesno je to da je sa ludom tajnom svog nesmanjenog besnila, prikovanog i zaključanog u sebi, Ahab namerno zabrodio na ovo sadašnje putovanje sa jednom jedinom, sveobuhvatnom svrhom da ulovi Beloga Kita. Da je ma ko od njegovih starih poznanika sa kopna makar i upola sanjao šta se tada krilo u njemu, kako bi brzo njihove prestravljene i pravične duše istrgle brod iz ruku takvog demonskog čoveka! Oni su mislili na krstarenja koja će doneti prihod, s tim da se taj prihod isplati u zvečećim dolarima. On je pak nameravao da izvede jednu smelu, neizmenjivu i natprirodnu osvetu.

I tako sad prosedi, bezbožni starac psujući juri nekog Jovova kita oko sveta, na čelu posade koja je i sama bila uglavnom sastavljena od meleskih otpadnika, propalica i ljudoždera – a i moralno oslabljena usled nesposobnosti, čiste bespomoćne vrline i ispravnog mišljenja u Starbaku, neoborive veselosti od ravnodušnosti i nehatnosti u Stabu i osrednjosti koja je izbijala iz Flaska. Takva posada sa takvim starešinama izgledala je da je naročito pokupljena i sastavljena od neke paklene kobi da bi mu pomogla u njegovoj monomanijačkoj osveti. Kako je to ispalo da su oni tako bučno odgovorili na starčev gnev – kakva li je to opaka mađija bila obuzela njihove duše, da je ponekad njegova mržnja izgledala kao da je potpuno i njihova; Beli Kit isto toliko nepodnošljiv neprijatelj njima kao i njemu; kako se sve to zbilo – šta je Beli Kit bio njima, a i to kako je za njihovo nesvesno shvatanje na nekakav neslućen i nejasan način on mogao izgledati kao veliki satana što klizi po morima života – objasniti sve to značilo bi zagnjuriti se dublje nego što to može Ismail. Kako može neko po prigušenim zvucima pijuka koji se sve dalje pomera da kaže za podzemnog rudara koji radi u svima nama kuda vodi njegovo okno? Ko ne oseća neodoljivu ruku kako

vuče? Koji čamac kad ga povuče ratna brodina može da ostane na mestu? Što se mene tiče, ja sam se predao na volju vremenu i mestu; iako sam goreo od želje da udarim na toga kita, jer u toj divljoj životinji nisam mogao videti ništa drugo do samo smrtonosno zlo.

ČETRDESET DRUGA GLAVA
KITOVA BELINA

Nagovešteno je već šta je Beli Kit bio za Ahaba; šta je ponekad bio za mene ostalo je još nerečeno.

Sem ovih očiglednijih razmatranja u odnosu na Mobi Dika, koja su svakako povremeno morala da izazovu uzbunu u duši svakog čoveka, postojala je još jedna misao ili, bolje reći, nejasan, bezimen užas u vezi s njim, koji je ponekad svojom jačinom potpuno nadvlađivao sve drugo; a ipak je to bilo tako tajanstveno i skoro neizrecivo da ja prosto očajavam kada treba da izrazim to na neki razumljiv način. To je bila belina toga kita koja me je plašila više nego sve drugo. Ali kako se ja mogu nadati da se ovde jasno izrazim? Pa ipak, na nekakav maglovit, slučajni način ja moram da se izrazim, inače bi sve ove glave bile jedno ništa.

Mada kod mnogih prirodnih predmeta belina prefinjeno povećava lepotu, kao da im daje neku naročitu svoju vrlinu, kao kod mermera, japanskog laka i bisera, i mada su razni narodi, svaki na svoj način, zapazili neku kraljevsku otmenost u toj boji, iako su varvarski, uzvišeni stari kraljevi u Pegu[108] stavljali titulu „gospodar belih slonova“ iznad svih ostalih veoma rečitih obeležja vlasti; iako se kod savremenih sijamskih kraljeva na njihovoj kraljevskoj zastavi lepršа isti taj snežnobeli četvoronožac; iako hanoveranska zastava nosi sliku jednog snežnobelog bojnog konja; mada i velika Austrijska carevina,

cesarska, naslednica svemoćnoga Rima, ima za carsku zastavu istu tu carsku boju; mada se otmenost ove boje primenjuje i na samu ljudsku rasu dajući belome čoveku idealno gospodarstvo nad svakim plemenom tamne kože; mada je povrh svega toga belina uvek označavala radost, jer je među Rimljanima beli kamen obeležavao radostan dan; mada je u drugim čovekovim simpatijama i simbolima ista boja načinjena oznakom mnogih dirljivih, plemenitih stvari – čednost nevesta, blagost starosti; mada je među američkim crvenokošcima poklon beloga pojasa od školjki bio najdublja zaloga časti; mada u mnogim podnebljima belina tipski predstavlja veličanstvo pravde u sudijinom hermelinu i doprinosi svakodnevnom veoma svečanom izgledu kraljeva i kraljica koje vuku mlečnobeli paripi; mada je čak i u višim tajnama najuzvišenijih religija ona načinjena simbolom božanske čistote i moći; mada se kod persijskih obožavalaca vatre beli raščepljeni kraci plamena smatraju kao najsvetiji na oltaru; mada je u grčkoj mitologiji sam veliki Zevs predstavljen u obliku snežnobelog bika; mada je za plemenite Irokeze žrtvovanje sredinom zime svetog belog psa bilo daleko iznad ostalih svetkovina najsvetija u njihovoj veri, pošto je to odano stvorenje bez pege smatrano kao najčistiji izaslanik koga bi oni mogli poslati velikome duhu sa godišnjim novostima o svojoj sopstvenoj vernosti; mada neposredno iz latinske reči za belo svi hrišćanski sveštenici izvode ime jednog dela svoje svete odežde, alba ili tunika koja se nosi ispod mantije; mada je među verskim svečanostima rimske veroispovesti belo naročito upotrebljeno u proslavljanju stradanja našega Gospoda; mada su u priviđenju Svetog Jovana iskupljenima date bele haljine, i dvadeset četiri starca stoje obučeni u belo pred velikim belim prestolom, a Hristos sedi tamo beo kao sneg – ipak, kraj svih ovih nagomilanih asocijacija, u vezi sa svim što je prijatno, i časno, i uzvišeno, ipak se usred pomisli na ovu boju krij e nešto migoljivo što zadaj e više prestravljenosti duši nego crvenilo koje stvara strah u krvi.

Ta migoljivost je baš to što izaziva pomisao na belinu kad se razdvoji od prijatnijih asocijacija i združi ma s kojim predmetom koji je užasan sam po sebi, te tako poveća taj užas do krajnjih granica. Dokaz je beli medved iz polarnih oblasti i bela ajkula iz tropskih predela. Šta drugo sem mekane

pahuljičaste beline čini od njih one užase nad užasima koje oni predstavljaju? Baš ta jeziva belina daje onu mrsku blagost, više odvratnu nego užasnu, nemome izgledu njihove spoljašnosti. Tako da tigar s besnim kandžama u svome heraldičnom ogrtaču ne može tako da pokoleba hrabrost kao u belo ogrnuti medved ili ajkula.[109]

Setite se albatrosa! Odakle dolaze oni oblaci duhovnog čuđenja i bledoga straha u kojima ovo belo priviđenje plovi u svima maštama? Nije Kolridž[110] prvi izbacio tu čarobnu reč, već bogom ovenčani pesnik koji ne laska, Priroda.[111]

Najčuveniji u našim zapadnim letopisima i indijanskim predanjima jeste beli parip sa prerija; jedan veličanstven, kao mleko beo bojni konj, krupnih očiju, sitne glave, isturenih grudi i sa dostojanstvom hiljade vladalaca u svom ponositom, prezrivom držanju. On je bio izabrani Kserks velikih krda divljih konja, čija je ispaša u to doba bila ograničena jedino Stenovitim planinama i Oliganima. Na njihovom plamenom čelu on ih je u gomilama predvodio na zapad kao ona izabrana zvezda što svake večeri predvodi jata svetlosti. Blistavi vodopad njegove grive, izvijena kometa njegovog repa, nakitili su ga ukrasima sjajnijim nego što bi mu ga mogli spremiti kovači zlata i srebra. Sasvim carska i arhanđeoska pojava ovog neoborenog, zapadnog sveta, koji je u očima nekadašnjih lovaca s kljusom i lovaca s oružjem oživeo slavu onog praiskonskog doba kad je Adam šetao veličanstven kao neki bog, ponosita čela i neustrašiv kao ovaj silni parip. Bilo da korača među svojim ađutantima i vojskovođama što vode bezbrojne kohorte koje su beskonačno tekle preko ravnica kao kakav Ohajo; bilo da njima, svojim podanicima koji su pasli svud unaokolo do kraja vidika, beli parip u galopu vrši smotru sa svojim vatrenim nozdrvama koje su se crvenele kroz njegovu ledenu mlečnost; ma u kome obliku se pojavio, uvek su ga i najsmeliji Indijanci drščući poštovali i bojali ga se. Ne može se ni pitati na čemu se zasniva ova legendarna uspomena na ovog plemenitog konja, jer je to bila uglavnom njegova belina kao u duha koja ga je zaogrnula tom božanstvenošću a ta je božanstvenost imala nečega u sebi što je naterivalo na obožavanje i u isto vreme nametalo neki neizreciv strah.

Ali ima drugih primera gde ova belina gubi svu svoju uzgrednu i čudnu slavu koju ima u belom paripu i u albatrosu.

Šta je to što tako naročito odbija kod čoveka albina[112] i često uznemiri oko da ga se ponekad gade i sami njegovi rođaci i prijatelji! To je ona belina koja ga prekriva, nešto što je izraženo i samim imenom što ga on nosi. Albino je zbilja načinjen kao i svaki drugi čovek – nema neke bitne izopačenosti – pa ipak samo ovaj izgled beline koja preovlađuje čini te je on čudnije gadan nego najružnija zakržljalost. A što bi to moralo tako da bude?

Niti pak priroda, u sasvim drukčijim vidovima, u svom najmanje opipljivom, ali ipak zato pakosnom delovanju, propušta da upotrebi, pored ostalih svojih sila, i ovo vrhovno svojstvo užasa. Zbog svoga snežnog izgleda, utvara s gvozdenim rukavicama po južnim polarnim morima bila je nazvana Beli Vihor. A ni u izvesnim istorijskim prilikama nije veština ljudske pakosti propustila da iskoristi takvog jednog moćnog pomoćnika. Kako strašno pojačava utisak onog mesta u Froasaru[113] kada, maskirani u snežne simbole svoje stranke, očajne Bele kapuljače iz Gana ubijaju svoga čuvara na trgu!

A u izvesnim stvarima, obično, nasledno iskustvo celokupnog roda ljudskog i samo svedoči o natprirodnosti ove boje. Ne može se s pravom sumnjati da je jedna vidljiva osobina mrtvačeva izgleda, koja najviše plaši posmatrača, baš ono mermerno bledilo koje se vuče po njemu, kao da je zbilja to bledilo isto toliko znak zaprepašćenja na onome svetu, kao što je smrtnikova strepnja na ovome svetu. I od tog mrtvačevog bledila mi pozajmljujemo izrazitu boju pokrova u koji ih zavijamo. A ni u svom sujeverju mi ne propuštamo da bacimo isti snežni ogrtač na pleća svojih utvara; sva priviđenja se javljaju u jednoj mlečnobeloj magli… Da, da. I dok nas ti užasi obuzimaju, da dodamo da sam kralj užasa, kad ga predstavlja jevanđelista, jaše na svom belom konju.

Zbog toga, u svom drugom raspoloženju, kad čovek simbolizira ma šta uzvišeno i milo pomoću beline, niko ne može poreći da belina u najdublje idealiziranom značenju izaziva u duši naročitu pojavu.

Mada je bez neslaganja ova tačka utvrđena, kako da je smrtni čovek objasni? Da je analizira izgledalo bi nemoguće.

Možemo li se mi onda navođenjem izvesnih primera u kojima ova stvar beline – bilo potpuno bilo većim delom oslobođene od svega što podseća na nešto strašno, ali pored toga na nas opet mađijski deluje, mada malo drukčije – možemo li se mi na taj način nadati da ćemo naići na kakav slučajni konac koji će nas odvesti do skrivena uzroka koji mi tražimo?

Da pokušamo. U stvari kao što je ova, za prefinjenost je potrebna prefinjenost, i bez mašte ne može nijedan čovek da prati nikoga kroz ova predvorja. I mada, nesumnjivo, bar neki zamišljeni utisci koji će se sad izneti mogu da budu utisci većine ljudi, ipak je možda malo njih koji su ih blagovremeno bili svesni, i zbog toga ne mogu biti sposobni da ih se sada sete.

Zašto kod neučena, prosta čoveka, koji se samo površno upoznao sa posebnim karakterom izvesnog praznika, sam pomen duhova izaziva u mašti one duge, tužne, neme litije hadžija što lagano koračaju pogruženi i zamumuljeni u sneg koji tek što je pao? Ili zašto nenačitanome, neprefinjenom protestantu iz srednjih američkih država uzgredno pominjanje beloga monaha ili bele kaluđerice izaziva u duši jedan kip bez očiju?

Ili šta je to sem predanja o zasužnjenim ratnicima i kraljevima (koje neće potpuno da objasni ovo) što čini da na maštu Amerikanca koji nije putovao Bela kula u Londonu utiče ozbiljnije nego druge istorijske građevine, njeni susedi – Bajvardova kula ili čak i Krvava kula? I ove još uzvišenije kule, Beli bregovi u Nju Hempširu, odakle, u naročitim raspoloženjima ona džinovska avet obuzima dušu čim se samo pomene to ime, dok je pomisao na Plavi most u Virdžiniji puna mekanog, rosnog, nerazgovetnog sanjalaštva? Ili zašto, bez obzira na geografske širine i dužine, ime Beloga mora tako avetinjski utiče na maštu, dok nas ime Žutoga mora uljuljkuje običnim mislima o dugačkim, lakovanim, blagim popodnevima na valovima, praćenim najsjajnijim pa ipak najsanjivijim sunčevim zalascima? Ili, da uzmemo jedan potpuno nematerijalan primer koji je upućen samo mašti: zašto, kad čitamo stare bajke Srednje Evrope, „visoki bledi čovek“ iz šuma u Harcu, čije nepromenljivo bledilo ne slabeći klizi kroz šumsko zelenilo – zašto je ova utvara strašnija nego sve ono skitanje

vampira iz Bloksberga?[114]

Ni sećanje na zemljotrese od kojih se ruše katedrale, ni silno hučanje pobesnelih mora, ni suvo nebo bez suza koje nikad ne daje kišu, ni pogled na prostrano polje od iskrivljenih tornjeva, izvaljenih kamenih svodova, ili nakrivljenih krstova (kao nakrivljeni jarbolski krstovi ukotvljene mornarice), ni njihove ulice u predgrađima sa kućnim zidovima što leže jedan preko drugoga kao gurnuti špil karata – nisu jedino što od Lime,[115] koja je bez suza, čine najčudniju, najtužniju varoš koju ikad možeš videti. Jer Lima je uzela beli veo, i u ovoj belini njenoga jada nalazi se jedan viši užas. Iako je stara kao Pizaro,[116] ova belina čini te su njene razvaline uvek nove; ne dopušta veselo zelenilo pravih ruševina; širi preko njenih polomljenih bedema ukočeno bledilo kakvog udara kaplje koje je u svojoj sopstvenoj unakaženosti ostalo ukočeno.

Znam ja da se po opštem mišljenju ova pojava beline ne priznaje kao glavni stvaralac užasa na predmetima koji su i sami po sebi užasni. Ni za glave bez mašte nema užasa u ovim pojavama čiji se užas za druge glave uglavnom sastoji u ovoj jednoj jedinoj pojavi, a naročito kada se ona javi u nekome obliku koji se makar i najmanje približava zanemelosti ili sveopštosti. Šta ja podrazumevam pod ova dva tvrđenja može se, možda, posebno objasniti sledećim primerima.

Prvi: Kada se mornar približava obali neke strane zemlje, ako noću čuje huk valova koji se odbijaju od obale, sav postane oprezan i oseća dovoljno podrhtavanja koje izoštri sve njegove sposobnosti; ali pod sasvim sličnim prilikama, neka bude pozvan iz svoje ljuljaške za spavanje da vidi kako njegov brod plovi kroz ponoćno more belo kao mleko – kao da sa okolnih predgorja čopori glatkih belih medveda plivaju oko njega, oseti on onda neki nemi sujeverni strah. U pokrove ogrnute utvari sa obeljenih voda užasne su za njega kao kakav stvaran duh; uzalud ga olovo uverava da je još daleko od plićaka; srce i srčanost zajedno klonu; on se nikako ne umiruje dok se opet pod njim ne pojavi plava voda. Pa ipak, gde je mornar koji će ti reći: „Gospodine, nije to toliko bio strah da udarimo o podvodne stene koliko strah od one odvratne beline koja me je toliko uznemiravala“?

Drugi: Neprekidno gledanje snežnog šatora na Andima ne izaziva nikakav strah u rođenom Indijancu iz Perua, izuzevši, možda, samo onda kad zamisli večitu zaleđenu pustinju koja vlada na tako prostranim visinama i kad sasvim prirodno zamisli kakva bi to strahota bila da se čovek izgubi u takvoj divljoj osamljenosti. U velikoj meri isto je to sa gorštakom Divljeg zapada, koji srazmerno ravnodušno gleda neku bezgraničnu preriju prekrivenu navejanim snegom, gde ni senka drveta ili grane ne prekida stalnu obamrlost beline. Ali nije tako sa mornarom koji posmatra prizor antarktičkih mora gde on, ponekad, po nekoj paklenoj obmani opsene u strašnome ledu i mrazu, drhteći od zime i upola već brodolomnik, mesto duge koja obećava nadu i utehu u njegovoj bedi vidi nešto što liči na beskrajno groblje koje se ceri na njega sa svojim tankim spomenicima od leda i polupanim krstovima.

Ali ti reče, čini mi se, da je ova bela glava o belini samo bela zastava koju je isturila kukavička duša, ti se podaješ nekoj potištenosti, Ismaile.

Recite mi, zašto ovaj jak, mlad ždrebac, oždrebljen u nekoj mirnoj dolini u Vermontu, daleko od svake divlje životinje – zašto to da on po najsunčanijem danu, ako samo protresete iza njega svežu kožu kakvog bizona, tako da on čak ne može ni da je vidi, već samo nanjuši zadah divlje životinje – zašto će se on prepasti, zafrktati i izbuljenih očiju stati da kopa zemlju nogom u izbezumljenom strahu? U njemu nema sećanja ni na kakvo proburaženje divljih životinja u njegovom zelenom zavičaju na severu, tako da čudni zadah koji je on nanjušio ne može u njemu da izazove sećanje ni na šta u vezi sa iskustvom o ranijim opasnostima, jer šta zna on, ovaj ždrebac iz Nove Engleske, o crnome bizonu dalekoga Oregona?

Ne zna ništa. Ali ovde ti posmatraš u jednoj nemoj životinji nagon poznavanja demonizma u svetu. Mada je hiljadama milja daleko od Oregona, ipak, čim nanjuši onaj divlji zadah, stada bizona koji cepaju i paraju isto tako su prisutna kao pred osamljenim divljim ždrepcem u preriji koga ovoga trenutka mogu da smrve u prašinu.

I tako je, eto, prigušeno valjanje mlečnoga mora, tužno šumljenje planina okićenih ledenim vencima, očajne naslage

snega po prerijama – sve je to za Ismaila kao što je tresenje bizonove kože za preplašena ždrepca!

Mada niko ne zna gde leže bezimene stvari sa kojih tajanstveno čudo pušta takve nagoveštaje, za mene, kao i za ždrepca, te stvari moraju negde postojati. Mada po mnogim svojim oblicima ovaj vidljivi svet izgleda da je načinjen od ljubavi, nevidljive oblasti su načinjene od straha.

Ali još nismo rešili pitanje zašto ova belina očarava, niti smo naučili zašto ona tako silno utiče na dušu; i nešto još čudnije i još užasnije – zašto je, kao što smo videli, ona najizrazitiji simbol duhovnih stvari, ne samo to već i pravi veo hrišćanskog božanstva, a istovremeno, bilo kako bilo, i najjači činilac u stvarima koje najviše plaše čoveka.

Da li ona to svojom neodređenošću alegorijski predstavlja praznine bez srca i ogromnosti vasione, i na taj način otpozadi zabode u nas misao o ništavnosti kad posmatramo bele dubine Mlečnoga puta? Ili je možda to zato što u suštini svojoj belina nije toliko boja koliko je vidljivo odsustvo svake boje i u isto vreme skup svih značaja, u jednom beskrajnom snežnom predelu – jedna bezbojnost, sveobojnost bezbožnosti od koje nam se koža ježi? I kad uzmemo u obzir onu drugu teoriju filozofa-prirodnjaka da su sve druge zemaljske boje – koje svečano ili ljupko ukrašavaju – prijatne boje neba ili šuma pri zalasku sunca, da, i pozlaćeni somot leptirova i leptirasti obrazi mladih devojaka, da su to samo fine obmane koje se stvarno ne nalaze u materiji, već su samo izvedene spolja tako da se sva obožavana priroda maže kao kakva ulična žena čije zavodljivo kinđurenje ne pokriva ništa drugo do unutrašnju mrtvačnicu. A kad idemo dalje i uzmemo u obzir da je tajanstveno sredstvo za ulepšavanje, koje proizvodi svaku njenu boju, osnovna velika svetlost, uvek bela ili bezbojna sama po sebi, i ako bismo bez posrednika delovali na materiju ma kog predmeta, čak i na lale i na ruže, svetlost bi ih obojila svojom sopstvenom bledobelom bojom – kad sve to uzmemo u obzir, ukočena vasiona leži pred nama kao kakav gubavac. I kao što odlučni putnici na Laponiji, koji odbijaju da nose na očima obojena stakla ili stakla koja boje, tako i bedni nevernik bulji do slepila u ogromni beli ogrtač koji omotava ceo vidik oko njega. A Beli Kit je simbol svih tih stvari.

Čudite li se onda ovom besnom lovu?

ČETRDESET TREĆA GLAVA
ČUJ!

– Pst! Ču li ti ovo šuštanje, Kebeko?

Bila je to ponoćna stražarska smena. Divna mesečina. Mornari su stajali u jednome redu, protegnuti od jedne bačve sa svežom vodom na sredini palube do bačve kraj grotla blizu krme. Na taj način postrojeni, oni su jedan drugome dodavali vedra da se napuni vodom bačva kraj grotla. Stojeći većim delom na praznome prostoru zadnje palube, oni su pazili da ne govore ili da ne lupkaju nogama. Iz ruke u ruku vedra su išla u najdubljoj tišini, prekidanoj samo kad bi slučajno šljepnulo neko jedro, a i stalnim hujanjem brodske kobilice koja se neprekidno kretala napred.

Eto, usred te tišine, Arči, jedan iz ovoga niza, čije je mesto bilo kod zadnjeg grotla, prošapta svome susedu čolu[117] gornje reči.

– Pst! Jesi li čuo ovo šuštanje, Kebeko?

– More, drž' ti vedro, Arči! Kakvo te šuštanje spopalo?

– Eto ga opet, ispod grotla, zar ga ne čuješ? Neki kašalj. Nekako tako se čuje.

– Nek ide kašalj bestraga! Dodaj mi to prazno vedro.

– Eto ga opet – čuje se! Kao kad dvojica ili trojica spavaju pa se preturaju, eto!

– Karamba! More, batali to, burazeru! Hoćeš li? To su ti ona

tri natopljena biskvita što si ih pojeo za večeru, pa se sada obrću u tebi – ništa drugo. Pazi na vedro!

– Pričaj ti, bato, šta hoćeš; ja imam oštro uvo.

– A, pa ti si onaj što je čuo zveckanje pletaćih igala one stare kvekerice na pedeset milja na moru daleko od Nantaketa? Ti si taj?

– Kezi se ti kol'ko 'oćeš. Videćemo šta će d' ispadne. Čuj ti, Kebeko, ima nekoga dole u zadnjem spremištu koji još nije viđen na palubi, i ja mislim da čiča baš zna nešto o tome. Ja sam čuo Staba gde kaže Flasku, u jutarnjoj smeni, da nešto tako postoji na pomolu.

– Zaveži! Daj vedro!

ČETRDESET ČETVRTA GLAVA
KARTA

Da ste pratili kapetana Ahaba u njegovu kabinu posle bure koja se desila one noći kad je posada divlje odobrila njegovu nameru, vi biste ga videli kako prilazi jednoj fiočici nad poprečnom gredicom iznad vrata i donosi odatle veliki izgužvani savijutak požutelih pomorskih karata, pa ih širi pred sobom na svom stolu pričvršćenom za pod. A zatim seda pred njih i duboko proučava razne linije i crte koje je na njima sretalo njegovo oko, a zatim laganom ali sigurnom pisaljkom povlači naknadne puteve po prostorima koji su ranije bili beli. S vremena na vreme on bi se obraćao naslagama starih brodskih dnevnika kraj sebe, u kojima su bila označena godišnja doba i mesta na kojima su, pri ranijim putovanjima raznih brodova, ulješure bile hvatane ili viđene.

Dok je on time bio zauzet, teška kalajna lampa okačena o lance iznad njegove glave stalno se ljuljala sa pokretima broda i jednako je bacala naizmenično zrake i senke na njegovo naborano lice, tako da je izgledalo da neka nevidljiva pisaljka isto tako povlači linije i puteve na duboko izbrazdanoj karti njegova čela.

Ali nije to samo ove noći Ahab, u osamljenosti svoje kabine, ovako razmišljao nad svojim kartama. One su iznošene gotovo svake noći; gotovo svake noći bile su brisane izvesne oznake obeležene pisaljkom i zamenjivane drugima. Imajući pred sobom karte sva četiri okeana, Ahab je povlačio čitavu zbrku

struja i vrtloga s namerom da što sigurnije izvede onu svoju sumanutu misao što je nosi u duši.

Tako bi svakome koji nije potpuno upoznat sa načinom života levijatana mogao izgledati besmisleno beznadežan posao da se istražuje jedno osamljeno stvorenje po bezgraničnim okeanima ove planete. Ali nije tako izgledalo Ahabu, koji je znao mreže svih plima i oseka i struja, i pomoću njih proračunavao kretanje ulješurine hrane. U isto vreme, podsećajući se na pravilna, utvrđena godišnja doba za njegovo lovljenje na pojedinim geografskim širinama, mogao je doći do pametnih pretpostavki koje su se gotovo približavale izvesnosti, a odnosile se na najtačniji dan kada na ovom ili onom prostoru treba da se vreba plen.

Tako je, zaista, pouzdana činjenica koja se odnosi na periodičnost ulješurinog pojavljivanja u datim vodama, da mnogi kitolovci misle da bi se našlo da seoba ulješura nepromenljivo odgovara seobi harinških jata ili odlasku lasta, kad bi ih mogli izbliza posmatrati i proučavati po celome svetu i kada bi se brodski dnevnici za jedno putovanje celokupne kitolovne mornarice brižljivo uporedili.

U tom pogledu činjeni su pokušaji da se konstruišu tačne karte seobe ulješura.[118]

Sem toga, kad prelaze s jednog prostora gde se hrane na drugi, ulješure, vođene nekim nepogrešnim nagonom – bolje reći tajnim prstom božjim – većinom plivaju u *venama*, kao što se to zove, nastavljajući svoj put duž jedne date okeanske linije s takvom tačnošću, koja ne skreće s puta, s kakvom nijedan brod nikad nije plovio svojim putem, ni po kojoj karti. Mada je u ovim slučajevima pravac koji bi uhvatio ma koji kit prav kao zemljomerova paralela, i mada je linija kretanja napred oštro ograničena na njegov sopstveni neizbežni pravi trag, ipak proizvoljna *vena* po kojoj u to doba kažu da on pliva obično obuhvata po nekoliko milja u širinu (manje ili više, kao što se uzima da se *vena* širi ili skuplja), ali nikad ne prevazilazi vidni domet sa osmatračnice na jarbolu neke kitarice, kada osmatrač klizi pogledom unaokolo po toj mađijskoj oblasti. Rezultat je taj da se, u posebnim godišnjim dobima, u toj širini i duž toga puta mogu s velikom sigurnošću ugledati kitovi koji se sele.

I otuda se Ahab mogao nadati ne samo da će sresti svoj plen u utvrđeno vreme, na dobro poznatim zasebnim hraništima, već da će, prelazeći najveće vodene prostore između hraništa, moći svojom veštinom da se postavi u prostoru i vremenu na svome putu tako da nikako ne bude bez ikakva izgleda da će na njega naići.

Bila je jedna okolnost koja je na prvi pogled izgledala da zamršuje njegov ludački, ali ipak metodski plan. Možda nije tako u stvarnosti. Mada ulješure, koje idu u jatima, imaju svoje redovno godišnje doba za pojedine prostore, ipak uopšte ne možete zaključiti da će jata koja su posetila tu i tu širinu ili dužinu ove godine, recimo, ispasti ista koja su bila viđena prethodne godine u to godišnje doba, mada ima posebnih i nesumnjivih primera gde je suprotnost ovome dokazana kao istina. Uopšte, ista primedba, samo malo sužena, važi i za osamljenike i pustinjake među zrelim, starij im ulješurama. Mada je Mobi Dik prošle godine bio viđen, na primer, na prostoru zvanom Sejšeli[119] u Indijskom okeanu, ili u Vulkanskom zalivu na japanskoj obali, to ne znači da bi ga, ako bi *Pikvod* posetio te tačke ma u koje naredno odgovarajuće doba, bezuslovno sreo tamo. Tako je isto sa nekim drugim hranilištima gde se on ponekad pokazivao. Ali sva su ona izgledala samo kao njegova slučajna svratišta i njegove okeanske krčme, da tako kažem, a ne njegova mesta dužeg stanovanja. I gde se dosad govorilo o Ahabovim izgledima da izvrši svoj zadatak, samo se ciljalo na to koji je to prethodni put koji mu daje naročite izglede pre nego što se dostigne potrebno vreme i mesto naseljavanja kada će sve mogućnosti postati verovatnosti i, kao što je Ahab rado mislio, svaka mogućnost nešto sasvim blizu izvesnosti. To posebno vreme i mesto naseljavanja bili su zajedno izraženi jednim tehničkim izrazom – sezona na polutaru. Jer je u toku nekoliko uzastopnih godina periodično javljano, tamo i tada, kako se Mobi Dik skita po tim vodama za neko vreme, kao što se sunce, u svom godišnjem kruženju, zadržava izvesno predviđeno vreme u nekom znaku Zodijaka. A tamo se i desila većina smrtonosnih sukoba sa Belim Kitom; tamo su valovi bili pretrpani njegovim delima; tamo je isto tako bilo tragično mesto gde je monomanijački starac našao užasni razlog za svoju osvetu. Mada je bio oprezan pri rasvetljavanju same stvari i

budno pazio da ne luta, a uz sve to ubacio u ovaj nepokolebljivi lov još i svoju dušu koja mozga, Ahab ipak ne bi dopustio sebi da postavi sve svoje nade na jednu vrhovnu činjenicu gore pomenutu, ma koliko ona mogla biti laskava za te njegove nade; niti je on u nesanici svoga zaveta mogao tako da umiri svoje nemo srce da napusti svako dalje istraživanje.

A baš je *Pikvod* isplovio iz Nantaketa na samom početku sezone na polutaru. Nema tog naprezanja koje je tada moglo omogućiti njegovom komandantu da izvede veliki put ka jugu, da obiđe Rt Horn, a onda da se sjuri šezdeset stepeni širine i da dospe u ekvatorski deo Tihog okeana na vreme da bi krstario tuda. Zbog toga on mora da čeka prvu narednu sezonu. Ipak je prevremeni čas, kada je *Pikvod* otplovio, Ahab možda tačno izabrao, s obzirom baš na ovaj sticaj prilika. Jer pred njim je bio jedan razmak od tri stotine šezdeset pet dana i noći; jedan razmak koji bi on, mesto da nestrpljivo sedi na obali, utrošio na mešoviti lov ako bi slučajno Beli Kit, provodeći svoj raspust po morima daleko udaljenim od njegovih periodičnih hraništa, pokazao svoje zbrčkano lice na domaku Persijskog zaliva ili u Bengalskom zalivu, ili u Kineskom moru, ili u nekim drugim vodama koje posećuje njegov soj. Tako da monsuni, pampasi, severozapadnjaci, harmatani i pasati, ma koji vetar sem levantinca i samuma, mogu da oduvaju Mobi Dika u daleki i iskrivudani put oko sveta što ga opisuje *Pikvodov* trag.

Ali da dopustimo sve to. Ipak, gledano pažljivo i hladno, zar ovo ne izgleda samo kao jedna luda zamisao da na širokom, bezgraničnom okeanu, baš i kad bi sreo usamljenoga kita, njegov gonilac može da ga prepozna kao kakvog muftiju sede brade u zagušenim ulicama u Carigradu? Može. Jer po onom naročitom, kao sneg belom licu Mobi Dika i po njegovoj snežnobeloj grbi niko se živi ne može prevariti. – Pa zar ja nisam rovašio toga kita? – mrmljao bi Ahab za sebe kad bi se, pošto je buljio u svoje karte dugo posle ponoći, bacio natrag u sanjarije – rovašio ga, i da li će mi umaći? Njegova široka peraja su izbušena i nareckana kao uvo izgubljene ovce! – I tu bi njegova luda misao jurila dalje u zahuktaloj trci sve dok ga umor i nesvest od razmišljanja ne bi spopali! I na slobodnom vazduhu na palubi, on bi tražio da povrati dušu. Ah, bože, kakvu obamrlost od muka podnosi čovek

koga sažiže jedna neostvarena osvetnička želja! On spava stisnutih pesnica i budi se sa svojim rođenim noktima krvavo zarivenim u dlanove.

Često, kada ga iz ljuljaške isteraju njegovi nepodnošljivo živi, teški noćni snovi, koji ponavljaju njegove mučne dnevne misli, nastavljaju ih usred sukoba raznih ludila i vitlaju ih, vitlaju, vitlaju po njegovom uspaljenom mozgu dok mu životno središte ne zadrhti i ne postane nepodnošljivo mučenje; i kad, kao što je ponekad bio slučaj, ove duhovne samrtničke muke u njemu pomere njegovo biće sa njegove osnove, te kao da se u njemu otvori neka provalija iz koje biju račvasti plamenovi i munje, a prokleti zlodusi mu daju znak da skoči dole među njih; kad je ovaj pakao u njemu samome zjapio ispod njega, kroz brod bi se začuo neki divlji krik, i Ahab, bleštavih očiju, izleteo bi iz svoje sobe kao da beži iz zapaljene postelje. Međutim, mesto da to budu nesavladljivi znaci kakve skrivene bolesti ili užasnutosti pred njegovom sopstvenom odlukom, bili su samo najjasniji znaci da je jaka njegova zamisao. Jer u tim trenucima, ludi Ahab, čovek koji stalno pravi planove, taj neumorni i odlučni gonilac Beloga Kita, taj Ahab što je otišao u svoju ljuljašku, nije bio taj podstrek što ga je terao da užasnut opet skače iz nje. To drugo što ga je gonilo bilo je jedno večito živo načelo ili duša u njemu, a u snu, pošto je za izvesno vreme bio odvojen od one karakteristične misli koja ga je u drugim vremenima upotrebljavala za svoje spoljno sredstvo ili podstrek, ono je samo gledalo da pobegne od vrele bliskosti one lude stvari s kojom, za izvesno vreme, nije više sačinjavalo celinu. Ali pošto misao ne postoji ako nije udružena s dušom, moralo je da bude tako da – u slučaju ovog Ahaba, koji je napustio sve svoje misli i maštanja zbog jedne najviše namere – da se ta namera zbog svoje sopstvene duboke ukorenjenosti volje probije uprkos bogovima i đavolima, kao neka vrsta nadmenog, nezavisnog, samostalnog bića. Ne, ono je moglo da živi namrgođeno i da sagoreva, dok je opšta životna snaga, s kojom je ono bilo spojeno, bežala, prestravljena, od tog netraženog i nerođenog stvora. I zato je izmučeni duh koji je bleštao iz telesnih očiju kad bi ono što je izgledalo kao Ahab izletalo iz njegove sobe bilo za to vreme samo jedna ispražnjena ljuštura, jedno bezoblično mesečarsko biće, jedan zračak žive svetlosti, izvesno, ali

svetlosti koja ničemu ne daje boju i zato je nešto prazno samo po sebi. Bog neka ti je na pomoći, stari! Tvoje su misli stvorile jedno stvorenje u tebi, a onome od koga su jake misli na taj način načinile Prometeja jastreb stalno kljuje srce; i taj je jastreb baš to stvorenje koje on stvara.

ČETRDESET PETA GLAVA
IZJAVA POD ZAKLETVOM

Ukoliko ova knjiga može biti priča i ukoliko ona zbilja posredno dodiruje jednu ili dve veoma zanimljive i neobične pojedinosti iz života ulješura, utoliko prethodna glava, u svom prvom delu, jedna je od najvažnijih glava koje se mogu naći u ovoj knjizi; ali glavni njen predmet zahteva da se i dalje i opširnije obradi da bi mogao biti shvaćen kako treba i, još više, da bi otklonio svako neverovanje koje duboko nepoznavanje celokupnog predmeta može da stvori u izvesnim glavama, kao prema prirodnoj istini glavnih tačaka ovog posla.

Nije mi stalo do toga da izvedem ovaj deo svoje dužnosti metodski, ali bih bio zadovoljan kad bih proizveo željeni utisak posebnim navođenjem stvari koje sam ja, kao kitolovac, preživeo ili ih znam od pouzdanih ljudi; a iz tih navoda – ja tako smatram – zaključak na koji se cilja prirodno će sledovati sam po sebi.

Prvo: Meni su lično poznata tri slučaja gde je kit udaren harpunom ipak umakao i posle izvesnog vremena (u jednome slučaju posle tri godine) ponovo udaren istom rukom i ubijen; a tada su dva gvožđa, oba obeležena istom privatnom oznakom, bila izvađena iz njegova tela. U ovom slučaju su tri godine prošle između bacanja dva harpuna, a ja mislim da je moglo biti i nešto više od toga, jer se desilo da je čovek koji ih je zahvatio u tom međuvremenu otišao na put jednim trgovačkim brodom za

Afriku, iskrcao se tamo, pridružio se jednoj istraživačkoj družini, prodro daleko u unutrašnjost, gde je putovao skoro dve godine, dolazeći često u opasnost od zmija, divljaka, tigrova, otrovnih isparenja, uz sve ostale obične opasnosti koje se javljaju pri putovanju u srce nepoznatih predela. Za to vreme kit koga je on bio pogodio morao je i sâm da bude na svom putovanju; bez sumnje je tri puta oplovio Zemlju, tarući se svojim bokovima o sve afričke obale, ali bez cilja. Taj čovek i taj kit su se opet sreli i jedan je pobedio drugoga. Slušajte, ja sam lično poznavao tri slučaja slična tome; to jest u dva od njih video sam kad su pogođeni kitovi, a u drugom napadu video sam dva gvožđa, sa odgovarajućim oznakama urezanim u njima, koja su posle izvađena iz lipsala kita. U onome primeru od tri godine ispalo je tako da sam bio u čamcu oba puta, prvi i drugi put, i poslednji put sam jasno raspoznao neku naročitu vrstu velike guke ispod kitova oka koju sam primetio i pre tri godine. Ja kažem tri godine, ali sam sasvim siguran da je bilo i više. Ovde su, dakle, tri slučaja čiju istinitost znam ja lično, ali sam slušao o mnogim drugim slučajevima od lica u čije iskrenost u ovoj stvari nema razloga da se sumnja.

Drugo: Veoma je dobro poznato u lovu na ulješure, ma koliko da svet sa kopna malo zna o tome, da je bilo više važnih slučajeva, dostojnih da se zabeleže, gde je izvestan kit u okeanu zapažen od ljudi na raznim mestima i u razna vremena. Što je taj kit tako bio zapažen, nije uopšte prvenstveno dolazilo od njegovih naročitih telesnih osobina koje bi ga izdvajale od ostalih kitova, jer ma koliko jedan slučajni kit predstavljao u tom pogledu nešto naročito, ljudi brzo preseku njegove osobenosti time što ga ubiju i prerade u naročito skupoceno ulje. Ne. Razlog je bio ovaj: što je posle kobnih iskustava u ribarstvu takav kit stekao strašan i preteći ugled, kao što je bio slučaj sa *Rinaldom Rinaldinijem*,[120] utoliko više što su skoro svi kitolovci pokazivali da ga poznaju time što bi ga pozdravili mahnuvši samo rukom do šešira kad bi ga ugledali kako se lunja oko njih po moru, a ne bi tražili da s njime sklope i prisnije poznanstvo. Kao što izvesni nesrećnici na kopnu, kojima se desi da poznaju nekog naprasitog važnog čoveka, pa ga na ulici nenametljivo pozdrave iz daljine jer, ako bi s tim poznanstvom terali i dalje, mogli bi biti kažnjeni za tu svoju nadmenost.

Ali ne samo da je svaki od ovih čuvenih kitova bio posebno mnogo slavan nego još možete reći da je bio poznat širom okeana; ne samo da je bio čuven u životu nego je i sad besmrtan posle smrti u pričanjima u kaštelu, i data su mu sva prava, povlastice i odlikovanja jednog čuvenog imena; zbilja, njegovo ime je značilo isto što i Kambiz[121] ili Cezar. Zar nije bilo tako, o Timor Tome, ti čuveni levijatane, izbrazdani kao kakav ledeni breg, koji si tako dugo vrebao po istočnom moreuzu toga imena, čiji je mlaz često viđan sa palmovitog žala u Ombeju? Zar nije tako bilo, o, ti, Džek sa Novog Zelanda, ti užase svih kitarica koje su ukrštale svoje tragove u blizini zemlje Tetu?[122] Zar nije tako bilo, o, Don Miguele, ti, čileanski kite, obeležen kao kakva stara kornjača tajanstvenim hijeroglifima na leđima? Sasvim prosto rečeno, ovde su četiri kita isto tako dobro poznata studentima cetološke istorije kao Marije i Sula[123] onima što proučavaju klasičnu istoriju.

Ali to nije sve. Tom sa Novog Zelanda i Don Miguel, pošto su, u razna vremena, stvorili veliku pustoš među čamcima raznih brodova, najzad su traženi na sve strane, sistematski gonjeni, jureni i ubijeni od hrabrih kitolovaca-kapetana koji su dizali svoje kotve sa jednim jedinim ciljem pred očima, kao što je davno nekada kapetan Batler, probijajući se kroz naragensetske šume, imao u glavi samo to da zarobi onog poznatog užasnog divljaka Anavona, najvažnijeg ratnika indijanskog kralja Filipa.

Ja ne znam gde mogu da nađem bolje mesto do baš ovde da pomenem jednu ili dve druge stvari koje meni izgledaju važne, pošto crno na belo utvrđuju u svakom pogledu opravdanost cele priče o Belome Kitu, a naročito o pogibiji. Jer ovo je jedna od onih prilika koje obeshrabruju, gde je istini potrebno isto toliko potpore kao i neistini. Većina stanovnika sa kopna toliko ništa ne zna o najobičnijim i najopipljivijim čudima u svetu da bez izvesnih nagoveštaja koji se odnose na proste činjenice iz ribarstva, istorijske ili drugačije, oni mogu gledati na Mobi Dika podrugljivo kao na neku nakaznu basnu, ili, još nešto gore i odvratnije, kao na neku gadnu i nepodnošljivu alegoriju.

Prvo: Mada većina ljudi ima izvesne nejasne i nesigurne pojmove o opštim opasnostima velikog ribarstva, ipak oni nemaju ništa što bi bilo nalik na utvrđena živa shvatanja o tim

opasnostima i o tome kako se one često javljaju. Jedan je razlog možda u tome što nijedna od pedeset stvarnih nesreća i pogibija u ribarstvu ne biva objavljena u zavičaju, ma koliko da je to objavljivanje prolazno i odmah se zaboravi. Da li vi pretpostavljate da onaj jadni momak koga možda ovoga trenutka zakačinje kitolovni konopac na domaku obale Nove Gvineje i koga na dno morsko vuče levijatan koji je zaronio – da li vi pretpostavljate da će ime toga jadnoga momka izići u posmrtnim oglasima u novinama koje ćete vi čitati sutra o doručku? Neće. Zato što je pošta veoma neredovna između ovoga mesta i Nove Gvineje. I zbilja, jeste li ikada čuli o nečemu što bi se moglo nazvati redovnim vestima neposredno ili posredno sa Nove Gvineje? Sad ću vam reći da smo na jednom naročitom putovanju na kome sam ja bio po Tihom okeanu, između mnogo drugih, razgovarali i sa trideset raznih brodova od kojih je svaki imao po jedan smrtni slučaj u vezi sa kitom, a neki od njih i više nego jedan, a tri su izgubila svaki po celu posadu u čamcu. Tako vam boga, štedite svoje lampe i sveće! Nećete sagoreti ni jedan galon a već je bar jedna kap ljudske krvi prosuta za to.

Drugo: Svet na kopnu ima, međutim, neki neodređeni pojam o tome da je kit ogromna životinja ogromne snage, ali meni se uvek desilo, kad sam pričao o nekom naročitom primeru ove dvostruke ogromnosti, da su mi ljudi značajno čestitali na mojoj šaljivosti. Međutim, duše mi, ja nisam nameravao da budem šaljiviji od Mojsija kad je pisao istoriju muka u Misiru.

Ali, srećom, naročita tačka koju ovde tražim može da se utvrdi svedočanstvima potpuno nezavisnim od moga sopstvenog svedočenja. Ta je tačka u ovome: ulješura je u izvesnim slučajevima dovoljno snažna, razumna i svesno pakosna da sa neposrednim predumišljajem razlupa, potpuno razori i potopi kakav veliki brod; i štaviše, ulješura je to i uradila.

Prvo: Godine 1820. brod *Eseks*, kapetan Polard, iz Nantaketa, krstario je Tihim okeanom. Jednog dana on spazi mlazeve, spusti svoje čamce i da se u poteru za jatom ulješura. Nije mnogo prošlo, više kitova je bilo ranjeno, kad se, odjednom, jedan veoma veliki kit, pobegavši od čamaca, izdvoji iz jata i jurne pravo na brod. Udarivši čelom o brodsko korito, on ga je tako probio da se brod manje nego za „deset minuta“

preturio i potonuo. Ni jedna jedina daska od toga broda nije viđena od toga vremena. Posle najstrašnijeg izlaganja opasnostima jedan deo posade dospeo je u čamcima do kopna. Pošto se najzad vratio kući, kapetan Polard je još jednom zajedrio na Tihi okean kao komandant drugog broda, ali su ga bogovi opet potopili na nepoznatim stenama i valovima što se odbijaju od obale; po drugi put je bio brod izgubljen, i otada, proklinjući more, on više nije dalje ni pokušavao. Danas kapetan Polard živi u Nantaketu. Ja sam video Ovena Čejsa, koji je bio prvi oficir na *Eseksu* u vreme te tragedije; čitao sam njegovo prosto i istinito pričanje; razgovarao sam sa njegovim sinom, a to sve na nekoliko milja od mesta gde se zbila ta nesreća.[124]

Drugo: Brod *Savez*, isto tako iz Nantaketa, godine 1807. potpuno je propao nadomak Azorskih ostrva usled sličnog napada, ali ja nikad nisam imao sreće da naiđem na verodostojne pojedinosti ove katastrofe, mada sam od kitolovaca ovda-onda imao prilike da čujem slučajne nagoveštaje o tome.

Treće: Pre nekih osamnaest ili dvadeset godina komodor[125] Dž., koji je onda komandovao jednom američkom ratnom korvetom prve klase, našao se za ručkom u društvu kapetana kitolovnih brodova, na jednom nantaketskom brodu u pristaništu Oaha, na Sendvičkim ostrvima. Kad je razgovor okrenuo na kitove, komandantu se dopalo da malo posumnja u snagu koja zapanjuje, a koju su kitovima pripisivala prisutna gospoda, kitolovci od zanata. On je samopouzdano poricao, na primer, da ma koji kit može da razlupa njegovu snažnu ratnu korvetu tako da prouzrokuje curenje vode ni koliko za jedan naprstak. Dobro to, ali pazite šta je dalje bilo! Nekoliko nedelja posle toga komodor zajedri u ovom neosvojivom brodu za Valparaiso. Ali njega na putu zaustavi jedna dostojanstvena ulješura, koja zamoli za nekoliko trenutaka da se nešto poverljivo objasni s njim. A to se objašnjenje sastojalo u tome što je ona zviznula komodorov brod tako snažno da je on, pustivši sve svoje crpke u rad, udario pravo ka najbližem pristaništu da se tamo ukotvi i brod opravi. Ja nisam sujeveran, ali smatram da je komodorovo objašnjenje s tim kitom kao neko proviđenje. Zar nije Saul iz Tarsa[126] bio preobraćen iz neverništva jednim sličnim strahom? Kažem vam ja, ne trpi ulješura ludorije.

Sad ću vam pomenuti Langorfova *Putovanja* zbog jedne sitne okolnosti koja je s dosadašnjim u vezi, a koja naročito zanima pisca ove knjige. Langorf je, da vam uzgred kažem, bio pridodat čuvenoj istraživačkoj ekspediciji ruskog admirala Kruzensterna na početku ovoga veka. Kapetan Langorf ovako počinje svoju sedamnaestu glavu:

„Trinaestog maja naš brod je bio gotov da zaplovi, a idućeg dana smo isplovili na pučinu na putu za Ohotsk.[127] Vreme je bilo veoma vedro i lepo, ali tako nesnošljivo hladno da smo bili primorani da ostanemo u bundama. Nekoliko dana imali smo vrlo malo vetra; tek devetnaestog dana nagla oluja nalete sa severozapada. Jedan neobično velik kit, čije je telo bilo veće nego naš brod, ležao je gotovo na površini vode, ali ga niko sa broda nije spazio sve do trenutka kada je brod, koji je plovio sa svima jedrima, već gotovo bio na njemu, tako da je bilo nemoguće sprečiti da brod ne udari o njega. Tako smo bili dovedeni u neposrednu opasnost kad ovo džinovsko stvorenje, isturivši leđa, diže brod bar tri stope nad vodu. Jarboli se zateturaše, sva jedra popadaše na gomilu, a mi koji smo bili dole svi za tren iskočismo na palubu, zaključujući da smo udarili o neku stenu; mesto toga spazismo čudovište kako plovi dalje, veoma ozbiljno i dostojanstveno. Kapetan De Volf odmah upotrebi crpke da vidi je li brod pretrpeo neko oštećenje od udarca, ali nađosmo da je brod velikom srećom umakao potpuno neoštećen.“

Međutim, kapetan De Volf, koji se ovde pominje kao komandant broda koji je u pitanju, jeste čovek iz Nove Engleske koji, posle dugog života kao brodski kapetan, punog neobičnih avantura, danas živi u selu Dorčester blizu Bostona. Imam čast da budem njegov nećak. Ja sam ga naročito pitao o tome odeljku u Langorfu. On potvrđuje svaku reč. Brod, ipak, nije nikako bio neki veliki brod: ruski brod sagrađen na sibirskoj obali, koji je moj ujak trampio za brod u kome je otplovio od kuće.

U tom njihanju gore-dole, u toj smeloj knjizi o starinskim doživljajima, naročito punoj istinitih čuda – u *Putovanju* Lajonela Vejfera,[128] jednog od Dampijerovih[129] starih drugova – ja nalazim jednu sitnicu koja je zapisana kao i ovo što je maločas navedeno iz Langorfa, te ne mogu da se uzdržim a da je ne

navedem ovde kao potkrepljujući primer, ako bi takav bio potreban.

Lajonel je, izgleda, bio na putu za „Džon Ferdinando“, kao što on zove današnji Huan Fernandes. „Na svome putu tamo“, kaže on, „oko četiri časa ujutru, kad smo bili oko stotinu i pedeset milja od američkog kopna, naš brod oseti strašan udarac koji toliko zaprepasti moje ljude da skoro nisu znali gde su ni šta da misle, ali svako poče da se sprema za smrt. I zbilja, udarac je bio tako iznenadan i snažan da smo smatrali da je brod sigurno udario o neku stenu. Kad zgranutost malo popusti, mi spustismo olovo da merimo dubinu, ali ne nađosmo dno… Od iznenadnog udarca su topovske cevi bile odskočile sa svojih lafeta, a nekoliko mornara je bilo izbačeno iz visaljki. Kapetan Dejvis, koji je ležao s glavom na pušci, bio je izbačen iz svoje kabine!“ Lajonel nastavlja pripisujući udarac kakvom zemljotresu i izgleda da pravda to pripisivanje tvrđenjem da je neki jak zemljotres, nekako baš u to vreme, napravio veliku nesreću po španskoj zemlji. Ali ja se ne bih mnogo začudio da je u mraku toga ranoga jutra, posle svega, udarac prouzrokovao kakav neviđeni kit koji je vertikalno udario o brodsko korito.

Mogu da nastavim sa još nekoliko primera o velikoj snazi i lukavstvu ulješure, za koje sam saznao na ovaj ili onaj način. Više puta, a ne samo u jednom slučaju, znano je da on ne samo što goni navalne čamce natrag sve do njihova broda već napada i sam brod, i dugo izdržava sva koplja koja bacaju na njega sa palube. Jednu priču o tome može da ispriča engleski brod *Pjusi Hol*. Što se tiče kitove snage, dopustite da kažem da je bilo primera da su konopci zakačeni za kita koji juri bili, po tihome moru, dovučeni do broda i tu pričvršćeni, a kit je vukao njegovo veliko korito kroz vodu kao što konj vuče kola. Takođe je veoma često zapaženo kako ulješura, pogođena jedanput, ako joj se da vremena da se pribere, postupa onda ne toliko često s divljim besom koliko sa voljnom, smišljenom namerom da pobije svoje gonioce; a njen karakter dovoljno rečito pokazuje i to što kad je napadnuta, često razjapi čeljusti i zadrži ih u toj groznoj razjapljenosti nekoliko narednih minuta. Ali ja moram da se zadovoljim još jednim i završnim primerom, naročitim i veoma značajnim, pri kome vi nećete propustiti da vidite da je ne samo

najčudniji događaj u ovoj knjizi potkrepljen istinitim činjenicama naših dana nego i to da su ova čuda (kao i sva čuda) samo prosto ponavljanje kroz vekove, tako da po milioniti put i mi kažemo amin zajedno sa Solomonom. Zbilja, nema ničega novog pod suncem!

U šestom veku posle Hrista živeo je Prokopije,[130] hrišćanin i krupan službenik u Konstantinopolju, u doba kada je Justinijan[131] bio imperator, a Velizar vojskovođa. Kao što je mnogima poznato, on je pisao istoriju svoga doba, jedno delo u svakom slučaju od neobične vrednosti. Najbolji su ga autoriteti uvek smatrali za veoma pouzdana istoričara koji ne preteruje, sem u jednoj-dvema pojedinostima koje nemaju veze s materijom koju ćemo sad da pomenemo.

I tako, u toj svojoj istoriji, Prokopije pominje kako je, za trajanja njegova upravljanja Konstantinopoljem, neko veliko morsko čudovište bilo uhvaćeno u obližnjem Propontisu ili Mramornom moru, pošto je s vremena na vreme razaralo brodove u ovim vodama u periodu dužem od pedeset godina. To je činjenica koja, ovako izložena u jednoj istoriji od vrednosti, ne može lako da se opovrgne. Niti pak ima razloga da to i bude. Kakve je naročite vrste bilo ovo morsko čudovište, nije spomenuto. Ali pošto je ono razaralo brodove, a isto tako i iz drugih razloga, ono je moralo biti neki kit; a ja sam mnogo voljan da mislim da je to bila ulješura. Reći ću vam zašto. Dugo sam smatrao da je ulješura bila uvek nepoznata u Sredozemnom moru i u dubokim vodama spojenim s njim. Čak i sad sam siguran da ova mora nisu, a možda nikad i ne mogu da budu, kako sad stvari stoje, mesto njenog uobičajenog boravka u jatima. Ali dalja su mi istraživanja tu skoro dokazala da je u naše vreme bilo izdvojenih slučajeva gde se ulješura našla u Sredozemnom moru. Kažu mi, i to s pouzdane strane, da je na berberskoj obali neki Dejvis, komodor broda u engleskoj ratnoj mornarici, našao kostur neke ulješure. I tako, pošto ratni brod lako prolazi kroz Dardanele, mogla bi i ulješura istim putem da izađe iz Sredozemnog mora u Propontis.

U Propontisu, koliko ja mogu da saznam, ne nalazi se nimalo one naročite materije koja se zove plankton, hrana pravoga kita. Ali ja imam puno razloga da verujem da se

ulješurina hrana – lignje ili sipe – nalazi na dnu toga mora, pošto su krupna stvorenja, ali nikako najkrupnija te vrste, bila nađena na površini. Kad vi sad lepo združite sva ta tvrđenja pa malo razmislite o njima, jasno ćete zapaziti da je, shodno svakom ljudskom razmišljanju, Prokopijevo morsko čudovište, koje je čitavih pola veka razbijalo brodove jednog rimskog imperatora, po svoj verovatnoći morala biti neka ulješura.

ČETRDESET ŠESTA GLAVA
PRETPOSTAVKE

Mada je, sav obuzet velikom vatrom svoje namere, Ahab u svima svojim mislima i radnjama uvek imao u vidu na kraju krajeva hvatanje Mobi Dika; mada je izgledao gotov da žrtvuje sve ljudske interese toj jednoj jedinoj strasti – ipak je moglo biti da je on, po prirodi svojoj i posle duge navike, isuviše već bio postao kitolovac zadribalda da bi mogao sasvim prenebregnuti ono uzgredno traganje na ovome putu. Ili, bar, kad bi to bilo drukčije bilo bi kod njega i drugih povoda koji bi još više uticali na njega. Značilo bi, možda, isuviše utanačavati stvari, čak i kad se uzme u obzir njegova monomanija, kad bi se pretpostavilo da se njegova osvetoljubivost prema Belome Kitu mogla možda proširiti u izvesnom stepenu i na sve ulješure i da on, što više tih čudovišta pobije, tim više umnožava izglede da će svaki naredni kit na koga se naiđe dokazati da je baš on taj omrznuti koga on goni. Ali ako se takva jedna pretpostavka može uzeti kao izuzetna, ipak je tu bilo još i drugih obzira i mada se nisu tako tačno slagali sa divljinom strasti koja je vladala njime, ipak nikako nisu bili nesposobni da ga pokolebaju.

Da izvede svoj zadatak, Ahab je morao upotrebiti alatke, a od svih alatki upotrebljavanih pod nebeskom kapom, ljudi su najviše podložni kvaru. Znao je on, na primer, da ma koliko magnetski bio u izvesnom smislu njegov uticaj na Starbaka, ipak taj uticaj nije obuhvatao duhovno celog čoveka, nikako više

nego što čisto telesna nadmoćnost obuhvata intelektualno gospodarenje, jer prema čisto duhovnom intelektualno stoji samo u nekoj vrsti telesnog odnosa. Starbakovo telo i Starbakova prigušena volja bili su Ahabovi dok je Ahab držao svoj magnet uz Starbakov mozak. Ipak je on znao da pored svega toga prvi oficir, u duši svojoj, veoma mrzi kapetanovo istraživanje i, kad bi samo mogao, rado bi se otkačio od toga, ili čak i onemogućio to. Može se desiti da prođe mnogo vremena pre nego što Beli Kit bude opažen. Za to dugo vreme Starbak bi čak mogao biti sklon tome da opet padne u otvorene greške pobune protiv kapetanovog vođstva, sem ako bi nešto obično, razborito, prema prilikama, iskrslo da utiče na njega. Ne samo to već i prepredeno ludilo Ahabovo u pogledu Mobi Dika nije nikako bilo značajnije izraženo do u njegovom preteranom osećanju i oštroumnosti u predviđanju da, zasad, lov mora na neki način biti lišen one čudne bezbožnosti u mislima koja se prirodno nalazila u njemu; da se sav užas na ovome putovanju mora držati povučen u mračnu pozadinu (jer malo je ljudi čija se smelost može odupreti dugotrajnom razmišljanju nesmenjivanom delovanjem); da njegovi oficiri i mornari, dok stoje dugo noću na stražarskim mestima, moraju imati nešto bliže o čemu će misliti, a ne o Mobi Diku. Jer ma koliko da je vatreno i besno divljačka posada pozdravila objavljivanje cilja njegovog traganja, ipak su svi mornari svih vrsta manje-više ćudljivi i nepouzdani – oni žive na promenljivom spoljnom vremenu i udišu njegovu ćudljivost – i kad ih čuvate za neku stvar daleku i praznu koja ima da se postigne, ma koliko ona obećavala život i uživanje na kraju, iznad svega je nužno da se privremena zaposlenost i zanimanja umešaju i da ih drže lepo spremne za krajnji nalet.

A Ahab nije bio nemaran ni prema još jednoj stvari. U vremenu jakog uzbuđenja, čovek prezire sve niske obzire, ali takva vremena prolaze. Običan čovek je, mislio je Ahab, uvek sklopljen od niskih želja. Pretpostavljajući da Beli Kit potpuno podstiče srca ove moje divlje posade i da igranje s tom njihovom divljačnosti čak stvara izvesno plemenito viteštvo viteza lutalica u njima, jer iz ljubavi prema tome oni jure za Mobi Dikom, ipak oni moraju imati hrane za svoje običnije, svakodnevne apetite. Jer čak ni preuzvišeni viteški krstaši drevnoga doba nisu se

zadovoljavali samo time što će proći dve hiljade milja suvim putem da se bore za sveti grob, već su uz put obijali, pljačkali i stvarali sebi uzgred i druge pobožne prihode. Da su oni bili strogo držani uz njihov krajnji i romantični cilj, mnogi bi s gađenjem okrenuli leđa tome krajnjem i romantičnom cilju. Ja neću da lišim ove ljude, mislio je Ahab, svake nade na zaradu – da, na zaradu u gotovom. Oni sad mogu prezirati gotov novac, ali neka prođe nekoliko meseci a da im se ne obeća da će toga biti u budućnosti, taj isti mirni novac bi se pobunio u njima i taj isti novac bi se uskoro obračunao sa Ahabom.

Ali tu je bio još jedan predostrožni povod, još u tešnjoj vezi sa Ahabom lično. Pošto je neobuzdano, verovatno, a možda i malo prevremeno otkrio najvažniji ali privatni cilj *Pikvodova* putovanja, Ahab je sad bio potpuno svestan da se, radeći tako, izložio posredno opasnosti da bude neodbranjivo optužen za nasilno prisvajanje prava; i savršeno nekažnjivo, i moralno i zakonski, njegova posada, ako bi bila voljna i za taj posao pozvana, mogla bi da odrekne svaku dalju pokornost njemu, pa čak i da mu silom iščupa iz ruku komandu nad brodom. Jer Ahab je morao, naravno, mnogo da se zabrine kako da se brani od ove tek pomenute optužbe za nasilno prisvajanje prava i od mogućih posledica prigušenog utiska o tome, koji bi dobio maha. Ta je odbrana mogla biti samo u njegovom nadmoćnijem mozgu, i u srcu i u ruci, potpomognuta opreznim, tačno proračunatim obraćanjem pažnje na atmosferski uticaj u svakome minutu, čemu je, možda, njegova posada mogla biti podložna.

I tako, iz svih tih razloga, a možda i drugih, isuviše analitičkih da se ovde doslovno razviju, Ahab je jasno video da ipak u velikoj meri mora da dovodi stvari u sklad sa prirodnim, određenim ciljem *Pikvodova* putovanja; da poštuje sve zavedene običaje; i ne samo to već i da natera sebe da pokaže sve svoje dobro poznato strasno interesovanje u opštem obavljanju svoga poziva.

Bilo to sve kako bilo, njegov se glas sad često čuo kako doziva sva tri jarbolska osmatrača i opominje ih da pažljivo osmatraju i da ne propuste da najave čak i morsku svinju. Ta opreznost nije dugo ostala bez nagrade.

ČETRDESET SEDMA GLAVA
ROGOZINAR

Bilo je oblačno, zagušljivo popodne; mornari su se lenjo izležavali po palubama i prazno gledali preko vode olovne boje. Kvikveg i ja smo u tišini pleli ono što se zove „ispleteni mač“, kao dodatak vezama na našem čamcu. Tako tih i prigušen, pa čak i nekako kao neki uvod u nešto novo bio je ovaj prizor i takva neka obajana razdraganost bila je u vazduhu da je svaki nemi mornar izgledao rastvoren u svom sopstvenom nevidljivom ja.

Ja sam bio pomoćnik ili šegrt Kvikvegov dok smo pleli „mač“. Dok sam ja jednako dodavao tamo-amo osnovu ili potku od užeta, između dugačkih konopaca od kanapa, upotrebljavajući sopstvenu šaku kao čunak, i dok je Kvikveg, stojeći sa strane, stalno i jednako provlačio svoj teški hrastovi mač između kanapa i lenjo poglédao u daljinu preko vode, nemarno i ne misleći vukao sebi svaki kanap, kažem vam, tako čudna neka dremljivost bila je tad zavladala po celom brodu i svuda po moru, prekidana samo s vremena na vreme tupim zvukom mača, da je izgledalo kao da je ovo razboj vremena, a ja čunak koji mehanički tka li tka sudbinu. Tu su ležali pričvršćeni konci od kanapa koji su bili podložni jednom jedinom podrhtavanju koje se jednako ponavlja i nikako ne menja, a to je podrhtavanje bilo sasvim dovoljno da dopusti ukršteno mešanje drugih konaca sa njihovim sopstvenim. Ovaj

je konopac izgledao neka nužnost; i ovde, mislio sam ja, ja sam svojom sopstvenom rukom prionuo za svoj sopstveni čunak i tkam svoju sopstvenu sudbinu u ove neizmenjive konce. Za to vreme Kvikvegov leteći, neumoljivi mač, ponekad bi pogodio potku sa strane ili krivo, ili jako, ili slabo, kako se već desi; s tom razlikom u završnom udarcu stvarao je odgovarajuću promenu u krajnjem izgledu završenoga posla. Mač ovoga divljaka, mislio sam ja, koji tako završno daje oblik i izgled i kanapu i osnovi, ovaj okretni neumoljivi mač mora biti neki slučaj – zbilja, slučaj, slobodna volja, i nužnost, koji se pametno ne isključuju, svi se oni upliću jedan u drugi i rade zajedno. Pravi konopac nužnosti ne može skrenuti sa svoga krajnjeg pravca – iako, međutim, svako uzastopno podrhtavanje samo tome teži; slobodna volja, zbilja slobodna da protura svoj čunak između datih žica; a onda slučaj, mada je ograničen u svojoj igri između pravih linija nužnosti, a pobočnim putevima u njegovom kretanju upravlja slobodna volja – mada je tako propisano i od jednog i od drugog, slučaj s vremena na vreme upravlja i jednim i drugim i događajima zadaj e poslednji udarac koji daje oblik.

*

Tako smo mi stalno tkali i tkali, kad se ja trgoh na neki zvuk tako čudan, razvučen, i muzički divlji i nezemaljski, da lopta slobodne volje ispade iz moje šake i ja ostadoh tako blenući u oblake odakle je taj glas pao kao na krilima. Visoko gore na poprečnom krstacu bio je onaj ludi Taštego iz Gej Heda. Njegovo je telo bilo smelo istureno napred, ruka opružena kao štap i u kratkim iznenadnim razmacima on je nastavljao da viče. Sigurno je da se isti zvuk tog istog trenutka možda čuo po svima morima, iz stotine kitolovnih osmatračnica uzdignutih isto tako visoko u vazduhu, ali iz malo tih grudi mogao je taj uobičajeni stari povik da izvede tako čudnovato dizanje i spuštanje glasa kao iz grudi Taštega Indijanca.

Pošto je stajao nagnut iznad nas, poluobešen u vazduhu, tako divljački i vatreno buljeći oči u vidik, pomislio bi čovek za njega da je neki prorok ili predskazivač koji vidi senke sudbine, pa tim divljim kricima objavljuje njihov dolazak.

– Tamo! Tamo! Tamo! Tamo! Eno ga duva! Eno mlaza!

– Gde? Koliko daleko?

– U pravcu vetra, tako na dve milje od ovde! Čitavo jato njih!

Odjednom se sve pokrete.

Ulješura ispušta mlaz kao što časovnik udara, sa istom onom pouzdanom jednolikošću koja se ne menja i po kojoj kitolovci raspoznaju ovu ribu od drugih plemena njenog roda.

– Tamo idu repna peraja! – bio je sad Taštegov povik i kitovi iščezoše.

– Brzo, poslužitelju! – viknu Ahab. – Vreme! Vreme!

Valjušak otrča dole, pogleda na sat i javi tačan minut Ahabu.

Brod je sad držan van vetra i išao je ispred vetra lagano ljuljajući se.

Pošto je Taštego javljao da su kitovi otišli dole glavom ka vetru, mi pogledasmo, uvereni da ćemo ih videti opet neposredno ispred svoga pramca. Jer ona neobična majstorija koju ponekad pokazuje ulješura, kad jurne dole glavom u jednom pravcu pa ipak, dok je skrivena ispod površine, pliva unaokolo i brzo otplovi na suprotnu stranu – ovo obmanjivanje njeno nije moglo sad da bude primenjeno jer nije bilo nikakva razloga da se pretpostavi da je riba koju je video Taštego bila ma na koji način uznemirena, ili da je uopšte znala da smo mi blizu. Jedan od momčadi određene da čuva brod – to jest od onih koji nisu određeni za čamce – u to vreme smeni Indijanca na osmatračnici na glavnom jarbolu. Mornari sa prednjeg i krmenog jarbola spustili su se dole; burad s konopcima pričvršćena su za svoja mesta; dizalice su bile izgurane; donji krst glavnog jarbola je pojačan i tri čamca su se zalelujala iznad mora kao tri pletene kotarice iznad visokih grebena. Sa spoljne strane ograde njihova srčana posada, s jednom rukom zakačenom za šipku od ograde, jednu nogu je u očekivanju bila stavila na gornju ivicu čamca. Tako izgleda dugačka linija posade sa ratnog broda kad se sprema da se baci na palubu kakvog neprijateljskog broda.

Ali u tom kritičnom trenutku ču se iznenadan uzvik koji sve

oči odvrati od kita. Zabezeknuti, svi pogledaše u mračnoga Ahaba, koji je bio opkoljen od pet mračnih utvara koje su izgledale kao da su tek nikle iz vazduha.

ČETRDESET OSMA GLAVA
PRVO SPUŠTANJE ČAMACA

Ove utvare, jer oni su tada tako izgledali, lepršale su se na drugoj strani palube i bešumnom brzinom oslobađale čekrke i veze čamca koji se tamo lelujao. Ovaj je čamac uvek bio smatran jednim od rezervnih čamaca, mada se tehnički zvao kapetanov čamac zbog toga što je visio sa desnog brodskog boka. Osoba koja je sad stajala kod njegovog pramca bila je visoka i mrka, sa jednim belim zubom koji je zloslutno štrčao iz njenih usnica čelične boje. U nekom zgužvanom kineskom kaputu od crnog pamuka bila je obučena kao za pogreb, sa širokim crnim pantalonama od iste tamne čoje. Ali čudno krunišući ovu abonosovinu videla se sjajna bela ispletena čalma, živa kosa upletena i umotana nekoliko puta ukrug na njenoj glavi. Manje mrki u licu, drugovi ove prilike imali su onu živu, tigarski žutu boju lica, koja je svojstvena izvesnim domorocima sa Manile – jedna rasa koja je poznata sa izvesne svoje satanske lukavosti i za koju neki čestiti beli mornari pretpostavljaju da su to plaćeni špijuni i tajni poverljivi agenti na vodama đavola, njihova gospodara čije su poslovne prostorije, kako oni misle, negde drugde.

Dok je tako začuđena posada gledala u ove neznance, Ahab doviknu starcu sa belom čalmom koji se nalazio na njihovom čelu:

– Je li tamo sve gotovo, Fedala?

– Gotovo – ču se poluprošištan odgovor.

– Onda, spuštajte, čujete li? – riknu preko palube. – Spuštajte vi tamo, kažem. – Tako mu je glas bio gromovit da kraj sveg svoga čuđenja ljudi skočiše preko ograde; čekrci se zavitlaše ukrug na postoljima, zaljuljavši se, tri čamca se stropoštaše u more, dok su sa veštom i veoma brzom smelošću, nepoznatom ma u kome drugom pozivu, mornari kao jarci skakali u odgurnute čamce niz bokove broda koji se ljuljao.

Tek što su odveslali iz brodskog pravca, kad četvrti čamac, dolazeći sa strane vetra, zavesla ukrug ispod krme i pokaza pet neznanaca gde voze Ahaba, koji je, stojeći uspravljen na krmi, na sav glas dovikivao Starbaku, Stabu i Flasku da se široko rasture i da pokriju što veću površinu vode. Ali izbuljenih očiju u mrkoga Fedalu i njegovu posadu, posada drugih čamaca ne izvrši naređenje.

– Gospodine kapetane?… – reče Starbak.

– Rasturite se! – viknu Ahab. – Življe, sva četiri čamca. Ti, Flask, vuci više ka vetru!

– Razumem, gospodine kapetane! Razumem, gospodine kapetane! – viknu veselo mali Kraljevski Stražar, povlačeći kružno svojim velikim veslom na krmi. – Odupri! – viknu obraćajući se svojoj posadi. – Gle! Gle! Gle! Opet! Eno je gde duva baš pred vama, momci! Odupri!

– O, ja i ne mislim na njih, gospodine – reče Arči – znao sam ja to sve još i ranije. Zar ih nisam ja čuo u spremištu? I zar ja nisam govorio Kebeku o tome? Šta ono rekosmo mi, Kebeko? To su tajni putnici, gospodine Flask.

– Zapnite, zapnite, sokoli moji! Potegnite, deco; potegnite, mali moji! – razvlačeći i umirujući sa uzdahom je govorio Stab svojoj posadi, od kojih su neki već pokazivali znake nelagodnosti. – Što ne lomite kičme, momci? U šta to blenete? U družinu u onom čamcu? Pih! Onih pet momaka više došli su da nam pomognu – ne mari odakle – što više, to veselije. Deder zapnite, zapnite dobro! Ne osvrćite se na onaj sumpor! Oni đavoli su dosta dobri drugovi. Tako, tako! Dobro je sad. Taj potez vredi hiljadu funti. To je udarac da stubove počisti! Ura, za zlatni pehar spermacetskog ulja, junaci! Živeli, momci! Svi

smelo! Lagano, lagano; nemojte žuriti. Što ne polomite vesla, vi bitange jedne? Zagrizite malo, vi psine! Tako, tako, tako, de! Tiho, tiho! Tako, tako! Dugačko i jako. Razvucite vi tamo, razvucite! Đavo da vas nosi, vi zevzeci i protuve! Pa vi ste svi zaspali! Prestanite da hrčete, vi spavači, pa potegnite! Zapni, kad kažem! Zapni! Ne možeš? Zapni ! Nećeš? Tako vam krkuša i medenjaka, zašto ne zapinjete? Zapni i slomi nešto! Zapni da ti oči iskoče! Deder! – trgnuvši oštar nož iza pojasa. – Vadite noževe, majčini sinovi, pa veslajte sa sečivom u zubima. Tako, tako! Sad radite nešto što valja, to malo liči, moji čeličnjaci. Poterajte ga, poterajte ga, srebrne kašičice moje! Poterajte ga, bradve!

Stabov uvodni govor njegovoj posadi dat je ovde naširoko, pošto je on uopšte imao više neki poseban način razgovora s njima, a naročito kad im usađuje u glavu veslačku religiju. Ali vi ne smete pretpostaviti po ovome navodu iz njegove govorancije da on uvek izleće sa ovako otvorenom jarošću pred svoju pastvu. Bože sačuvaj! I u tome se sastojala njegova glavna osobenost. On bi kazivao najstrašnije stvari svojoj posadi tako čudnim tonom, mešavinom šale i besa, a bes je bio sračunat samo kao začin šali, da nijedan veslač nije mogao da čuje takve neobične izraze a da ne zapne kao da glavu spasava, a ipak da zapinje prosto samo iz šale. Uz to je on sam za sve vreme izgledao tako miran i ravnodušan, tako je lenjo rukovao svojim veslom na krmi, i tako mnogo zevao – ponekad sa razjapljenim ustima – da kad se samo vidi takav starešina koji zeva, to je, usled velike protivrečnosti, delovalo na posadu kao neka čar. Jer Stab je bio od one čudne vrste šaljivčina čija je veselost ponekad čudno dvosmislena, tako da natera sve potčinjene da se ozbiljno drže kad mu se valja pokoravati.

Pokoravajući se jednom Ahabovom znaku, Starbak je sad veslao koso na Stabov pramac; i kad su za minut-dva oba čamca bila sasvim blizu jedan drugome, Stab doviknu prvom oficiru:

– Gospodine Starbak! Levi čamac tamo, hej! Samo nešto da vam kažem, gospodine Starbak, molim vas!

– Alo! – odvrati Starbak, ne okrećući se ni za jedan palac dok je govorio i dalje ozbiljno ali šapatom, podstičući svoju posadu; njegovo okamenjeno lice ostade okrenuto u stranu od

Stabova lica.

– Šta mislite vi, gospodine Starbak, o onim žutim momcima?

– Uvukli se krišom na brod nešto pre nego što je otplovio. (Oštro, oštro, momci! – došapnu on svojoj posadi), pa onda opet glasno: – Gadna je to stvar, gospodine Stabe! (Da ključa, da ključa, mladići!) Ali ne mari to ništa, gospodine Stabe; samo mi da zapnemo. Naredite svojoj posadi da čvrsto vesla, pa neka bude šta bude. (Poskočite, ljudi, poskočite!) Tamo napred su čitave bačve spermaceta, Stabe, a vi ste za to došli. (Zapnite, deco!) Spermacet, spermacet, on je u pitanju! Ovo je bar dužnost; dužnost i zarada ruku podruku.

– Zaista, zaista, i ja sam tako mislio – govorio je Stab sam sa sobom kad se čamci razdvojiše. – Čim sam bacio pogled na njih, tako sam mislio. Zaista, zato je on tako često i zalazio u ono zadnje spremište, kao što Valjušak već odavno sumnja. Oni su bili dole skriveni. *Beli Kit je posredi*. Dobro, dobro, neka tako bude! To se ne može izmeniti! Vrlo dobro! Razvucite, ljudi! Nećete imati posla s Belim Kitom danas! Razvucite!

I tako je pojava ovih inostranih neznanaca u jednom tako kritičnom trenutku kao što je spuštanje čamaca sa palube izazvala, ne bez razloga, neku vrstu sujeverne zapanjenosti kod izvesnog dela posade. Pošto se za Arčijev zamišljeni pronalazak neko vreme pre toga bilo saznalo među njima, mada u njega niko onda nije verovao, to ih je donekle pripremilo za ovaj događaj. To je malo otupilo oštru ivicu njihovog čuđenja. I tako, zbog svega toga, a i zbog Stabovog mirnog držanja povodom njihovog pojavljivanja, oni su ovoga puta bili oslobođeni sujevernih pretpostavki, mada je cela stvar ostavljala ipak dovoljno mesta za sve vrste čudnih pretpostavki u vezi s tim šta je upravo mračni Ahab u toj stvari radio još od početka. Što se mene tiče, ja sam se ćuteći sećao tajanstvenih senki koje sam video kako puze na *Pikvodovu* palubu za vreme mračnog nentaketskog praskozorja, kao i zagonetnih nagoveštaja neuračunljivog Elajdže.

Za to vreme je Ahab, daleko da ga njegovi oficiri više nisu mogli čuti pošto je sa strane prošao najdalje prema vetru, još uvek bio na čelu ispred ostalih čamaca; jedna okolnost koja

pokazuje koliko je silno posluga veslala na njegovom čamcu. Ova njegova tigarski žuta stvorenja izgledala su sva kao od čelika i kitove kosti; kao pet mašinskih čekića, oni su se dizali i padali pravilnim potezima snage koji su periodično bacali čamac po vodi kao da ga horizontalno gura zahuktani kazan iz parobroda na Misisipiju. A Fedala, koga su videli kako rukuje harpunerskim veslom, bacio je u stranu svoj crni kaput i izložio gole grudi sa gornjim delom svoga tela iznad gornje ivice čamca, što se jasno ocrtavalo na vodenom horizontu koji se dizao i spuštao, dok se na drugom kraju čamca nalazio Ahab, s jednom rukom kao u mačevaoca zabačenom upola nazad u vazduhu, kao da hoće da to bude protivdejstvo svakoj nameri preturanja; Ahab se video kako čvrsto upravlja svojim veslom na krmi, kao i u hiljadu ranijih spuštanja čamaca pre nego što ga je rascepio Beli Kit. Odjednom opružena ruka izvrši neki naročit pokret, zatim ostade nepomična, dok se pet vesala toga čamca odjednom spustiše naniže. Čamac i posada su bili nepokretni na moru. Odjednom tri rasturena čamca u pozadini zastadoše na svom putu. Kitovi su nepravilno zaronili telom u plavetnilo i na taj način nisu davali znake svoga kretanja koji bi se mogli iz daljine zapaziti, mada ih je sa manje daljine Ahab primetio.

– Mornaru, gledaj niz svoje veslo! – viknu Starbak. – Ti, Kvikveg, ustaj! – Živahno skočivši na trouglasti uzdignuti sanduk na pramcu, divljak je stajao tamo uspravljen i sa jako napregnutim očima gledao u tačku gde je kit bio poslednji put viđen. A i na krajnjem, zadnjem delu čamca, gde je isto tako bila načinjena jedna trouglasta platforma u visini gornje ivice čamca, viđen je i sam Starbak kako se hladno i vešto ljulja prema udarcima svoga čamca kao iver i ćuteći posmatra ogromno plavo oko mora.

Ne baš na velikoj daljini Flaskov čamac je isto tako ležao bez daha mirno; njegov starešina je bezbrižno stajao na vrhu „morske kornjače“, vrsti jakog postolja uglavljenog u kobilicu, koje se uzdizalo neke dve stope iznad površine platforme na krmi. To služi za posmatranje obrta harpunskih konopaca. Njen vrh nije veći od čovekove šake, i stojeći na takvoj jednoj osnovici kao što je ta, Flask je izgledao uzdignut na vrh jarbola kakvog broda, od koga je potonulo sve sem vrha zastave. Ali

iako je Kraljevski Stražar bio mali i zdepast, on je u isto vreme bio i pun širokog i visokog slavoljublja, tako da ga ovo stajalište na „morskoj kornjači“ ni najmanje nije zadovoljavalo.

– Ne mogu ja da vidim ni do tri vala odavde! Deder jedan veslač ovamo da se na njega popnem!

Na to Dagu, sa obema rukama na gornjoj ivici čamca, da bi sigurnije išao, brzo skliznu pozadi, a zatim, uspravivši se, dobrovoljno poturi svoja gospodstvena leđa za postolje.

– Dobra osmatračnica, bolja nego ma koja druga, gospodine. Hoćete li da se popnete?

– Pa to ja i hoću i mnogo ti hvala, druškane moj; samo bih želeo da si jedno pedeset stopa viši.

Na to se džinovski crnac odupre svojim čvrstim nogama o dve naspramne daske čamca i, uzdignuvši se malo, ponudi svoju opruženu šaku za Flaskovu nogu, a zatim, stavivši Flaskovu ruku na svoju glavu svu u kovrdžicama kao mrtvačka kola u perju, i naredivši mu da skoči kad ga on sâm bude bacio uvis, jednim veštim zamahom stavi maloga čoveka visoko i pravo na svoja ramena. I sad je Flask tu stajao, a Dagu mu je dignuvši svoju ruku stvorio oslonac za grudi, da se na nju osloni i njome učvrsti.

U svako doba čudno je početniku kad vidi sa koliko neobične i nesvesne veštine kitolovac održava uspravan položaj u svome čamcu. Čak i onda kad ga gura tamo-amo najbuntovnije pobesnelo more koje juri na sve strane. Još čudnovatije je kad ga u takvim prilikama vidi nagnutog vrtoglavo visoko na samoj „morskoj kornjači“. Ali je bilo još zanimljivije videti maloga Flaska kako se popeo na džinovskog Dagua; održavajući se hladnom, ravnodušnom, neizveštačenom, naročito nespremljenom varvarskom veličanstvenošću, plemeniti crnac je na svako valjanje mora harmonično valjao svoju finu pojavu. Na njegovim širokim ledima Flask, kose kao lan, bio je sličan snežnoj pahuljici. Nosilac je izgledao plemenitiji nego nošeni. Mada je istinski živahni, burni, prkosni mali Flask s vremena na vreme nestrpljivo gazio nogom, time nije naterao crnčeve junačke grudi da se makar ijednom naknadno nadmu. Tako sam ja video strast i taštinu kako gaze živu velikodušnu zemlju, ali

zemlja zbog toga ne menja svoje plime ni oseke, ni svoja godišnja doba.

Međutim, Stab, drugi oficir, nije pokazivao takvu užurbanost koja daleko gleda. Kitovi su verovatno otišli u dubinu onda kada je tome bilo vreme, a nisu se privremeno zagnjurili iz prostoga straha; ali, ako bi to i bio slučaj, Stab je, izgleda, bio rešen, kao obično u takvim slučajevima, da se uteši svojom lulom u dosadnom međuvremenu. On je izvuče iza svoje pantljike na šeširu, gde ju je uvek nosio nakrivljenu kao pero. Napuni je i nabi duvan do dna vrhom palca, ali tek što je zapalio šibicu u grubu peskovitu hartiju svoje šake, kad Taštego, njegov harpuner, čije su oči bile stalno uperene prema vetru kao dve zvezde nekretnice, odjedared pade kao munja iz uspravnog stava na svoje sedište, vičući u iznenadnom ludilu žurbe:

– Dole, dole sva vesla, pa razvuci! Eno ih tamo!

U tome trenutku jedan čovek sa kopna ne bi mogao zapaziti ne kita, nego ni ma kakav znak koliko haringa; ništa sem uzmućenog malog mesta zelenkastobele vode i male rasturene klobuke pare kako se lelujaju nad njim i slivaju duvajući dalje niz vetar, kao neko zbunjeno jurenje belih valova koji se valjaju. Vazduh unaokolo odjednom zadrhta i zabride kao onaj iznad jako zagrejane gvozdene ploče. Ispod ovog atmosferskog talasanja i vitlanja, a delom i ispod jednog tankog sloja vode, plivali su kitovi. Viđeni unapred, pre svih drugih znakova, klobuci pare koje su oni štrcali izgledali su kao njihovi glasnici što napred jure i izdvojena izvidnica što prosto leti.

Sva četiri čamca su sada smelo jurila na onu mrlju uzmućene vode i vazduha. Ali daleko je bilo od toga da je prestignu; ona je sve dalje i dalje letela napred, masa mehurića koji su se međusobno mešali i stvarali kao niz neku brzu reku koja pada sa brežuljka.

– Zapnite, zapnite, valjani moji momci! – reče Starbak svojim ljudima što je moguće tišim šapatom, ali najjače usredsređenim, dok je pravo ispred pramca jurio oštri i ukočeni pogled njegovih očiju, koje su izgledale gotovo kao dve nepogrešive vidljive igle u kutiji za kompas. On nije mnogo govorio svojoj posadi, niti je posada ma šta govorila njemu. Ćutanje u čamcu bilo je s vremena na vreme čudno prekidano

onim njegovim neobičnim šapatom, čas grubim sa komandom, čas mekanim sa molbom.

Koliko je drukčiji bio bučni mali Kraljevski Stražar.

– Zapevajte i recite štogod, mili moji! Gruvajte i veslajte, gromovi moji! Nasucite me, nasucite me, momci, na njihova crna leđa! Samo mi to učinite i ja ću vam prepisati, momci, svoje imanje u Martas Vinjardu, zajedno sa ženom i decom, momci. Postavite me tamo, postavite me tamo! O, gospode, gospode! Pa ja ću se ukočiti piljeći ovako ludo! Gle! Gle, onu belu vodu!

I vičući tako on zbaci šešir s glave i stade trupkati po njemu gore-dole; zatim ga diže, pa ga zviznu daleko u more; onda stade da se diže i da se spušta na krmi čamca kao kakvo pobesnelo ždrebe na preriji.

– Pazi sad onog momka! – filozofski razvučeno reče Stab, koji je sa nezapaljenom kratkom lulom, što ju je mehanički zadržao među zubima, išao za njim na kratkom rastojanju. – Tome su Flasku došle lutke u glavu! Lutke? Da, pustite ga nek se ludira – to je prava reč – pustite ih neka se ludiraju. Veselo, veselo! Siletine! Puding za večeru, to znate. Veseo je svet! Zapnite, bebice! Zapnite, sisančići! Veslajte svi! Ali koga ste đavola toliko požurili? Lagano, lagano, a čvrsto, ljudi moji. Samo veslaj i ne prekidaj veslanje! Ništa više! Polomite svi kičme i pregrizite noževe nadvoje – to je sve. I ostanite smireni. Ako ne ostanete smireni kako vam kažem, razbucaće vam i džigericu i pluća.

Ali to što je neshvatljivi Ahab dobacivao onoj svojoj tigarski žutoj posadi, to su reči koje je najbolje sasvim izostaviti, jer vi živite pod blagoslovenom svetlošću jedne jevanđeljske vere. Samo neverničke ajkule u pustolovnim morima mogu da načulje uši na takve reči kad olujna čela i ubilački crvenih očiju i zapenušeno, lepljivih usana, Ahab jurnu na svoj plen.

Za to su vreme svi čamci gurali napred. Ponavljana naročita nagoveštavanja Flaskova o „tome kitu“, kako je on nazivao zamišljeno čudovište za koje je izjavljivao da ono neprekidno miče repom pred pramcem njegovog čamca – ta su njegova nagoveštavanja bila ponekad tako živa i nalik na sam život da su naterivala jednog ili dvojicu njegovih ljudi da bace plašljivi

pogled preko njegovog ramena. Ali to je bilo protiv svakog pravila, jer veslači treba da izbiju oči i da proteraju ražanj sebi kroz vrat pošto iskustvo zahteva da u ovim kritičnim trenucima oni ne smeju imati drugih organa do samo uši, ni drugih udova sem ruku.

To je bio prizor pun živog čuda i strahote! Prostrano nadimanje svemogućeg mora; potmula grmljavina kojom ono napada, dok se valjalo duž osam gornjih ivica na čamcima, kao džinovske kegle na beskonačnoj kuglani; kratko zaustavljeni ropac čamca koji kao da hoće da se za trenutak preturi na oštroj ivici vala kao na sečivu noža koje je gotovo pretilo da ga raseče nadvoje; iznenadno duboko poniranje u vodene klisure i provalije; smelo mamuzanje i podsticanje da se dosegne do vrha naspramnog brega; klizanje kao na saonicama glavačke dole na njegovu drugu stranu; sve to uz povike starešina i harpunera i uz drhtavo dahtanje veslača, sa čudnim prizorom *Pikvoda* kao od slonovače koji juri ka svojim čamcima raširenih jedara, kao neka divlja kokoš za svojim pilićima što pište; sve je to bilo jezivo. Ni neuki regrut koji iz zagrljaj a svoje žene krene u grozničavu vatru svoje prve bitke, ni duh umrla čoveka koji sretne prvu nepoznatu avet na drugome svetu, ni jedan ni drugi ne mogu da osete čudnije ni jače uzbuđenje nego što ga oseća onaj čovek koji se prvi put nađe da vesla u tom očaranom penušavom krugu gonjene ulješure.

Bela voda koja je poigravala i koja se stvarala ovom jurnjavom bivala je sada sve vidljivija i vidljivija blagodareći sve većem mraku od mračnih, oblačnih senki bačenih na more. Mlazevi pare nisu se više mešali, već su se rasturali svuda desno i levo; tragovi kitova su se, izgleda, razilazili. Čamci su odvučeni dalje jedan od drugoga; Starbak je jurio za tri kita koji su svom snagom leteli niz zavetrinu. Naše jedro je sad bilo razapeto i sa sve većim vetrom mi smo jurili dalje; čamac je tako ludački jurio kroz vodu da su vesla prema vetru teško mogla da rade dovoljno brzo a da ne budu iščupana iz mesta gde su uglavljena.

Uskoro smo jurili kroz širok veo od magle koja se mešala; ne vidiš ni broda ni čamaca.

– Razvucite, momci! – šapnu Starbak, vukući više unazad platno svoga jedra. – Ima vremena da ubijemo jednu ribu pre

nego što naiđe oluja. Eno opet bele vode! Uz nju! Zapni!

Uskoro posle toga, dva uzvika, brzo, jedan za drugim, na obe naše strane, pokazaše da su drugi čamci odmakli; ali jedva da smo ih čuli, kad munjevito Starbak šapatom reče: „Diži se!“ I Kvikveg, s harpunom u ruci, skoči na noge.

Mada nijedan od veslača nije tada video tako blizu pred sobom smrtnu opasnost, ipak su ljudi, uprevši oči u veoma ozbiljno držanje oficira na krmi svoga čamca, znali da je odlučni trenutak došao. Oni su čuli kako se dovalja jedan strašan zvuk kao da se pedeset slonova obrnulo na svojim ležištima. Za to vreme čamac je i dalje bučao kroz maglu, valovi se vitlali i šištali oko nas kao isturene glave pobesnelih zmija.

– To je njegova grba. Eno, eno, razvuci ga! – šapnu Starbak.

Jedan kratak naletni zvuk izlete iz čamca; to je Kvikveg zviznuo gvožđe. Tada, sve u jednom sjedinjenom potresu, dođe neko nevidljivo guranje pozadi, dok je napred izgledalo kao da je čamac udario na neki greben; jedro se povi i puče; mlaz vruće pare udari blizu nas; nešto se zakotrlja i zaterura kao zemljotres ispod nas. Cela posada se upola zaguši kad u dar-maru bi bačena u beli zgusnuti skorup u oluji. Oluja, kit i harpun – sve se pomeša zajedno, a kit, samo očešan gvožđem, umače.

Mada potpuno preplavljen, čamac je bio skoro neoštećen. Plivajući oko njega, pokupismo vesla koja su plovila i bacivši ih preko gornje ivice čamca, prevalismo se natrag na svoja mesta. Tu smo sedeli do kolena u vodi pošto je ona pokrivala svako rebro i svaku dasku, tako da za naše oči, koje su gledale dole, zagnjureni čamac je izgledao kao neki koralni čamac izrastao do nas sa okeanskog dna.

Vetar naraste do urlanja; talasi tresnuše svoje štitove jedan o drugi; cela oluja je grmela, cepala se i pucketala oko nas kao bela vatra na preriji na kojoj smo mi goreli nepovređeni, besmrtni u ovim čeljustima smrti ! Uzalud smo dozivali druge čamce; kao da dovikuješ raspaljenom ugljenu niz dimnjak zapaljene peći, to isto znači dovikivati ove čamce u takvoj buri. Međutim, oblaci koji su se brzo vukli, para i magla postajali su gušći sa senkama noći; nigde ni traga ni glasa od kakva broda. Uznemireno more sprečavalo je svaki pokušaj da se voda

ispljuska iz čamca. Vesla su bila nekorisna kao propeleri, pošto su sad vršila ulogu koturova za spasavanje. I tako, presekavši veze nepromočivog burenceta sa šibicama, posle nekoliko promašaja Starbak uspe da zapali fenjer, a zatim, opruživši ga na jednoj čaklji koja se tu našla, dodade ga Kvikvegu kao barjaktaru ove izgubljene nade. I tako je on tu sedeo držeći visoko tu bledu lampu usred srede ove svemoguće osamljenosti. I tako je on tu sedeo, znak i simbol čoveka bez vere, koji beznadno diže uvis nadu usred očajanja.

Mokri skroz, drhteći od hladnoće i očajavajući zbog broda i zbog čamca, podigosmo oči, kad se javi praskozorje. Magla se i dalje širila preko mora, prazna lampa ležala je zgnječena na dnu čamca. Odjednom Kvikveg skoči na noge i stavi šaku iza uva. Svi smo čuli neko slabo krckanje, kao od nekih konopaca i jarbolskih krstova što je dosad bilo skriveno olujom. Zvuk je dolazio sve bliže i bliže; gusta magla je nejasno bila razdvojena nekim velikim, nerazgovetnim obličjem. Prestrašeni, svi skočismo u more, kad se brod najzad pomoli na dogledu jureći pravo na nas na daljini ne većoj od njegove dužine.

Mi spazismo napušten čamac, kako ploveći na valovima kao da za tren zinu i udari ispod brodskog pramca kao iver na dnu nekog vodopada; a onda se veliko korito prevalja preko njega i više ga ne videsmo dok opet ne izađe, valjajući se iza broda. Opet smo plivali za njim, more nas je guralo k njemu i najzad smo pokupljeni i bezbedno spušteni na brod. Pre nego što je bura došla sasvim blizu, ostali su se čamci otkačili od svoje ribe i vratili se na brod blagovremeno. Brod je bio digao ruke od nas, ali je i dalje krstario ne bi li, možda srećom, naišao na neki znak naše propasti – neko veslo ili neku držalju od koplja.

ČETRDESET DEVETA GLAVA
HIJENA

Ima izvesnih neobičnih doba i prilika u ovoj čudno izmešanoj stvari koju mi zovemo život, kad čovek shvati ceo ovaj svet kao neku veliku i običnu šalu, mada njenu duhovitost samo nejasno zapaža i više nego sumnja da ta šala ne ide ni na čiji drugi račun nego baš na njegov sopstveni. Pa ipak, ništa ga ne obeshrabruje i ništa ne izgleda važno dok se o njemu raspravlja. Podnosi čovek sve događaje, sve veroispovesti, i vere, i ubeđenja, sve teške stvari, vidljive i nevidljive, bez obzira na to koliko su one čvornovate, kao što noj svojim jakim želucem vari puščana zrna i puščano kremenje. Što se tiče malih teškoća i nezgoda, neposredne nesreće, opasnosti po život i udove, sve to, pa i sama smrt, izgleda mu samo kao neki prepredeni, vedri i duhoviti odgovor i kao veseli udarci u slabinu koje mu zadaj e neki neviđeni i neuračunljivi stari šaljivčina. Ovo ćudljivo raspoloženje čudne vrste o kome ja sada govorim nailazi na čoveka samo u doba najvećeg jada; nailazi usred srede njegove ozbiljnosti, tako da mu ono što mu je baš maločas moglo izgledati kao nešto veoma važno, sad izgleda samo kao deo opšte šale. Ništa nije tako podesno kao opasnost pri kitolovstvu da stvori ovu slobodnu i laku vrstu vesele filozofije očajnika; i kroz nju sam ja sad posmatrao celo ovo *Pikvodovo* putovanje i velikog Belog Kita, taj njegov cilj.

– Kvikveg – rekoh ja kad su me poslednjeg izvukli na

palubu i dok sam, još u kaputu, pokušavao da stresem vodu – Kvikveg, pobratime moj, da li se ovako nešto često dešava?

Bez mnogo uzbuđenja, mada skroz mokar, baš kao i ja, on mi objasni da se takve stvari često dešavaju.

– Gospodine Stabe – rekoh ja, okrećući se tome dostojanstvenom čoveku koji je sad, zakopčan do grla u svom nepromočivom kaputu, mirno na kiši pušio svoju lulu – gospodine Stabe, mislim da sam vas čuo gde kažete kako je od svih kitolovaca na koje ste ikad naišli, naš potkapetan, gospodin Starbak, od svih najbrižljiviji i najoprezniji. Ja onda pretpostavljam da kad se nespretno grune na kita koji beži, sa razapetim jedrom, po maglovitoj buri, da je to vrhunac kitolovne razboritosti?

– Pa naravno. Ja sam spuštao čamce za lov na kitove sa broda u koji ulazi voda, po buri, nadomak Rta Horn.

– Gospodine Flask – rekoh ja, okrećući se malome Kraljevskom Stražaru koji je stajao baš uz mene – vi imate iskustva u ovim stvarima, a ja ga nemam. Hoćete li mi reći da li je to neki nepromenljivi zakon u ovom ribarstvu, gospodine Flask, da veslač slomi svoju sopstvenu kičmu veslajući sve do u čeljust smrti?

– Zar vi to ne možete da usučete kraće? – reče Flask. – Jest, to je zakon. Voleo bih da vidim posadu jednog čamca koja grebe vodu sve do samoga kitova lica. Ha-ha! Na njihovo škiljenje, kit bi dobro uškiljio u njih, upamtite to!

I tako sam ovde, od tri nepristrasna svedoka, dobio promišljenu izjavu o celome slučaju. S obzirom na to da su bure i prevrtanja u vodi i sledstveno bivakovanje nad dubinom nešto svakidašnje u toj vrsti života; s obzirom na to da u najkritičnijem trenutku kad se udara pravo na kita ja moram da stavim svoj život u ruke onoga ko krmani čamcem – veoma često nekog momka koji baš u tom trenutku u svom besu hoće da provali dno čamca svojim sopstvenim besnim udaranjem nogama; s obzirom na to da naročita nesreća našeg posebnog čamca ima uglavnom da se pripiše tome što je Starbak jurio na svoga kita gotovo već u čeljustima bure; s obzirom na to da je Starbak, kraj svega toga, bio čuven sa svoje velike opreznosti u ribarstvu; s obzirom na to

da sam i ja sam pripadao ovome čamcu neobično obazriva Starbaka; i najzad, s obzirom na to u kakvu sam đavolsku jurnjavu bio upleten u vezi sa Belim Kitom – uzevši sve te stvari zajedno, kažem vam, pomislih kako bih ja sasvim lepo mogao da siđem dole i da u glavnim crtama napišem svoje zaveštanje.

– Kvikveg – rekoh ja – hodi ovamo, ti ćeš mi biti advokat, izvršilac zaveštanja i naslednik.

Može izgledati čudno da od svih ljudi baš mornari rado petljaju sa svojom poslednjom voljom i zaveštanjem, ali nema na svetu ljudi koji više vole da se time zabavljaju. Ovo je bilo četvrti put u mom mornarskom životu da radim tu istu stvar. Kad je ceremonija bila završena u ovoj prilici, osećao sam se mnogo prijatnije; neki kamen mi se svalio sa srca. Sem toga, svi dani koje bih imao sad da proživim bili bi čista dobit, kao Lazarevi dani proživljeni posle njegovog vaskrsenja; jedan čist dobitak od toliko meseci ili nedelja, kao što već bude bilo. Ja sam preživeo samoga sebe; moja smrt i moj pogreb bili su zaključani u mome sanduku. Gledao sam oko sebe mirno i zadovoljno, kao kakav miran duh čiste savesti koji sedi iza rešetke u nekoj udobnoj, porodičnoj grobnici.

I tako, mislio sam ja, nesvesno zavrćući rukave svoga kaputa, ovde je stvar u tome da se mirno i u zajednici čovek zagnjuri u smrt i u propast, a đavo neka nosi sve ono ostalo.

PEDESETA GLAVA
AHABOV ČAMAC, POSADA I FEDALA

– Ko bi to i pomislio, Flask! – viknu Stab. – Da ja imam samo jednu nogu, ne biste vi mene uhvatili u čamac, sem da zapušim rupu mesto čepa svojim drvenim nožnim prstom. Oh! Čudan je ovo neki starac!

– Ja ne mislim da je to tako čudno, posle svega, u tom pogledu – reče Flask. – Da mu je noga otkinuta u kuku, to bi bilo nešto sasvim drugo. To bi ga onesposobljavalo; ali on ima jedno koleno i dobar deo još od one druge noge, znate.

– Ne znam ja to, mladiću; nikad ga još nisam video da kleči.

*

Među ljudima koji poznaju kita često je raspravljano, s obzirom na ogromnu važnost kapetanova života po uspeh u putovanju, da li jedan kapetan treba da izlaže svoj život u aktivnim opasnostima pri kitolovu. Tako su Tamerlanovi[132] vojnici često raspravljali sa suzama u očima da li taj njegov neprocenjivi život treba da se uvlači u najveće okršaje za vreme borbe.

Ali sa Ahabom je pitanje dobijalo drugi izgled. S obzirom na to da je čovek sa dve noge samo jedno kolebljivo čeljade u svima vremenima opasnosti; s obzirom na to da je gonjenje kitova uvek povezano sa velikim i izvanrednim teškoćama; da

svaki pojedinačni trenutak zbilja tada sadrži neku opasnost; pod tim prilikama je li pametno da osakaćen čovek ulazi u kitolovni čamac i ide u lov? Kao opšte pravilo, zajednički sopstvenici *Pikvoda* sigurno su mislili da nije.

Ahab je vrlo dobro znao da bi i njegovi prijatelji u zavičaju malo mislili o tome da li on treba da uđe u čamac u izvesnim srazmerno bezopasnim nezgodama pri lovu, u nameri da bude blizu mesta borbe i da bi lično izdavao naređenja; ali da kapetan Ahab zbilja ima čamac određen samo za njega kao redovnog vođu odeljenja u lovu – a iznad svega da se kapetanu Ahabu stave na raspolaganje petorica naročitih ljudi, kao što je posada tog njegovog čamca, on je vrlo dobro znao da tako plemenita shvatanja nikad nisu ušla u glave sopstvenika *Pikvoda*. Zato on nije ni tražio posadu za čamac od njih, niti je na ma koji način naglašavao svoje želje u tom pogledu. On je privatno preduzeo sopstvene mere u celoj toj stvari. Pre nego što je Kvebek objavio svoje otkriće, mornari su slabo to predviđali, ali tek onda kada su, pošto su malo odmakli od pristaništa, svi članovi posade završili uobičajeni posao oko pripremanja čamaca za službu; kad je neko vreme posle toga Ahab ovda-onda zatican kako se muči oko posla na pravljenju viljuški za vesla koje gradi svojim sopstvenim rukama, a za čamac koji je smatran rezervnim čamcem, pa čak brižljivo seče male drvene ražnjiće koji se, kad se konopac stane izvlačiti iz čamca, zabadaju na žleb na pramcu; kad je sve to primećeno na njemu, a naročito njegova brižljivost da se taj čamac iznutra prevuče nekom prevlakom kao zato da bi on bolje izdržao pritisak njegove ušiljene noge od slonovače; a isto tako i njegova briga oko toga da se da tačan oblik butnoj dasci ili zdepastoj prečagi, kako se ponekad zove, horizontalnom komadu u pramcu čamca, da bi se koleno naslonilo na njega kad se gađa ili udara kit; kad je primećeno koliko se puta on ispravljao u tom čamcu sa onim svojim jedinim kolenom utvrđenim u polukružnom udubljenju same te prečage i kako je drvodeljinim dletom izdubljeno malo ovde, a ispravljeno malo tamo – sve su te stvari, kažem vam, pobudile mnogo interesovanja i radoznalosti u to vreme. Ali gotovo svako je mislio da ta posebna pripremačka opreznost kod Ahaba mora da bude jedino u vezi sa završnim lovom na Mobi Dika, pošto je on već otkrio svoju nameru da lično ulovi to smrtonosno čudovište.

Ali takvo mišljenje nije nikako sadržavalo ni najmanju sumnju da bi ma kakva posada bila određena za taj čamac.

Međutim, ono čuđenje što ga je još bilo zbog potčinjenih mu utvara brzo iščeze, jer u kitarici svako čudo za tri dana. Sem toga, ovda-onda takvi čudni otpaci stranih naroda pridolaze iz nepoznatih kutova i jazbina zemlje da popune ljudstvo ovih kitolovnih brodova, tih plovnih vanzakonika; a i sami ti brodovi često pokupe ta čudna odbačena stvorenja nađena gde se teturaju po otvorenome moru na daskama, komadima otpadaka, veslima, kitolovnim čamcima, malim čamcima, oduvanim japanskim jedrilicama i na čemu sve ne; i da se sam Belzebub uspuže uz bok i zakorači u kabinu da ćereta sa kapetanom, ni to ne bi stvorilo neko neukrotivo uzbuđenje u kaštelu.

Ali bilo to sve kako bilo, dok su potčinjene utvare brzo našle svoje mesto među posadom, mada su se ipak nekako tuđile od nje, izvesno je to da je ipak onaj Fedala sa čalmom od kose oko glave ostao i dalje prikrivena tajna. Odakle li je on to došao među ovako uglađen svet kao što je ovaj? Kakva li ga je to čudna veza, koju je on ubrzo pokazao, vezivala sa naročitom Ahabovom sudbinom? Ne samo to već ga je i tako tesno vezala da je imao neku vrstu poluizraženog uticaja; bog zna, možda je čak imao i neku vlast nad njim. To sve niko nije znao, ali prema Fedali niko nije mogao da ostane ravnodušan. On je bio takvo stvorenje kakvo civilizovani miran svet u umerenom Zemljinom pojasu vidi samo u snu, pa i onda nejasno; ali takvi kao što je on ovda-onda klize među azijskim nepromenljivim društvenim zajednicama, a naročito po istočnjačkim ostrvima istočno od kontinenta – u onim ostrvskim, prastarim neizmenljivim zemljama, koje čak i u naše savremeno doba nose u sebi mnogo onog avetinjskog, praiskonskog od zemaljskih prvobitnih pokolenja kad su se ljudi još jasno sećali prvoga čoveka, a svi ljudi se osećali kao njegovi potomci, ne znajući odakle je došao, pa su gledali jedan drugoga kao žive utvare i pitali sunce i mesec zašto su stvoreni i u kome cilju, kada su se ipak, sudeći prema Postanju,[133] anđeli zbilja sjedinjavali sa kćerima ljudskim, a i đavoli takođe – dodaju neki nekanonični rabini – mešali se u ljubavne stvari zemaljskog sveta.

PEDESET PRVA GLAVA
AVETINJSKI MLAZ

Dani, nedelje prođoše, a sa skraćenim jedrima belokosni *Pikvod* lagano je bio prevalio četiri naročita mesta za krstarenje: ono nadomak Azorskih ostrva; u blizini Rta Verd; na Plati (tako nazvanom jer se nalazi nadomak ušća Rio de la Plate); i lovište Kerol, jedan neograničeni vodeni prostor južno od Svete Jelene.

To je bilo dok smo klizili kroz ove poslednje vode kad jedne svetle i mesečinaste noći, kad su se svi valovi kovitlali kao srebrni svici i svojim laganim vrenjem koje se prelivalo sa svih strana stvarali nešto što je izgledalo kao srebrno ćutanje, ali ne i usamljenost – takve jedne tihe noći zapažen je jedan srebrni mlaz mehurića kraj pramca. Osvetljen mesecom, izgledao je božanstven; ličio je na nekog sjajnog boga okićenog perjem koji se diže iz mora. Fedala prvi objavi vikom taj mlaz. Jer za vreme ovih mesečinastih noći on se rado peo na vrh glavnog jarbola i stražarčio tu, sa istom tačnošću kao da je bio dan. Mada su jata kitova zapažena po noći, ipak se nijedan kitolovac od stotine ne bi usudio da se tada spušta u čamce za njima. Možete misliti sa kakvim su uzbuđenjem onda mornari posmatrali ovog starog istočnjaka zakačenog gore visoko u tako neuobičajene časove; njegova čalma i mesec drugovi na jednom nebu. Ali onda, pošto bi tamo proveo uvek isto vreme za nekoliko uzastopnih noći a da ne pusti glaska, pošto se, posle sveg njegovog ćutanja, najzad ču njegov nezemaljski glas kako objavljuje onaj srebrni,

mesečinom obasjani mlaz, svi mornari koji su se odmarali skočiše na noge kao da se nekakav krilati duh zasvetleo među konopcima sa jarbola i dozvao na zbor smrtnu poslugu.

– Tamo ona duva!

Da je zatrubila truba strašnoga suda, oni ne bi više zadrhtali; pa ipak, nisu osećali nikakav strah, pre zadovoljstvo. Mada je to bio sasvim neželjeni čas, onaj krik je ipak pravio takav utisak i tako ludački izazivao da je gotovo svaka duša na brodu nagonski poželela da se čamci spuste na vodu.

Idući palubom svojim brzim i šantucavim koracima, Ahab naredi da se razapnu prednja i glavna jedra i da se svi skrajnici rašire. Najbolji mornar na brodu mora da zauzme krmu. A onda, pošto je na vrh svakog jarbola stavljen čovek, brod, sav napet, kliznu napred ispred vetra. Čudnovati povetarac sa krme, sa namerom da nadme i digne, punio je šupljine na toliko mnogo jedara da je činio da se kolebljiva, živahna paluba osećala kao vazduh pod nogama, dok je brod i dalje jurio napred, kao da se u njemu bore dva suprotna uticaja – jedan da ga digne pravo u nebo, a drugi da ga odvuče teturavo na neki vodoravni cilj. Da ste posmatrali Ahabovo lice te noći, vi biste pomislili da isto tako i u njemu ratuju sve različite stvari. Dok je ona njegova živa noga stvarala žive odjeke duž palube, svaki udarac njegove mrtve noge zvučao je kao ukucavanje klinaca u mrtvački sanduk. Ovaj je starac šetao namrtvo. Iako je brod tako živo brzao i mada je sa svakog oka kao strela šibao oštar pogled, ipak srebrni mlaz nije više viđen te noći. Svaki se mornar kleo da ga je video jedanput, ali ne i drugi put.

Taj ponoćni mlaz je već otišao u zaborav, kad posle nekoliko dana, gle, u isti gluvi čas, on bi opet zapažen: opet ga svi vikom najaviše; ali kad smo zajedrili da ga stignemo, on ponovo iščeze kao da ga nikad nije ni bilo. I tako nam je on to prireñivao iz noći u noć, dok više niko na njega nije ni obraćao pažnju, sem toliko koliko da mu se čudi. Tajanstveno izbijajući po sjajnoj mesečini ili pri svetlosti zvezda, kako je već bio slučaj, iščezavajući zatim u toku celog jednog dana, ili dva dana, ili tri, i nekako izgledajući pri svakoj jasnoj pojavi da odmiče sve dalje i dalje kao naša izvidnica – ovaj usamljeni mlaz kao da nas je večito mamio napred.

Ne samo sa prastarim sujeverjem njihove rase, a u vezi sa natprirodnošću kojom se, izgleda, odlikovao u mnogim stvarima *Pikvod*, bilo je podosta mornara koji su se kleli da – ma kad i ma gde bio on opažen, i posle ma koliko dugog vremena ili ma u kojim širinama i dužinama, dalekim jedne od drugih – da taj neprilžljivi mlaz baca jedan te isti kit, a da je taj kit baš sâm Mobi Dik. Neko vreme vladalo je tamo neko posebno osećanje naročitog straha kad se javi ta sjajna pojava, kao da nas ona izdajnički mami sve dalje i dalje u nameri da se to čudovište okrene nazad i jurne na nas, pa da nas raskine najzad u najudaljenijim i najdivljijim morima.

Te privremene slutnje, tako nejasne ali tako strašne, crple su neku čudovišnu snagu iz vedrog vremena koje je bilo suprotno tome, i kome je, ispod sveg njegovog sjajnog plavetnila, jedna misao davala nekakvu đavolsku čar, pošto smo danima i danima stalno putovali kroz mora tako umorno, osamljenički blaga da je ceo prostor, nasuprot našem osvetničkom nalogu, izgledao da ispušta iz sebe život ispred našeg pramca, da se prazni kao kakva urna.

Ali najzad, kad smo se okrenuli ka istoku, i vetrovi sa Rta počeli urlati oko nas, i mi se dizali i padali po dugačkim, uzbuđenim valovima kakvi su oni na tome mestu; kad se *Pikvod*, sa svojim slonovskim zubima, oštro klanjao prema vetru i u svome besu probadao mračne talase; kad najzad, kao pljusak srebrnih treski, pahuljice od pene počeše leteti preko brodske ograde – tada se sva ova životna praznina izgubi i ustupi mesto mnogo turobnijim prizorima nego što su bili oni raniji.

Sasvim uz naš pramac, čudni oblici izbijahu iz vode tamo-amo pred nama, dok su sasvim blizu iza nas leteli nedokučivi morski gavranovi. I svakoga jutra videli su se nizovi ovih ptica kako čuče na našim motkama; i kraj sve naše vike, dugo su se i uporno čvrsto držale za naše konopce kao da im je naš brod izgledao kao kakva opustela olupina nošena strujom, nešto čemu je dosuđen očaj i zbog toga je bio sasvim zgodno sedalo za njihova beskućna bića. A dizalo se i dizalo, jednako se neumorno dizalo crno more kao da su njegova prostrana njihanja bila nečija savest; i kao da je velika duša ovoga sveta patila od straha i kajanja zbog velikog greha i patnji koje je stvorila.

Rt dobre nade zovu ga? Bolje Rt Tormentoso[134] kao što se zvao od davnina; jer dugo zavođeni podmuklim ćutanjem koje nas je ranije okružavalo, mi se osetismo bačeni u ovo mučeničko more, u kome grešna stvorenja, pretvorena u ove ptice i u ove ribe, izgledaju osuđena da plove sve dalje i dalje, za večita vremena dalje, bez izgleda da će naći neko utočište ili da će jednom preći taj crni vazduh bez vidika. Ali miran, kao sneg beo i nepromenljiv, jednako upravljajući svoju pernatu reku ka nebu, jednako mameći nas sve dalje i dalje, osamljeni bi mlaz ponekad bio najavljen povicima.

Za vreme sveg ovog crnila elemenata, mada je u to vreme gotovo neprekidno držao u svojim rukama komandu nad ovom natopljenom i opasnom palubom, Ahab je pokazivao neku veoma sumornu povučenost i pre bi se moglo reći da se nije obraćao svojim oficirima nego da jeste. U burnim časovima kao što su ovi, pošto bi sve gore i u vazduhu bilo obezbeđeno, ništa se više ne može učiniti već da se trpi i čeka kraj oluje. Tada su kapetan i posada postajali zbilja fatalisti. Tako bi, na svojoj nozi od slonovače, umetnutoj u već sviknutu rupu i rukom čvrsto držeći konopac, Ahab stajao satima i satima gledajući nepomično uz vetar, dok nekakav slučajni udarac ledenica ili snega ne bi zamrznuo čak i njegove rođene očne kapke. Za to vreme posluga, odbačena sa prednjeg dela broda opasnim morem koje je pucalo i probijalo se preko pramca, stajala je u jednom redu duž ograde u srednjem delu; da bi se bolje sačuvao od valova koji su skakali, svaki se čovek uvukao u neku vrstu čvora privezanog uz ogradu u kome se lelujao kao u kakvom širokom pojasu. Izgovarala se samo poneka reč ili ni to; i nemi brod, kao da mu je posada sastavljena od mornara od šarenog voska, dan za danom se probijao kroz sve ovo naglo ludilo i radost demonskih valova. Noću je prevlađivala ista ta ćutljivost ljudi pred hukom okeana; i dalje ćuteći, ljudi su se ljuljali u čvorovima od užadi na pramcu; i dalje je zanemeli Ahab stajao uspravno prema prasku. Čak i kad bi zamorena priroda izgledala kao da traži odmora, on taj odmor nije potražio u svojoj ljuljašci za spavanje. Nikada Starbak nije mogao da zaboravi izgled ovoga starca kad ga je jedne noći, silazeći u kabinu da zabeleži stanje barometra, video kako zatvorenih očiju uspravno sedi u svojoj stolici pričvršćenoj za pod; kiša i poluotopljeni led od

bure, iz koje se povukao maločas, još su lagano kapali sa njegovog neskinutog šešira i kaputa. Na stolu pored njega ležala je nerazvijena jedna od onih karti plima i struja o kojoj je ranije govoreno. Njegov se fenjer ljuljao iz njegove čvrsto stisnute pesnice. Mada je telo bilo uspravljeno, glava je bila zabačena nazad, tako da su zatvorene oči bile upravljene prema igli pokazivača[135] koji je visio sa jedne grede na tavanici.

„Strašni starče!“, pomisli Starbak i zadrhta, „iako spavaš po ovoj buri, ipak uporno gledaš u svoj cilj.“

PEDESET DRUGA GLAVA
ALBATROS

Jugoistočno od Rta, nadomak udaljenih Krozeta, jednog zgodnog mesta za krstarenje za lovce pravih kitova, neka jedrenjača se pomoli ispred nas, po imenu *Goni* (*Albatros*). Kako se ona lagano približavala, ja sam sa svoje prečage u vazduhu, na vrhu prednjeg jarbola, lepo video taj prizor tako važan za početnika u ribarstvu po dalekim okeanima – jednu kitaricu na moru, a koja je već davno od kuće.

Kao da su valovi bili valjari, ovaj brod je bio oljušten kao kostur kakvog morža koji se nasukao na kopno. Niz svoje bokove ova avetinjska pojava bila je izbrazdana dugim kanalima pocrvenele rđe, dok su joj svi balvani i sva užad bili kao debele grane od drveta prekrivene injem. Bila su razapeta samo njena donja jedra. Bio je to neobičan prizor gledati njene osmatrače sa dugačkim bradama na ona tri jarbolska vrha. Oni su izgledali obučeni u životinjsku kožu, tako je iscepano i iskrpljeno bilo odelo koje je preživelo skoro četiri godine krstarenja. Stojeći u gvozdenim obručima prikucanim za jarbol, oni su se njihali i ljuljali iznad neizmernog mora; i mada smo, dok je brod lagano klizio sasvim blizu ispod naše krme, nas šestorica ljudi u vazduhu došli tako blizu jedan drugome da smo mogli gotovo skočiti sa vrha jarbola jednoga broda na vrh jarbola drugog broda, ipak ovi ribari, koji su izgledali kao propali ljudi, gledajući nas blago u prolazu, ne rekoše ni reči našim

osmatračima, dok se ozdo ču dozivanje sa naše zadnje palube.

– Hej, vi s broda! Jeste li videli Beloga Kita?

Ali dok je strani kapetan, naginjući se iznad izbledele brodske ograde nameštao dozivalo na usta, ono mu nekako iskliznu iz ruke u more; a kako vetar sad udari svom silinom, on je uzaman zapinjao da ga čuju bez njega. Za to vreme je njegov brod jednako povećavao rastojanje između nas. Dok su na razne načine mornari sa *Pikvoda* nemo pokazivali da za njih ima značaja zloslutni događaj pri prvome pomenu imena Beloga Kita nekom drugom brodu, Ahab za trenutak zaćuta; gotovo je izgledalo kao da bi hteo da spusti čamac i da pređe na brod strancu, samo da to nije zabranjivao užasni vetar. Ali koristeći svoj položaj niz vetar, on opet zgrabi svoje dozivalo i, znajući po njegovom izgledu da je ovaj nepoznati brod iz Nantaketa i da će skoro da se vraća kući, on jako viknu:

– Hej, vi tamo! Ovo je *Pikvod*, ide na put oko sveta. Recite im da sva buduća pisma upute na Tihi okean! A odsad, pa za tri godine, ako se ne vratim kući, recite im da upućuju na…

U tom trenutku dva traga od broda bila su se već lepo ukrstila i odmah, tada, prema svojim neobičnim navikama, rojevi malih bezopasnih riba, koje su već nekoliko dana pre toga mirno plivale kraj nas, jurnuše od nas tako da je izgledalo da im peraja dršću, i poređaše se spreda i pozadi pored strančevih bokova. Mada je u toku svojih neprekidnih putovanja Ahab morao često pre toga primetiti sličan prizor, ipak, kao kod svakog monomanijaka, ove prave sitnice ćudljivo dobiše značaj.

– Plivate dalje od mene, je li? – mrmljao je Ahab, gledajući daleko u vodu. Ali u tim rečima se ogledala duboka bespomoćna tuga manje nego u samome tonu, tuga kakvu umobolni starac nije dotle nikad još pokazao. Ali okrećući se krmanošu, koji je držao brod prema vetru da mu smanji brzinu, on viknu svojim starim lavovskim glasom:

– U vetar, kormilaru! Uzmi kurs za put oko sveta!

Oko sveta! U tome zvuku ima mnogo čega što može da ulije ponosita osećanja, ali kuda samo vodi to kružno plovljenje? Samo kroz bezbrojne opasnosti do iste one tačke odakle smo i pošli, a gde su sve one koje smo mirno ostavili za sobom sve

vreme bile pred nama.

Da je ovaj svet jedna beskrajna ravnica, te da plovljenjem na istok možemo stalno da postižemo nova rastojanja i da pronalazimo predele slađe i čudnije nego što su ma koje Kiklade ili Ostrva kralja Solomona, onda bi ovo putovanje nešto obećavalo. Ali jureći za ovim dalekim tajanstvenostima o kojima snevamo ili u mučnoj jurnjavi za tom demonskom utvarom koja, danas ili sutra, pliva pred svima ljudskim srcima, dok jurimo za njom po ovoj okrugloj Zemlji, to nas vodi ili u neki pusti lavirint ili nas ostavlja potopljene na pola puta.

PEDESET TREĆA GLAVA
POSETA NA MORU

Tobožnji razlog zašto Ahab nije otišao na kitaricu o kojoj smo govorili bio je ovaj: vetar i more su predskazivali oluju. Ali baš i da nije bio taj slučaj, on možda ne bi, posle svega, otišao na taj brod – sudeći po njegovom docnijem držanju u sličnim prilikama – da se desilo tako da je dovikivanjem dobio određan odgovor na pitanje koje je postavio. Jer kao što se u docnijoj prilici to i pokazalo, on nije mario za društvo, čak ni na pet minuta, ni sa jednim nepoznatim kapetanom izuzevši ako bi taj mogao da dâ neko obaveštenje koje je on tako željno tražio. Ali sve ovo može ostati nepotpuno ocenjeno kad se ovde nešto ne bi reklo o naročitim običajima kitaricâ kad sretnu jedna drugu u stranim morima, a pogotovu kad se nađu na zajedničkom lovištu.

Ako se dva nepoznata čoveka sretnu u Pajn Barensu u državi Njujork ili na isto tako pustoj ravnici Solsberi u Engleskoj; ako se slučajno sretnu u tako negostoljubivoj divljini, ova dva čoveka za živu glavu ne mogu a da ne pozdrave jedan drugog i zastanu za trenutak da izmenjaju novosti, a možda i malo prisednu da se zajedno odmore; onda, koliko je još prirodnije to na bezgraničnim Pajn Barensima i ravnicama Solsberi na moru, gde dve kitarice glasno dovikuju jedna drugoj na kraju sveta – nadomak usamljenog ostrva Faning[136] ili daleko kod Kraljevih vodenica[137] – koliko je prirodnije, kažem, da pod takvim

prilikama ovi brodovi ne samo što naizmenično glasno dovikuju jedan drugome već dolaze u još tešnji, više prijateljski i društveni dodir. A naročito izgleda da je to običaj kad su u pitanju brodovi čiji su sopstvenici u istom pristaništu i čiji se kapetani, oficiri, i nemalo ljudi iz posade još i lično znaju i, prema tome, imaju vazdan slatkih domaćih stvari o kojima će pričati.

Za brod koji je odavno na putu, brod koji je tek krenuo u tuđinu nosi možda neka pisma; u svakom slučaju, može biti siguran da će dobiti neke novine čiji je datum godinu ili dve docniji nego što je poslednji broj iz njihovog požutelog svežnja umrljanog prstima. A kao odgovor na tu ljubaznost, brod koji je tek krenuo u tuđinu primio bi najnovije kitolovne vesti sa lovišta za koja je možda određen, što je za njega od veoma velike važnosti. A u izvesnome stepenu, sve to važi i za kitarice koje presecaju tragove jedna drugoj i na samom lovištu mada su podjednako dugo vremena odsutne od kuće. Jer možda je jedna od njih primila da prenese pisma od nekog trećeg broda koji je sad mnogo daleko, a neka od tih pisama mogu biti za ljude sa broda na koji on sad nailazi. Sem toga, oni bi izmenjali kitolovne vesti i slatko proćaskali. Jer ne samo da će oni naići na mornarsko druželjublje već i na posebne srodnosti koje proizlaze iz zajedničkog lovljenja i zajednički pretrpljenih oskudica i opasnosti.

A ni razlika u zavičajima ne čini tu nikakvu bitnu razliku, to jest ukoliko obe strane govore istim jezikom, kao što je slučaj sa Amerikancima i Englezima. Mada, naravno, zbog malog broja engleskih kitarica, takvi se sastanci ne dešavaju baš često, a i kad se dese, vrlo je verovatno da će biti neke zategnutosti među njima, jer vaš vam je Englez više povučen, a opet ovom našem Jenkiju to se ne dopada ni kod koga sem kod njega samoga. Pored toga, engleski kitolovci ponekad pokazuju neku vrstu pradomovinske nadmenosti prema američkim kitolovcima; gledaju na dugačkog, mršavog Nantakećanina, sa njegovim neobičnim provincijalizmima, kao na neku vrstu pomorskog seljaka. Ali u čemu se ta nadmoćnost engleskog kitolovca zbilja sastoji teško bi bilo reći kad se vidi da Jenkiji za jedan dan, svi zajedno, ubiju više kitova nego Englezi, svi zajedno, za deset

godina. Ali to je jedna bezazlena mala slabost kod engleskih kitolovaca, što Nantakećanin ne uzima mnogo k srcu; verovatno zato što zna da i on sâm ima nekih slabosti.

I tako vidimo da od svih brodova što posebno plove morem kitarice imaju najviše razloga da budu druželjubive – a one to i jesu. Dok je to tako, neki trgovački brodovi koji se ukrštaju jedan s drugim usred Atlantskog okeana hoće često da prođu jedan mimo drugog bez i jedne jedine reči pozdrava, te da se mimoiđu na pučini kao dva kicoša na Brodveju, i za sve to vreme, možda, kritikuju odelo jedan drugome. Što se tiče ratnih brodova, kad se desi da se sretnu na moru, oni najpre izvode niz budalastih klanjanja i grebanja, kao na primer obaranje zastave, da tu ne izgleda da ima mnogo srdačne i prave dobre volje i bratske ljubavi u svemu tome. Što se tiče susreta robovskih brodova, oni, eto, tako čudno žure da beže jedan od drugoga što pre mogu. A što se tiče gusara, kad se desi da sretnu jedan drugome „ukrštene kosti“, prvi je povik: „Koliko lobanja?“, isto onako kao što kitarice viču: „Koliko buradi?“ A kad je već odgovoreno na to pitanje, gusari glavačke krmane u raznim pravcima, jer su oni pakleni zlikovci na obema stranama i ne žele baš tako mnogo da vide jedni drugima zlikovačku sličnost.

Ali pogledajte pobožnu, čestitu, nenadmenu, gostoljubivu, druželjubivu, prostosrdačnu kitaricu! Šta radi ona kad sretne drugu kitaricu, ma po kakvom pristojnom vremenu? Ona onda pravi „gem“,[138] nešto što je potpuno nepoznato drugim brodovima, koji čak nisu nikad ni čuli za tu reč; a ako bi slučajno i čuli, oni se samo podsmehnu tome i ponove onu šaljivu stvar o „štrcačima“ i „topljačima sala“, i tome slične zgodne usklike. Zašto li je to da svi mornari sa trgovačkih pomorskih brodova, a isto tako i gusari i posada sa ratnih brodova, i mornari sa robovskih brodova, nose u sebi neko osećanje prezira prema kitaricama? To je pitanje na koje bi bilo teško odgovoriti. Zašto? Pa evo, uzmimo, na primer, gusare. Ja bih voleo da znam da li taj njihov zanat nosi neku naročitu slavu. On se, istina, ponekad svršava neobično uzvišeno, ali samo na vešalima. Sem toga, kad je neki čovek uzvišen na tako nezgodan način, on nema prava razloga za neko više uzdizanje. Otuda ja zaključujem da gusar nema čvrste osnove na kojoj će stajati pri tom svom rogušenju

da je on iznad kitolovca.

Ali šta je „gem“? Možete zamoriti svoj kažiprst jureći gore-dole po stupcima rečnika, pa nikad da ne nađete reč, pošto dr Džonson[139] nikad nije postigao toliko znanja, Vebsterov Nojev[140] kovčeg ne sadrži ga. Pa ipak je ista izrazita reč već mnogo godina u stalnoj upotrebi kod nekih petnaest hiljada rođenih Jenkija. Istina, njoj je potrebna definicija i trebalo bi da ona bude uneta u rečnik. Sa takvim shvatanjem, dopustite mi da je učeno objasnim.

Gem, imenica. – Druževni sastanak dveju (ili više) kitarica, obično na lovištu; kada, posle izmenjenih pozdrava dovikivanjem, njihove posade izmenjaju posete: dva kapetana ostaju za to vreme na palubi jednog broda, a dva potkapetana na palubi drugog.

Ima još jedna mala stvar o poseti na moru koja se ovde ne sme zaboraviti. Sva zanimanja imaju svoje male osobitosti u pojedinostima; tako ih ima i kitolovno ribarstvo. Kod gusarskog broda, ratnog broda ili robovskog broda, kad kapetan krene ma kuda u svom čamcu, on uvek sedi na sedištu kod krme, udobnom, a ponekad i sa jastučetom, i često sam krmani veslom s nekom finom malom pomodarskom ručicom, ukrašenom šarenim kanapima i pantljikama. Ali kitolovni čamac nema sedišta na krmi, nema nikakve takve sofe, niti ma kakve ručice. Poslednje bi to vreme bilo, zbilja, kad bi kitolovni kapetani bili vozani po vodi na stolici sa točkićima, kao kostoboljni stari raniji engleski plemići u patentiranim stolicama; a što se tiče ručice, kitolovni čamac nikako ne dopušta takvo raznežavanje. I zbog toga što pri „gemu“ celokupna čamačka posada mora da napusti brod, i pošto je među njima i čamački krmanoš ili harpuner, taj potčinjeni krmani u toj prilici, a kapetan, pošto nema za sebe mesta za sedenje, vožen je u posetu tako da ostaje stojeći kao bor. I često ćete primetiti kako, pošto je svestan da su oči sveg vidljivog sveta upravljene na njega i sa jednog i sa drugog broda, ovaj kapetan u stojećem stavu zapinje iz sve snage da pokaže koliko je važno da očuva svoje dostojanstvo održavajući se na nogama. A to i nije baš sasvim laka stvar; jer pozadi njega štrči ručica od ogromnog vesla za krmanjenje i dohvata ga ovda-onda po krstima, a prednje veslo odgovara na to lupkajući ga po

kolenima spreda. On je tako potpuno zaglavljen spreda i pozadi da može da se raširi samo u stranu, odupirući se svojim ispruženim nogama; ali kad se čamac odjednom i naglo trgne, često hoće da ide tako daleko da ga preturi, pošto dužina njegove osnove ne vredi ništa bez odgovarajuće širine. Uzmite i raširite dve motke pod tupim uglom, i one neće stajati. A opet ne bi to nikako išlo, kažem vam, da se vidi kako ovaj raskrečeni kapetan, da bi se održao, ma i najmanje dohvati ma šta rukama; međutim, kao znak svoje potpuno vedre samovlade, on obično drži ruke u džepovima; ali, možda, pošto su obično veoma široke i teške te ruke, on ih tamo drži radi ravnoteže. Pa ipak, bilo je primera, i to sasvim istinitih, gde je kapetan bio poznat po tome što je imao jedan-dva neobična kritična trenutka i u iznenadnoj nekoj oluji, recimo, dokopao najbližeg veslača za kosu i držao se tako za nju kao grozna smrt.

PEDESET ČETVRTA GLAVA
PRIČA SA TAUN-HOA

(*onako kako je ispričana u* Zlatnoj krčmi)

Rt dobre nade i sav vodeni prostor tamo unaokolo mnogo liče na neku poznatu raskrsnicu četiri velika druma gde srećete mnogo više putnika no ma gde drugde.

Ne mnogo vremena posle razgovora sa *Gonijem*, sretosmo drugu kitaricu koja je išla kući, *Taun-ho*.[141] Njegova posada bila je skoro sva od Polinežana. U kratkoj poseti koja je došla posle, ona nam je dala ozbiljne vesti o Mobi Diku. Kod nekih je opšte interesovanje za Beloga Kita jako povećano jednom okolnošću iz priče sa *Taun-hoa*, koja je, izgleda, mračno pripisivala tome kitu kao da na njega nailazi nešto čudno, izopačeno, kao jedan od onih takozvanih sudova božjih koji, kažu, ponekad spopadnu i neke ljude. Ta poslednja okolnost, sa svojim posebnim uzgrednostima, sačinjavajući ono što bi se moglo nazvati tajni deo tragedije onoga što ima da se ispriča, nikad nije došla do ušiju kapetana Ahaba ili njegovih oficira. Jer taj tajni deo priče bio je nepoznat i samom kapetanu *Taun-hoa*. To je bila privatna svojina trojice udruženih belih mornara sa toga broda, od kojih ju je jedan, izgleda, saopštio Taštegu sa verskim naglašavanjem da čuva tajnu, ali iduće noći Taštego je buncao u snu i otkrio mnogo od nje tako da, kad se probudio, nije mogao da sačuva i ostatak. Ipak, ma koliko da je ova stvar imala snažan uticaj na

one mornare sa *Pikvoda* koji su to potpuno saznali, oni su bili toliko čudnovato pažljivi, da to tako nazovem u ovoj stvari, da su je zadržali tako da nikad nije prodrla dalje od *Pikvodova* glavnog jarbola. Uplićući na njegovom pravom mestu ovaj mračni konac u priču kako je javno ispričana na brodu, ja ovu čudnu stvar sad hoću da zabeležim za trajni spomen.

Radi svoga ličnog zadovoljstva, hoću da sačuvam stil kojim sam je jednom ispričao u Limi, besposlenom krugu svojih španskih prijatelja, uoči jednog velikog praznika, pušeći na debelo pozlaćenoj popločanoj verandi *Zlatne krčme*. Od tih finih kavaljera, mladi donovi Pedro i Sebastijan bili su bliski sa mnom: otuda pitanja koja su oni ovda-onda upućivali za vreme pričanja i na koje se blagovremeno tačno odgovaralo.

*

– Neke dve godine pre nego što sam prvi put čuo za događaje koje ću sad da vam ispričam, gospodo, *Taun-ho*, nantaketski brod za lovljenje ulješura, krstario je ovde po vašem Pacifiku, ne na mnogo dana plovljenja istočno od strehe ove iste dobre *Zlatne krčme*. On je bio negde severno od polutara. Jednoga jutra, pošto su upotrebljene crpke prema svakodnevnom običaju, primećeno je da brod pušta u skladište više vode nego obično. Oni su, gospodo, pretpostavili da ga je neka sabljarka probila. Ali kapetan, pošto je imao izvestan neobičan razlog da veruje da ga retka dobra sreća čeka na ovim širinama, i zbog toga bio veoma protivan da ih napusti, a pošto prodor nije tada bio smatran kao nešto i najmanje opasno – iako nisu mogli da ga pronađu posle pretraživanja skladišta duboko dole, ukoliko je to bilo moguće po dosta teškom vremenu – to je brod ipak nastavio svoje krstarenje, a mornari produžili da rade na crpkama u širokim razmacima i zgodno podešenim smenama. Ali dobra sreća ne dođe; prođe više dana a prodor ne samo da još nikako nije bio pronađen već se primetno povećavao. I kako je stvar stajala, kapetan se malo uplaši pa, razapevši sva jedra, zape u najbliže pristanište među ostrvima, da mu se tamo korito izdigne i opravi.

Mada nisu imali baš mali put pred sobom, ipak, ako ih

posluži i najobičnija sreća, on se ni najmanje nije bojao da će mu brod usput potonuti, jer su mu crpke radile ne može biti bolje, a pošto su se ljudi s vremena na vreme smenjivali, tih trideset i šest njegovih momaka mogli su lako da odbrane brod, pa makar se prodor na njemu i udvostručio. I, zbilja, sasvim blizu kraja ovoga puta, oni su bili stigli po povoljnom vetru i *Taun-ho* bi dospeo izvesno u savršenoj bezbednosti u svoje pristanište a da mu se ne desi ni najmanja nesreća, da nije bila posredi gruba nadmenost oficira Radnija, čoveka iz Vinjarda, i gorko izazvane osvete Stilkilta, Jezeranina i desperada[142] iz Bafala.

– Jezeranin! Bafalo! Molim, šta je to Jezeranin i gde je Bafalo? – reče don Sebastijan podižući se na svojoj ljuljašci ispletenoj od trave.

– Na istočnoj obali našeg jezera Iri, done, ali ja molim vašu ljubaznost, možda ćete brzo ovde čuti nešto više o svemu tome.

I tako, gospodo, u briksima četvrtastih jedara i na brodovima sa tri jarbola, sa skoro isto toliko velikim i jakim kao ma koji brod koji je ikad isplovio iz vašeg starog Kaljaoa[143] za daleku Manilu,[144] taj Jezeranin sa sred srede naše Amerike bio je kljukan svim onim seljačkim gusarskim utiscima koje narod dovodi u vezu sa pučinom na okeanu. Jer u međusobnom mešanju svojih tokova, ova naša velika jezera slatke vode – Iri i Ontario, i Hjuron i Superior i Mičigen – imaju neku okeansku širinu, sa mnogim najplemenitijim osobinama okeana, sa mnogim rasama i podnebljima na svojim obalama. Ona imaju okrugle arhipelage romantičnih ostrva, kao što imaju i polinezijske vode; velikim delom, ona imaju na svojim obalama dva velika suprotna naroda, kao što ih ima i Atlantik; ona omogućuju dugačke pomorske prilaze našim mnogobrojnim zemaljskim kolonijama sa istoka načičkanim svud unaokolo po njihovim obalama; ovde-onde, namršte se baterijama sa topovima na krševima nalik na jarce sa vrha dostojanstvenog Makinoa;[145] ona su čula kako grme brodski topovi u pomorskim pobedama; u izvesnim razmacima, ona ustupaju svoja žala divljim varvarima čija crveno obojena lica sevaju iz njihovih vigvama od krzna; na dužini od tolikih milja ona su optočena starim šumama u koje čovek nije ušao; gde tanki borovi stoje kao u redove poređani kraljevi u gotskim genealogijama; te iste

šume imaju divlje afričke zverove i svilene životinje čija koža, izvožena u inostranstvo, daje haljine tatarskim carevima; u njima se ogledaju popločane prestonice Bafala i Klivlenda,[146] kao i sela Vinebego,[147] po njima plovi, kao kakav potpuno opremljeni trgovački brod, naoružani državni krstaš, parni brod, i čamac od bukve; preko njih briše borejski vetar i vetrovi koji kidaju jarbole isto tako užasni kao ma koji vetar koji šiba slani talas; oni znaju šta su olupine, jer daleko od vidika sa zemlje, iako su na kopnu, oni su potopili mnogo puta kakav ponoćni brod sa celokupnom njegovom posadom koja je zapomagala. I tako, gospodo, mada je sa kopna, Stilkilt je bio čovek rođen na divljem okeanu i odgajen kao čovek sa divljeg okeana, isto toliko smeli mornar kao i ma ko drugi. A što se Radnija tiče, mada je u detinjstvu bio spušten na pusto nantaketsko žalo da se hrani na zavičajnom moru; mada je u docnijem životu dugo plovio našim ozbiljnim Atlantikom i vašim zamišljenim Pacifikom, ipak je bio isto onako osvetoljubiv i svađalica kao mornar iz šumske divljine koji tek što je došao sa geografske širine gde se potežu govedarski noževi s jelenskom drškom. Međutim, ovaj Nantakećanin je bio čovek sa izvesnim osobinama čoveka dobra srca; a ovaj Jezeranin mornar koji, mada je zbilja bio kao neki sotona, ipak je mogao biti upotrebljiv pod nesalomljivom čvrstinom, samo ublaženom onom običnom pristojnošću priznavanja čoveka, što je pravo i najnižeg roba; tako držan, ovaj Stilkilt je mogao dugo da se održi bezopasnim i poslušnim. U svakom slučaju, on je to umnogome i dokazao, ali Radni je bio osuđen na propast i do ludila doveden, a Stilkilt – ali, gospodo, čućete već.

Nije prošao jedan dan, ili dva najviše, otkako je *Taun-ho* upravio svoj pramac ka svome pristaništu na ostrvu, kad se, izgleda, proboj na njemu opet poveća, ali samo toliko da je bilo potrebno da se na crpkama radi svakoga dana jedan sat više. Vi sigurno znate da na sređenom i civilizovanom okeanu kao što je, na primer, naš Atlantik, neki kapetani malo pomišljaju na to da crpu vodu za vreme celog svog puta preko njega; mada u nekoj mirnoj, dremljivoj noći, kad bi oficir sa palube zaboravio svoju dužnost u tom pogledu, verovatno je da se on i njegovi mlađi oficiri nikad više ne bi ni setili toga, pošto bi sva posada lagano sišla na morsko dno. Čak ni na pustim i divljim morima daleko

od vas prema zapadu, gospodo, uopšte nije uobičajeno na brodovima da ljudi jednako drže za ručice svoje crpke sa celim horom, čak i na putu znatne dužine, to jest ako se nalaze duž neke pristojno pristupačne obale, ili ako im se pruža kakvo drugo pristojno sklonište. Tek kad se jedan probušeni brod nađe u nekom sasvim zabačenom delu tih voda, na nekoj geografskoj širini gde zbilja nema kopna, tek onda njegov kapetan postaje pomalo zabrinut.

Nekako tako bilo je i sa *Taun-hoom*; kad su našli da se njegov prodor opet proširio, kod nekoliko njih iz posade zbilja se pokazala izvesna mala zabrinutost, a naročito kod oficira Radnija. On naredi da se visoko dignu gornja jedra, ponovo dobro presvučena, i da se na svaki način razapnu prema povetarcu. Međutim, taj isti Radni, ja pretpostavljam, bio je isto tako malo kukavica i isto tako malo naklonjen nekoj vrsti nervoznoga straha koji se odnosi na njegovu samu ličnost kao ma koje drugo stvorenje koje se ne plaši i ne misli mnogo, na zemlji ili na moru, a što vi lako možete zamisliti, gospodo. Zbog toga, kad je on pokazao izvesnu zabrinutost u pogledu bezbednosti broda, neki mornari izjaviše da je to samo zbog toga što je on njegov delimični sopstvenik. I tako, kad su te večeri radili na crpkama, tim povodom se pokaza ne mala veselost, koja se lagano širila među njima dok su tako stajali, a noge im stalno zalivala čista voda što je žuborila; čista kao sa kakvog planinskog izvora, gospodo – ta grgotava voda tekla je sa crpki preko palube i izlivala se u stalnim mlazevima kroz rupe na izlivnicama na levoj strani.

Međutim, kao što dobro znate, nije to redak slučaj u ovom našem staleški uređenom svetu – vodenom ili drukčijem: kad jedna ličnost postavljena da komanduje nad svojim drugovima nađe nekoga od njih da je znatno viši od njega po svome čovečanskom ponosu, da taj čovek odmah oseti neko nesavladivo neraspoloženje i gorčinu prema takvom čoveku; kad bi imao prilike, on bi srušio i u prah pretvorio kulu toga potčinjenog i od nje načinio gomilicu prašine. Makar to bilo i moje lično uobraženje, gospodo, u svakom slučaju, Stilkilt je bio jedno visoko i plemenito marvinče sa glavom kao u Rimljanina i sa talasastom zlatnom bradom kao rojtama ukrašena aša na

besnom bojnom konju vašeg poslednjeg vicekralja; a pamet i srce i duša u njemu, gospodo, načinili bi od Stiklita Karla Velikog, da je bio rođen kao sin oca Karla Velikog. Oficir Radni bio je ružan kao mazga, ali isto toliko smeo i tvrdoglav koliko i pakostan. On nije voleo Stilkilta i Stilkilt je to znao.

Opazivši oficira koji se privlačio blizu dok je on sa ostalima radio na crpkama, Jezeranin se pravio da ga ne primećuje pa, nezaplašen, nastavi sa svojim veselim šalama.

– Ehe, veseli moji momci, pa to je neka fina voda sa ove pukotine; dajte kanticu, jedan od vas, pa da se proba. Gospoda mi boga, to vredi da se i boce natoči! Znate šta, ljudi, staroga Radnija udeo mora da ode na to! Bolje bi bilo da je odsekao svoj deo korita i odvukao ga kući. Istina je to, momci, da je sabljarka samo počela svoj posao, ali se vratila ponovo sa čitavom družinom brodarskih drvodelja, riba testerača i riba turpijača, i šta ti još ne; i čitava četa njih sada je ozbiljno legla na posao pa seče i para po dnu; mislim da vrše popravke. Da je stari Rad sad ovde, ja bih mu rekao da skoči preko broda pa da ih rastera. One igraju đavolsku igru s njegovim imanjem, to mogu da mu kažem. Ali on je prostosrdačna stara duša – Rad, a bogme i lepota. Momci, kažu da je ostatak njegovog imanja uložen u ogledala. Ja se pitam da li će on jednom nesrećniku kao što sam ja dati model svoga nosa.

– Pa oči vam ispale! Zašto je ta crpka stala? – grmnu Radni praveći se da nije čuo mornarevo pričanje. – Navalite sad na to!

– Hoćemo, hoćemo gospodine – reče Stilkilt, veseo kao popac. – Živo, momci, živo sad!

I s tim crpka zalupa kao pedeset pumpi protiv požara; ljudi pobacaše šešire na nju, ne potraja dugo a ču se ono naročito dahtanje koje pokazuje potpuno naprezanje sve životne snage.

Pošto najzad ostaviše crpke, Jezeranin sa ostatkom svoje družine prođe napred sav dašćući i sede na vitao; lice mu je bilo plamenocrveno, oči sve zakrvavljene, i on je brisao silan znoj sa čela. I sad kakav je to varljivi zloduh bio, gospodo, koji je obuzeo Radnija te se upustio s takvim čovekom u takvom očajnom telesnom stanju, ja ne znam; ali to se tako desilo. Nepodnošljivo koračajući po palubi, oficir mu naredi da uzme

metlu i da počisti palubu, i ašovom da skloni izvesne škodljive stvari koje su se tu javile kad su svinjče pustili da slobodno šeta. A eto, gospodo, čišćenje brodske palube na moru je stvar domaćičkog posla koje se uvek sem kad besni oluja, redovno vrši svake večeri; poznati su slučajevi da je taj posao obavljan i u vreme kad brodovi zbilja tonu. Takvi su, gospodo, čvrsti pomorski običaji i nagonska ljubav mornara za čistoćom; neki od njih neće čak ni da se udave a da prethodno ne operu lice. Ali na svima brodovima ovaj posao sa metlom propisima je određen za dečake, ako dečaka ima na brodu. Sem toga, na *Taun-hou* su jači ljudi bili podeljeni u grupe i redom se smenjivali na crpkama; a kako je bio najjači od svih, Stilkilt je redovno bio određivan za vođu jedne od tih grupa; prema tome, trebalo je da bude oslobođen od svakog grubog posla koji nije u vezi sa pravim brodskim poslovima, pošto je tako bilo i sa njegovim drugovima. Ja pominjem sve ove pojedinosti zato da možete tačno razumeti kako je ova stvar stajala između ova dva čoveka.

Ali tu je bilo još nečeg sem toga: ono naređenje o ašovu bilo je sasvim jasno smišljeno da žacne i uvredi Stilkilta, kao da mu je Radni pljunuo u lice. Svaki čovek koji je bio mornar na nekoj kitarici razumeće to; i sve to, a nesumnjivo i mnogo više, Jezeranin je potpuno razumeo kad je oficir izdao naređenje. Ali kako je on sedeo mirno za trenutak i kako je uporno gledao u oficirove pakosne oči i osećao kako se na gomile gomila u njemu burad baruta i kako fitilj lagano i tiho gori uzduž ka njima; kako je on nagonski video sve to, ona čudna uzdržljivost i nenamernost da raspali još dublju strast ma u kome već razljućenom stvorenju – jedna odvratnost koju većinom oseti, kad je uopšte oseti, zbilja smeo čovek čak i kad je uvređen – to bezimeno avetinjsko osećanje, gospodo, stade puziti po Stilkiltu.

Zbog toga, svojim običnim glasom, mada malo prigušenim usled telesne iscrpljenosti koju je trenutno osećao, on mu odgovori da čišćenje palube nije njegov posao i on neće to da uradi. A onda, ne praveći ni najmanje aluzije na lopatu, on pokaza prstom na tri momka koji su obično bili čistači; a pošto nisu bili određeni za crpke, oni su toga dana radili malo ili nisu ništa ni radili. Na to Radni odgovori psovkom, nadmeno starešinski i uvredljivo zapovedajući da se njegovo naređenje

bezuslovno izvrši; pritom pođe ka Jezeraninu, koji je i dalje sedeo, sa izmahnutim bačvarskim čekićem koji je dohvatio s jednog bureta u blizini.

Zagrejan i razdražen, kako je bio, žestokim radom na crpkama, kraj sveg svog ranijeg neiskazanog osećanja uzdržljivosti, oznojeni Stilkilt je mogao samo teško da podnese ovo držanje oficirevo; ali ipak, gušeći nekako požar u sebi, ne govoreći ništa, on uporno osta kao prikovan na svome mestu, dok najzad zapaljeni Radni ne razmahnu čekićem na nekoliko palaca od njegova lica, besno mu naređujući da izvrši njegovu zapovest.

Stiikilt ustade, pa odstupivši lagano oko vitla, stalno praćen od oficira s onim njegovim izmahnutim čekićem, smišljeno ponovi svoju nameru da ne posluša. Videći ipak da njegova uzdržljivost nije imala ni najmanjeg dejstva, on strašnim i neizrecivim nagoveštajem stisnutom pesnicom opomenu budalastog i pomahnitalog čoveka, ali to ništa ne pomože. I tako njih dvojica lagano obiđoše jednom oko vitla, a kad se najzad reši da više ne ustupa, pomišljajući da se dosad uzdržavao koliko je god odgovaralo njegovoj naravi, Jezeranin zastade na poklopcu grotla i ovako reče oficiru:

– Gospodine Radni, ja neću da vas poslušam. Sklonite taj čekić, ili se pripazite.

Ali tako je bilo suđeno, te oficir, pristavši još bliže mestu gde je Jezeranin stajao nepomično, sad izmahnu teškim čekićem na jedan palac od njegovih zuba, a za to vreme izređa čitav niz nepodnošljivih psovki. Ne ustupajući ni hiljaditi deo jednoga palca, uprevši u njega pogled kao kakvu nepokolebljivu kamu, Stilkilt, stegnuvši desnu ruku iza leđa i lagano je povlačeći nazad, reče svome goniocu da ako čekić samo okrzne njegov obraz, on (Stilkilt) će ga ubiti, Ali, gospodo, budalu su bogovi obeležili za klanicu. Odmah čekić dodirnu obraz; sledećeg trenutka donja vilica oficireva pršte; on pade na poklopac od grotla bljujući krv kao kakav kit.

Pre nego što je vrisak mogao da dopre do zadnjeg dela broda, Stilkilt je drmao jedan od konopaca koji vode visoko gore, gde su dva njegova druga stajala na osmatračnici. Oni su obojica bili Kanavljani

– Kanavljani! – viknu don Pedro. – Mi smo videli mnogo kitarica u svojim pristaništima, ali nikad nismo čuli o vašim Kanavljanima. Izvinite, ko su i šta su oni?

– Kanavljani su, done, veslači koji žive na našem velikom kanalu Iri. Izvesno ste čuli o tome.

– Nismo, senjore; ovde, u ovoj dosadnoj, toploj, većinom oduvek lenjoj zemlji, znamo samo malo o vašem studenom severu.

– Zbilja? Dobro, onda, done, napunite mi opet čašu. Vaša je čiča[148] vrlo fina; i pre nego što nastavim dalje, reći ću vam šta su naši Kanavljani; jer takvo obaveštenje može da baci bočnu svetlost na moju priču.

Za tri stotine šezdeset milja, gospodo, kroz celu širinu države Njujork, kroz mnogobrojne jako naseljene gradove i veoma napredna sela, kroz dugačke, sumorne, nenaseljene močvare i bogata obrađena polja kojima nema ravna po plodnosti, po bilijarskim i po krčmarskim sobama, po svetinjama nad svetinjama velikih šuma, po rimskim svodovima iznad indijanskih reka, po suncu i po hladu, po srećnim ili polomljenim srcima, po svim onim široko različitim prizorima onih plemenitih grofovija Mohok, a naročito po nizovima snežnobelih kapela čiji tornjevi stoje gotovo kao kamenovi za obeležavanje milja, teče neprekidna reka jednog mletački iskvarenog i često nezakonitog života. Tu je, gospodo, vaš pravi Ašanti,[149] tu urlaju vaši bezbožnici, tu ih uvek nalazite vrata do vrata, pod dugačko bačenom senkom i udobnom zavetrinom kod crkava. Jer po nekoj čudnoj kobi, kao što je često primećeno da se vaši prestonički razbojnici uvek vrzmaju oko sudskih dvornica, tako isto, gospodo, grešnici se većinom u najvećem broju nalaze u blizini najsvetijih mesta.

– Je l’ ono neki pop ide? – reče don Pedro, podsmešljivo gledajući na pretrpanu pijacu.

– Srećom po našeg severnog prijatelja, inkvizicija gospe Izabele[150] polako nestaje u Limi – nasmeja se don Sebastijan. – Nastavite, senjore.

– Za trenutak samo! Izvinite! – uzviknu drugi jedan iz društva. – U ime svih nas iz Lime, ja samo želim da vam izrazim,

gospodine mornaru, da mi nismo nikako previdеli vašu pažnju, sadašnju Limu niste izjednačili s dalekim Mlecima pri pravljenju poređenja o pokvarenosti. O, nemojte mahati glavom i pokazivati tu začuđenost; vi znate izreku poznatu duž cele ove obale: „pokvaren kao Lima“. To se samo slaže sa onim što ste vi rekli; crkava više nego bilijarskih stolova, i uvek otvorene – i „pokvarene kao

Lima“. Baš kao i Mleci; ja sam bio tamo; sveti grad blagoslovenog jevanđelista Svetog Marka! Sveti Dominiče, očisti ga! Dajte čašu! Hvala: evo opet ću vam napuniti, a sad ispijte opet.

– Slobodno predstavljen u svom sopstvenom zanatu, gospodo, Kanavljanin bi bio fini dramski junak, kako je obilno i živopisno pokvaren. Kao ono Marko Antonije,[151] danima i danima niz svoj cvetni Nil oivičen zelenim busenima on nemarno plovi, otvoreno se igrajući sa svojom Kleopatrom rumenih obraza koja izlaže svoje kajsijaste butine na palubi da tu zru na suncu. Kad se izađe na obalu, sva se razneženost odbacuje. Razbojničko odelo u kome se Kanavljanin tako oholo šepuri, njegov nahereni i šarenim vrpcama nakićen šešir pokazuju njegovo razmetljivo držanje. Užas za nasmejanu naivnost seosku kroz koju proleće; njegovo mrko lice i drsko klaćenje izbegavaju po varošima. Kad sam jednom lutao po njegovom rođenom kanalu, dobro me je uslužio jedan od ovih Kanavljana; ja mu najsrdačnije zahvaljujem; želeo bih da ne budem nezahvalan, ali vrlo često jedna od prvih osobina koje brane vašeg čoveka nasilnika jeste ta da on ponekad ima vrlo čvrstu ruku da pomogne nekom sirotom strancu u nevolji, kao i da opljačka nekog bogataša. U svemu, gospodo, divljina života na ovome kanalu jasno se pokazuje u tome što naša teška služba u kitolovnom ribarstvu ima mnogo njih koji su savršene starešine u toj mornarici, i teško da ma koja druga ljudska rasa, izuzevši ljude iz Sidneja, uživa tako malo poverenja od strane kapetana naših kitarica. Ali to ni najmanje ne umanjuje zanimljivost ove stvari što za hiljade naših seoskih dečaka i mladih ljudi, rođenih duž njegovih obala, iskušenički život na velikom kanalu omogućuje jedini prelaz od mirnog sazrevanja na nekoj hrišćanskoj njivi ka neumoljivom oranju voda na

najdivljijim morima.

– Jeste! Jeste! – bučno uzviknu don Pedro prosuvši čiču na svoju srebrnastu naboranu ogrlicu. – Nije potrebno putovati! Ceo svet je jedna Lima. Ja sam sad nešto mislio da su na vašem umerenom severu pokolenja hladna i sveta kao bregovi. Nego, deder priču!

– Stao sam, gospodo, onde kad je Jezeranin drmao konopce što vezuju jarbol za brod. Tek što je to uradio, kad ga opkoliše tri mlađa oficira i četiri harpunera, koji svi napraviše gomilu oko njega na palubi. Ali klizeći dole niz konopce, kao zlokobne komete, dva Kanavljanina jurnuše u metež i pokušaše da izvuku njega, svog čoveka, ka kaštelu. Ostali se mornari pridružiše njima u tom pokušaju, te nastade gužva; stojeći podalje gde ne bi mogao biti povređen, hrabri kapetan je poskakivao gore-dole sa kopljem za kitove, pozivajući svoje oficire da uhvate toga besnog nevaljalca i da ga smandrljaju na krmenu palubu. S vremena na vreme, on je pritrčavao sasvim blizu uz ivicu te gužve, koja se stalno povijala, i udarajući usred njene srede svojim kopljem, gledao da iz nje izvuče predmet svoje mržnje. Ali Stilkilt i njegovi desperadosi bili su nešto isuviše mnogo za njih sve zajedno; oni uspeše da se dokopaju palube kaštela, gde su se, brzo obrnuvši tri ili četiri velika bureta u jednu liniju sa vitlom, ova tri pomorska Parižanina ušančila iza barikade.

– Izlazite odatle, gusari! – grmnu kapetan preteći im sad, a u rukama mu pištolji, koje mu baš tad donese poslužitelj. – Izlazite odatle, vi koljači!

Stilkilt iskoči na barikadu, pa šetajući gore-dole po njoj stade izazivati ono najgore što pištolji mogu učiniti, ali dade kapetanu sasvim jasno na znanje da bi njegova (Stilkiltova) smrt bila znak za ubilačku pobunu cele posade. Bojeći se u duši da to može ispasti samo istina, kapetan malo popusti, ali ipak naredi pobunjenicima da se odmah vrate na svoju dužnost.

– Hoćete li obećati da nas nećete pipnuti ako mi to uradimo? – upita njihov kolovođa.

– Vratite se na dužnost! Vratite se na dužnost! Ja ne dajem obećanja. Na svoju dužnost! Mislite li vi da potopite brod kad napuštate posao baš u ovakvo vreme? Na dužnost! – pa opet diže

jedan pištolj.

– Da potopimo brod? – viknu Stilkilt. – Pa i neka potone! Nijedan od nas se neće vratiti na posao dok se vi ne zakunete da nećete dići ni konopčić na nas. Šta vi kažete, ljudi? – okrete se on svojim drugovima. Njihovi besni oduševljeni usklici bili su njihov odgovor.

Jezeranin je sad patrolirao po barikadi za sve vreme ne skidajući očiju sa kapetana i izbacujući rečenice kao što su ove:

– Nije ovo naša greška; mi ovo nismo želeli; rekoh mu da skloni onaj čekić; ono je bio dečački posao; trebalo je da me je dosad već upoznao; ja mu rekoh da ne džarka bufala; mislim, slomio sam jedan prst o njegovu prokletu vilicu. Jelte, ljudi, zar nisu dole u kaštelu i noževi za sečenje sala? Pogledajte na ove poluge, sokolovi moji! Kapetane, tako vam boga, pripazite se! Kažite jednu reč; nemojte biti budala; zaboravite sve ovo; mi smo gotovi da se vratimo na posao; ponašajte se prema nama lepo i mi smo vaši ljudi; ali da budemo šibani – to nećemo.

– Vratite se na posao! Ja ne dajem obećanja; vratite se na posao, kažem vam.

– Vidite vi sad – viknu Jezeranin mlatarajući rukom prema njemu – ima ovde nas nekoliko (i ja sam jedan od tih) koji su se ukrcali na brod radi krstarenja, vidite; međutim, kao što dobro znate, gospodine kapetane, mi možemo da tražimo da budemo oslobođeni čim kotva padne; zato mi i ne želimo bitku; nije to u našem interesu; mi hoćemo da sve prođe na miru; mi smo gotovi da radimo, ali nećemo da budemo šibani.

– Vratite se na posao! – grmnu kapetan.

Stilkilt pogleda oko sebe za trenutak, a onda reče:

– Kažem vam kako stvar stoji, gospodine kapetane, mi ne želimo da vas ubijemo i da budemo obešeni zbog takvog bednog nevaljalca, mi nećemo dići ruku na vas dok nas vi ne napadnete; ali dok vi ne kažete jednu reč o tome da nećemo biti šibani, mi ni prstom nećemo mrdnuti.

– Onda dole u kaštel! Dole s vama! Držaću vas tu dok vam ne dojadi. Dole silazite!

– Hoćemo li? – viknu kolovođa svojim ljudima. Većina njih

su bili protiv toga, ali najzad, slušajući Stilkilta, oni pođoše ispred njega dole u svoju mračnu jazbinu i iščezoše, gunđajući kao medvedi u pećini.

Baš kad se Jezeraninova gola glava poravna sa daskama, kapetan i njegova družina preskočiše barikadu, brzo se sjuriše nad poklopac grotla, svi staviše ruke na nj i staše glasno dozivati poslužitelja da donese teški mesingani katanac za poklopac od grotla. A onda, otvorivši malo poklopac, kapetan šapnu nešto u otvor, zatvori ga pa obrte ključ iznad njih desetorice na broju – ostavivši na palubi nekih dvadesetak njih ili i više, koji su sve dotle ostali neutralni.

Cele su noći veoma oprezno stražarili svi oficiri, spreda i pozadi, a naročito oko ulaza u grotlo na kaštelu i prednjeg silaza na palubi; za ovo poslednje mesto bilo je bojazni da se pobunjenici mogu tu pojaviti, pošto dole probiju pregradu. Ali časovi noćne tmine prođoše na miru; ljudi koji su i dalje bili na svojim dužnostima zapinjali su iz sve snage na crpkama čiji se klopot i zveket u ovoj strašnoj noći kobno razlegao brodom.

Pri sunčevu rođaju kapetan ode napred, pa kucnuvši o palubu, pozva zatvorenike na rad, ali oni bučno odbiše. Onda im je spuštena voda i bačene dve pregršti dvopeka. Onda, opet okrenuvši ključ nad njima i stavivši ga u džep, kapetan se vrati na krmenu palubu.

Dva puta dnevno ponavljalo se to tri dana, ali četvrtog jutra čula se neka zbrkana prepirka, a onda je nastala i nekakva gungula kad im je upućen uobičajeni poziv. Odjednom, četiri čoveka izbiše iz kaštela i izjaviše da su gotovi da se vrate na posao. Zagađen vazduh u zatvorenom prostoru i mršava hrana, a možda pomalo i strah da se za sve to mora platiti na kraju krajeva, naterali su ih da se predaju na milost i nemilost. Ohrabren time, kapetan ponovi svoj zahtev ostalima, ali mu Stilkilt strahovito doviknu da prestane sa brbljanjem, pa da ide gde mu je mesto. Petog jutra izbiše na vazduh druga trojica pobunjenika, koji se jedva iščupaše iz očajnih ruku koje su pokušavale da ih zadrže. Samo su još trojica ostali.

– Bolje je vratiti se, a? – reče kapetan sa bezdušnim podsmehom.

– Ta zaključaj nas jednom opet! – doviknu Stilkilt.

– Hoću sigurno – reče kapetan i ključ kvrcnu.

– To je, gospodo, bilo u trenutku kada je Stilkilt pobesneo što ga je izdalo sedam njegovih ranijih saučesnika i kad su ga žacnule podrugljive reči što su mu maločas dobačene i kad je bio pobrljavio od dugog tamnovanja u jednom mestu, očajnom i mračnom kao utroba očajanja. Tada je Stilkilt predložio dvojici Kanavljana, koji su naizgled bili potpuno uz njega, da izbiju iz grupe na prvi poziv posade, pa da, naoružani svojim oštrim noževima za sečenje sala (dugačkim, polukružnim, teškim oružjem s drškama na oba kraja), jurnu kao besni od kosnika do ograde na krmi, te da se tako u đavolskom besnom očajanju nekako dočepaju broda. Što se njega tiče, on bi to, kaže, uradio, pa pošli oni s njim ili ne pošli. Ovo je poslednja noć što će je on provesti u ovoj pećini. A ona druga dvojica se ne usprotiviše tome planu; zakleše se da su gotovi na to ili ma na kakvu drugu ludost, jednom rečju na sve sem na predaju. A što je još važnije, svaki je od one dvojice navaljivao da on bude prvi na palubi kad dođe vreme da se kidiše. Ali njihov vođa to odbi, besno zadržavajući to prvenstvo za sebe, naročito zbog toga što nijedan od njegova dva druga ne htede popustiti onom drugom u toj stvari, a obojica nisu mogli biti prvi, pošto je na lestvice mogao da stane samo jedan čovek. I sad, gospodo, prljava igra ovih zlikovaca ima da izađe na videlo.

Kad čuše ljudi plan svoga vođe, obojici, svakome posebice, svanu u duši, kako izgleda, i dođe na pamet ista izdaja, naime, da prvi izbije gore, te da bude prvi od trojice, mada poslednji od desetorice, da se preda i time osigura sebi ma i najmanje izgleda na oproštaj, koliko takvo držanje može da ga zasluži. Ali kad im Stilkilt objavi svoju odluku da ih ipak vodi do kraja, oni, na neki način, pomoću nekog finog hemijskog procesa nevaljalstva, sliše ujedno svoje dotle tajne namere o izdajstvu; i kad njihovog vođu uhvati dremež, oni pomoću tri rečenice rečima otvoriše svoje duše jedan drugome; oni vezaše spavača konopcima i njima mu začepiše usta; a onda o ponoći stadoše dovikivati kapetana.

Pomišljajući da je posredi ubistvo, a njušeći krv u pomrčini, on i svi njegovi naoružani oficiri i harpuneri jurnuše ka kaštelu.

Za nekoliko minuta poklopac bi podignut i, vezanih ruku i nogu, još koprcajući se, pojavi se na vazduhu kolovođa, izbačen od svojih pritvorenih saučesnika, koji odmah zavapiše za priznanjem što su uhvatili čoveka koji je bio gotov na ubistvo. Ali sve su ih povezali i odvukli preko palube kao poklanu stoku; tu su, jedan do drugog, obešeni o konopce krmenog jarbola kao tri buta mesa, visili do zore.

– Đavo vas nosio! – vikao je kapetan koračajući gore-dole ispod njih. – Ni jastreb neće da vas kljune, hulje jedne!

Kad svanu, skupi on sve ljudstvo pa, odvojivši one što su se bunili od onih što nisu uzeli učešća u pobuni, reče onim prvima da je bio voljan da ih išiba sve redom – mislio je neko vreme da će tako i uraditi, da mora tako da uradi – pravda to zahteva, ali zasad, s obzirom na njihovu blagovremenu predaju, pustiće ih da prođu samo sa ukorom koji im on propisano očita onako narodski.

– Ali što se vas tiče, strvinske hulje – okrete se on trojici ljudi na konopcima – vas ja mislim da iseckam za kaznu – pa, zgrabivši konopac, stade njime svom snagom udarati po leđima dva izdajnika sve dok oni ne prestadoše da zapomažu i mrtvački ne obesiše glave na stranu, kao što crtaju raspete lopove.

– Ruka mi se iščaši zbog vas! – viknu on najzad. – Ali preostalo je još dosta konopca za tebe, dobričino moja krasna, koja neće da popusti. Vadite mu taj čep iz usta, pa de da čujemo šta on ima da kaže u svoju odbranu.

Za jedan trenutak iscrpljeni buntovnik drhtavo pokrete svoje ukočene vilice, pa, s mukom zaokrenuvši glavom, reče kao šišteći:

– Šta ja imam da kažem ovo je – i upamti to dobro: ako me išibaš, ja ću te ubiti.

– Je l' tako… E onda vidi kako si me uplašio! – i kapetan zamahnu konopcem da udari.

– Bolje nemoj – zašišta Jezeranin.

– Ali kad moram! – i konopac opet bi zabačen nazad, spreman za udarac. Stilkilt tu prošišta nešto što niko ne mogade čuti sem kapetana, a on, na čudo sveg ljudstva, ustuknu, pređe brzo palubom dva-tri puta, a onda, bacivši konopac na palubu,

reče:

– Neću to da radim… Pustite ga!… Presecite mu veze!… Čujete li?

Ali kad se mlađi oficiri požuriše da izvrše naređenje, jedan bled čovek, sa zavojima na glavi, zaustavi ih – Radni, potkapetan. Još od one tuče ležao je jednako u svojoj kabini; ali tog jutra, čuvši graju na palubi, izmile, pa je tako iz daljine posmatrao ceo prizor. Usta su mu bila u takvom stanju da je jedva mogao govoriti; i mrmljajući nešto o tome kako je on voljan i sposoban da učini što kapetan nije smeo pokušati, ščepa konopac pa pođe ka svom vezanom neprijatelju.

– Ti si kukavica! – zašišta Jezeranin.

– Jesam, ali evo tebi!

Taman potkapetan da udari, kad mu drugo jedno šištanje zaustavi ruku. On zastade, ali se dugo ne zadrža, već održa reč, kraj sve pretnje Stilkiltove, ma kakva da je ona bila. Onda su ta tri čoveka odvezana i spuštena dole; sve ljudstvo ode na posao, a gvozdene crpke, što su ih zlovoljno pokretali natmureni mornari, zakloparaše ponovo.

Tek što pade mrak toga dana, kad se jedna stražarska smena već bila povukla dole, ču se neka graja u kaštelu; dva izdajnika, sve drhćući, istrčaše gore, opkoliše vrata od kabine i stadoše govoriti kako ne smeju da ostanu zajedno s posadom. Ubeđivanje, udarci i rukom i nogom ne pomogoše da se oni vrate, i tako su, na svoju sopstvenu molbu, da bi bili spaseni, stavljeni u donji deo broda. Dotle se među onim ostalim ne javi nikakav znak pobune. Naprotiv, izgledalo je da su oni, uglavnom na Stilkiltov podsticaj, rešili da održe najbolji mir, da se do kraja pokoravaju svim zapovestima, a kada brod bude stigao u pristanište, da ga napuste svi kao jedan. Ali da bi se putovanje što pre svršilo, svi su se složili u jednoj stvari, naime, da nikako vikom ne daju znake da je kit tu, ma gde on bio primećen. Jer mada je puštao vodu i mada su mu pretile i druge opasnosti, *Taun-ho* je još držao osmatrače na jarbolima, a kapetan je svakog trenutka bio gotov da naredi spuštanje u čamce za napad na kita, baš od prvog dana kad je njegov brod izbio na lovište. A potkapetan Radni bio je isto tako gotov da zameni čamcem svoju

ljuljašku za spavanje i da onako uvezanih usta zapne da smrtnim udarcem začepi kitu čeljusti. Mada je Jezeranin naveo mornare da usvoje ovako pomirljivo držanje, on je za svoj račun smišljao (bar dok sve ne prođe) kako da se on lično osveti čoveku koji ga je za srce ujeo. On je bio u odeljenju potkapetana Radnija, i kao da je ovaj zanesenjak sam gledao kako će što više da se pridruži svom zlom udesu, posle prizora kod konopaca, navaljivao je, protivno izričnom kapetanovom savetu, da on preuzme razvodništvo svoje straže te noći. Na tome, a i na jednoj ili dve druge okolnosti, Stilkilt je sistematski izradio svoj plan za osvetu.

Radni je imao jedan nemornarski običaj da sedi na ogradi gornje zadnje palube i da nasloni ruku na ivicu čamca koji je tu bio obešen, nešto malo iznad brodskog boka. Svima je bilo poznato da je u tome položaju ponekad dremuckao. Povelika je praznina bila između čamca i broda, a dole, između njih, bilo je more. Stilkilt je proračunavao svoje vreme i našao da će njegova sledeća smena na krmi imati da nastupi u dva sata ujutru trećeg dana od dana kad je bio izdan. U dokolici, čekajući dole red svoje smene, on je nešto pleo veoma brižljivo.

– Šta ti to radi? – upita ga jedan mornar.

– A šta misliš da je? Na šta liči?

– Kao neki konopčić za tvoju vreću; ali čudan mi nešto izgleda.

– Jeste, poprilično čudan – reče Jezeranin, držeći konopčić u ispruženoj ruci – ali mislim da će poslužiti. Druže, ja nemam dovoljno kanapa, imaš li ti malo?

Ali ga u kaštelu nije bilo.

– Moram ga uzeti onda od druga Radnija – i on se diže da pođe na zadnji deo broda.

– Pa valjda ne misliš moljakati od njega? – reče jedan mornar.

– A što ne bih? Zar ti misliš da on neće da mi izađe u susret kad, na kraju krajeva, time pomaže, druže, samome sebi? – I prilazeći potkapetanu, pogleda u njega mirno, pa mu zatraži malo kanapa da zakrpi svoju ljuljašku. Dobio je. Ni kanap ni konopac niko više nije video, ali iduće noći jedna gvozdena

lopta, čvrsto opletena, malo je virila iz Jezeraninovog kratkog mornarskog kaputa, kad ga je on nabijao u svoju ljuljašku da mu posluži kao uzglavlje. Dvadeset četiri časa docnije njegova smena na tihoj krmi – blizu čoveka koji je bio sposoban da drema nad grobom koji je za mornara uvek gotov, iskopan – taj kobni čas je imao tad da nastupi; i u pripremljenoj duši Stilkiltovoj potkapetan je već bio ukočen i opružen kao leš sa probijenim čelom.

Ali, gospodo, jedna luda je spasla ovog tek što ne ubicu od krvavog dela što ga je spremio. On se, eto, potpuno osvetio, a nije bio osvetnik. Jer se po nekoj tajanstvenoj kobi samo nebo, izgleda, umešalo i uzelo iz njegovih ruku u svoje tu prokletu stvar koju je on imao da izvrši.

Bilo je to baš između praskozorja i sunčeva rođaja ujutru drugog dana, dok su prali palube, kad jedan glupi mornar iz Tenerifa, izvlačeći vodu među sprežnjacima pripona glavnog jarbola, odjednom povika iz sveg grla: „Eno ga, valja se! Eno ga, valja se!“ Isuse, da grdna kita! To je bio Mobi Dik.

– Mobi Dik! – povika don Sebastijan. – Sveti Dominiče! Gospodine mornaru, pa zar se kitovi krštavaju? Koga vi zovete Mobi Dikom?

– Jedno belo, čuveno i najužasnije besmrtno čudovište, done; ali bi to bila mnogo dugačka priča.

– Kako? Kako? – povikaše svi mladi Španci i načetiše se oko mene.

– Ne, donovi, donovi – ne, ne. Ne mogu to sad da ponavljam. Pustite me da udahnem malo vazduha, gospodo.

– Čiče, čiče – viknu don Pedro – naš snažni prijatelj izgleda sav malaksao. Napunite mu čašu, prazna je.

– Nije potrebno, gospodo, samo jedan trenutak i ja ću nastaviti. I tako, gospodo, iznenadno spazivši snežnobela kita na rastojanju od pedesetak jardi od broda – zaboravljajući sporazum među poslugom – u onom uzbuđenju od toga prizora mornar iz Tenerifa je nagonski i nevoljno povišenim glasom objavio ono čudovište, mada bi ga posle kratkog vremena jasno videla ona tri natmurena mornara sa jarbolskih vrhova. Sve živo sad polude. „Beli Kit! Beli Kit!“, vikali su kapetan, i oficiri, i

harpuneri, koji su, nezadržani strašnim glasovima o njemu, svi bili nestrpljivi da uhvate tako čuvenu i dragocenu ribu dok je poterana posluga psujući gledala iskosice užasnu lepotu ogromne bele mase, upaljene suncem koje je vodoravno blistalo, a koja se preturala i presijavala kao kakav živi opal u plavom jutarnjem moru. Gospodo, jedna čudna kob ide ispred celog niza ovih događaja, kao da je zbilja unapred obeležena na mapi pre nego što je izrađena karta sveta. Buntovnik je imao da bude na pramcu u potkapetanovom čamcu i kad kit bude pogođen, dužnost mu je bila da sedi uz njega, dok Radni bude stajao na pramcu sa kopljem u ruci, pa da zateže ili da popušta konopac prema zapovesti. Sem toga, kad su četiri čamca spuštena u vodu, potkapetanov čamac izbi na čelo i niko nije bešnje i oduševljenije vikao od Stilkilta kad je iz sve snage zapinjao veslom. Posle besnog veslanja, njihov harpuner pogodi kita i Radni, s kopljem u ruci, skoči na pramac. On je, izgleda, u čamcu uvek bio besan. I sad je, kroz uvezana usta, vikao da isteraju čamac kitu na vrh leđa. Bez ikakve mržnje, njegov upravljač pramcem[152] potezao ga je sve dalje i dalje kroz penu koja je zasenjivala i koja je slivala dve beline u jednu. Kad odjednom, čamac udari kao o neki podvodni greben, prevrte se i izruči u vodu uspravljenog potkapetana. Toga trenutka, kako on pade na klizava kitova leđa, čamac se ispravi i val naiđe i odbaci ga u stranu, dok Radni prelete na drugu stranu kita u more. On izbi kroz vodenu prašinu, i za trenutak je bio jedva vidljiv kroz tu zavesu, zapinjući iz sve snage da se nekako skloni sa očiju Mobi Diku. Ali kit gurnu ukrug načinivši iznenadni vrtlog, zgrabi plivača u čeljusti, diže se visoko s njim, opet se glavački zagnjuri i ode dole.

Međutim, čim dno čamca udari u vodu, Jezeranin popusti konopac da bi stuknuo od vrtloga; posmatrajući mirno, on je mislio svoje misli. Ali kad iznenadno, strahovito, čamac bi povučen nadole, on brzo prinese nož konopcu, preseče ga i kit je bio slobodan. Ali se na izvesnom odstojanju kit opet pojavi, sa nekoliko dronjaka od Radnijeve krvave vunene košulje, koje je držao u zubima koji su Radnija smrvili. Sva četiri čamca navališe opet, ali kit im umače i najzad sasvim iščeze.

Taun-ho stiže blagovremeno u svoje pristanište – neko

divlje osamljeno mesto, gde nije živelo nijedno civilizovano stvorenje. Tu sva posada iz kaštela, sem njih pet-šest, pođe predvođena Jezeraninom, s namerom da utekne sa broda među palme. Docnije je tako ispalo da su se oni dokopali jednog velikog, dvojnog ratnog čamca domorodaca i odjedrili u neko drugo pristanište.

Pošto je brodska posada bila spala na šaku ljudi, kapetan se obrati ostrvljanima da mu pomognu u teškom poslu da se brod izdigne na kopno da bi mu se zakrpili proboji. Pošto je ova mala družina belaca morala neprekidno da pazi na ove svoje opasne saveznike, kako noću tako i danju, a kako je posao što su ga preduzeli bio strahovito naporan, kad brod bi ponovo gotov za more, posada je bila tako iscrpljena da se kapetan nije usudio da krene s njima na more u tako teškom brodu. Pošto se posavetovao s oficirima, on ukotvi brod što je mogao dalje od obale, naperi i napuni svoja dva topa s pramca, postavi u kupe svoje muskete[153] na krmi, pa, opomenuvši ostrvljane da je opasno po njih da se približuju brodu, povede jednog mornara, razvi jedro na svom najboljem kitolovnom čamcu, pa zakrmani niz vetar ka Tahitiju, udaljenom pet stotina milja, ne bi li tamo nabavio pojačanje za svoju posadu. Četvrtog dana jedrenja povikaše da se vidi jedan veliki čamac, koji je, izgleda, odlazio sa nekog malog koralnog ostrva. On zakrmani dalje od njega, ali je domorodačka posada jurila na njega, i uskoro mu Stilkiltov glas doviknu da krene k njemu, inače će udariti u njegov čamac i potopiti ga. Kapetan izvuče pištolj. Jednom nogom na pramcu jednog čamca, a drugom na pramcu s njim spojenog drugog ratnog čamca, Jezeranin mu se prezrivo nasmeja i stade ga uveravati da čim oroz kvrcne, on će ga sahraniti u mehurićima i u peni.

– Pa šta ti hoćeš od mene? – doviknu kapetan.

– Kud si krenuo i zašto si krenuo? – upita Stilkilt. – Samo bez laganja!

– Krenuo sam za Tahiti da dopunim posadu.

– Vrlo dobro. Pusti me da pređem za trenutak u tvoj čamac, nemam zlih namera.

S tim on skoči sa svog čamca, pa dopliva do kapetanova;

uspuzavši se uz gornji rub barke, stade licem u lice s kapetanom.

– Skrsti ruke, gospodine! Zavali glavu! Sad ponavljaj za mnom. „Čim Stilkilt ode, zaklinjem se da ću isterati ovu barku na žalo onog ostrva onde i ostati tamo šest dana. Ako to ne uradim, grom me ubio."

– Krasan đačić! – nasmeja se Jezeranin. – *Adios, senjor*[154] – pa skoči u more i otpliva natrag svojima.

Stilklit je posmatrao barku sve dok ona ne dođe lepo na žalo i izvuče se do korena kokosovih palmi, a onda opet zajedri i na vreme stiže na Tahiti, kud je i bio naumio. Tu ga sreća posluži. Dva su broda taman htela da zaplove za Francusku i slučajno im je bio potreban baš toliki broj posade koji je mornar imao pod sobom. Oni se ukrcaše i tako izmakoše od svog bivšeg kapetana, makar on imao i nameru da ih sudski goni.

Nekih deset dana po odlasku francuskih brodova kitolovna barka stiže i kapetan bi prinuđen da uzme kao posadu neke od nešto malo civilizovanih Tahićana, koji su koliko-toliko bili svikli na more. Iznajmivši jednu malu domorodačku škunu, on se s njima vrati svom brodu; a našavši tamo sve u redu, ponovo se dade na krstarenje.

Gospodo, gde je sada Stilkilt, niko ne zna; a na ostrvu Nantaketu Radnijeva udovica stalno se obraća moru koje neće da čuje da vrati svog mrtvaca; stalno u snu viđa užasnog Belog Kita koji ga je raskinuo.

*

– Jeste li završili? – reče don Sebastijan mirno.

– Jesam, done.

– Onda vas najlepše molim, recite mi je li, po vašem najiskrenijem ubeđenju, ova vaša priča uglavnom istinita. Ona je tako čudnovata. Jeste li je saznali iz pouzdanog izvora? Ne zamerite ako izgleda da mnogo navaljujem.

– Ne zamerite ni nama svima, gospodine mornaru; jer i mi se svi pridružujemo molbi don Sebastijana – povika celo društvo veoma živo zainteresovano.

– Da li ima ovde u *Zlatnoj krčmi* jedan primerak Svetog

jevanđelja, gospodo?

– Nema – reče don Sebastijan – ali ja znam jednog uvaženog sveštenika blizu koji će mi brzo nabaviti Jevanđelje. Idem da ga donesem. Ali jeste li vi dobro razmislili? Ovo može da ispadne isuviše ozbiljno.

– Hoćete li da budete tako dobri, done, da dovedete i sveštenika?

– Mada sad nema lomače u Limi – reče jedan iz društva drugom jednom – ja se bojim da će naš prijatelj mornar imati posla sa nadbiskupom. Da se malo sklonimo sa ove mesečine. Ja ne vidim zašto je ovo potrebno.

– Izvinite, don Sebastijane, što sam pojurio za vama. Smem li vas samo zamoliti da se naročito postarate da nabavite što možete veće Jevanđelje.

*

– Ovo je sveštenik, donosi vam Jevanđelje – reče don Sebastijan ozbiljno vraćajući se sa visokim čovekom dostojanstvena izgleda.

– Dopustite mi da skinem šešir. A sad, prečasni, malo više na svetlost pa pridržite Sveto pismo preda mnom da mogu da ga dodirnem.

– Tako mi Bog pomogao i tako mi časti, priča koju sam vam ispričao, gospodo, istinita je u suštini i u svojim glavnim potezima. Ja znam da je istina; ona se dogodila na našoj zemlji; ja sam koračao po tom brodu: poznavao sam posadu, video sam Stilkilta i razgovarao s njim posle Radnijeve pogibije.

PEDESET PETA GLAVA
O ČUDOVIŠNIM SLIKAMA KITOVA

Ja ću vam, tačno koliko se to može bez platna, brzo naslikati nešto poput kita kakav se on zbilja pojavljuje pred kitolovčevim očima, kad je kit koliko je dug prikačen duž kitarice tako da se lepo može po njemu gaziti. Međutim, nije zgorega da se prethodno zadržimo na onim čudnim izmišljenim slikama kitova kojima čak do naših dana hoće da uvere suvozemce da su to kitovi. Vreme je da se o ovoj stvari svet obavesti time što će se dokazati da su sve te kitove slike neverne.

Mogućno je da se praizvor svih ovih slikarskih obmana nalazi u najstarijim kitovima Indusa, Misiraca i Grka. Jer čak od tih vremena punih mašte, ali nesavesnih, kada je na mramornim pločicama u hramovima, na postoljima kipova, a i na štitovima, medaljonima, peharima, i novcu delfin predstavljan u krljuštima kao Saladin[155] u pancirnoj košulji i sa šlemom na glavi kao Sveti Đorđe; čak od toga doba preovlađivalo je nešto slično toj slobodi ne samo u najpoznatijim kitovim slikama već i u mnogim naučnim izlaganjima o njima.

Danas je, po svim izgledima, najstarija slika koja postoji, a koja po svoj prilici nagoveštava da predstavlja kita, ona slika što se nalazi u čuvenoj pećinskoj pagodi u Elefanti u Indiji. Bramani drže da su na gotovo bezbrojnim kipovima ove prastare pagode bili predstavljeni svi čovekovi poslovi i zanimanja, svaki mogući njegov poziv, vekovima pre nego što su se ti pozivi

stvarno i pojavili. Nije onda nikakvo čudo što je na izvestan način nagovešten i naš plemeniti kitolovni poziv. Indijski kit, što ga maločas pomenusmo, nalazi se u zasebnom odeljenju na zidu, predstavljajući otelotvorenje Višnino u obliku levijatana, poznatog pod učenim imenom Matse Avatar. Mada je ovaj kit pola čovek, a pola kit, tako da je na njemu samo kitov rep, ipak je i taj mali njegov deo skroz lažan. On pre liči na ušiljeno telo anakonde[156] nego na široke palme veličanstvenih peraja istinskog kita.

Ali pođite u stare galerije pa pogledajte sad sliku ove ribe što ju je izradio jedan veliki hrišćanski slikar, jer on nije ništa više uspeo od prepotopskog Indusa. To je Gvidova[157] slika Perseja koji spasava Andromedu od morskog čudovišta ili kita. Gde li je to Gvido nabavio model takvog čudnovatog stvorenja kao što je ovo? Ali ni Hogart[158] slikajući isti prizor na svojoj slici *Persejevo silaženje* nije uspeo ni za dlaku više. Ugojena telesina ovog Hogartovog čudovišta valja se na površini a ne potiskuje ni palac vode. On ima kao neko slonovsko sedlo na leđima, a njegova razvučena zubata usta u koja se valjaju talasi takva su da čovek pomisli da je pred Vratima izdajnika što sa Temze vode u Kulu. A onda, tu su i početnički kitovi Škotlanđanina starog Sibolda[159] i Jonin kit kakav je naslikan na otiscima starih Biblija, na rezbarijama starih molitvenika. A šta o njima da se kaže? Što se tiče knjigovezačkih kitova, koji se kao loza viju oko lanca spuštene kotve – onako otisnutih i pozlaćenih na leđima i naslovnim stranama mnogih knjiga, kako starih tako i novih – to je veoma živopisno stvorenje, ali iz bajke, podržavano, ja mislim, sa takvih slika na starinskim vazama. Mada je svuda zovu delfinom, ipak ja ovu knjigovezačku ribu zovem pokušajem da se prestavi kit, jer takva je namera bila kad je ta zamisao prvi put izvedena, a izveo ju je jedan stari italijanski izdavač[160] negde oko petnaestog veka, za vreme obnove, a od toga doba, pa sve do jednog srazmerno poznog razdoblja, delfini su bili poznati u narodu kao neka vrsta levijatana.

Na vinjetama i drugim ukrasima nekih starinskih knjiga vi ćete ponekad naići na veoma zanimljive nagoveštaje kita gde svi mogući mlazevi, *jets d'eau*[161] šibaju, izvori topli i hladni, Saratoga i Baden-Baden,[162] klobučaju iz njegove neiscrpne

glave. Na naslovnoj strani originalnog izdanja *Napretka u nauci*[163] naći ćete nekoliko čudnovatih kitova.

Ali ostavimo na stranu sve ove nestručnjačke pokušaje, pa pogledajmo one levijatanove slike koje oni koji se razumeju u tim stvarima hoće da prikažu kao ozbiljno, naučno opisivanje. U staroj Harisovoj[164] zbirci putopisa ima nekoliko bakrorezanih slika kitova uzetih iz jedne holandske putopisne knjige, leta gospodnjeg 1671, pod naslovom *Kitolovno putovanje na Spitsbergen na brodu* Jona u kitu*, kapetan Peterson iz Frizlenda*. Na jednoj od ovih slika kitovi su – kao kakvi veliki splavovi od balvana, predstavljeni kako leže između ledenih ostrva, a beli medvedi trče preko njihovih živih leđa. Na drugoj jednoj bakroreznoj slici načinjena je ogromna greška time što je kit predstavljen sa uspravnim repnim perajima.

A onda, evo opet jedne knjige u dostojanstvenom kvartu,[165] koju je pisao neki Kolnet,[166] bivši kapetan u engleskoj ratnoj mornarici, pod naslovom *Jedno putovanje oko Rta Horn u južna polarna mora u nameri da se proširi lov na spermacetskog kita*. U ovoj se knjizi nalazi jedan crtež koji hoće da prikaže „sliku jednog fizeterskog ili spermacetskog kita nacrtanog u razmeri prema jednom ubijenom na obali Meksika, avgusta 1793. godine, i izvučenog na palubu“. Ja ne sumnjam da je kapetan dao da se izradi ova verodostojna slika da bi njegovi mornari imali nešto za uspomenu. Da pomenemo samo jednu stvar sa slike. Dopustite da kažem da je na njoj jedno oko koje bi, primenjeno na odraslu ulješuru u odgovarajućoj razmeri, predstavljalo kitovo oko u veličini ispupčenog prozora od nekih pet stopa. Ah, moj junački kapetane, pa što nam onda ne dadoste i Jonu kako gleda na to oko!

Pa čak ni najsavesnije kompilacije u prirodopisu za omladinu nisu pošteđene te iste gnusne greške. Pogledajte ono popularno delo, Goldsmitovu[167] *Živu prirodu*. U skraćenom londonskom izdanju od 1807. godine nalaze se bakrorezi nekog tobožnjeg „kita“ i jednog „narvala“. Ja ne želim da izgledam neotmen, ali ovaj nakazni kit liči mnogo na krmaču bez nogu; a što se tiče narvala, dovoljno je čoveku da samo baci jedan pogled na nj pa da se zgrane što se u našem devetnaestom veku takav hipogrif može da potura kao prava slika ma kojim inteligentnim

đacima.

A onda opet, 1825. godine, Bernar Žermen, grof od Lasepedea,[168] veliki prirodnjak, objavio je jednu naučnu sistematizovanu knjigu o kitu, u kojoj se nalazi više slika raznih vrsta levijatana. Sve su one ne samo netačne već za sliku *misticetusa* ili grenlandskog kita (to jest pravoga kita), čak i Skorsbi, čovek sa velikim iskustvom u toj vrsti kitova, izjavljuje da tako nešto u prirodi ne postoji.

Ali da sve nadvisi u ovom pogrešnom poslu bilo je ostavljeno naučniku Frederiku Kivjeu,[169] bratu čuvenog barona. Godine 1836. on je objavio jedan *Prirodopis kitova*, u kome daje sliku koju on zove ulješurinom slikom. Pre nego što pokažete tu sliku ma kome Nantakećaninu, najbolje bi bilo da obezbedite sebi mesto kuda biste odmah pobegli iz Nantaketa. Jednom rečju, ulješura Frederika Kivjea nije ulješura već dulek. Razume se, pisac nikad nije imao prilike da bude na kitolovnom putovanju (takvi ljudi retko imaju prilike za to), ali otkuda uze onu sliku, ko to može da kaže? Možda je, kao i njegov naučni prethodnik na istom polju, Demare,[170] uzeo tu svoju pravu nakazu sa istog mesta, tj. sa nekog kineskog crteža. A kakve su šaljivčine Kinezi kad šaraju pisaljkom, pokazuju nam mnoge njihove našarane šolje i tacne.

A šta da se kaže o kitovima firmopisaca koji se vide na ulicama gde vise pred radnjama prodavaca ulja? To su većinom kitovi Ričard III,[171] sa kamilskim grbama i veoma krvoželjni; za doručak pojedu tri-četiri mornara, tj. tri-četiri kitolovna čamca puna mornara; njihova nakazna tela praćakaju se po morima naslikanim u krvavoj i plavoj boji.

Ali ove višestruke greške u slikanju kitova nisu baš tako mnogo za čuđenje. Evo da vidite. Većina ovih naučnih crteža rađena je sa ribe nasukane na obali i oni isto toliko tačno predstavljaju ovu veličanstvenu životinju kao što bi crtež nekog polomljenog broda posle brodoloma tačno predstavljao brod sa njegovim dostojanstvenim neskrhanim koritom i jaibolima. Dok su slonovi u prirodnoj svojoj veličini stajali da ih slikaju, živ levijatan još nikad nije mirno ležao na površini da bi mu izradili sliku. Živi kit, u potpunoj svojoj veličanstvenosti i značaju, može se videti samo na moru na neizmerljivim dubinama; na

površini se ne vidi ogromna njegova telesina, kao što se ne vidi ni donji deo ratnog broda spuštenog u more; a za smrtna čoveka je večno nemoguće da mu telo izdigne iz tog elementa u vazduh, da bi se sačuvala sva njegova silna nabreknutost i njegovo talasanje. A baš da i ne govorimo o sasvim pojmljivoj razlici u obimu između kitovog sisančeta i potpuno odraslog i mudrog levijatana. Čak i kad se kitovo sisanče izvuče na palubu, ono je tako čudno, nalik na jegulju, savitljivo, s tako promenljivim oblikom da ni sam đavo ne bi mogao da uhvati tačno njegovu sliku.

Ali može li se zamisliti da se od golog kostura nasukanog kita izvede tačna slika njegovog pravog obličja? Bože sačuvaj! Jer najčudnija stvar kod ovog levijatana jeste to da njegov kostur daje veoma slabu predstavu o njegovom opštem obliku. Mada kostur Džeremija Bentama,[172] koji visi kao luster u knjižnici jednog od njegovih naslednika, tačno stvara predstavu o krupnom čelu starog praktičnog džentlmena sa svim ostalim njegovim ličnim karakteristikama, ipak se ništa od svega toga ne može izvesti iz sklopljenih kostiju ma koga kita. I zbilja, kao što kaže veliki Hanter: sam skelet kitov odnosi se prema potpunoj, punoj životinji, kao larva, koja je tako okruglo učaurena, prema potpunoj, ispunjenoj životinji. Ova se posebnost vidi naročito na glavi, kao što će se negde u ovoj knjizi pokazati kad naiđe prilika. To se naročito čudnovato vidi na bočnom peraju, čije kosti gotovo sasvim tačno odgovaraju kostima ljudske šake, samo bez palca. Ovo peraje ima četiri pravilne prsne kosti: kažiprst, srednji prst, domali i mali prst. Ali svi su oni stalno smešteni u svom mesnatom zavoju kao što su i čovekovi prsti u veštačkom omotu.

– Ma koliko da je kit ponekad bezobziran prema nama – reče jednom ona šaljivčina Stab – ne može se za njega s pravom reći da postupa s nama bez rukavica.

Iz svih ovih razloga, ma kako vi gledali na njih, hteli ne hteli, možemo zaključiti da je veliki levijatan jedino stvorenje na svetu koje će do kraja ostati nenaslikano. Razume se, jedna će ga slika bolje pogoditi nego druga, ali nijedna ne može da ga pogodi dovoljno tačno. I tako čovek nema mogućnosti da tačno pronađe kako kit stvarno izgleda. I jedini način da izvučete

koliko-toliko tačnu predstavu o njegovom živom izgledu jeste da i sami krenete u kitolov. Ali ako to uradite, izlažete se nemaloj opasnosti da vas on zanavek polomi i potopi. Zato meni i izgleda da bi za vas najbolje bilo da ne budete isuviše radoznali što se tiče ovog levijatana.

PEDESET ŠESTA GLAVA
O MANJE POGREŠNIM KITOVIM SLIKAMA I O TAČNIM SLIKAMA IZ KITOLOVNIH PRIZORA

U vezi sa nakaznim slikama kitovim mnogo me golica da ovde pređem na one još nakaznije priče o njemu koje se mogu naći u izvesnim knjigama, kako u starim tako i u savremenim, naročito kod Plinija, Perčesa, Haklojta, Harisa, Kivjea i dr. Ali ja prelazim preko toga.

Meni su poznata samo četiri objavljena opisa velike ulješure: Kolnetov, Haginsov, Frederika Kivjea i Bilov. U prethodnoj glavi pomenuo sam Kolneta i Kivjea. Haginsov opis je mnogo bolji nego njihov, ali je daleko bolji Bilov opis. Sve su Bilove slike ovog kita dobre, sem srednjeg kita na slici tri kita u raznim položajima na početku njegove druge glave. Njegova naslovna slika, čamci napadaju ulješuru, mada je nesumnjivo sračunata na to da izazove učtivo sumnjičenje nekih salonskih ljudi, začudo je tačna i po svom opštem dejstvu odgovara stvarnosti. Neki crteži ulješura kod Dž. Rosa Brauna veoma su tačni po obliku, ali oni su bedno izrezani. Istina, to nije njegova greška.

Najtačnije slike pravoga kita su kod Skorsbija, ali su crtane u tako sitnoj razmeri da ne mogu proizvesti željeni utisak. On ima samo jednu sliku kitolovnih prizora, i to je jedan mučan

nedostatak, jer samo pomoću takvih slika, kad su uopšte dobro izrađene, možete da izvučete našto nalik na tačnu predstavu o živome kitu kakvog ga vide njegovi živi lovci.

Ali uzeto sve u svemu, daleko najbolje, mada u izvesnim pojedinostima ne baš sasvim tačno, predstavljanje kitova i kitolovnih prizora koje se uopšte može naći nalazi se na dva velika francuska bakroreza dobro urađena, a uzeta sa slika nekog Garnerija. Jedan predstavlja napad na ulješuru, a drugi na pravog kita. Na prvom bakrorezu jedna dostojanstvena ulješura je naslikana u svoj svojoj veličanstvenoj moći kako izbija ispod čamca iz okeanskih dubina i visoko u vazduh nosi na leđima jezive otpatke razlupanih dasaka. Pramac čamca je delimično ostao čitav i odbačen na kičmu ovog čudovišta, tu se ljulja; a na tome pramcu opažate, za taj neproračunljivi tren oka, kako stoji jedan veslač sav u oblaku besnog kitovog vrelog mlaza i u trenutku kao kad hoće da skoči sa ivice neke provalije. Samo radnja celokupnog prizora je začudo dobra i verna. Poluispražnjeno bure s konopcem pliva po pobelelom moru; drvene drške spranih harpuna koso se klate u njemu; glave mornara koji plivaju rasturene su oko kita sa raznim izrazima užasa, dok u crnoj burnoj daljini brod gura ka ovom prizoru. Ozbiljne greške mogu se naći u anatomskim pojedinostima na ovom kitu. Ali da pređemo preko toga, jer dok sam živ, ne bih mogao da nacrtam nešto tako dobro.

Na drugom bakrorezu čamac ide duž naškoljkanog boka jednog velikog pravog kita koji pliva, kotrlja po moru svoju crnu telesinu zaraslu u travuljinu kao kakvu strmu stenu sa patagonskih grebena pokrivenu mahovinom. Mlazevi su mu uspravni i debeli, a crni kao gar; tako da biste pomislili, kad je toliki silan dim u dimnjaku, sigurno se dole u ogromnoj utrobi kuva dobra večera. Pomorske ptice kljuju sitne krabe, tvrdokorce i druge morske poslastice i makarone koje pravi kit vuče ponekad na svojim zagađenim leđima. A za sve vreme debelousnati levijatan juri kroz dubinu ostavljajući na svome tragu čitave tone uzburkanih belih grudvi i terajući laki čamac da se ljulja na valovima kao kakav skif[173] koji se zatekne blizu točkova nekog okeanskog parobroda. I tako, prednji deo je besno užurban, dok u pozadini, u divnoj umetničkoj protivnosti, nalazi

se staklasta površina umirenog mora, klonula, nezategnuta jedra nemogućnog broda i nepokretna masa jednog mrtvog kita, čitava osvojena tvrđava, sa osvajačevom zastavom što lenjo visi sa motke nabijene u njegovo štrcalo.

Ko je taj slikar Garneri, ili ko je on bio, ja ne znam. Ali glavu dajem da je on ili praktično bio u dodiru sa svojim predmetom, ili ga je negde majstorski učio neki iskusan kitolovac. Francuzi su majstori da naslikaju žive prizore. Idite pa gledajte sve slike po Evropi, gde ćete naći na platnu toliko pokreta, života i daha kao u onoj trijumfalnoj dvorani u Versaju, gde se posmatrač probija navrat-nanos kroz niz francuskih bitaka, gde svaki mač izgleda kao sev severne svetlosti, a naoružani kraljevi i carevi lete pored nas kao kakav juriš krunisanih kentaura? Nisu bile nedostojne mesta u toj galeriji ove Garnerijeve slike pomorskih bitaka.

Prirodna sposobnost Francuza da uhvate živahnost stvari izgleda da se naročito vidi na slikama i rezbarijama kitolovnih prizora koje oni imaju. Iako nemaju ni deseti deo engleskog iskustva u ribolovu, ni hiljaditi deo američkog, ipak su oni dali ovim nacijama jedine uspele skice uopšte sposobne da istinski izraze duh kitolovstva. U većini slučajeva engleski i američki slikari kitova izgleda da se potpuno zadovoljavaju time što će dati mehanički izraz stvari, kao, na primer, prazni profil kitov, što je, bar u pogledu živahnosti utiska, gotovo isto što i slikanje profila jedne piramide. Čak i Skorsbi, sa pravom čuveni kitolovac, pošto nam je dao ukočenu celu dužinu grenlandskog kita i tri-četiri fine minijature narvala i morske svinje, daje nam niz klasičnih bakroreza, brodskih kuka, noževa za sečenje sala i čaklju; i sa mikroskopskom tačnošću jednog Levenhuka[174] poziva svet koji dršće da gleda devedeset i devet faksimila uvećanih snežnih kristala sa Pola. Ne mislim potcenjivati izvrsnog putnika (ja ga cenim kao veterana), ali u jednoj tako važnoj stvari izvesno je bila omaška što za svaki kristal nije pribavljena zakletvom overena potvrda izdata od strane grenlandskog primiritelnog sudije.

Uz ove fine bakroreze od Garnerija, postoje još i druga dva francuska bakroreza dostojna pomena, od nekog ko se potpisuje „H. Diran“. Jedan od njih, mada baš tačno nema mnogo veze sa

našom stvari, ipak zaslužuje pomena u drugom pogledu. To je jedan tihi podnevni prizor među ostrvima na Tihom okeanu. Jedan francuski kitolovni brod ukotvio se na samoj obali, u tišini, pa tromo uzima pijaću vodu za brod, opuštena jedra na brodu i dugačko palmovo lišće u pozadini, sve to zajedno visi u vazduhu bez povetarca. Utisak je veoma prijatan – kad se uzme u obzir da to predstavlja mučenike ribare kako izgledaju na istočnjačkom odmoru, što se njima retko dešava. Drugi je bakrorez sasvim različit od toga; brod se diže na pučini, i to u srcu levijatanskog života sa jednim pravim kitom sa strane; brod (kad se nakreće) izdiže se ka čudovištu kao ka nekom keju, a jedan čamac, odgurujući se od broda veslom iz ovog radnog prizora, spremljen je da napada kitove u daljini. Harpuni i koplja leže poravnati za upotrebu; tri veslača baš zabadaju jarbole u njihove rupe, a usled iznenadnog talasa mali čamac stoji poluuspravljen van vode kao konj kad se propne. Sa broda se diže dim od muka kita koji se kuva, kao nad kakvim selom od samih kovačnica; a na vetru jedan crni oblak, dižući se, ozbiljno spreman na oluju i kišu, kao da požuruje zaposlene uzbuđene mornare.

PEDESET SEDMA GLAVA
O KITOVIMA U SLIKARSTVU, NA ULJEŠURINIM ZUBIMA, NA DRVETU, NA LIMU, NA KAMENU, NA BRDIMA I NA ZVEZDAMA

Na Tauerhilu, kad silazite ka londonskim dokovima, videli ste možda jednog obogaljenog prosjaka (ili kedžera,[175] kako ga zovu mornari) kako drži pred sobom jednu obojenu dasku na kojoj je predstavljen tragičan prizor u kome je on izgubio nogu. To su tri kita i tri kitolovna čamca; a jedan je čamac (za koji se pretpostavlja da nosi izgubljenu nogu onakvu kakva je bila kad je bila zdrava i čitava) skrcan u čeljustima najbližeg kita. Kažu mi da u svako doba za poslednjih deset godina taj čovek stalno drži pred sobom tu sliku i pokazuje taj patrljak od noge nepoverljivom svetu. Ali sad je došlo vreme da se on opravda. Njegova su tri kita u svakom slučaju isto toliko tačni kitovi kao i oni što su ikad objavljeni u Vopingu,[176] a njegov je patrljak nesumnjivo patrljak kao i svaki drugi koji možete naći po zapadnim proplancima, ali mada je zanavek stavljen na taj patrljak, jadni kitolovac nikad ne drži govore s njega, on samo stoji, oborenih očiju, i žalostivo posmatra preostali patrljak svoje sopstvene noge.

Širom celog Tihog okeana, pa i u Nantaketu, Nju Bedfordu i u Sag Harboru naići ćete na živahne skice kitova i kitolovnih prizora, što su ih rezali sami ribari na ulješurinim zubima ili na šipkama za ženske steznike izrađenim od kosti ulješure, a i druge slične samoučke stvarčice, ili „skrimšendere“, kako kitolovci zovu mnogobrojne sitne duhovite majstorije koje oni pažljivo i

s mukom režu iz grubog materijala u časovima svoje okeanske dokolice. Neki od njih imaju male kutije s alatima što liče na zubarske instrumente, naročito izrađene za ovaj skimšenderski posao. Ali, uopšte uzev, oni obično to rade samo svojim mornarskim noževima, i tim gotovo svemogućim oruđem mornarevim izvešće vam što god vam se bude svidelo, onako kako to mornar zamišlja.

Kad se čovek dugo udalji od hrišćanstva i civilizacije, to ga neizbežno vrati u ono stanje u koje ga je Gospod Bog postavio, tj. vrati ga u ono stanje što se zove divljaštvo. Vaš pravi kitolovac isto je toliko divljak kao neki Irokez. I ja sam sâm divljak; priznajem samo ljudožderskog kralja; a gotov sam da se u svako doba pobunim i protiv njega.

Međutim, jedna od naročitih karakteristika divljakovih u njegovim časovima domaćeg života jeste njegova čudnovata strpljivost pri radu. Jedna stara havajska ratna durunga ili gornji deo koplja sa onim silnim mučenim rezbarijama isto je toliko veliki trofej ljudske istrajnosti kao kakav latinski rečnik. Jer ta je čudnovata zapletena mreža na drvetu izrađena jedino komadićem slomljene morske školjke ili ajkulinim zubom: i za to su bile potrebne mučne godine napornog rada.

Kako je sa havajskim divljakom, tako je i sa belim mornarom – divljakom. Sa istim strpljenjem koje je za divljenje i isto onako jedino ajkulinim zubom, samo svojim bednim mornarskim nožem, on će vam izrezati jednu malu sliku na kosti; neće je on baš izraditi kao što je grčki divljak bio izradio Ahilov štit, ali će isto tako kao i on biti zanet u svoj zapleteni plan: i biće pun varvarskog duha i sugestivnosti kao i štampane stvari onog finog divljaka Albrehta Direra.[177]

Na drvene kitove, ili kitove izrezane u profilu od malih crnkastih komadića plemenitog ratničkog drveta sa južnog mora često se nailazi u kaštelima po američkim kitaricama. Neki su od njih izrađeni sa mnogo tačnosti.

Na ponekim starim seoskim kućama sa zabatom videćete mesingane kitove obešene za rep kao zvekire na dvorišnim vratima. Kad je vratar čmavalo, najbolji je kit s glavom u obliku nakovnja. Ali ovi zvekirski kitovi retko gde su vredni pažnje kao veran pokušaj. Na tornjevima nekih staromodnih crkava

videćete neke plehane kitove nameštene tu kao vetrokazi; ali oni su toliko visoko, a sem toga, zbog svakojakih ciljeva i namera, okruženi su raznim tablicama „*Ne diraj*“ da ih ne možete ispitivati na dovoljnoj blizini da biste mogli rešiti šta vrede.

U predelima gde se zemlji vide kosti i rebra, gde u podnožju visokih polomljenih stena mase kamenja leže rasturene u čudesnim gomilama po ravnici, često ćete pronaći slike kao nekih okamenjenih levijatana, delimično zaraslih u travu koja vetrovitih dana udara o njih u zelenim valovima kao more o bregove.

A opet u brdovitim predelima gde putnika stalno opasuju vršine u obliku amfiteatra, ovde-onde sa nekog srećnog posmatrališta vi ćete uhvatiti prolazne slike kitovskih profila izrađenih duž talasastih prevoja. Ali vi morate biti skroz-naskroz kitolovac pa da zapazite te znamenitosti; i ne samo to, već ako želite da se opet vratite takvoj jednoj znamenitosti, morate biti sigurni i uzeti tačan presek geografske dužine i širine svoje prve tačke posmatranja, inače ta posmatranja bregova su tako slučajna da bi trebalo ponovo ozbiljno zapeti da bi se otkrilo vaše tačno mesto odakle ste ranije posmatrali: kao Solomska ostrva, koja i dalje ostaju nepoznata, mada ih je nekada jako uzrujani Mendana[178] pregazio i stari Figeroa[179] ih zabeležio.

Niti ćete vi, kad vas jako oduševi i uzdigne vaš predmet, moći da propustite da zapazite velike kitove na zvezdanom nebu i čamce što jure za njima, isto onako kao što su, duboko ispunjeni ratničkim mislima, istočnjački narodi videli u oblacima armija koje se biju. Tako sam ja na severu jurio levijatana svud unaokolo oko Pola sa kružnim kretanjima svetlih tačaka, koje su mi ga prvi put objasnile. A ispod blistavog antarktičkog neba ja sam se peo na lađu Argonauta i pridruživao se lovu na zvezdanog Cetusa daleko iznad najdaljeg kraja Hidre i Leteće ribe.[180]

Sa fregatinim kotvama mesto uzde, i snopovima harpuna mesto mamuza, ja bih voleo da mogu da pojašem onoga kita pa da skočim na vrh vrha neba da vidim da li nebo iz bajke sa svim svojim bezbrojnim šatorima zbilja leži ulogoreno iznad moga smrtničkog vidika!

PEDESET OSMA GLAVA
PLANKTON

Krmaneći severoistočno od Krozeta, upali smo u prostrane livade na kojima se većinom hrani pravi kit, livade planktona, sitne žute materije. Miljama i miljama se plankton talasao oko nas, tako da je izgledalo da plovimo kroz bezgranična polja zrelog zlatnog žita.

Drugog dana zapaženi su mnogi pravi kitovi koji su, sigurni da ih neće napasti koji lovac na ulješure kao što je *Pikvod*, otvorenih čeljusti tromo plivali kroz plankton, koji je, lepeći se uz rojtasta vlakna te čudne mletačke zavese u njihovim ustima, bio na taj način razdvajan od vode što je izmicala sa njegovih usana. Kao poranili kosači koji jedan uz drugog lagano i oznojeni odmiču sa svojim kosama kroz dugačku mokru travu močvarnih livada, isto su tako ova čudovišta plivala odajući neki čudan, zatravljen, odsečan zvuk, i ostavljala za sobom beskrajne otkose plavetnila na žutom moru.[181]

Ali samo je zvuk koji su oni stvarali kada su rastrzali plankton uopšte podsećao na kosače. Gledani sa jarbolskih osmatračnica, naročito kada su se odmarali i mirovali neko vreme, njihovi veoma krupni crni oblici izgledali su više kao beživotne mase stena nego bilo šta drugo. I kao što na velikim lovištima u Indiji stranac sa izvesnog rastojanja ponekad prođe pored dolina na kojima leže slonovi, a i ne zna da su to oni, smatrajući to kao ogolele pocrnele uzvišice na zemljištu, isto

tako često biva sa onim koji prvi put posmatra ovu vrstu morskih levijatana. Pa čak i kada ih najzad pozna zbog njihove ogromne veličine, teško je zbilja pomisliti da tako ogromno izrasle grdosije mogu imati u svim svojim delovima nagone za istom vrstom života koji žive u psu ili konju.

I, zbilja, u drugom pogledu, teško da ćete moći posmatrati ma koje stvorenje iz dubine mora sa istim osećanjima sa kojima posmatrate stvorenja sa kopna. Mada su izvesni stari prirodnjaci tvrdili da su svi stvorovi na kopnu potekli od svojih srodnika iz mora i mada, kada se široko posmatra stvar, to može da bude i sasvim tačno, ipak, kada se pređe na pojedinosti, javlja se pitanje: gde, na primer, okean pruža ma koju ribu koja po svojim osobenostima odgovara pametnoj ljubaznosti psećoj? Jedino se za prokletu ajkulu može reći da u izvesnom srodničkom odnosu ima neke sličnosti sa čovekom.

Mada uopšte čovek s kopna sa neizrecivo nesocijalnim i odvratnim uzbuđenjima posmatra stanovnike rođene u moru; mada znamo da je more jedna večita *terra incognita*,[182] tako da je Kolumbo plovio preko bezbroj nepoznatih svetova da otkrije ovaj svoj jedini površinski zapadni svet; mada su, veoma verovatno, najstrašnije od svih čovekovih nesreća odvajkada, bez razlike, snalazile desetine i stotine hiljada onih koji su odlazili na more; mada ćete, ako samo za trenutak razmislite, videti da, ma koliko se čovek- beba kočoperio svojim znanjem i veštinom i ma koliko i dalje u laskavoj budućnosti napredovale nauka i veština – ipak će za vjeki vjekov, do sudnjega dana, more da ga napada i ubija, i u prah da pretvara najdostojanstveniju, najčvršću fregatu koju on ikad bude mogao da načini; ipak, usled večitog ponavljanja ovih istih utisaka, čovek je izgubio osećanje straha od mora koje se od pamtiveka nalazi u njemu.

Prvi brod o kome smo čitali plovio je po okeanu koji je sa portugalskom osvetoljubivošću potopio svet, ne ostavivši čak ni jednu jedinu udovicu. Taj se isti okean valja još i sada; taj isti okean što je razlupao one nesrećne brodove prošle godine. Da, budalasti smrtnici, Nojev potop još nije prestao; još on pokriva dve trećine ovog lepog sveta.

U čemu se razlikuju more i kopno, te čudo na jednom nije čudo na drugom? Natprirodni užasi su ostali u Jevrejima kada je

pod nogama Kore[183] i njegove družine pukla zdrava zemlja i progutala ih zanavek, a i dan- današnji naše sunce nikad ne seda a da tačno na isti način živo more ne proguta tolike brodove i posadu.

Ali ne samo da je more takav neprijatelj čoveku koji je za njega stranac već je ono zloduh i svom rođenom porodu; gore je nego onaj domaćin Persijanac koji je pobio svoje sopstvene zvanice; ne štedi čak ni stvorenja koja je samo rodilo. Kao divljačna tigrica koja valjajući se po džungli zgnječi svoju rođenu mladunčad, tako i more tresne i najsnažnije kitove o stene i ostavi ih tamo pored olupina razlupanih brodova. Nema milosti! Nikakva druga sila ne gospodari njime sem njegove sopstvene. Izvijajući se i dašćući kao kakav pobesneli bojni parip koji je izgubio svog jahača, okean bez gospodara juri preko Zemljine lopte.

Pogledajte pritvorstvo mora! Kako njegovi stvorovi kojih se ljudi najviše plaše klize ispod vode, većinom nevidljivi i izdajnički skriveni ispod najmilijih preliva plavetnila. Pogledajte isto tako satanski sjaj i lepotu mnogih njegovih najneumoljivijih plemena, kao i kicoški ulepšane oblike mnogih vrsta ajkula. Zapazite još jedanput opšte ljudožderstvo u moru, kako njegova stvorenja jurišaju jedno na drugo vodeći među sobom večiti rat otkada je sveta i veka.

Razmislite o svemu tome, a onda se vratite ovoj zelenoj, miloj i veoma krotkoj zemlji; posmatrajte ih zajedno more i zemlju; zar ne nalazite neku čudnu sličnost u samome sebi? Jer kao što ovaj užasni okean opkoljava zelenu zemlju, tako i u duši čovekovoj leži jedno ostrvo Tahiti, puno mira i radosti, ali opasano svim strahotama upola poznatog života. Bog neka te čuva! Ne guraj daleko od tog ostrva, možeš se ne vratiti nikad!

PEDESET DEVETA GLAVA
HOBOTNICA

Lagano gacajući kroz livade planktona, *Pikvod* se na svome putu stalno i dalje kretao ka severoistoku prema ostrvu Javi, prijatni povetarac potiskivao je njegovu kobilicu tako da su se u okolnoj vedrini njegova tri visoka ušiljena jarbola lagano lelujala na tom povetarcu koji uspavljuje kao tri prijatne palme na ravnici. Pa ipak, u velikim razmacima u srebrnastoj noći zapažen je osamljeni, privlačni mlaz.

Ali jednog prozračnog plavog jutra, kada se mirnoća gotovo natprirodno rasula po moru, iako uz nju nije bilo one tišine koja guši; kad je dugački, raspaljeni sunčev trag na moru izgledao kao kakav zlatni prst stavljen na vodu opominjući da se čuva neka tajna; kad su klizavi valovi šaputali nešto među sobom dok su tiho preletali dalje – u tom dubokom zatišju vidljiva sveta sa osmatračnica glavnoga jarbola Dagu je zapazio neku čudnu utvaru.

U daljini, jedna velika bela masa se lenjo dizala i penjući se sve više i više i izdvajajući se iz plavetnila, najzad se zasjala pred našim pramcem kao neka snežna lavina što je baš sad skliznula s planina. Tako presijavajući se, lagano se spusti, pa potonu. Zatim se opet diže i u tišini zasja. Nije izgledalo kao kit. A možda je to ipak Mobi Dik?, pomisli Dagu. Opet utvara ode dole, a kada se još jednom pojavi, pisnuvši kao stilet,[184] što trže sve mornare iz njihova dremeža, crnac povika:

– Eno! Eno, opet! Eno, tamo probija! Pravo napred! Beli Kit! Beli Kit!

Na to mornari jurnuše ka konopcima, kao što u vreme rojenja pčele navale na grane. Gologlav na zaparnom suncu, Ahab je stajao na kosniku i sa jednom rukom povučenom daleko nazad, spremnom da izbaci njegova naređenja krmaru, upre svoj oštri pogled u pravcu ispružene nepokretne Daguove ruke.

Da li je onaj mirni i osamljeni mlaz što se stalno javljao i gubio postepeno delovao na Ahaba tako da je sad bio gotov da poveže misao o blagosti i tišini sa prvim viđenjem naročitoga kita koga on goni; možda je bilo tako; ili ga je njegova žestina varala; ma šta bilo od svega toga, čim je jasno zapazio belu masu, odmah brzo i žestoko izdade naređenje za spuštanje u čamce.

Četiri čamca su bila uskoro na vodi; Ahab napred, a svi živo veslajući prema svome plenu. Uskoro ono što smo videli ode dole, i dok smo sa zaustavljenim veslima čekali da se ponovo pojavi, gle, na istom mestu gde je potonulo, ono se lagano izdiže. Gotovo zaboravljajući za trenutak sve svoje misli o Mobi Diku, mi sad gledasmo najčudniju pojavu koju su tajanstvena mora ikad dosad otkrila čoveku. Neka velika spužvasta masa čitave ferlonge[185] u dužinu i širinu, sjajne krem boje, ležala je ploveći na vodi, a bezbrojni dugački pipci kao zraci prolazili su iz njenog centra i mrsili se i stezali kao kakvo gnezdo anakonda, kao da slepo hoće da dohvate ma koji zlosrećni predmet na svom domaku. Nije se na njemu videlo ni lica ni čela; nije bilo vidljiva znaka nikakve osećajnosti, ni nagona, već se talasasto izvijalo tamo na valovima neko nezemaljsko, neko bezoblično živo stvorenje.

Sa nekim zvukom kao pri sisanju ono lagano opet iščeze, a Starbak, još gledajući na uznemirenu vodu gde je ono potonulo, nekim divljim glasom uzviknu:

– Mnogo više bih voleo da sam video Mobi Dika i borio se s njim nego što sam video tebe, ti beli duše!

– A šta je to bilo, gospodine? – reče Flask.

– Džinovska živa hobotnica kakvu je, kažu, malo kitarica ikad posmatralo i vratilo se u svoja pristaništa da o tome priča.

Ali Ahab ni reči! Obrnuvši svoj čamac, on zajedri nazad ka brodu, ostali, isto tako ćuteći, za njim.

Ma kako uopšte bili sujeverni lovci na ulješure u vezi sa viđenjem ovog predmeta, izvesno je da je, pošto je veoma velika retkost videti ga, ta okolnost oterala daleko i dala mu neku kobnost. To se tako retko viđa da ovaj, i onaj, i svi drugi izjavljuju da je to najveće živo stvorenje u okeanu. Ipak, vrlo malo njih imaju makar i najbleđu sliku o njegovoj pravoj prirodi i njegovom pravom obliku; kraj svega toga, oni misle da je to jedina hrana ulješuri. Dok druge vrste kitova nalaze svoju hranu na vodi, i čovek može da ih vidi za vreme hranjenja, spermacetski kit dobija hranu u nepoznatim pojasevima ispod površine i samo posrednim zaključivanjem može da se kaže u čemu se upravo ta hrana i sastoji. Ponekad, kad ga pritesne pri gonjenju, on hoće da izbljuje nešto za šta se misli da su otkinuti pipci hobotnice, neki od njih imali su preko dvadeset i trideset stopa u dužinu. Misli se da se ovo čudovište, kome su ti pipci pripadali, obično zakači njima za okeansko dno i da ulješura, za razliku od drugih vrsta, ima zube da bi na to napadala i kidala ga.

Postoji izvestan razlog za pomisao da veliki „kraken“ biskupa Pontopidana[186] može, na kraju krajeva, da se pokaže kao hobotnica. Način na koji biskup to opisuje, kao nešto što se naizmenično diže i spušta, sa još nekim pojedinostima koje on priča, u svemu tome odgovara. Ali potrebno je mnogo smanjivanja, s obzirom na neverovatnu veličinu koju mu on pripisuje.

Izvesni prirodnjaci, koji su nešto malo nejasno čulo o tajanstvenom stvorenju o kome se ovde govori, uključuju ga u klasu sipa, kojoj bi on, izgleda, po svojoj spoljašnjosti donekle i mogao pripadati, ali samo kao Enak[187] svog plemena.

ŠEZDESETA GLAVA
KONOPAC

U vezi sa kitolovnim prizorom koji će uskoro biti opisan, a isto tako i radi boljeg razumevanja sličnih prizora koji su drugde negde izneti, govoriću ovde o mađijskom, ponekad užasnom kitovskom konopcu.

Konopac koji se u početku upotrebljavao u ribarstvu bio je od najbolje konoplje, malo naparen katranom, ali ne natopljen katranom kao kod običnih konopaca; iako katran, kao što se obično upotrebljava, čini konoplju savitljivijom za užara i sam konopac zgodnijim za mornara pri upotrebi na brodu, ipak bi od obične količine katrana kitovski konopac postao isuviše krut za tesno smotavanje za koje on mora biti spremljen; a sem toga, kao što većina mornara počinje da uviđa, katran uopšte nikako ne povećava izdržljivost i snagu konopca, mada ga čini gušćim i sjajnijim.

Poslednjih godina kanap sa Manile gotovo je sasvim potisnuo u američkom ribarstvu konoplju kao materijal za kitovske konopce, jer je jači i mnogo mekši i savitljiviji, mada nije tako istrajan kao konoplja; i ja ću dodati (pošto ima lepote u svima stvarima), mnogo je prijatniji za oko, priličniji čamcu nego konoplja. Konoplja je mrk, crnpurast drug, neka vrsta Indijanca, a manilu gledaš kao neku zlatokosu Čerkeskinju.

Kitovski konopac je samo dve trećine palca debeo. Na prvi pogled ne biste pomislili da je tako jak kao što u stvari jeste. Pri

ogledu, svaki od njegovog pedeset i jednog struka održaće težinu od dvanaest funti, tako da ceo konopac može da održi težinu od skoro tri tone. Po dužini običan konopac za ulješuru ima nešto preko dvesta hvati.[188] Kod krme na čamcu on je spiralno zamotan u bure, mada ne kao lula u tabarci, već tako da gradi okruglu masu u obliku sira, gusto naslaganih listova ili slojeva, koncentričnih zavojica, bez ikakve šupljine ostavljene na osovini u „siru“. Pošto bi i najsitniji čvorić ili zavijutak pri namotavanju, kad konopac jurne napolje, nesumnjivo odneo nekome ruku, nogu ili celo telo, najveća opreznost se primenjuje pri nabijanju konopca u njegovo bure. Poneki harpuneri provedu gotovo celo prepodne na tome poslu, izvlačeći konopac visoko uvis, a onda gurajući ga naniže kroz jednu cev prema buretu, tako da ga pri savijanju oslobode svake moguće bore ili zapleta.

Na engleskim čamcima upotrebljavaju se dva bureta mesto jednog; isti konopac se neprekidno smotava u oba bureta. U tome ima izvesnih dobrih strana; pošto su ovi blizanci burići tako mali, mnogo su podesniji da stanu u čamac i ne pretežu mnogo, dok američko bure, gotovo tri stope u prečniku i srazmerne dubine, predstavlja dosta glomaznu težinu za čamac čije su daske debele samo pola palca, jer dno kitolovnog čamca je kao kritični led koji će da ponese veliku težinu kad se ona raspodeli, ali ne mnogo težine stavljene na jedno mesto. Kad se obojeni platneni pokrov baci preko američkog konopca u buretu, čamac izgleda kao da vesla s nekakvim ogromnim svadbenim kolačem koji ima da se preda kitovima.

Napolje se isture oba kraja konopca, donji kraj se završava okcem ili omčom, dolazi sa dna prema strani samog burenceta i visi preko njegova kraja potpuno slobodno. Donji kraj je tako podešen jer je to potrebno iz dva razloga. Prvi – da bi se lakše mogao pričvrstiti za njega dopunski konopac s nekog susednog čamca u slučaju da se zapleteni kit zagnjuri tako duboko da preti opasnost da će odvući ceo konopac koji je u početku bio zakačen za harpun. U takvim prilikama kit se predaje, tako da kažem, kao čaša piva s jednog čamca na drugi, mada prvi čamac uvek lebdi da pomogne svome ortaku. Drugo – ovakvo udešavanje je neophodno potrebno radi obične bezbednosti, jer ako bi donji deo konopca ma na koji način bio prikačen za čamac, pa se desi

da kit odjuri za ceo konopac do kraja, za tren, dok lupiš dlanom o dlan, kao što on to ponekad i uradi, on ne bi tu stao, te bi na propast osuđeni čamac izvesno bio odvučen za njim u dubinu morsku, i onda, u tom slučaju, nikad ga više nikakav telal ne bi dozvao.

Pre nego što se spusti čamac za lov, gornji deo konopca se izvadi iz bureta i, pošto se opaše oko „morske kornjače“, provede se napred celom dužinom čamca, ukrsti na visini držalje od vesla svakog veslača, tako da pri veslanju konopac udara o veslačevo doručje; a isto tako prolazi i između mornara, pošto oni naizmenično sede na protivpoloženim mestima na naspramnim ivicama čamca, pa sve do olovnih kljunova ili žlebova na najdalje isturenom pramcu čamca, gde ga jedan drveni čep ili ražanj, u veličini običnog morskog luka, sprečava da isklizne. Sa klinova on visi u labavom vencu iznad pramca, a zatim je provučen iznutra opet kroz čamac, i nekih deset ili dvadeset hvati (nazvanih kutijski konopac) smotani su na kutiji u prednjem delu čamca, pa onda konopac nastavlja svoj put do gornjeg oboda na čamcu, dok ne prodre malo dalje nazad, a onda je privezan za kratki konopac – koji je u neposrednoj vezi sa harpunom, ali, pre te veze, kratki konopac prolazi kroz razne tajanstvenosti, isuviše zamorne za posebno opisivanje.

I tako kitolovni konopac obavija ceo čamac u svojim zapletenim zavojima, stežući se i uvijajući se oko njega gotovo u svim pravcima. Svi veslači su uvučeni u njegove opasne grčeve, tako da za plašljivo oko čoveka sa kopna oni izgledaju kao kakvi indijski opsenari sa najsmrtonosnijim zmijama koje razigrano, kao venci, omotavaju njihove udove. A nijedan sin smrtne žene ne može u prvo vreme da sedne među ove konopljane zaplete a da, dok se napreže iz sve snage pri veslanju, ne misli kako u svakom nepoznatom trenutku harpun može biti bačen, i svi ovi užasni savijuci pušteni u rad kao ukovrdžene munje; ne može on da sedi tu a da se ne strese, od čega mu i sama srž u kostima zadrhti kao zaljuljane piktije. Pa ipak navika… čudna stvar! Šta sve može da učini navika? Veselijih dosetki, vedrije razdraganosti, slađih šala i vedrijih doskočica vi nikad niste čuli za svojim stolom od mahagonija nego što ćete čuti nad pola palca debelim kedrom u kitolovnom čamcu kad se

nađe ovako obešen u dželatovoj omči, i kad ga, kao onih šest građana iz Kalea pred kraljem Edvardom,[189] šest ljudi koji predstavljaju posadu guraju u čeljusti smrti, svaki takoreći sa omčom oko vrata.

Možda ćete, ako samo malo razmislite, moći da shvatite ove ponavljane nesreće u kitolovstvu – od kojih se samo nekoliko njih slučajno pomene u novinarskim vestima – o ovom ili onom čoveku koji je konopcem bio izbačen iz čamca i propao. Jer kad konopac zvizne iz čamca, sedeti onda u čamcu liči na to kao kad bi čovek sedeo usred mnogostrukih fijuka kakve parne mašine u punom zamahu, kad se o vas češe svaki palac što leti i svaka ručica i svaki točak. Ovo je još gore, jer vi ne možete da sedite nepomično usred ovih opasnosti, pošto se čamac ljulja kao ljuljaška i vi ste bacani te na ovu te na onu stranu, bez i najmanje opomene; blagodareći samo izvesnoj sposobnosti samopodešavanja ravnoteže na vodi i jednovremenosti volje i akcije, možete se spasti da ne postanete neki Mazepa,[190] da ne odletite s konopcem negde tako daleko odakle vas ni samo sunce, koje sve vidi, ne bi moglo da iščeprka svojim zracima.

Opet: kao što duboka tišina koja samo naoko prethodi oluji i nju predskazuje, kao što je ona, možda, mnogo strašnija nego i sama bura, jer je tišina, u stvari, omotač i obvojnica bure i sadrži je u sebi kao što naizgled najnaivnija puška sadrži kobni barut, i zrno, i eksploziju, tako je i prijatno mirovanje konopca dok se nemo vijuga oko veslača dok ne bude pušten u stvarni rad – stvar koja povlači za sobom više pravoga užasa nego ma koji drugi prizor ovog opasnog posla. Ali zašto da dalje pričam? Svi ljudi žive omotani kitovskim konopcima. Svi se rađaju sa omčama oko vrata; ali tek onda kada ih brzi i iznenadni obrt smrti zahvati, smrtnici shvataju neme, podmukle, uvek prisutne opasnosti. I ako ste filozof, makar sedeli i u kitolovnom čamcu, vi u njemu nećete osetiti na srcu ni trunke više užasa nego kad uveče sedite uz ognjište pored žarača, a ne pored harpuna.

ŠEZDESET PRVA GLAVA
STAB UBIJA JEDNOG KITA

Ako je za Starbaka pojava hobotnice bila neko loše predskazanje, za Kvikvega je to bila sasvim druga stvar.

– Kad ga videti hobota – reče divljak bruseći harpun na pramcu svoga obešenog čamca – onda brzo videti i ulješura.

Idući je dan bio isuviše tih i zaparan, a pošto nije bilo ničeg naročitog što bi je zabavilo, *Pikvodova* posada nije mogla lako da se odupre čari sna koji je posledica tako praznog mora. Jer ovaj deo Indijskog okeana kroz koji smo sad putovali nije ono što kitolovci zovu živo mesto; to znači, ono pruža manje prilike da se vide morske svinje, delfini, leteće ribe i drugi živahni stanovnici življih voda nego što su oni krajevi nadomak Rio de la Plate, ili obalski kraj nadomak Perua.

Bio je moj red da stojim na osmatračnici prednjeg jarbola, i ramenima naslonjen na popuštene pripone glavnog jarbola, ja sam se tamo-amo lenjo ljuljao u vazduhu, koji je izgledao kao očaran. Nema odlučnosti koja mu se može odupreti; u tom dremljivom raspoloženju gubi se svaka svest, bar moja duša izađe iz moga tela; mada je moje telo i dalje nastavilo da se klati kao kakvo klatno što bi se klatilo dugo pošto sila koja ga je pokrenula prestane da dejstvuje.

Pre nego što me je obuzela potpuna nesvesnost, opazio sam da mornari sa vrhova srednjeg i krmenog jarbola isto tako već dremuckaju. Tako da smo se na kraju sva trojica beživotno

ljuljali na motkama, i pri svakom zamahu koji bismo učinili, odgovaralo nam je ozdo klimanje glave zadremalog krmanoša, i sami su valovi klimali svojim ravnodušnim krestama; i kroz prostranu očaranost mora istok se klanjao zapadu, a sunce se klanjalo nad svima.

Odjednom, mehuri kao da izbiše ispod mojih zatvorenih očiju; moje ruke kao mengele dograbiše jarbolske pripone. Nekakva nevidljiva prijateljska sila spase me; trgnuvši se, ja se vratih natrag u život. I gle! Sasvim blizu u zavetrini našeg broda, na nepunih četrdeset hvati od nas, ogromna ulješura je ležala valjajući se u vodi kao izvrnuto korito kakve fregate, a njena široka svetla leđa abisinske boje presijavala su se pod sunčevim zracima kao ogledalo. Ali lenjo se gibajući po morskim udolinama i jednako mirno izbacujući svoj parni mlaz, kit je izgledao kao kakav glomazni buržuj koji puši na lulu jednog toplog popodneva. Ali ta ti je lula, jadni moj kite, bila i poslednja! Kao da ih udari čarobna palica, zadremali brod i svi spavači u njemu odjednom se trgoše i osvestiše, i više od dvadesetak glasova sa svih strana na brodu odjednom, sa tri note odozgo iz vazduha, zavikaše uobičajeni povik, dok je velika riba lagano i pravilno iskricama štrcala slanu vodu u vazduh.

– Spuštaj čamce! Krmani u vetar! – viknu Ahab, pa izvršujući sam sopstveno naređenje, savi krmu naniže pre nego što krmanoš mogade da dohvati paoce.

Iznenadni povici posluge mora da su uznemirili kita, i pre nego što su čamci bili spušteni, veličanstveno se okrenuvši, on zapliva uz vetar, ali sa takvom pouzdanom mirnoćom i praveći tako malo talasića dok je plivao da Ahab, misleći da on još nije uznemiren, izdade naređenja da se ni jedno jedino veslo ne sme upotrebiti i da ni jedan jedini čovek ne sme da progovori drugojače do šapatom. I tako, čučeći na gornjoj ivici čamca kao kakvi Indijanci sa Ontarija, mi smo ćuteći, ali brzo, išli napred tiho pijuskajući po vodi, pošto tišina nije dopuštala da se upotrebe bešumna jedra. A sad, dok smo tako klizili u lov, ono čudovište uspravno zalepršа svojim repom četrdeset stopa u vazduhu, a onda potonu u vodu kao kakva progutana kula.

– Eno repnih peraja! – ču se uzvik objavljivanja, za kojim neposredno dođe Stabovo vađenje šibica i paljenje lule, jer je sad

bio dopušten jedan mali odmor. Pošto je prošlo celo međuvreme njegovog zagnjurivanja, kit se pojavi opet, i kako je sad bio ispred pušačeva čamca i mnogo bliže njemu nego ma kom drugom čamcu, Stab je računao da će imati čast da ga ulovi. Sad je bilo očevidno da je kit najzad opazio svoje gonioce. Zbog toga sve ono oprezno ćutanje sad više nije ništa koristilo. Napustismo pljuskanje i vesla glasno stupiše u dejstvo. Još jednako vukući na svoju lulu, Stab stade podsticati svoju posadu za napad.

Jest, silna se promena izvrši na ribi. Potpuno zapažajući opasnost u kojoj je bio, kit je išao „glavačke"; glavu je koso isturio iz ludačke pene koju je zakuvao.[191]

– Poterajte ga, poterajte ga, ljudi moji! Nemojte se žuriti! Imate dosta vremena! Ali ga poterajte, poterajte ga kao udarci groma, to je sve – viknu Stab izbacujući dim dok je govorio. – Poterajte ga sad! Dajte mu dugačak i jak potez, Taštego! Poteraj ga, Taše, dečko moj! … Poterajte ga, svi! Ali mirni budite, budite hladni, krastavčići, jest, jest, tako se kaže… Komotno, komotno!… Samo ga poterajte kao mračna smrt i zacerekani đavoli, i dignite sahranjenog mrtvaca uspravno iz njegova groba, momci – to je sve. Poterajte ga!

– Vu-hu! Ve-hi! – vikao je Gejheder kao odgovor na to puštajući neke stare ratničke povike čak do neba. Pritom se svaki veslač u zahuktalom čamcu nevoljno povi napred na strašni početni potez smelog Indijanca.

Ali na ove divlje povike odgovoriše drugi isto tako divljim povicima.

– Ki-hi! Ki-hi! – vrištao je Dagu naprežući se napred i nazad na svom sedištu kao tigar kad korača po kavezu.

– Ka-la! Ku-lu! – urlao je Kvikveg kao da liže usne posle dobrog zalogaja bifteka od kakvog grenadira. I tako su kobilice sekle more veslima i povicima. Za to vreme je Stab, zadržavajući svoj položaj u izvidnici, jednako podsticao svoje ljude na juriš, neprestano puštajući dimove iz usta. Kao desperadosi oni su veslali i zapinjali dok se ne ču doborodošli uzvik:

– Diži se, Taštego! – Razvuci mu!

Harpun bi zviznut.

– Svi vucite nazad!

Veslači gurnuše nazad. U tom trenutku nešto toplo i šištavo prolete svakom pored doručja.

To je bio onaj mađijski konopac. Jedan trenutak ranije, Stab je stigao da izvede još dva dopunska obrta konopca oko „kornjače“ dok je, zbog njegovog sve bržeg kruženja, nekakav kudeljni plavi dim sad šibao naviše i mešao se sa stalnim dimom iz njegove lule. Dok je konopac prolazio sve unaokolo oko „kornjače“, isto tako je, tačno pre no što će stići do nje, praveći plikove, prolazio kroz obe Stabove šake, sa kojih su slučajno bile spale ručne navlake ili kvadrati prošivenog platna, koji su se ponekad nosili u to vreme. To je bilo kao da čovek drži za sečivo neprijateljev oštar mač dvorezac, a neprijatelj za sve vreme zapinje da mu ga iščupa iz stegnute šake.

– Pokvasite konopac! Pokvasite konopac! – vikao je Stab konopačkom veslaču (on sedi kraj burenceta za konopac) koji, smaknuvši šešir s glave, zahvati morske vode i nasu je na njega.[192] Posle više obrta, konopac poče da se zaustavlja. Čamac sad stade leteti kroz uzavrelu vodu kao ajkula sa svima perajima. Stab i Taštego tada promeniše mesta – pramac za krmu – zbilja mnogo opasan posao u tom ljuljanju i pokretu.

Po uzdrhtalom konopcu, koji se bio istegao celom dužinom gornjeg dela čamca i koji je sad bio zategnutiji nego žica na harfi, vi biste pomislili da brod ima dve kobilice – jednu koja se pribija uz vodu a drugu uz vazduh – pošto se brod jednovremeno bućkao kroz oba naspramna elementa. Neprekidni vodopad postojao je pred pramcem, a neprestana zakovitlana oseka u njegovom tragu, i na najsitniji pokret iznutra, čak i na pokret malog prsta, uzdrhtali čamac koji je stalno krcao, naginjao se grčevito svojom gornjom ivicom sve do vode. Tako su oni jurili; svaki se čovek svom snagom uhvatio rukama za svoje sedište da spreči da ne bude bačen u penu; a visoka pojava Taštegova kod vesla na krmi, da bi spustila svoje težište, bila se zgurila tako da se skoro predvostručila. Izgleda da su ceo Atlantik i Pacifik prošli dok su tako kao tanad jurili svojim putem, dok najzad kit nešto malo ne uspori svoje bežanje.

– Skreći k njemu! Skreći k njemu! – vikao je Stab veslaču sa pramca, pa okrećući unaokolo prema kitu, svi mornari počeše da teraju čamac na njega, mada je čamac još bio vučen napred.

Uskoro se stavivši uz kitov bok i čvrsto usadivši svoje koleno u glomaznu kuku, Stab stade zadavati udarac za udarcem ribi koja je bežala. Na reč komande, čamac je naizmenično teran nazad da se skloni od kitovog strahovitog valjanja, a onda se opet stavljao uz njega za nov hitac.

Crvena poplava sad izbi sa svih strana ovog čudovišta kao potoci sa brda. Njegovo izmučeno telo nije se više valjalo u slanoj vodi, već u krvi koja se klobučila i vrela za čitave ferlonge pozadi u njegovom tragu. Sijajući na ovu krvavu baru u moru, nahereno sunce slalo je nazad svoj odsjaj svakome u lice, tako da su se oni sijali jedan prema drugom kao crveni ljudi. Za sve to vreme mlaz za mlazom beloga dima izbijao je čudnovato u samrtničkom ropcu iz kitova nosa, a jaki dim za dimom iz usta razdraženog oficira. Kako je posle svakog udarca povlačio svoje iskrivljeno koplje (pomoću konopca privezanog za njega), Stab ga je jednako ispravljao sa nekoliko brzih udaraca o ivicu čamca, pa ga je opet zavitlavao u kita.

– Zapni k njemu! Zapni k njemu! – on sad viknu mornaru s pramca, kad kit, koji je počeo da se gubi, stade popuštati u svome besu.

– Zapni! Sasvim blizu!

I čamac se postavi duž ribinog boka. A tada, naginjući se daleko preko prednjeg dela, Stab lagano zabi svoje dugačko oštro koplje u ribu i zadrža ga tu brižljivo džarajući njime kao da oprezno hoće da napipa kakav zlatan sat koji je kit mogao progutati, a za koji se on bojao da ga ne slomi pre nego što ga rukom bude mogao izvući. Ali taj zlatni sat na koji je on mislio bio je sam unutrašnji život ribin. I sad je on pogođen, jer prenuvši se iz svoga zanosa u ono neopisivo stanje zvano njegova „nervoza“, čudovište se strahovito zavalja u svojoj krvi, umota se u jednu neprovidnu, ludačku, uzavrelu tečnost razbijenu u kapljice, tako da posada u toj opasnosti, skočivši za tren na zadnji deo, imade mnogo muke da se, ne videći ništa, iz tog pomahnitalog sumraka probije na beli božji dan.

I sad, popuštajući u svojoj „nervozi“, kit se opet iskotrlja na videlo, preturajući se sa strane na stranu, grčevito šireći i skupljajući svoje štrcalo, sa oštrim puckavim disanjem u ropcu. Najzad, izliv za izlivom crvene zgrušane krvi, kao da je to neki

talog crnoga vina, izbi u preplašeni vazduh; i pavši opet na kita, odjuri nazad u vodu cedeći se niz njegove nepokretne bokove. Srce mu je puklo.

– Lipsao je, gospodine Stabe – reče Dagu.

– Jest; obe su lule ispušene.

I izvlačeći sopstvenu lulu iz usta, Stab istrese ugašeni pepeo nad vodu i načas osta stojeći i zamišljeno gledajući ogromnu lešinu koju je on napravio.

ŠEZDESET DRUGA GLAVA
HITAC

Jednu reč u vezi s jednim događajem u poslednjoj glavi.

Prema nepromenljivom običaju u ribarstvu, kitolovni čamac se odbija od broda sa vođom, ili kitovim ubicom, kao privremenim krmanošem, i sa harpunerom ili kitovim pritvrđivačem koji vesla prvim prednjim veslom poznatim pod imenom harpunerovo veslo. Međutim, potrebna je jaka, žilava ruka da baci prvo gvožđe u ribu, jer često pri onome što se zove dugački hitac teško oruđe ima da se zvizne na jednu daljinu od dvadeset do trideset stopa. Međutim, ma koliko da je dugotrajan i naporan lov, od harpunera se očekuje da za to vreme radi svojim veslom do poslednje mrvice snage; i, zbilja, od njega se očekuje da dâ primer natčovečanske delatnosti svima ostalima, ne samo neverovatnim veslanjem već i ponavljanim poklicima bučnim i neustrašivim; a šta to znači neprestano se drati iz petnih žila dok su svi ostali mišići napregnuti i upola iscrpljeni – to ne zna niko sem onih koji su to pokušali. Što se mene tiče, ja ne mogu da se derem iz sve snage i da radim prenagljeno u isto vreme. U tom napregnutom stanju kad se urla, tada, leđima okrenut ribi, iscrpljeni harpuner odjednom čuje povik koji uzbuđuje: „Diži se i razvuci ga!“ On onda ima da spusti i pričvrsti svoje veslo, da se okrene oko svoga centra u polukrug, da zgrabi svoj harpun sa kuke i sa ono malo snage što mu je moglo još ostati da pokuša da ga nekako zavitla u kita. Nije onda

nikakvo čudo što, kad se cela kitolovna mornarica uzme kao celina, od pedeset povoljnih prilika za hitac ni pet ne uspevaju; nije onda nikakvo čudo što su toliki zlosrećni harpuneri ludački psovani i lišeni čina; nije nikakvo čudo što nekima od njih zbilja prsnu žile u čamcu; nije nikakvo čudo što poneki lovci na ulješure budu van kuće po četiri godine, a vrate se sa četiri bureta; nije nikakvo čudo što je za mnoge sopstvenike brodova kitolovstvo samo jedan posao sa gubitkom, jer na harpuneru leži celo putovanje, i ako vi iz njegovog tela izvadite dah, kako možete očekivati da ga u njemu nađete kad je on najpotrebniji?

A opet, ako je hitac i uspešan, onda u drugom kritičnom trenutku, to jest kad kit počne da juri, vođa čamca i harpuner isto tako počnu da jure na pramac i na krmu, na neposrednu opasnost po sebe, a i svih ostalih. Oni baš tad menjaju mesta, i vođa odeljenja, oficir starešina male barke, zauzima svoje pravo mesto na pramcu čamca.

Međutim, mene se ne tiče ko će braniti suprotno mišljenje, ali je ovo, i jedno i drugo, i ludo i nepotrebno. Trebalo bi da vođa čamca ostane na pramcu od početka do kraja; trebalo bi da on baca i harpun i koplje, i ne bi trebalo očekivati da on vesla, sem u okolnostima jasnim za svakog ribara. Znam ja da bi zbog toga ponekad lov bio malo usporen; ali veliko iskustvo kod raznih kitolovaca više nego jednog naroda ubedilo me je da veliku većinu promašaja u ribarstvu nije nikako prouzrokovala kitova brzina koliko napred opisana harpunerova iscrpljenost.

Da bi se osiguralo najuspelije dejstvo pri hicu, harpuneri ovog sveta moraju da skaču na noge iz besposlice, a ne iz preteranog rada.

ŠEZDESET TREĆA GLAVA
KUKA

Iz debla rastu grane; iz njih grančice. Tako iz korisnih tema rastu glave.

Kuka koja je pomenuta na jednoj od prethodnih strana zaslužuje da se posebno o njoj govori. To je jedan dvokraki komad drveta naročitog oblika, neke dve stope dugačak, koji je upravno usađen u desnu stranu čamca blizu pramca, u nameri da se spremi ležište za drveni kraj harpuna, čiji drugi, goli i bodljikavi kraj, iskosice viri sa pramca. Na taj način to oruđe je svakog trenutka nadomak ruke svog bacača, koji ga otrgne tako lako sa njegova ležišta kao što gorštak smakne pušku sa zida. Uobičajeno je da se na kuki nalaze dva harpuna, koji se zovu prvo i drugo gvožđe. Ali ova dva harpuna, svaki sa svojim zasebnim konopcem, u vezi su sa glavnim konopcem; razlog je ovaj: da se bace oba ako je moguće odmah jedan za drugim na istog kita, tako da kad naiđe vučenje, jedan može da popusti a drugi i dalje da drži. To je udvajanje povoljnih izgleda. Ali veoma često se dešava da kit trenutno, silno, grčevito pojuri kad ga udari prvo gvožđe, usled čega postane nemoguće harpuneru, mada je on kao munja u svojim pokretima, da zvizne i drugo gvožđe u njega. Pa ipak, kako je drugo gvožđe već vezano za glavni konopac i taj glavni konopac juri, otuda to oruđe mora u svakom slučaju da se unapred izgura iz čamca, bilo kako i bilo kuda, inače bi se sva posada našla u strahovitoj opasnosti. Prema

tome, on je u takvim slučajevima već bačen u vodu; rezervni zamotuljci konopca na kutiji (spomenutog u prethodnoj glavi) omogućuju da se taj podvig u većini slučajeva pametno izvede. Ali ovaj kritični posao nije uvek bez najtužnijih i najkobnijih nesreća.

Još nešto: vi morate znati da kad se drugo gvožđe baci preko ivice čamca, samim tim ono postaje jedan zaljuljani i jako zaoštreni užas, kada se ćudljivo vitla oko čamca i oko kita, mrsi konopce, ali ih seče i stvara jedno čudno osećanje u svim pravcima. Isto tako, nije opet moguće vratiti ga da miruje na svom mestu sve dok kit ne bude sasvim sigurno uhvaćen i pretvoren u leš.

Pomislite sad kako to mora biti u slučaju kad sva četiri čamca navale na kakvog neobično jakog, živahnog i lukavog kita; kad zbog tih osobina u njemu, kao i zbog hiljada slučajeva koji se steknu na tako opasnome poslu, osam do deset slobodnih drugih harpuna stanu jednovremeno da se vitlaju oko njega. Jer, zbilja, svaki čamac ima nekoliko harpuna da se sviju oko glavnog konopca u slučaju da prvi harpun bude potpuno bezuspešno bačen. Sve su ove pojedinosti tačno ispričane ovde, tako da će one sigurno osvetliti mnoge veoma važne, mada zapletene odeljke u prizorima koji će docnije da budu opisani.

ŠEZDESET ČETVRTA GLAVA
STABOVA VEČERA

Stabov kit je bio ubijen podaleko od broda. Bila je tišina; i tako, načinivši jednu zapregu od tri čamca, mi počesmo onaj spori posao vučenja trofeja ka *Pikvodu*. A sada, dok smo nas osamnaestorica sa trideset šest ruku i sto osamdeset prstiju lagano radili sat za satom na tome nepokretnom, opuštenom lešu u moru, i dok je izgledalo teško micati se uopšte, sem u dugim razmacima, jasno se pokazalo koliko je ogromna masa što smo je mi pomerali. Jer na velikom kanalu Hong Hou, ili kako li ga ono zovu u Kini, četiri ili pet nadničara na stazi povući će jedan silno natovaren splav brzinom jedne milje na sat; ali ova natovarena brodina što smo je mi vukli teško se micala napred, kao da je bila natovarena gomilama olovnih poluga.

Pade i mrak, ali tri svetlosti na *Pikvodovim* glavnim priponama nekako su nam pokazivale put; tek kad smo se primakli bliže, spazismo Ahaba kako je i on prebacio preko brodske ograde jedan od još nekoliko dopunskih fenjera. Tupo gledajući za trenutak kita koji se dizao i spuštao, on je izdavao potrebna naređenja za njegovo obezbeđenje preko noći, a onda, dodavši svoj fenjer jednom mornaru, ode u kabinu i više se ne vrati sve do jutra.

Mada je rukujući lovom na ovoga kita kapetan Ahab pokazao svoju uobičajenu okretnost, da je tako nazovem, ipak je sad, kad je taj stvor lipsao, neko nejasno nezadovoljstvo, ili

nestrpljenje, ili očajanje, izgleda, počelo da deluje u njemu; kao da ga je, kad gleda ovo mrtvo telo, ono opominjalo da Mobi Dik ima tek da se ubije; i da se hiljadu drugih kitova donese na njegov brod, sve ga to ne bi ni za dlaku primaklo njegovom veličanstvenom ludačkom cilju. Uskoro po lupnjavi na *Pikvodovoj* palubi vi biste pomislili da se cela posada sprema da baci kotvu u dubinu, jer su teški lanci vučeni po palubi i sa zvekom izbacivani kroz rupe za lance. Ali tim zveckavim beočuzima ima da se zakači samo ono ogromno mrtvo telo, a ne brod. Vezan glavom za krmu, a repom za pramac, kit sad leži svojim crnim koritom sasvim uz brodsko korito, i gledan kroz noćnu tminu, koja je zamračivala motke i konopce gore u vazduhu, njih dvojica – brod i kit – izgledali su ujarmljeni u jedan jaram kao kakvi džinovski volovi, pri čemu je jedan prilegao, dok je drugi ostao stojeći.[193]

Dok je ćudljivi Ahab bio sad miran kao jagnje, bar koliko se to moglo znati na palubi, Stab, njegov drugi oficir, sav je buktao zbog pobede i pokazivao jednu neobičnu, ali ipak lepo raspoloženu uzbuđenost.

On je bio tako neobično uznemiren da mu je staloženi Starbak, njegov službeni pretpostavljeni, privremeno mirno predao komandu nad celim poslom oko te stvari. Jedna sitna korisna stvar je prouzrokovala u Stabu tu živost, što se uskoro čudno jasno pokazalo. Stab je bio sladokusac; on je nekako preterano voleo kitovinu kao jednu golicavu stvar za njegovo nepce.

– Biftek, biftek, pre nego što legnem! Ti, Dagu! Sa broda dole, pa mi odseci jedan sa njegovog repa!

Ovde neka je znano da iako ovi divlji ribari ne traže, kao po redovnom pravilu i prema velikim vojničkim načelima, da neprijatelj plati tekuće ratne troškove (bar ne pre nego što se vide jasno rezultati putovanja), ipak ovda- onda nađete po nekog Nantakećanina koji naročito voli taj osobiti komad na ulješuri koji je pomenuo Stab; a on se nalazi na kraju tela, onde gde se ono zašiljuje.

Oko ponoći taj je biftek bio odsečen i pripravljen. Osvetljen sa dva fenjera od spermacetskog ulja, Stab je dostojanstveno stajao za svojom spermacetskom večerom na vitlu, kao da je taj

vitao nekakav kredenac. Ali nije sam Stab učestvovao na toj večeri od kitova mesa te noći. Mešajući svoje mljackanje sa njegovim sopstvenim žvakanjem, hiljade i hiljade ajkula što su u jatima naletale oko lipsalog levijatana slatko su se gostile njegovom mašću. Ono malo spavača dole u svojim malim odeljenjima za spavanje često su se trzali kad ajkula tresne repom o brodsko korito, na nekoliko palaca od srcâ spavača. Kad se nadnesete preko ograde, mogli ste tačno da ih vidite (kao što ste ih ranije čuli) kako se bacakaju u sumornoj crnoj vodi i leže poleđuške dok dube velike komade u obliku lopte sa kitovog tela, komade velike kao ljudska glava. Ta posebna gozba ajkula je jedno pravo čudo. Kako one uspevaju da iščupaju takve simetrične zalogaje na površini koja izgleda da se ne može napasti, ostaje i nadalje jedan deo opšteg problema svih stvari. Belega koju one na taj način ostavljaju na kitu može se najbolje uporediti sa šupljinom koju drvodelja pravi kad hoće da umetne neki zavrtanj.

Mada među svima zadimljenim užasima i strahotama jedne pomorske bitke ajkule mogu da se vide kako žudno pogledaju na brodske palube kao gladni psi oko kakvog stola gde se seče krvavo meso, gotove da prožderu svakog ubijenog čoveka koji im bude bačen, i dok hrabri kasapi za stolom na palubi tako ljudožderski seku jedan drugome živo meso naročitim noževima za sečenje, sve u pozlati i rojtama, ajkule isto tako svojim kao balčak ukrašenim ustima, u svađi ispod stola, rasecaju mrtvo meso; i ako celu stvar obrnete, to ima da ispadne gotovo sasvim isto, a to znači jedan odvratan ajkulski posao i za jednu i za drugu stranu; i mada su ajkule isto tako nepromenljiva pratnja svih robovskih brodova koji presecaju Atlantik, gde sistematski klipšu pored broda u slučaju da se neki paket ima nekuda da odnese ili da se neki umrli rob pristojno sahrani; i mada bi se ovde mogli izneti jedan ili dva njima slična primera koji se odnose na određeno vreme, mesto i prilike kada se ajkule sasvim druževno skupe i sasvim veselo goste – ipak nema vremena ni prilike koje biste mogli zamisliti kada ćete ih naći u tako ogromnom broju i vedrijem i veselijem raspoloženju nego što ćete ih naći oko kakve lipsale ulješure prikačene noću za kakav kitolovni brod na moru. Ako nikad niste videli takav prizor, onda se nemojte istrčavati sa svojim mišljenjem da sotonu treba

poštovati i za sebe pridobijati.

Ali zasad Stab nije obraćao pažnju na mljackanje na gozbi koja je tekla tako blizu njega, kao što ni same ajkule nisu obraćale pažnju na coktanje njegovih epikurejskih usana.

– Kuvare, kuvare!… Gde je taj matori Runo? – viknu on najzad šireći noge još više, kao da bi da stvori sebi što sigurniju osnovicu za večeru, i u isto vreme zviznuvši viljušku u jelo kao da udara kopljem. – Kuvare! Hej, ti, kuvare!… Ovamo! Dojedri ovamo, kuvare!

Stari crnac, ni najmanje obradovan time što je pre vremena dignut iz svoje tople ljuljaške za spavanje u sasvim nezgodan čas, dođe gegajući iz svog malog odeljenja za kuvanje, jer, kao i mnogi stari crnci, on je nešto petljao sa svojim čašicama u kolenima, koje nije držao onako lepo izribane kao svoje kuhinjsko posude. Ovaj stari Runo, kako su ga zvali, dođe vukući noge i hramljući usput, pomažući se pri koračanju svojim mašicama koje su prilično grubo bile načinjene od ispravljenih gvozdenih obruča; ovaj stari abonos posrtao je usput i, pokoravajući se izrečenoj komandi, dođe i stade kao ukopan sa suprotne strane Stabova „kredenca“; a onda, sa rukama skrštenim napred i oslonjenim na njegov dvokraki štap, on savi svoja pogrbljena leđa još više, a u isto vreme nakloni glavu u stranu tako da bi zgodno namestio uvo na koje je bolje čuo.

– Kuvare – reče Stab živo dižući jedan dosta krvav zalogaj u usta – zar ne misliš da je ovaj biftek prepečen? Ti si ovaj biftek, kuvare, isuviše tucao; on je mnogo mekan. Zar nisam ja uvek govorio da biftek od kita, da bi valjao, mora da bude tvrd? Eno, tamo preko ograde su ove ajkule… Zar ti ne vidiš da one više vole tvrd i sirov biftek? Ala su digle grdnu graju! Kuvare, idi pa im progovori neku! Reci im da su dobrodošle ako se pristojno posluže, i umereno, ali da moraju da budu mirne. Đavo da me nosi ako mogu da čujem svoj rođeni glas. Čistac, kuvare, pa im predaj moju poruku! Drž’! Uzmi ovaj fenjer! – pa svuče jedan sa svoga „kredenca“. – Hajde sad idi, pa im pridikuj!

Zlovoljno uzevši pruženi mu fenjer, stari Runo ode hramljući preko palube do ograde; a onda, s jednom rukom koja spusti njegovu svetlost nisko nad more, tako da bi jasno video svoju pastvu, on drugom rukom svečano izmahnu svojim

mašicama pa, nagnuvši se daleko preko ograde, mumlavim glasom poče da se obraća ajkulama, dok je Stab, lagano se šunjajući pozadi, prisluškivao sve što je bilo rečeno.

– Bližnje moje, mene je naređeno da vi kaže da mora da stane sa to prokleto grajo. Vi čuje? Stane sa to prokleto mljacka od vaši usnica. Gosun Stab kazati da vi može puni vaše prokleto trba do poklopac, ali, tako ti bog, vi mora da stane sa to prokleti čangrljanje.

– Kuvare! – tu se umeša Stab i pritom iznenađeno šljepnu kuvara po ramenu. – Kuvare, pa zašto, oči ti ispale, moraš da grdiš tako kad držiš pridiku? Ne mogu se grešnici na taj način preobratiti, kuvare.

– Šta to? Onda pridikuj ti sama na one – zlovoljno se ovaj okrenu da ide.

– Ne, kuvare. Nastavi ti, nastavi!

– Dobro, onda! Mili moji bližnje!

– Tako! – uzviknu Stab odobravajući. – Nagovaraj ih na to! Pokušaj to!

I Runo nastavi.

– Vi jeste svi ajkula, i po priroda mnogo prozdrljivo, ali ja kaže, vi bližnje moje, da taj prozdrljivosta – stani sa to prokleto šiba sa rep. Kako vi onda misli da čuo ako vi i dalje bude tako prokleto šljepka i grize tamo.

– Kuvare! – viknu Stab uhvativši ga rukom oko vrata. – Neću da čujem takvu grdnju. Govori im otmeno.

Beseda se opet nastavi.

– Vaše prozdrljivo, bližnje moje, ja za to vas ne mnogo grdi; to je priroda, i tu lek nije; ali ako se prevladati to gadno priroda, tu biti čvor. Vi jeste ajkulo, sigurna, ali ako vi prevlada ajkulo u vas onda vi bude anđel: jer svako anđel je ništo više negu ajkulo što su dobro preovladano. A sad, pazi ovamo, braćo! Dede pokuša samo jednom da bude učtivo, i da jede od to kit. Ne treba da vuče salo iz usta od vaš sused, kaže ja. Zar nije svaki ajkulo na svoje mesto kod to kit? I tako mi gospod, nijedan od vas nema pravo na to kit; to kit pripalo na neki drugi. Ja zna neko od vi ima mnogo lopovsko usta više veliki nego drugo; ali eto veliko

usta ponekad ima mala trba; tako lopovsko usta nije za mnogo guta, nego za otkine salo za malo ajkulo, koje ne može da se ugura da se i ono najede.

– Žestoko, stari Runo! – viknu Stab. – To je hrišćanstvo! – Nastavi!

– Nije potrebno da nastavi, prokleto gad će nastavi gura i udara jedan drugi gosun Stab; ono ne čuje jedna reč, ne vredi jedno prediko na tako prokleti gutalo, kako vi to zove, dok njegovo trba nije jeste puno; njegovo trba nema dno; a kad ono njega puno, onda ono neće vas čuje; jer ono onda tone u more, ide brzo spava u koral i ništa ono moći čuje, ništa više, zauvek i uvek.

– Duše mi moje, ja sam gotovo istog mišljenja; e onda, blagoslovi, Runo, a ja odoh na večeru.

Na to Runo, držeći obe ruke iznad riblje gomile, diže svoj piskavi glas i povika:

– Prokleto bližnje moje! Pravi prokleto larma što ono nekako može; puni svoje prokleto trba dok one puknuti – a onda umre.

– A sad, kuvare – reče Stab nastavljajući večeru na vitlu – ostani tamo gde si i pre stajao, tu gore uz mene i dobro obrati pažnju.

– Sva pažnja – reče Runo nagnuvši se opet na svoje mašice u željeni položaj.

– Dobro – reče Stab žestoko trpajući u usta za to vreme. – Ja ću sad opet da se vratim na predmet o ovome bifteku. Na prvom mestu, koliko ti je godina, kuvare?

– Šta to pa ima sa biftek? – reče stari crnac nabusito.

– Ne pričaj! Koliko ti je godina, kuvare?

– Tako oko devedeset, ono kaže – on sumorno promuca.

– I ti si živeo na ovome svetu gotovo stotinu godina, kuvare, i ne znaš kako da spremiš jedan biftek od kita? – brzo zviznu drugi jedan poveći zalogaj uz tu poslednju reč, tako da je zalogaj izgledao kao nastavak pitanja. – Gde si rođen, kuvare?

– Iza poklopac na grotlo u skela što išlo preko Rouenouk.

– Rođen na skeli! To je čudno zbilja!… Ali ja bih želeo znati u kojoj si zemlji rođen, kuvare?

– Pa zar ja ne reklo – zemlja Rouenouk – odseče on.

– Ne, nisi rekao, kuvare. Ali ja ću ti reći na šta sam ja došao, kuvare. Moraš ići kući i biti rođen ponovo; ti još ne znaš kako se sprema biftek od kita.

– Prokleto neka moj duša ako ja spremi jedno drugo – progunđa on ljutito, okrenuvši se da ide.

– Vrati se ovamo, kuvare! Ovamo! Daj mi te mašice!… A sad uzmi ovaj komad bifteka ovde, pa mi kaži misliš li ti da je ovaj biftek spremljen kao što bi trebalo da bude? Uzmi to, kažem ti! – pružajući mašice prema njemu. – Uzmi to i probaj ga!

Slabo mljackajući svojim usahlim usnicama nad tim za jedan tren, stari crnac promrmlja:

– Najbolje spremljeno biftek ja ikad probala; sočna, vrlo sočna.

– Kuvare – reče Stab spremajući se opet za borbu – da li ti pripadaš nekoj crkvi?

– Prošla jednom jedno u Kepdaun – reče starac zlovoljno.

– I ti si jednom u svom životu išao u svetu crkvu u Kejptaunu, gde si nesumnjivo slušao nekog svetog sveštenika kako se obraća svojim slušaocima kao svojim milim bližnjima, zar ne, kuvare? Pa si sad došao ovde i pričaš mi tako jednu strašnu laž kakvu si baš ispričao, je li? – reče Stab. – Kuda se ti nadaš da ćeš otići, kuvare?

– Da ide u krevet vrlo brzo – promrmlja on okrećući se upola dok je govorio.

– Stoj! Ne mrdaj! Mislim, kad umreš, kuvare. To je jedno strašno pitanje.

A šta je tvoj odgovor na to?

– Kad ovo staro olupano čovek umreti – reče crnac lagano menjajući ceo svoj izgled i držanje – on lično ne hoće ići nikuda; nego jedno blagosloveno anđel hoće dođe i uzeti njega.

– Da ga uzme? Kako? U kolima sa četiri konja kao što su uzeli Iliju? I kuda da ga odveze?

– Gore tamo – reče Runo, držeći svoje mašice pravo iznad svoje glave i držeći ih tako veoma svečano.

– A, pa to onda ti očekuješ da odeš na vrh našeg glavnog jarbola, zar ne, kuvare, kad budeš umro? A zar ti ne znaš da što se više penješ sve hladnije biva? Glavni jarbol, je li?

– Ja ne reklo ništa od to – reče Runo, opet natmuren.

– Pa ti reče „tamo gore“, zar ne? A sad pogledaj se i vidi kuda tvoje mašice pokazuju. Ali ti možda očekuješ da odeš na nebo provlačeći se kroz koš na jarbolu, kuvare? Ali ne, ne, kuvare, nećeš otići tamo, sem ako ideš redovnim putem, unaokolo pored pripona. Tugaljiv je to posao, ali mora da se uradi, druge nema. Ali niko do nas još nije bio na nebu. Spusti mašice, kuvare, pa slušaj moja naređenja. Čuješ li? Drži šešir u jednoj ruci, a drugu položi na srce kad ja budem izdavao svoja naređenja. Šta? Zar je tu tvoje srce? Tu je tvoja mešina. Gore, gore!… Eto tu!… Sad si ga našao! Drži tako ruku tu, pa slušaj.

– Samo sluša – reče stari crnac sa obema rukama postavljenim kao što se želelo, uzalud savijajući svoju prosedu glavu kao da bi hteo da isturi na jednu liniju oba uha.

– E, dobro onda, kuvare! Ti vidiš da je ovaj kitovski biftek bio toliko rđav da sam ga ja sklonio s očiju čim je bilo mogućno. Ti to vidiš, je li?… Dobro onda, ubuduće, kad drugi put budeš spremao kitovski biftek za moj privatni sto ovde, na vitlu, ja ću ti reći šta da radiš, da ga ne bi upropastio preteranim pripremama. Drži biftek u jednoj ruci i pokaži mu zapaljen ugljen drugom rukom; kad to uradiš, donesi ga na sto. Čuješ li? A onda, kuvare, kad sutra budemo sekli ribu, ti ćeš da pripomogneš da dobijemo vrhove od njegovih peraja; njih ćeš staviti u sirće. A što se tiče repnih peraja, njih stavi u salamuru, kuvare. E tako! Sad možeš ići.

Ali Runo jedva da iskorači tri koraka, kad bi ponovo pozvan.

– Kuvare, daj mi kotlete za večeru sutra uveče, za vreme srednje stražarske smene! Čuješ li? A sad perjaj!… Ali stoj! Pokloni se pre nego što odeš!… Stoj! Ne mrdaj!… Ćufteta od kita za doručak!… Nemoj to da zaboraviš!

– Želim, gospode bože, kit njega jede mesto on jede kit. Ja da sam prokleto ako on nije mnogo više ajkulo nego gosun

ajkulo sam – mrmljao je starac gegucajući dalje.

Sa tom pametnom izjavom on ode u svoju ljuljašku za spavanje.

ŠEZDESET PETA GLAVA
KIT KAO JELO

Da će se smrtni čovek hraniti od stvorenja koje hrani njegovu lampu, i da će ga, kao ovo Stab, jesti pri njegovoj sopstvenoj svetlosti, kao što možete da kažete, to izgleda tako nekako čudno da čovek mora malo da zađe u istoriju i u filozofiju toga.

Stoji u zapisima da je pre tri veka jezik od pravoga kita bio u Francuskoj smatran kao izvanredno fino jelo, te je i njegova cena bila velika. Isto tako, u doba Henrija VIII,[194] neki dvorski kuvar je dobio veoma lepu nagradu što je pronašao neki sos da se jede sa pečenjem od morske svinje, koja je, sećate se, jedna vrsta kita. Morske svinje su, zbilja, do današnjeg dana smatrane kao fino jelo. Meso se napravi u obliku ćufteta, velikih koliko bilijarske lopte, pa pošto se dobro začini i zapapri, može se smatrati kao ćufte od kornjače ili od teletine. Stari kaluđeri iz Damfemlina[195] mnogo su ih voleli. Njima je Kruna poklonila veliku povlasticu na morske svinje.

Prirodno bi bilo da bar među ribarima koji love kita cela posada smatra kitovinu kao otmeno jelo, kad je ne bi bilo tako mnogo; ali kad zasednete za paštetu od mesa koja je dugačka približno stotinu stopa, to vam ubije svaki apetit. Samo jedan čovek bez ikakvih predrasuda, kao što je Stab, danas jede pečenu kitovinu. Ali Eskimi nisu tako gadljivi. Mi svi znamo kako oni žive od kitova i imaju zalihe starog prvorazrednog ulja. Zogranda, jedan od njihovih najčuvenijih doktora, preporučuje

kaiševe od kitova sala za decu kao nešto što je veoma sočno i hranljivo. I to me podseća na neke Engleze koje je pre mnogo godina slučajno ostavila na Grenlandu nekakva kitarica, i ti ljudi su zbilja živeli nekoliko meseci od plesnivih otpadaka od kita koji su bili ostavljeni na obali pošto je skinuto salo. Među holandskim kitolovcima ti se otpaci zovu „priganice“, na koje oni zbilja mnogo i liče pošto su mrki i rskavi i kad su sveži mirišu nekako kao pogačice ili mekike nekadašnjih amsterdamskih domaćica. One izgledaju tako slatke da i najuzdržljiviji stranac teško može da se uzdrži pred njima.

Ono što dalje ubija cenu kitovini kao civilizovanom jelu to je njena preterana masnoća. Kit je veliki odlikovani morski vo, isuviše mastan da bi bio dobar i za osetljivije želuce. Pogledajte njegovu grbu, koja bi bila isto tako fino jelo kao i bufalova grba (koja se smatra izvanrednim jelom) samo da nije jedna čvrsta piramida od sala. Ali i sam spermacet je prijatan i skorupast kao neko prozračno, polupiktijasto, belo meso kokosovog oraha u njegovom trećem mesecu rastenja, ali je ipak isuviše mastan da zameni maslo. Ipak, mnogi kitolovci znaju da ga nekako mešaju s nekom drugom materijom pa ga onda jedu. U dugačkim napornim noćnim stražarenjima sasvim je obična stvar za mornara da utapa svoje brodske biskvite u velike lonce sa uljem, pa onda da ih malo propr̀i. Mnogo puta sam ja tako slatko večerao.

Kad je u pitanju neka mala ulješura, mozak se smatra kao fino jelo. Ona lobanja kao bure probije se sekirom, i dve glomazne beličaste grudve se izvuku (tačno liče na dva velika pudinga), pa se onda uvaljaju u brašno, i od njih spremi jedno veoma prijatno jelo koje po ukusu pomalo podseća na teleću glavu, koju neki epikurejci smatraju izvanredno finim jelom. Svako zna da izvesni mladi veseljaci među epikurejcima, pošto stalno večeraju teleći mozak, malo-pomalo i sami steknu nešto mozga, tako da su sposobni da razlikuju teleću glavu od svoje sopstvene, za šta je, razume se, potrebna velika sposobnost zapažanja. I to je razlog zašto neki mladi veseljak sa pametnom telećom glavom pred sobom predstavlja nekako jedan od najtužnijih prizora koji ikad možete videti. Glava izgleda kao da hoće da mu prebaci izrazom: „Zar i ti, sine Brute!“[196]

Možda ljudi sa kopna smatraju da je to nešto užasno jesti kita ne samo zbog toga što je on tako mastan već to, izgleda, dolazi, u neku ruku, i iz razmišljanja koja su gore spomenuta, to jest da čovek treba da jede tek ubijeno stvorenje iz mora, i to da ga jede pri njegovoj sopstvenoj svetlosti. Ali nesumnjivo je prvi čovek koji je ubio vola bio smatran za ubicu; možda je bio i obešen, a da je stavljen pred volovski sud, sigurno bi tako i svršio; a on je izvesno to i zaslužio, ako uopšte ubica to zaslužuje. Otidite na mesarski trg jedne večeri u subotu i gledajte gomile živih dvonožaca kako blenu u dugačke redove mrtvih četvoronožaca. Zar takav jedan prizor ne prikazuje ljudoždere manje opasnim? Ljudožderi? A ko nije ljudožder? Kažem vam, pre se može oprostiti jednom Fidžijcu koji je usolio nekog mršavog misionara i odneo ga u podrum kao zalihu za glad kad naiđe; pre se može oprostiti tome opreznom Fidžijcu, kažem, na dan strašnog suda, nego tebi, civilizovani i prosvećeni gurmane, koji prikuješ gusku za zemlju i častiš se njenom naduvenom džigericom u masnoj pašteti.

Ali Stab jede kita pri njegovoj sopstvenoj svetlosti, zar ne? I tu, uz povredu, dolazi još i uvreda, zar ne? Pogledajte tamo na dršku svoga noža, moj civilizovani i prosvećeni gurmane, što večerate taj rostbif, od čega je taj držak načinjen? Od čega drugog ako ne od kostiju brata tog istog vola što ga vi jedete. A čime vi to čačkate zube, pošto ste proždrali tu masnu gusku? Perom te iste živine. A kakvim je perom sekretar društva za suzbijanje svireposti nad gusanima bukvalno diktirao svoje okružnice? Nema ni mesec- dva kako je to društvo primilo rezoluciju da agituje samo za čelična pera.

ŠEZDESET ŠESTA GLAVA
POKOLJ AJKULA

Kada se u ribarstvu po južnim morima kakva uhvaćena ulješura, posle dugog i mučnog truda, dovuče i stavi uz brodski bok dockan u noć, nije običaj, bar nije opšti običaj, da se odmah pristupi njenom rasecanju, i to zato što je taj posao preterano težak, pa ne može brzo da se svrši i zahteva da se sva posada zabavi oko toga. Zbog toga je opšti običaj da se saviju sva jedra, da se krma stavi niz vetar i da se pošalje svaki mornar dole u svoju ljuljašku do svanuća, pod uslovom da se do toga vremena imaju održavati straže na kotvi; a to znači sve po dvojica na sat, i svaki par iz posade redom ima da se penje na palubu da vidi je li sve u redu.

Ali ponekad, naročito na polutaru u Pacifiku, taj plan nikako ne odgovara, zbog toga što se bezbrojne gošće ajkule skupe oko zakačene lešine, tako da, kad bi ona bila ostavljena za, recimo, šest sati neprekidno, ujutru bi se slabo što drugo videlo sem kostura. U većini drugih delova okeana, gde tih riba nema tako izobilno, ipak se njihova čudnovata proždrljivost može ponekad znatno da smanji time što bi se snažnim mešanjem oštrim kitolovnim ašovima one terale, što je jedan posao koji ih, bez obzira na sve to, u izvesnim prilikama samo, izgleda, podstiče da još više navaljuju. Ali nije bilo tako u ovom slučaju sa *Pikvodovim* ajkulama; mada bi, sigurno, ma koji čovek nenaviknut na te prizore, kad bi pogledao niz njegov bok te noći,

gotovo pomislio da je celo more unaokolo jedan ogroman sir, a ajkule crvi po njemu.

Ipak, pošto je Stabovo stražarenje na kotvi posle njegove večere bilo završeno, i kad su, prema rasporedu, Kvikveg i jedan mornar iz kaštela došli na palubu, među ajkulama se stvori nemalo uzbuđenje, jer, pošto su odmah spustili i obesili o bok skelu sa zarezom za umetanje i zakačili tri fenjera tako da su bacali dugačke mlazeve svetlosti preko mutnoga mora, ova dva mornara, izmahujući svojim dugačkim kitolovnim ašovima,[197] neprestano su vršili pokolj ajkula, zabadajući oštri čelik duboko u njihove lobanje koje su, izgleda, jedini njihov životno osetljiv deo. Ali u zapenušenoj zbrci svojih izmešanih gostiju koji su se tukli među sobom, nišandžije nisu uvek mogle da pogode svoj nišan, i to je dovelo do novih otkrića o neverovatnoj divljačnosti neprijateljevoj. One su zlobno grabile ne samo utrobu jedna drugoj već su se, kao savijeni luci, uvijale ukrug i grizle svoju sopstvenu utrobu; ta utroba izgleda da je jednako i stalno gutana od istih usta, pa opet izbijala na suprotnu stranu kroz ranu koja zjapi. Ali nije ni to sve. Bilo je opasno po život mešati se sa leševima i duhovima ovih stvorova. Neka vrsta rodovske ili panteističke životne snage izgleda da se nalazi čak i u njihovim zglobovima i kostima, čak i pošto je život jedinke, da ga tako nazovemo, iščezao. Ubijena i bačena na palubu da bude odrana, jedna ajkula zamalo što ne otkide šaku jadnome Kvikvegu kad je pokušao da sklopi mrtvu usnu ovih ubilačkih čeljusti.

– Kvikveg ne brine koji bog načinio njemu ajkula – reče divljak u samrtnom strahu mašući šakom gore-dole – da li bog Fidži ili bog Nantaket; ali bog što napravila ajkula mora biti jedno prokleto Indijanac.

ŠEZDESET SEDMA GLAVA
RASECANJE

Bilo je to u subotu nanoć, i kakva je nedelja za njom dolazila! Kitolovci su ljudi koji po svojoj dužnosti ne poštuju nedelju. *Pikvod*, nakićen slonovačom, bio je pretvoren u nešto što je izgledalo kao klanica a svaki mornar koljač. Rekli biste da mi prinosimo na žrtvu deset hiljada krvavih volova morskim bogovima.

Na prvome mestu ogromni čekrci za sečenje među ostalim glomaznim stvarima, koji predstavljaju čitav grozd koturova, obično obojenih zeleno, i koje ni jedan jedini čovek verovatno ne bi mogao podići – taj veliki snop grozdova bio je zalelujan uvis do koša i čvrsto privezan za donju glavu jarbola, najjače mesto od svih na brodskoj palubi. Kraj konopca, nalik na palamar, provučen kroz ove zamršenosti, a onda izveden do vitla, i veliki donji kotur čekrka bačen je preko kita; za taj je kotur zakačena velika kuka za salo teška nekih sto funti. A onda, obešeni na skelama sa boka broda, Starbak i Stab, oficiri, naoružani svojim dugačkim ašovima, počeše da prosecaju jednu rupu na telu za umetanje kuke tačno iznad bližeg od ona dva bočna peraja. Kad je to urađeno, jedna široka polukružna linija isečena je oko rupe, kuka je umetnuta, i glavni deo posade vičući u divljem horu sad poče da diže naviše u jednoj gustoj gomili oko vitla. Tada se odjednom ceo brod naže na jednu stranu; svaki klin u njemu razlabavi se kao glave eksera u nekoj staroj kući na

mrazu; brod drhti, ljulja se, i klima svojim preplašenim vrhovima jarbola čak u nebo. Sve više i više brod se naginje ka kitu, dok na svako zadihano potezanje na vitlu odgovara pomoćno dizanje samih valova; dok se najzad ne ču jedan brz užasan prasak; pljusnuvši jako, brod se zaljulja ka kitu i od kita i pobednički čekrk se pojavljuje na vidiku vukući za sobom izdvojeni polukružni kraj prvoga kaiša sala. I sad, pošto salo obvija kita tačno onako kao što kora obvija pomorandžu, ono se sljušti sa tela isto onako kao što se pomorandža ponekad ljušti u zavojcima. Pošto se na vitlu stalno održava ista velika snaga, kit se jednako ljulja tamo i ovamo u vodi i salo se u jednome komadu ravnomerno ljušti sa njega duž linije zvane „šal“, koju jednovremeno seku ašovi oficira Starbaka i Staba; i čim je komad tako sljušten, i to baš zbog samoga toga postupka, on se za sve vreme diže sve više i više u vazduh, dok njegov gornji kraj ne okrzne koš; onda ljudi na vitlu prestanu dizati, za trenutak-dva ona ogromna masa sa koje curi krv ljulja se tamo-amo, kao da je o nebo okačena, i svaki prisutni mora dobro da pazi da vrdne kad se ona zaljulja, inače može ona da ga zvizne po ušima i glavačke šine preko ograde.

Jedan od prisutnih harpunera sad prilazi sa dugačkim oštrim oruđem zvanim „gusarski mač“ i, vrebajući pogodan trenutak, vešto iseca jednu popriličnu rupu u donjem delu lelujave mase. U tu se rupu onda zakači kuka sa kraja drugog naizmeničnog velikog čekrka, tako da drži salo da bi se spremilo za ono što ide. Na to onaj savršeni mačista, opominjući svu poslugu da se odmakne, još jednom stručno juriša na masu i sa nekoliko bočnih, očajnih probojnih poteza potpuno je razdvoji na dva dela, tako da dok je kratki donji deo još zakačen za kita, dugački gornji deo, zvani „ćebe“, maše slobodno i već je potpuno gotov za spuštanje. Dizači ponovo prihvataju svoju pesmu i dok jedan čekrk ljušti i diže drugi kaiš sa kita, onaj drugi lagano popušta, naniže silazi prvi kaiš kroz glavni prolaz sa palube, pravo dole, u jednu praznu sobu zvanu soba za salo. U tom sumračnom odeljenju mnoge okretne ruke savijaju dugačko ćebe kao da je to velika živa masa upletenih zmija. I tako posao ide dalje. Dva čekrka dižu se i spuštaju jednovremeno; i čekrk i kit se dižu, dizači pevaju, „gospoda“ iz sobe za salo savijaju, oficiri seku po „šalu“, brod se napreže, a sva posada s vremena na vreme psuje

da bi ublažila opšte trenje.

ŠEZDESET OSMA GLAVA
ĆEBE

Ja sam obratio nemalu pažnju na taj dosta mučan predmet, na kožu kitovu. Ja sam o tome raspravljao sa iskusnim kitolovcima na moru i učenim prirodnjacima na kopnu. Moje prvobitno mišljenje ostaje nepromenjeno, ali to je samo jedno obično mišljenje.

Pitanje je u ovome: šta je i gde je kitova koža? Već znate šta je njegovo salo. To salo je tako nešto čvrsto kao neka tvrda govedina sa sitnim zrncima, ali žilavije, savitljivije i zbijenije, i dostiže od osam ili deset do dvanaest i petnaest palaca debljine.

Ipak, ma koliko na prvi pogled izgledalo besmisleno da se govori o koži ma koga stvora takve čvrstine i debljine, ipak kao činjenica ostaje da ne postoje razlozi protiv takve pretpostavke. Pošto vi ne možete da skinete sa kitovog tela nijedan drugi obuhvatni sloj sem tog istog sala, a taj sloj što spolja obvija jednu životinju, ako je dovoljno gust, šta može drugo biti nego koža? Istina, sa neosakaćena mrtva kitova tela možete sljuštiti rukom neku beskrajno tanku, prozračnu masu koja nekako liči na najtanje komadiće želatina, ali to je gotovo isto tako savitljivo i meko kao saten, to jest pre nego što se osuši, kad se ona ne samo skupi i odeblja već postane gotovo tvrda i krta. Ja imam nekoliko takvih komada, koje upotrebljavam kao oznake u svojim knjigama o kitovima. Ona je prozračna, kao što sam rekao ranije, a kad se stavi na štampanu stranu, ja sam nekad uživao

pomišljajući kako ona uveličava. U svakom slučaju, prijatno je čitati o kitovima kroz njihove sopstvene naočari, kao što biste mogli reći. Ali evo na šta ja ovde navij am. Ista ta beskonačno tanka, želatinska materija koja, priznajem, obuhvata celo kitovo telo, ima da se smatra ne toliko kao koža ovoga stvorenja već kao kožina koža, da tako kažem. Jer bi bilo prosto smešno reći da je prava koža ogromnoga kita tanja i nežnija nego koža novorođenčeta. Ali nećemo više o tome.

Uzimajući da je salo koža kitova, tada, kad ta koža, kao u slučaju kakve veoma velike ulješure, može da dostigne veličinu jedne stotine buradi ulja; i kad se pomisli da je po količini ili, bolje, po težini to ulje u isceđenom stanju samo tri četvrtine, a ne ceo sadržaj omotača, odatle se može izvesti jedna predstava o ogromnosti te žive mase čiji samo jedan deo omotača daje takvo jedno jezero tečnosti. Računajući deset burića u jednu tonu, imate deset tona neto težine od samo tri četvrtine materije kitove kože.

Dok je ulješura živa, vidna površina njena nije nikako najmanje čudo koje ona pokazuje. Gotovo redovno ona je skroz koso izukrštana na sve strane bezbrojnim pravim linijama u debelom stroju, nešto nalik na one ukrase na najfinijim italijanskim linijskim rezbarijama. Ali te linije kao da nisu utisnute u želatinsku masu gore pomenutu, već izgleda da se vide kroz nju kao da su urezane u samo telo. A ni to nije sve. U izvesnim prilikama oštro posmatračko oko zapazi kako ove linijske oznake, kao u nekoj istinskoj rezbariji, samo predstavljaju osnovu za još dalje povlačenje oznaka. To su hijeroglifi, tj. ako vi one tajanstvene oznake na zidovima piramida zovete hijeroglifima, onda je to prava reč koju treba upotrebiti u ovom slučaju. Po svome sigurnom pamćenju hijeroglifa na jednoj ulješuri posebice, ja sam se jako iznenadio jednoj ploči koja predstavlja stara indijanska slova izrezana na čuvenoj hijeroglifskoj ogradi na obalama gornjeg Misisipija. Kao i ove tajanstvene stene, isto tako tajanstveno obeleženi kit ostaje nemogućan za odgonetanje. Ova aluzija na indijanske stene podseća me na jednu drugu stvar. Sem svih drugih pojava koje se vide na spoljašnosti ulješurinoj, ulješura često pokazuje kako su joj na leđima, a još više na bokovima, većim delom

izbrisane te pravilne linijske oznake zbog mnogobrojnih grubih trljanja, te su uopšte nepravilne, izgledaju kao nešto slučajno. Moram reći da su one stene u Novoj Engleskoj na morskoj obali za koje Agasiz[198] misli da nose oznake od strašnih grebanja u dodiru sa prostranim plovnim ledenim bregovima – moram reći da ove stene nemalo liče i na ulješuru u ovoj njenoj posebnosti. Meni isto tako izgleda da su te ogrebotine na kitu verovatno načinjene neprijateljskim dodirom sa drugim kitovima; jer ja sam to većinom primetio na velikim potpuno odraslim mužjacima ove vrste.

Još reč-dve u vezi sa materijom o koži ili salu kitovu. Već je rečeno da se ono skida sa njega u dugačkim komadima zvanim ćebad. Kao i mnogi pomorski izrazi, i ovaj je vrlo srećan i značajan. Jer kit je zbilja zamotan u svoje salo kao u kakvo pravo ćebe, ili j organ, ili, još bolje, neki indijanski ponču prebačen preko njegove glave da zaogrne celo njegovo telo! Zbog toga što je njegovo telo tako ugodno uvij eno u ćebad, kit je sposoban da se oseća prijatno u svima podnebljima, u svima morima, vremenima i strujama. Šta bi bilo, recimo, od jednog grenlandskog kita u onim cvokotavim ledenim severnim morima da nije snabdeven svojim udobnim ogrtačem? Istina, nađene su i druge veoma tanke ribe u ovim hiperborejskim vodama, ali one su, da to tek napomenemo, one hladnokrvne besplućne ribe čiji su samo trbusi hladnjače, stvorenja koja se greju u zavetrini nekog ledenog brda, kao što se kakav putnik u zimu može grej ati kraj vatre u krčmi. Međutim, kao i čovek, kit ima pluća i toplu krv. Zamrznite mu krv, i on lipše. Kakvo je onda čudo – sem posle objašnjenja – da ovo veliko čudovište, kome je telesna toplota neophodno potrebna kao i čoveku, kakvo je zapravo čudo što ga ljudi nalaze zagnjurenog do usnica, gde živi kao u svojoj domovini u onim arktičkim vodama! I to tamo gde mornare, kad padnu preko ograde, nađu ponekad, mesecima posle toga, kako uspravno stoje sleđeni usred polja od leda, kao što se muva nađe stutkaljena u ćilibaru! Ali još čudnije je znati, kao što je to dokazano ogledom, da je krv jednog polarnog kita toplija nego krv crnca sa Bornea u leto.

Meni izgleda da mi u tome vidimo jedno retko dejstvo jedne jake lične životne snage, i retko dejstvo debelih zidova, i retko

dejstvo unutrašnje prostornosti. O, čoveče, divi se kitu i izradi sebe po modelu kita! Učini naročito da i ti ostaneš topao u ledu. Učini i to, naročito, da živiš u ovome svetu iako nisi od toga sveta. Budi hladan na polutaru i sačuvaj strujanje svoje krvi na polu. Kao velika kupola na Crkvi Svetog Petra, i kao veliki kit, sačuvaj, o, čoveče, u svako godišnje doba svoju sopstvenu temperaturu!

Ali kako je lako i kako je beznadno učiti svet ovim finim stvarima! Kako je malo visokih stvari koje imaju kupolu kao Crkva Svetog Petra! Kako je malo stvorenja koja su tako ogromna kao kit!

ŠEZDESET DEVETA GLAVA
POGREB

– Diži lance! Pusti lešinu da ide pozadi !

Dva velika čekrka su svršila svoj posao. I sad se oljušteno belo telo obezglavljenog kita sija kao mermerna grobnica. Mada je promenilo boju, nije primetno izgubilo ništa od svoje veličine. Još je ogromno. Lagano ono plovi sve dalje i dalje; voda se oko njega razdvaja i pljuska od nezasitih ajkula, a vazduh je gore namučen letovima ptica grabljivica koje se biju, čiji su kljunovi, kao mnogobrojni noževi potajci u kitu, prava poruga. Ogromna bela bezglava utvara plovi dalje i dalje od broda i na svaki rud[199] koji ona tako otplovi, dolazi kvadrat broja ajkula i kub broja ptica, sve više se povećava ubilačka buka. Satima i satima se vidi taj odvratni prizor sa broda koji se gotovo ne miče. Ispod neba bez oblaka i sa blagim plavetnilom, na milome licu prijatnoga mora, lako prenošena veselim povetarcem, ta velika masa smrti plovi li plovi, dok se ne izgubi u beskrajnim vidicima.

Veoma je tužan i veoma podsmešljiv taj pogreb! Morski kraguji, svi u tužnoj crnini, vazdušne ajkule sve u crno ili ispegane. Dok je kit živ, veoma malo njih bi mu pomogle, ja bar mislim, ako bi mu slučajno bilo to potrebno, ali na njegovu daću moraju pobožno da se sjate! O, užasno kragujstvo ove zemlje! Ni najmoćniji kit ne može njega da se oslobodi!

Ali ni ovo nije kraj. Iako je telo oskrnavljeno, osvetnički duh živi i dalje i leluja se više njega da bi zaplašio. Kad ga primeti iz

daljine neki oprezni ratni brod ili neki zabasali brod za naučna istraživanja, kad se usled daljine ne vide jata ptica, ipak se još pokazuje bela masa kako plovi na suncu i bela raspršana voda kako se visoko diže uz nju; ipak se kitov bezopasni leš drhtavim prstima zapisuje u brodski dnevnik – sprudovi, stene i podvodne stene unaokolo: čuvaj se! I možda godinama docnije brodovi izbegavaju to mesto, preskačući preko njega kao što glupava ovca skače preko praznine zato što je njen ovan predvodnik nekada skočio tu kad su držali štap. To je taj vaš zakon prethodnih slučajeva; to je ta vaša korist od tradicija; to je ta priča o vašem upornom preživljavanju starih vera koje se nikad nisu učvrstile na zemlji, a opet ovamo nikad se ne dižu visoko. To je prava vera!

I tako, dok je u životu telo velikoga kita možda bilo pravi užas za njegove neprijatelje, posle njegove smrti njegov duh ostaje jedan veliki užasan strah za izvestan svet.

Veruj ete li u duhove, prijatelju? Ima i drugih duhova, a ne samo koklejnski, i mnogo dubljih ljudi nego što je doktor Džonson koji veruj e u njih.[200]

SEDAMDESETA GLAVA
SFINGA

Nije trebalo propustiti da se kaže da je, pre nego što se telo levijatanovo potpuno oljušti, kit bio obezglavljen. Međutim, odsecanje ulješurine glave jedan je naučni anatomski podvig kojim se iskusni kitolovski hirurzi prilično gorde, i to ne bez razloga.

Uzmite u obzir da kit nema ničega što bi se s pravom moglo nazvati vratom. Naprotiv, onde gde se njegova glava i telo, izgleda, sastavljaju, baš na tome mestu je njegov najdeblji deo. Setite se isto tako da „hirurg" mora da operiše odozgo, osam do deset stopa udaljen od „pacijenta", koji je gotovo sasvim skriven u jednom bezbojnom, kolebljivom i vrlo često burnom i naprasitom moru. Ne zaboravite ni to da pod ovim nepovoljnim okolnostima on ima da zaseče nekoliko stopa duboko u samo meso i da tako, kao u podzemlju, gde ne može da baci ni jedan jedini pogled na zarez koji čini a koji se jednako skuplja, on mora vešto da se provlači između svih susednih zabranjenih delova i da tačno podeli kičmu u jednoj kritičnoj tački baš onde gde ona ulazi u lobanju. Zar se onda nećete čuditi Stabovom razmetanju kad je on tražio samo deset minuta da odseče glavu jednoj ulješuri?

Kad je jednom odvojena, glava se baci iza krme i drži tamo na jednom konopcu dok telo ne bude oljušteno. Kad se to uradi, ako je glava od nekog malog kita, ona se digne na palubu da se

tamo, kad bude vreme, uredi. Ali kod jednog potpuno odraslog levijatana to je nemoguće, jer ulješurina glava obuhvata skoro jednu trećinu njene cele mase, a da se potpuno obesi takav jedan teret kao što je taj, čak i pomoću ogromnih kitolovnih čekrka, to bi bila isto toliko uzaludna stvar kao da se pokuša da se meri kakav holandski koš hrane na zlatarskim terazijama.

Pošto je *Pikvodov* kit obezglavljen i telo oljušteno, glava je izdignuta na brodski bok, do polovine izvučena iz mora, tako da je sad veliki njen deo ljuljuškao njen rođeni elemenat. I tamo je sad ona, uz napregnuti brod koji se koso naginjao nad nju, usled ogromne težine koja je vukla dole za vrh debla, i gde je svaki rt krsta na toj strani štrčao kao kakva dizalica iznad valova, tamo je ta glava sa koje je kapala krv visila uz *Pikvodov* pojas kao glava džina Holoferna sa pojasa Juditina.[201]

Kad je ovaj poslednji posao bio završen, bilo je podne, te mornari odoše dole na ručak. Ćutanje je vladalo na maločas bučnoj a sad pustoj palubi. Jedna teška bakarna tišina kao beskrajni žuti lotos sve više i više je razvijala svoje bešumno, bezmerno lišće nad morem.

Prođe jedno kratko vreme i u ovu bešumnost dođe sam Ahab iz svoje kabine. Pošto se obrte nekoliko puta po krmenoj palubi, zastade i malo zagleda preko ograde. Zatim uđe među sprežnjake pripona glavnog jarbola, uze Stabov dugački ašov – koji je još tu stajao posle odsecanja kitove glave – pa, zarivši ga u donji deo poluobešene mase, stavi njegov drugi deo kao štaku ispod jedne miške i osta tako naslonjen sa očima pažljivo uprtim u tu glavu.

To je bila crna i zamumuljena glava i, viseći tamo usred ove tako velike tišine, ličila je na sfingu u pustinji.

– Progovori, velika i poštovana glavo! – promrmlja Ahab. – Glavo koja, iako nisi ukrašena bradom, ipak ovde-onde izgledaš seda pod sivom mahovinom; govori, silna glavo, i reci nam tajnu koja je u tebi! Od svih gnjurača ti si se najdublje gnjurala. Ta glava na koju sad sija visoko sunce kretala se među temeljima sveta, gde rđaju nezabeležena imena iz mornarice, i gde trule bezbrojne nade i kotve, gde je u svome ubilačkom spremištu ova fregata Zemlja nakrcana kostima miliona podavljenih; tamo, u toj užasnoj vodenoj oblasti, tamo je bio najmiliji dom tvoj. Ti si

bila tamo gde gnjuračko zvono ili gnjurac nikad nisu dospeli; spavala si kraj mnogih mornara gde bi nesane matere dale svoje živote samo da mogu tu da prislone glavu. Ti si videla zagrljene ljubavnike gde skaču sa svoga zapaljenog broda; srce uz srce, oni tonu ispod pobedničkog vala; verni jedno drugom kad nebo izgleda neverno prema njima. Videla si ubijenoga oficira kad ga gusari o ponoći bacaju sa palube; satima je on padao u dublju ponoć nezasitih čeljusti, a njegove ubice su i dalje jedrile napred nepovređene, dok su brze munje u komade drobile obližnji brod koji je hteo da odnese valjanog supruga ka raširenim željenim rukama. O, glavo! Ti si toliko videla da možeš da lomiš planete i od Avrama nevernika da stvoriš, a ipak ni slovca od tebe!

– Hej, jedro! – viknu jedan trijumfalni glas sa vrha glavnog jarbola.

– Zbilja? E, dobro onda, to je prijatno – viknu Ahab uspravljajući se odjednom, dok čitavi gromovski oblaci odleteše sa njegova čela. – Taj krik života u ovoj mrtvoj tišini može da preobrazi i još boljeg čoveka. – Na kojoj strani?

– Tri zareza prema krmi, gospodine kapetane, i donosi nam ga odozgo njegov povetarac!

– Sve bolje i bolje, momče. Kad bi sad Sveti Pavle naišao tim putem i da mome stanju bez povetarca donese svoj povetarac! O, prirodo, o, dušo ljudska! Kako su daleko od svake izražajnosti vaše beočuzima vezane sličnosti! Ni najsitniji atom se ne pomera i ne živi u materiji a da nema svog lukavog dvojnika u misli.

SEDAMDESET PRVA GLAVA
DŽEROBOAMOVA PRIČA

Ruku-podruku brod i povetarac su terali dalje; ali povetarac je dolazio brže nego brod i uskoro se *Pikvod* poče ljuljati.

Malo-pomalo kroz dogled se pokaza da je taj nepoznati brod, po svojim čamcima i po posednutim osmatračnicama, neki kitolovni brod. Ali pošto je on bio daleko uz vetar i proleteo ispred nas, verovatno prelazeći na neko drugo lovište, *Pikvod* se nije mogao nadati da će ga stići. Zato je dat signal da se vidi kakav će odgovor doći.

Ovde da kažemo da, kao i brodovi ratne mornarice, isto tako i brodovi američke kitolovne mornarice imaju svaki svoj privatni signal, a svi su ti signali skupljeni u jednu knjigu sa imenima odgovarajućih brodova uz njih. Svaki kapetan to ima. Na taj su način komandanti kitarica osposobljeni da raspoznaju jedan drugoga na okeanu čak i na velikoj daljini, i to veoma lako.

Na *Pikvodov* signal je najzad odgovoreno time što je nepoznati brod istakao svoj signal, što pokaza da je brod bio *Džeroboam* iz Nantaketa. Učetvorivši svoja jedra, on pođe naniže i namesti se sa strane u *Pikvodovu* zavetrinu, pa spusti čamac. On vrlo brzo stiže blizu, ali kad počeše spuštati pobočne stepenice po Starbakovom naređenju da olakšaju dolazak u posetu tome kapetanu, stranac u pitanju mahnu rukom sa krme svoga čamca u znak da je taj posao potpuno nepotreban. Pokaza se da *Džeroboam* ima neku gadnu zarazu na brodu i da se

Mejhju, njegov kapetan, plaši da ne zarazi ljude sa *Pikvoda*, mada su on i čamačka posada ostali nezaraženi, i mada je njegov brod bio na pola puškometa daleko, i mada su se između brodova i ljuljali i lelujali nezaražljivo more i vazduh – ipak savesno pridržavajući se bojažljivog pravila karantina na kopnu, on odlučno odbi da dođe u neposredan dodir sa *Pikvodom*.

Ali to ni na koji način ne spreči svako opštenje. Zadržavajući jedno rastojanje od nekoliko jarda između sebe i broda, *Džeroboamov* čamac, služeći se s vremena na vreme veslima, uspe da se održi uporedo sa *Pikvodom*, koji je teško nadirao kroz more (jer u to vreme je duvalo veoma sveže), sa svojim glavnim gornjim jedrom uz vetar. I ako bi, međutim, usled iznenadnog juriša kakvog širokog talasa koji se valjao, čamac bio ponekad gurnut malo napred, uskoro bi ga vešto vratili na njegovo pravo mesto. Usled toga, a i drugih sličnih prekidanja ovda-onda, vodio se isprekidan razgovor između dveju strana; ali u razmacima i ne bez još kakvog prekidanja sasvim različite vrste.

Veslajući jednim veslom, u *Džeroboamovom* čamcu bio je jedan čovek čudnog izgleda čak i u tom divljem kitolovnom životu gde lične neobičnosti predstavljaju nešto sasvim obično. On je bio mali, zdepast mlađi čovek, sav pegav po licu, a imao je bujnu žutu kosu. Neki kaput s dugim peševima, zagonetno skrojen od neke izbledele materije orahove boje, umotavao ga je celog; dugački rukavi bili su posuvraćeni na njegova doručja. Nekakvog dubokog, ustaljenog, fanatičnog ludila bilo je u njegovim očima. Čim povicima javiše prvi put za to lice, Stab uzviknu: – To je on! To je on! Hvalisava kukavica u dugačkom kaputu o kome nam je pričala posada sa *Taun-hoa*!

Stab je tu mislio na jednu čudnu priču ispričanu o *Džeroboamu* i o nekom čoveku u njegovoj posadi, nešto ranije, kad je *Pikvod* razgovarao sa *Taun- hoom*. Prema tome izveštaju, a i prema onome što se docnije saznalo, izgledalo je da je taj hvalisavac o kome je reč bio postigao čudnovat uticaj na gotovo sve ljude na *Džeroboamu*. Priča o njemu ovako je glasila:

On je bio prvobitno odgajen u suludome društvu neskjunskih drhtavaca,[202] gde je on bio veliki prorok; na njihovim luckastim tajnim sastancima on je više puta silazio sa

neba na neka vrata na tavanici objavljujući da će brzo da se otvori sedma bočica[203] koju je on vukao u svom džepu od prsnika, ali koja, mesto da sadrži barut, bila je, mislilo se, ispunjena laudanumom.[204] Pošto mu je dunula u glavu neka čudna želja da bude apostol, napustio je Neskjun i otišao u Nantaket, gde je, onako lukav i naročito lud, zauzeo ozbiljno držanje čoveka zdrava razuma i ponudio se kao kandidat početnik za *Džeroboamovo* kitolovno putovanje. Oni su ga primili u službu, ali čim se brodu izgubilo kopno iz vida, njegovo ludilo izbi kao poplava. On objavi kako je on arhanđeo Gavrilo i naredi kapetanu da skoči s broda. On izdade jedan proglas, gde je sebe proglasio za oslobodioca morskih ostrva i glavnog vikara cele Okeanije. Nepokolebljiva ozbiljnost s kojom je on objavljivao ove stvari, mračna, drska igra njegove večito budne i nadražene mašte, i svi natprirodni užasi stvarnog ludila, skupili su se i okružili ovoga Gavrila, usred većine neprosvećene posade, nekom koprenom svetosti. Štaviše, oni su se plašili njega. Kako takav čovek ipak nije bio od neke velike praktične vrednosti na brodu, a naročito kako je on odbijao da radi, sem kad njemu dođu lutke, nevernik kapetan je jedva čekao da ga se otrese; ali obavešten da je namera te individue bila da ga iskrca u prvom podesnom pristaništu, arhanđeo otvori sve svoje pečate i bočice – određujući i brod i svu posadu na bezuslovnu propast u slučaju da se ta namera izvede. Tako je ozbiljno on uticao na svoje učenike među posadom da su, najzad, oni kao celina otišli kapetanu i rekli mu da ako Gavrilo bude uklonjen sa broda, nijedan čovek od njih neće ostati. Zato je on bio prinuđen da napusti svoj plan. Oni ne bi dopustili ni da Gavrilo bude na ma koji način zlostavljan, pa ma šta on govorio ili radio, i tako to ispade da je Gavrilo imao potpunu slobodu na brodu. Posledica svega toga bila je ta da je arhanđeo malo ili nimalo fermao kapetana i oficire; a otkako je izbila zaraza, on se osili više nego ikad objavljujući da je taj pomor, kako je on to zvao, došao jedino po njegovom naređenju i da će ga on zaustaviti samo kad njemu bude volja. Mornari, većinom sve sami bednici, previjali su se pred njim, a neki čak i puzili; izvršujući njegovo naređenje, oni su ponekad odavali počast njemu lično, kao kakvom bogu. Takve stvari mogu izgledati neverovatne, ali ma koliko bile čudne, one su istinite. A istorija fanatika nije ni upola tako čudna

po tome što fanatik sam sebe bezmerno obmanjuje koliko po onoj fanatikovoj bezmernoj moći da obmanjuje i zaluđuje toliko drugih. Ali vreme je da se vratimo *Pikvodu*.

– Ne bojim se ja tvoje zaraze, čoveče – reče Ahab sa ograde kapetanu Mejhjuu, koji je stojao na krmi svoga čamca. – Dođi na brod!

Ali sad Gavrilo skoči na noge.

– Pomisli, pomisli na groznice, žute i žučne! Čuvaj se strašne more!

– Gavrilo! Gavrilo! – viknu kapetan Mejhju. – Ti moraš ili… – ali toga trenutka jedan silan val odbaci čamac od nas i njegova buka zagluši svaki razgovor.

– Jesi li video Beloga Kita? – upita Ahab kad se čamac vrati nazad.

– Pomisli, pomisli na svoj kitolovni čamac, razbijen i potopljen! Čuvaj se užasnoga repa!

– Kažem ti opet, Gavrilo, da…

Ali opet čamac grunu od nas kao da ga zlodusi vuku. Ništa ne bi rečeno za nekoliko trenutaka dok jedan niz buntovnih valova ne progrme pored nas, koji po onim povremenim ćudljivostima mora stadoše da kotrljaju brod, a ne da ga dižu. Za to vreme je obešena ulješurina glava luparala veoma jako tamo-amo, i Gavrila videše kako je posmatra sa mnogo više bojažljivosti nego što to priliči njegovoj arhanđeoskoj prirodi.

Kad se taj međučin svrši, kapetan Mejhju poče jednu mračnu priču o Mobi Diku; mada ne bez čestih prekida od strane Gavrila, čim bi se njegovo ime pomenulo, i ludoga mora koje je, izgleda, bilo u savezu s njim.

Kako se iz kapetanovih reči videlo, *Džeroboam* nije bio odavno napustio zavičaj kad je u razgovoru sa jednom kitaricom njegovo ljudstvo pouzdano saznalo o postojanju Mobi Dika i o pustoši što ju je on pravio. Žudno gutajući te vesti, Gavrilo svečano opomenu kapetana da ne napada Beloga Kita u slučaju da to čudovište bude viđeno, objavljujući u svom blebetavom ludilu da Beli Kit nije ništa manje do otelotvoreni bog drhtavaca, a drhtavci priznaju Sveto pismo. Ali kada, godinu ili dve posle

toga, Mobi Dik bi lepo zapažen sa osmatračnice na jarbolu, Mejsi, potkapetan, planu željom da se sukobi s njim; a pošto ni sam kapetan nije bio protiv da ga pusti da se ogleda u toj prilici, kraj svih arhanđelovih opomena i grdnji, Mejsi uspe da nagovori pet ljudi da budu posada njegovog čamca. S njima je on odgurao od broda, i posle mnogog i zamornog veslanja i mnogih opasnih, bezuspešnih naleta, on najzad uspe da u kita pričvrsti jedno gvožđe. Za to vreme Gavrilo, popevši se na osmatračnicu glavnoga jarbola, beše isturio jednu ruku sa ludačkim pokretom i urlao i dalje proročanstva o skoroj kazni nad napadačima što obesvećuju njegovo božanstvo. I tako, dok je Mejsi, oficir, stajao uspravno na pramcu svoga čamca i sa svom nezadrživom energijom svoje rase davao oduške u besnim povicima na kita, i pokušavao da dobije zgodnu priliku za svoje koplje koje je držao u ravnoteži, gle, jedna široka bela senka se diže iz mora svojim brzim lepezastim pokretom privremeno oduzimajući dah iz tela veslača. Narednog trenutka nesrećni oficir, tako pun besnoga života, celim telom bi zviznut u vazduh i pošto načini jedan dugačak luk pri svom silaženju, pade u more na daljinu od oko pedeset jardi. Ni cepčica na čamcu ne bi povređena, niti i jednom jedinom veslaču pade dlaka s glave; ali oficir potonu zanavek.

Dobro je umetnuti ovde da od kobnih nesrećnih slučajeva u ribolovu na ulješure, ova je vrsta možda češća nego ma koja druga. Ponekad ništa nije povređeno sem čoveka koji je na taj način uništen; češće se događa da je udarcem bačen u vazduh pramac ili bočna daska, na kojoj sedi vođa čamca, istrgnuta sa njenog mesta i da ide za telom u vodu. Ali najčudnija od svega je ta okolnost što u dosta prilika, a ne samo u jednoj, kad je telo pronađeno, na njemu nije mogao da se pozna nikakav znak ozlede, a čovek je bio ukočen i mrtav.

Celu ovu nesreću vikom pratiše sa broda, kao i ono padanje Mejsijeve prilike. Dižući zaglušnu dreku: „Bočica! Bočica!“, Gavrilo pozva prestravljenu posadu da dalje ne ide u lov na toga kita. Usled ovog užasnog događaja arhanđeo postade samo još uticajniji čovek; njegovi lakoverni učenici su verovali da je on naročito unapred najavio to, mesto da kaže i da tako slučajno pogodi jednu od oznaka na široko obeleženoj meti. On postade jedan neizreciv užas na brodu.

Pošto Mejhju završi svoju priču, Ahab mu stade postavljati takva pitanja da se stran kapetan ne mogade uzdržati a da ne upita da li on namerava da goni Beloga Kita ako bi mu se prilika ukazala. Na to Ahab odgovori:

– Svakako.

Odmah na to Gavrilo opet skoči na noge gledajući u starca, pa žestoko uzviknu sa prstom uperenim nadole:

– Seti se, seti se bogohulnika – mrtva i dole tamo! Čuvaj se da ne završiš kao onaj bogohulnik!

Ahab se ravnodušno okrete u stranu. Onda reče Mejhjuu:

– Kapetane, ja sam se sad baš setio svoje torbe s pismima. Tamo je jedno pismo za jednoga od tvojih oficira, ako se ne varam. Starbak, pregledaj kesu!

Svaka kitarica prima popriličan broj pisama za razne brodove čija predaja licima kojima su mogla biti adresovana zavisi od pukog slučaja da li će ih sresti na četiri okeana. I tako većina pisama nikad ne stigne na svoje opredeljenje, a mnoga budu primljena kad im je već dve ili tri i više godina.

Ubrzo se Starbak vrati sa jednim pismom u ruci. Ono je bilo sve izgužvano, vlažno, i pokriveno nekom tamnom pegavom zelenom buđi zbog toga što je držano u mračnoj pregradi u kabini. Za takvo pismo slobodno bi i sama smrt mogla da bude raznosač.

– Zar ne možeš to da pročitaš? Daj mi ga ovamo, čoveče! Zbilja, zbilja, ovo je neko nejasno škrabanje… šta li je ovo?

Dok je on to proučavao, Starbak dograbi jednu dugačku motku od ašova za sečenje i svojim nožem lagano zaseče kraj, da umetne pismo tamo, i da ga na taj način preda u čamac a da ovaj ne mora da priđe bliže brodu.

Za to vreme Ahab, držeći pismo, promrmlja:

– G. Har… Da, g. Hari… (tanak neki ženski rukopis… kladio bih se da je to žena toga čoveka). Zbilja, g. Hari Mejsi, brod *Džeroboam*; pa to je, vidiš, Mejsi, a on je poginuo!

– Jadni čovek! Jadni čovek! I to od njegove žene! – uzdahnu Mejhju. – Nego, dajte mi ga ovamo.

– A ne, čuvaj ga ti sam! – viknu Gavrilo Ahabu – i ti ćeš

sam uskoro tim putem.

– Prokletstvo te zadavilo dabogda! – viknu Ahab. – Kapetane Mejhju, stanite tu sad da ga primite.

Uzevši kobno pismo iz Starbakovih ruku, on ga zabi u zarez na motku i pruži ga preko broda prema čamcu. Ali dok je on to radio, veslači, kao što se moglo očekivati, odbiše da veslaju; čamac gurnu malo prema brodskoj krmi, tako da, kao po nekoj mađiji, pismo odjednom dođe uporedo sa Gavrilovom pohlepnom rukom. On ga zgrabi za tren, uze čamački nož, nabode pismo na njega, pa ga tako ojačana vrati natrag na brod. Ono pade kraj Ahabovih nogu. Tada Gavrilo viknu na svoje drugove da zapnu veslima i na taj se način buntovnički čamac brzo odbi od *Pikvoda*.

Kako su posle ovog međučina mornari nastavili svoj posao na kitovom kaputu, mnoge čudne stvari su nagoveštavane u vezi sa ovim mučnim događajem.

SEDAMDESET DRUGA GLAVA
MAJMUNSKI KONOPAC

U bučnom poslu oko kita, u isecanju i spremanju, ima među poslugom mnogo trčanja natrag i napred. Čas se ljudi traže ovde, a čas opet tamo. Nema stojanja ni na jednom mestu, jer u jedno isto vreme svaka stvar ima svuda da se svrši. Umnogome je isto to i sa onim koji želi da opiše ovaj prizor. Mi moramo poći malo natrag. Pomenuto je da je pri prvome proboju u kitova leđa kuka za salo uvučena u prvobitnu rupu koju su ašovima prosekli oficiri. Ali kako se tako glomazna i teška masa kao što je sama kuka pričvrsti u toj rupi? Nju je metnuo tamo moj pobratim Kvikveg, čija je naročita dužnost kao harpunera bila da siđe na leđa onog čudovišta u naročitoj nameri koja je gore pomenuta. Ali u mnogo slučajeva prilike zahtevaju da harpuner ostane na kitu dok se ceo posao sečenja i guljenja ne svrši. Kit, da napomenemo, leži gotovo ceo potopljen u vodi, izuzevši neposredne delove na kojima se radi. I tako, tamo dole, nekakvih deset stopa ispod ravni palube, jadni harpuner posrće tamo-amo, pola na kitu, a pola u vodi, dok se ogromna masa obrće ispod njega kao mlin pokretan nogama. U prilici o kojoj je reč, Kvikveg se pojavio u gorštačkom kostimu – košulja i čarape – u kome je, bar za moje oči, on izgledao neobično dobro. Niko drugi nije imao bolju priliku da ga posmatra, kao što će se sad videti.

Pošto sam ja bio čovek sa ljudožderova pramca, tj. ličnost

koja je veslala pramačkim veslom u njegovom čamcu (drugo veslo spreda), moja vesela dužnost bila je da pazim na njega dok on tamo čeprka i brlja po leđima lipsala kita. Videli ste italijanske dečake sa orguljama kako drže na dugačkom konopcu jednog majmuna koji igra. Isto tako sam ja sa brodskog strmog boka držao Kvikvega dole u moru na konopcu, koji se u ribarstvu tehnički zove „majmunski konopac“, a koji je zakačen za jedan jak pojas od šatorskog platna opasan oko njegova struka.

To je bio jedan smešno opasan posao za nas obojicu.

Jer pre nego što pođemo dalje, moram reći da je „majmunski konopac“, bio učvršćen na oba kraja; čvrsto za Kvikvegov široki pojas od šatorskog platna i čvrsto za moj uzani kožni pojas. Tako da smo, tim bolje ili tim gore, nas dvojica bili za izvesno vreme venčani; ako bi siroti Kvikveg potonuo zanavek, običaji i čast bi zahtevali da on, mesto da se konopac preseče, ima da me povuče dole svojim tragom. I tako nas je jedna izdužena sijamska veza sjedinjavala. Kvikveg je bio moj rođeni sraščeni brat blizanac; niti sam pak ja mogao ma na koji način da se oslobodim gadne opasnosti kojoj me je kudeljna veza izlagala.

Ja sam tako ozbiljno i natprirodno shvatio svoj položaj tada da mi je, dok sam oštro pratio njegove pokrete, izgledalo da jasno opažam da je moja sopstvena ličnost bila ubačena u neko akcionarsko društvo od dva akcionara, da je moja slobodna volja dobila smrtni udarac i da me tuđa pogreška ili nesreća mogu nevina baciti u nezasluženu propast i smrt. Odatle sam video da je ovde neka vrsta međuvlade u proviđenju; jer je nemoguće da je njegova nepristrasna pravičnost mogla ikad da ozakoni takvu grubu nepravdu. Razmišljajući još i dalje, dok sam ga vadio ovda-onda iz onog prostora između kita i broda, gde mu je pretila opasnost da bude zgnječen, razmišljajući i dalje, kažem, video sam da je ovaj moj položaj tačno položaj svakog smrtnika koji diše; samo u većini slučajeva on, na jedan ili drugi način, ima ovu sijamsku vezu sa većinom drugih smrtnika. Ako se vaš bankar sruši, vi padate; ako vam vaš apotekar mesto leka pogrešno pošalje otrov u vašim pilulama, vi umrete. Istina, vi ćete reći da možda možete preteranom opreznošću izbeći ovakve i mnoge druge nesrećne slučajeve u životu. Ali ma koliko da sam

ja oprezno rukovao Kvikvegovim „majmunskim konopcem“, ponekad bi ga on tako cimnuo da zamalo nisam skliznuo sa brodske ivice. Niti sam ja pak mogao zaboraviti da, ma šta radio, rukujem samo jednim krajem njegovim.[205]

Nagovestio sam već da sam ja često izvlačio jadnoga Kvikvega između kita i broda, gde bi on slučajno upao zbog neprekidnog valjanja i klaćenja i jednog i drugog. Ali u toj stešnjenosti to nije bila jedina strahovita opasnost kojoj je on bio izložen. Neuplašene pokoljem koji je nad njima vršen tokom noći, ajkule – sad ponovo i još smelije namamljene ranije zaustavljenom krvi koja je sad počela da šiba iz leša – ta pomamna stvorenja u rojevima ga okružiše kao pčele u košnici.

I usred tih ajkula se nalazio Kvikveg; i on ih je često odgurivao u stranu svojim nogama, koje su posrtale. Jedna stvar sasvim neverovatna, ali kad je privučena takvim jednim plenom kao što je lipsali kit, ajkula, koja inače jede raznovrsno meso, retko hoće da takne čoveka.

Ipak, može se slobodno poverovati da dok su one tako kao gavrani navalile na paštetu, pametno je pomisliti da ih se treba dobro čuvati. Prema tome, sem „majmunskog konopca“ kojim sam ja ovda-onda odmicao jadnog momka od suviše bliskih čeljusti kakve ajkule koja je izgledala naročito divljačna, on je još na jedan način bio zaštićen. Obešeni o bok na jednu skelu, Taštego i Dagu su stalno izmahivali preko njegove glave jednim parom oštrih kitolovnih ašova, kojima su pobili toliko ajkula koliko god su mogli da domaše. Taj je njihov postupak bio, sigurno, sasvim nesebičan i dobronameran. Ja pretpostavljam da su oni želeli Kvikvegu najveću sreću, ali u svojoj žurnoj revnosti da mu pomognu i zbog okolnosti što su i on i ajkule ponekad bili poluskriveni u vodi zamućenoj krvlju, ovi bi njihovi neoprezni ašovi bliže prišli da otfikare Kvikvegovu nogu nego ajkulin rep. Ali jadni Kvikveg, ja pretpostavljam, naprežući se i dašćući dole uz onu gvozdenu veliku kuku – jadni se Kvikveg, ja pretpostavljam, samo molio svome Jodžu, i predavao svoj život u ruke svojih bogova.

Dobro, dobro, dragi moj druže i brate blizanče, mislio sam ja kad sam vukao k sebi ili labavio konopac pri svakom nadimanju mora, šta sve to mari, na kraju krajeva? Zar ti nisi

dragocena slika svakoga od nas i svih nas ljudi u ovom kitolovnom svetu? Taj nemerljivi okean nad kojim ti dahćeš jeste život; ove ajkule, tvoji neprijatelji; ovi ašovi, tvoji prijatelji; i u kakvom si ti gadnom škripcu i mučnoj opasnosti između ajkula i ašova, jadni mladiću.

Ali samo hrabro! Ima podosta veselosti ostavljene za tebe, Kvikveg. Jer sad kad, modrih usana i zakrvavljenih očiju, iscrpljeni divljak najzad puzi uz lance i preko brodskog boka staje na palubu, a sa njega kaplje sa svih strana i on i nehotice drhti, poslužitelj se približava i sa jednim dobronamernim i utešnim pogledom pruža mu – šta? Malo topla konjaka? Ne! Pruža mu o, gospode, pruža mu jednu šolju mlakog đumbira i vode!

– Đumbir? Je l' ja to osećam đumbir? – sumnjičeći upita Stab prilazeći bliže. – Da, ovo mora da je đumbir – piljeći u još netaknutu šolju. A zatim, na tren stojeći u neverici, on mirno odšeta prema iznenađenom poslužitelju, govoreći lagano: – Đumbir? Đumbir? A da li biste bili tako dobri da mi kažete, gospodine Valjušče, u čemu je vrednost đumbira? Da nije đumbir neka vrsta goriva, koju vi, Valjušče, upotrebljavate da potpalite vatru u ovom ljudožderu što drhti? Đumbir!… Šta je, dođavola, đumbir?… Morski ugalj?… Drvo za ogrev?… Luciferovo palidrvce?… Trud?… Topovski barut?… Šta li je, dođavola, đumbir, kažem, te vi nudite ovu šolju našem jadnom Kvikvegu ovde? Ovuda se nekako šunja nekakav pokret kakvog apstinentskog društva u celome ovome poslu – on odjednom dodade približavajući se sad Starbaku, koji je baš nailazio spreda.

– Hoćete li samo da pogledate u ovaj bućkuriš, gospodine Starbak? Pomirišite samo, molim vas. – A onda, posmatrajući oficirovo lice, on dodade: – Poslužitelj je, gospodine Starbak, imao smelosti da ponudi ovaj kalomel i ovu jalapu[206] Kvikvegu, ovome ovde, koji je ovog trenutka došao sa kita! Je li poslužitelj apotekar, gospodine? I smem li ja upitati i je li to ta „travarica" kojom on uduvava natrag život u poluudavljena čoveka?

– Ne bih rekao – reče Starbak – ovo je dosta bedna stvar.

– Zbilja, poslužitelju – viknu Stab – naučićemo mi vas kako se prave lekovi za jednog harpunera! Nikakve vaše apotekarske

medicine ovde! Vi biste hteli da nas potrujete? Je li? Vi ste pokupili naše polise osiguranja života pa želite da nas pobijete, pa posle da strpate novac u džep.

– Nisam to ja – viknu Valjušak – to je tetka Milosrdnica donela ovaj đumbir na brod; i naredila mi da nikad harpunerima ne dajem nikakva alkoholna pića, samo ovaj salep – tako ga je ona zvala.

– Salep! Đumbirski nevaljalče! Nosi to, pa odmah da si trčao do ormana i doneo nešto bolje! Ja mislim da ne grešim, gospodine Starbak? Tako je kapetan naredio – grog za harpunera na kitu.

– Dosta! – odgovori Starbak. – Samo ga nemojte opet dlanom, već…

– O, ja nikad ne povredim kad udarim, sem kad udarim kakvog kita ili tako nešto; a ovaj prijatelj je prava lasica. Šta ono htedoste da kažete, gospodine?

– Samo ovo: siđite dole s njim, pa uzmite šta vam je volja.

Kad se Stab opet pojavio, došao je sa jednom tamnom pljoskom u jednoj ruci i sa kao nekom kutijom za čaj u drugoj. U pljoski je bilo neko jako alkoholno piće i ona je pružena Kvikvegu; kutija je bila poklon tetka Milosrdnice, i velikodušno je data valovima.

SEDAMDESET TREĆA GLAVA
STAB I FLASK UBIJAJU JEDNOG PRAVOG KITA, A ONDA VODE RAZGOVOR NAD NJIM

Ne smemo zaboraviti da smo za sve ovo vreme imali ogromnu ulješurinu glavu obešenu o *Pikvodov* bok. Ali mi je moramo ostaviti tamo da i dalje visi neko vreme dok ne uzmognemo ugrabiti priliku da se njome pozabavimo. Jer zasad su preče druge stvari i najbolje što bismo mogli uraditi za tu glavu u ovom trenutku jeste da molimo boga da čekrci izdrže.

I tako, cele prošle noći i prepodneva *Pikvod* je postepeno odmicao u more, koje je ovde-onde svojim mrljama od žutoga planktona davalo neobične znake blizine pravih kitova, jedne vrste levijatana za koju je malo njih pretpostavljalo da se u ovo naročito vreme nalazi ma gde ovde blizu. I mada je sva posada obično mrzela da hvata ta niža stvorenja; i mada *Pikvod* nije nikako bio određen da krstari za njima; i mada je on prošao pored mnogo njih blizu Krozeta a nije spustio ni jedan jedini čamac – evo sad, kad je jedna ulješura bila doneta uz brod i obezglavljena, bi objavljeno, na čuđenje svih, da se jedan pravi kit mora uhvatiti toga dana, ako se za to pruži prilika.

A na to se nije dugo čekalo. Visoki mlazevi su zapaženi pod vetrom i dva čamca, Stabov i Flaskov, bili su spušteni za gonjenje. Veslajući sve dalje i dalje, oni najzad postaše

nevidljivi za ljude sa jarbolskih osmatračnica. Ali odjednom u daljini oni spaziše veliku gomilu uzburkane bele vode i uskoro posle toga dođoše novosti odozgo da je jedan čamac zakačen za kita, a možda i oba. Prođe neko vreme i čamci su se mogli jasno videti kako ih zakačeni kit vuče za sobom pravo ka brodu. Čudovište dođe tako blizu korita da je u početku izgledalo da mu sprema neko zlo, ali odjednom, otišavši dole u vrtlog, na sedam hvati od broda, ono potpuno iščeze iz vida kao da se zagnjurilo ispod kobilice.

– Seci! Seci! – bio je povik sa broda ka čamcima, koji su za trenutak izgledali kao da će svakog časa biti strahovito tresnuti o brodski bok.

Ali imajući još mnogo konopca u burićima, a i pošto se kit nije gnjurao u dubinu mnogo brzo, oni izbaciše silne konope i u isto vreme zaveslaše iz sve snage tako da izmaknu ispred broda. Za nekoliko minuta borba je bila veoma kritična. Dok su oni stalno popuštali zategnuti konopac u jednome pravcu i dalje zapinjali veslima u drugom, suprotno naprezanje pretilo je da ih odvuče dole. Ali oni su gledali da dobiju samo nekoliko stopa prednosti, neprestano su zapinjali dok je nisu dobili. Kad se odjednom oseti kako brzo drhtanje kao munja prolazi duž kobilice, kad se zategnuti konopac grebući ispod broda odjednom pojavi na vidiku ispred pramca, pucajući i dršćući i tako bacajući daleko kapljice da su one padale kao komadići polomljenog stakla na vodu, i kit ozdo isto tako izbi na vidik, i čamci još jednom postadoše slobodni da mogu bežati. Ali iznureni kit uspori i slepo menjajući pravac, obiđe oko brodske krme vukući ona dva čamca za sobom tako da su oni opisali potpun krug.

Za to vreme oni su sve više i više teglili svoje konopce dok ne dođoše sasvim uz njegove bokove sa obeju strana, te je Stab odgovarao Flasku kopljem na koplje. Tako se borba vodila sve oko *Pikvoda* dok, odjednom, velika množina ajkula koje su ranije plivale oko ulješurina tela ne jurnuše na svežu krv koja se proli, žedno je pijući pri svakom novom mlazu, kao što su žedni Izraelićani to radili na tek otvorenim izvorima koji su tekli iz razbijene stene.

Najzad njegov mlaz postade gust i sa strahovitim valjanjem

i bljuvanjem kit se preturi na leđa kao leš.

Dok su dvojica vođa čamaca bili zauzeti oko pričvršćivanja konopaca za njegova repna peraja i u drugom pogledu pripremali masu da bude gotova za prevlačenje, među njima započe mali razgovor.

– Pitam se ja šta li to hoće čiča sa ovom grudvetinom trule slanine – reče Stab, ne bez izvesnog gađenja pri pomisli da ima posla sa jednim tako prostačkim levijatanom.

– Šta hoće s njom? – reče Flask smotavajući nešto rezervnog konopca u pramac na čamcu. – Zar nikad niste čuli da brod koji makar jednom ima ulješurinu glavu obešenu s desne strane, a u isto vreme glavu pravoga kita s leve strane, zar nikad niste čuli, Stabe, da se takav brod nikad više ne može preturiti?

– A što ne može?

– Ne znam, ali sam čuo kako onaj gambin[207] duh, Fedala, tako priča, a izgleda da on zna sve o brodskim mađijama. Ali ja ponekad mislim da će on omađijati brod tako da najzad neće dobro da ispadne. Ja nekako ne mirišem baš mnogo tog prikana, Stabe. Zar niste, Stabe, nikad primetili kako je onaj njegov očnjak takav kao da je izrezan za zmijsku glavu?

– Udavio se, dabogda! Ja ga nikad i ne gledam. Ali ako kadgod uvrebam priliku u nekoj mračnoj noći, a on se nađe baš uz samu ogradu, a ne bude nikog drugog tu… Pogledaj dole, Flask… – I on pokaza na more jednim naročitim pokretom obema rukama. – Zbilja hoću, Flask! Ja smatram toga Fedalu kao da je neki prerušeni sotona. Veruješ li ti u onu budalastu priču da je on prokrijumčaren na brod? On je sotona, kažem ti ja. A što ne vidiš njegov rep, to je otuda što ga on zavrne da se ne vidi; ja mislim da ga on drži smotana u džepu. Neka ide bestraga! Kad samo pomislim kako on stalno traži kučine da ih nabije u vrhove svojih čizama.

– On spava u čizmama, zar ne? On nije ni dobio ljuljašku za spavanje; ali ja sam ga video noću kako leži na zamotuljcima jarbolskih konopaca.

– To je sigurno zbog onog njegovog prokletog repa; on ga, vidiš, smota u rupu u sredini konopaca.

– Ama šta li to čiča ima toliko s njim?

– Udešava neku trampu ili neki pazar, ja bar tako mislim.

– Pazar? A kakav?

– Pa eto, vidiš da je čiči mnogo stalo do onog Belog Kita, a onaj sotona tamo pokušava nekako da mu se dodvori i da ga dovede dotle da mu smota njegov srebrni sat, ili dušu, ili tako nešto, a onda će mu predati Mobi Dika.

– Pih! Vi, Stabe, odoste bestraga! Kako može Fedala da uradi tako nešto?

– Ne znam, Flask, ali ovaj sotona je neobičan momak, pa još i pokvarenjak, kažem ti ja. Eto, kažu, kako je on jednom nabasao na stari admiralski brod, šibajući svojim repom unaokolo sotonski lako i gospodski i pitajući da li je stari gazda kod kuće. E pa, eto, on je bio kod kuće i pitao sotonu šta hoće. Sotona priskoči, tresnu kopitima, pa reče: „Hoću Džona.“ „A šta će vam?“, kaže stari gazda. „A šta se to vas tiče?“, kaže sotona pobesnevši. „Hoću da se poslužim njime.“ „Uzmite ga“, kaže gazda i, tako mi gospoda, Flask, ako ovaj sotona nije dao Džonu azijsku koleru pre nego što je svršio s njim, ja ću da pojedem ovoga kita u jednom zalogaju. Nego, da požurimo mi. Zar vi tamo niste već svi gotovi? Dobro onda, veslajte napred, i deder da namestimo kita sa strane.

– Ja mislim da se sećam neke takve priče kao što je vi sad ispričaste – reče Flask kad najzad dva čamca stadoše lagano da odmiču napred sa svojim teretom prema brodu – ali ne mogu da se setim gde.

– Ona tri Španca? Doživljaji ona tri zlikovca Soladosa? Jesi li ti to čitao tamo, Flask? Pogađam da jesi.

– Nisam. Nikad nisam video takvu neku knjigu, mada sam čuo o njoj. Nego, recite vi meni sad, Stabe, pretpostavljate li vi da je taj sotona o kome ste maločas govorili, da je on ovaj isti za koga vi kažete da je sad na *Pikvodu*?

– Jesam li ja onaj isti čovek koji je pomogao da se ubije ovaj kit? Zar sotona ne živi večito? Ko je ikad čuo da je sotona umro? Jesi li kadgod video nekog sveštenika da nosi crninu za sotonom? A kad đavo ima kalauz da uđe u admiralovu kabinu, zar ti ne misliš da se on može provući i kroz rupu izlivnika na ogradi? Kaži mi to, Flask.

– Koliko mislite da Fedala ima godina, Stabe?

– Vidiš li ovaj glavni jarbol tamo? – i pokaza rukom na brod. – E pa, eto, to ti je cifra jedan, a sad uzmi sve obruče iz *Pikvodovog* magacina pa ih naniži uzduž u jedan red sa tim jarbolom, kao nule, vidiš; e pa, eto, to bi počelo da predstavlja Fedaline godine. A svi bačvari na svetu ne bi mogli da dadu dovoljno obruča da predstave dovoljno nula.

– Nego, slušajte, Stabe, meni se učinilo da ste se vi pomalo prsili maločas kako nameravate da gurnete Fedalu u more, ako vam se ukaže zgodna prilika. Ali ako je on star koliko iznose svi oni vaši obruči, i ako ima da živi večito, kakve je vajde da ga čovek zvizne s broda? To vi meni kažite!

– Da ga čovek bar dobro zagnjuri u vodu.

– Znam, ali on će da izmili natrag.

– Zagnjuriti ga opet i držati ga zagnjurena pod vodom.

– Ali pretpostavimo da njemu dune u glavu da on vas zagnjuri, a onda… jeste, i da vas utopi… Šta onda?

– Voleo bih da ga vidim da to pokuša; dao bih mu ja takav par modrica pod oči da se ne bi usudio da opet pokaže svoje lice u admiralovoj kabini još za dugo vremena, a kamoli dole na donjoj palubi, gde on i živi, i ovuda na gornjim palubama, gde on gamiže tako mnogo. Nek ide sotona bestraga, Flask! I tako ti misliš da se ja plašim sotone. Ko se plaši njega, sem starog gazde, koji nije smeo da ga zgrabi pa da mu udari gvozdene narukvice kao što je zaslužio, već ga pušta da se šunja ovuda i odvodi ljude pa traži ucenu; ucenjuje svet; jest, a potpisao je i jednu obavezu s njim da će sav taj svet koji đavo bude odveo radi ucene on ispeći na roštilju za njega? I to mi je neki gazda!

– Zar vi mislite da Fedala ima nameru da ukrade kapetana Ahaba?

– Zar ja to mislim?… Saznaćeš to uskoro, Flask. Ali ja ću sad dobro da pripazim na njega i ako primetim da se razvija nešto veoma sumnjivo, ja ću ga lepo zgrabiti za zatiljak pa reći… „Slušaj ti, Belzebube, ti to nećeš uraditi.“ A ako on bude digao ma kakvu graju, tako mi boga, ja ću sunuti rukom u njegov džep za njegov rep, staviću ga na vitao i tako ću ga zavrnuti i izdići da će mu rep biti potkušen sve do panja, vidiš. A onda, ja sigurno

pogađam, kad on vidi da je potkušen na tako gadan način, otpuzaće bez tog bednog zadovoljstva da oseća svoj rep među nogama.

– A šta ćete raditi s repom, Stabe?

– Šta ću raditi s repom? Prodaću ga kao volovsku žilu kad stignemo kući… šta bih drugo?

– A da li vi zbilja mislite to što kažete i što ste kazivali jednako usput, Stabe?

– Mislio, ne mislio, eto nas kod broda.

Čamcima je tu doviknuto da vežu kita s leve strane broda, gde su lanci za repno peraje i druge potrebe već bili pripremljeni da ga pričvrste.

– Zar vam ja nisam rekao ovo? – reče Flask. – Da, skoro ćete videti kako je glava ovoga pravoga kita na suprotnoj strani glave one ulješure.

U svoje vreme Flaskovo kazivanje se pokaza tačnim. Kao i ranije, *Pikvod* se strmo naginjao prema ulješurinoj glavi, a sad, protivdejstvom obeju glava, kobilica mu osta u ravnoteži, mada je bio jako napregnut, kao što i sami možete misliti. Tako isto, kad vi s jednog boka obesite Lokovu[208] glavu, vi se nekako nagnete da tu stranu; ali ako sad s drugog boka obesite Kantovu,[209] vi se opet uspravite; ali ste ipak u nezgodnom položaju. Tako izvesne glave zauvek izgledaju kao neki ovako nakićen brod. O, vi budale!

Bacite s broda sve te gromovite glave, pa ćete onda ploviti lako i pravilno.

Da se uredi telo jednog pravoga kita kad je on već stavljen duž broda, obično se izvode iste prethodne radnje kao u slučaju ulješure. Samo, u drugom slučaju glava se cela odseče, a u prvom usne i jezik se zasebno odrežu i dignu na palubu sa svom onom dobro poznatom crnom kosti što je zakačena uz onaj deo što se zove kruna. Ali ništa tako nije bilo učinjeno u sadanjem slučaju. Lešine oba kita visile su pozadi broda; i glavama natovareni brod nije malo ličio na mazgu što vuče pretovarene kotarice.

Za to vreme Fedala je mirno posmatrao glavu pravoga kita i

stalno zagledao čas duboke brazde na njoj, čas linije na svojoj sopstvenoj šaci. I Ahab se slučajno našao da stoji tako da je Pars bio u njegovoj senci. Međutim, da je Pars bacao i najmanju senku, ona bi samo izgledala da se spaja s njom i da produžuje Ahabovu senku. Za to vreme mornari su i dalje zapinjali na poslu a njihova laplantska shvatanja su se širila među njima u vezi sa svim ovim stvarima što su se dešavale.

SEDAMDESET ČETVRTA GLAVA
ULJEŠURINA GLAVA
– UPOREDNO POSMATRANJE

Eto, tu su sad dva velika kita čije glave leže zajedno; hajde da ih spojimo i da i svoju prislonimo.

U velikom redu folio-levijatana, ulješura i pravi kit su daleko najznačajniji. To su jedini kitovi koje čovek redovno lovi. Za Nantakećanina oni predstavljaju dve krajnosti od svih poznatih raznih vrsta kitova. Kako se spoljna razlika među njima uglavnom zapaža na njihovim glavama; kako je glava svakoga od njih obešena ovoga trenutka o *Pikvodov* bok i kako možemo slobodno da idemo od jedne do druge time što ćemo prosto koraknuti palubom: – gde ćete, to bih rad bio da znam, naći zgodniju priliku da izučavate praktičnu cetologiju, ako ne ovde?

Na prvom mestu pada vam u oči velika suprotnost između ovih glava. Obe su dovoljno masivne, ali na ulješurinoj glavi ima neke matematičke simetrije koja bedno nedostaje na glavi pravoga kita. Više karaktera ima na ulješurinoj glavi. Kao što vidite, vi joj nehotice priznajete ogromno prvenstvo u pogledu dostojanstva koje se svuda vidi. U ovome primeru to je prvenstvo naročito povećano prosedom bojom ulješurine glave na vrhu, koja pokazuje duboku starost i veliko iskustvo. Kratko rečeno, ona je ono što ribari tehnički zovu „sedoglavi kit“.

Hajde sad da zabeležimo šta je ponajmanje različito na ovim

glavama – naime, dva najvažnija organa, oko i uvo. Daleko nazad sa strane glave i nisko dole blizu ugla dveju kitovih vilica, ako pažljivo potražite, najzad ćete videti jedno oko bez trepavica za koje biste pomislili da je oko kakvog mladog ždrebeta, tako je ono nesrazmerno malo prema veličini glave.

A zbog posebnog bočnog položaja kitovih očiju, jasno je da on nikad ne može da vidi jedan predmet koji je tačno pred njim, kao što ne može da vidi ni predmet tačno pozadi. Jednom rečju, položaj kitovih očiju odgovara položaju čovekovih ušiju. Možete i sami zamisliti kako bi bilo s vama kad biste vi bočno gledali predmete na svoje uši. Našli biste tada da možete videti napred samo za nekih trideset stepeni od prave bočne linije vida i još tridesetak stepeni nazad. Ako bi vaš najogorčeniji neprijatelj išao pravo na vas sa isukanim mačem usred bela dana, vi ga ne biste mogli videti ne više nego kao kad bismo vam se mi prikradali otpozadi. Jednom rečju, vi biste imali dvoja leđa, da tako kažem, ali u isto vreme i dva lica (bočna lica), jer što čini lice čovekovo – šta ga zbilja čini, ako ne njegove oči?

Sem toga, dok su kod većine drugih životinja kojih se sad mogu setiti oči tako postavljene da neprimetno spajaju svoje vidne utiske tako da stvaraju jednu sliku u mozgu, a ne dve, poseban položaj kitovih očiju, koje su zbilja razdvojene, kao što i jesu, sa podosta kubnih stopa čvrste glave koja se diže među njima kao kakva velika planina što razdvaja dva jezera u dolinama, to zbilja mora potpuno da razdvoji utiske koje posebice daje svaki nezavisni organ. Kit zbog toga mora da vidi jasnu sliku s jedne strane i jasnu sliku s druge strane, dok sve između njih mora za njega biti duboka tmina i ništavilo. Za čoveka se zbilja može reći da gleda na svet iz jedne stražare na dva združena okna kao prozor. Ali kod kita su ova dva okna zasebno umetnuta, te čine dva zasebna prozora, ali koji gadno smanjuju vid. O ovoj naročitoj osobini kitovih očiju mora se uvek voditi računa u ribarstvu, a i čitalac mora toga da se seti u nekim narednim prizorima.

Jedno čudnovato i veoma zagonetno pitanje moglo bi se postaviti u vezi sa ovakvim gledanjem, koliko se to odnosi na levijatana. Ali ja se moram zadovoljiti samo jednim nagoveštajem. Dok su čovekove oči otvorene na svetlosti, samo

viđenje je nenamerno, to jest čovek ne može drukčije do da mehanički vidi sve predmete koji su pred njim. Pa ipak, svakome iskustvo pokazuje da, mada čovek može jednim pogledom da obuhvati mnogo stvari, njemu je potpuno nemoguće da pažljivo i potpuno ispituje ma koje dve stvari – ma koliko velike ili ma koliko male – u jednom i istom trenutku vremena, bez obzira na to da li su one jedna pored druge i dodiruju li jedna drugu. Ali ako vi sad dođete pa razdvojite ta dva predmeta i okružite svaki od njih krugom dubokog mraka, onda, da biste videli jedan od njih tako da se vaša svest pozabavi njime, drugi će biti potpuno isključen iz vaše svesti toga trenutka. Kako li je onda u tom pogledu s kitom? Istina, oba njegova oka sama po sebi moraju jednovremeno da rade; ali je li njegov mozak toliko prijemčiviji, sa većim kombinacijama i veštiji nego čovekov mozak, da može u istome trenutku vremena pažljivo da ispituje dva različita vidna polja, jedno s jedne strane njegove, a drugo u tačno suprotnom smislu? Ako može, onda je to u njemu jedna tako čudna stvar kao kad bi čovek bio sposoban da jednovremeno izvodi dokaze dva različita Euklidova[210] problema. A kad se tačno ispita, u ovome poređenju nema nikakvog neslaganja.

Može to biti nekakav zaludničarski ćef, ali meni je uvek izgledalo da ona izvanredna podrhtavanja u pokretima koja pokazuju izvesni kitovi kad ih napadnu tri ili četiri čamca, ona plašljivost i podložnost čudnovatome strahu koja je tako obična kod takvih kitova, ja mislim da sve to posredno proizlazi od nemoćne zbrkanosti volje u koju ih sigurno bacaju njihove podvojene i dijametralno suprotne moći viđenja.

Ali kitovo uvo je isto tako zanimljivo kao i oko. Ako su vama kitovi potpuno nepoznati, možete pretraživati na ovim dvema glavama satima pa nikad da ne pronađete taj organ. Uvo nema nikakve spoljne školjke, a i u samu ušnu cev teško da možete zavući pero, tako je ona čudnovato tesna. Ona je smeštena nešto malo iza oka. U vezi sa ušima ima da se zapazi ova važna razlika između kita ulješure i pravoga kita. Dok uvo onog prvog ima jedan spoljni otvor, dotle je uvo ovog drugog potpuno i ravno pokriveno jednom opnom, tako da se nikako ne vidi spolja.

Zar nije čudno da tako jedno ogromno stvorenje kao što je

kit ima da gleda svet na tako sitno oko i da čuje grom na jedno uvo koje je manje nego u zeca? Ali kad bi njegove oči bile velike kao sočiva na velikom Heršelovom teleskopu,[211] a njegove uši isto tako prostrane kao zasvođeni ulazi na katedralama, da li bi mu to omogućilo makar malo dalji vid ili oštriji sluh? Ni najmanje. – A što onda vi pokušavate da „proširite“ svoj mozak? Izoštrite ga!

Hajdete sad da kakvim polugama ili parnim mašinama što su nam pri ruci prevrnemo glavu ulješurinu tako da ona leži dnom nagore. Onda, pošto se lestvicama popnemo do vrha, da zavirimo malo u usta. I da nije njegovo telo sad potpuno odvojeno od glave, mi bismo mogli s jednim fenjerom da siđemo u Kentakijsku mamutsku pećinu njegovog želuca. Ali deder da ostanemo ovde kod ovog zuba i da pogledamo tu gde smo. Kako su zbilja lepa usta i kako devičanski izgledaju. Od poda do tavanice izbrazdana ili, bolje, obložena jednom sjajnom belom opnom blistavom kao mladina satenska haljina.

Ali izađimo sad i pogledajmo ovu čudovišnu donju vilicu koja izgleda kao dugačak uzani kapak neke ogromne burmutice, sa šarkom na jednom kraju mesto na jednom boku. Ako je polugom izdignete tako da vam bude nad glavom i pokažete njene redove zuba, to liči na neku strašnu rešetku na zatvoru; a takvom ona, nažalost, i postane mnogoj jadnoj čeljadi u ribarstvu na koju ovi šiljci padnu sa jednom užasnom snagom. Ali mnogo je strašnije posmatrati kad čitave hvate dole u moru vidite nekog prkosnog kita kako plovi tamo obešen, sa svojom ogromnom vilicom, dugačkom nekih petnaest stopa, gde visi pravo dole pod pravim uglom prema njegovom telu. Tako mi svega na svetu, kao kakav brodski prikosnik.[212] Taj kit nije mrtav; on je samo klonuo; možda je nešto nakrivo nasađen, hipohondar, i tako nemaran da su šarke njegove vilice popustile i ostavile ga tako u tom trapavom i mučnom položaju kao prekor celom njegovom plemenu koje mora, nesumnjivo, da proklinje vilice sa šarkama na njemu.

U mnogo slučajeva ova donja vilica, koju lako otkači sa šarki kakav vešt majstor, biva odvojena i bačena na palubu da se iz nje vade zubi kao od slonovače kao i ona tvrda bela kitova kost od koje ribari prave sve vrste zanimljivih predmeta,

uključujući tu i štapove, drške od kišobrana i drške korbača.

Posle jednog dugog i mučnog posla oko dizanja, vilica je najzad izvučena na palubu kao kakva kotva, i kad dođe vreme za to, nekoliko dana posle drugoga jednog posla – Kvikveg, Dagu i Taštego, pošto su svi savršeni zubari, prilegnu na posao oko vađenja zuba. Jednim oštrim ašovom za sečenje Kvikveg raseca desni, a onda se vilica pričvrsti dole klincima sa zavrtnjem, i pošto se jedan kolotur spusti na konopcima odozgo, oni izvlače ove zube kao što mičigenski volovi izvlače stabla starih hrastova iz divljih šuma. Tu su obično svega 42 zuba; kod starih kitova mnogo su istrošeni, ali nisu truli, niti su plombirani na naš veštački način. Vilica se posle istesteri u ploče, koje se slože kao grede za građenje kuća.

SEDAMDESET PETA GLAVA
GLAVA PRAVOGA KITA
– UPOREDNO POSMATRANJE

Pošto presečemo preko palube, hajde da sad dobro i dugo zagledamo glavu pravoga kita.

Kao što se po svom opštem obliku plemenita glava ulješurina može uporediti sa rimskim bornim kolima (naročito s lica gde je ona tako široko zaokružena), tako, kad se jasno zagleda, glava pravoga kita nosi na sebi neku odveć neelegantnu sličnost sa jednom džinovskom cipelom sa prstima kao galijot.[213] Pre dve stotine godina jedan stari holandski putnik uporedio je njen oblik sa obućarskim kalupom. I u tom istom kalupu ili cipeli moglo bi vrlo zgodno da se udobno smesti ona stara žena iz dečjih priča sa mnogobrojnom decom, ona i sav njen podmladak.

Ali kad priđete bliže ovoj ogromnoj glavi, ona počinje da dobija različite izglede, prema tome odakle je posmatrate. Ako stojite na njenom vrhu i gledate na ona dva nosna otvora u obliku slova „f“, vama će cela glava izgledati kao neko ogromno čelo,[214] a ovi odušci kao otvori na njegovoj kutiji za zvuke. A onda, opet, ako uprete oči na onaj čudni ćubasti izraštaj kao češalj na vrhu te mase – na tu zelenu stvar pokrivenu školjkama koju Grenlanđani zovu „kruna“, a ribari sa južnih mora „kapa“ pravoga kita – ako uprete oči samo na to, vi ćete smatrati glavu za deblo nekog ogromnog hrasta sa ptičjim gnezdom u pazuhu

njegove grane. U svakom slučaju, kad zapazite ove žive krabe koje su se ugnezdile na toj kapi, takva će vam misao sigurno pasti na pamet, sem ako vam se misao nije zaustavila na tehničkom izrazu „kruna“, koji je isto tako dat tome kao ime; u tom slučaju, vi ćete se veoma mnogo zainteresovati mišlju o tome kako je ovo silno čudovište zbilja jedan pomorski kralj s dijademom čija je zelena kruna sklopljena za njega na taj čudni način. Ali ako je ovaj kit kralj, on je suviše veliki natmurenko da bi mu pristajala dijadema. Pogledajte na onu donju vilicu što visi! Šta je tu natmurenosti i pućenja! Natmurenosti i pućenja, merenih drvodeljinom merom, oko dvadeset stopa dugačkih i pet stopa dubokih; natmurenost i pućenje koje će vam dati nekih pet stotina i više galona ulja.

Velika je šteta sad što je ovaj nesrećni kit morao da ima zečju usnicu. Rascep je otprilike tako za jednu stopu. Mora da je mati u jednom važnom razdoblju plovila niz peruansku obalu kada su zemljotresi rascepali žalo. Preko ove usnice, kao preko kakvog klizavog praga, mi sad klizimo u usta. Reč vam dajem, da sam sad u Makinou, ja bih smatrao da je to unutrašnjost kakvog indijanskog vigvama. Gospode bože! Da li je ovim putem prošao Jona? Krov je oko dvanaest stopa visok, proteže se pod jednim vrlo oštrim uglom kao da su tu postavljene neke pravilne motke za nadstrešnicu. Dok nam ove rebraste, zasvođene, čupave strane pokazuju ove čudne, skoro vertikalne škriljce od kitove kosti nalik na krivu sablju, recimo tri stotine s jedne strane, koje, viseći sa gornjeg dela glave ili sa krunske kosti, grade one mlečanske zastore koji su negde bili uzgred pomenuti. Ivice ovih kostiju su kao rojtama posednute čupavim vlaknima pomoću kojih pravi kit cedi vodu i u čijim šupljinama zadržava sitnu ribu kad otvorenih usta ide kroz mora od planktona za vreme hranjenja. U središnjim koštanim zastorima, kako oni stoje u prirodnom nizu, nalaze se izvesne zanimljive oznake, krive linije, šupljine i brazde, po kojima izvesni kitolovci računaju godine toga stvorenja kao što se godine hrastu broje po njegovim kružnim prstenovima. Mada se tačnost ovog merila ni izdaleka ne može dokazati, ipak je ono zanimljivo kao analogna verovatnoća. U svakom slučaju, ako ga usvojimo, moramo pristati na to da pravi kit doživljava mnogo veću starost nego što bi na prvi pogled razložno moglo da se čini.

U stara vremena izgleda da je preovlađivalo veoma zanimljivo mišljenje u pogledu tih zastora. Jedan putnik kod Perčesa[215] zove ih čudnovatim „zaliscima“ u unutrašnjosti kitovih usta;[216] drugi jedan zove ih „svinjske čekinje“; treći stari gospodin Haklit[217] služi se ovim otmenim izrazom: „Ima otprilike dve stotine i pedeset peraja koja izbijaju na obe strane njegove gornje vilice, koja su zasvođena nad njegovim jezikom sa obe strane njegovih usta.“

Kao što svako zna, iste te „svinjske čekinje“, „peraja“, „zalisci“, „zastori“, ili kako god vam je volja, daju gospođama njihove šipke za steznike i druge majstorije za stezanje. Ali u ovoj stvari naročito tražnja je već odavno u opadanju. Bilo je to u doba kraljice Ane kada je ta kost bila u punoj svojoj slavi, pošto je krinolin onda bio u najvećoj modi. I kao što su se te nekadašnje gospe šetale veselo, mada su bile u kitovim čeljustima, kao što bi se moglo reći, isto tako mi danas, ništa ne misleći, trčimo na pljusku pod iste čeljusti da se zaštitimo – pošto je kišobran jedan šator razapet nad istim takvim kostima.

Ali sad zaboravite sve o zastorima i zaliscima za jedan trenutak pa, stojeći u ustima pravoga kita, pogledajte ponovo unaokolo. Kad vidite sve ove nizove stubova od kostiju tako metodski poređane unaokolo, zar ne biste pomislili da se nalazite u nekim velikim harlemskim orguljama,[218] pa gledate u njihovih hiljadu cevi? Do orgulja imamo kao prostirku ćilim od najmekšeg turskog tkiva – jezik koji je, takoreći, prilepljen za pod u ustima. On je vrlo mastan i mekan i može da se raspadne u komade dok ga dižu na palubu. Taj je naročiti jezik baš sad pred nama. Kad ga letimično pogledam, rekao bih šestoburadnik, to jest daće vam otprilike toliku količinu ulja.

Pre ovoga, morali ste jasno zapaziti istinu kojom sam počeo – da ulješura i pravi kit imaju gotovo potpuno različite glave. Da svedemo onda: u glavi pravoga kita nema velikog bunara sa spermacetom; nema nimalo zuba od slonovače; nema dugačke vitke čeljusti donje vilice, kao kod ulješure. Niti pak kod ulješure ima ma kakvih onih koštanih zastora; nema velike donje vilice; a gotovo i nema jezika. A opet, pravi kit ima dva spoljna nosna otvora, a ulješura samo jedan.

Pogledajte i poslednji put ove uvažene zamumuljene glave

dok još leže tako zajedno; jer jedna će uskoro nezabeležena potonuti u more, a ova druga neće dugo čekati da pođe za njom.

Možete li da uhvatite izraz one ulješure tamo? To je isti onaj izraz sa kojim je lipsala, samo što neke od dužih brazda na licu kao da su se sad izgubile. Mene njeno široko čelo podseća potpuno na prerijsku mirnoću nastalu iz misaone ravnodušnosti prema smrti. Ali osmotrite izraz na drugoj glavi. Pogledajte onu čudnu donju usnicu koja je slučajno prignječena uz brodski bok tako da čvrsto obuhvata vilicu. Zar cela ova glava ne izgleda da govori o jednoj ogromnoj praktičnoj rešenosti da smelo pogleda smrti u oči? Ja smatram da je ovaj pravi kit bio stoik, ulješura platoničar koji se prihvatio Spinoze[219] u svojim poslednjim godinama.

SEDAMDESET ŠESTA GLAVA
OVAN ZA RAZBIJANJE ZIDINA

Pre nego što zasad napustimo ulješurinu glavu, ja bih želeo da vi prosto kao pametan fiziolog naročito zapazite njen izgled spreda u svoj njegovoj zbijenoj sabranosti. Ja bih hteo da ga vi ispitate sad sa jedinom namerom da sebi stvorite nepreterano, pametno mišljenje o tome kolika se udarna moć ovna za razbijanje zidina može nalaziti u njemu. Tu je jedna bitna stvar; jer vi morate ovo potpuno prečistiti sa samim sobom ili zanavek postati nevernik prema jednom od najužasnijih, ali ipak zato ništa manje istinitih događaja koji se, možda, mogu naći svuda u istorijskim zapisima.

Vi primećujete da u običnom položaju ulješurino čelo pri plivanju predstavlja ravan gotovo potpuno upravnu prema vodi; vi primećujete da donji deo čela klizi znatno nazad, tako da stvara prostrano sklonište za dugačko udubljenje koje prima u sebe donju vilicu nalik na splav; vi primećujete da su usta potpuno ispod glave, što zbilja mnogo podseća na to kao kad bi vaša rođena usta bila sasvim ispod vaše brade. Sem toga primećujete da kit nema spoljnjeg nosa i da ono nosa što ga ima – njegov nosni otvor – jeste navrh njegove glave; primećujete da su mu oči i uši sa strane glave, gotovo na jednu trećinu njegove cele dužine od čela. Otuda ste morali sad opaziti da je čelo ulješurine glave jedan mirni, slepi zid, bez i jednog jedinog organa ili kakvog bilo drugog takvog nežnog dela koji bi štrčao

napolje. Dalje, sad imate da uzmete u obzir da se tek u krajnjem delu čela, koje se spušta koso nazad, nailazi na malo kostiju i da tek kad dođete blizu dvadeset stopa od čela, nailazite na pun razvoj lobanje. Tako da je cela ova masa bez kostiju kao neka pluta. Najzad, mada, kao što će se uskoro otkriti, njen sadržaj delimično obuhvata najfinije ulje, ipak sad imate da saznate prirodu materije koja tako neosvojivom čini prividnu razneženost. Na jednom ranijem mestu ja sam vam opisao kako salo obavija telo kitovo, kao što kora obavija pomorandžu. Isto je to sa glavom, ali sa ovom razlikom; ova obvojnica oko glave, mada nije tako debela, sastoji se od žilave materije bez kostiju, koju ne može proceniti čovek koji je nije imao u rukama. Najzaoštreniji harpun, najoštrije koplje, bačeno najjačom čovečjom rukom, nemoćno odskače od toga. To je kao da je čelo ulješurino patosano konjskim potkovicama. Ja ne mislim da se ma kakva osećajnost nalazi pod njim.

Setite se sad i još jedne stvari. Kad izgleda da će se dva velika prekookeanska teretna broda sudariti i tresnuti jedan o drugi u dokovima, šta rade onda mornari? Oni između njih, na mestu gde će doći do sudara, ne stavljaju nikakvu tvrdu materiju, kao gvožđe ili drvo. Ne, oni tamo drže jednu široku okruglu gužvu od konopaca i plute, zamotanu u najdeblju i najžilaviju volujsku kožu.

Ona smelo i nepovređena dočeka udarac koji bi prebio sve njihove hrastove poluge i gvozdene ćuskije. To samo po sebi dovoljno objašnjava očevidnu činjenicu koju ja hoću da prikažem. Ali, kao dopuna tome, palo mi je na pamet da pretpostavim da – kao što obična riba ima u sebi ono što se zove mehur za plivanje sposoban da se po volji širi ili skuplja, i kao što ulješura, koliko ja znam, nema takve naprave u sebi, s obzirom naročito na to da je drukčije neobjašnjiv način na koji on sad spušta svoju glavu potpuno ispod površine, a brzo zatim pliva sa njom visoko dignutom van vode; s obzirom na stalnu elastičnost njegove obvojnice, s obzirom na jedinstvenu unutrašnjost njegove glave – palo mi je na pamet da pretpostavim, kažem, da ovo tajanstveno saće kao ćelije u plućima mora verovatno imati neku dotle nepoznatu i neslućenu vezu sa spoljnim vazduhom, tako da biva sposobno da se s

vazduhom širi i bez njega skuplja. Ako bi to bilo tako, zamislite neodoljivost te sile koju povećava najneopipljiviji i najrazorniji od svih elemenata.

A sad pazite. Nepogrešivo gura napred ovaj mrtvi, neosvojivi i nepovredivi zid i ova najplovnija stvar unutra, a iza njega pliva čitava masa drhtavog života koja se jedino tačno može izmeriti, kao naslagana drva – užetom, i sve to potčinjeno jednoj volji kao najsitnija bubica. Tako da kad vam malo docnije budem u pojedinostima prikazivao naročita svojstva i prikupljenost snage koji razbijaju sve u paramparčad – veruj em da ćete se odreći svakog neznalačkog neverovanja i sve to mirno primiti, tako da i onda kad bi ulješura probila sebi prolaz kroz Panamski zemljouz[220] i pomešala Atlantik sa Pacifikom, vi ne biste ni trepnuli. Jer dokle god ne upoznate kita dobro, vi ste samo jedan običan palančanin i samo sentimentalno shvatate istinu. Ali sa čistom istinom mogu da se nose samo džinovski daždevnjaci; a kako su, onda, mali izgledi za palančane? Šta je snašlo onog mladog slabića kad je podigao veo sa strahovite boginje u Saisu?[221]

SEDAMDESET SEDMA GLAVA
VELIKA „HAJDELBERŠKA BAČVA“

Sad dolazi pražnjenje bačve. Ali da biste to mogli pravilno razumeti, morate znati nešto zanimljivo o unutarnjem stroju ove stvari na kojoj radimo. Ako posmatrate ulješurinu glavu kao jedan čvrst kvadar, možete jednom kosom ravni sa strane da ga podelite u dva klina,[222] od kojih je donji deo koštanog sastava i obuhvata lobanju i vilice, a gornji jedna ljigava masa potpuno bez ikakvih kostiju; njegov široki prednji kraj gradi istureno vertikalno vidljivo čelo u kita. Na sredini čela horizontalno podelite taj gornji klin, pa ćete imati dva gotovo jednaka dela koji su ranije bili prirodno podeljeni jednim unutrašnjim zidom od debele puždrave materije.

Donji odeljeni deo, zvani „kineska jedrenjača“, jeste jedno ogromno saće ulja, načinjeno raznim pregradama na sve strane od deset hiljada povezanih ćelija, od žilavih elastičnih belih vlakana skroz celom njegovom dužinom. Gornji deo, poznat kao „sanduk“, može se smatrati kao velika ulješurina „hajdelberška bačva“.[223] I kao što je ta čuvena ogromna bačva tajanstveno izrezana spreda, isto tako kitovo prostrano zaravnjeno čelo sadrži bezbrojne čudne šare kao amblemski ukras njegove čudnovate bačve. Sem toga, kao što je bačva u Hajdelbergu bila uvek ponovo punjena najizvrsnijim vinom iz Rajnske doline, tako i ova kitova sadrži u sebi najdragocenije ulje od svih njegovih uljanih berbi; naime, mnogo cenjeni spermacet u

njegovom potpuno čistom, bistrom i mirisnom stanju. A ta se dragocena materija ne nalazi neizmešana ni u jednom drugom delu ovoga stvorenja. Mada u živom kitu on ostaje savršeno tečan, ipak, kada se izloži vazduhu, posle smrti, on počinje brzo da se stvrdnjava, puštajući od sebe lepe kristalne izdanke, kao kad se u zimu na vodi počne da stvara prvi tanak nežan led. „Sanduk“ velikog kita obično daje oko pet stotina galona[224] spermaceta, mada se, zbog neizbežnih okolnosti, mnogo od toga prospe, iscuri i otekne, ili se na neki drugi nepopravljivi način izgubi u škakljivom poslu da se zbrine ono što se može.

Ja ne znam kakvom je finom i dragocenom obvojnicom bila iznutra obvijena „hajdelberška bačva“, ali ni u najvećem svome bogatstvu ta obvojnica verovatno ne bi mogla da se poredi sa svilenom opnom biserne boje, kao postava neke fine bunde, koja obrazuj e unutrašnju površinu ulješurinog „sanduka“.

Video sam svojim očima da ulješurina „hajdelberška bačva“ zahvata celu dužinu celog vrha glave; a pošto – kao što je negde pokazano – glava obuhvata jednu trećinu cele dužine ovoga stvorenja, a uzevši da ta dužina iznosi oko osamdeset stopa kod jednog dobro razvijenog kita, vi imate više od dvadeset i šest stopa za dubinu te bačve, kada se ona dužinom uspravi i položi uz bok nekog broda.

Što se tiče odsecanja kitove glave, „operatorov“ instrument se postavlja sasvim blizu do tačke gde se docnije probije ulaz u magacin spermaceta; zbog toga on mora da bude neobično obazriv, jer bi inače jedan neoprezni, prevremeni potez upao u svetilište i rasipnički ispustio njegov neprocenjivi sadržaj. I baš taj kraj glave gde je izvršen presek izdiže se iz vode i zadržava u tom položaju ogromnim uglavljenim čekrcima, koji svojim kudeljnim kombinacijama na jednoj strani stvaraju ogromni zaplet konopaca na tom delu.

Pošto je ovde tako mnogo rečeno, pazite sad, molim vas, na ovu veoma čudnu i, u ovoj naročitoj prilici, gotovo kobnu operaciju kojom se pretače velika ulješurina „hajdelberška bačva“.

SEDAMDESET OSMA GLAVA
CISTERNE I VEDRA

Okretan kao mačka, Taštego se penje gore i ne menjajući svoj uspravljeni stav, uzleće pravo na natkvešenu ručicu krsta na glavnom jarbolu, na onaj deo gde se on tačno izdiže iznad zakačene bačve. Poneo je sa sobom jedan lagani čekrk zvani „bič“, koji ima dva konopca provučena kroz jedan panj s jednim prorezom. Vezujući taj panj tako da on visi o ručici na jarbolskom krstu, on baca jedan kraj konopca dokle ga jedna ruka sa palube ne uhvati i čvrsto stegne. A zatim, stavljajući sve šaku ispod šake niz drugi konopac, Indijanac se spušta kroz vazduh dok se vešto ne iskrca na vrh kitove glave. Tu, i dalje visoko dignut iznad ostale posade, kojoj on živo dovikuje, liči on na kakvog turskog mujezina koji poziva verni narod na molitvu sa vrha minareta. Pošto mu se doda oštar ašov sa kratkom drškom, on marljivo traži pravo mesto gde će da probije u bačvu. Pri tome poslu on postupa veoma oprezno, kao kakav istraživač blaga u nekoj staroj kući koji kuca po zidovima da nađe gde je zlato zazidano. Kad se to oprezno istraživanje završi, jedno jako vedro okovano gvožđem, što tačno i liči na vedro na bunaru, privezano je za jedan kraj „biča“, dok drugi kraj, pošto je opružen preko palube, tamo drže dva ili tri okretna mornara. Ovi poslednji sad izdižu vedro do domašaja Indijančeve ruke, kome je drugi jedan momak dodao jednu dugačku motku. Uglavivši tu motku u vedro, Taštego naniže spušta vedro u bačvu, sve dok ono potpuno ne iščezne; a zatim dovikne

mornarima na „biču“ i vedro opet izlazi gore, a sve bućka kao stanaričina[225] kravljača tek pomuzena mleka. Brižljivo spušten sa svoje visine, do vrha pun sud prihvata jedna za to odrešena ruka i brzo ga prazni u jedno veliko bure.

Zatim, penjući se ponovo uvis, vedro opet prolazi istim putem redom sve dok duboka cisterna ne prestane da daje. Pred kraj, Taštego ima da nabija svoju dugačku motku sve jače i jače, i dublje i dublje, u bačvu, dok ne zabije nekih dvadeset stopa motke.

I tako narod sa *Pikvoda* neko vreme na taj način prazni „sanduk“; i poviše buradi je bilo ispunjeno mirisnim spermacetom, kad se odjednom desi jedan čudan događaj. Da li je to Taštego, taj divlji Indijanac, bio tako neobazriv i nesmotren da je upustio za trenutak konopce sa čekrka koji su držali glavu, a za koje se on držao jednom rukom, ili je mesto na kome je on stajao bilo nesigurno i klizavo, ili je i sam đavo hteo da tako ispadne ne navodeći svoje razloge – kako je to baš tačno bilo, to se sad ne može reći; ali odjednom, kad je osamdeseto ili devedeseto vedro išlo naviše grgoćući – gospode bože, jadni Taštego! – kao dva blizanca vedra što se smenjuju na nekom pravom bunaru, pade glavačke dole u ovu veliku hajdelberšku bačvu i uz užasno masno grgotanje sasvim iščeze u njoj!

– Jedan čovek dole s broda! – viknu Dagu, koji u onoj opštoj zaprepašćenosti prvi dođe k sebi. – Baci vedro ovuda! – i gurnu jednu nogu u njega kao da bolje osigura svoju ruku kojom se klizavo držao za sam „bič“. Dizači ga digoše visoko do vrha glave gotovo pre nego što je Taštego mogao dostići njegovo unutarnje dno. Za to vreme je bila strašna graja. Gledajući preko ograde, oni videše kako ranije beživotna glava sad podrhtava i ljulja se baš ispod same površine vode, kao da joj je tog trenutka došla neka trenutna misao; dok je to samo bio jadni Indijanac, koji je nesvesno otkrivao svojim koprcanjem opasnu dubinu u koju je bio potonuo.

U tom trenutku dok je Dagu, na vrhu glave, raščišćavao „bič“, koji se nekako zapleo sa velikim čekrcima za rasecanje, ču se jedan oštar praskav tresak; i na neizrecivi užas sviju, jedna od dveju ogromnih kuka koje su držale glavu otkači se i, sa velikim drhtanjem, ogromna masa polete u stranu, dok se pijani

brod zatetura i zatrese kao da ga je udario kakav ledeni breg. Ona jedna preostala kuka o kojoj je sad visila cela težina izgledala je da će svakog časa popustiti, što je utoliko bilo verovatnije jer se glava silno ljuljala.

– Silazi, silazi! – povikaše mornari Daguu, ali on se jednom rukom držao za teške čekrke, tako da, ako glava padne, on i dalje ostane da visi; pošto je raspleo zapleteni konopac, zviznu dole vedro u sad nahereni bunar, misleći da ga sahranjeni harpuner dograbi i tako bude izvučen napolje.

– Tako vam boga, čoveče – viknu Stab – je l' vi to nabijate metak tamo? Stoj! Kako mu to možeš pomoći kad zvizneš to vedro okovano u gvožđe njemu o teme? Stoj! Čuješ li?

– Dalje od čekrka! – grmnu jedan glas kao da neka stena puče. Gotovo u istom trenutku, kao gromoviti tresak, ogromna masa tresnu u more kao

Nijagarina pločasta stena u vrtlog; odjednom olakšano brodsko korito ljuljnu se unazad, tako da se pokaza njegov sjajni bakar i svi zaustaviše dah, kad ljuljajući se čas nad mornarskim glavama a čas nad vodom, Dagu, kroz jednu gustu maglu od rasprštane vode, nejasno bi zapažen kako se stisnu uz zaklaćene čekrke, dok je jadni živ sahranjen Taštego tonuo sasvim dole na dno morsko! Ali tek što se ta zaslepljujuća pena raziđe, kad se jedna gola prilika, sa mačem za napad u ruci, vide za jedan kratak trenutak kako se ljulja iznad brodske ograde. Idućeg trenutka glasan pljusak objavi da je moj hrabri Kvikveg skočio u vodu u pomoć. Ljudi u gomilama jurnuše na ivicu broda i svako je oko brojalo svaki talasić, dok je trenutak išao za trenutkom i dok se ništa nije moglo videti ni od onoga što tone ni od gnjurača. Nekoliko mornara sad skočiše u jedan čamac na boku i odguraše se nešto malo dalje od broda.

– Ha, ha! – viknu Dagu odjednom, sa svoga sada mirnog lelujavog ptičjeg legla gore; i gledajući daleko od brodske ivice, mi videsmo jednu ruku isturenu naviše iz plavih valova; jedan prizor čudan za gledanje, kao kakva ruka izbačena iz trave na grobu.

– Dva, dva! To je dva! – viknu Dagu opet radosnim krikom; i ubrzo posle toga videsmo Kvikvega kako se junački bori u vodi

jednom rukom, a drugom čvrsto drži Indijančevu dugačku kosu.

Ubačeni u čamac koji ih je čekao, oni su brzo doneti na palubu; ali Taštegu je trebalo mnogo dok je došao k sebi, a ni Kvikveg nije izgledao baš mnogo živahan.

E, a kako je izvršeno ovo plemenito spasavanje? Pa evo! Skačući u vodu posle glave koja je lagano tonula, Kvikveg je svojim mačem za napad načinio prodor sa strane blizu njenog dna, tako da je napravio jednu veliku rupu tamo; zatim je ostavio mač, pa nabio svoju dugačku ruku daleko unutra i gore i tako izvukao našeg jadnog Taša za glavu. On je video da je pri prvom pipanju naišao na nogu, ali znajući vrlo dobro da to nije kao što treba, i da to može da stvori veliku nezgodu, on je ubacio nogu nazad i veštim prevrtanjem i guranjem izvrnuo je Indijanca glavačke, tako da je u sledećem pokušaju nastavio na dobar stari način – glava napred. Što se tiče same velike glave, ona je postupala onako dobro kao što se od nje i moglo očekivati.

I tako, velikom hrabrošću i velikom babičkom veštinom Kvikvegovom, ovo oslobođenje ili, bolje, rođenje Taštegovo izvedeno je zbilja uspešno uprkos sve samim najnepoželjnijim i prividno najbeznadnijim preprekama. Ovo je jedna lekcija koja se ne sme nikako zaboraviti. Primaljski zanat imao bi da se uči na istom tečaju sa mačevanjem i boksovanjem, jahanjem i veslanjem.

Ja znam da će ovaj čudnovati doživljaj Gejhederov sigurno izgledati neverovatan izvesnim ljudima sa kopna, mada su i oni sami bilo videli bilo čuli kako je neko pao u bunar na kopnu; jedan slučaj koji se ne dešava tako retko, a sa još mnogo manje razloga nego kod ovog Indijanca, s obzirom na preterano klizavu ogradu ulješurina bunara.

Ali može slučajno neko pametno da upita: pa kako je to? Mi smo mislili da je ulješurina glava, načinjena od tankog tkiva i prožeta uljem, najlakši i najplutastiji deo na njemu; a ti je sad puštaš da tone u jednom elementu mnogo veće specifične težine nego što je ima ona sama. Sad smo te uhvatili! Ni najmanje! Ja sam uhvatio vas. Jer u času kad je jadni Taštego upao, iz „sanduka“ je bio ispražnjen njegov lakši sadržaj, a ostao skoro samo gusti i žilavi zid bunara – dvostruko zalemljena i ukovana materija, kao što sam ranije rekao, mnogo teža nego što je

morska voda, i od koje jedan komadić tone u njoj gotovo kao olovo. Ali protiv težnje ove materije da brzo tone u ovoj prilici su materijalno delovali drugi delovi glave koji su ostali neodvojeni od nje, tako da je ona tonula veoma lagano i zbilja smišljeno, pružajući Kvikvegu zgodnu mogućnost da izvede svoj vešt porođaj u trku, kao što bi se moglo reći. Da, to je bio porođaj u trku, ništa drugo.

Ali da je Taštego i poginuo u toj glavi, to bi bila najfinija smrt; zagnjuren u najbelji i najfiniji od svih mirišljavih spermaceta; u mrtvačkom sanduku, mrtvačkim kolima i u grobu, u tajnoj najskrivenijoj sobi i svetinji svetinja kitovih. Samo se jedna jedina slađa smrt može lako pomenuti – prijatna smrt jednog pčelara u Ohaju, koji je tražeći med u duplji jednog šupljeg drveta našao tako veliku količinu da ga je ona, kad se nagao isuviše blizu nad nju, usisala u sebe, tako da je umro namirisan. Koliko ih je, šta mislite, koji su isto tako upali u Platonovu mednu glavu i slatko propali tamo?

SEDAMDESET DEVETA GLAVA
PRERIJA

Ispitivanje linija na licu, ili opipavanje čvoruga na glavi ovog levijatana, to je stvar koju nijedan fiziognomist ili frenolog još nije preduzeo. Takav bi jedan poduhvat izgledao gotovo isto tako punonadežan kao kad bi Lavater[226] ispitivao brazde na Gibraltarskoj steni, ili kad bi se Gal[227] popeo na lestvice i razgledao kube na Panteonu. Međutim, u svom čuvenom delu[228] Lavater ne samo što raspravlja o raznim ljudskim licima već proučava i lica u konja, ptica, zmija i riba; upušta se u pojedinosti o promenama izraza koji se na njima zapažaju. A ni Gal ni njegov učenik Špurhajm nisu propustili da naglase izvesne stvari u vezi sa frenološkim odlikama i drugih bića, a ne samo čoveka. Zbog toga, mada sam ja slabo kvalifikovan za pionira, ja ću, primenjujući ove dve polunauke na kita, učiniti šta mogu. Ja pokušavam sve; uradim što mogu.

Fiziognomski posmatrano, kit ulješura je jedno nenormalno stvorenje. On nema prava nosa; a pošto je nos središno i najočevidnije mesto na licu i pošto on, možda, najviše menja i, na kraju, određuje njegov složeni izraz, otuda bi izgledalo da kad njega nikako nema, kao spoljnjeg dodatka, to mora veoma mnogo da utiče na izgled kitova lica. Jer, kao što se za jedan predeo sa vrtovima smatra da je neophodno da ima, da bi se popunio prizor, neki toranj, kupolu, spomenik ili kulu ma koje vrste, tako ni lice fiziognomski ne može da se održi bez uzvišene

izbušene zvonare njegova nosa. Odbacite nos sa Fidijina[229] mermerna Zevsa, i kako će bedan biti ostatak! Pa ipak, levijatan je tako silno veliki, sve su njegove razmere tako dostojanstvene da isti taj nedostatak, koji bi bio gadan na izvajanu Zevsu, kod njega nikako nije grdan. Nije; to je čak jedna veličanstvenost više. Nos na kitu bio bi bezobrazluk. Kad vi na svome fiziognomskom putovanju jedrite oko njegove prostrane glave u svojoj joli, vaša se plemenita shvatanja o njemu nikako ne nalaze uvređena razmišljajući da on nema nosa za koji biste ga mogli povući. Gadna je to misao koja toliko puta hoće da spopadne čoveka čak i onda kada posmatra i najmoćniju kraljevsku pandurčinu na njegovom prestolu.

U izvesnim pojedinostima možda najdostojanstveniji fiziognomski izgled koji se može dobiti od ulješure jeste izgled pravo sa čela na njegovoj glavi. Taj je izgled uzvišen.

Zamišljeno, jedno fino ljudsko čelo je kao istok kad ga zora uznemiri. U tišini ispaše, namršteno čelo bikovo ima nečeg uzvišenog u sebi. Dok vuče teški top uz planinske klance, slonovo čelo je veličanstveno. Ljudsko ili životinjsko tajanstveno čelo je kao onaj veliki zlatni pečat što ga germanski imperatori udaraju na svoje ukaze. On znači: „Bog, dato ovoga dana mojom rukom“. Ali kod mnogih stvorenja, štaviše i kod samog čoveka, veoma često čelo je samo jedan kaiš alpske zemlje koji leži duž snežne linije. Malo je čelâ koja se kao kod Šekspira ili Melanktona[230] dižu tako visoko i spuštaju tako nisko da i same oči izgledaju kao bistra, večita, mirna šumska jezera; a sasvim gore iznad njih, u čeonim borama, vi, izgleda, pratite misli što su se nadvile nad oči i sišle tu da se napoje kao što planinski lovci idu za divljači po tragovima na snegu. Ali kod velike ulješure ta visoka i silna, božanstvena dostojanstvenost koja se nalazi na čelu tako je ogromno proširena da, kad ga gledate sasvim sa lica, vi osećate božanstvo i strašnu silu izvesnije nego kad posmatrate ma koju drugu stvar u živoj prirodi. Jer vi ne vidite tačno nijednu tačku; nikakav posebni izgled vam se ne pokazuje; ni nosa, ni očiju, ni ušiju, čak ni usta – nema lica; on ga u bukvalnom smislu i nema, ništa drugo do jedan široki svod čela, isprepleten zagonetkama, nemo se nadole naginje, sa smrtnom presudom čamcima, brodovima i ljudima.

To se čudnovato čelo ne smanjuje ni sa strane, mada, kad ga odatle gledate, njegova veličanstvenost ne gospodari toliko vama. Sa strane jasno vidite ono horizontalno spuštanje kao polumesec u sredini čela, koje je, kod čoveka, po Lavateru, znak genija.

Kako to? Genije u ulješuri? Je li ulješura ikada napisala kakvu knjigu, održala neki govor? Ne, njen veliki genije je izražen u tome što nije ništa naročito uradila da to dokaže. On je još više izražen u njenom piramidalnom ćutanju. I to me podseća na ovo: da je velika ulješura bila poznata istočnjačkom svetu u njegovim ranim godinama, on bi je načinio božanstvom po svojim detinjasto mađijskim mislima. Oni su načinili božanstvom nilskoga krokodila zato što krokodil nema jezika; a ni ulješura nema jezika, ili je bar tako preterano mali da je nesposoban da se ističe. Ako docnije ma kakav visokokulturan pesnički narod ushtedne da ponovo uspostavi po pravu prvorođenja vesele starinske bogove majskih dana i da ih živo opet stavi na presto u ovom sadašnjem sebičnjačkom nebu, na sad opusteli breg, tada će, budite uvereni, uzdignuta do Zevsova visoka prestola tamo gospodariti ogromna ulješura.

Šampolion[231] je odgonetnuo zapletene hijeroglife na granitu. Ali nema Šampoliona koji će odgonetnuti Misir lica svakoga čoveka i svakoga bića. Fiziognomija, kao i svaka druga ljudska nauka, samo je jedna prolazna bajka. Pa kad ser Vilijam Džouns,[232] koji je čitao na trideset jezika, nije mogao da pročita ni najprostije seljačko lice u njegovim dubljim i lukavijim značenjima, kako će se moći neuki Ismail nadati da pročita strahovitu Haldeju ulješurina čela? Ja, eto, stavljam to čelo pred vas. Čitajte ga, ako možete.

OSAMDESETA GLAVA
SKRINJA

Ako je ulješura fiziognomski jedna sfinga, za frenologa njen mozak izgleda kao geometrijski krug čiju je kvadraturu nemoguće izvesti.

Kod potpuno odrasle ulješure lobanja će imati najmanje dvadeset stopa u dužinu. Otkačite donju vilicu, i pobočni izgled ove lobanje je kao pobočni izgled jedne umereno nagnute ravni koja se cela opire o jednu ravan. Ali u živom kitu, kao što smo već negde videli, ta je nagnuta ravan čvrsto ispunjena i gotovo ukvadraćena ogromnom gornjom masom tkiva i spermaceta. Na visokome kraju lobanja gradi jedan krater da tu smesti taj deo mase, dok na dugačkome podu ovoga kratera, u drugoj jednoj šupljini koja retko prelazi deset palaca u dužinu i gotovo isto toliko u širinu, nalazi se samo jedna šaka mozga ovoga čudovišta. Mozak je najmanje dvadeset stopa udaljen od svoga tobožnjeg čela u živom kitu; on je skriven pozadi svojih prostranih spoljnih zidova, kao najuvučenija tvrđava u prostranim utvrđenjima u Kvebeku. Kao kakva skupocena kasica za nakit on je skriven u njemu tako da sam ja poznavao neke kitolovce koji su odlučno poricali da ulješura ima još i kakav drugi mozak sem onoga prividnog koji se može opipati, a izgrađen je od čitavih kubnih jardi njegovog magacina spermaceta. Pošto leži u čudnim naborima, krivinama i izvijucima, po njihovu mišljenju, to više odgovara misli o

njegovoj opštoj sili da se taj tajanstveni njegov deo smatra kao sedište njegove inteligencije.

Jasno je onda da je, frenološki, glava ovoga levijatana, kad je on živ i netaknut, jedna potpuna obmana. A što se tiče njegovog pravog mozga, ne možete ga zapaziti ni po čemu, ni napipati. Kit, kao i sve što je silno, pokazuje lažno čelo običnome svetu.

Ako iz njegove lobanje istovarite masu spermaceta, a onda bacite pogled u pozadinu da vidite njen zadnji kraj, onaj gornji kraj, vi ćete se zgranuti koliko to liči na ljudsku lobanju posmatranu u istom položaju i sa iste tačke gledišta. Međutim, postavite ovu izvrnutu lobanju (svedenu srazmerno na ljudsku veličinu) među niz ljudskih lobanja na jednoj ploči, vi ćete i nehotice da je pobrkate s njima; i primećujući udubljenja na jednom delu njenoga vrha, vi biste frenološkom rečenicom rekli: ovaj čovek nije precenjivao sebe niti je bio nadmen. A pomoću ovih odricanja, praćenih jednovremeno potvrdnom činjenicom njegove ogromnosti i snage, vi ćete moći najbolje da stvorite sebi najvernije, mada ne najvedrije shvatanje o tome što znači najviša sila.

Ali ako zbog upoređivanja dimenzija kitovog pravoga mozga vi smatrate da je on nesposoban da bude srazmerno predstavljen, onda ja imam jednu drugu misao za vas. Ako pažljivo zagledate kičmu gotovo ma koga četvoronošca, vi ćete se začuditi koliko njegova kičma liči na nisku zakržljalih lobanja, koje sve liče na lobanju u začetku. Nemačko je shvatanje da su kičmeni pršljenovi apsolutno nerazvijene lobanje. Ali tu zanimljivu spoljnu sličnost ja mislim da nisu Nemci prvi zapazili. Jedan stranac, moj prijatelj, jedanput mi je to pokazao na kosturu jednog neprijatelja, koga je on ubio i čijom je kičmom našarao kljunasti pramac svoga čamca u obliku neke vrste bareljefa. Međutim, smatram da su frenolozi propustili jednu važnu stvar što sa svojim istraživanjima nisu išli dalje od maloga mozga kroz kičmeni kanal. Jer smatram da se mnogo oznaka čovekova karaktera može naći u njegovoj kičmi. Ja bih pre opipao vašu kičmu nego vašu lobanju, ma ko vi bili. Slab spoj na kičmi još nikad nije nosio na sebi veliku plemenitu dušu. Ja uživam u svojoj kičmi kao u čvrstoj smeloj motki one

zastave koju samo upola razvijenu isturam u svet.

Primenite ovu kičmenu granu frenologije na ulješuru. Njegova lobanjska šupljina se nastavlja sa prvim vratnim pršljenovima; i u tim pršljenovima dno kičmenog kanala imaće tako deset palaca, osam u visinu i u trouglastom obliku sa osnovicom nadole. Prolazeći dalje kroz ostale pršljenove, kanal se sužava po veličini, ali na jednoj dužini ostaje dosta širok. A taj je kanal, naravno, ispunjen gotovo istom onom čudnom vlaknastom materijom, kičmenom moždinom, od koje je i mozak, i u neposrednoj je vezi sa mozgom. A što je još važnije, nekoliko stopa pošto izbije iz moždane šupljine obim kičmene moždine ostaje nesmanjen, gotovo jednak sa obimom samoga mozga. Pod svim ovim okolnostima, da li bi bilo nerazumno da se kitova kičma frenološki premeri i obeleži? Jer, gledano u ovoj svetlosti, čudnovato srazmerno mali njegov mozak je nadoknađen više nego što treba čudnovato srazmerno velikom kičmenom moždinom.

Ali ostavljajući ovaj nagoveštaj da dejstvuje koliko može na frenologe, ja ću opet za trenutak da uzmem kičmenu teoriju u vezi sa ulješurinom grbom. Ova uzvišena grba, ako se ne varam, diže se iznad jednog od većih pršljenova u kičmi, i zbog toga je u neku ruku njen spoljni ispupčeni oblik. Zbog njenog takvog položaja, ja bih tu visoku grbu nazvao organom čvrstine i neukrotivosti u ulješuri. A da je ogromno čudovište neukrotivo, imaćete razloga da veruj ete u to.

OSAMDESET PRVA GLAVA
Pikvod NAILAZI NA *DEVICU*

Predodređeni dan dođe, i mi propisno sretosmo brod *Jungfrau*[233] kapetana Derika de Dira iz Bremena.

Jedno vreme najveći kitolovni narodi na svetu, Holanđani i Nemci, sad su među poslednjima, ali ovde-onde, na veoma velikim razmacima širine i dužine, ipak s vremena na vreme sretnete njihovu zastavu na Pacifiku.

Iz izvesnog razloga *Jungfrau* je izgledala veoma rada da nam izrazi svoje poštovanje. Još na priličnom rastojanju od *Pikvoda* ona stade zaokretati, pa spustivši jedan čamac, potera ka nama svog kapetana, koji je nestrpljivo stajao na pramcu mesto na krmi.

– Šta li on ono ima u ruci? – viknu Starbak, pokazujući na nešto što je Nemac držao u ruci mlatarajući time. – Nemogućno!… Rezervoar za lampu!

– Ne to! – reče Stab. – Ne, ne! To je lonče za kafu, gospodine Starbak; on je krenuo da nam skuva kafu; jest, zato je krenuo Švaba; zar ne vidite onu veliku tanku kantu pored njega? To mu je vrela voda. E, ovaj je Švaba čovek na svom mestu! Jest, zbilja!

– Ta, id'te, molim vas! – viknu Flask. – To je rezervoar za lampu i kanta za ulje. On nema ulja i dolazi da ga izmoli.

Ma koliko da može izgledati čudno za jedan brod sa uljem da pozajmljuje ulje na kitolovištu, i ma koliko da to može gadno

da se usprotivi onoj staroj poslovici da se pivo ne nosi u Minhen, ipak se ponekad takve stvari zbilja dešavaju; i u ovom slučaju kapetan Derik de Dir je nesumnjivo nosio rezervoar za lampu, kao što je Flask već izjavio.

Kad se pope na palubu, Ahab mu naglo priđe, ne obraćajući ni najmanje pažnje na ono što je ovaj imao u ruci. Natucajući engleski, Nemac uskoro pokaza da pojma nema o Belome Kitu; obrćući odmah razgovor na rezervoar za lampu i kantu za ulje, sa nekoliko napomena koje su se odnosile na to kako on mora da se vraća u svoju ljuljašku za spavanje noću po najgušćem mraku – pošto je otišla i poslednja kap njegovoga ulja ponetog iz Bremena, a još ni jedna jedina leteća riba nije uhvaćena da popuni nedostatak – završio je nagoveštajem da je njegov brod ono što se zbilja u ribarstvu tehnički zove „čist brod“ (a to znači prazan), te zbilja zaslužuje ime *Jungfrau* ili *Devica*.

Pošto je njegova potreba zadovoljena, Derik ode, ali nije stigao ni do boka svoga broda, kad sa jarbolskih osmatračnica oba broda jednovremeno najaviše kitove. Derik je bio toliko oran za lov da nije propustio čak ni toliko vremena da ostavi na brodu svoju kantu sa uljem i rezervoar za lampu, već ih strpa negde u svoj čamac i naže za levijantskim rezervoarima za lampu.

Pošto su kitovi udarili niz vetar, on i tri ostala nemačka čamca što brzo pođoše za njim znatno izmakoše ispred *Pikvodovih* čamaca. Bilo je osam kitova. Prosečno jato. Zapažajući opasnost po sebe, oni su išli svi uporedo velikom brzinom pravo pred vetar, tarući se bokovima tako tesno kao toliki konji u zaprezi. Ostavljali su za sobom veliki beli trag, kao da neprekidno razastiru neki veliki široki pergament po moru.

Potpuno u ovom brzome tragu, i nekoliko hvati pozadi, plivao je jedan ogroman, grbav, star mužjak koji je zbog svog srazmerno sporog kretanja kao i neobičnih žućkastih izraštaja izgledao kao da pati od žutice ili od neke druge bolesti. Bilo je pitanje da li taj kit pripada onom jatu napred, jer nije običaj kod tako uvaženih levijatana da budu uopšte druževni. Ipak, on se držao njihovog traga, mada ga je voda što su je oni odbacivali morala zadržavati, jer je „riblja bela kost“, ili udarni val, na njegovoj širokoj brnjici bio silan, kao val koji se obrazuje kad se

sudare dve suprotne struje. Njegov mlaz je bio kratak, spor i mučan; izbacivao ga je kao da se guši, a mlaz mu se raspadao u iskidane komadiće, praćene čudnovatim podvodnim potresima u njemu, koji su se, izgleda, završavali na njegovom drugom potopljenom kraju, zbog čega je voda iza njega brbotala.

– Ko ima neko sredstvo za umirenje? – reče Stab. – Bojim se, boli ga trbuh. Gospode bože, pomislite da u želucu od pola dana oranja imate stomačne bolove! Neprijatni vetrovi priređuju u njemu gadan džumbus, momci. To je prvi neprijatan vetar koji sam ikad video da duva sa krme. Ali, gledajte samo, da li se ikad ranije kit tako teturao? To će biti! Izgubio je on ručicu od krme.

Kao što se kakav prenatovareni okeanski brod, ploveći pored hindustanske obale sa palubom punom preplašenih konja, tetura, gnjura, ljulja i valja na svom putu, tako je ovaj matori kit izdizao svoje ostarelo ogromno telo i s vremena na vreme delimično se izvrtao na krajeve svojih teških rebara i pokazivao da je uzrok njegovom ševrdavom tragu onaj neprirodni patrljak njegovog desnog peraja. Da li je to peraje izgubio u nekoj borbi, ili je rođen bez njega, teško je bilo reći.

– Samo pričekaj časkom, čiča, pa ću ti ja dati zavoj za tu ranjenu ruku! – viknu svirepi Flask, pokazujući na kitolovni konopac blizu sebe.

– More, pripazi da on time tebi ne udari zavoj – viknu Starbak.

– Razvuci, ili će ga Nemac ugrabiti!

S jednom jedinom namerom svi združeni suparnički čamci se uputiše na tu jedinu ribu zato što je ona bila ne samo najveći, pa zbog toga i najskupoceniji kit, već što je bila najbliža njima, a i zato što su ostali kitovi išli tako velikom brzinom da je zasad gotovo bilo nemoguće goniti ih. Kad se sustigoše, *Pikvodovi* čamci proleteše ispod tri nemačka čamca koji su bili poslednji spušteni; ali kako je Derikov čamac bio ranije mnogo pred njima, on je još prednjačio u ovom lovu, mada su mu se svakog časa približavali njegovi strani suparnici. Jedina stvar koje su se oni bojali, pošto je on bio gotovo sasvim blizu svog cilja, bila je ta da će on biti u mogućnosti da baci svoj harpun pre nego što oni uzmognu da ga stignu i pređu. Što se Derika tiče, on je

izgledao sasvim siguran da će to tako i biti, pa je s vremena na vreme podsmešljivim pokretima mahao ka njihovim čamcima svojim rezervoarom za lampu.

– Odvratno i nezahvalno pseto! – viknu Starbak. – Podsmeva mi se i izaziva me baš onom svojom prosjačkom lampom što sam mu je ja napunio pre pet minuta! – A onda svojim starim jakim šapatom: – Razvucite, hrtovi! U stopu za njim!

– Da vam kažem ja, ljudi, u čemu je stvar – viknu Stab svojoj posadi. – Moja vera mi brani da poludim; ali bih voleo da progutam onog odvratnog Švabu… Veslajte!… Hoćete li?… Zar da pustite da vas tuče taj nevaljalac?… Volite li rakiju? E, onda bure rakije ko bude najbolji! Deder!… Zašto nekome od vas ne prsne žila?… Ko je tu bacio kotvu preko ograde?… Ne, ne mičemo se ni za palac… Stojimo u mestu. Alo! Evo trava je nikla na dnu čamca i, gospoda mi boga, sa jarbola su izbili pupoljci! Ne ide to tako, momci! Pogledajte onog Švabu! Cela je stvar u tome, ljudi, hoćete li da bljujete vatru ili nećete.

– O, pogledajte kakvu penu pravi! – viknu Flask, poigravajući gore-dole. – Ala je grba!… Deder, naletite volu na leđa! Leži tu kao panj! Deder, skočite, momčići!… Palačinke i krkuše za večeru, znate već, momčići moji!… Pečene školjke i krofne… Oho, de, de, skočite bre!… On je od sto buradi… Nemojte sad da ga izgubimo!… Nemojte! Nemojte nikako!… Pogledajte onog Švabu!… Pa zar nećete da veslate za puding, mladići? Onakav dronja!… Dronjavac jedan!… Zar vi ne volite spermacet? Pa on, ljudi, ide po tri hiljade dolara! – Čitava narodna banka! Engleska banka! – De, de, zapnite! Zapnite! Zapnite!… Gde li je sad onaj Švaba?

U tom trenutku Derik je baš bacao svoj rezervoar za lampu ka čamcima što su mu se približavali, a i svoju kantu sa uljem; možda sa dvostrukom namerom da zadrži svoje suparnike, a u isto vreme da proračunato ubrza sopstveni hod trenutnim olakšanjem koje stvara potisak pozadi.

– Nevaspitani švapski dvojarbolac! – viknu Stab. – Zaveslajte sad, ljudi, kao pedeset hiljada plotuna crvenokosih đavola ratnog broda! Šta ti veliš, Taštego? Jesi li ti čovek da prebiješ kičmu na dvadeset dva komada za čast staroga Gejheda?

Šta kažeš na to?

– Kaze da vesla kao prokleto – viknu Indijanac.

Besno, ali isto toliko nadraženi psovkama Nemčevim, *Pikvodova* tri čamca sad počeše da se postavljaju gotovo naporedo i, tako raspoređeni, svakog trenutka mu se približavahu sve više i više; sa onim finim, slobodnim, viteškim držanjem vođe čamca kad prilazi svome plenu, tri oficira su stajala gordo, podstičući s vremena na vreme veslača na krmi vedrim poklicima: – Ala klizi sad! Živeo povetarac koji vesla! Dole Švaba! Preveslajte preko njega!

Ali Derik im je na početku bio tako mnogo izmakao da bi, pored sveg njihovog viteštva, on ispao pobedilac u ovoj utakmici da nije pravično kažnjen time što je pomeren u stranu kad je jedan morski rak dohvatio pljošticu vesla njegovog srednjeg veslača. Dok je ovaj smeteni trapavko zapinjao da oslobodi veslo; i dok je, prema tome, Derikov čamac bio tu da se prevrne; i dok je on grmeo na svoje ljude u strahovitom besu – to je bila živa zgoda za Starbaka, Staba i Flaska. Uz jednodušan povik, oni iz petnih žila zapeše i izmakoše napred, i ukoso se postaviše prema Nemčevom čamcu. Još jedan tren i sva četiri čamca su bila dijagonalno u kitovom neposrednom tragu, dok je udaljavajući se od njih, na obema stranama, bio penušavi val koji je on pravio.

To je bio mnogo strašan, mnogo žalostan i ludački prizor. Kit je sad išao glavačke napred, i izbacivao svoj mlaz pred sobom neprekidno i mučenički, dok je ono jedno njegovo bedno peraje kloparalo o njegov bok u samrtničkom strahu. Čas na ovu stranu, čas na onu, teturao se on u svom kolebljivom bekstvu, i pri svakome valu kroz koji se probijao, on je grčevito tonuo u more ili valjao prema nebu ono jedno svoje klempavo peraje. Video sam tako jednu pticu sa oklembešenim krilom kako pravi prestravljene iskidane krugove u vazduhu uzalud se boreći da pobegne od razbojničkih jastreba. Ali ptica ima glasa i tužnim kricima hoće da objavi svoj strah, a strah ove ogromne neme morske životinje bio je okovan i omađijan u njoj; kit nije imao glasa sem zagušenog teškog disanja kroz svoj nosni otvor i zbog toga je bilo neizrecivo žalosno pogledati ga, dok je ipak, u svojoj čudovišnoj gromadi, u svojim čeljustima sa rešetkom i

svemoćnim repom, tu bilo dovoljno stvari da zaplaše i najjačeg čoveka koji bi ga tako požalio.

Videći sad da bi još samo nekoliko trenutaka dalo *Pikvodovim* čamcima preimućstvo, i pre nego što će pustiti da mu se tako osujeti lov, Derik se najzad reši na ono što je i njemu samom moralo izgledati veoma neobično: odluči se na hitac iz prevelike daljine pre nego što mu poslednji izgled na uspeh zanavek ne izmakne.

Ali tek što se njegov harpuner diže za udarac, kad sva tri tigra – Kvikveg, Taštego i Dagu – nagonski skočiše na noge i stojeći u jednom dijagonalnom redu nanišaniše jednovremeno svojim bodljikavim žicama; i zviznuta preko glave nemačkog harpunera, njihova tri nantaketska gvožđa uđoše u kita. Zaslepljujući prah pene i belog plamena! Tri čamca, u prvom besu kitovog jurišanja glavačke, tresnuše Nemčev bok takvom snagom da i Derik i njegov iznenađeni harpuner behu isplaknuti iz čamca, a preko njih prejedriše tri čamca u letu.

– Nemojte se plašiti, moje kutije za maslac! – viknu Stab bacivši u prolazu pogled na njih kad prolete mimo. – Sad ćete biti pokupljeni… Divota!… Video sam nekoliko ajkula pozadi… Bernardinski psi, znate već!… Spasavaju očajne putnike. Ura! Ovako se sad jedri! Svaki čamac sunčev zrak! Ura! Mi ovde letimo kao tri mala kotla o repu nekog pobesnelog pantera! Ovo me podseća na ono kad se u dvokolice upregne slon, na nekoj ravnici – te od toga samo lete paoci, momci, kad ga tako upregnete; opasnost je da ne zviznete iz kola kad udarite u breg. Ura! Ovako se oseća čovek kad ide ka Dejviju Džounsu, glavačke pravo dole na beskrajnoj nagnutoj ravni !

Ura! Ovaj kit nosi večitu poštu!

Ali čudovište nije dugo jurilo. Iznenadno dahnuvši, ono bučno potonu. Škripeći žurno, tri konopca su letela oko „kornjača“ takvom snagom da su dubili duboke žlebove u njima. Harpuneri su se prestravili da će ovo brzo tonjenje uskoro da odmota do kraja sve konopce pa su, upotrebivši svu svoju veštu moć, nekoliko puta obvili konopce koji su se pušili, da ih zadrže. Najzad, blagodareći uspravnom naprezanju olovom optočenih useka, odakle su tri konopca išla pravo dole u plavetnilo, ivice pramca bile su gotovo poravnate s vodom, dok su se tri krme

dizale visoko u vazduh. A pošto kit uskoro prestade da tone, oni izvesno vreme ostadoše u tom položaju, plašeći se da potroše još više konopca, mada je njihov položaj bio prilično tugaljiv. Iako su toliki čamci bili odvučeni dole i propali na taj način, ipak je tu i ono „zadržavanje“, kako se to zove, ono zakačinjanje oštrim bodljama u njegovo meso na leđima. To je ono što često namuči levijatana, te se opet pojavi da dočeka oštro koplje svoga neprijatelja. A da i ne govorim o opasnosti ove stvari, sumnjivo je da li je ovakvo plovljenje uvek najbolje, jer je bar pametno pretpostaviti da je kit sve više iscrpljen što duže stoji upleten pod vodom. Zbog toga što je, blagodareći njegovoj ogromnoj površini (potpuno odrasla ulješura ima nešto manje od dve hiljade kvadratnih stopa), pritisak vode ogroman. Mi svi znamo koliko čudnovat atmosferski pritisak mi sami izdržavamo: čak ovde, gore, na zemlji, u vazduhu; koliko je ogroman onda teret jednog kita koji na svojim leđima nosi stub od dvesta hvati okeana! To najmanje mora da bude jednako sa težinom od pedeset atmosfera. Jedan kitolovac je to ocenio kao težinu od dvadeset ratnih brodova sa svim njihovim topovima, magacinima i ljudstvom na brodu.

Dok su tri čamca ležala tako na tom moru koje se prijatno ljuljalo, gledajući dole u njegovo večito podnevno plavetnilo, i dok ni jedno jedino jecanje ili uzvik ma kakve vrste, čak ni talasić ni mehur, ne dođe iz njegovih dubina, koji bi čovek sa kopna pomislio da se ispod sve te tišine i mirnoće nalazi najveće morsko čudovište previjajući se i trzajući se u samrtnom ropcu! Sa pramaca nije se videlo ni osam palaca uspravnog konopca. Da li izgleda verovatno da je o tri takva tanka užeta bio obešen veliki levijatan kao kakav veliki teret o satu koji se navija svakih osam dana? Obešen? A o šta je on obešen? O tri komada daske! Je l’ ono stvorenje o kome je jednom tako trijumfalno rečeno: „Možeš li izrešetati njegovu kožu gvožđima sa bodljikavom žicom? Ili njegovu glavu kitolovnim kopljima? Na njega ne deluje mač onoga koji juri na njega, ne pomažu tu ni koplje, ni džilit, ni pancir: on smatra gvožđe za slamku; strela ga ne može nagnati u bekstvo, džilite broji u strnjike; smeje se na podrhtavanje koplja!“[234] – Pa zar je to ono stvorenje? Da, to je on! O, kako se proročanstva ne ispunjavaju! Jer sa snagom čitave hiljade butina u svome repu levijatan je pobegao glavačke ispod

morskih bregova da se sakrije ispod *Pikvodovih* ostvi za ribe.

U toj naherenoj popodnevnoj sunčevoj svetlosti senke što su ih tri čamca slala dole ispod površine morale su biti dovoljno dugačke i široke, dovoljne da naprave hlada polovini Kserksove vojske. Ko može reći kako su morale biti užasne za ranjenog kita takve ogromne aveti što sevaju više njegove glave!

– Na gotovs, ljudi; on se miče! – viknu Starbak kad tri konopca odjednom zadrhtaše u vodi, svaki zasebno, vodeći naviše k sebi, kao nekim magnetskim žicama, životna i smrtna podrhtavanja kitova, tako da ih je svaki veslač osećao na svom sedištu. Idućeg trenutka, olakšani velikim delom smanjenom vučom naniže na pramcima, čamci odjednom poskočiše naviše kao što mali ledeni breg učini ponekad kad kakav gusti čopor belih medveda bude sa njega u strahu nateran u more.

– Uvlači! Uvlači! – viknu opet Starbak. – On se diže.

Konopci od kojih, jedva pre jednog trenutka, nije bilo preostalo ni koliko za jednu šaku, sad u dugačkim brzim savijucima treskaju nazad u čamce, a sa njih sve curi voda, i uskoro kit probi vodu daleko od lovaca koliko za dve brodske dužine.

Njegovi su pokreti jasno pokazivali njegovu krajnju iscrpljenost. Kod mnogih kopnenih životinja nalaze se izvesne slavine ili krvne pregrade u mnogim njihovim venama i otuda, kad su ranjene, krv se bar u izvesnom stepenu odjednom preseče u nekim pravcima. Nije tako kod kita; jedna od njegovih posebnih osobina jeste i ta da su mu krvni sudovi izgrađeni bez ikakvih slavina, tako da, kad su probušeni i jednom tako malom tačkom kao što je harpun, odjednom počinje smrtonosno pražnjenje celokupnog arterijskog sistema; a kad je ono povećano izvanrednim vodenim pritiskom, na velikoj dubini ispod morske površine, moglo bi se reći da njegov život curi iz njega u neprestanim mlazevima. Međutim, u njemu je tako velika količina krvi, a tako su udaljeni jedan od drugoga i njegovi mnogobrojni unutrašnji izvori, da on tako jednako krvari i krvari poprilično dugo, kao što će na suši teći reka koja izvire na vrelima daleko, daleko u brdima koja se i ne vide. Čak i sad, kad su čamci veslali ka ovome kitu i opasno se provlačili preko njegovih repnih peraja koja su se njihala, i kad su koplja udarana

u njega, posle njih su sledovali jaki mlazevi iz novootvorenih rana koji su i dalje stalno šibali, dok je prirodni nosni otvor u njegovoj glavi samo u razmacima, mada stalno brzim, slao njegovu prestravljenu vlagu u vazduh. Sa te poslednje oduške još nije nailazila krv, pošto tamo nijedan deo važan po život nije još bio dokačen. Njegov život, kako oni to značajno kažu, bio je još netaknut.

Kad ga sad čamci tešnje opkoliše, ceo gornji deo njegove pojave, sa velikim delom onoga što je obično pod vodom, pokaza se potpuno. Videle su se njegove oči ili, bolje, mesta gde su bile njegove oči. Kao što se nakazno izrasle mase skupljaju u čvornovatim rupama najplemenitijih hrastova kad su oboreni, tako su iz tačaka koje su nekad zauzimale kitove oči sad virile slepe guke koje je bilo strahovito žalosno pogledati. Ali sažaljenja tu nije bilo nikakvog. Jer kraj sve njegove starosti, i jedne jedine ruke i slepih očiju, on mora da bude smrću umoren, da bude ubijen, da bi svetleo na veselim svadbama i drugim ljudskim veseljima, a isto tako da bi osvetljavao svečane crkve koje propovedaju bezuslovnu bezazlenost svakoga prema svakome.

Još se neprestano valjajući u svojoj krvi, on najzad delimično pokaza neku čudnu izbledelu izbočinu ili izraslinu, u veličini jednog bušela,[235] nisko dole na boku.

– Zgodno mesto! – viknu Flask. – Čekaj baš da ga jednom tu žacnem.

– Stoj! – viknu Starbak. – Nije potrebno.

Ali čovečni Starbak dockan stiže. U trenutku udarca jedan gnojavi mlaz šibnu iz njegove strašne rane, stavljen time na nepodnošljive muke, kit sad, bljujući gustu krv, u naglom besnilu slepo jurnu na čamce, prskajući skroz njih i njihovu trujumfalnu posadu pljuskom usirene krvi, preturivši Flaskov čamac i oštetivši mu pramac. To je bio njegov samrtnički potez. Jer u tom trenutku on je bio tako istrošen gubitkom krvi da se bespomoćno otkotrlja dalje od ruševina koje je načinio. Ležao je porebarke i trzao se, a njegovo unakaženo peraje ga je nemoćno šljepkalo, a zatim se stalno lagano okretao kao kakav svet koji iščezava; i on pokaza naviše bele tajne svoga trbuha; leže kao klada i lipsa.

Najžalosniji je bio onaj poslednji mlaz pri izdisaju. Kao da neke nevidljive ruke izvlače vodu postepeno iz nekog jakog izvora i poluprigušenim melanholičnim grgotanjem stub koji šiba smanjuje se i smanjuje sve do dole – to je poslednji dugački samrtnički mlaz kitov.

Uskoro, dok je posada očekivala da brod stigne, telo pokaza znake tonjenja sa svim neopljačkanim blagom. Odmah, po Starbakovom naređenju, on je na nekoliko mesta privezan konopcima, tako da je ubrzo svaki čamac predstavljao bovu, a potopljeni kit bio je konopcima obešen na nekoliko palaca ispod njih.

Kad brod priđe blizu, vrlo opreznim poslovanjem kit je prenesen na njegov bok i tamo jako vezan najjačim lancima za repna peraja, pošto je bilo jasno da će telo odmah potonuti na dno ako se veštački ne zadrži.

Desilo se tako da gotovo pri prvom zasecanju ašovom u njega jedan zarđali harpun u celoj svojoj dužini bi pronađen kako leži smešten u njegovom mesu na donjoj strani izrasline koja je ranije opisana. Ali kako su česti slučajevi da se pronađu krnjaci harpuna u leševima ulovljenih kitova, sa mesom potpuno zalečenim oko njih, i bez ikakvih izraštaja koji bi pokazivali njihovo mesto, zbog toga je izvesno morao biti drugi neki nepoznat razlog u ovom slučaju koji bi mogao da objasni ono gnojenje koje je pomenuto. Ali još zanimljivija bila je činjenica što je u njemu nađena glava kamenoga koplja, nedaleko od uraslog gvožđa, a meso savršeno očvrslo oko njega. Ko li je bacio to kameno koplje? I kad? Morao ga je baciti neki Indijanac na severozapadu mnogo pre nego što je pronađena Amerika.

Ne može se ispričati kakva se sve druga čuda mogu pronaći preturanjem u ovom čudovišnom kabinetu. Ali dalja istraživanja su bila iznenadno prekinuta time što je brod bio kao nikad dotle iskrivljen bočno ka moru, blagodareći težnji ovog leša da potone, a koja se ogromno povećavala. Ipak je Starbak, koji je rukovao ovim poslom, terao u njemu do kraja. Terao je tako odlučno da na kraju krajeva brod htede da se preturi da je i dalje ostao na tome da čvrsto drži stegnut leš; a onda, kada bi izdato naređenje da se od njega odmah pobegne, toliko je bilo neotklonjivo neprezanje na glavama brodskih rebara, za koja su

bili učvršćeni repni lanci i konopci, da ih je bilo nemoguće otkačiti. Za to vreme sve se na *Pikvodu* iskrivi. Da pređete na drugu stranu palube bilo je kao da se šetate uz strmi krov neke kuće sa zabatom. Brod je ječao i dahtao. Mnogi komadi slonovače usečeni na njegovoj ogradi i na njegovim kabinama izbačeni su iz svojih ležišta neprirodnim pomeranjem. Uzalud su donete bradve i kuke da deluju na nepokretne repne lance, da ih polugama pomere, odmaknu sa glava brodskih rebara; kit se sad bio tako nisko spustio da se potopljenim njegovim krajevima nikako nije moglo prići, dok je izgledalo da se svakog trenutka čitave tone težine dodaju gromadi koja tone, i brod je izgledao da je već tu da se prevrne.

– Izdrži! Izdrži! Zar nećeš? – vikao je Stab lešu. – Šta si, đavola, toliko zapeo da što pre potoneš? Sto mu gromova, ljudi, mi moramo nešto učiniti, ili da i sami pođemo za njim. Ne vredi podmetati poluge tamo! Stoj, vi tamo sa tim bradvama! Neka jedan od vas otrči po molitvenik i perorez, pa nek preseče velike lance.

– Nož? Jeste, jeste – viknu Kvikveg pa, zgrabivši drvodeljinu tešku bradvu, provuče se kroz jednu rupu na boku za oticanje vode, pa, sa čelikom uz gvožđe, stade seći najveće repne lance. Ali samo nekoliko udaraca padoše s puno varnica, kad preterano veliko zatezanje završi stvar. Sa jednim strašnim treskom pukoše sve veze; brod se ispravi, leš potonu.

Ali ovo slučajno, a neizbežno tonjenje tek ubijene ulješure veoma je zanimljiva stvar, nijedan kitolovac nije dosad to umeo tačno da objasni. Obično lipsala ulješura plovi sa velikom moći održavanja na vodi, sa bokom ili trbuhom znatno izdignutim iznad površine. Kad bi samo kitovi koji na taj način tonu bili stara, mršava stvorenja polomljena srca u kojima su se smanjili njihovi jastučići od slanine, a sve kosti otežale i postale reumatične, onda biste mogli sa izvesnim razlogom tvrditi da je ovo tonjenje prouzrokovano jednom neobičnom specifičnom težinom ribe koja tako tone usled nedostatka plovne materije u sebi. Ali nije to tako. Jer mladi kitovi, u najlepšem zdravlju, koji brekću od plemenitih težnji, pre vremena odsečeni od tople uzbuđenosti i životnog maja, sa svom svojom brektavom slaninom oko sebe, čak i ti heroji čvrstih mišića što se lako

održavaju na vodi ponekad tonu.

Ipak da napomenemo da je ulješura mnogo manje podložna ovom slučaju nego koja druga vrsta. Na jednu ulješuru koja potone, potonu dvadeset pravih kitova. Ova razlika u vrstama nesumnjivo može da se ne u malom stepenu pripiše većoj količini kostiju kod pravoga kita, pošto njegovi mletački zastori sami ponekad teže više od jedne tone. Ulješura je potpuno oslobođena od glomaznosti. Ali ima primera gde je posle razmaka od nekoliko časova ili nekoliko dana potonuli kit opet izbio na površinu, mnogo plovniji nego dok je bio živ. Ali razlog tome je očevidan. U njemu se stvaraju gasovi; on se nadme do jedne čudovišne veličine; postane neka vrsta životinje-balona. I onda i sam ratni brod teško da bi ga mogao držati ispod vode. Pri obalnom kitolovstvu, na merljivim dubinama, između zaliva Novog Zelanda, kad kakav pravi kit da znak da će potonuti, oni pritvrde bove uz njega, sa mnogo konopaca, tako da kad telo ode dole, oni znaju gde da ga traže ako se bude ponovo popelo.

Ne prođe mnogo otkako je telo potonulo, kad se ču krik sa *Pikvodovih* osmatračnica, objavljujući da *Devica* opet spušta čamce, mada je jedini mlaz na vidiku bio od „leđnog peraja“ koje pripada vrsti kita koji se ne može uloviti zbog njegove neverovatne snage u plivanju. Ipak, mlaz „leđnog peraja“ tako je sličan ulješurinom da se nevešti ribar često prevari u tome. I prema tome, Derik i sva njegova vojska bili su sad u junačkom lovu na ovu divlju životinju kojoj se ne može ni približiti. *Devica* razape sva svoja jedra, a za sobom pusti četiri mala čamca, i tako oni svi iščezoše daleko uz vetar, jednako u smelom i punonadežnom lovu.

O, mnogo je „leđnih peraja“, a mnogo je i Derika, prijatelju moj!

OSAMDESET DRUGA GLAVA
ČAST I SLAVA U KITOLOVSTVU

Ima nekih preduzeća u kojima je najbolji metod brižljivo održavanje nereda.

Što se više zadubljujem u ovu kitolovnu materiju i guram sa svojim istraživanjem do samih početnih izvora njenih, sve više osećam njenu veliku čast i starinu; a naročito kad nađem tolike velike polubogove i heroje, proroke svih vrsta, koji su na ovaj ili na onaj način odlikovali kitolovstvo, mene zanese misao da i ja sam pripadam, mada na veoma skromnom mestu, jednom bratstvu koje ima svoj grb.

Junački Persej, jedan od Zevsovih sinova, bio je prvi kitolovac; i na večitu čast našem zanatu neka bude rečeno da prvi kit koga je napalo naše bratstvo nije bio ubijen ni u kakvoj gadnoj nameri. To su bili viteški dani u našem zanatu, kada smo mi nosili oružje samo zato da pomognemo očajnicima, a ne da punimo ljudima rezervoare za lampe. Svako zna onu priču o Perseju i Andromedi; kako je ljupka Andromeda, kći jednoga kralja, bila vezana za stenu na morskoj obali i kako je, baš kad ju je jedan levijatan hteo odvući, Persej, knez kitolovaca, prišavši neustrašivo, harpunirao to čudovište i oslobodio devojku i oženio se njome. To je bilo jedno divno umetničko junačko delo koje retko izvode i najbolji harpuneri naših dana, utoliko više što je taj levijatan bio ubijen baš prvim udarcem. I nemojte da ma ko od ljudi posumnja u Arkitovu priču, jer u

staroj Jopi, sadašnjoj Jafi na sirijskoj obali, u jednom od mnogobožačkih hramova stajao je nekoliko vekova veliki kitov kostur, za koji su bajke te varoši i svi stanovnici tvrdili da su baš to kosti onog čudovišta što ga je Persej ubio. Kad su Rimljani zauzeli Jopu, isti taj kostur je u trijumfu odvučen u Italiju. Što je u ovoj priči najčudnije i sugestivno najvažnije, to je ovo: baš iz Jope je Jona krenuo jedrilicom.

Slična sa doživljajem Perseja i Andromede – mada neki pretpostavljaju da je posredno izvedena iz nje – jeste ona čuvena priča o Svetom Đorđu i aždaji; a ja smatram da je ta aždaja bila kit; jer u mnogim starim zapisima kitovi i aždaje su tako čudno pomešani i često stoje jedni mesto drugih. „Ti si kao vodeni lav i kao aždaja morska“, kaže Jezekilj; time je očevidno mislio na kita. I zbilja, izvesni redaktori Biblije upotrebljavaju samo tu reč. Sem toga, mnogo bi bilo oduzeto od slave tog junačkog dela da je Sveti Đorđe napao samo na jednog gmizavca što puzi po zemlji, mesto što je vodio borbu sa velikim čudovištem iz dubina. Svaki čovek može ubiti zmiju, ali samo jedan Persej, jedan Sveti Đorđe, jedan Kofin imaju srca da smelo krenu na kakva kita.

Nemojte da nas savremene slike ovoga prizora zavedu; mada je stvorenje koje je napao ovaj hrabri starinski kitolovac nejasno predstavljeno u obliku nekog stvorenja koje liči na grifona[236] i mada je bitka naslikana kao da je na zemlji, a svetac na konju, ipak, kad se uzme u obzir veliko neznanje u to doba kad je pravi kitov oblik bio nepoznat umetnicima, i kad se uzme u obzir da je, kao u Persejevom slučaju, kit Svetog Đorđa mogao da izmili iz mora na žalo, i kad se uzme u obzir da je životinja koju je jahao Sveti Đorđe mogla biti samo kakav veliki tuljan, ili morž – kad se o svemu tome povede računa, neće nikako izgledati da se ne slaže sa svetom bajkom i sa najstarijim crtežima ovoga prizora da se takozvana aždaja smatra da je išta drugo nego baš sam veliki levijatan. I zbilja, kad se stavi pred čistu i prodornu istinu, ova cela priča će sasvim lepo pristati uz onaj idol Filistinaca, koji je i riba i životinja, i ptica a zvala se Dagon;[237] kojoj su, kad je stavljena pred Izrailjev kovčeg, otpale konjska glava i obe šake, te je ostao samo trup ili riblji deo njen. A zatim, jedan što je naše gore list, isto tako kitolovac, tutorski

je zaštitnik Engleske; i sa puno prava mi nantaketski harpuneri trebalo bi da budemo uvršteni u najplemenitiji red Svetog Đorđa. I zbog toga, neka vitezovi te časne družine (od kojih nijedan, ja se usuđuj em da kažem, nije nikad imao posla sa kitom kao što ga je imao njihov veliki zaštitnik), neka oni nikad ne pogledaju s visine na nekog Nantakećanina, pošto mi, čak i u ovim vunenim džemperima i nakatranjenim čakširama imamo više prava na odlikovanje ordenom Svetog Đorđa nego oni.

Ja sam se dugo kolebao da li da pustim ili da ne pustim u naše redove Herkula, s obzirom na ovo: mada je, prema grčkoj mitologiji, tog starinskog Kroketa[238] i Kita Karsona,[239] toga čoveka jakih mišića koji je radosno stvarao dobra dela, progutao i opet izbacio neki kit, ipak se može raspravljati o tome da li je on time postao kitolovac. Niodakle se ne vidi da je on ikad harpunirao svoju ribu, sem ako nije iznutra. Pa ipak, on se može smatrati nekom vrstom nevoljnoga kitolovca; u svakom slučaju, kit je uhvatio njega ako on nije kita. Ja s pravom tražim da on bude jedan od naše družine.

Ali po najvećim protivrečnim autoritetima, ova grčka priča o Herkulu i kitu smatra se da je izvedena iz mnogo starije jevrejske priče o Joni i kitu, i obrnuto; one su svakako veoma slične. A kad ja s pravom tražim za nas poluboga, što ne bih i proroka?

A ni heroji, sveci, polubogovi i proroci nisu jedini koji sačinjavaju ceo naš red. Naš veliki majstor ima tek da se pomene, jer kao i rođeni kraljevi u staro doba, mi nalazimo izvor svoga bratstva ništa manje nego u samim velikim bogovima. Tu čudesnu istočnjačku priču sad ponavlja Šaster, koji nam daje strahovitog Višnua, jednu od triju ličnosti hinduskog božanstva, daje nam božanstvenog Višnua lično za našeg gospodara, Višnua, koji je prvi od svojih deset zemaljskih otelotvorenja zanavek izdvojio kita i učinio ga svetim. Kad se Brama, ili bog bogova, kaže Šaster, rešio da ponovo stvori svet posle jednog od njegovih periodičnih raspadanja, on je pustio Višnua da se rodi i da rukovodi poslom; ali Vede, ili tajanstvene knjige, koje je Višnu, izgleda, neophodno morao prelistavati pre nego što je počeo stvaranje, a koje su zbog toga morale sadržavati nešto u obliku praktičnih uputstava mladim arhitektima, te su Vede

ležale na dnu morskom; zato se Višnu otelotvorio u kita, pa, zagnjurivši se kao kit u more do krajnjih dubina, spasao svete knjige. Pa zar onda taj Višnu nije kitolovac? Isto onako kao što se čovek koji jaše konja zove konjanik.

Persej, Sveti Đorđe, Herkul, Jona i Višnu! Eto vam spiska članova! Koji klub sem kitolovačkog može da navede tako što?

OSAMDESET TREĆA GLAVA
JONA POSMATRAN ISTORIJSKI

U prethodnoj glavi pomenuta je istorijska priča o Joni i kitu. Međutim, izvesni Nantakećani su dosta nepoverljivi prema ovoj istorijskoj priči o Joni i kitu. Ali bilo je isto tako nekih sumnjala Grka i Rimljana, koji su, polazeći od toga da su oni pravoverni mnogobošci svoga vremena, isto tako sumnjali u priču o Herkulu i kitu, o Arionu[240] i delfinu; ipak, njihova sumnja nije učinila da ove tradicije budu za dlaku manje stvarne činjenice.

Glavni razlog jednog starog kitolovca iz Sag Harbora što je sumnjao u jevrejsku priču bio je ovaj: on je imao jednu od onih čudnovatih starinskih Biblija ulepšanih zanimljivim, nenaučnim bakrorezima; jedan od njih je predstavljao Joninog kita sa dva mlaza iz glave – osobenost koja je istinita samo u vezi sa jednom vrstom levijatana (pravi kit i varijeteti te vrste), o kojoj ribari imaju ovu izreku: „Da mu se ubaci hlepčić od jednog penija, zadavio bi se“, tako je veoma uzano njegovo ždrelo. Ali na to je gotov unapred spremljeni odgovor biskupa Džeba. Nije potrebno, veli biskup, da mi smatramo da je Jona sahranjen u kitovom trbuhu, već da je privremeno smešten u nekom delu njegovih usta. I to izgleda dosta pametno kod dobroga biskupa. Jer, zbilja, u ustima pravoga kita mogla bi se udobno smestiti dva stola za vist, a oko njih svi igrači. Mogućno je i to da se Jona bio bezbedno skrio u nekom šupljem zubu; ali, kad čovek dalje razmisli, pravi kit je bez zuba.

Drugi razlog što ga je Sag Harbor (starac je išao pod tim imenom) izneo u prilog svom neverovanju u ovu prorokovu stvar bilo je nešto što je u nejasnoj vezi sa njegovim zatočenim telom i kitovim želudačnim sokovima. Ali i ta primedba isto tako otpada, jer je jedan nemački stručnjak za Sveto pismo pretpostavio da je Jona mogao sigurno naći pribežište u plovnom telu nekog mrtvog kita – isto onako kao što su francuski vojnici u ratu sa Rusijom pretvarali svoje lipsale konje u šatore i uvlačili se u njih. Sem toga, drugi komentatori sa evropskog kopna slutili su da kad je Jona bio bačen sa jopskog broda, da je on pravo pobegao u neki obližnji drugi brod, neki brod koji je spreda bio izrađen u obliku kita; ja bih dodao da se on, možda, zvao *Kit* kao što se danas neki brodovi krštavaju *Ajkula*, *Galeb*, *Orao*. Nisu tu bili potrebni učeni stručnjaci za Sveto pismo pa da se pomisli da je kit, pomenut u Knjizi o Joni, prosto značio sredstvo za spasavanje – jednu naduvenu mešinu do koje je doplivao prorok kad se našao u opasnosti, i tako se spasao da ne pogine u vodi. I tako je jadni Sag Harbor zbog toga, izgleda, potučen do nogu. Ali on je imao još jedan razlog za svoje neverovanje. To je ovaj, ako se ja dobro sećam: Jonu je progutao kit u Sredozemnom moru, a posle tri dana bio je izbljuvan negde na tri dana puta od Ninive, grada na Tigru, koji je mnogo više nego na tri dana puta od najbliže tačke na sredozemnoj obali. Kako je to?

Pa zar nije bilo drugog načina za tog kita da iskrca proroka na tom kratkom rastojanju do Ninive? Jeste. Mogao ga je vući putem oko Rta dobre nade. A da i ne govorim o prolazu celom dužinom Sredozemnog mora i o drugom prolazu naviše kroz Persijski zaliv i Crveno more, jer bi takva pretpostavka povukla sa sobom potpuno oplovljavanje cele Afrike za tri dana, a da i ne govorim o Tigrovim vodama, blizu grada Ninive, pošto su one isuviše plitke za plivanje ma kakvoga kita u njima. Sem toga, misao o tome da je Jona oplovio Rt dobre nade u tako rano doba otela bi čast otkrića tog velikog predgorja Bartolomeu Dijasu,[241] njegovom poznatom pronalazaču, i tako bi naterala u laž savremenu istoriju.

Ali svi ovi budalasti razlozi staroga Sag Harbora samo su pokazivali kako on budalasto hoće da ima prava – jedna stvar kod njega koja je još više za osudu kad se vidi da je on imao

veoma slabo znanje van onoga što ga je pokupio od sunca i mora. Kažem, to samo pokazuje njegovu budalastu, bezbožničku uobraženost i gadnu, demonsku pobunu protiv prečasnog sveštenstva. Jer, prema jednom portugalskom katoličkom svešteniku, sama misao o tome da je Jona otišao u Ninivu putem oko Rta dobre nade bila je izneta kao značajno veličanje opštepoznatog čuda. A tako je i bilo. Sem toga, do današnjeg dana, jako prosvećeni Turci pobožno veruju u istorijsku priču o Joni. A pre neka tri veka jedan putnik Englez u starinskim Harisovim *Putovanjima* priča o jednoj turskoj džamiji podignutoj u čast Joninu, u kojoj je bila neka čudesna lampa koja je gorela bez ulja.

OSAMDESET ČETVRTA GLAVA
UDAR KOPLJEM

Da se nateraju da idu lako i brzo, osovine na kolima se podmazuju; gotovo iz istog razloga neke kitarice izvode sličan posao na svojim čamcima; one im podmazuju dno. Ne može se sumnjati da takav posao, pošto ne može da bude štetan, može, možda, da bude od neke koristi koja nije za potcenjivanje; uzmimo u obzir da su ulje i voda neprijatelji, da je ulje klizava stvar i da predmet koji je uzet u obzir ima da natera čamac da junački klizi. Kvikveg je čvrsto verovao u podmazivanje svoga čamca, i jednoga jutra, nedugo posle onoga kad je nemački brod *Devica* iščezao, napreže se više nego obično oko toga posla, puzeći ispod njegova dna, dok je on visio o boku broda, i trljajući masnoćom kao da vredno zapinje da istera čitav buć kose na ćelavoj kobilici toga čamca. Izgledalo je kao da on radi pokoravajući se nekoj naročitoj slutnji. A ona mu nije ostala nepotvrđena događajem.

Oko podne primećeni su kitovi, ali čim je brod zaplovio k njima, oni se obrtoše i odleteše živahno; nekako neuredno bekstvo, kao ono Kleopatrinih brodova kod Akcijuma.[242]

Ipak, čamci nastaviše i Stabov je bio napred. Velikim naporom Taštego najzad uspe da zabode jedno gvožđe, ali pogođeni kit, ne gnjurajući se nikako, i dalje nastavi svoje horizontalno bekstvo povećanom brzinom. Tako neprekidno naprezanje zabodenoga gvožđa mora pre ili posle neizbežno da

ga iščupa. Postade neophodno potrebno da se kit begunac udari kopljem, ili da se ljudi pomire s tim da ga izgube. Ali da se čamac izvuče na njegov bok, bilo je nemogućno; on je plivao tako brzo i besno. Šta je onda ostajalo?

Od svih čudnovatih pronalazaka i veština, okretnosti u rukama i bezbrojnih lukavstava na koja je stari kitolovac tako često primoran, nijedno ne prevazilazi onaj izmah kopljem koji se zove udar kopljem. Kratak mač ili širok mač u svima svojim potezima nije ni prineti tome. On je samo neophodno potreban u slučaju kakva stara kita koji uporno beži; veličanstvenost njegovog stvarnog izvođenja je u čudovišnoj daljini sa koje se dugačko koplje tačno baca sa čamca, koji se strahovito ljulja i trza, a stalno juri napred. I čelik i drvo zajedno, celo koplje je nekih deset do dvanaest stopa u dužinu; to je oruđe mnogo lakše nego harpun, a i građeno je od lakšeg materijala – od borovine. Snabdeveno je jednim tankim konopcem zvanim „osnova“, malo podužim, pomoću koga se ono može povući nazad ka ruci, pošto se baci.

Ali pre nego što odemo dalje, važno je pomenuti ovde da, iako se harpun može baciti na isti način kao i koplje, to se retko radi; a i kad se uradi, retko je to sa uspehom zbog veće težine i manje dužine harpuna, kad ga uporedite s kopljem, što u dejstvu postaje ozbiljna smetnja. Zbog toga, u opštem slučaju, vi morate da se pričvrstite za kita pre nego što dođe na red udar kopljem.

A sad, gledajte Staba, čoveka koji je zbog svoje vedre, smišljene hladnoće i duševne nepromenljivosti u najstrašnijim prilikama bio naročito sposoban da se odlikuje udaranjem kopljem. Gledajte ga! On stoji uspravno na uzdignutom pramcu čamca koji leti; zamotan u penu kao u neko runo, kit koji vuče čamac nalazi se četrdeset stopa napred. Rukujući lako dugačkim kopljem, pogledavši dva-tri puta niz njega da vidi je li sasvim pravo, Stab zviždućući skuplja zamotuljak „osnove“ u jednu ruku, tako da njen slobodni kraj čvrsto uhvati u šaku, ostavljajući ostatak slobodan. A zatim, držeći celo koplje tačno prema sredini svoga pojasa, on ga naperi na kita; a onda, kad nanišani njime na kita, on odlučno spusti šaku u kojoj mu je kundak koplja, i tako izdiže vrh sve dok oružje ne bude lepo uravnoteženo na njegovoj šaci, petnaest stopa u visinu. On vas

nekako podseća na nekog mađioničara kada na bradi održava u ravnoteži dugačak štap. U narednom trenutku jednim brzim potezom, kome ne možete dati ime, u jednom divnom, dostojanstvenom luku blistavi čelik premosti tu penušavu daljinu i zadrhta u životnoj tački kitovoj. Mesto da šiba vodom, kit sad izbacuje crvenu krv.

– To mu izbi čep! – viknu Stab. – Ovo je besmrtni Četvrti juli; danas na sve izvore mora da šiba vino! Voleo bih ja da je to stara orleanska rakija, ili stari „ohajo“, ili ona stara neopisiva „monogehela“! Jer, Taštego, sokole, ja bih voleo da ti podmetneš neku kanticu pod mlaz, pa da mi svi redom pijemo! Jest, zbilja, sokolovi moji, mi ćemo kuvati naročiti punč tamo na izvoru njegovog nosnog otvora i sa tog živog suda za punč pićemo životnu tečnost.

Posle tako veselog pričanja, vešti hitac se ponavlja više puta, a koplje se vraća svome gospodaru kao kakav hrt koga vešto drže na uzici. U samrtničkom ropcu kit prelazi u „nervozu“; konopac labavi i bacač koplja pada nazad, prekršta ruke i nemo posmatra kako lipsava ono čudovište.

OSAMDESET PETA GLAVA
IZVOR

Da su šest hiljada godina – i niko ne zna koliko miliona vekova još pre toga – ogromni kitovi morali bacati mlazeve svuda po moru škropeći i začaravajući vrtove u dubini kao nekim mnogobrojnim čarobnim kantama s rešetkom; i da su za nekoliko vekova unazad hiljade lovaca morale biti sasvim blizu kitova izvora, gledajući ovo škropljenje i šibanje mlazeva – da je sve to moralo biti, i da je dan-danji, sve do ovog današnjeg blagoslovenog minuta (petnaest i četvrt minuta prošlo jedan sat po podne ovog šesnaestog decembra leta gospodnjeg 1851), ipak ostalo problem da li su ti mlazevi, posle svega, zbilja voda ili ništa drugo do para – to je zbilja važna stvar.

Hajdete, onda, da pogledamo tu stvar zajedno sa još nekim zanimljivim predmetima koji su s njom u vezi. Svako živi zna da pomoću naročite veštine svojih škrga riblja plemena uopšte dišu vazduh koji se u svako doba kombinuje sa elementom u kome ona plivaju; otuda haringa ili bakalar mogu da žive jedan vek a da nikad ne dignu glavu iznad vode. Ali zbog svog naročitog unutarnjeg sastava, koji mu daje prava pluća kao kakvom ljudskom stvorenju, kit može da živi ako udiše slobodan vazduh u otvorenoj atmosferi. Otuda od njega potreba da s vremena na vreme posećuje gornji svet. Ali on ne može nimalo da diše na usta, jer pri njegovom običnom držanju, ulješurina usta su potopljena najmanje osam stopa ispod vodene površine;

a što je još važnije, njegov dušnik nema nikakve veze s njegovim ustima. Ne, on diše samo na nosni otvor; a on mu se nalazi navrh glave.

Ako kažem da je kod svakog stvorenja disanje samo funkcija neophodna za opstanak utoliko što ono povlači iz vazduha izvestan element koji, kad se docnije dovede u dodir sa krvi, daje njoj životvornu materiju, mislim da neću pogrešiti, mada možda upotrebljavam neke suvišne naučne reči. Pretpostavite to, i onda sleduje da, ako bi se celokupna krv u čoveku mogla provetriti jednim udisajem, on bi onda mogao da zapečati svoje nozdrve i da ne udiše drugi vazduh izvesno vreme. To znači, on bi onda živeo bez disanja. Ma kako to izgledalo pogrešno, to je tačno slučaj sa kitom, koji sistematski živi u razmacima, ceo sat i više (kad je na dnu) a da ne povuče ni jedan jedini dah, ili bar da ne udahne nikako nijednu česticu vazduha; setite se da on nema škrga. Kako je onda to? Između rebara i sa obeju strana kičme on ima jedan važni zapleteni kritski lavirint nekih sudova nalik na tanke rezance, koji se potpuno napnu od oksigenisane krvi u sebi kad on napusti vodenu površinu, tako da za jedan sat ili više, hiljadama hvati pod morem, on vuče rezervu životne snage isto onako kao što kamila, prolazeći kroz bezvodnu pustinju, vuče sa sobom rezervnu vodu za buduću upotrebu u svoja četiri dopunska želuca. Anatomska činjenica ovoga lavirinta je neosporna, a da je na njoj osnovana pretpostavka pametna i istinita, izgleda mi to utoliko ubedljivije kad uzmem u obzir drukčije neobjašnjivu upornost levijatana da svoj nos „drži napolju“, kako to kažu ribari. Evo šta ja mislim. Ako je neuznemiravana kad se digne na površinu, ulješura će tu ostati izvesno vreme koje je jednako sa vremenom ostalih njenih uzdizanja kad su ona nesprečavana. Uzmimo da ona stoji 11 minuta i baca mlaz sedamdeset puta, to znači udahne vazduh sedamdeset puta, onda, kad god se opet digne, sigurno je da će opet sedamdeset puta udahnuti vazduh tačno na minut. Pošto povuče dah nekoliko puta, ako je uznemirite tako da se zagnjuri, ona će opet švićnuti naviše, da bi dopunila svoju redovnu količinu vazduha. I dok se ne izbroje ovih sedamdeset udisaja, neće se ona spustiti dole da tamo provede određeno vreme.

Zapazite, ipak, da su kod raznih jedinki ovi rokovi različiti, ali kod istovrsne jedinke su jednaki. A onda, zašto bi kit toliko navaljivao da izbacuje napolje svoj nosni otvor ako ne zato da napuni svoj vazdušni rezervoar pre nego što zaroni na duže vreme? S ovim je očevidno i to da ga ova potreba da se diže naviše izlaže svim kobnim opasnostima. A ovog ogromnog levijatana ne možete uhvatiti ni udicom ni mrežom kad on pliva hiljadu hvati ispod sunčeve svetlosti. O, kitolovče, pobedu ti ne donosi onda toliko tvoja veština koliko velike kitove nevolje!

Kod čoveka se disanje neprekidno nastavlja, gde jedan dah služi samo za dva do tri udara bila, ma kakav drugi posao da obavlja, bilo da je budan ili da spava, disati mora, ili će umreti. Ali ulješura diše samo jednu sedminu svoga vremena, ili samo nedeljom.

Rečeno je da kit diše samo na svoj nosni otvor. Ako bi se moglo kao tačno dodati da su njegovi mlazevi izmešani s vodom, onda, mislim, možemo razumeti zašto je njegovo čulo mirisa, kako izgleda, zakržljalo. Jedina stvar na njemu koja po svemu odgovara nosu jeste baš taj isti nosni otvor; pošto je tako ometan dvama elementima, ne bi se moglo očekivati da ima sposobnost mirisa. Ali blagodareći tajanstvenosti njegovog mlaza – bilo da je to voda ili da je para – ne može se zasad postići apsolutna tačnost po tome pitanju. Sigurno je, ipak, da kit nema poseban organ mirisa. A što mu je i potreban? U moru nema ni ruža, ni ljubičica, ni kolonjske vode.

Sem toga, kako se njegov dušnik otvara samo u cev njegovog kanala za nosni otvor, i kako je taj dugački kanal – kao veliki kanal Iri – snabdeven nekom vrstom brana (koje se otvaraju i zatvaraju) da bi se vazduh zadržao, ili da bi se izbacila voda, kit nema glasa; sem ako nećete da ga uvredite time što ćete reći da on, dok toliko čudnovato buči, priča kroz nos. A opet, šta bi pa kit imao i da kaže? Retko sam kad poznao ikoje stvorenje iz dubine koje bi imalo ma šta da kaže ovome svetu, sem ako je primorano da promrmlja nešto da bi se hlebom hranilo. O, sreća je velika što je svet tako izvrstan slušalac!

A dalje, kanal za nosni otvor kod ulješure, koji je uglavnom udešen za sprovođenje vazduha i koji se proteže nekoliko stopa uzduž, horizontalno, tačno ispod gornje površine glave i malo na

jednu stranu, taj čudnovati kanal je vrlo mnogo nalik na gasnu cev položenu pod zemljom u gradu s jedne strane ulice. Ali opet se postavlja pitanje da li je ta gasna cev u isto vreme i vodovodna cev; drugim rečima, da li je ulješurin mlaz samo para izdahnutog daha, ili je taj izdahnuti dah pomešan s vodom koja je primljena na usta i izbacuje se kroz nosni kanal. Izvesno je da su usta posredno vezana sa kanalom za izbacivanje mlazeva, ali se ne može dokazati da je to zato da bi se voda izbacivala kroz nosni kanal, jer bi za to postojala potreba uglavnom onda kad ona pri hranjenju slučajno uvuče i vodu. Ali hrana ulješurina je daleko ispod površine, a ona tu ne može da izbacuje mlazeve, baš i kad bi htela. Sem toga, kad ga pogledate sasvim izbliza i kad ga posmatrate sa satom u ruci, vi ćete primetiti, ako je kit neuznemiravan, da postoji jedno nepromenljivo slaganje između perioda njegovog štrcanja i običnih perioda disanja.

– Ali zašto nam dosađujete svim ovim razmišljanjima o ovome predmetu? Kažite u čemu je stvar! Vi ste videli kad baca mlazeve? E, pa onda kažite šta su ti mlazevi! Zar vi ne možete da razlikujete vodu od vazduha?

– Dragi moj gospodine, na ovome svetu nije to baš tako lako raščistiti ove proste stvari. Ja sam uvek nalazio da su vaše proste stvari najčvornovatije. A što se tiče ovog kitovog mlaza, mogli biste gotovo da stojite u njemu, pa opet da vam ne bude jasno šta je on baš tačno.

Središnji deo njegov skriven je u snežnoj iskričastoj magli koja ga obvija; e, kako onda možete da kažete pouzdano da li kakva voda pada iz njega kad – ako ste dovoljno blizu da možete da posmatrate njegov mlaz – on je uvek u čudnovatom velikom kretanju, te voda u vodopadima pada svud oko njega. Ali ako biste u tim trenucima pomislili da ste zbilja zapazili vlažne kapljice u njegovom mlazu, otkud znate da se one nisu prosto zgusnule iz njegove pare? Ili, otkud znate da one nisu baš te iste kapljice koje se po površini nalaze smeštene u šupljini gde je prorez nosnog otvora, koji je opet izbušen u vrhu kitove glave? Čak i onda kad mirno pliva kroz podnevno more u tišini, sa svojom uzdignutom grbom osušenom od sunca kao kamilina grba u pustinji, čak i onda kit uvek vuče jedan mali basen vode na svojoj glavi, kao što se pri sunčevoj svetlosti može ponekad

da vidi šupljina u steni ispunjena kišnicom.

A nije baš ni odveć pametno da kitolovac bude isuviše radoznao što se tiče tačne prirode kitova mlaza. Ne bi bilo dobro za njega da pilji u to i da nabije nos u njega. Ne možete vi poći sa svojim krčagom na taj izvor, napuniti krčag i odneti ga. Jer čak i kad dođete u lak dodir sa spoljnim, parnim komadićem toga mlaza, što će se često i desiti, vaša će koža grozničavo da vas peče zbog retkosti stvari koja ju je tako dodirnula. A ja znam jednoga kad je došao u još tešnji dodir sa mlazem – bilo u nekom naučnom cilju ili drugojače, ne mogu da kažem – kome se sljuštila koža sa obraza i sa ruke. Otuda se među kitolovcima mlaz smatra otrovnim; oni gledaju da ga izbegnu. Još jedna stvar: čuo sam gde govore, i ja mnogo ne sumnjam u to, da ako vam mlaz dune pravo u oči, to će vas oslepiti. Prema tome, najpametnija stvar koju istraživač može da uradi jeste da ostavi taj ubistveni mlaz na miru.

Pa ipak, mi možemo stvarati pretpostavke čak i onda kad ne možemo da ih dokažemo i utvrdimo. Moja je pretpostavka ova: taj mlaz nije ništa drugo do magla. A sem drugih razloga, ja sam na ovaj zaključak nateran i razmišljanjima koja se odnose na veliku urođenu dostojanstvenost i uzvišenost ulješurinu; ja je ne smatram običnim, praznim stvorenjem, utoliko pre što je neosporna činjenica da je nikad nisu našli u plićacima niti blizu obala, kao ponekad sve druge kitove. Ona je teška i duboka. Ja sam ubeđen da sa glava svih teških i dubokih stvorenja, kao što su Platon, Pir, Đavo, Jupiter, Dante itd., uvek odilazi neka poluvidljiva para dok oni misle neke duboke misli. Dok sam sastavljao jednu malu raspravu o večnosti, ja sam iz radoznalosti postavio ogledalo preda se, i nije mnogo prošlo a ja sam video kako se u njemu ogleda neko neobično zapleteno vijuganje i talasanje iznad moje glave. Čim se zadubim u duboke misli, odmah mi se kosa ovlaži, posle šest šolja toplog čaja u mojoj potkrovnoj sobi sa tankim krovom, u podne nekog avgustovskog dana, to izgleda kao dopunski dokaz za gore pomenutu pretpostavku.

I kako to plemenito uzdiže naše shvatanje o silnom maglovitom čudovištu kad ga posmatramo kako svečano plovi kroz mirno tropsko more! Njegova ogromna i mirna glava ispod

neba od pare, stvorene od njegovog nikome nesaopštenog razmišljanja, a iznad te pare – kao što ćete ponekad videti – dúga kao neki oreol, kao da je i samo nebo udarilo svoj pečat na njegove misli. Jer, vidite, dúge se nikad ne javljaju u praznom vazduhu, one samo zrače kroz paru. I tako, kroz sve guste magle nejasnih sumnji u mojoj glavi, probijaju ovda-onda božanstvena neposredna saznanja osvetljujući moju maglu jednim božanstvenim zrakom. I zato sam ja Bogu zahvalan. Jer, svi sumnjaju; mnogi poriču; ali bilo da sumnjaju ili da poriču, malo ih je koji uz to imaju i neposrednog saznanja. Sumnje u sve zemaljske stvari i intuicije o nekim božanskim stvarima, taj spoj ne stvara ni vernika ni nevernika, već čoveka koji gleda oba jednim istim okom.

OSAMDESET ŠESTA GLAVA
REP

Drugi su pesnici proćurlikali hvale blagome oku antilopinu i ljupkom perju ptice koja nikad ne sleće;[243] pošto sam manji nebesnik od njih, ja proslavljam rep.

Računajući da rep najrazvijenije ulješure počinje u onoj tački trupa gde se on sužava približno na čovečji struk, on obuhvata samo svojim gornjim delom površinu od najmanje pedeset kvadratnih stopa. Čvrsto okruglo telo njegovoga korena širi se u dve široke, čvrste, ravne palmine lepeze ili repna peraja, koja se postepeno tanje dok ne postanu tanja od palca. Na spletu ili sastavu, ova repna peraja se nešto malo preklapaju, a onda se razdvajaju jedno od drugog u stranu kao krila, ostavljajući veliku prazninu među sobom. Ni na jednom živom stvoru nisu linije lepote uzbudljivije izražene nego na srpastim ivicama ovih repnih peraja. Kod potpuno odrasla kita, kad je sasvim razvijen, rep će znatno da premaši dvadeset stopa u dužinu.

Ceo taj ud izgleda kao gusto istkana postelja od iskovanih mišića; ali zasecite ga, i vi ćete naći da njega sačinjavaju tri različita sloja: gornji, srednji i donji. Vlakna u gornjem i donjem sloju dugačka su i horizontalna; ona iz srednjeg sloja veoma su kratka i pružaju se poprečke između spoljnih slojeva. Ovaj trostruki sastav, više nego ma šta drugo, daje snagu tome repu. Onome ko proučava stare rimske zidine srednji sloj pružiće zanimljivu sliku tankih nizova opeka koji se stalno smenjuju sa

kamenom u onim čudesnim ostacima iz starine, a koji nesumnjivo toliko mnogo doprinose velikoj snazi tih građevina.

Kao da ova velika snaga na tome mestu u žilavom repu nije bila dovoljna, cela grdosija levijatanova isprepletena je potkom i osnovom mišićnih vlakana i končića, koji se, prolazeći s obe strane slabina i jureći dole u repna peraja, neprimetno spliću s njima i mnogo doprinose njihovoj moći, tako da izgleda da se u repu stekla neizmerna snaga celog kita i tu se skupila u jednu tačku. Kad bi moglo doći do potpunog uništavanja materije, ta stvar će ga izvršiti.

Ali to – ta čudesna snaga – ni najmanje ne teži da pokvari dražesnu vitkost njegovih pokreta, gde se dečja lakoća talasasto meša sa titanskom snagom. Naprotiv, otuda ovi pokreti izvode svoju najveću strahovitu lepotu. Prava snaga nikad ne smanjuje lepotu i harmoniju, već je često daje; i u svemu što je naročito lepo, snaga mnogo doprinosi čarobnosti.

Izdvojte isprepletene mišiće koji izgledaju kao da pucaju na Herkulu izvajanom od mermera, i njegova čar će se izgubiti. Kao što je odani Ekerman[244] podigao pokrov sa golog mrtvog tela Geteova, pa se zapanjio pred masivnim grudima ovoga čoveka, koje su izgledale kao neki rimski trijumfalni luk. Kad Mikelanđelo slika čak i Boga Oca u ljudskom obliku, zagledajte koliko je snage tamo. I ma koliko da otkrivaju božansku ljubav u Sinu, pitome, kovrdžave, hermafroditske italijanske slike u kojima je otelotvorena njegova misao sa najvećim uspehom, te slike, onako bez ikakve muskuloznosti na njima, ne pokazuju ništa od bilo kakve snage, već samo onu čistu negativnu snagu ženske potčinjenosti i strpljivosti koje na svima licima na kojima je izražena predstavljaju posebne praktične vrline njegovog učenja.

Tako je laka savitljivost organa o kome ja govorim da, bilo da je upotrebljen u šali, ili u zbilji, ili u srdžbi, ili ma u kom drugom raspoloženju, njegova izvijanja nepromenljivo nose obeležje prevelike ljupkosti. U tome ga ni vilinska ruka ne može prevazići.

On ima pet velikih pokreta koji su mu svojstveni. Prvi, kad je upotrebljen kao peraje za kretanje napred; drugi, kad je upotrebljen kao topuz u borbi; treći, kad méte; četvrti, kad se

igra repom; peti, kad se gnjura.

Prvi: Pošto je horizontalno položen, levijatanov rep dejstvuje drukčije nego repovi svih drugih morskih stvorova. On se nikad ne uvija na uvojke. U čoveku ili u ribi uvijanje je znak nižih sposobnosti. Kod kita je rep jedino sredstvo za teranje napred. Smotan u obliku svitka ispod tela, a onda brzo odbačen nazad, izvodi on ono neobično odapinjanje, onaj podskočni pokret na čudovištu kad ono besno pliva. Njegova bočna peraja mu služe samo da pritom krmane.

Drugi pokret: Prilično je značajno što se ulješura, kad se bori sa drugom nekom ulješurom, bori glavom i vilicom, dok se u sukobu sa čovekom uglavnom i prezrivo služi repom. Kad hoće da udari čamac, brzo savije svoje lepeze van čamca i udarac je zadan samo ponovnim odvijanjem. Ako je to izvedeno u slobodnom vazduhu, i naročito ako se to spusti tačno na svoj cilj, udarac je tada prosto neodoljiv. Nijedno ga rebro na čoveku ili na čamcu ne može izdržati. Jedini vam je spas da ga izbegnete; ali ako to dolazi stranimice kroz vodu koja mu se odupire, onda, delimično zbog lake plovnosti kitolovna čamca i vitkosti njegovog materijala, obično je najozbiljnija posledica to što se prebije neko rebro ili odleti jedna daska ili dve: izvede se neka vrsta proboja na boku i to je sve. Ti udarci u podvodnu stranu dobijaju se u ribarstvu tako često da se smatraju kao dečja šala. Neko odmah svuče bluzu i rupa je zapušena.

Treći pokret: Ne bih mogao dokazati, ali mi izgleda da se čulo pipanja kod kita nalazi u repu, jer se tu nalazi izvesna osetljivost koja se može izjednačiti sa prefinjenošću slonove surle. Ta se osetljivost uglavnom pokazuje kad on maše kao metlom. Kad u devojačkoj ljupkosti kit izvesnim tihim i laganim pokretima kreće svoje ogromne lepeze s jedne strane na drugu na površini vode; i ako oseti samo mornarev zalistak, teško tome mornaru, zaliscima i svemu. Koliko nežnosti u tom prethodnom dodiru! Kad bi taj rep imao neku obuhvatnu moć, ja bih se odmah setio Darmonodovog slona koji je tako često odlazio na cvetni trg i duboko klanjajući se predavao kite cveća devojkama, a onda im milovao struk. U mnogom pogledu, a ne samo u jednom, šteta je što kitov rep nema moći obuhvatanja; jer sam čuo još o jednom slonu koji je, ranjen u borbi, izvio svoju surlu

i iščupao strelu.

Četvrti pokret: Kad se neopaženi privučete kitu u nestvarnoj bezbednosti sred pustih mora, zateknete ga oslobođena ogromne gromadnosti njegovog dostojanstva, gde se igra na okeanu kao mače kraj ognjišta. Ali ipak vidite njegovu snagu i u njegovoj igri široke lepeze njegova repa izbačene su visoko u vazduh! Zatim, kad tresne vodenu površinu, gromoviti udarac odjekne miljama daleko. Već biste gotovo pomislili da je opalio kakav veliki top, pa ako primetite laki venac pare iz nosnog otvora na njegovom drugom kraju, vi biste pomislili da je to dim iz zatvarača.

Peti pokret: Kako u običnom plovnom položaju levijatanovom repna peraja leže znatno ispod ravni njegovih leđa, ona se nikako ne mogu videti ispod vodene površine; ali kad on hoće da zaroni u dubinu, celokupna njegova repna peraja, sa najmanje trideset stopa njegova tela, bace se uspravno u vazduh i tako ostanu trepereći jedan trenutak, dok ne zviznu dole i izgube se. Izuzimajući divni „sudar“ – koji će biti opisan negde drugde – to uspravljanje kitovih repnih peraja možda je najuzvišeniji prizor koji se može videti u celoj živoj prirodi. Iz bezdanih dubina džinovski rep, izgleda, hoće grčevito da dohvati samo nebo. Tako sam u snovima video veličanstvenog satanu kako izbacuje svoju ogromnu grčevitu kandžu iz paklenog plamenog mora. Ali kad čovek gleda takve prizore, sve u svemu zavisi od toga u kakvom je raspoloženju; ako je u danteovskom, javiće mu se đavoli; ako je u isaijevskom raspoloženju, onda arhanđeli. Stojeći na vrhu jarbola na osmatračnici svoga broda za vreme jednog sunčevog rođaja koji je narumenio i nebo i more, jednom sam spazio jedno veliko jato kitova na istoku gde svi jure ka suncu, i za tren svi zajedno podrhtavaju repnim perajima dignutim uvis. Kako se meni onda učinilo, tako jedno veličanstveno oličenje obožavanja bogova nije se nikad videlo, čak ni u Persiji, zavičaju obožavalaca vatre. Kao što Ptolomej Filopater[245] tvrdi za afričkog slona, ja sam onda to utvrdio za kita, proglasivši ga najpobožnijim od svih stvorenja. Jer, prema kralju Jubi,[246] ratni slonovi u staro doba često su pozdravljali jutro svojim uzdignutim surlama u najdubljem ćutanju.

Slučajno poređenje u ovoj glavi kita sa slonom ukoliko se to

tiče izvesnih pojava na repu jednoga i na surli onog drugog ne teži da izjednačuje ova dva različita organa, a još manje stvorenja kojima oni pripadaju. Jer kao što je najsilniji slon samo igračka za levijatana, isto je tako, kad se uporedi sa levijatanovim repom, njegova surla samo jedna ljiljanova stabljika. Najstrašniji udarac slonovske surle jeste samo šaljivi udarac lepezom kad se uporedi sa bezmernim treskom i praskom ulješurinih ogromnih repnih peraja, koja su toliko puta zviznula u vazduh jedan za drugim čitave čamce sa njihovom posadom i veslima, veoma slično onome kad indijski opsenar baca svoje lopte.[247]

Što više mislim o tom silnom repu, sve više mi je žao što sam nesposoban da ga opišem. Ponekad ima u njemu takvih pokreta koji, mada bi veoma ljupko pristajali čovekovoj ruci, ostaju potpuno neobjašnjivi. Ovi tajanstveni pokreti u jednom velikom jatu tako su ponekad upadljivi da sam čuo kitolovce gde kažu da su slični znacima i simbolima slobodnih zidara i da kit na taj način pametno opšti sa svetom. A sem njih, ima i drugih kitovih pokreta u celom njegovom telu, veoma čudnih i neobjašnjivih i za njegovog najiskusnijeg napadača. Rasecao ga ja koliko mi je volja, ipak ne prodirem dublje od kože. Ne poznajem ja njega, niti ću ga ikada znati. Kad ne poznajem čak ni rep ovoga kita, kako da mu shvatim glavu? A još više, kako da mu razumem lice kad on lica i nema? Videćeš ti moje zadnje delove, moj rep, kao da on kaže, ali mi lica niko sagledati neće. Međutim, ne mogu potpuno da ispitam ni njegove delove na leđima, a neka on priča što god hoće o svome licu, ja opet kažem: on lica nema.

OSAMDESET SEDMA GLAVA
VELIKA ARMADA

Dugačko i uzano poluostrvo Malaka, koje se od oblasti Burme proteže jugoistočno, predstavlja najjužniji rt cele Azije. U neprekidnoj liniji s tim poluostrvom protežu se dugačka ostrva Sumatra, Java, Bali i Timor, koja sa mnogim drugim grade jedan veliki gat ili bedem, spajajući Aziju s Australijom, i dele dugački neprekidni Indijski okean od gusto načičkanih istočnjačkih arhipelaga. Ovaj bedem je probijen nekolikim izlaznim prilazima radi udobnosti brodova i kitova; među njima su važni moreuzi Sunda i Malaka. Kroz Sundski moreuz probijaju uglavnom u Kinesko more brodovi koji idu za Kinu sa zapada.

Taj uzani Sundski moreuz deli Sumatru od Jave i stoji na pola puta na tom velikom bedemu od ostrva, poduprt smelim zelenim rtom, poznatim mornarima pod imenom Javina glava; on poprilično liči na glavnu kapiju koja vodi u jedno prostrano zidom okruženo carstvo; i kad se uzme u obzir neiscrpno bogatstvo u začinima, svili i nakitima, zlatu i slonovači, kojima obiluju hiljade ostrva tog istočnjačkog mora, izgleda da je to značajno udesila priroda da takva bogatstva samim oblikom zemljišta, bar izgledaju, kad već nisu, zaštićena od zapadnjačkog sveta koji sve grabi. Obale Sundskog moreuza nisu snabdevene onim silnim tvrđavama koje čuvaju ulaze u Sredozemno i Baltičko more i u Propontis. Ovi istočnjaci ne zahtevaju kao Danci da im beskrajni niz brodova pod vetrom koji su za tolike

prošle vekove prolazili noću i danju, između ostrva Sumatre i Jave, natovareni najskupocenijim tovarima sa Istoka, ponizno iskazuje poštovanje naklonjenim vrhovima od jarbola. Ali dok se tako dobrovoljno odriču tog ceremonijala, nikako se ne odriču svoga zahteva za što više sigurnoga danka.

U vreme bog te pita kad, maležanski gusarski čamci, vrebajući između nisko zasenčenih svodova i ostrvaca kraj Sumatre, napadali su na brodove koji su plovili kroz moreuz, besno zahtevajući danak vrhovima svojih kopalja. Mada je ponavljanim krvavim kažnjavanjima od strane evropskih krstarica smelost ovih gusara u poslednje vreme nešto malo suzbijena, ipak, čak i u današnje vreme, mi ponekad čujemo o nekom engleskom ili američkom brodu na čije se palube u ovim vodama surovo jurišalo i koji je bio opljačkan.

Pri jednom prijatnom svežem vetru *Pikvod* je sad prilazio tome moreuzu, pošto je Ahab nameravao da prođe u Javansko more, a odatle, krstareći prema severu, preko voda za koje se zna da ih ovda-onda posećuje ulješura, da briše obalom kraj Filipinskih ostrva i da blagovremeno dostigne daleku obalu Japana u vreme velike kitolovne sezone. Na taj bi način *Pikvod* u svojoj plovidbi oko sveta prešišao gotovo preko svih poznatih svetskih lovišta na ulješure pre nego što siđe na polutar u Pacifiku, gde je Ahab, ako mu svuda na drugom mestu bude osujećeno njegovo gonjenje, sigurno računao da će se sukobiti sa Mobi Dikom u moru za koje se znalo da on tu najviše dolazi i u godišnje doba za koje se sa najviše razloga moglo pretpostavljati da će se on tamo naći.

Ali kako ćemo sad? U tom traženju po pojasevima, zar Ahab neće pristati nigde? Da njegova posada ne pije vazduh? Izvesno će pristati negde zbog vode. Neće. Eto toliko vremena sunce kružno juri po unutrašnjoj strani svoga plamenog prstena i nisu mu potrebne nikakve druge namirnice do samo one što ih ima u sebi. Tako i Ahab. Zabeležite to naročito kod kitarice. Dok su druga korita natovarena stranim materijalom koji ima da se prenese u tuđa pristaništa, kitarica koja putuje po celome svetu ne nosi nikakav drugi teret do samu sebe i posadu, njeno oružje i njene potrebe. Ona ima čitavo jezero tečnosti u bocama u svom prostranom spremištu. Ona je natovarena potrebnim stvarima,

ali nikako nekorisnim olovom ili gvozdenim polugama. Ona nosi vodu za čitave godine. Bistru, staru, pravu nantaketsku vodu koju, i kada je tri godine plovila brodom, Nantakećanin na Pacifiku više voli da pije nego onu bljutavu tečnost koja je juče razlivena u burad sa peruanskih ili indijskih izvora. Otuda dolazi to da drugi brodovi dok odu iz Kine za Njujork i natrag moraju da pristanu u dvadesetinu pristaništa, a kitarica za sve to vreme može da ne vidi nijedan jezičak zemlje i da njena posada ne vidi nijednog drugog čoveka sem mornare koji plove kao i oni. Kad biste im doneli vest da je naišao drugi potop, oni bi samo odgovorili: „Dobro, momci, ovde je kovčeg!“

Pošto je mnogo ulješura uhvaćeno nadomak zapadne obale Jave, sasvim blizu Sundskog moreuza, i pošto je veći deo prostora svuda unaokolo bio uopšte priznat od kitolovaca kao izvrsna tačka za krstarenje, to su, kad je *Pikvod* prilazio sve više i više Javinoj glavi, osmatračnice više puta dovikivane i opominjane da budno paze. Mada su se zeleni grebeni kopna sa palmama uskoro naginjali nad desnim pramcem i sveži cimet bio udisan u vazduhu raširenim nozdrvama, ipak ne opaziše ni najmanji mlaz. Gotovo mireći se potpuno s tom mišlju da se ovde neće nigde sresti ni sa kakvim lovom, brod je sasvim blizu ulazio u moreuz, kad se uobičajeni dozivni povik ču odozgo iz vazduha i uskoro nas pozdravi jedan neobično veličanstven prizor.

Ali ovde da napomenemo da zbog toga što su u poslednje vreme neumorno živo bile gonjene na sva četiri okeana, ulješure su, mesto da stalno idu u manjim izdvojenim družinama, kao nekada, sad često sretane u velikim jatima koja su ponekad obuhvatala tako veliki broj da bi to gotovo izgledalo kao da su se mnogobrojni njihovi narodi zakleli na svečan savez i obavezu na međusobnu pomoć i zaštitu. Zbog ovog skupljanja ulješura u tako ogromne karavane, možete ponekad broditi nedeljama i mesecima, čak i po najboljim lovištima, a da vas ne pozdravi ni jedan jedini mlaz, a odjednom da vas pozdrave toliki da se ponekad čini da ih ima hiljade hiljada.

Široko sa obe strane pramca, na rastojanju od dve ili tri milje, obrazujući veliki polukrug, obuhvatajući polovinu ravnoga vidika, neprekidni lanac kitovskih mlazeva izdizao se

uvis i blistao u podnevnom vazduhu. Ne ličeći na prave uspravne bliznačke mlazeve pravog kita koji, deleći se na vrhu, padaju nazad u dvema granama kao rastavljene oklembešene grančice žalosne vrbe, jedini, napred nagnuti mlaz ulješurin predstavlja debeli kovrdžasti žbun bele magle koja se neprekidno diže i pada prema vetru.

Posmatrana sa *Pikvodove* palube kad se on diže uz neki visoki talas kao uz neko brdo na moru, ova vojska parnih mlazeva koji su se pojedinačno izvijali u vazduh, posmatrana kroz izmešanu atmosferu plavetne magle, izgledala je kao hiljade veselih dimnjaka kakve gusto naseljene prestonice, koje vikom objavljuje u mirisavom jesenjem jutru neki konjanik na visu.

Kao kakve armije u pokretu koje se približavaju nekom neprijateljskom tesnacu u planinama, pa ubrzavaju marš gledajući da što pre ostave za sobom taj opasni prolaz i da se opet raširе u kakvoj-takvoj sigurnosti na ravnici, isto tako je i ova velika mornarica kitova sad izgledala kao da se žuri napred kroz moreuz, postepeno savijajući krila svoga polukruga i plivajući dalje u jednom zbijenom, ali još uvek polukružnom rasporedu.

Razapevši sva jedra, *Pikvod* zape za njima; harpuneri sa oružjem u rukama stadoše radosno vikati sa pramca svojih još obešenih čamaca. Ako samo vetar podrži, oni su malo sumnjali da će se, gonjena kroz ovaj Sundski moreuz, velika vojska razviti u istočnim morima samo zato da bude svedok hvatanja nemalo njih. A ko bi mogao reći da u tom zbijenom karavanu, privremeno, možda ne pliva i Mobi Dik, kao obožavani beli slon pri krunidbenoj povorci u Sijamu. Tako, sa skrajnikom na skrajnik plovili smo napred terajući ove levijatane ispred sebe, kad se odjednom ču Taštegov glas, koji je glasno obraćao pažnju na nešto na našem tragu.

Kao da odgovara polumesecu u našoj prethodnici, mi spazismo drugi jedan polumesec u pozadini. Izgledao je sastavljen od izdvojenih parnih mlazeva, koji se dižu i padaju nekako kao i kitovski mlazevi, samo što se nisu tako svi zajedno pojavljivali i iščezavali, jer su jednako lebdeli, ali nikako da na kraju iščeznu. Upravljajući dogled na taj prizor, Ahab se brzo

okrete u svojoj rupi za okretanje vičući: – Hej, vi gore! Spremi bičeve i vedra da se kvase jedra!… Malajci, gospodine, i to za nama!

Kao da su dugo vrebali iza predgorja dok *Pikvod* sasvim lepo ne uđe u moreuz, ovi azijatski razbojnici su sad žestoko jurili da poprave svoje preterano oprezno odlaganje. Ali dok je brzi *Pikvod* sa svežim vetrom koji ga je nosio i sam žestoko jurio, bilo je veoma ljubazno od ovih mrkožutih filantropa što su mu pomagali da poveća brzinu ka svom sopstvenom izabranom cilju – oni su bili za njega pravi korbači i mamuze. I tako, sa dogledom ispod miške, Ahab je koračao palubom gore-dole; kad je napred okrenut, on posmatra čudovišta koja je gonio, a kad se okrene nazad, vidi najkrvožednije gusare, koji su gonili njega; ali je verovao, kao i ranije, da je pobeda njegova. I kad je pogledao na zelene zidove vodenog tesnaca u kome je sad brod plovio, i pomislio da kroz ta vrata vodi put ka njegovoj osveti, i video kako kroz ta ista vrata on sad i goni i biva gonjen do svog samrtničkog kraja, i ne samo to već da ga i jedan čopor nemilosrdnih, divljih gusara i nečovečno bezbožnih sotona pakleno podstiče dobacujući mu psovke – kad su sva ta opažanja prošla kroz njegov mozak, Ahabovo čelo je ostalo sumorno i izbrazdano kao crno peskovito žalo posle neke burne plime kad ga ona oglođe, a ne može da ga, onako čvrsta, odvuče sa njegovog mesta.

Ali takve su misli uznemiravale samo malo njih iz bezbrižne posade; i kad je *Pikvod*, ostavljajući gusare sve dalje i dalje za sobom, najzad udario živahnim zelenilom pored Rta Kakadu na Sumatri, izbivši najzad na široke vode gore, tada je izgledalo da harpuneri više žale što su brzi kitovi odmakli brodu nego što se raduju što je brod tako pobednički izmakao Malajcima. Ali brod je i dalje terao po tragu kitova, dok se najzad ne pokaza kao da oni smanjuju brzinu; postepeno im se brod približi i pošto je vetar sad malaksavao u daljini, pade naređenje da se skače u čamce. Ali tek što su kitovi iz jata, po nekom čudnovatom nagonu koji se pretpostavlja kod ulješura, primetili tri čamca koji su bili za njima, mada još na milju u njihovoj pozadini – oni se zbiše ponovo pa, prestrojivši se u zbijene redove i bataljone, tako da su njihovi mlazevi svi izgledali kao sjajne linije

nataknutih bajoneta, krenuše napred udvojenom brzinom.

Samo u košuljama i čakširama, mi skočismo za vesla i posle nekoliko sati veslanja bili smo gotovo voljni da se odreknemo lova, kad jedno opšte zastajkivanje među kitovima dade žive znake da su oni sad najzad pod uticajem one čudne zbunjenosti zbog unutrašnje nerešenosti, za koju ribari, kad je primete u kitu, kažu da je kit „ožučen“. Zbijene ratne kolone, u kojima su oni dotle brzo i odlično plivali, bile su sad razbijene u nekakvu strašnu rulju; i kao slonovi kralja Porusa u indijskoj bici sa Aleksandrom, oni su izgledali kao da lude od zaprepašćenosti. Šireći se u svima pravcima u velikim nepravilnim krugovima i besciljno plivajući tamo-amo, oni su svojim kratkim, debelim mlazevima jasno odavali svoju zbunjenost od prestravljenosti. To su još čudnije pokazivali oni koji su, potpuno ukočeni kako su bili, bespomoćno plovili kao olupine nedavno razlupana broda. Da su ovi levijatani bili samo stado običnih ovaca koje su na paši poterala tri besna vuka, verovatno ne bi mogli da pokažu tako preterano velik strah. Ali ova povremena plašljivost je karakteristična za gotovo sva stvorenja koja idu u grupama. Mada se udružuju u krda od desetine hiljada, bufali sa lavovskom grivom bežali su ispred jednog jedinog konjanika. Dokaz je tome i to što sva ljudska bića, kad se skrde u tor kakvog pozorišnog partera, na najmanji znak požara hoće da grunu jedno preko drugoga ka izlazima, gde se tiskaju, gaze, gnječe i nepoštedno guraju jedno drugo u smrt. Najbolje je zbog toga ne čuditi se nimalo čudno ožučenim kitovima pred nama, pošto nema ludosti među životinjama na zemlji koju nisu bezbroj puta prebacile ludosti čovekove.

Mada su mnogi kitovi, kao što je već rečeno, bili silno uzbuđeni, ipak je moglo da se primeti da oni kao celina svojim j atom nisu ni odmicali ni odstupali, već su svi zajedno ostali na jednom mestu.

Kao što je običaj u ovakvim slučajevima, čamci su se odmah razdvojili, svaki vrebajući po jednog jedinog usamljenog kita na spoljnim ivicama ovog jata. Otprilike za tri minuta Kvikvegov harpun je zviznuo; zakačena riba šinu nam po licu rasprskanu vodu koja nas zaslepi, a onda pojuri dalje s nama, kao munja, krmaneći pravo usred srede onoga jata. Mada takav pokret kita

pogođenog pod ovakvim okolnostima nije nikako nešto što se dotle nije videlo, i mada je zbilja gotovo uvek manje-više očekivan, ipak on predstavlja jednu od opasnijih nezgoda u ribarstvu. Kad vas to brzo čudovište sve dublje i dublje vuče u ono pobesnelo jato, vi kažete zbogom životu što ga vidite oko sebe i pretvorite se u jedno ludačko lupanje srca.

Pošto kit, slep i gluv, odjednom navali napred kao da hoće tamo samo silnom brzinom da se otrese gvozdene pijavice koja se pričvrljila za njega; pošto smo mi time rezali belu brazdu po moru, gde su nam, dok smo leteli, sa svih strana pretila poludela stvorenja koja su jurila tamo-amo oko nas – naš je opkoljeni čamac ličio na neki brod koga obuhvate ledena ostrva u buri, pa se on bori da se probije kroz zapletene kanale i tesnace, ne znajući u kom će trenutku biti zatvoren i smrvljen.

Ali, ni najmanje uplašen, Kvikveg nam je krmanio muški; čas skrećući od ovog čudovišta koje nam se isprečilo pravo na putu, promičući u stranu pored kita čija su ogromna repna peraja lebdela nad našim glavama, dok je za sve to vreme Starbak stajao na pramcu sa kopljem u ruci, sklanjajući njim na našem putu sve kitove koje je mogao dohvatiti kratkim udarcima, posto nije bilo vremena za dugačke. Ni veslači nisu bili sasvim besposleni, mada su bili oslobođeni svoje uobičajene dužnosti. Oni su sad uglavnom dejstvovali u bukačkom delu ovoga posla.

– Skloni se s puta, komodore! – viknu jedan jednogrboj kamili, koja se odjednom smelo pojavi na površini i za trenutak nam zapreti da nas izruči u vodu.

– Odmah dole rep, hej! – viknu drugi nekom drugom kitu, koji je sasvim uz ivicu našeg čamca izgledao kao da se mirno hladi svojim lepezastim završetkom.

Svi kitolovni čamci nose neke zanimljive majstorije koje su prvi pronašli nantaketski Indijanci, a koje se zovu „plutača“. Dva debela kvadratna drveta iste veličine čvrsto su stegnuta jedno uz drugo, tako da im se brazde ukrštaju pod pravim uglom; jedan konopac znatne dužine zakačen je za sredinu ovoga panja, a drugi njegov kraj ima petlju, te za trenutak može da se pričvrsti za harpun. Ova se „plutača“ uglavnom upotrebljava među „ožučenim“ kitovima. Jer tada se nalazi sasvim blizu vas više kitova nego što vi ikad možete da gonite jednovremeno. Ali

ulješure se ne sreću svakoga dana; ako možete, onda morate ubiti sve što stignete. Ako ih ne možete pobiti sve odjednom, morate ih onesposobiti, tako da ih možete docnije ubiti kad stignete. Otuda dolazi do toga da se ponekad, u vreme kao što je ovo, „plutače" stave u pokret. Naš je čamac bio snabdeven sa tri takve „plutače". Prva i druga su zviznute jedna za drugom, i mi videsmo kako kitovi, teturajući se, odjuriše dalje sputani ogromnim bočnim otvorom „plutače" koja je zakačena. Oni su bili sapeti kao zločinci lancem i đuletom. A kad je bacana treća, dok je guran preko ograde čamca glomazni drveni panj, on se zakači ispod jednog sedišta u čamcu i u trenutku ga otkide i odvuče sa sobom bacivši veslača na dno čamca čim sedište iskliznu ispod njega. More navali u čamac s obe strane kroz oštećene daske, ali mi unutra nabismo dvoje ili troje čakšira i košulje i tako privremeno zaustavismo prodiranje vode.

Bilo bi skoro nemoguće bacati ove harpune sa „plutačama" da se, kako smo mi dalje prodirali u jato, brzina našega kita nije znatno smanjivala; sem toga, kako smo mi išli sve dalje i dalje od kružnog obima ove usplahirenosti, strahoviti nered izgleda da je postepeno iščezavao. Tako da kad se, najzad, bačeni harpun izvuče iz kita i iščeze sa strane kit koji nas je vukao, mi smo sa opadnom snagom svoje dotadašnje brzine i dalje klizili između dva kita u samom središtu ovoga jata, kao da smo sa nekom brdskom bujicom skliznuli u bistro jezero u dolini. Tu se ona bura u bučnim dolinama između krajnjih kitova čula, ali se nije i osećala. U ovom središnom prostoru more je pokazivalo onu mekanu površinu kao saten, zvanu gladac, koju stvara ona fina vlaga koju izbacuje kit kad je sasvim lepo raspoložen. Da, mi smo sad bili u onoj začaranoj tišini koja se, kažu, nalazi u sredini svakog potresa. I stalno smo na razvučenoj daljini videli zbrku spoljnih koncentričnih krugova i zapažali jato kitova, jedno za drugim, osam do deset u svakome, kako brzo idu sve unaokolo kao višestruka konjska zaprega u nekom cirkusu i tako tesno rame uz rame da je kakav džinovski cirkuski jahač mogao lako da se raskreči nad onima u sredini i da tako tera unaokolo stojeći na njihovim ledima. Blagodareći gustini ove gomile kitova koji su se odmarali i koji su neposredno opkoljavali osovinu zaliva ovoga jata, nama se nisu pružali nikakvi izgledi da ćemo sad moći da se izvučemo. Mi smo morali da pazimo na neki proboj

u živome zidu koji nas je opkolio, zidu koji nas je pustio unutra samo zato da bi nas uhapsio. Kako smo mi stalno bili u jezerskoj sredini, ovda-onda smo dobijali goste: male kitove krave i telad – žene i decu ove rasturene vojske.

I tako, uračunavajući široke međuprostore ovde-onde između spoljnih pokretnih krugova i prostore između raznih jata u ovim krugovima, cela površina u ovome spoju, obuhvaćena celom tom množinom, mogla je imati najmanje dve do tri kvadratne milje. U svakom slučaju – mada zbilja svako ispitivanje u takvom vremenu može biti nesigurno – iz svoga niskog čamca mogli smo zapažati mlazeve koji kao da su izbijali gotovo sa ruba samoga vidika. Ja pominjem tu okolnost, pošto su krave i telad bili namerno zatvoreni baš u tom toru u samoj sredini: i kao da ih je velika razvučenost jata dosad sprečavala da vide pravi razlog zašto se stalo, ili je to, možda, bilo zato što su tako mladi, neiskvareni i u svakom slučaju bezazleni i neiskusni, tek, bilo kako bilo, ovi manji kitovi – koji su ovda-onda dolazeći sa ivice samoga jezera posećivali naš čamac koji je nepomično stajao – pokazivali su neku čudnovatu mirnoću i poverenje, ili neku još više očaranu prestravljenost kojoj je nemoguće bilo ne diviti se. Kao domaći psi, oni su prilazili njušeći oko nas, uz samu ivicu našeg čamca i dodirivali je, dok najzad nije izgledalo da ih je neka mađija odjednom pripitomila. Kvikveg ih je pljeskao po čelu; Starbak im je češkao leđa kopljem, ali plašeći se posledica, zasad se uzdržavao od toga da ih ubode.

Daleko ispod ovog čudnovatog sveta na površini, drugi, još čudnovatiji svet izlazio je pred naše oči kad bismo pogledali pored ivice čamca pravo u vodu. Jer, obešene u ovim vodenim svodovima, plovile su matere dojilje ovih kitova, a i one koje su po svojim ogromnim strukovima izgledale da će uskoro da postanu majke. Jezero je, kao što sam već naglasio, bilo do izvesne dubine preterano prozračno; i kao što čovekovi mladunci, dok sisaju, hoće mirno i ukočeno da gledaju u stranu od sise, kao da vode dva različita života jednovremeno, i kao da, dok uvlače ljudsku hranu, hoće da se i duhovno časte nekim nezemaljskim osećanjem, isto tako je izgledalo da mladunci ovih kitova gledaju naviše ka nama, ali ne u nas, onakve kakvi

smo, već kao u jedan komad travuljine u zalivu u njihovim tek rođenim očima. Ploveći kraj njih, matere su izgledale kao da nas mirno posmatraju. Jedno od ove male dece, koje je po izvesnim čudnim znacima izgledalo kao da mu je najviše jedan dan, moglo je imati tako četrnaest stopa u dužinu i nekih šest stopa oko struka. To je bio prilično razigran dečko, mada se činilo da mu se telo još nije sasvim povratilo od mučnog položaja koji je nedavno zauzimalo u materinoj utrobi, gde s repom uz glavu i potpuno spreman za krajnji skok nerođeni kit leži savijen kao kakav tatarski luk. Nežna bočna peraja i palme njegovih repnih peraja još su zadržavale spljošten naborani izgled ušiju bebe koja je skoro došla sa nepoznatih strana.

– Konopac! Konopac! – viknu Kvikveg, gledajući preko ograde čamca. – Njega brzo! Ko njega vezati? Ko pogoditi? Dva kit, jedno veliko, drugo malo!

– Šta ti je, čoveče? – viknu Starbak.

– Gledati ovamo! – reče Kvikveg pokazujući dole.

Kao kad zakačeni kit, onaj što je iz bureta odmotao stotine hvati konopca, kao kad on, posle dubokog gnjuranja, opet zaplovi naviše i pokaže opušteni upleteni konopac koji se, lako ploveći u vodi, diže i u zavojicama svija ka vazduhu, tako sad Starbak vide dugačke zamotuljke pupčane vrpce gospođe levijatan, kojom je mali mladenac izgledao još sapet uz svoju mater. Nije retko da se u brzim nezgodama pri lovu ovaj prirodni konopac sa materinim oslobođenim krajem pomeša sa kudeljnim konopcem tako da se mladunac time uhvati.

Jedna od najvećih morskih tajni izgleda da nam je otkrivena u ovom očaranom jezeru. Mi smo videli ljubav mladih levijatana u dubini.[248]

I tako, mada su opkoljeni uzastopnim krugovima zaprepašćenja i straha, ova neshvatljiva stvorenja su se u središtu, slobodno i bez straha, predavala svim mogućim mirnim uživanjima; da, spokojno su od sveg srca uživali u ljubakanju i slastima. Ali čak i tu, sred vihorima zanetog Atlantika moje duše, ja se i sam prenosim u nemu tišinu; i dok se glomazne planete neprijatelja koji se ne gube okreću oko mene duboko dole i duboko unutra, ja se i dalje kupam u večitoj slatkoj radosti.

Međutim, dok smo mi tako očarani sedeli, povremeni, iznenadni i pomamni prizori u daljini kazivali su da su drugi čamci na poslu, jednako zauzeti vučenjem kitova na ivicu jata, ili verovatno nastavljajući rat u prvome krugu, gde je bilo dovoljno prostora i zgodnih pribežišta za njih.

Ali prizor pobesnelih „plutajućih“ kitova što su ovda-onda slepo proletali tamo-amo kroz krugove nije bio ništa prema onome što najzad ugledaše naše oči. Ponekad je običaj, kad smo vezani za kita koji je više nego obično snažan i živahan, da se gleda da se on nekako obogalji, recimo time što će se razdvojiti ili unakaziti njegov ogromni mišić na repu. To se postiže time što se hitne jedan ašov za sečenje sa drškom, za koji je zakačen konopac da bi se opet izvukao natrag. Kit ranjen (kao što smo docnije videli) na tome mestu, ali ne teško kao što je izgledalo, otkinu se od čamca odvlačeći pola harpunskog konopca, i u strahovitom samrtničkom ropcu od rane on je sad jurišao među obrtne krugove kao osamljeni desperado Arnold na konju u bici kod Saratoge, sejući užas gde god naiđe.[249]

Ma kako da je rana ovoga kita bila smrtonosna i u svakom slučaju predstavljala užasan prizor, ipak je naročiti užas koji kao da je on unosio u ostatak ovoga jata bio prouzrokovan nečim što mi odmah nismo mogli da vidimo, jer nam je to sprečavala daljina između nas. Ali najzad opazismo da se, usled jednog slučaja koji se nije mogao zamisliti u ribarstvu ovaj kit bio zapleo u harpunski konopac koji je vukao; on je odjurio i sa ašovom za sečenje u sebi, i dok se slobodni kraj konopca, prikačen za to oružje, bio upleo u savijutke harpunskog konopca oko njegova repa, ašov za sečenje je landarao i delovao van njegova tela. Tako da se on, mučen do ludila, bućkao udarajući oko sebe oštrim ašovom, koji je zadavao rane njegovim sopstvenim drugovima i ubijao ih.

Ovaj strašni prizor izgleda da je trgao celo jato iz njegovog stalnog straha. Najpre kitovi koji su obrazovali ivicu našeg jezera počeše da se zgomilavaju pomalo i da gruvaju jedan o drugoga kao da ih podižu upola istrošeni talasi pozadi. Tada i samo jezero poče malaksalo da se diže i nadima; podvodne mladenačke sobe i dečje sobe iščezoše; u lucima koji su se sve više i više skupljali, kitovi u krugovima bližim središtu počeše

da plivaju u zbijenim grozdovima. Jeste, duga tišina je prestajala. Uskoro se ču kako nailazi polako neko brujanje; a onda, nalik na bučne mase velikih komada leda kad velika reka Hadson pukne u proleće, cela vojska života naiđe navaljujući na njihov unutrašnji centar, kao da hoće da se nagomilaju u jedno zajedničko brdo. Za trenutak Starbak i Kvikveg promeniše mesta. Starbak zauze krmu.

– Vesla! Vesla! – on odlučno šapnu hvatajući ručicu od krme. – Zgrabite vesla, pa stegnite petlju! Gospode bože, ljudi, pomozite! Odgurni ga, ti Kvikveg, onog tamo kita! Žacni ga! Udri ga! Ustani! Ustani, pa stoj tako! Skočite, ljudi! Veslajte, ljudi! Ne osvrćite se na njihova leđa! Sastružite ih! Sastružite ih u stranu!

Čamac je sad bio sav stisnut između dve velike crne gromade koje su ostavljale uzane Dardanele između svojih velikih dužina. Ali očajnim naporom mi se najzad probismo na jednu privremenu širinu, a onda stadosmo odmicati živo i u isto vreme smo ozbiljno tražili neki drugi izlaz. Posle nekoliko sličnih izmicanja za dlaku, najzad brzo skliznusmo u nešto što je maločas bio jedan od spoljnih krugova, ali su nam sad presecali put pojedinačni kitovi sa spoljnih ivica koji su silno jurili ka jednom središtu. Ovo srećno spasenje je jeftino kupljeno gubitkom Kvikvegova šešira, koji mu je, dok je stajao na pramcu da bocka kitove begunce, odjednom odneo sa glave vazdušni kovitlac nastao usled toga što su iznenadno sasvim blizu zviznula dva široka repna peraja.

Mada je opšti pokret bio sad bučan i neuređen, on se uskoro pretvori u nešto što je ličilo na uređeno kretanje; jer pošto su se najzad zbili u gustu gomilu, oni opet udariše u bekstvo povećanom brzinom. Dalje gonjenje je bilo nekorisno, ali čamci su nastavili da idu tamo-amo po njihovom tragu da bi pokupili kakvog kita s „plutačom“ ako bi se našao pozadi, i u isto vreme prikačili onoga što ga je Flask ubio i obeležio. Značka je jedna motka sa barjačetom kakve po dve-tri nosi svaki čamac; a onda, kad se nađe i dopunski lov, one se umeću uspravno u plovno telo lipsala kita, koliko da obeleže njegovo mesto na moru i da bude znak da je to već zauzeto ako bi se približili čamci drugog nekog broda.

Rezultat ovog spuštanja bio je kao neko objašnjenje one pametne izreke u kitolovstvu: što više kitova, to manje lova. Od svih „plutajućih“ kitova samo je jedan jedini bio uhvaćen. Ostali su uspeli da pobegnu na vreme, ah samo zato da bi ih, kao što će se sad videti, uhvatio jedan drugi brod, a ne *Pikvod*.

OSAMDESET OSMA GLAVA
ŠKOLE I UČITELJI

U prethodnoj glavi prikazan je ogromni skup ili jato ulješura, a isto tako je tamo iznet i verovatni uzrok koji izaziva ove velike skupove.

Mada se tako velike gomile ponekad sretnu, ipak, kao što ste već morali zapaziti, čak i u naše vreme se ovda-onda primećuju male izdvojene družine koje okupljaju od dvadeset do pedeset jedinki. Takve su družine poznate pod imenom „škole“. Njih ima dve vrste: jedne su sastavljene gotovo potpuno od ženki, a druge su prikupile isključivo mlade, jake mužjake, ili „bikove“, kako se oni obično zovu.

Kao kavaljera koji pazi na školu žena uvek ćete videti jednog mužjaka potpuno razvijenog, ali ne starog, koji na svaki znak uzbune pokazuje svoje viteštvo time što izleće u zaštitnicu i štiti bekstvo svojih „gospi“. I zbilja, ovaj je „gospodin“ neki sevdalija musliman koji pliva po vodenom svetu, a opkoljen je sa svih strana i praćen svima utehama i milovanjima haremskim. Veoma pada u oči suprotnost između ovog „muslimana“ i njegovih naložnica; jer dok je on uvek najvećih levijatanskih razmera, gospe, čak i kad su potpuno odrasle, ne dosežu više od jedne trećine veličine prosečnog mužjaka. One su srazmerno nežne; smem reći da ne prelaze pola tuceta jardi u struku. Ipak se ne može poricati da uglavnom one po nasleđu imaju prava i na *embonpoint*.[250]

Veoma je zanimljivo posmatrati ovaj harem i njegovog gospodara u njihovom nemarnom lutaranju. Kao i sve otmene gospe, i gospe ovog harema stalno putuju dokono tražeći razonode. Nailazite na njih na polutaru u vreme najbujnije polutarske sezone hranjenja, gde su se, možda baš sad, vratile sa letovanja u severnim morima, i tako prevarile leto time što su izbegle njegov neprijatni zamor i žegu. Pošto su se neko vreme šetale gore-dole polutarskim šetalištem, kreću one za istočnjačke vode pre nego što tamo nastupi hladna sezona, i tako izbegnu i drugu preteranu temperaturu.

Kad tako spokojno krenu na jedno od tih putovanja, ako se primeti ma šta neobično sumnjivo, gospodar kit oprezno pazi na svoju zanimljivu porodicu. Ako bi ma kakav nenadležno drski mladi levijatan naišao tim putem s namerom da se poverljivo približi jednoj od gospi, kako ga čudnovato besno paša napadne i otera! Pa to bi bila propast sveta kad bi se beznačelnim mladim bludnicima kao što je taj dopustilo da upadaju u svetinju domaće sreće! Ipak, radio paša što mu drago, ne može on da ne pusti dobro poznatog Lotarija[251] u svoju postelju; jer, nažalost, sve ribe spavaju u jednoj postelji. Kao što na kopnu gospe često prouzrokuju strašne dvoboje među svojim obožavaocima suparnicima, isto je tako i sa kitovima koji ponekad udare u krvavi boj, a sve zbog ljubavi. Oni se mačuju svojim dugim donjim vilicama, koje ponekad stisnu jednu u drugu i tako se bore za prvenstvo kao severni jeleni kad ratoborno ukrste svoje paroščiće. Nije jedan uhvaćen sa dubokim brazgotinama iz tih sukoba – izreckane glave, polomljenih zuba, rovašenih peraja; a u nekim slučajevima i iščašenih ili izvaljenih čeljusti.

Ali pretpostavimo da se nasrtač na domaće blaženstvo povukao pred prvim jurišem haremskog gospodara. Tada je veoma zanimljivo posmatrati toga gospodara. Otmeno on opet uvuče svoju silnu gromadu među njih i tamo malo uživa, mada je u nesnosnoj blizini mladog Lotarija, kao što se pobožni Solomon srdačno molio Bogu usred hiljadu svojih milosnica. Ako je kitolovac opazio i druge kitove sem ovoga, on će retko goniti jednoga od ovih „sultana“; jer su ovi „sultani“ isuviše izdašni u trošenju svoje snage, te otuda nisu mnogo masni. A što se tiče sinova i kćeri koje oni stvaraju, e, ti sinovi i kćeri moraju

sami voditi brigu o sebi, ili bar računati samo na materinu pomoć. Jer, kao i neki drugi nenasiti lutalice ljubavnici koji bi se mogli navesti, ni gospodar kit ne voli mnogo dečju sobu, mada mnogo voli ložnicu; i tako, pošto veoma mnogo putuje, on seje bezimene svoje bebe širom celog sveta; svaka je beba tuđinac. U svoje vreme, ipak, kad mladalački plamen popusti, kad godine i snuždenost porastu, kad nastupe razmišljanja u dugom svečanom ćutanju, ukratko, kad opšta klonulost obuzme zasićenog „sultana" – tada ljubav prema udobnosti i vrlini zameni ljubav prema devojkama; naš „musliman" ulazi u nemoćno, pokajničko doba života koje mu šalje opomene, i on se odriče, rastura harem i postavši primerni natmureni stari gospodin, luta po svetu sam-samcit, između podnevaka i uporednika, čita molitve i opominje svakog mladog levijatana da se čuva ljubavnih grešaka.

I tako, pošto kitovski harem ribari zovu „škola", to je gospodar i gazda te škole tehnički poznat pod nazivom „učitelj". Zbog toga ne odgovara baš tačno stvari, ma koliko da je to izvanredno satirično, da on, pošto je i sam išao u školu, sad mora da ide u inostranstvo dajući pouke ne o nauci što ju je učio tamo, već o njenoj ludosti. Njegova titula „učitelj" mora da je sasvim prirodno izvedena iz imena koje se daje i samom haremu, ali neki su pretpostavili da onaj čovek koji je prvi tako nazvao ovu vrstu kita „muslimana" mora da je čitao Vidokove[252] memoare i tu se obavestio kakav je seoski učitelj bio taj čuveni Francuz u svojim mlađim danima i kakve su prirode bili oni tajanstveni časovi koje je on davao nekim svojim učenicama.

Ista izdvojenost i osamljenost u koju se „učitelj" kit povuče u svojim odmaklim godinama važi za sve starije ulješure. Gotovo uopšte samac kit – kako zovu osamljenog levijatana – znači stari kit. Kao veoma uvaženi Danijel Bun,[253] sede brade, neće da ima ništa kraj sebe do jedino prirodu: i nju on uzima za ženu u divljini voda, a ona i jeste najbolja žena, mada krij e u sebi tako mnogo ćudljivih tajni.

„Škole" pomenute gore, sastavljene isključivo od mladih i snažnih mužjaka, pokazuju veliku suprotnost prema haremima „školama". Jer dok su one kitovske ženke karakteristično plašljive, mladi mužjaci, ili „četrdesetoburadni bikovi",[254] kako

ih zovu, jesu najveće ubojice među levijatanima i najopasniji za gonjenje, tako da su već i u poslovicu ušli; još su opasniji oni čudnovati sedoglavi, osedeli kitovi na koje se ponekad naiđe, a koji sami hoće da se bore s vama kao opasni zlodusi očajni zbog svoje mučeničke kostobolje.

„Škole“ „četrdesetoburadnih bikova“ veće su nego haremske „škole“. Kao gomila mladih studenata, oni su ubojice, šaljivčine, raskalašnici; jure širom sveta tako bezobzirnom, izazivačkom brzinom da nijedan pametan agent osiguravajućeg društva ne bi pristao da ih osigura pre nego kakvog mladića ubojicu u Jejlu ili u Harvardu. Mada njih brzo napusti ova bučnost, a kad odrastu za tri četvrtine, rasture se i svaki za sebe ide i gleda da se okući, to jest traži harem.

Još jedna razlika između muške i ženske „škole“ još je karakterističnija za oba pola. Recimo, da vi harpunirate jednog „četrdesetoburadnog bika“. Jadnik! Svi ga drugovi napuste! Ali udarite jednu članicu haremske „škole“ pa će njene drugarice zaplivati oko nje sa svima znacima sažaljenja, a ponekad će se toliko blizu i toliko dugo vrzmati oko nje dok i same ne budu uhvaćene.

OSAMDESET DEVETA GLAVA
VEZANA RIBA I MANGUP RIBA

Pominjanje obeležavanja motki za oznake u pretposlednjoj glavi zahteva izvesno objašnjenje zakona i propisa kitolovnog ribarstva, u kome se oznaka može smatrati kao važan simbol i znak.

Često se dešava, kad nekoliko brodova krstari u društvu, da jedan kit bude udaren od jednog broda a onda pobegne i tada ga najzad ubije i uhvati neki drugi brod; a u tome se posredno nalaze i mnoge sitnije slučajnosti koje su sve obuhvaćene ovim važnim slučajem. Na primer, posle mučnog i opasnog jurenja za kitom i njegovog hvatanja, telo se može otkačiti od broda usled neke velike bure; i kad ono ode daleko od broda u zavetrinu, može da ga uhvati neka druga kitarica, koja ga po tihome moru lepo priveže uz svoj bok, ne izlažući opasnosti ni živote ni konopce. Iz toga bi često proisticale najmučnije i najžešće svađe između ribara da ne postoji neki pisani ili nepisani, opšti, neosporavani zakon koji se primenjuje na sve slučajeve.

Možda je jedini formalni kitolovni zakon koji je dobio potvrdu u skupštini bio onaj što je donet u Holandiji. Njega je donela skupština svih staleža leta gospodnjeg 1695. Mada nijedan drugi narod nije nikad imao nikakav pisani kitolovni zakon, ipak su američki ribari bili sopstveni zakonodavci i advokati u ovoj stvari. Oni su stvorili jedan sistem, koji po svojoj jasnoj shvatljivosti prevazilazi Justinijanove Pandekte[255] i

zakonske stavove kineskog društva za suzbijanje mešanja u poslove drugih naroda. Jest, ovi se zakoni mogu urezati na marjaš kraljice Ane ili na harpunsku bodlju i nositi oko vrata, tako su mali.

I. Vezana riba pripada družini koja se vezala za nju.

II. Mangup-riba je slobodna svakome za lovljenje ko može prvi da je uhvati.

Ali u ovom majstorskom zakonu je nezgodno to što je on čudnovato kratak, te zahteva čitavu knjigu tumačenja da ga objasne.

Prvo: šta je „vezana riba“? Živa ili lipsala riba je tehnički „vezana“ kad je u vezi sa nekim posednutim brodom ili čamcem, nekim sredstvom koje se uopšte nalazi u rukama čoveka ili ljudi sa broda ili čamca – jarbol, veslo, konopac od devet palaca, telegrafska žica ili vlakno paučine, svejedno. Isto tako, jedna riba je tehnički „vezana“ kad nosi oznaku ili ma koji drugi priznati simbol sopstvenosti utoliko ukoliko družina koja ju je obeležila jasno dokaže svoju gotovost da je u svako doba uzme uz svoj bok, ili svoju nameru da to uradi.

To su naučni komentari. Ali objašnjenja samih kitolovaca ponekad se sastoje od teških reči i još težih udaraca – pesničarski Kouk[256] protiv Litltona.[257] Istina, među pravičnijim i čestitijim kitolovcima, u posebnim slučajevima, uvek se stvar priznaje kad bi bila za jednu stranu uvredljiva moralna nepravda da uzme nekoga kita koga je prethodno jurila ili ubila druga neka strana. Ali nisu svi baš toliko savesni.

Pre nekih pedeset godina bio je jedan zanimljiv slučaj prisvajanja kita, oko čega se vodila parnica u Engleskoj, gde su tužioci iznosili da su posle mučnog jurenja za kitom u Severnom moru, kad su (tužioci) zbilja uspeli da harpuniraju ribu, najzad, uz opasnost po život, bili naterani da napuste ne samo svoje konopce već i sam svoj čamac. Na kraju su optuženi (posada jednog broda) udarili na tog kita, pogodili ga, ubili, zgrabili, i na kraju krajeva ga prisvojili na rođene oči tužilaca. I kad je optuženima za to prebačeno, njihov kapetan je podneo stisnutu pesnicu pred zube tužilaca i uverio ih, pošto je očitao zaupokojenu molitvu mrtvome kitu, da će on sada da zadrži i

njihov konopac, harpune i čamac, koji su bili ostali zakačeni za kita kad ga je on dograbio. I tako su tužioci sada tražili da im se plati vrednost kita, konopca, harpuna i čamca.

Gospodin Erskin je bio advokat optuženih; lord Elenboro je bio sudija. U toku odbrane duhoviti Erskin, da bi objasnio svoj položaj, pravio je aluzije na jedan nedavni krivični slučaj pred sudom, u kome je jedan gospodin, koji je uzalud pokušavao da zauzda raskalašnost svoje žene, najzad istu ostavio na moru života; ali u toku godina, pošto se pokajao zbog toga koraka, on povede postupak da bi je ponovo dobio u svojinu. Erskin je branio suprotnu stranu, i on ju je odbranio rekavši: mada je taj gospodin prvi harpunirao tu gospu i nekada je imao privezanu uza se, i samo iz razloga velikog zatezanja njene daleko zaronjene pokvarenosti, najzad je nju ostavio; a sad kad je on nju tako ostavio – jeste, ostavio ju je tako da je ona postala mangup-riba – i kad je neki sledeći gospodin nju opet harpunirao, ta gospa je postala sopstvenost toga sledećeg gospodina, ma kakav harpun da je mogao biti zaboden u nju.

I tako je u ovom slučaju Erskin tvrdio da ovi primeri kita i gospe jedan drugi uzajamno objašnjavaju.

Pošto su propisno saslušane i optužba i ova odbrana, veoma učeni sudija sređenim izrazima odluči da, što se tiče čamca, on ga priznaje tužiocima, jer su ga oni ostavili samo zato da spasu svoje živote, ali što se tiče spornoga kita, harpuna i konopca, oni pripadaju optuženima: kit, pošto je bio mangup- riba u vreme poslednjeg hvatanja, a harpuni i konopac zbog toga što, kad je riba pobegla s njima, ona je (riba) stekla pravo sopstvenosti na stvari, i otuda svaki onaj ko je posle ovoga uhvatio ribu ima prava na njih. A pošto su optuženi posle uzeli ribu, dakle, gore rečene stvari su njihove.

Jedan običan čovek kad čita presudu ovog veoma učenog sudije možda će staviti primedbu na nju. Ali kad se zagrebe sve do kamenog dna ove stvari, dva velika načela postavljena u bliznačkim kitolovnim zakonima navedenim gore i primenjenim i objašnjenim od strane lorda Elenboroa u gore navedenom slučaju – ta dva zakona koji se odnose na vezanu ribu i mangup-ribu, ta dva zakona biće, velim, posle izvesnog razmišljanja, smatrana osnovama svakog ljudskog pravosuđa; jer, bez obzira

na njegovu ukrašenu skulpturu, hram zakona, kao i filistinski hram, ima samo dva stuba na kojima može stajati.

Zar nije u ustima svakog čoveka ona izreka da je posedovanje pola zakona, to jest, bez obzira na to kako je stvar došla u posed? Ali često je posed sav zakon. Šta su mišice i duše ruskih robova i republikanskih robova do vezana riba čiji je posed sav zakon? Šta je za gramziva kućevlasnika udovički poslednji marjaš, ako ne vezana riba? Šta je onaj mermerni dvorac sa pločicom na vratima kao oznakom svojine jedne još neotkrivene hulje? Šta je on, ako ne vezana riba? Šta je ona ubistvena kamata što je Mordehej, berzanski agent, uzimao od jadnog Vebigona, bankrota, na zajmu koji ima da sačuva Vebigonovu porodicu od gladi? Šta je ta ubistvena kamata, ako ne jedna vezana riba? Šta je prihod dušespasiteljskog nadbiskupa od 100.000 funti zguljenih sa sirotinjskog hleba i sira stotine hiljada radnika slomljene grbače (svi sigurni da će u raj bez ikakve dušespasiteljeve pomoći)? Šta su tih okruglih 100.000 funti, ako ne vezana riba? Šta su oni nasledni gradovi i zaseoci vojvode od Dandera, ako ne vezana riba? Šta je za onog strašnog harpunera Džona Bula[258] jadna Irska, ako ne vezana riba? Šta je za onog apostolskog kopljanika, brata Džonatana, Teksas, ako ne vezana riba? A kad se uzme sve to u obzir, zar posed nije sav zakon?

Ali ako se doktrina o vezanoj ribi može gotovo uopšte da primeni, srodna doktrina o mangup-ribi može još šire. Ona se međunarodno i svuda primenjuje.

Šta je Amerika bila 1492, ako ne mangup-riba u koju je Kolumbo udario španski barjak i time je obeležio za svog kraljevskog gospodara i gospodaricu? Šta je Poljska bila za ruskog cara? Šta je Grčka za Turčina? Šta

Indija za Englesku? Šta će najzad biti Meksiko za Sjedinjene Države? Sve same mangup-ribe!

Šta su čovekova prava i slobode na svetu, ako ne mangup-ribe? Šta su sva čovekova mišljenja i shvatanja, ako ne mangup-ribe? Šta je načelo religioznog verovanja u njima, ako ne mangup-riba? Šta su za razmetljiva plagijatorska pričala sve misli mislilaca, ako ne mangup-ribe? Šta je drugo i sama ova velika Zemljina lopta, ako ne mangup-riba? A šta ste vi, čitaoče,

drugo do mangup-riba, a i vezana riba?

DEVEDESETA GLAVA
GLAVE ILI REPOVI

De balena vero sufficit,
si rex habeat caput,
et regina caudam.[259]

Brakton, 3, 3

Latinski tekst iz engleskih zakonskih knjiga koji, kad se uzme sa ostalim tekstom, znači da od svih kitova koje ma ko bude ulovio na obali te zemlje, kralj, kao počasni veliki harpuner, mora dobiti glavu, a kraljica, prema tome, ima, sa dubokim poštovanjem, da dobije rep na poklon. Podela koja kod kita isto toliko znači kao kad prepolovite jabuku; između ta dva dela ne ostane ništa. I tako, pošto je ovaj zakon, u izvesnom izmenjenom obliku, i dan-danji na snazi u Engleskoj, i pošto on pokazuje u raznim pravcima čudnu anomaliju koja se odnosi na opšti zakon vezane ribe i mangup-ribe, o njemu se ovde govori u zasebnoj glavi, po istom uljudnom načelu koje tera engleske železnice da bacaju novac na zasebna kola, naročito određena za kraljevsku udobnost. Na prvom mestu, kao zanimljiv dokaz činjenice da je gore pomenut zakon još na snazi, ja ću vam izložiti jedan slučaj koji se desio u toku poslednje dve godine.

Izgleda da su izvesni čestiti mornari iz Dovera, ili Sendviča, ili neki iz Činkve Porti,[260] posle vrlo mučnog lova uspeli da ubiju i izvuku na žalo jednog finog kita koga su oni prvi opazili daleko

na vidiku sa obale. Međutim, Činkve Porti su delimično ili nekako drukčije pod vlašću neke vrste policajca ili pandura, zvanog lord čuvar. Pošto je to zvanje dobio neposredno od krune, mislim da svi kraljevski prihodi koji padaju na teritoriji Činkve Porti postaju njegovi samim tim postavljanjem. Neki pisci ovakvo zvanje nazivaju sinekurom. Ali nije tako, pošto je lord čuvar s vremena na vreme mnogo zauzet na poslu oko trpanja u džepove svojih uzgrednih prihoda, taksi koje su njegove uglavnom po samoj toj okolnosti što ih on trpa u džepove.

I tako, kad su ovi sirotani, od sunca preplanuli mornari, bosi i sa čakširama visoko posuvraćenim na njihovim jeguljastim nogama, s mukom izvukli svoju masnu ribu, zdravu i čitavu, koja im je obećavala dobrih sto pedeset funti dragocenog ulja i kosti, i dok su oni u mislima već srkali skupoceni čaj sa svojim ženama i dobro pivo sa svojim starim prijateljima na osnovu svoga srazmernog dobitka – zakorači dole k njima jedan visokoučeni i veoma pobožni hrišćanin i milostivi gospodin, sa jednim primerkom Blekstona[261] ispod miške i, spustivši ga na kitovu glavu, reče:

– Ruke k sebi! Ova riba, majstori moji, jeste vezana riba. Ja je uzapćujem kao svojinu lorda čuvara.

Onda ti jadni mornari, u svom zaprepašćenju punom poštovanja, čisto po engleski – ne znajući šta da kažu, zapnu snažno češati svoje glave na sve strane; a za to vreme su tužno gledali od kita do nepoznatog gospodina. Ali to ni najmanje ne popravi stvar i ni najmanje ne umekša tvrdo srce učena gospodina sa primerkom Blekstona. Najzad jedan od njih, pošto se dugo svuda češao ne bi li mu došla neka misao, osmeli se da progovori.

– Molim, gospodine, ko je to lord čuvar?

– Vojvoda.

– Ali vojvoda nema nikakve veze sa hvatanjem ove ribe.

– Ona je njegova.

– Mi smo bili na velikoj muci i u velikoj opasnosti, a i troška je bilo, pa zar sve to sad da ode u korist vojvodinu, a mi da ne dobijemo ništa za svoju muku, ništa sem žuljeva?

– Ona je njegova.

– Zar je vojvoda takav siromašak da je primoran da se na ovaj očajnički način izdržava?

– Ona je njegova.

– Ja sam mislio da sa delom svoga udela od ovoga kita pomognem svojoj staroj majci, koja leži bolesna.

– Ona je njegova.

– Zar se vojvoda neće zadovoljiti s četvrtinom ili polovinom?

– Ona je njegova.

Jednom rečju, kit je uzapćen i prodat, i njegova milost vojvoda od Velingtona[262] primio je novac. Misleći da, posmatrana u izvesnoj naročitoj svetlosti, ova stvar može, pukim slučajem, pod izvesnim okolnostima, biti smatrana donekle kao dosta mučna, jedan čestiti sveštenik u gradu uputi povodom toga jedno pismo njegovoj milosti moleći je da ponovo razmotri slučaj ovih nesrećnih mornara. Na to ti moj lord vojvoda uglavnom odgovori (oba su pisma objavljena) da je on već tako nešto činio i ranije i primao novac i bio bi zahvalan prečasnom gospodinu ako bi se on ubuduće (taj prečasni gospodin) izvoleo odreći mešanja u tuđe stvari. Je l' to taj još uvek borbeni starac što stoji na roglju tri kraljevstva i silom uzima milostinju od prosjaka?

Lako će se videti da je u ovom slučaju navedeno vojvodino pravo na kita bilo pravo koje mu je dao vladalac. Onda samim tim moramo ispitati po kome je načelu vladaocu u početku dato to pravo. O samom zakonu je već govoreno. Ali Plaudon nam daje razlog. On kaže da tako uhvaćeni kit pripada kralju i kraljici „zbog svoje naročite izvrsnosti". A prema najpametnijim komentatorima, to je uvek bilo smatrano kao ubedljiv dokaz u tim stvarima.

Ali zašto bi kralj morao da dobije glavu, a kraljica rep? Jedan razlog za to, hej, vi pravnici!

U svojoj raspravi *Kraljičino zlato*, ili *Kraljičin džeparac*, jedan stari pisac iz Kraljevskog suda, neki Vilijam Prin,[263] ovako veli: „Rep je kraljičin zato da bi kraljičina garderoba mogla biti

snabdevena kitovom kosti.“ A to je bilo napisano u doba kada se crna savitljiva kost grenlandskog kita ili pravoga kita mnogo upotrebljavala za ženske steznike. Ali ta, baš ta kost, ne nalazi se u repu; ona je u glavi, što je jedna mučna pogreška za pametnog pravnika kao što je Prin. Ali zar je kraljica sirena, te da joj se poklanja rep? Tu mora da se krij e neko alegorično značenje.

Postoje dve kraljevske ribe, tako nazvane od engleskih zakonopisaca – kit i jesetra; obe kraljevska svojina pod izvesnim ograničenjima i koje, po imenu, predstavljaju desetu granu krupnih običnih prihoda. Meni je nepoznato da je ma koji drugi pisac pominjao tu stvar, ali posle razmišljanja, izgleda mi da se jesetra mora deliti na isti način kao i kit, da kralj primi veoma tvrdu i vitku glavu kojom se odlikuje ta riba, što se, simbolički posmatrano, može možda u šali osnivati na nekoj pretpostavljenoj srodnosti.

I tako, izgleda, ima razloga u svima stvarima, pa i u zakonu.

DEVEDESET PRVA GLAVA
Pikvod NAILAZI NA *RUŽIN PUPOLJAK*

Uzalud je bilo preturati po buragu
ovog levijatana i tražiti sivi ćilibar,
pošto je nesnosni smrad sprečavao to traženje.

Ser T. Braun[264]

Bilo je to nedelju-dve posle ispričanog kitolovnog prizora. Dok smo mi lagano plovili po zadremalom zaparnom podnevnom moru, mnogi nosevi na *Pikvodovoj* palubi se pokazaše opreznijim izviđačima nego ona tri para očiju gore u vazduhu. Neki naročiti i ne baš tako prijatan miris nalazio se na moru.

– Kladim se – reče Stab – da se ovuda negde nalaze neki od onih „plutajućih" kitova što smo ih mi prošašoljili pre neki dan. Znao sam da će oni odapeti brzo.

A sad ona para spreda skliznu u stranu i tamo u daljini pokaza se jedan brod čija su umotana jedra pokazivala da mu se nekakav kit morao nalaziti o boku. Kako smo mi klizili sve bliže, nepoznati brod pokaza francusku zastavu na svome koplju, i po kovitlavom oblaku morskih jastrebova koji su šestarili i lebdeli u vazduhu i saletali ga, jasno je bilo da taj kit o boku brodskom mora biti ono što ribari zovu „prsnuti" kit, to jest kit koji je neuznemiren lipsao na moru i tako plovio kao neprisvojeni leš. Može se lako shvatiti kako neprijatan zadah mora da širi takva masa – gore nego kakva asirska varoš za vreme kuge, kad živi

ne stižu da pokopaju mrtve. Neki ga smatraju tako nesnosnim da ih nikakva gramzivost ne bi mogla nagovoriti da se ukotve kraj njega. Ali ima i takvih koji ipak to hoće, bez obzira na činjenicu što je ulje od takvih kitova veoma lošeg kvaliteta i nikako ne podseća na esenciju od ruže.

Prišavši još bliže s povetarcem koji je izdisao, mi videsmo da Francuz ima i drugog jednog kita o boku; a taj je drugi kit još manje podsećao na kitu cveća nego onaj prvi. I, zbilja, pokaza se da je to jedan od onih sumnjivih kitova što, izgleda, smršaju i lipšu od neke čudne dispepsije ili lošeg varenja, a svoje pokojno telo ostavljaju gotovo potpuno bez ičega što bi ličilo na ulje. Ipak, na određenom mestu, mi ćemo videti da se nijedan stručan ribar neće nikad pući na takvog kita, ma koliko inače on mnogo izbegavao „prsnute“ kitove uopšte.

Pikvod se sad primakao tako blizu strancu da se Stab kleo kako je poznao dršku svog ašova za sečenje zamotanu u konopce koji su bili vezani u čvor oko repa jednog od ovih kitova.

– Krasan mi je to sad neki prijaško! – podrugljivo se zasmeja on stojeći na brodskom pramcu. – Eto vam jednog šakala! Znao sam ja dobro da su ove francuske žabe samo obične petljavine u ribarstvu. Ponekad spuste čamce zbog valova koji udaraju o obalu misleći da su to mlazevi ulješura! Da, da. A ponekad izjedre iz svoga pristaništa sa magacinom punim kutija sa lojanim svećama i sanducima mumakaza, predviđajući da sve ulje što će ga oni steći neće biti dovoljno da se u njega zamoči kapetanov fitilj sa lampe. Zbilja, svima nam je to poznato… Ali vidite li vi ovde kako je jedna žaba zadovoljna našim otpacima?… Mislim na onog tamo „plutajućeg“ kita… Jeste… A i zadovoljan je što guli suve kosti one druge dragocene ribe što mu stoji tamo. Bednik!… Deder jedan neka zareða unaokolo sa šeširom, te da mu skupimo poklon od nešto malo ulja, boga radi. Jer što će ulja on dobiti od onog „plutajućeg“ kita tamo, to neće valjati da gori ni u robijašnici… Ne, neće biti ni za jednu prokletu ćeliju…[265] A što se tiče drugoga kita, e, tu, priznajem da bi dobio više ulja kad bi iseckao i iskuvao ova tri naša jarbola nego što će dobiti od toga bremena kostiju… Mada, kad nešto pomislim, tu može biti nečeg mnogo skupljeg nego što je ulje; jeste, sivi ćilibar. Pitam se da li je naš čiča mislio na to. To vredi

pokušati. Jeste, ja sam za to.

I govoreći tako, on krete na krmenu palubu.

U to vreme se malaksali vetrić potpuno stiša, tako da je, hteo ili ne hteo, *Pikvod* bio sad potpuno uhvaćen u klopku tog zadaha, bez nade da će pobeći, sem da opet udari povetarac. Izlazeći iz kabine, Stab sad pozva svoju posadu iz čamca i zavesla ka strancu. Idući iskosice kraj njegova pramca, on opazi da je prema ćudljivom francuskom ukusu gornji deo brodskog kljuna bio izrezan u obliku velikog nagnutog cveta, da je obojen zeleno, a mesto trnja imao je neke bakarne šiljke koji su iz njega štrčali ovde-onde. Sve se svršavalo jednom simetričnom skupljenom glavicom svetlocrvene boje. Na njegovim daskama na zaglavlju on pročita napisano velikim pozlaćenim slovima: *Bouton de Rose* – *Ružin pupoljak* – i to je bilo romantično ime ovog mirišljavog broda.

Mada Stab nije razumeo onaj deo *Bouton* u naslovu, ipak su mu reč *Rose* i glavičasti vrh te figure uzeti zajedno dovoljno objašnjavali sve.

– Drveni ružin pupoljak, je li? – viknu on prinoseći šaku nosu. – To mu taman zgodno dođe. Ali kako samo zaudara kao crknuta mačka.

Da bi došao u neposredan dodir sa ljudima na palubi, imao je da vesla oko pramca na desnu stranu broda, da dođe sasvim blizu do onog „prsnutog“ kita, da tako govori preko njega.

Kad tako stiže na tu tačku, sa šakom stalno na nosu, on se razdra:

– *Buton de roz*, ej! Ima li među vama *butonderozovima* koga koji govori engleski?

– Ima – prihvati sa brodske ograde jedan čovek iz Gernzija,[266] za koga se pokaza da je potkapetan.

– Dobro, onda, moj *butonderoz* pupoljče, jeste li vi videli Belog Kita?

– Kakvog to kita?

– Beloga Kita – jednu ulješuru – Mobi Dika, jeste li ga videli?

– Nikada nisam čuo za takvog nekog kita. *Kašalo blanš*![267]

Beli kit – ne.

– Vrlo dobro, onda! E, sad zbogom! Ja ću doći opet za jedan minut.

A onda, odveslavši brzo ka *Pikvodu* i spazivši Ahaba nagnutog preko krmene palube gde čeka njegov izveštaj, on savi obe šake u obliku trube, pa viknu:

– Ne, gospodine kapetane. Nisu.

Na to se Ahab povuče, a Stab se vrati Francuzu.

On sad opazi da je onaj čovek iz Gernzija, koji je baš ušao u lance i upotrebljavao ašov za sečenje, zavio nos u neku vrstu kese.

– Šta je to sa vašim nosom? – reče Stab. – Slomili ste ga?

– Više bih voleo da sam ga slomio, ili da uopšte i nemam nosa – odgovori čovek iz Gernzija, koji nije izgledao da mnogo uživa u svome poslu. – Ali što vi držite svoj nos?

– O, ništa! Nos mi je od voska, moram da ga pridržavam. Lep dan, jelte? Vazduh je prosto baštenski, rekao bih; bacite nam jednu kitu te divote! Hoćete li, *butonderoze*?

– Šta vi, dovraga, tražite ovde? – grmnu onaj čovek iz Gernzija, razljutivši se odjednom.

– O, budite hladni! Samo hladno! Da, eto, to je reč! A što ne stavite ove kitove u led dok radite na njima? Nego ipak, šalu na stranu, znate li vi, ružin pupoljče, da je prava besmislica pokušavati da se dobije ma kakvo ulje od takvih kitova? A što se tiče onog tamo osušenog, on nema nijedan džil[268] u celoj svojoj lešini.

– Znam ja to vrlo dobro; ali, vidite, naš kapetan to nikako ne veruje; ovo mu je prvo putovanje; ranije je pravio kolonjsku vodu. Nego, hodite na brod pa će možda poverovati vama kad neće meni: tako ću se otarasiti ovog smrdljivog dranja.

– Sve ću da učinim vama za ljubav, slatki i ljubazni druže – prihvati Stab i s tim se ubrzo pope na palubu.

Tu se pokaza jedan čudan prizor. Mornari, u kapama sa kićankom od crvene vunene tkanine, spremali su teške čekrke za kitove. Ali su radili prilično sporo, govorili vrlo brzo i izgledali su pre sve drugo samo ne raspoloženi. Svi su im nosevi bili

upereni uvis kao neki bastuni. Ovda-onda po dvojica njih bi prekinuli posao i odjurili na jarbolsku osmatračnicu da se malo nadišu sveža vazduha. Neki, misleći da mogu dobiti kugu, potapali su kučinu u smolu od kamenog uglja i s vremena na vreme držali je na nozdrvama. Drugi, pošto su polomili kamiše svojih lula gotovo kratko do same lule, vukli su duvanski dim tako snažno da im je stalno ispunjavao čulo mirisa.

Stab se zgranu na čitav pljusak povika i anatema koji su dolazili pozadi iz kapetanove kabine. Kad pogleda u tome pravcu, vide kako se pojavi jedno usplamtelo lice iza vrata koja su bila pritvorena iznutra. To je bio namučeni lekar koji se povukao u kapetanovu kabinu (u kabinet, kako ju je on zvao) da izbegne kugu, pošto je uzaludno opominjao da se ostavi ovaj posao. Ali ni tu nije mogao da se uzdrži a da glasno ne preklinje i ne grdi s vremena na vreme.

Primećujući sve to, Stab je ozbiljno razmišljao o svom planu i, okrenuvši se čoveku iz Gernzija, malo proćaska s njim, a za to vreme strani oficir izrazi preziranje prema svome kapetanu kao prema uobraženoj neznalici koji ih je sve doveo u tako neprijatan, nekoristan i nezgodan položaj. Vukući ga pažljivo za jezik, Stab dalje primeti da ovaj Gernzijanac ništa i ne sluti o sivom ćilibaru. Zato on to i prećuta, ali je inače bio sasvim slobodan i poverljiv prema njemu, tako da njih dvojica brzo skuvaše jedan plan za obojicu da nadmudre i ismeju kapetana a da on i ne sluti to i ne posumnja u njihovu iskrenost. Prema tom malom planu njihovom, Gernzijanac je, tobože kao tumač, imao da kaže kapetanu sve što hoće, ali kao da to dolazi od Staba; a što se tiče Staba, on je imao da izbaci kakvu god glupost koja mu bude pala na pamet za vreme ovog razgovora.

U to vreme pojavi se iz svoje kabine njihova žrtva. To je bio mali, crnomanjasti čovek, koji je izgledao dosta nežan za pomorskog kapetana, ali ipak sa širokim zaliscima i brkovima; nosio je neki crveni somotski prsnik sa pečatima za vosak na lancu za sat. Tome gospodinu sad onaj Gernzijanac uljudno predstavi Staba i odmah se razmetljivo postavi kao tumač između njih.

– Šta da mu prvo kažem? – reče on.

– E pa, eto – reče Stab gledajući u somotski prsnik, u sat i

pečate – možete sasvim lepo da počnete time što ćete mu reći da on meni izgleda prilično detinjast mada ne uobražavam da imam prava da sudim.

– On kaže, gospodine – reče Gernzijanac na francuskom, okrećući se kapetanu – da je koliko juče njegov brod razgovarao sa nekim brodom čiji su kapetan i potkapetan sa šest mornara svi pomrli od neke groznice koju su dobili od „prsnutog“ kita zakačenog za bok broda.

Na to se kapetan trže i živo zatraži da sazna nešto više o tome.

– Šta ćemo sad? – reče Gernzijanac Stabu.

– E pa, eto, kad on već prima to tako lako, recite mu da, pošto sam ga pažljivo osmotrio, da sam sasvim siguran da je on sposoban da komanduje jednom kitaricom isto toliko koliko i majmun sa Santjaga. Zbilja, recite mu s moje strane da je babun.

– On se zaklinje i izjavljuje, gospodine kapetane, da je onaj drugi kit, onaj isušeni, mnogo smrtonosniji nego ovaj „prsnuti“. Najzad, gospodine kapetane, on nas preklinje da se, ako volimo svoj život, otkačimo od ovih riba.

Tog trenutka kapetan otrča napred i glasno naredi svojoj posadi da prekine sa dizanjem čekrka za sečenje i da odmah odveže konopce i lance koji vezuju kitove za brod.

– Šta ćemo sad? – reče Gernzijanac kad se kapetan vrati k njima.

– E, čekajte da vidim… A, jeste… Možete isto tako da mu kažete sad da… da… zbilja, recite mu da sam ga prevario, a (u stranu samome sebi) možda i još nekoga.

– On kaže, gospodine kapetane, da je vrlo srećan što je mogao ma čime da nam bude na usluzi.

Čuvši to, kapetan svečano izjavi da je on ta strana koja ima da bude zahvalna (misleći na sebe i na potkapetana), pa završi time što pozva Staba u kabinu da popiju bocu bordoa.

– On vas poziva da popijete čašu vina s njim – reče tumač.

– Zahvalite mu od sveg srca, ali recite mu da je to protivno mojim načelima da pijem sa čovekom koga sam prevario. Zbilja, recite mu da moram da idem.

– On kaže, gospodine kapetane, da mu njegova načela ne dopuštaju da pije, ali ako gospodin kapetan želi da doživi i drugi neki dan za piće, onda je za gospodina kapetana najbolje da spusti sva četiri čamca i da na veslima odvuče ovaj brod daleko od ovih kitova, jer je more sasvim mirno i oni neće sami otploviti.

Za to vreme je Stab već bio preko brodske ograde i kad stiže u svoj čamac, pozva onog Gernzijanca i saopšti mu da će, pošto on ima jedan veliki konopac za vuču u svom čamcu, učiniti sve što može ne bi li im pomogao da odvuku lakšeg od ona dva kita sa brodskog boka. Dok su Francuzovi čamci bili zauzeti vučenjem broda na jednu stranu, Stab je dobrovoljno konopcima vukao svoga kita na drugu, razmetljivo puštajući da se labavo vuče jedan neobično dugačak konopac.

Tad se javi povetarac; Stab se pretvarao kao da ostavlja kita. Podigavši na brod svoje čamce, Francuz uskoro poveća rastojanje, dok je *Pikvod* doklizio između njega i Stabova kita. Na to Stab brzo zavesla ka plovnom telu, pa, doviknuvši *Pikvodu* da bi mu objavio svoje namere, odjednom poče da bere plodove svog nepoštenog lukavstva. Zgrabivši svoj oštri ašov iz čamca, on poče neko iskopavanje na lešu nešto malo dalje iza bočnog peraja. Mislio bi čovek da kopa podrum tu nasred mora; a kad najzad njegov ašov udari o suva rebra, izgledalo je kao da premeće neke stare rimske opeke i grnčariju zakopane u debeloj engleskoj glini. Sva je posada njegovog čamca bila veoma uzbuđena živo pomažući svome starešini i gledajući tako brižno kao kakvi istraživači zlata.

A za sve to vreme mnogobrojne ptice su se zamakale u vodu, gnjurale se, plivale, sudarale i pištale, i tukle se oko njih. Stab je već počeo da izgleda razočaran, a naročito što se strahoviti miris „kite cveća“ poveća, kad se odjednom iz sred srede ove kuge probi jedan slab mlaz mirisa koji prelete preko plime zadaha, a ova je ne upi, kao što reka koja se ulije u drugu reku zajedno sa njom teče a nikako se s njom ne meša izvesno vreme.

– Našao sam! Našao sam! – viknu Stab sav radostan udarajući na nešto u kitovim delovima koji su bili pod vodom. – Kesu s novcima! Kesu s novcima!

Spustivši ašov, on zavuče obe ruke unutra i izvuče pune šake

nečega što je ličilo na dobro osušeni vindzorski sapun,[269] ili na pegasti stari sir; pa još uz to i veoma mastan i prijatnog mirisa. Mogli ste ga lako palcem nazupčati; po boji je između žutog i pepeljastog. I to je, prijatelji moji, siva ambra, čija jedna unca vredi zlatnu gvineju[270] kod svakog apotekara. Dobijeno je nekih šest punih šaka. Ali mnogo je više neizbežno izgubljeno u moru i mnogo više bi se spaslo da nije bilo nestrpljivog Ahabovog glasnog naređenja Stabu da prekine i dođe na brod, inače će brod da im kaže zbogom.

DEVEDESET DRUGA GLAVA
SIVA AMBRA

Ta je siva ambra veoma zanimljiva materija i tako važna trgovačka roba da su 1791. godine nekog kapetana Kofina iz Nantaketa ispitivali o toj stvari pred sudom u engleskom Donjem domu. U to vreme, čak srazmerno i mnogo docnije, tačno poreklo sive ambre ostalo je, kao i sama ambra, nerešen problem za naučnike. Mada je reč siva ambra na engleskom jeziku složena od francuskih reči siv i ambra, ipak su te dve materije, ambra i siva ambra sasvim različite. Jer ambra, mada se ponekad nalazi na morskoj obali, isto tako se kopa i na kopnu daleko od mora, dok se siva ambra ne nalazi nigde do samo na moru. Sem toga, ambra je tvrda, prozračna, krta i bezmirisna materija, koja se upotrebljava za kamiše od lula, za brojanice i ukrase; a siva ambra je mekana, voskasta i tako jako miriše i začinjava da se mnogo upotrebljava u spravljanju mirisa, pastila, skupocenih sveća, praškova za kosu i za pomade. Turci je upotrebljavaju za spravljanje jela, pa je nose i u Meku u istom cilju u kome se tamjan nosi u Crkvu Svetog Petra u Rimu. Neki vinarski trgovci spuste po nekoliko njenih zrna u bordovsko vino da mu daju miris.

Ko bi pomislio, eto, da tako fine gospe i fina gospoda uživaju u materiji koja se nalazi u neslavnoj utrobi bolesna kita? Pa ipak je to tako. Neki pretpostavljaju da je siva ambra uzrok, a drugi opet da je posledica trbobolje kod kita. Kako da se izleči

takva trbobolja, bilo bi teško reći, sem da se prepišu tri ili četiri puna čamca Brendretovih pilula, pa onda da čovek brzo pobegne u stranu od kita kao što rade radnici kad razbijaju stene.

Zaboravio sam da kažem da su u ovoj sivoj ambri nađene neke tvrde okrugle koštane pločice, za koje je Stab u početku pomislio da to mogu biti dugmeta sa mornarskih čakšira; ali posle ispade da nije ništa drugo nego da su to komadići malih lignjevih kostiju balsamiranih na taj način.

I tako, zar je to sitnica što se ova nepokvarena, veoma mirišljava siva ambra može naći usred takve truleži? Setite se one izreke Svetog Pavla u

Poslanici Korinćanima o pokvarenosti i nepokvarenosti; kako smo mi posejani u sramoti, ali ustajemo u slavi.[271] Isto tako, setite se one Paracelzusove[272] izreke o tome šta stvara najbolji mošus. Isto tako, ne zaboravite čudnu činjenicu da od svih stvari što zadišu najgora je kolonjska voda kad je tek počnu spravljati.

Rad bih da završim glavu baš sad pomenutom odbranom, ali ne mogu, pošto želim da odbijem optužbu koja se često diže protiv kitolovaca, a koja po proceni nekih unapred predubeđenih glava može da se smatra kao posredno utvrđena onim što je već rečeno o dva Francuzova kita. Negde u ovoj knjizi obesnažena je ona opadačka kleveta da je kitolovni zanat skroz zapušten i prljav posao. Ali sad imam da odbijem drugu stvar. Kažu kako svi kitovi uvek zaudaraju. Ko li je kitu udario taj odvratni žig?

Ja mislim da mu se trag može jasno povući sve od prvog dolaska kitarica sa Grenlanda u London još pre dva veka, jer ti kitolovci nisu onda topili, niti sada tope salo na moru kao što su uvek radili južni brodovi. Oni su sekli sveže salo u male komade, nabijali ga kroz rupu od čepa u veliku burad i na taj način ga vukli kući; kratkoća sezone u ovim ledenim morima i iznenadne i žestoke bure kojima su oni izloženi ne dopuštaju nikakav drugi način. Posledica je bila ta da se pri otvaranju skladišta i istovaru jednog od ovih kitolovnih grobalja u grenlandskom doku osećao nadaleko zadah dosta sličan zadahu koji se diže pri prekopavanju nekog starog varoškog groblja da bi se na njemu kopali temelji za kakvo porodilište.

Ja delimično pretpostavljam i to da se ova gadna optužba

protiv kitolovaca može isto tako pripisati tome što je na grenladskoj obali u staro vreme postojalo jedno holandsko selo zvano Šmerenburg ili Smerenberg, a ovo drugo ime je upotrebio učeni Fogo fon Slak u svom velikom delu o mirisima, koje je udžbenik za taj predmet. Što se njegovog imena tiče (*smer* – salo, *berk* – nagomilati), ovo je selo bilo osnovano zato da se holandskoj kitolovnoj mornarici stvori mesto za topljenje sala a da se ne mora nositi u Holandiju. To selo je bilo jedan skup peći, kotlova za topljenje i šupa za ulje; i kad su topionice radile punom parom, naravno nisu odavale baš najprijatniji miris. Ali sve je ovo sasvim drukčije na kitarici koja lovi ulješure u južnim morima. Ona na putovanju od skoro četiri godine dok potpuno napuni svoje skladište uljem ne provede možda ni pedeset dana na poslu oko topljenja, a u stanju u kome se razliva u burad ulje je skoro bez mirisa. Istina je ta da, živi ili mrtvi, ako se samo s njima pristojno postupa, kitovi su jedna vrsta stvorenja koja nikako na zaudaraju; niti kitolovca mogu nosom poznati kao što su se ljudi u srednjem veku pravili da po mirisu poznaju Jevrejina. Niti pak kit može biti drukčiji do samo mirisan kad on, po opštem pravilu, ima takvo silno zdravlje, toliko se mnogo kreće, uvek je napolju, mada, istina, retko biva na otvorenom vazduhu. Kažem vam, pokret ulješurinih repnih peraja iznad vode širi neki miris kao kad kakva mošusom namirisana gospa šušti svojim haljinama u nekom toplom salonu. A s čime bih uporedio ulješuru po njenom mirisu, s obzirom na njenu gromadu? Da li sa onim čuvenim slonom sa ukrašenom surlom i namirisanim izmirnom koji je izvođen iz jednog indijskog grada da oda počast Aleksandru Velikom?

DEVEDESET TREĆA GLAVA
ODBAČENIK

Samo nekoliko dana posle susreta sa Francuzom jedan mnogo značajniji događaj desio se najbeznačajnijem članu *Pikvodove* posade; jedan mnogo žalostan slučaj koji se završio time što je posadi, ponekad ludo veseloj i predodređenoj, živo i stalno proricao kakve sve razorne posledice mogu za nju da nastupe.

Na kitolovnom brodu ne ide svako u čamce. Nekoliko se ljudi iz posade ostavi na brodu i oni se zovu čuvari broda, a dužnost im je da rukuju brodom dok čamci jure za kitom. U opštem slučaju, ovi su brodski čuvari isto tako smeli momci kao i ljudi koji sačinjavaju čamačke posade. Ali ako se među njima i nađe nekakvo nepropisano, slabo, trapavo ili bojažljivo čeljade, to će čeljade sigurno biti određeno za čuvara broda. Tako je bilo i na *Pikvodu* sa malim crncem Pipinom, po nadimku, skraćeno, Pip. Jadni Pip! Čuli ste i ranije za njega; sećate se sigurno njegova tamburina one dramatične ponoći tako sumorno vesele.

Po spoljnjem izgledu, Pip i Valjušak su bili par kao kakav crni poni i beli poni, podjednako razvijeni, mada različite boje, ubačeni u neku čudnu zapregu. Ali dok je zlosrećni Valjušak bio po prirodi dosadan i tup po svojoj pameti, Pip, mada je bio isuviše mekana srca, bio je u osnovi veoma bistar, sa onom prijatnom, ljubaznom, veselom bistrinom kojom se odlikuje njegova rasa, jedna rasa koja uvek proslavlja sve praznike i svečanosti sa finijim i većim uživanjem nego ma koja druga. Za

crnce bi godišnji kalendar imao da pokazuje ništa drugo do trista šezdeset i pet Četvrtih jula i Novih godina. Nemojte se smešiti tako dok ja pišem da je ovaj mali crnac bio sjajan, jer i crnilo ima uvek svoj sjaj; pogledajte tamo onaj sjajni abonos kojim su obloženi kraljevski kabineti! Ali Pip je voleo život i sve životno mirno spokojstvo, tako da je posao koji stvara užas i u koji je on nekako neobjašnjivo zapao tužno zamutio njegovu bistrinu, mada, kao što će se uskoro videti, to što je privremeno bilo u njemu ugušeno bilo je određeno da na kraju bude grozno osvetljeno čudnim divljim vatrama koje su ga kao u bajci pokazale u deset puta jačoj svetlosti nego što je njegova prirodna boja, u kojoj je on u svome zavičaju u grofoviji Toland u Konektikatu nekada oživljavao mnoge sviračke šale na livadi i u melodično veče svojim veselim ha-ha-ha pretvarao okrugli vidik u tamburin sa zvezdanim zvoncima. I tako, mada usred bela dana obešena o vrat sa plavim venama, bistra kao suza dijamantska kapljica lepo zasvetli, ipak vešt zlatar da bi vam pokazao dijamant u njegovom najuticajnijem sjaju postavlja ga na neku tamnu osnovu, a onda ga osvetli ne suncem, već nekom veštačkom svetlošću. Tek onda izbiju iz njega oni strasni blesci, pakleno dostojanstveni; tek onda dijamant koji na zlo sija, nekada najbožanstveniji simbol kristalnog neba, izgleda kao neki nakit ukraden iz krune kralja pakla. Ali da se vratimo na priču.

Desilo se tako da je u onom poslu sa sivom ambrom jedan Stabov veslač s krme slučajno iščašio ruku, te je tako za izvesno vreme postao potpuno nesposoban, i tako je Pip bio privremeno bačen na njegovo mesto.

Kad se prvi put Stab spustio s njim u čamac, Pip se pokazao mnogo uzrujan, ali, srećom, u to vreme je izmakao te nije došao u bliski dodir sa kitom i nije otuda izašao sasvim posramljen; mada se Stab, zagledavši ga, postarao posle da ga opomene da napregne što može više svoju hrabrost, jer mu često može biti potrebna. Ali, eto, na drugom spuštanju u čamce brod je veslao pravo na kita, i kad je riba primila gvožđe bačeno na nju, ona izmahnu svojim uobičajenim udarcem, a desi se tada da on udari baš ispod sedišta jadnog Pipa. Usled nevoljnog zaprepašćenja, on toga trenutka iskoči iz čamca sa veslom u ruci, i to tako da

mu onaj deo popuštenog konopca dođe uz grudi, te se Pip uplete u njega i najzad tresnu u vodu. U tom trenutku zapleteni kit jurnu besnim trkom; konopac se živo zateže i jadni Pip dođe sav zapenušan uz žlebove za prolaz užadi na čamcu nemilosrdno vučen konopcem koji se nekoliko puta obmotao oko njegovih grudi i vrata.

Taštego je stajao na pramcu. Sav je bio raspaljen lovom. Mrzeo je Pipa što je kukavica. Trgnuvši nož iz korica, on nadnese njegovo oštro sečivo nad konopac, pa okrenuvši se Stabu viknu pitajući:

– Da sečem?

Za to vreme Pipovo modro, zagušeno lice jasno je pogledom govorilo:

– Secite, tako vam boga!

Sve se desi u jednom trenutku. Cela se stvar zbila za manje od pola minuta.

– Đavo neka ga nosi, seci – grmnu Stab. I tako je kit bio izgubljen, a Pip spasen.

Čim se jadni mali crnac povratio, posada ga je napala povicima i grdnjama. Mirno puštajući da ove nepropisne psovke izvetre, Stab onda jasnim poslovnim, ali ipak polušaljivim načinom izgrdi Pipa zvanično, i pošto to uradi, nezvanično mu dade mnogo pametnih saveta. Sadržina im je bila ova:

– Ne skači nikad iz čamca, Pipe, izuzevši… – ali sve ostalo je bilo neodređeno kao i uvek kod najpametnijih saveta.

– I tako, uopšte, „Drž' se čamca", tvoj je pravi moto u kitolovstvu; ali desiće se ponekad i slučajevi kad je „Skači s čamca!" mnogo bolje.

A zatim, kao da je uvideo najzad da ako hoće da dâ Pipu nerazblaženi pametan savet, ostaviće mu isuviše mnogo praznog mesta da u njega skače ubuduće, Stab odjednom prekide svako savetovanje i završi određenim naređenjem:

– Drž' se čamca, Pipe, ili, tako mi boga, neću te vaditi ako skočiš. Upamti to! Ne možemo mi podneti da gubimo kitove zbog takvih kao što si ti. Kit se u Alabami može prodati trijes' puta skuplje od tebe, Pipe. Upamti to i ne skači više nikako!

Time je, možda, Stab posredno nagovestio da je i pored toga što voli svoga bližnjega, čovek ipak životinja koja pravi pare i da mu se ta naklonost vrlo često meša u njegovo dobročinstvo.

Ali mi smo svi u rukama bogova i Pip opet iskoči. To je bilo pod sličnim prilikama kao i u onom prvom prizoru; ali ovom prilikom on ne izbaci i konopac, i otuda kad kit zape da juri, Pip bi ostavljen pozadi na moru kao kofer kakvog užurbanog putnika. Avaj!

Stab je isuviše bio veran svojoj reči.

Bio je divan, blag, plav dan. Kao šljokicama ukrašeno more, tiho i sveže, ravno se pružalo u daljinu svud unaokolo do kraja vidika kao kujundžijina zlatna ploča sasvim istanjena. Idući čas naviše čas naniže po moru, Pipova glava kao abonos ličila je na karanfilić. Nijedan se čamački nož ne diže kad on tako brzo ispade. Stabova neumoljiva leđa bila su okrenuta njemu, a kit je okrilatio. Za tri minuta čitava milja bezobalnog okeana bila je između Pipa i Staba. Nasred mora, jadni Pip je okretao svoju kudravu kovrdžastu crnu glavu ka suncu, još jedan osamljeni odbačenik, mada najdostojanstveniji i najbistriji.

Ali po tihom vremenu za vešta plivača je isto tako lako da pliva na pučini kao da se vozi na zemlji na nekim kolima sa oprugama. Međutim, strahovita osamljenost je nepodnošljiva. Čovek strašno prepušten samome sebi usred takve bezdušne beskrajnosti, bože moj, ko to može da opiše? Pazite, kad se mornari u mrtvoj tišini kupaju na pučini, pazite kako se oni čvrsto pribiju uz svoj brod i plivaju samo duž njegovih bokova.

Da li je Stab zbilja ostavio jadnog crnca njegovoj sudbini? Nije. On bar tako nije mislio. Na njegovom su tragu bila dva čamca i on je nesumnjivo pretpostavljao da će oni prići Pipu i uzeti ga, mada takvu pažnju prema veslačima koji su zapali u veliku opasnost zbog svoje sopstvene plašljivosti ne pokazuju kitolovci uvek u sličnim prilikama, a takve se prilike dešavaju često; gotovo redovno. U ribarstvu je takozvana kukavica žigosana izvesnim nemilosrdnim preziranjem, koje se viđa i u ratnoj mornarici i u vojsci.

Nego, desilo se tako da su čamci, i ne videći Pipa, odjednom primetili kitove sasvim blizu s jedne svoje strane, te su se

okrenuli i udarili u lov, a Stabov je čamac bio sad toliko daleko odmakao, a on i sva njegova posada tako se dali za ribom, da je Pipov okolni vidik počeo gadno da se širi oko njega. Nekom čudnom srećom, sam ga je brod najzad spasao. Ali od toga časa mali crnac je išao po brodu sumanut; takvog su ga bar predstavljali. More je s podsmehom sačuvalo njegovo smrtno telo, ali je udavilo beskrajnost njegove duše. Istina, nije je potpuno udavilo. Pre će biti da je ona bila odvučena živa dole u užasne dubine gde čudne prilike neizvitoperenog prvobitnog sveta klize tamo-amo pred njegovim ravnodušnim očima i gde je tvrdica morski, vilenjak Mudrac, pokazivao svoje gomile blaga i u radosnoj, nemilosrdnoj, uvek mladoj večnosti Pip je video mnogobrojne, kao bog svuda prisutne koralne insekte koji su sa vodenog neba dizali džinovske krugove. On je video božju nogu na pedalu od razboja i razgovarao s njom; i zato su njegovi brodski drugovi govorili za njega da je lud. I tako je ljudsko ludilo – nebeska pamet; i odmičući se od svakog razuma običnog smrtnika, čovek najzad dođe do one nebeske misli koja je razumu luda i mahnita; pred blaženstvom i pred jadom oseća se čovek nepopustljiv i ravnodušan kao i njegov bog.

Uostalom, nemojte mnogo napadati Staba. Takva je stvar obična u tome ribarstvu; a u daljem izlaganju ove priče videće se kako sam i ja bio napušten.

DEVEDESET ČETVRTA GLAVA
STISAK RUKE

Taj Stabov kit, tako skupo plaćen, propisno je donet na *Pikvodov* bok, gde su se redovno vršili svi oni poslovi oko sečenja i dizanja, ranije opisani u pojedinostima, čak do pražnjenja „hajdelberške bačve“ ili „sanduka“.

Dok su jedni bili zauzeti oko ovog poslednjeg posla, drugi su bili upotrebljeni da odvlače veću burad čim ih napune spermacetom; a kad naiđe određeno vreme, ovaj isti spermacet je brižljivo obrađivan pre nego što se pređe na topljenje, o čemu ćemo sad odmah govoriti.

On se ohladio i kristalisao do tog stepena da kad sam ja sa još nekolicinom seo pred jednu veliku carsku kadu punu toga, našao sam ga čudnovato stvrdnuta u komadiće, gde se ovde-onde kotrlja po tečnom delu. Naš je posao bio da zgnječimo ove komadiće natrag u tečnost. Prijatna i glatka dužnost! Nije onda nikakvo čudo što je u staro vreme spermacet bio tako omiljeno sredstvo za ulepšavanje. Kako on čisti! Kako on ublažava! Kako on umekšava! Kako on prijatno raznežava! Pošto su mi ruke bile u njemu samo pet minuta, moji su se prsti osećali kao jegulje i počeli su, takoreći, da se izvijaju i da prave uvojke.

Dok sam tamo ugodno sedeo na palubi sa skrštenim nogama posle grdno mučnog rada na vitlu, pod mirnim plavim nebom, dok je brod pod splasnutim jedrom samo vedro klizio dalje, dok sam kupao ruke u ovim mekanim, prijatnim zrncima iz

natopljenog tkiva gotovo već izatkanog za jedan sat; dok su se ona raskošno lomila pod mojim prstima i ispuštala iz sebe sve svoje bogatstvo kao potpuno zreli grozdovi vino; dok sam ušmrkivao taj nezaraženi miris, u bukvalnom smislu i zbilja kao miris proletnjih ljubičica – izjavljujem vam da sam za to vreme živeo kao na nekoj mošusnoj livadi, zaboravio sam bio sve o našoj užasnoj zakletvi; u tom neopisivom spermacetu oprao sam i ruke i srce od nje; gotovo sam već počeo da verujem u staru paracelzijansku zabludu da spermacet ima tu retku osobinu da ublažuje vatru srdžbe. Dok sam se kupao u tom kupatilu, osećao sam se božanski slobodnim od svake zlovolje, ili ćudljivosti, ili pakosti ili ma čega sličnog.

Steži! Steži! Steži! Celog bogovetnog jutra! Stezao sam spermacet dok se i sam nisam smešao s njim; stezao sam taj spermacet dok me ne obuze neka čudna vrsta ludila; i ja uhvatih sebe kako nesvesno stežem ruke svojih saradnika u njemu, smatrajući pogrešno njihove ruke za ta prijatna zrnca. Takvo jedno bujno, ljupko, prijateljsko, ljubavno osećanje stvara ovaj posao da sam, najzad, stalno stežući njihove ruke, čežnjivo pogledao naviše u njihove oči; toliko kao da hoću da kažem: „O, mili moji bližnji, zašto bismo mi i dalje gajili u sebi neku društvenu gorčinu, ili znali i za najsitnije neraspoloženje ili zavist? Hodite! Dede da stisnemo ruke svi unaokolo! Ne, samo to, već dede da stegnemo svi sami sebe jedan u drugoga! Dede da stisnemo sami sebe svuda u pravo mleko i spermacet ljubaznosti.“

O, kad bih mogao zanavek da tako stežem taj spermacet! Jer eto, otkako sam posle mnogobrojnih dugačkih ponavljanih iskustava zapazio da u svim slučajevima čovek mora, možda, da spusti, ili bar da pomeri svoje shvatanje o sreći koja se može dostići, da je ne stavlja gde bilo u razum ili u maštu, već u ženu, srce, postelju, sto, sedlo, ognjište, zavičaj; sad kad sam sve to zapazio, ja sam gotov da stežem spermacet za večita vremena. U mislima noćnih priviđenja video sam dugačke povorke anđela u raju, svaki sa rukama u jednom ćupu spermaceta.

*

A kad već govorim o spermacetu, zgodno je da pomenem i druge stvari srodne s njim u poslu oko pripremanja ulješure za topljenje.

Prvo dolazi takozvani „beli konj “, koji se dobija od zašiljenog dela na ribi, a i od debljih delova njegovih repnih peraja. On je žilav, stvrdnutih mišića, čitav naboj mišića – ali ipak ima u sebi nešto ulja. Pošto se odvoji od kita, „beli konj“ se najpre iseče u dugačke komade koji se mogu nositi pre nego što odu sekaču. Oni izgledaju kao komadi berkširskog mermera.

„Puding od šljiva“ je izraz za izvesne odlomljene delove kitova mesa, koji su ovde-onde prilepljeni uz ćebe od sala i često doprinose u velikoj meri njegovoj masnoći. To je predmet koji osvežava, više nego išta, prijatan, lep za posmatranje. Kao što i samo njegovo ime kaže, on je preterano jake šarene boje, sa osnovom išaranom snežno i zlatno, ukrašen pegama najdubljeg crvenila i purpura. To su šljive od rubina na slikama limuna. Suprotno svakom razumu, veoma je teško uzdržati se da to čovek ne jede. Priznajem da sam se jednom sakrio iza prednjeg jarbola i tamo ga probao. Osetio sam nekako kao nešto što mogu zamisliti kao kakav kraljevski kotlet od buta Luja Debelog,[273] s pretpostavkom da je divljač bila ubijena prvog dana posle sezone lova i da je ta naročita sezona bila jednovremena sa neobično finom berbom šampanjskih vinograda.

Nalazi se još jedna materija, i to sasvim naročita, koja se pojavljuje u toku ovoga posla, a za koju osećam da je zagonetno teško opisati je. Zove se „slobgolion“, naziv koji su joj dali kitolovci, a takva joj je i priroda. Ona je neizrecivo vlažna, lepljiva stvar koja se većinom nalazi u burićima spermaceta posle dužeg gnječenja i posle pretakanja. Ja mislim da su to čudnovato tanke iskidane opnice sa „sanduka“, srasle među sobom.

Takozvani gari (*gurry*) izraz je koji upravo pripada lovcima na prave kitove, ali ga ponekad upotrebljavaju i lovci na ulješure. To označava lepljivu materiju zatvorene boje koja se ljušti sa leđa grenlandskog ili pravog kita, a koja većinom pokriva palube ovih nižih duša koje love tog neplemenitog levijatana.

„Štipaljke.“ Ni ta reč nije baš potekla iz kitolovnog rečnika,

ali pošto je upotrebljavaju kitolovci, ona postaje njihova. Kitolovčeva štipaljka je jedan kratak, čvrst kaiš od žilave materije koja se iseca iz zašiljenog dela levijatanova repa; ima oko jedan palac debljine, a u ostalom delu otprilike je veličine gvozdenog dela na motici. Kad se njegovom ivicom vuče po palubi namazanoj uljem, deluje kao kožni strugač, i neopisivim milovanjem, kao nekom mađijom, on sobom odvlači svu nečistoću.

Ali da biste naučili sve o ovim skrivenim stvarima, najbolje vam je da odmah siđete u sobu za salo i da se upustite u dugačak razgovor s njenim stanovnicima. Ovo je mesto bilo ranije pomenuto kao mesto koje prima ćebad od sala kad se zgule i dignu s kita. Kad dođe pravo vreme da se njihov sadržaj seče, ovo je odeljenje prizor užasa za sve novake, naročito noću. S jedne strane, osvetljen slabom lampom, ostavljen je prostor za radnike. Oni obično idu u parovima: jedan što rukuje kopljem i ostvom i drugi što rukuje ašovom za sečenje. Kitolovno koplje liči na istoimeno oružje za borbu na palubi. Ostva je nešto nalik na čamačku kuku. Ostvar zakači svojom ostvom jedan sloj sala i pazi da mu ono ne sklizne, jer se brod valja i posrće tamo- amo. Za to vreme ašovlija stane na sam taj sloj, pa ga uspravno seče u

„konjske komade“, koji se mogu nositi. Taj ašov je oštar koliko god brus može da ga naoštri; ašovlijine noge su bez cipela; stvar na kojoj on stoji hoće ponekad neodoljivo da sklizne dalje od njega, kao na poledici. Ako odseče i poneki prst na svojoj rođenoj nozi, ili na nozi svojih pomoćnika, da li ćete se mnogo začuditi? Prsti na nozi su retki među starim radnicima u sobi za salo.

DEVEDESET PETA GLAVA
MANTIJA

Ako ste zakoračili na *Pikvod* u kakvoj prilici kad se vrše posmrtni poslovi oko kita i ako ste se prošetali napred do vitla, sasvim sam siguran da ste tada ispitivali, sa nemalom radoznalošću, jedan vrlo čudan i zagonetan predmet koji ste videli tamo kako izdužen leži kraj rupa za oticanje vode. Ni čudnovata cisterna u kitovoj ogromnoj glavi, ni neobičnost njegove okačene donje vilice, ni čudo njegovog simetričnog repa, ništa vas to ne bi toliko iznenadilo kao površni pogled na onu neopisivu kupu, višu od svakog Nantakećanina, skoro jednu stopu u prečniku na osnovi i ahatski crnu kao Jodžo, Kvikvegov idol od abonosa. A to i jeste idol, zbilja; ili, bolje reći, u staro vreme nešto što je ličilo na to bilo je idol. Takav je onaj idol što je nađen u tajnim grobnicama carice Mahe u Judeji, i zbog čijeg je obožavanja kralj Asa, njen sin, nju svrgnuo s vlasti i razorio idola i spalio ga s gnušanjem na potoku Kedronu, kao što je mračno izloženo u petnaestoj glavi Prve knjige o carevima.[274]

Pogledajte mornara zvanog sekač, koji evo nailazi potpomognut od svoja dva saveznika, a teško nosi na leđima „dugajliju“, kao što mornari zovu onu kupu, i sa povijenim ramenima posrće pod tim kao da je kakav grenadir koji iznosi svoga poginulog druga iz borbe. Opružajući to na palubi kaštela, on počinje da u valjcima guli njegovu tamnu kožu, kao kakav afrikanski lovac kožu sa zmije boa. Kad to uradi, izvrne kožu na

unutrašnju stranu, kao nogavicu od čakšira, dobro je rastegne, da gotovo udvoji njen prečnik, i najzad je obesi, dobro rastegnutu, na konopce da se suši. Ne prođe mnogo, a nju skinu; pošto odvoji oko tri stope od nje, prema zašiljenom kraju, i raseče dva otvora za ruke na drugom kraju, on se uzduž uvuče ceo u nju. Sad sekač stoji pred vama obučen tačno po kanonima svoga zanata. Još od pamtiveka, u celokupnom njegovom redu ova odežda jedino ga potpuno štiti dok je on upotrebljava u naročitim poslovima svoje službe.

A ta služba se sastoji u isecanju „konjskih komada“ sala za kotlove za topljenje; to je posao koji se izvodi na jednom čudnom drvenom konju, koji je svojim krajem uglavljen u brodsku ogradu, i sa jednim velikim buretom ispod njega u koje padaju sitno isečeni komadi kao brzi listovi sa stola ushićenog besednika. Obučen u pristojnu crninu, stoji na uzvišenoj govornici, predan biblijskim listovima! Da divnog kandidata za nadbiskupa! Zgodan li je ovaj sekač za papu![275]

DEVEDESET ŠESTA GLAVA
TOPIONICA

Sem po obešenim čamcima, američka kitarica se spolja poznaje i po topionici. Ona pokazuje zanimljiv izuzetak, gde se najjača opeka spaja sa hrastovinom i kudeljom i tek onda čini brod potpunim. To je kao kad bi se sa otvorenog polja prenela neka ciglana na brodsku palubu.

Topionica je postavljena između prednjeg jarbola i glavnog jarbola, na tom najprostranijem mestu na palubi. Donje grede su naročito jake, podešene da izdrže težinu veoma jake mase opeka i maltera, na nekakvih deset sa osam stopa u četvorougaoniku i pet u visinu. Temelj ne probija kroz palubu, već je zid dobro pričvršćen za površinu palube teškim kolenima od gvožđa, koja je obuhvataju sa svih strana i zašrafljuju za grede. Na bokovima je obložena drvetom i ozgo je potpuno pokrivena velikim, nagnutim poklopcem u utvrđenim daščicama. Kad odignemo ovaj poklopac, vidimo velike kazane za topljenje, dva na broju, a svaki od njih hvata po nekoliko buradi. Kad nisu u upotrebi, oni se održavaju izvanredno čisto. Ponekad se glačaju steatitom i peskom, dok se ne počnu sijati iznutra kao srebrne šolje za punč. Za vreme noćnih stražarenja poneki cinični stari mornari imaju običaj da se uvuku u njih i da se tamo sklupčaju pa da malo dremnu. Kad odrede ljude da ih ribaju – po jedan čovek u svakome kazanu jedan uz drugoga – tu se vode mnogi poverljivi razgovori preko gvozdenih usana. To je i mesto za duboka

matematička razmišljanja. Tu u levom kazanu na *Pikvodu*, sa jednim steatitom kojim sam živo kružio oko sebe, ja sam prvi put bio iznenađen neobičnom činjenicom da u geometriji sva tela koja klize duž cikloide,[276] na primer moj steatit, silaze sa ma koje tačke tačno za isto vreme.

Kad se skloni zaklon ispred vatre na prednjoj strani topionice, vide se goli zidovi te strane kroz koje su probila dvoja gvozdena usta, neposredno ispod kazana. Ta su usta snabdevena teškim gvozdenim vratima. Jaka jara od vatre sprečena je da izbije na palubu jednim šupljim rezervoarom, koji se proteže ispod cele zagrađene osnovne površine topionice. Jednim tunelom, koji je umetnut pozadi, taj se rezervoar stalno puni vodom čim ona ispari. Spoljnih dimnjaka nema; oni izbijaju neposredno iz zadnjeg zida. A sad da pođemo nazad za trenutak.

Bilo je otprilike deset sati uveče kad je *Pikvodova* topionica prvi put puštena u rad na ovom sadašnjem putovanju. Stab je imao da nadgleda posao.

– Je li sve gotovo tamo? Diži onda poklopac i pokreni je!

– Ej, ti, kuvaru, potpali topionicu!

To je bila laka stvar, jer je drvodelja bacao svoje šuške u peć za vreme celog puta. Ovde da napomenemo da se prva vatra u topionici na kitolovnom putovanju održava izvesno vreme drvetom. Posle toga vremena drvo se nikako ne upotrebljava, sem kao sredstvo za brzu potpalu glavnog ogreva. Jednom rečju, i kad je istopljena krta, smežurana kora, sad nazvana „ogrebotina“ ili „čvarak“, ipak ona sadrži izvesne svoje masne osobine. Ti „čvarci“ održavaju vatru. Kao neki punokrvni mučenik na lomači, ili neki mizantrop koji troši sama sebe kad već jednom počne da gori, kit daje svoj sopstveni ogrev i gori svojim sopstvenim telom. Kad bi još samo trošio svoj sopstveni dim! Jer je njegov dim užasan za udisanje, a morate ga udisati, i ne samo to već morate živeti u njemu neko vreme. On širi neki neizrecivi, divlji, induski zadah oko sebe, kakav se morao viti u blizini lomača. To zaudara kao levo krilo na dan Strašnoga suda;[277] to je dokaz da pakao postoji.

Oko ponoći topionica je radila punom parom. Bili smo se otresli leša, jedra su bila razapeta, vetar je osvežavao, a pomrčina

na pustom okeanu bila gusta. Ali tu su pomrčinu lizali obesni plamenovi koji su se, s vremena na vreme, račvali iz čađavih cevi i osvetljavali najviši konopac u priponama broda kao čuvenom grčkom vatrom. Zapaljeni brod je terao dalje kao da je nemilosrdno određen za neko osvetničko delo. Tako su brikovi smeloga Hidranina Kanarisa,[278] natovareni katranom i sumporom, polazeći o ponoći iz svojih pristaništa sa širokim listovima plamena mesto jedara, jurišali na turske fregate i popalili ih.

Poklopac, dignut sa vrha topionice, sad je pokazivao jedno veliko ognjište pred nama. Na njemu su stajala tatarska obličja bezbožničkih harpunera, tih večitih ložača na kitolovnom brodu. Velikim zupčastim motkama oni su bacali pištave mase sala u vrele kazane, ili podsticali vatru ozdo dok ne suknu zmijasti plamenovi, vijući se, van vrata, da ih dohvate za noge. Dim se kotrljao dalje u sumornim gomilama. Pri svakom posrtanju broda posrtalo je i vrelo ulje, koje je izgledalo svakog časa gotovo da im skoči u lice. Prema ustima topionice, s druge strane velikog drvenog pristupa ognjištu, bio je vitao. On je služio kao pomorska sofa. Tu su badavadžisali stražari kad nisu upotrebljavani za kakav drugi posao, i gledali u crvenu jaru vatre dok ne osete da su im oči kao oprljene. Njihove mrke prilike, sad sve ogarene dimom i čađi, njihove čupave brade i, odskačući od toga, varvarski sjaj njihovih zuba, sve se to čudnovato pokazivalo u ćudljivim grbovima kojima ih je ukrašavala topionica. Dok su pričali jedan drugome svoje bezbožne doživljaje, svoje užasne priče rečene veselim rečima; dok se njihov divljački smeh račvao naviše iz njih kao plamenovi iz peći; dok su tamo-amo, prema njima, harpuneri divlje mlatarali svojim ogromnim zupčastim viljuškama i mešalicama; dok je vetar i dalje urlao i more skakalo i brod ječao i gnjurao se, a ipak uporno bacao svoj crveni pakao sve dalje i dalje u tminu mora i noći, i prezrivo grizao belu kitovu kost svojim ustima i gadno bljuvao oko sebe na sve strane – zaleteli *Pikvod* sa svojim tovarom ljudoždera, a natovaren i vatrom, pekući jedan leš i navaljujući u tu crninu tmine, izgledao je kao preslikana duša svoga ludačkog komandanta.

Tako mi je to izgledalo dok sam stajao na krmi i dugih sati,

ćuteći, pokazivao put ovom plamenom brodu na moru. Umotan i sam toga trenutka u tminu, utoliko sam bolje video crvenilo, ludilo, sablasnost onih drugih. Neprekidni prizor zlodušnih prilika pored mene što skakuću pola u dimu a pola u vatri najzad rodi slična priviđenja u mojoj duši, čim počeh da popuštam ovoj čudnoj dremljivosti koja bi me uvek spopadala kad se o ponoći nađem na krmi.

Ali te noći naročito mi se desi jedna čudna i do dan-danas neobjašnjiva stvar. Trgnuvši se iz kratkog sna na nogama, bio sam užasno svestan nečega što je kobno pogrešno. Držaljica kormila od kosti sa kitove vilice udarala me je po boku koji se na nju naslanjao; u ušima mi je bilo lagano zujanje jedara koja tek što su počela da se ljuljaju na vetru; mislio sam da su mi oči otvorene; bio sam polusvestan da guram prste na očne kapke i nesvesno ih otvaram što mogu više. Ali kraj svega toga, nisam mogao da vidim kompas pred sobom da bih po njemu krmanio, mada je izgledalo da je samo jedan minut prošao otkako sam gledao „ružu“ za pravac pri jakoj lampi sa kompasnog postolja koja ju je osvetljavala. Izgledalo je da je preda mnom samo ahatska tmina, koja je s vremena na vreme postajala sablasna od crvenih munja. Najjači utisak bio je taj da, ma koja bila ova brza stvar na kojoj jurim stojeći, ona ne hrli toliko nikakvom pristaništu koliko beži od svih pristaništa. Neko jako podivljalo osećanje, kao osećanje smrti, obuze me. Moje ruke grčevito dohvatiše držaljicu kormila, ali sa nekakvom sumanutom pomišlju da je ona nekako, na neki čarobni način, izokrenuta. Gospode bože! Šta li je to sa mnom?, mislio sam ja. Gle! U svom kratkom snu ja sam se sam okrenuo natraške i bio sam prema brodskoj krmi, sa leđima ka njenom pramcu i busoli. U jednom trenu se okretoh nazad, baš u poslednjem času da sprečim brod da odleti na vetar i da se, veoma verovatno, prevrne. Koliko sam bio srećan i koliko zahvalan što sam se oslobodio ove neprirodne halucinacije u noći i kobnog slučaja da me vetar ponese!

O, čoveče, ne gledaj dugo u lice vatri ! Nikad ne snevaj sa rukom na krmi! Ne okreći leđa busoli! Poslušaj prvu opomenu držaljice kormila kad te ona gurne. Ne veruj varljivoj vatri kad njeno crvenilo učini da sve stvari izgledaju sablasne. Sutra, pri prirodnom suncu, nebo će biti svetlo, one što su se sjali kao

sotone u raščepljenim plamenovima jutro će pokazati u drukčijoj, ili bar u mnogo prijatnijoj svetlosti; slavno, zlatno, radosno sunce, jedina istinita lampa, a sve ostalo samo lažovi!

Ipak, sunce ne skriva Tužnu močvaru u Virdžiniji, ni prokletu rimsku Kampanju, ni prostranu Saharu, ni sve one milione milja po pustinjama, ni one silne žalosti pod mesecom. Sunce ne skriva okean koji je mračna strana ove Zemlje, a koji iznosi dve trećine njene površine. I tako, zbog toga, onaj smrtnik koji nosi u sebi više radosti nego tuge, taj smrtni čovek ne može da bude iskren – nije iskren ili se još nije razvio. S knjigama isto to. Najiskreniji od svih ljudi bio je čovek skrhan bolom, a najiskrenija od svih knjiga je Solomonova knjiga, a Knjiga propovednika je jedan fino iskovan čelik bola. „Sve je taština.“ Sve! Ovaj tvrdoglavi svet nije još shvatio nehrišćansku Solomonovu mudrost. Ali onaj ko izbegne bolnice i zatvore, ko brzo prelazi preko groblja i više voli da razgovara o operama nego o paklu, naziva Kupera, Janga, Paskala i Rusoa[279] bednicima, sve samim bolesnim ljudima, i celog svog bezbrižnog života kune se Rableom[280] kao čovekom koji se smatra mudrim, te je zato veseo: takav čovek nije rođen da sedi na nadgrobnim pločama i da tamo razgrće zelenu vlažnu buđ zajedno sa neverovatno čudesnim Solomonom.

Ali čak i sam Solomon kaže: „Čovek koji je skrenuo s puta razuma ostaće“ (to jest, čak i dok živi) „u zajednici mrtvih.“[281] Zato se ne podaj vatri da te ne bi izopačila i umrtvila – kao što je ovo sad sa mnom uradila. Postoji mudrost koja je jad; ali postoji i jad koji je ludilo. Ali postoji i jedan ketskilski orao u izvesnim dušama koji isto tako može da ponire i u najcrnje klance, pa da opet ošestari iz njih i postane nevidljiv u sunčanim prostorima. Ako on i zanavek uleti u klanac, taj je klanac u planinama, tako da čak i onda kad najniže sleti, planinski je orao ipak viši nego druge ptice u ravnici, makar one i visoko uzletale.

DEVEDESET SEDMA GLAVA
SVETILJKA

Da ste sa *Pikvodove* topionice sišli u *Pikvodov* kaštel, gde su spavale stražarske smene, vi biste gotovo za trenutak već pomislili da se nalazite u nekom znamenitom osvetljenom mestu kanonisanih kraljeva i savetodavaca. Leže oni tu pod svojim trouglastim hrastovim svodovima, svaki mornar kao izvajana nemost; dvadesetak svetiljki obasjava njihove zamumuljene oči.

U trgovačkim brodovima ima manje ulja za mornara nego mleka u kraljica. Da se oblači u pomrčini, da jede u pomrčini, da se u pomrčini tetura do svoje slamnjače, to je njegova svakodnevna sudbina. Ali kitolovac, kao što traži hranu od svetlosti, tako i živi na svetlosti. On od svog ležišta pravi Aladinovu lampu i leže u nju tako da i u najmrklijoj noći crno brodsko korito ipak nosi u sebi izvesno osvetljenje.

Pogledajte samo kako kitolovac potpuno slobodno uzima punu šaku svetiljki, mada su često to samo stare boce i staklići, i ide ka bakarnoj hladnjači u topionici, pa ih tamo puni kao kakve vrčeve za pivo. A naročito on troši najčistije ulje, u njegovom neprerađenom i zbog toga neiskvarenom stanju, jednu tečnost koja je nepoznata među kopnenim majstorima pod suncem, mesecom i zvezdama. Slatka je kao maslac rano u aprilu kad stoka ima trave. On polazi na put i ide u lov na svoje ulje da bi bio siguran da je ono sveže i prirodno, isto onako kao što putnik u preriji lovi divljač sebi za večeru.

DEVEDESET OSMA GLAVA
RASKLAPANJE I RASPREMANJE

Već je pokazano kako se pojava ogromnog levijatana još na velikoj daljini objavljuje povicima sa jarbolske osmatračnice; kako ga love po vodenom lovištu i ubijaju po dolinama morskim; kako ga onda vezuju uz brod i seku mu glavu i kako (po načelu koje je davalo pravo dželatu u staro vreme na odelo u kome je obezglavljeni bio ubijen) njegov veliki dobro postavljeni ogrtač postaje svojina njegovog dželata; kako je, kad za to dođe vreme, on osuđen da ide u kazane, i kao Sedrah, Misah i Avdenago,[282] njegov spermacet, ulje i kost prolaze neoštećeni kroz vatru; ali sad ostaje da se zaključi poslednja glava ovoga dela opisivanja, da ispričam, da opevam, ako uzmognem, romantični postupak pretakanja njegova ulja u buriće i njihovog spuštanja u skladište, gde se levijatan opet vraća u dubine u kojima se rodio, klizeći i dalje ispod vodene površine kao i ranije: ali, avaj, da se više nikad ne digne i ne štrcne!

Dok je još vruće, ulje se, kao topao punč, sipa u burad od šest barela;[283] i dok možda brod posrće i valja se ovim ili onim putem po ponoćnom moru, ogromnu burad guraju unaokolo i postavljaju jedno bure na drugo, naslonjeno dnom jedno na drugo; ona ponekad opasno odlete preko klizave palube, kao što se mnogo puta okliznu i na kopnu, dok najzad ne budu uhvaćena i zaustavljena u svome trku; i svuda unaokolo udaraju obruče,

tup, tup, svi mogući čekići igraju na njima, jer sad, po dužnosti, svaki je mornar i bačvar.

I, najzad, kad se i poslednja pinta saspe u bure i sve se ohladi, skinu se veliki poklopci sa grotla, širom se otvori brodska utroba i burad idu dole na svoj poslednji odmor u moru. Kad se to svrši, poklopci se opet stave na svoje mesto i hermetički zatvore kao na kakvom zazidanom odeljenju.

U lovu na ulješure to je možda jedan od najvažnijih događaja u celom poslu oko lovljenja kitova. Jednoga dana daskama idu potoci sveže krvi i zejtina; na onoj neprikosnovenoj krmenoj palubi ogromne mase kitove glave oskrnavljeno su nagomilane; ogromna zarđala burad leže unaokolo kao u dvorištu kakve pivare; dim iz topionice nagario je svu ogradu na brodu; mornari se kreću tamo-amo natopljeni masnoćama; ceo brod liči i sam na nekog velikog levijatana, dok svi članovi posade viču, uši da zaglunu.

Ali dan ili dva posle toga, vi pogledate oko sebe i čuljite uši na tom istom brodu, i da nije brbljivih čamaca i topionice, vi biste se zakleli kako gazite po nekom tihom trgovačkom brodu s nekim komandantom koji je veliki čismenko. Neprerađeno ulješurino ulje ima neobičnu osobinu da veoma dobro čisti. To je razlog što palube nikad ne izgledaju tako bele kao odmah posle uljanog posla, kako oni to zovu. Sem toga, od pepela od izgorelih otpadaka kitovih napravi se lako veoma jaka ceđ; i gde god ostane ma koji komadić sa leđa kitovih prilepljen na nekoj strani, ta ga ceđ brzo uništi. Posada ide brzo duž brodske ograde i sa vedrima vode i krpama vraća joj potpuno raniju čistoću. Gar se izbriše sa donjih konopaca. Sva mnogobrojna oruđa koja su bila upotrebljena isto tako se savesno očiste i sklone. Veliki poklopac se oriba i stavi na topionicu, te potpuno zakloni kazane; nigde bureta da vidiš; svi konopci od čekrka smotani leže u nevidljivim kutovima, i kad se najzad završi savesno ceo ovaj posao udruženom i jednovremenom vrednoćom gotovo celokupne brodske posade, tada i sama posada pristupi svome sopstvenom pranju; udese se od glave do pete; i najzad mornari izlaze na besprekorno čistu palubu, sveži i ozareni kao kakve mladoženje što su baš sad iskočile iz veoma prijatnih holandskih košulja.

A sad, lakim korakom oni koračaju palubom po dvojica, po trojica, i u šali razgovaraju o salonima, sofama, ćilimima i finim prostirkama; predlažu da se prostru ćilimi po palubi; i misle da postave zavese sve do vrha; nemaju ništa protiv toga da piju čaj na mesečini na pjaci kaštela. Pomenuti tako namirisanim mornarima ulje, i kost, i salo, bilo bi poprilično smelo. Oni ne poznaju tu stvar na koju vi okolišno ciljate. Odlazite, pa nam dajte salvete.

Ali pazite! Visoko gore u vazduhu, na trima jarbolskim osmatračnicama stoje tri čoveka s namerom da zapaze još nekoliko kitova, koji, ako budu uhvaćeni, opet će zaprljati stari hrastov nameštaj i ostaviti bar jednu malu masnu mrlju negde. Jeste, i često se dešava da, posle najtežih neprekidnih radova, koji ne znaju za noć, koji se neprekidno nastavljaju devedeset i šest sati, kada sa čamca, gde su im oticala doručja usled veslanja celoga dana po polutaru – oni stupaju na palubu samo zato da vuku teške lance i podižu teške čekrke, da seku i paraju; da, da, i baš kad sve u znoju zapinju, da ih ponovo spopada čađ i da ih peku ujedinjene vatre polutarskog sunca i topionice na polutaru; kada neposredno odmah za svim tim najzad krenu da očiste brod i da od njega načine pravu apoteku bez i jedne jedine mrlje, mnogo puta se dešava da ti jadni ljudi, tek što su zakopčali okovratnike, u svojim čistim kaputima budu prenuti poklikom: „Eno ga, eno ga duva!“ i odmah oni polete da napadnu drugog kita, da opet prođu kroz ceo ovaj mučni posao. O, prijatelji moji, pa ovo je onda ubijanje ljudi! Ipak je to život! Jer tek što smo mi smrtnici dugim napornim radom izvukli iz ogromne gromade ovoga sveta njegov mali ali skupoceni spermacet; a onda, sa napornim strpljenjem očistili sebe od njegove prljavštine i naučili se da živimo ovde u čistim duhovnim svetištima; tek što je to svršeno, kad odjednom – *Eno ga duva!* – utvara se opet mlazem izvija uvis i mi opet brodimo da se tučemo s nekim drugim svetom i da opet prođemo kroz staru naviku mladoga života.

O, metempsihozo![284] O, Pitagoro,[285] koji si u vedroj Grčkoj pre dve hiljade godina umro, tako dobar, tako mudar, tako blag! Ja sam jedrio s tobom duž peruanske obale na poslednjem putovanju – i, budalast kakva me bog dao, učio sam tebe, ja,

žutokljunac, prost mladić, kako da upredeš konopac.

DEVEDESET DEVETA GLAVA
ŠPANSKI ZLATNIK

Ranije je izneto kako je Ahab imao običaj da korača po svojoj krmenoj palubi izvodeći propisne obrte kod oba kraja, kod busole i kod glavnog jarbola. Ali među mnoštvom drugih stvari o kojima je valjalo pričati, nije bilo dodato kako je ponekad na tim šetnjama, kad je najvećma bio zagnjuren u svoju setu, imao običaj da zastane pri obrtima kod svake te tačke, da stoji i čudnovato gleda u neobični predmet pred sobom. Kad bi se zaustavio pred busolom sa pogledom prikovanim na ušiljenu iglu u toj busoli, taj je pogled udarao kao džilit zašiljenom snagom njegove namere; a kad bi, opet nastavljajući svoju šetnju, ponovo zastao pred glavnim jarbolom, kad bi se taj isti zakovani pogled pričvrstio na zlatniku zakovanom tamo, tada bi opet izgledao kao nešto ukucano, čvrsto, samo pomešano sa izvesnom divljom žudnjom, ako ne i sa nadom.

Ali jednoga jutra, okrećući se da pođe od zlatnika, izgledalo je kao da su ga ponovo privukle čudne slike i natpisi utisnuti na zlatniku i kao da sad prvi put počinje da tumači za svoj račun, na neki ludački način, kakvo li to značenje može ležati u njima. A neko značenje leži u svim stvarima, inače sve stvari slabo da šta vrede, a i sam okrugli svet je samo jedna prazna oznaka sem da se proda na kolske tovare, kao što prodaju bregove oko Bostona, da bi ispunili izvesne baruštine na Mlečnome putu.

Eto, taj je zlatnik bio od najčistijeg netaknutog zlata, otet

negde usred veličanstvenih brda, odakle, na istok i na zapad, preko zlatnog peska, jure izvori mnogih Paktola.[286] I mada je sad zakucan između ove rđe na gvozdenim gredama i bakarne rđe na bakarnim šiljcima, onako nepristupačan i nedodirljiv za svaku rđu, on je zadržao svoju sjajnu boju Kvita.[287] Ipak, mada je bio postavljen među nemilosrdnu posadu i mada su ga svaki čas dodirivale nemilosrdne ruke, mada je u beskrajnim noćima bio zamotavan u gustu tminu koja može da skrije svako lopovsko približavanje, ipak je svako sunčevo rađanje zaticalo zlatnik onde gde ga je zalazak sunca ostavio. Jer on je bio izdvojen i posvećen jednom strašnom udarnom završetku. I ma koliko da su mornari razuzdani u svome ponašanju, jedan kao i svi drugi poštovali su to kao amajliju Beloga Kita. Ponekad bi oni za vreme teškog noćnog stražarenja razgovarali o zlatniku pitajući se čiji li će on biti na kraju krajeva i da li će taj ikad stići i da ga potroši.

A ovi plemeniti zlatni južnoamerički novci su kao medalje sunca i tropske značke. Ovde su palme, lame i vulkani; sunčeve ploče i zvezde, ekliptike, rogovi obilja i lelujavi raskošni barjaci nose otisak bujnoga izobilja tako da skupoceno zlato izgleda kao da dobija još neku dopunsku dragocenost i čarobni sjaj kad prolazi kroz ove fantastične kovnice koje su tako španski pesničke.

Desilo se tako da je *Pikvodov* zlatnik bio jedan veoma raskošan primerak tog novca. Na svojoj okrugloj ivici je nosio natpis: *Republica del Equador: Quito*. I tako je ovaj sjajni novac dolazio iz jedne zemlje položene u sredinu našeg sveta, i ispod velikog polutara, i nazvane po njemu; i bio je bačen na sredinu puta do vrha Anda, u podneblje koje se nikako ne menja i ne zna za jesen. Razdeljen na pojaseve ovim pismenima, on vam izgleda da liči na tri vrha na Andima; sa jednoga plamen, na drugome kula, na trećem petao kukuriče, dok je u luku nagnut nad svim tim bio jedan odsečak razdeljenog Zodijaka, na kome su znaci svi izbeleženi svojim uobičajenim tajanstvenim oznakama, i Sunce kao zaglavni kamen na svodu ulazi u ravnodnevičku tačku kod Terazija.

Pred tim polutarskim novcem zastao je sad Ahab, a posada ga posmatrala.

– Ima uvek nečeg sebičnog u planinskim vrhovima i u kulama, i u svim drugim veličanstvenim i dostojanstvenim stvarima. Pazi ovde! Tri šiljka gorda kao Lucifer. Čvrsta ova kula, to je Ahab. Vulkan, to je Ahab. Smela, neukroćena i pobednička ptica, i ona je takođe Ahab. Sve je to Ahab. A i ovaj okrugli zlatnik je samo slika okruglije Zemljine lopte koja, kao kakvo mađioničarevo ogledalo, u ogledalu pokazuje svemu, i svakome čoveku redom, samo njegovo sopstveno tajanstveno ja. Velike muke, a malo nauke za one što traže od sveta da ih objasni. Svet ne može ni samog sebe da objasni. Meni sad izgleda da ovo Sunce na zlatniku ima crveno lice. Ali pogledaj! Zbilja, ono ulazi u znak oluja, u ravnodnevicu! A samo pre šest meseci ono se izvilo iz ravnodnevice u Ovnu! Iz bure u buru. Pa neka onda tako i bude! Rođen u bolovima, udešeno je tako, čovek mora da živi u patnjama i umre u mukama! Pa onda, neka tako i bude! Ovde ima čvrstoga materijala za jad na kome bi se imalo raditi. Pa onda, neka tako i bude!

– Mora da nisu fini prsti pritiskali ovo zlato, već su sotonine kandže morale ostaviti svoje otiske od juče – mrmljao je Starbak u sebi naslanjajući se na ogradu. – Starac izgleda da čita Valtazarov[288] strašni rukopis. Ja nikad nisam naročito zagledao ovaj zlatnik. Čiča ode dole! Deder da pročitam. Jedna mračna dolina između tri silna vrha što do neba dosežu, to već izgleda kao trojstvo u nekom nejasnom zemaljskom simbolu. Tako, u ovoj dolini smrti Bog nas je opkolio sve redom. I iznad sve naše sumornosti sunce pravičnosti jednako sija i pruža nam putokaz i nadu. Ako oborimo oči k zemlji, mračna dolina pokazuje svoje blatnjavo zemljište; ali ako ih dignemo uvis, svetlo sunce susreće naš pogled na pola puta da nam dâ radosti. Ali, eto, veliko sunce nije nešto stalno; i ako o ponoći nama dođe volja da od njega potražimo kakvu slatku utehu, uzalud ga pogledom tražimo! Ovaj novac govori mudro, blago, istinito, ali ipak tužno. Ja ću ga ostaviti da me istina ne bi pokolebala kad ne treba.

– Eto, tu je sad stari Mogul – govorio je sam sa sobom Stab kod topionice – on ga je prozreo; i eno Starbak odlazi od njega, a obojici se lica otegla, rekao bih, dugačka tako nekako devet hvati. I sve to zato što su gledali u jedan zlatan komadić koji, da

sam naišao na njega na Crnačkoj planini ili na Korlirovoj kuki, ne bih dugo mislio dok bih ga potrošio. Hm! Po mojoj prostoj, beznačajnoj pameti, meni to izgleda čudno. Video sam ja španske zlatnike i pre ovoga na svojim putovanjima; zlatnike iz stare Španije, zlatnike iz Perua, zlatnike iz Čilea, zlatnike iz Bolivije, zlatnike iz Popajana, sa mnogo zlatnih midora i pistola, i džoa i poludžoa i četvrtdžoa. A čega li može, onda, biti u ovom ekvadorskom zlatniku što bi bilo tako ubistveno čudno? Tako mi Golkonde,[289] deder da ga jednom i ja pročitam! Au! Ovde su zbilja neki znaci i neka čuda. Ovo je, eto, ono što stari Baudič[290] u svome *Izvodu* naziva Zodijak, i što onaj moj almanah dole naziva isto tako. Uzeću almanah; i kao što sam čuo da se đavoli mogu isterati Dabolovom *Artimetikom*, okušaću svoju ruku da isteram neko značenje iz ovih čudnih krivina ovde pomoću Masačusetskog kalendara. Evo knjige. Deder sad da vidimo! Znaci i čuda; i Sunce, ono je uvek među njima. Hm, hm, hm; evo ih – evo idu – svi su tu: – Arijes ili Ovan; Taurus ili Bik. Ovde su Gemini lično, ili Blizanci. Dobro! Sunce se obrće među njima. Zbilja, ovde na zlatniku ono baš prelazi prag između dveju od dvanaest prijemnih soba sve u jednom krugu. Knjigo, lažeš ti mene! Istina je da vi knjige morate znati svoje mesto. Vi morate istinski da nam date gole reči i činjenice, ali mi pridolazimo da to dopunimo mislima. To je moje sitno iskustvo bar donde dokle dopiru Masačusetski kalendar i Baudičev *Moreplovac*, i Dabolova *Aritmetika*. Znaci i čuda, je li? Žalosno je ako nema ničeg čudnog u znacima i značajnog u čudima! Negde ima ključa za to. Čekni malo! Pst! Tako mi Zevsa, našao sam ga! Slušaj ti, zlatniče, ovaj Zodijak ovde je život jednog čoveka u jednoj kružnoj glavi. I ja ću ga sad pročitati pravo iz knjige. Hodi, almanaše! Da počnemo: Tu je Arijes ili Ovan – pohotljivo pseto, ono nas rađa; zatim Taurus ili Bik – on nam zadaj e prvi udarac; zatim Gemini ili Blizanci – to jest Vrlina i Porok. Mi pokušavamo da dostignemo vrlinu, kad gle! Nailazi Kancer, Rak, pa nas vuče nazad. A ovde, polazeći od Vrline, Lav leži na stazi, Lav koji riče – on nekoliko puta besno zagriza i sigurno udara svojom šapom; mi bežimo i dozivamo Virgu, Devicu! To je naša prva ljubav; mi se ženimo i mislimo bićemo srećni stalno, kad tras! Eto Libre ili Vage – sreća se meri i nalazi se da je lakša nego što treba. I dok smo mi vrlo tužni zbog toga,

gospode, ako odjednom skočimo, kad nas Škorpion ili Škorpija ubode pozadi. Mi lečimo ranu, kad fiju! Lete strele sa svih strana; Sagitarijus ili Strelac se zabavlja. Dok mi čupamo iz sebe strele, stanite u stranu! Ovde je sprava za razbijanje, Kaprikornus ili Jarac; kao u pravome dvoboju, on navaljuje i mi smo glavačke odbačeni. Uto Akvarijus ili Vodolija izlije ceo svoj potop i podavi nas; i završavamo kod Pisces ili kod Ribâ i spavamo. Onde je sad jedna zakletva ispisana na visokom nebu i kroz nju Sunce prolazi svake godine i izlazi iz nje živo i zdravo. Veselo je ono, visoko gore, gura kroz muku i nevolju, a to isto ovde dole radi i veseli Stab. O, veseo je svet zbilja! Zbogom, zlatniče! Nego, stoj! Evo malog Kraljevskog Stražara! Da se malo povučemo iza topionice i da čujemo šta će on imati da kaže! Tako! On je pred njim; sad će on nešto da izbaci. Tako, tako! On počinje.

– Ja ovde ne vidim ništa drugo do jednu okruglu stvar načinjenu od zlata; ko bude prvi opazio izvesnoga kita, njegova je ova okrugla stvar. Pa šta onda znači što svi blenu u nju? Ona vredi, istina, šesnaest dolara; i po dva centa cigara, to je devet stotina cigara. Neću pušiti smrdljive lule kao Stab. Cigare ja volim, a ovde ih ima devet stotina šezdeset. I tako Flask odlazi gore visoko da ih vreba.

– Da li da to sad nazovem mudrim ili ludim? Ako je zbilja mudro, izgleda ludo; a ako je opet zbilja ludo, onda nekako mudro. Nego, stoj! Evo nailazi naš stari mornar iz Mena – i bivši vozar posmrtnih kola, to jest, to je sigurno bio pre nego što se otisnuo na more. Eno ga diže njušku naviše pred zlatnikom! Alo! I prelazi unaokolo na drugu stranu jarbola! A tamo je, na toj

Šta li to znači? Čuj! On mrmlja – glas mu kao u nekog starog mlina za kafu. Načulji uši, pa slušaj!

– Ako bi Beli Kit bio opažen, to mora da bude u roku od mesec i jedan dan, kad Sunce bude stajalo u jednom od ovih znakova. Ja sam proučavao znake i znam šta oni znače; njih mi je objasnila pre četrdeset godina jedna stara veštica u Kopenhagenu. Pa u kome će znaku onda biti Sunce? U znaku potkovice; jer evo je, tačno prema zlatniku. A šta je znak potkovice? Lav je znak potkovice – lav što riče i proždire. Brode, stari brode! Moja stara glava zadršće pri pomisli na tebe.

– Tu je sad još jedno objašnjenje, ali uvek jedan isti tekst. Sve moguće vrste ljudi u jednoj jedinoj vrsti sveta, vidite! Opet da se sklonim! Evo Kvikvega – sav tetoviran – izgleda i sam kao neki Zodijak! Šta kaže ovaj divljak? Tako mi života, on upoređuje oznake; gleda svoju butnu kost; misli da je sunce u butini, ili u listu, ili u utrobi, pretpostavljam, kao što je ona baba tumačila hiruršku astronomiju u crnačkoj zemlji. Tako mi Zevsa, našao je tamo nešto u blizini svoje butine – siguran sam da je to Sagitarijus ili Strelac. Ne, on ne zna šta da radi sa zlatnikom; on smatra da je to neko staro dugme sa čakšira kakvog kralja. Ali da se sklonimo opet! Evo nailazi ona utvara, sotona Fedala; rep je sklupčao, kao obično, da mu se ne vidi; kučinu nabio u vrhove patika kao obično. Šta li on to kaže kad onako zagleda? A, samo daje znak znaku i klanja se. Na zlatniku je Sunce – obožavalac vatre, budite u to uvereni. Oho! Sve više i više! Ovuda nailazi Pip – jadni dečko! Da je bar umro, on ili ja. On je gotovo užasan za mene. I on je posmatrao sve ove tumače, uračunavajući tu i mene – i gledaj sad, nailazi da čita sa onim svojim nezemaljskim, blesastim licem. Opet se skloni, pa ga čuj! Slušaj!

– Ja gledam, ti gledaš, on gleda; mi gledamo, vi gledate, oni gledaju.

– Duše mi moje, pa on izučava Marijevu[291] gramatiku! Popravlja svoj mozak, jadni dečko! Ali što li to sad govori? Pst!

– Ja gledam, ti gledaš, on gleda, mi gledamo, vi gledate, oni gledaju.

– Pa on to uči napamet! Pst! Opet!

– Ja gledam, ti gledaš, on gleda, mi gledamo, vi gledate, oni gledaju.

– Pa to je smešno.

– I ja, i ti, i on; i mi, i vi, i oni, svi smo slepi miševi; a ja sam gavran, naročito kad stojim na vrhu ovoga borovog drveta ovde. Kra! Kra! Kra! Kra! Kra! Kra! Zar ja nisam gavran? A gde je strašilo? Evo ga stoji ovde! Dve kosti uterane u par starih čakšira, a još druge dve stavljene u rukave jednog starog kaputa.

– Da on to ne misli na mene? Pravi mi komplimente! Jadni mladiću! Ja bih mogao otići da se obesim. U svakom slučaju, zasad bežim od Pipa. Mogu da podnesem one druge, pošto su

oni pri svesti; ali on je isuviše ćaknut za moje zdravlje. Tako, tako, da ga ostavim neka mrmlja.

– Ovde je brodski pupak, ovaj zlatnik ovde, i oni su se svi uspalili da ga odšrafe. Ali odšrafi sebi pupak, pa šta će onda biti? Međutim, ako on ipak ostane ovde, to je ružno isuviše, jer kad se nešto zakuca na jarbol, to je znak da se stvari sve očajnije razvijaju. Ha-ha, stari Ahabe! Beli Kit! On će vas prikucati. Ovo je borovo drvo. Moj je otac u staroj tolendskoj grofoviji jednom posekao neki bor i našao jedan srebrni prsten zarastao u njemu; venčanu burmu nekog starog crnca. Kako li je dospela tamo? Tako će oni reći pri uskrsnuću, kad budu upecali ovaj stari jarbol i našli zlatnik smešten u njemu, sa uraslim ostrigama mesto rutave kore. O, zlato! Dragoceno, dragoceno zlato! Zeleni tvrdica će to ubrzo složiti u svoju riznicu! Pst! Pst! Bog ide među svetove da bere kupine. Kuvaru! O, kuvaru! Skuvaj i nas. Dženi ! Hej, hej, hej, hej hej, Dženi! Dženi! Umesi proju!

STOTA GLAVA
NOGA I RUKA

Pikvod iz Nantaketa nailazi na *Samjuela Enderbija* iz Londona

– Alo, brod! Jesi li video Beloga Kita?

Tako povika Ahab opet dozivajući brod koji je nosio englesku zastavu i plovio iza naše krme. Sa dozivalom na ustima, starac je stajao na svom uzdignutom čamcu sa nogom od slonovače jasno pokazanom stranom kapetanu, koji se bezbrižno ljuljao na pramcu svoga sopstvenog čamca. On je bio čovek mrke boje, glomazan, dobroćudan, prijatna izgleda, čovek od šezdeset godina ili tu nekako, zaogrnut nekim širokim ogrtačem, koji je visio oko njega u borama, od plavog pilotskog platna; a jedan prazan rukav njegovog kaputa vukao se za njim kao izvezeni rukav na husarskoj dolamici.

– Jesi li video Beloga Kita?

– Vidiš li ti ovo? – I izvlačeći je iz nabora koji su je prikrivali, on uspravi jednu belu ruku od ulješurine kosti, koja se završavala drvenom glavom kao kakav buzdovan.

– Dajte ljude u moj čamac! – viknu Ahab besno i gurajući vesla oko sebe. – Pomozite da se čamac spusti!

Manje nego za jedan minut, ne napuštajući svoj mali čamac, on i njegova posada bili su spušteni na vodu i bili su uskoro kraj onoga stranca. Ali ovde se pokaza jedna neobična teškoća. U trenutku razdraženja, Ahab je bio zaboravio da, otkako je

izgubio nogu, on nije nikad više stupio na palubu ni jednog jedinog broda na moru sem svoga sopstvenog, a i tada se to uvek podešavalo na jedan duhovit i veoma zgodan mehanički način svojstven samo *Pikvodu*, što se ni na kome drugom brodu na trenutno naređenje ne bi moglo udesiti i izvesti. Međutim, nije to baš tako laka stvar ni za koga – izuzevši za one koji su već izrana naviknuti na to kao kitolovci – da se uspentra uz bok nekoga broda iz čamca na pučini; jer veliki valovi čas dižu čamac visoko do brodske ograde, a čas ga odmah bacaju skoro na pola rastojanja do pojasa iznad kobilice. I tako, lišen jedne noge, a pošto strani brod, naravno, nije nikako bio snabdeven onim pogodnim pronalaskom, Ahab sad bi gadno srozan na to da bude opet nespretan čovek s kopna; beznadno gledajući nesigurnu visinu koja se neprestano menjala, slabo se mogao nadati da će je dostići.

Ranije je, možda, bilo nagovešteno da je svaka sitna neprijatna okolnost koja bi ga snašla i koja je posredno poticala od njegovog nesrećnog slučaja gotovo redovno dražila i ogorčavala Ahaba. A u sadašnjoj prilici sve je to bilo povećano time što je video dva oficira stranog broda kako su se nagli preko ograde nad uspravne stepenice sa ukucanim prečagama na njima, i kako ljuljaju ka njemu dva glavna konopca ukrašena sa mnogo ukusa, jer u početku oni, izgleda, nisu ni pomišljali da je čovek s jednom nogom tako mnogo obogaljen da ne bi mogao da se posluži njihovim pomorskim stubama. Ali ova nezgoda je trajala samo jedan minut, pošto strani kapetan, opazivši jednim pogledom kako stvari stoje, povika:

– Vidim, vidim! Stoj tamo! Nemojte se mučiti, vi tamo! Skočite, momci, pa prebacite jedan čekrk za sečenje!

Neka sreća je htela te su oni imali na svome boku jednog kita dan ili dva ranije, i veliki čekrci su još bili u vazduhu, i teška izvijena kuka za salo, sada čista i suva, bila je još zakačena za kraj. To je brzo spušteno Ahabu, koji odmah shvati sve, ugura svoju jednu butinu u krivinu te kuke (to je bilo kao da sedi među kracima kakve kotve ili u račvi neke jabuke), a onda, izdavši naređenje, uhvati se čvrsto, i u isto vreme i pomože da se digne njegova sopstvena težina vukući rukom iznad ruke za jedan slobodni konopac čekrka. Ubrzo je brižljivo bio ubačen na brod

preko visoke brodske ograde i pažljivo spušten na glavu od vitla. Sa svojom rukom od slonovače, slobodno izbačenom u znak dobrodošlice, drugi kapetan se približi i Ahab, isturivši svoju nogu od slonovače i ukrstivši je sa rukom od slonovače (kao mačevi dveju sabljarki) zarza kao kakav morž:

– Deder, druškane, prodrmajmo kosti jedan drugome! Jedna ruka i jedna noga! Jedna ruka koja nikad ne može da se smežura, vidite; i jedna noga koja nikad ne može pobeći. Gde si video Beloga Kita? Pre koliko vremena?

– Beloga Kita? – reče Englez, opružajući svoju ruku od slonovače ka istoku i tužno gledajući niz nju, kao da je ona kakav teleskop. – Tamo sam ga video na polutaru, prošle sezone.

– I on je otkinuo tu ruku, je li? – upita Ahab, klizeći sad niz vitao i oslanjajući se na Englezovo rame dok je to radio.

– Jeste, on je bar uzrok tome. A i tu nogu takođe?

– Pričaj mi o tome! – reče Ahab. – Kako je to bilo?

– To je bilo prvi put u mom životu da krstarim po polutaru – poče Englez. – U to vreme ja nisam ni znao za Beloga Kita. I tako, jednoga dana, mi spustimo čamce u poteru za jednim jatom od četiri do pet kitova, i moj čamac se zakači za jednog od njih. On je zbilja bio pravi cirkuski konj; sve se jednako vrteo ukrug kao vodenica, tako da je moja posada mogla jedino da održava ravnotežu time što su se svi držali za krmenu spoljnu ogradu. Odjednom, probi sa morskog dna sa velikim praskom jedan grdan kit, sa glavom i sa grbom belom kao sneg, a sav našaran nekakvim svračijim nogama i borama.

– To je bio on, to je bio on! – viknu Ahab, odjednom ispustivši svoj zaustavljeni dah.

– I harpuni koji su virili iz njega blizu njegovog desnog peraja.

– Jest, jest! To su moji harpuni, moja gvožđa! – viknu Ahab oduševljeno. – Nego, samo dalje!

– Pa onda me pusti da govorim – reče Englez veselo. – I tako, ovaj pradeda sa belom glavom i grbom ulete, sav u peni, u jato i pojuri, pa besno šćapi moj konopac kojim je bio onaj kit zakačen!

– Jest, razumem!… Hteo je da ga prekine; da oslobodi uhvaćenu ribu… Stari vic!… Znam ga ja!

– Kako se to tačno zbilo – nastavi jednoruki komandant – ja ne znam, ali kad je zagrizao konopac, ovaj promače pored njegovog zuba i tu se nekako zakači, ali mi to onda nismo znali, tako da kad smo posle povukli za konopac, tresnusmo na njegovu grbu mesto na grbu onog drugog kita; a onaj drugi ode niz vetar, sve perjajući. Videći kako stvar stoji i kako je to fini veliki kit – najfiniji i najveći, gospodine, koga sam ikada video u svom životu – ja se reših da ga ulovim, kraj svega toga što je izgledalo da u njemu ključa bes. I misleći da će se onaj konopac odrešiti, ili da će zub za koji je on bio zakačen možda ispasti (jer što se tiče vučenja kitovskih konopaca, moja je posada sa čamca đavolski sposobna za to), videći sve to, kažem vam, ja ti uskočih u čamac svoga prvog oficira – gospodina Mauntopa ovde (nego kad već pomenuh, kapetane, ovo je Mauntop; Mauntope – ovo je kapetan); i kao što rekoh, uskočih ja u čamac Mauntopov, koji je bio svojom ogradom uz ogradu moga čamca u tom trenutku, pa zgrabivši prvi harpun koji mi dođe pod ruku, podarim ga ovome pradedi. Ali, gospodine, vidite li vi, gospodine… tako mi srca i duše, čoveče… sledećeg trenutka, u jednom mahu bio sam slep kao slepi miš… oba mi oka odoše… oba zamagljena i umrtvljena crnom penom – a kitov rep se uzdigao pravo iz toga, uspravno u vazduhu kao kakav mermerni zvonik. Šta je vajde onda krmaniti nazad? I kako sam ja pipao rukama usred bela dana, kraj sveg sunca što je zaslepljivalo kao svi ukrasi sa carske krune, dok sam ja tako pipao, kažem vam, za drugo gvožđe da ga bacim preko čamca u vodu, spusti se rep kao kula u Limi, raspoluti mi čamac, a ostavi samo komade od obe polovine i za repnim perajima odstupi bela grba kroz one otpatke, kao da su to sve same iverke. Mi svi se razbegosmo plivajući. Da bih se spasao od njegova užasnog mlataranja, ja se dočepah svoje motke od harpuna koji je bio zaboden u njemu, i za tren se čvrsto prilepih uz njega kao kitovsko sisanče. Ali me jedan ušiljeni val odbi od njega, i u istom trenutku riba, najpre snažno gurnuvši napred, ode dole kao strela; i bodlja onog prokletog drugog gvožđa što se vuklo po vodi blizu mene dokači me ovde – on se šljepnu rukom baš ispod samog ramena – jeste, dokači me baš tu, kažem vam, i, kako mi se učini, povuče me dole u pakleni

plamen; kad odjednom, blagodareći milostivom Bogu, žica preseče sebi put kroz meso – sasvim skroz celom dužinom moje ruke – izbi kod doručja, i ja isplivah na vodu… Ovaj gospodin ovde će ti reći sve ostalo. (Nego, dopusti, kapetane: doktor Banger, brodski lekar. Bangere, mladiću moj, ovo je kapetan.) A sad, Bangere, dečko moj, razveži ti svoj deo.

Ovako prisno oslovljen, učeni gospodin je za sve vreme stajao blizu njih, a ništa se naročito na njemu nije videlo po čemu bi se mogao poznati njegov gospodski čin na brodu. Lice mu je bilo preterano okruglasto, ali trezveno; imao je na sebi neku izbledelu plavu vunenu bluzu, ili košulju, i zakrpljene čakšire; i on je za sve vreme posmatrao čas neku bradvu koju je držao u jednoj ruci, a čas kutiju pilula koju je imao u drugoj, a s vremena na vreme bi kritički pogledao udove od slonovače ova dva obogaljena kapetana. Ali kad ga njegov pretpostavljeni predstavi Ahabu, on se učtivo pokloni, i odmah poče da izvršava naređenja svoga kapetana.

– Grozna, gadna je rana to bila! – poče lekar ove kitarice. – I slušajući moj savet, kapetan Bumer, ovaj ovde, okrete našeg starog *Samija*…

– *Samjuel Enderbi* se zove moj brod – prekide jednoruki kapetan obraćajući se Ahabu. – Produži, mladiću!

– Okrete našeg starog *Samija* prema severu da bi izbegao uspaljenu žegu tu na polutaru. Ali to nije vredelo ništa. Ja sam činio što sam mogao; toliko puta sam presedeo kraj njega po čitavu bogovetnu noć; bio sam vrlo strog s njim u pitanju ishrane…

– O, vrlo strog! – milozvučnim glasom upade mu u reč sam bolesnik, a onda, iznenadno promenivši glas: – Pio je topao grog sa rumom sa mnom svake noći dok više nije mogao ni da vidi kako da mi stavi zavoje, i terao me da legnem u postelju, onako polupijan, oko tri sata izjutra. O, tako mi zvezda, sedeo je zbilja sa mnom i bio je vrlo strog u pogledu moje ishrane. O, savršen je bolničar i vrlo strog dijetalac, ovaj doktor Banger. (Bangere, džukče jedan, nasmej se! Što nećeš? I sam znaš da si jedna krasna vesela mangupčina. Ali guraj samo napred, mladiću! Više volim da me ti ubiješ nego da mi neko drugi spase život.)

– Moj kapetan, vi ste morali već i primetiti, uvaženi gospodine – reče nezbunljivi Banger, koji je izgledao veoma bogobojažljiv, klanjajući se lako Ahabu – voli ponekad i da se našali; on nam priča toliko puta tako neke pametne stvari, ali ja mogu isto tako da kažem *en passant*[292] kao što kažu Francuzi, da sam ja lično, to jest Džek Banger, koji je nekad pripadao časnom sveštenstvu, da sam ja potpun apstinent; ja nikad ne pijem…

– Vodu! – viknu kapetan. – Zbilja, nju nikad ne pije; dobije kao neke napade od nje; sveža voda mu stvara hidrofobiju. Nego, produži, produži sa pričom o ruci.

– Hoću, kako ne – reče lekar hladno. – Ja sam, gospodine kapetane, baš hteo da kažem pre nego što je kapetan Bumer napravio onu šaljivu upadicu, da je rana, kraj sveg mog najboljeg i najozbiljnijeg staranja, išla sve nagore i nagore. Istina je bila u tome, gospodine kapetane, da je to bila rana koja je tako gadno zjapila da tako nešto nijedan lekar nikad dotle nije video; dugačka više od dve stope i nekoliko palaca. Merio sam je konopčetom od dubinomera. Ukratko, ona pocrne; ja sam znao koliko je to opasno, i tako je ruka otišla. Ali ja nisam imao udela u umetanju te ruke od slonovače; ta je stvar protivna svima pravilima. – On pokaza na nju bradvom. – To je kapetanovo delo, a ne moje; on je naredio drvodelji da mu je načini; on je naredio da mu se načini malj tu na kraju, da nekome njime izbije mozak, mislim, kao što je pokušao s mojim mozgom jednom. Ponekad ga obuzmu đavolske strasti. Vidite li ovo udubljenje, kapetane? – On skide šešir, rastera kosu u stranu, i pokaza na lobanji jednu šupljinu u obliku čanka, ali na kojoj nije bilo ni najmanjeg traga od neke ogrebotine, ili ma kakvog drugog znaka da je to bila rana. – E pa, eto, ovaj kapetan će vam reći kako je došlo do ovoga, on zna.

– Ne, ja ne znam – reče kapetan – ali je njegova mati znala; on je rođen s tim. O, ti, gade jedan, ti Bangere! Da li je ikada bio još koji Banger u ovom vodenom svetu? Slušaj, Bangere, kad budeš umirao, moraćeš umreti u salamuri, huljo jedna. Moraš biti sačuvan za buduće vekove, gade.

– A šta je bilo sa Belim Kitom? – uzviknu sad Ahab, koji je za sve vreme nestrpljivo slušao ovo koškanje između dva Engleza.

– A! – uzviknu jednoruki kapetan. – A, jeste! E pa, eto, pošto se zagnjurio, mi ga nismo videli za izvesno vreme i zbilja, kao što sam gore naglasio, ja nisam onda znao koji je to kit bio što me je tako lepo udesio, dok tek posle izvesnog vremena, kad sam se vratio na polutar, ne čusmo o Mobi Diku – kao što ga neki zovu – i onda sam znao da je to bio on.

– Jesi li mu opet kadgod presekao trag?

– Dva puta.

– Ali nisi mogao da ga zakačiš?

– Nisam ni želeo da pokušam; zar mi jedna ruka nije dovoljna za pamet? Šta li bih radio i bez ove druge? Ali ja mislim da Mobi Dik ne ugriza toliko koliko guta.

– Dobro onda slušajte – prekide Banger – pružite mu onda levu ruku, da ga namamite da uhvati desnu. Znate li vi, gospodo – klanjajući se veoma ozbiljno i matematički tačno i jednom i drugom kapetanu redom – znate li vi, gospodo, da su organi za varenje u kita tako neobjašnjivo sklopljeni od strane božanske promisli da je njemu potpuno nemoguće da sasvim svari čak i jednu čovečju ruku? A i on sam to zna. I zato ono što vi smatrate prkosom Beloga Kita jeste samo njegova nespretnost. Jer on nikad ne pomišlja da proguta i jedan jedini ud; on samo misli da zaplaši pretvaranjem. Ali on je ponekad kao neki stari opsenar što je nekada bio moj pacijent u Cejlonu, koji je varao ljude da misle kako on guta mornarske noževe, pa je jednom sasvim ozbiljno upustio nož u gušu, i on je ostao u njemu nekih dvanaest meseci ili više; a kad sam mu ja dao jedno sredstvo za povraćanje, on ga je izbacio, vidite, u malim klinčićima. Nije bilo načina da on svari taj mornarski nož i da ga potpuno uključi u svoj opšti telesni sistem. Jeste, gospodine kapetane Bumere, ako se mnogo žurite s tim i nameravate da založite jednu ruku da biste imali mogućnosti da pristojno sahranite onu drugu, e onda, u tom slučaju, ruka je vaša; samo pružite ubrzo kitu priliku za to i to je sve.

– Ne, hvala vam, Bangere – reče engleski kapetan – dosta mu je i ova jedna ruka što je ima, kad već ne mogu to da izmenim, i kad ga onda nisam poznavao; ali ovu drugu nikako. Nema više Belog Kita za mene; ja sam se spustio u čamac

jednom u poteru za njim, i to mi je dosta. Bila bi to velika slava ubiti ga, znam ja to; i u njemu ima dragocenog spermaceta da se natovari ceo jedan brod, ali, vidite, bolje ostaviti ga na miru; zar nije tako, gospodine kapetane? – reče on gledajući u nogu od slonovače.

– Jest. Ali će on, kraj svega toga, opet biti juren. Ona stvar koju je najbolje ostaviti na miru, ta prokletnica nije uvek i nešto što ponajmanje mami. Ona je čitav jedan magnet! Koliko ima otkako si ga poslednji put video? Kojim je putem udario?

– Duše mi moje i neka su prokleti zlodusi – viknu Banger šetajući pognut oko Ahaba i kao pas čudno njuškajući – krv ovog čoveka… Dajte termometar!… Ona je na tački ključanja! Od njegovog bila podrhtavaju ove daske, gospodine kapetane – reče on vadeći neku lancetu iz džepa i prilazeći bliže Ahabovoj mišici.

– Nazad! – grmnu Ahab, odgurnuvši ga čak do ograde. – Posada u čamac! Kojim je putem udario?

– Gospode bože! – viknu engleski kapetan, kome je pitanje bilo upućeno. – U čemu je stvar? Udario je, mislim, na istok.

– Je li vaš kapetan lud? – šapnu on Fedali.

Ali Fedala, stavivši prst na usne, skliznu preko brodske ograde da dograbi veslo na krmi, a Ahab, domahnuvši k sebi čekrk za sečenje sala, naredi mornarima ovoga broda da mu pomognu da se spusti.

Za tren oka stajao je on kraj krme na čamcu, a ljudi sa Manile priskočiše svojim veslima. Uzalud ga je dovikivao engleski kapetan. Leđima ka stranom brodu i okrenut isturenim licem kao kremen ka sopstvenom brodu, Ahab je stajao uspravno sve dok ne stigoše uz *Pikvodov* bok.

STO PRVA GLAVA
OKANICA[293]

Pre nego što engleski brod iščezne sa vidika, da izložimo ovde da je on došao iz Londona i da je nazvan po imenu pokojnog Samjuela Enderbija, trgovca toga grada, osnivača čuvene kitolovne trgovačke kuće *Enderbi i sinovi*, kuće koja, po mom skromnom mišljenju kitolovca, ne zaostaje mnogo iza udruženih kraljevskih Tjudora i Burbona u pogledu stvarne istorijske važnosti. Koliko je pre godine 1775. postojala ova velika kitolovna trgovačka kuća, moji mnogobrojni ribarski dokumenti to ne pokazuju jasno; ali te godine (1775) ona je opremila prve engleske brodove koji su ikad pošli u propisni lov na ulješuru, mada su pre dvadesetak godina od toga (pa čak i od 1726) naši junaci Kofin i Mejsi iz Nantaketa i Vinjarda u velikim mornaricama lovili levijatana, ali samo u severnom i južnom Atlantiku, nigde drugde. Da jasno zabeležimo ovde da su Nantakećani bili prvi na svetu koji su harpunirali veliku ulješuru civilizovanim čelikom i da su oni za pola stoleća bili jedini narod na celoj Zemljinoj kugli koji ju je tako harpunirao.

Godine 1778. jedan fini brod *Amalija*, opremljen sa naročitim ciljem i jedino o trošku bogatih Enderbija, smelo je oplovio Rt Horn i bio je prvi od brodova svih naroda koji je spustio kitolovni čamac u velikom južnom moru. Putovanje je bilo i vešto i srećno. I kad se *Amalija* vratila u svoj zavičaj sa skladištem punim dragocenog spermaceta, njen je primer

povukao brzo druge brodove, engleske i američke, i tako su otvorena prostrana lovišta na ulješuru u Tihom okeanu. Ali nezadovoljna ovim uspelim delom, neumorna kuća se ponovo pokrenula: Samjuel i svi njegovi sinovi – koliko, to zna samo njihova mati – i pod njihovim neposrednim uticajem, a delimično, bar mislim, i o njihovom trošku, britanska vlada je bila navedena da pošalje ratnu šalupu *Zvečarku* na istraživačko kitolovno putovanje po južnom moru. Pod komandom jednog kapetana *Zvečarka* je izvela jedno takvo „zvečeće" putovanje i time učinila izvesne usluge. Ali to nije sve. Godine 1819. ista kuća je opremila jednu svoju istraživačku kitaricu da pokuša da izvede krstarenje do dalekih japanskih voda. Taj brod – lepo nazvan *Sirena* – izveo je fino ogledno krstarenje; i na taj način je veliko japansko kitolovno lovište prvi put postalo opštepoznato. *Sirenom* je na tom čuvenom putovanju komandovao kapetan Kofin, neki Nantakećanin.

Svaka čast zbog toga Enderbijima, čija trgovačka kuća, ja bar mislim, postoji i dan-danji, mada je, nesumnjivo, prvobitni Samjuel morao već odavno da baci kotvu u velikom južnom moru onog drugog sveta.

Brod nazvan po njegovom imenu bio je dostojan te časti pošto je bio vrlo brz brod na jedra i fin u svakom pogledu. Ja sam bio na njemu jedanput oko ponoći, negde nadomak patagonske obale, i pio sam neki dobar flip[294] dole u kaštelu. To nam je bila prijatna poseta i oni su svi bili krasni ljudi – svi odreda. Neka im je kratak život i vesela smrt! I ta prijatna poseta koju sam ja učinio – dugo, vrlo dugo posle onog vremena kad je stari Ahab dodirnuo njegovu palubu svojom petom od slonovače – podseća me na plemenito, valjano, saksonsko gostoprimstvo na tome brodu; i neka me moj paroh zaboravi, a sotona neka me se seti ako mi ikad izbledi slika toga broda. Flip? Jesam li rekao da smo pili flip? Jest, i mi smo ga flipovali brzinom od deset galona na sat; i kad je naišla bura (jer je nadomak Patagonije veoma burno) i kad je sva posada – i gosti i svi ostali – bila pozvana da podvezuje krsna jedra, mi smo bili toliko nakresani da smo morali bacati jedan drugog uvis među vetrolovke; i mi smo, i ne znajući, zamotavali peševe svojih kaputa u jedra, tako da smo visili tamo, čvrsto podvezani u jedra na buri koja je

urlala, što ima da služi kao primer koji treba da opomene sve pijane „katranjaše“. Ipak, jarboli nisu odleteli u more i, malo-pomalo, mi smo otpuzili dole tako trezni da smo morali opet da se obređujemo onim flipom, mada ga je divlja slana voda u rasprštanim kapljicama što je udarala kroz grotlo na kaštelu gotovo isuviše razblaživala i od njega, po mome ukusu, pravila turšiju.

Biftek je bio fin – tvrd, ali sa dosta soka. Oni su govorili da je to biftek od bivola; drugi da je to biftek od kamile; ali ja ne znam sigurno od čega je bio. Imali su još i valjuške; male, ali čvrste simetrično okruglaste i nerazorive valjuške. Meni je izgledalo da ih možete osećati kako se kotrljaju u vama pošto ste ih progutali. Ako ste se isuviše mnogo nagnuli napred, izlagali ste se opasnosti da se izvaljuju iz vas kao bilijarske lopte. Hleb – ali tu leka nije bilo; sem toga, bio je on i sredstvo protiv skorbuta; kratko rečeno, hleb je bio jedina sveža hrana koju su oni imali. Ali kaštel nije bio mnogo svetao i bilo je vrlo lako da čovek iskorači u neki mračni ugao dok bi ga jeo. Ali, sve u svemu, uzimajući ga od teretne palube do krme, uzimajući u obzir i razmere kuvarevih kazana, uračunavajući tu i njegove kazane u kojima kuva pergament, i spreda i pozadi, kažem vam, *Samjuel Enderbi* bio je veseo brod; na njemu se dobro i dosta jelo; fin i jak flip; svi drugovi ne može biti bolji i krasni ljudi od pete do perčina.

Ali zašto li je to tako, mislim se ja, da su *Samjuel Enderbi* i neke druge meni poznate engleske kitarice – mada ne sve – tako čuvene sa svoga gostoprimstva: nude vam redom govedinu i hleb, i pljosku, i šalu; i ne umaraju se lako ni jelom, ni pićem, ni smehom? Ja ću vam reći. Obilna veselost ovih engleskih kitarica stvar je dostojna istorijskih istraživanja. A ni ja sam nisam nimalo škrtario sa istraživanjem kitolovne istorije kad je to izgledalo potrebno.

Englezima su u kitolovnom ribarstvu prethodili Holanđani, Zelanđani i Danci; od njih su oni primili mnoge izraze koji i danas postoje u ribarstvu, a što je još važnije, primili su od njih da masno žive po starinski, da mnogo jedu i piju. Jer, uopšte uzevši, engleski trgovački brodovi udaraju na tanko svoju posadu; ali ne rade tako i engleske kitarice. Otuda, kod Engleza,

ovo dobro jedenje i pijenje na kitarici nije normalno i prirodno, već je slučajno i posebno, i zbog toga mora da ima naročito poreklo, koje je ovde istaknuto, a biće i još bolje objašnjeno.

Za vreme svojih istraživanja po levijatanskim istorijama, nabasao sam na jednu staru holandsku knjigu, a po plesnivom kitovskom mirisu na njoj, znao sam da mora da govori o kitaricama. Naslov je bio *Den Kupman*, odakle sam zaključio da to moraju biti neocenjivi memoari nekog amsterdamskog bačvara u ribarstvu, pošto svaka kitarica mora da vodi sa sobom i svoga bačvara. To mi je mišljenje bilo potvrđeno kad sam video da je tu knjigu napisao nekakav „Fic Svakhamer“. Ali moj prijatelj doktor Snodhed, jedan veoma učen čovek, profesor donjoholandskog i gornjonemačkog jezika u koledžima Sveti Nikola i Sveti Pot, kome sam predao to delo da mi ga prevede, dajući mu kutiju sveća od spermaceta za njegov trud – isti taj doktor Snodhed, čim je spazio ovu knjigu, uveravao me je da „Den Kupman“ ne znači „bačvar“, već „trgovac“. Ukratko rečeno, ova stara i učena knjiga iz donje Holandije govorila je o trgovini u Holandiji; između ostalih stvari, sadržavala je i veoma zanimljiv izveštaj o njenom kitolovstvu. I u toj glavi, pod naslovom *Smeer*, ili *Mast*, našao sam dugačak spisak u pojedinostima o snabdevanju ostava i podruma sto osamdeset jedrenjaka holandskih kitarica. Iz toga spiska, u prevodu doktora Snodheda, ja prepisujem sledeće:

400.000 funti govedine,
60.000 funti frizlendske svinjetine,
150.000 funti sušenog bakalara,
550.000 funti biskvita,
72.000 funti svežeg hleba,
2.800 čabrica maslaca,
20.000 funti sira firme *Teksen i Lejden*,
144.000 funti sira (verovatno neke slabije kakvoće),
550 ankera[295] klekovače,
10.800 buradi piva.

Mnoge statističke tablice su pri čitanju suve kao barut; nije tako u ovom slučaju, gde je čitalac preplavljen tolikim bačvama, buradima, kvartovima i džilovima dobre rakije i tolikim silnim jelom.

U svoje vreme sam posvetio tri dana marljivom svarivanju sveg tog piva, govedine i hleba, kojom prilikom su mi slučajno pale na pamet mnoge duboke misli, sposobne da se transcendentalno i platonski primene; a štaviše, ja sam sastavio dopunske tablice za svoj račun koje su se odnosile na verovatnu količinu sušenog bakalara itd., što ju je potrošio svaki donjoholandski harpuner u tom nekadašnjem kitolovstvu oko Grenlanda i Spitsbergena. Na prvom mestu, količina maslaca i teksenskog i lejdenskog sira što je tu potrošena izgleda takva da se čovek zgrane. Ja to ipak pripisujem njihovoj prirodnoj masnoj prirodi, koja je postala još masnija zbog prirode samog tog zanimanja, a naročito zbog toga što su oni lovili svoj lov u tim ledenim polarnim morima baš kraj same obale te zemlje Eskima, gde gostoljubivi domoroci napijaju zdravicu jedan drugome punim čašama mazivnog ulja.

I količina piva je veoma velika: 10.800 buradi. Međutim, kako se ovo polarno ribarstvo moglo izvoditi samo za vreme kratkog leta u tom podneblju, tako da celokupno krstarenje jedne od tih holandskih kitarica, uračunavajući tu i kratko putovanje od Spitsbergena i natrag, nije moglo da prevaziđe tri meseca, recimo, i računajući 30 ljudi na svaki brod njihove mornarice od sto osamdeset jedrenjaka, imamo 5.400 donjoholandskih mornara svega; zbog toga, kažem, imamo tačno dva bureta piva na čoveka, kao sledovanje za dvanaest nedelja, izuzevši onaj popriličan broj od 550 ankera klekovače. I sad, da li su ovi harpuneri, rakijaši i pivopije, tako razveseljeni kakve ih možemo zamisliti da su bili, da li su baš ti ljudi bili zgodni da stoje uspravno na čelu čamca i da dobro nišane na kitove koji jure; to bi izgledalo nekako neverovatno. Međutim, oni su nišanili na njih, pa ih još i pogađali. Ali to je bilo veoma daleko na severu, da to ne zaboravimo, gde pivo prija čoveku; na polutaru, u našem južnom ribarstvu, harpuneri bi od piva mogli da budu dremovni na jarbolskim osmatračnicama i bunovni u svom čamcu; i mučan gubitak mogli bi zbog toga da pretrpe Nantaket i Nju Bedford.

Ali nećemo više; dosta je već rečeno da se pokaže kako su stari holandski kitolovci pre dva ili tri veka voleli dobro da pojedu i popiju, i da engleske kitarice nisu prenebregle tako krasan primer jer, govorili su oni, kad već krstarite na praznom brodu, izvucite bar dobar ručak. A to prazni ukrašenu okanicu.

STO DRUGA GLAVA
JEDAN VENJAK U ARSACIDAMA[296]

Opisno raspravljajući o kitu ulješuri, ja sam se dosad uglavnom zadržavao na čudima njegovog spoljnog izgleda ili, posebice i u pojedinostima, na nekolikim unutrašnjim obličjima njegovog sastava. Ali za šire i skroz obuhvatno razumevanje tog kita sad je red da mu otkopčam još i dalje pa, otkopčavajući njegove čakšire, odvezujući mu podvezice i otkačinjući kuke i spojna okca njegovih najdublje skrivenih kostiju, da ga stavim pred vas sa onim poslednjim što on ima; to znači samo u kosturu.

Ali šta ćeš sad, Ismaile? Kako to da ti, običan veslač u ribarstvu, da se ti razmećeš da išta znaš o podzemnim delovima kitovim? Zar nije učeni Stab, popevši se na vaš vitao za dizanje kotvi, davao časove iz anatomije *Cetacea*, i pomoću vitla izneo jedan naročiti primerak rebra da ga pokaže? Izjasni se, Ismaile! Zar ti možeš da položiš nekog potpuno odraslog kita na palubu radi ispitivanja, kao što kuvar iznese na poslužavniku pečeno prase? Sigurno da ne možeš. Dosad si, Ismaile, bio istinit svedok; ali pazi sad kako da se dokopaš preimućstva koje ima samo Jona; preimućstva da govoriš o sastavima i gredama; o rožnicama, balvanima, prečagama, donjim klipovima, koji sačinjavaju levijatanov okvir i, verovatno, o bačvama za mast, o mlekarnicama, maslarnicama i sirarnicama u njegovoj utrobi.

Ja priznajem da je posle Jone mali broj kitolovaca prodro mnogo duboko ispod kože odrasla kita; ipak sam imao tu sreću

da mi se pruži prilika da ga rasečem u malome. Na jedan brod kome sam pripadao bio je bačen na palubu celim telom jedan mali ulješurin mladunac zbog njegove bešike ili torbe, da se od nje prave navlake za bodlje od harpuna i za glave kopalja. Mislite li vi da sam ja pustio tu priliku da mi umakne a da ne upotrebim svoju brodsku sekiricu i mornarski nož, te da raskinem pečat i pročitam ceo sadržaj toga mladunca?

A za svoje tačno poznavanje levijatanovih kostiju u njegovom džinovskom potpuno odraslom primerku, za to retko znanje, zahvalan sam svome pokojnom kraljevskom prijatelju Tranku, kralju Tranka, jedne od zemalja na Arsacidama. Jer kad sam bio u Tranku, pre toliko godina, kad sam bio pridodat trgovačkom brodu *Alžirski beg*, bio sam pozvan da provedem jedan deo arsacidskog praznika sa gospodarem od Tranka, u njegovoj povučenoj vili među palmama u Pupeli, jednoj uskoj primorskoj dolini, ne mnogo daleko od njegove prestonice koju su naši mornari zvali grad bambusa.

Među mnogim drugim lepim osobinama, moj kraljevski prijatelj Tranko, pošto je bio obdaren odanom ljubavi prema svim stvarima varvarske vrline, pokupio je u Pupeli sve retke stvari na koje su njegovi duhovitiji podanici ma gde mogli naići; uglavnom, izrezana drveta sa izvrsnim šarama i izrezane školjke, našarana koplja, skupocena vesla, mirisni čunovi; a sve to razmešteno među svakojaka prirodna čuda što su ih na njegove obale bacili čudima natovareni valovi koji su donosili danak.

Glavna među ovim poslednjim bila je jedna velika ulješura koja je posle jedne neobično dugačke i besne bure bila nađena mrtva i nasukana s glavom uz jedno kokosovo drvo, čije su kitnjaste oklembešene grane, nalik na perje, izgledale kao njen zeleni mlaz. Kad je veliko telo najzad bilo oguljeno time što je sa njega skinut omotač debeo čitav hvat i kosti se sasvim osušile na suncu, onda je kostur brižljivo prenet iznad doline Pupele, gde mu je sad jedan veliki hram od gospodstvenih palmi služio kao sklonište.

O rebra su bili obešeni trofeji; u kičmene pršljenove bili su urezani arsacidski letopisi u čudnim hijeroglifima; u lobanji su sveštenici održavali jedan mirišljav plamen koji se nije gasio, tako da je tajanstvena glava ulješurina širila svoj mirisni mlaz

dok je, obešena o jednu granu, užasna donja vilica podrhtavala iznad svih tih bogomoljaca, kao onaj mač obešen o dlaku od koga je toliko prezao Damoklo.[297]

Bio je to čudesan prizor; šuma je bila zelena kao mahovina sa Ajsi Glena; drveta su stajala visoka i dostojanstvena, osećajući svoj životni sok; plodna zemlja ispod njih bila je kao neki tkački razboj, sa nekim raskošnim ćilimom na njemu, gde su brkovi sa lijana sačinjavali potku i osnovu, a bujno cveće šare. Sva drveta, sa svim svojim opterećenim granama; svi bokori, i paprat i trava; vazduh koji najavljuje vesti; sve je to neprekidno bilo u poslu. Kroz čipke od lišća veliko sunce je izgledalo kao neki leteći čunak koji tka neumorno zelenilo. O, vredni tkaču! Nevidljivi tkaču! Stani!… Samo jednu reč! Kuda poleće ta tkanina? Kakav li će to dvorac ona da zastre? Zbog čega sve ovo neprekidno naprezanje? Govori, tkaču! Stani tom svojom rukom! Samo jednu jedinu reč s tobom! Ne, čunak leti, šare iskaču i dalje sa razboja; izrađeni ćilim kao bujni potok stalno juri dalje. Bog tkač tka i tim tkanjem je on zaglušen; ne čuje glasove smrtnika, a tim brujanjem smo i mi koji gledamo razboj zaglušeni; i samo kad pobegnemo od njega čućemo hiljadu glasova koji govore kroz njega. Jer tako je i u svim stvarnim fabrikama: izgovorene reči koje su nečujne između vretena koja lete; te iste reči se čuju napolju kad grunu na otvorena okna. Na taj su način mnoge gadosti bile otkrivene. A kad je tako, smrtniče, budi oprezan! Jer u svoj ovoj buci velikog svetskog razboja tvoje najskrivenije misli može neko da čuje iz daljine.

I tako, usred zelenog, celog života neumornog razboja ove arsacidske šume ležao je ogroman, beli, obožavan i besposlen kostur – džinovski lenjivac! A pošto su se, uvek isprepletene, zelena potka i osnova mešale i brujale oko njega, silni lenjivac je izgledao kao nekakav svetli tkač; on sam isprepleten odozgo linijama, dobijajući svakoga meseca još zelenije i svežije zelenilo, on sam je i dalje ostajao kostur. Život je obvio smrt; smrt se uplela u život; natmureni bog sparen s mladim životom i stvara kovrdžaste oreole na glavama.

I tako, kad sam sa kraljem Trankom posetio ovog čudovišnog kita i video kako je lobanja oltar, i kako se veštački dim diže sa mesta odakle je nekad šibao stvarni mlaz, čudio sam

se kako kralj može da smatra kapelu kao neku retkost za skupljanje. On se smejao. Ali još više sam se čudio što su se sveštenici kleli da je taj njegov dimni mlaz pravi mlaz. Koračao sam tamo- amo ispred kostura, oturao u stranu lijane, probijao se kroz rebra i sa jednim klupčetom arsacidskog kanapa putovao sam vrteći se dugo među njegovim mnogobrojnim krivinama, zasenčenim nizovima stubova, i po njegovim lugovima. Ali uskoro se moj kanap potroši i, vraćajući se nazad, pojavio sam se na otvoru kroz koji sam i ušao. Nisam video živa stvora unutra. Ničega tamo nije bilo sem kostiju.

Odsekoh zelen prut za meru, pa se još jednom zagnjurih u kostur. Kroz svoj strelom načinjeni prosek u lobanji sveštenici su me videli kako merim visinu krajnjega rebra.

– Kako to sad! – povikaše oni. – Kako smeš da meriš ovog našeg boga! To je naše.

– Dobro, sveštenici, a koliko ga onda cenite da je dugačak?

Ali na to se među njima diže besna graja u vezi sa stopama i palcima; oni su jedan drugome rascopavali lobanje svojim štapovima od jarda, velika lobanja je odjekivala i, ugrabivši tu srećnu priliku, ja brzo dovrših sopstvena premeravanja.

Ta premeravanja ja sad nameravam izneti pred vas. Ali prvo da napomenem to da u ovoj stvari ne dopuštam sebi da iznesem neka proizvoljna merenja koja bi se meni svidela, zbog toga što postoje autoriteti za kostur kojima se možete obratiti da provere moju tačnost. Postoji jedan levijatanski muzej, kažu mi, u Halu u Engleskoj, u jednom od kitolovnih pristaništa te zemlje, gde oni imaju nekoliko finih primeraka „leđnih peraja“ i drugih kitova. Isto tako, čuo sam da u muzeju u Mančesteru u Nju Hempširu imaju nešto što sopstvenici zovu „jedini savršeni primerak grenlandskog kita ili rečnog kita u Sjedinjenim Državama“. Sem toga, u jednom mestu u Jorkširu u Engleskoj, po imenu Berton Kanstabl, nekakav gospodin Kliford Kanstabl poseduje kostur jedne ulješure, ali srednje veličine, nikako kostur potpuno odrasla kita kao kod mog prijatelja kralja Tranka.

U oba slučaja, nasukane kitove čiji su ovo bili kosturi tražili su prvobitno njihovi sopstvenici iz sličnih razloga. Kralj Tranko je dograbio svog kita zato što mu je tako bila volja; a ser Kliford

zato što je on bio gospodar vlastelinstva u ovim krajevima. Kit ser Kliforda bio je skroz sklopljen deo po deo, tako da kao kakav veliki orman sa fiokama možete da ga otvorite i zatvorite u svim njegovim koštanim šupljinama, da raširite njegova rebra kao kakvu džinovsku lepezu i da se ljuljate celoga dana na njegovoj donjoj vilici. Katanci će imati da se udare na neka njegova pregradna vrata i kapke; i jedan poslužitelj će pokazivati unaokolo budućim posetiocima sve to sa svežnjem ključeva u rukama. Gospodin Kliford namerava da naplaćuje dva penija za jedan pogled u šumnu galeriju kičmenoga stuba, tri penija da čujete odjek u njegovoj šupljini maloga mozga, i šest penija za pogled sa njegova čela, kome pogledu ravna nema.

Dimenzije kostura koje ću ja sad izneti ovde prepisane su od reči do reči sa moje desne ruke gde su bile tetovirane, pošto u besnim putovanjima toga doba nije bilo drugog pouzdanog načina da se sačuva takva dragocena statistika. Pošto sam imao vrlo malo prostora, a želeo sam da drugi delovi moga tela ostanu čista strana za pesmu koju sam tad sastavljao, to nisam pazio baš na svaki palac, niti bi se pak o palcima uopšte i vodilo računa pri merenju kita.

STO TREĆA GLAVA
MERENJE KITOVA KOSTURA

Na prvom mestu želim da iznesem pred vas jedno posebno jasno tvrđenje koje se odnosi na živu gromadu ovog levijatana čiji ćemo kostur ukratko izložiti. Takvo tvrđenje može ovde da se pokaže korisno.

Prema brižljivom računu koji sam ja izveo, a u kome se delimično oslanjam na proračun kapetana Skorsbija, dolaze sedamdeset tona na najrazvijenijeg grenlandskog kita od šezdeset stopa dužine. Prema mome brižljivom proračunu, kažem vam, jedna ulješura najveće veličine, između osamdeset pet i devedeset stopa u dužinu i nešto manje od četrdeset stopa u svom najvećem obimu, takva će ulješura biti teška najmanje devedeset tona; tako da, računajući trinaest ljudi u jednu tonu, ona će znatno da pretegne ukupno stanovništvo jednog sela od hiljadu i sto glava.

Zar vi mislite da bi onda ovome levijatanu morao da se da mozak koji će, kao upregnuti volovi, da ga makne s mesta, kako to zamišlja svaki čovek s kopna?

Pošto sam već na razne načine izneo pred vas njegovu lobanju, nosni otvor, vilicu, zube, rep, čelo, peraja i različite druge delove, ja ću sad samo da iznesem ono što je najzanimljivije u celokupnoj gromadi samih njegovih kostiju. Ali kako ogromna lobanja obuhvata veliki deo celokupnog prostora kostura, kako je ona najzapleteniji deo i kako se

povodom nje nema ništa da ponavlja u ovoj glavi, vi ne smete propustiti da to ponesete u glavi ili pod miškom dok mi idemo dalje, inače nećete steći tačan pojam o opštem sastavu koji ćemo sada da pregledamo.

U dužinu ulješurin kostur u Tranku iznosio je sedamdeset dve stope, tako da kad su na njemu svi delovi i kad se on opruži živ, mora da je imao devedeset stopa u dužinu, jer kod kita kostur gubi otprilike jednu petinu u dužini kad se uporedi sa živim telom. Od ove sedamdeset dve stope, njegova lobanja i vilice obuhvatale su nekih dvadeset stopa, ostavljajući nekih pedeset stopa same kičme. Prikačen za ovu kičmu, za nešto manje od jedne trećine cele dužine, bio je ogroman okrugao koš od rebara, koji je nekad čuvao njegove organe najvažnije za život.

Za mene su ove prostrane grudi sa rebrima kao od slonovače, sa dugačkom nepokretnom kičmom koja se daleko proteže od njih u pravoj liniji, prilično ličile na korito kakvog velikog broda koji je nedavno stavljen na podupirače u brodogradilištu kad su umetnuti svega dvadesetak njegovih golih rebara na pramcu, a kobilica je, za izvesno vreme, samo dugačka nespojena greda.

Rebara je bilo deset na jednoj strani. Prvo rebro, da počnemo od vrata, bilo je tako oko šest stopa dugačko; drugo, treće i četvrto bila su sve duža i duža, dok najzad ne dođete do najvećeg, petog, ili jednog od srednjih rebara, koje je bilo dugačko osam stopa i nekoliko palaca. Od toga dela rebra su se smanjivala dok deseto i poslednje nije imalo samo pet stopa i nekoliko palaca. Sva su rebra bila uopšte debela srazmerno svojoj dužini. Srednja rebra su bila najviše izvijena u luk. U nekim mestima u Arsacidama ona su upotrebljavaju kao brvna preko malih reka.

U vezi s ovim rebrima, ja sam se ponovo začudio toj okolnosti koju sam na toliko raznih načina pomenuo u ovoj knjizi, da kitov kostur nikako nije otisak njegovog živog oblika. Najveće rebro na Trankovom kitu, jedno od srednjih rebara, zauzimalo je onaj deo ribe koji je, na živome kitu, najveći po obimu. Međutim, najveći obim na ovom posebnom kitu, kad je on bio živ, morao je biti najmanje šesnaest stopa; ali

odgovarajuće rebro imalo je samo nešto više od osam stopa, tako da je to rebro pokazivalo polovinu prave veličine živoga kita na tome mestu. Sem toga, na izvestan način, tu gde sam ja sad video samo golu kičmu, sve je to nekada bilo omotano tonama pridodate mase mesa, mišića, krvi i utrobe. Još nešto. Mesto širokih peraja, ovde sam video samo nekoliko razdvojenih zglobova! A na mestu teških i veličanstvenih repnih peraja – koja su bez kostiju – potpunu prazninu!

Kako bi tašto i budalasto bilo onda, mislio sam ja, za povučena čoveka koji nije putovao da pokuša da razume tačno ovog čudovišnog kita time što će prosto piljiti u ovaj njegov mrtvi smanjeni kostur, ispružen u ovoj mirnoj šumi. Ne! I samo usred neposrednih opasnosti, samo između kovitlaca njegovih razjarenih repnih peraja, samo na dubokom neoivičenom moru – može potpuni, živi kit da se zbilja i istinski vidi kakav je.

A kičma? Što se toga tiče, najbolji način koji možemo uzeti u obzir jeste taj da dizalicom nagomilamo njene kosti visoko jednu na drugu. Nije to brz posao, ali kad je urađen, to liči mnogo na Pompejev stub.[298]

Ima svega četrdeset i neki pršljen, koji na kosturu nisu spojeni jedan s drugim! Oni većinom leže kao veliko hrapavo kamenje na gotskom zvoniku, gde predstavljaju čvrste blokove teških zidina. Najveći, onaj srednji, ima u širini nešto manje od tri stope i u dubini više od četiri. Najmanji, gde se kičma sužava u rep, širok je samo dva palca i izgleda nekako kao bela bilijarska lopta. Rekli su mi neki da ih je tu bilo i manjih, ali njih su pridigli mali divljački mangupčići, popovska deca, koji su ih ukrali da bi igrali piljaka s njima. I tako vidimo kako se kičma čak i najvećeg od svih živih stvorova sužava najzad u prostu dečju igračku.

STO ČETVRTA GLAVA
OKAMENJENI KIT

Svojom moćnom gromadom kit pruža veoma zgodnu temu koja se može širiti, produbljavati i uopšte rastezati. I kad biste hteli, vi je ne biste mogli stisnuti. Sa puno prava o njemu se može raspravljati samo u jednom carskom foliju. Da ne pričam ponovo o njegovim hvatovima od nosnih otvora do repa i aršinima koje on ima oko struka; samo pomislite o džinovskim zavojima njegovih creva koja leže u njemu kao ogromni konopci i palamari savijeni na donjoj palubi ispod vodene linije na kakvom ratnom brodu.

Kad sam već preuzeo da rasecam ovog levijatana, red bi bio da taj predmet svestrano iscrpem do kraja, da ne propustim ni najsitnije semenke klice njegove krvi i da ga raspredem do krajnjeg savijutka njegove utrobe. Pošto sam ga već opisao u većini njegovih sadašnjih posebnosti u živom stanju i prikazao ga anatomski, ostaje sad da prikažem njegovu veličinu sa arheološkog, fosilifernog i prepotopskog gledišta. Primenjene ma na kakvo drugo stvorenje a ne na levijatana – na mrava ili na buvu – tako krupni izrazi mogli bi se s pravom smatrati da su neopravdano visokoparni. Ali kad je reč o levijatanu, stvar se menja. Gotov sam da pri ovom poslu posrćem pod najtežim rečima iz rečnika. A ovde nek bude rečeno da sam kad god mi je bilo potrebno da se obratim kakvom rečniku u toku ovih raspravljanja, stalno upotrebljavao jedno veliko izdanje

Džonsona u kvartu, koje sam naročito kupio za tu svrhu, zbog toga što je neobično krupno telo ovog čuvenog leksikografa omogućavalo njemu da baš on izradi rečnik koji bi upotrebljavao pisac o kitovima kao što sam ja.

Često čovek čuje o piscima koji se dižu i šire sa svojim predmetom, mada on može izgledati sasvim običan. Šta će onda biti sa mnom koji pišem o ovome levijatanu? Nesvesno se moja slova šire u velika slova sa plakata. Dajte mi jedno kondorovo pero! Dajte mi Vezuvov krater za mastionicu! Prijatelji, držite mi ruke! Jer na samome poslu, dok zapisujem svoje misli o ovome levijatanu, one mi se umore, te padam u nesvest zbog ogromne širine pogleda, kao da hoću da obuhvatim ceo krug nauka, sva pokolenja kitova i ljudi i mastodonte; prošlost, sadašnjost, i ono što će doći, i celokupnu panoramu zemaljskog carstva koja se jednako obrće, i celu vasionu ne isključujući ni njena predgrađa. Takva je i tako uveličana snaga jedne široke i slobodne teme! Mi se širimo do njene gromade. Da biste stvorili silnu knjigu, morate izabrati i silnu temu. Nikad se ne može napisati velika i trajna knjiga o buvi, mada su mnogi to pokušavali.

Pre nego što pređem na predmet o okamenjenim kitovima, prilažem svoja svedočanstva iz geologije, koja tvrde da sam u svome šarolikom životu zidao kamenom i još bio i veliki kopač jaraka, kanala i bunara, podruma, podzemnih prostorija i cisterna svake vrste. Isto tako, kao neki uvod, želim da podsetim čitaoca da kao što su u ranijim geološkim slojevima bile nađene okamenotine čudovišta koja su sad potpuno iščezla, tako da docniji ostaci otkriveni u takozvanoj tercijarnoj formaciji izgleda da su spojni ili u svakom slučaju umetnuti beočuzi između preistorijskih stvorenja i onih čije je daleko potomstvo, kažu, ušlo u Nojev kovčeg. Svi dosad pronađeni okamenjeni kitovi pripadaju tercijaru, koji je poslednji što prethodi površinskim formacijama. Mada nijedan od njih tačno ne odgovara nijednoj poznatoj vrsti današnjih vremena, oni su dovoljno srodni s njima, uopšte uzevši, da steknu pravo da se ubroje u cetacejske fosile.

Izdvojene polomljene okamenotine preadamskih kitova, odlomci njihovih kostiju i kostura, u toku poslednjih trideset

godina, u razmacima su pronalaženi na podnožju Alpa, u Lombardiji, u Francuskoj, Engleskoj i Škotskoj, u američkim državama Luizijani, Misisipiju i Alabami. Među najzanimljivijim od tih ostataka jeste onaj deo lobanje koji je godine 1779. bio iskopan u Ulici Dofine u Parizu, jednoj kratkoj ulici koja gotovo pravo gleda u dvorac Tiljerije, i kosti nađene pri kopanju za izgradnju velikih dokova u Antverpenu u Napoleonovo vreme. Kivje je izjavio da su ti ostaci pripadali nekoj vrsti levijatana koja docnije nije bila poznata.

Ali daleko najčudnovatiji od svih cetacejskih ostataka bio je gotovo potpuni ogromni kostur nekog čudovišta koje više ne postoji, pronađen godine 1842. na plantaži sudije Kreja u Alabami. Prestravljeni praznoverni robovi u blizini smatrali su to za kosti nekog od palih anđela. Alabamski učenjaci su proglasili to za nekog ogromnog gmizavca i dali su mu ime bazilosaurus. Ali kad je nekoliko primeraka njegovih kostiju bilo preneto preko okeana do Ovena, engleskog anatomista, ispade da je taj tobožnji gmizavac bio kit, mada od neke vrste koja je iščezla. A to je značajno objašnjenje one činjenice koja se toliko puta ponavlja u ovoj knjizi da kitov kostur daje veoma slabu predstavu o obliku njegovog potpunog živog tela. Tako je Oven ponovo krstio ovo čudovište imenom zeuglodont, i u svojoj raspravi, koju je čitao pred Londonskim geološkim društvom, proglasio ga je, uglavnom, jednim od najneobičnijih stvorenja što su ih promene Zemljine lopte ikad izbrisale iz života.

Kad stojim među ovim silnim levijatanskim kostima, lobanjama, zubima, vilicama, rebrima i kičmenim pršljenovima, čija je karakteristika ta da delimično liče na rodove morskih čudovišta koja i sad postoje, ali u isto vreme, s druge strane, imaju srodnosti sa uništenim preistorijskim levijatanima, svojim precima kojima se trag ne može izračunati – mene kao neka poplava ponese nazad u to čudnovato doba kad ni samo vreme, može se reći, još nije bilo počelo; jer vreme je počelo sa čovekom. Tu se Saturnov sivi haos valja preko mene i ja bacam nejasne usplahirene poglede u ove polarne večnosti, kad su klinasta ledena utvrđenja bila jako stisnuta na ovome mestu koje je sad žarki pojas; na celokupnom obimu ovoga sveta od 25.000

milja nije se video ni komadić koliko šaka nastanjive zemlje. Tada je ceo svet pripadao kitu i, kralj stvaranja, on je ostavio svoj trag duž današnjih linija Anda i Himalaja. Ko može da pokaže tako jedno rodoslovlje kao levijatan? Ahabov harpun je prolivao stariju krv nego što je faraonova. Metuzalem[299] izgleda kao dečkić. Ja se osvrćem ne bih li spazio Sema[300] da se rukuj em s njim. Strah me hvata pred tim premojsijevskim životom, životom bez početka, životom neizrecivih užasa od kita koji će, pošto je postojao pre svih vremena, morati samim tim da postoji i onda kad svi ljudski vekovi budu prošli.

Ali ne samo da je ovaj levijatan ostavio svoje tragove u stereotipnim prirodnim pločama, i u krečnjaku i krečnoj glini ostavio u nasleđe svoje staro poprsje, već na misirskim tablicama, koje izgledaju da su toliko stare da dobijaju fosilni karakter, mi nailazimo na nepogrešne otiske njegovih peraja. U jednom odeljenju ogromnog hrama u Denderi[301] pre pedesetak godina otkrivena je bila na granitnoj tavanici jedna izrezana i obojena planisfera, nalik na čudovišne figure nebeske lopte ovih savremenih. Klizeći po njoj, stari levijatan je plivao kao i od pamtiveka, plivao je on u toj planisferi vekovima pre nego što je Solomon zaljuljan u kolevci.

Isto tako, ne sme se ovde izostaviti još jedno čudno svedočanstvo o starini kitovoj u njegovoj sopstvenoj koštanoj poslepotopskoj stvarnosti, koje je ostavio prečasni Džon Leon,[302] stari putnik po Berberiji.

„Nedaleko od morske obale oni imaju jedan hram čije su grede i prečice načinjene od kitovih kostiju; jer su kitovi čudovišne veličine često izbacivani mrtvi na tu obalu. Prost svet misli da po tajnoj moći koju su bogovi dali hramu nijedan kit ne može proći pored njega a da odmah ne crkne. Ali istina je u tome da se s obe strane ovoga hrama nalaze stene koje prodiru dve milje u more i ranjavaju kitove kad ovi nalete na njih. Oni drže kao neko čudo jedno rebro od kita neverovatne dužine koje, kad leži na zemlji, svojim ispupčenim delom naviše stvara luk čiji vrh ne može da domaši čovek koji jaše na kamili. To rebro (veli Džon Leon) kažu da je tamo ležalo stotinu godina pre nego što sam ga ja video. Njihovi istoričari tvrde da je jedan prorok koji je proricao o Muhamedu izašao iz toga hrama, a neki se ne

ustežu da tvrde da je proroka Jonu bacio kit na podnožje toga hrama.“

U ovom afričkom kitovskom hramu ja vas, čitaoče, ostavljam, i ako ste Nantakećanin i kitolovac, vi ćete se bez reči tamo moliti Bogu.

STO PETA GLAVA
DA LI KITOVA VELIČINA OPADA? DA LI ĆE KITA NESTATI?

Dok tako ovaj levijatan tromo silazi k nama sa izvora večnosti, može se zgodno upitati da nije on u dugom toku pokolenja postao smanjen prema prvobitnoj gromadi svojih predaka?

Ali posle istraživanja nalazimo ne samo da su kitovi naših dana veći od onih čiji su skamenjeni ostaci nađeni u tercijarnom sistemu (koji obuhvata poseban geološki period pre čoveka) već i to da od kitova nađenih u tom tercijarnom sistemu kitovi koji pripadaju njegovim docnijim formacijama prevazilaze po veličini kitove iz ranijih formacija.

Od svih preadamskih kitova koji su dosad iskopani daleko je veći onaj u Alabami pomenut u poslednjoj glavi; njegov kostur je imao nešto manje od sedamdeset stopa dužine. Već smo merenjem pantljikom ustanovili da kostur savremenog odraslog kita ima sedamdeset dve stope. A ja sam čuo od jednog kitolovnog autoriteta da su hvatane i takve ulješure koje su bile dugačke blizu sto stopa u vreme lova.

Ali zar ne može da bude da, dok su kitovi našega vremena odmakli u veličini od kitova svih ranijih geoloških perioda, zar ne može da bude da su se oni izrodili od Adamova vremena naovamo?

Sigurno moramo tako zaključiti ako hoćemo da verujemo

izveštajima takve gospode kao što su Plinije[303] i stari prirodnjaci uopšte. Jer Plinije nam priča o kitovima koji su obuhvatali čitave dane oranja žive gromade, a Aldrovandi[304] o drugima koji su bili dugački osam stotina stopa – čitava Užarska ulica i Temzin kanal od kita? I čak u dane Benksa[305] i Solendera,[306] Kukovih prirodnjaka, nalazimo jednog danskog akademika kako izlaže o izvesnim islandskim kitovima (*rejdan-siskur* ili naborani trbusi) od sto dvadeset jardi. To iznosi tri stotine i šest stopa. A Lasepede, francuski prirodnjak, u svojoj dobro obrađenoj istoriji kitova, na samom početku svoga dela (strana 3) iznosi pravoga kita dugačkog stotinu metara, tri stotine dvadeset i osam stopa. A ovo je delo bilo objavljeno tako skoro, 1825. godine.

Ali hoće li ma koji kitolovac poverovati u ove priče? Neće. Savremeni kit je isto toliko velik kao njegovi preci Plinijeva doba. I ako ikada budem otišao tamo gde je Plinije, ja, kitolovac (više nego što je on to bio), imaću smelosti da mu to kažem. Jer ja ne mogu da razumem kako to da misirske mumije koje su bile sahranjene hiljadama godina pre nego što se Plinije rodio nisu toliko dugačke u svojim mrtvačkim sanducima kao kakav savremeni Nantakećanin u čarapama, a stoka i ostale životinje koje su izvajane na najstarijim misirskim i ninivskim tablicama, prema razmerama u kojima su izrađene, sasvim jasno dokazuju da dobro odnegovana, u staji hranjena skupocena stoka iz Smitfilda ne samo da ima istu veličinu kao i najugojenija od faraonovih ugojenih krava već je daleko prebacuje po veličini – pred svim tim ja neću dopustiti da se od svih životinja samo kit morao smanjiti. Ali ostaje još jedno pitanje, jedno pitanje koje su često pokretali neki manje poznati Nantakećani. Da li, blagodareći gotovo sveznajućim osmatračnicama na jarbolskim vrhovima kitarica koje danas prodiru čak i kroz Beringov moreuz i u najzabačenije tajne fioke i pregrade svetske, i hiljadama harpuna i kopalja koji se bacaju duž obale svih kontinenata, da li je sporna tačka u tome može li levijatan dugo da izdrži tako veliki lov i tako nemilosrdno utamanjivanje; ne mora li on da bude najzad istrebljen iz mora i da poslednji kit, kao i poslednji čovek, popuši svoju poslednju lulu, a onda i sam da ispari u tom poslednjem dimu.

Poredeći grbava jata kitova sa grbavim krdima bizona, koji

su, nema ni četrdeset godina, bili rasprostranjeni u desetinama hiljada po prerijama u Ilinoisu i Misuriju, izmahivali svojom grivom gvozdene boje i iskosice gledali svojim gromovitim namrštenim čelom na zemljište danas prenaseljenih obalskih glavnih gradova, gde vam sad uljudni posrednik prodaje zemlju po jedan dolar od kvadratnog palca; pri takvom poređenju izgleda da se javlja neodoljivi dokaz da gonjeni kit ne može sad da umakne brzom istrebljenju.

Ali vi morate gledati ovu stvar u raznoj svetlosti. Mada je pre jednog tako kratkog vremena – kraćeg od dužine prosečnog čovečjeg veka – broj bizona u Ilinoisu bio veći od broja ljudi sad u Londonu, i da danas u celoj toj oblasti nije ostao ni jedan jedini rog i ni jedan jedini papak njihov, i mada je uzrok ovom čudnovatom istrebljenju bilo čovekovo koplje, ipak daleko različitija priroda lova na kitove odsečno zabranjuje tako neslavan završetak levijatana. Četrdeset ljudi na jednom brodu koji love ulješuru četrdeset i osam meseci misle da su neobično mnogo uspeli i zahvaljuju bogu ako na kraju krajeva odvuku kući ulje od četrdeset riba. Dok je to tako, u dane starih kanadskih i indijanskih lovaca i hvatača na kljusu na zapadu, kada je Daleki zapad, gde se pri sunčevom zalazu nova sunca rađaju, bio divalj i nepipnut, isti broj ljudi u indijanskim mokasinama, za isti broj meseci, jašući konja mesto da brode brodovima, pobili bi ne četrdeset, već četrdeset hiljada i više bizona. To je činjenica koja bi se, ako bi bilo potrebno, mogla statistički utvrditi.

A kad se pravilno posmatra, ne izgleda neki dokaz u korist postepenog uništenja ulješura, na primer, ni to što su se ranijih godina, recimo poslednji deo poslednjeg stoleća,[307] ovi levijatani u malim jatima sretali češće nego danas i, prema tome, putovanja nisu tako dugo trajala i bila su mnogo unosnija. To je stoga što ovi kitovi, pod uticajem izvesnih razloga bezbednosti, kao što je negde drugde zabeleženo, sad plove morima u ogromnim karavanima, tako da se veoma daleko rastureni samci, parovi, jata i „škole“ nekadašnjih dana sad skupljaju u ogromne ali daleko razdvojene vojske koje se ne mešaju. To je sve. Isto tako izgleda varljivo i ono shvatanje po kome, zato što takozvani kitovi sa ribljom kosti više ne posećuju mnoga lovišta na kojima

ih je ranijih godina bilo u velikom broju, ta vrsta takođe opada. Jer oni su samo potisnuti s jednog rta na drugi; i ako jednu obalu ne oživljavaju više njihovi mlazevi, tada je sigurno neka druga i udaljena obala bila nedavno iznenađena tim neobičnim prizorom.

Dalje; što se tiče ovih poslednje pomenutih levijatana, oni imaju dve čvrste tvrđave koje, po svoj ljudskoj verovatnoći, imaju zauvek da ostanu neosvojive. I kao što su se pri napadima na njihove doline stari Švajcarci povukli u svoje planine, isto tako, proterani sa savana i proplanaka srednjih mora, kitovi sa ribljom kosti mogu najzad da se nastane u svojim polarnim tvrđavama i, gnjurajući se pod sasvim krajnjim pregradama i zidinama, da izlaze tamo među ledena polja i plovne sante i u čarobnom krugu večitog decembra da prkose svakom čovekovom gonjenju.

Ali kako je možda pedeset ovih kitova sa ribljom kosti bilo harpunirano dok je harpunirana samo jedna ulješura, neki filozofi iz brodskog kaštela zaključili su da je ovo sigurno utamanjivanje već veoma ozbiljno smanjilo njihove bataljone. Mada je za izvesno vreme u prošlosti izvestan broj ovih kitova, ne manji od trinaest hiljada godišnje, ubijan na severozapadnoj obali samo od strane Amerikanaca, ipak su tu razmišljanja, koja čak i ovu okolnost svode na malu ili nikakvu važnost, kao protivrečni dokaz u ovoj stvari.

Sasvim je prirodno da budemo pomalo nepoverljivi kad se tiče mnogobrojnosti najogromnijih stvorenja na Zemljinoj kugli, ali šta onda da kažemo Hartu, istoričaru Goe,[308] kad nam on kaže da je samo u jednom lovu sijamski kralj uhvatio četiri hiljade slonova; da su u tim predelima slonovi isto tako mnogobrojni kao krda stoke u umerenim podnebljima. A izgleda nema razloga sumnji da kad ovi slonovi, koje su, eto, hiljadama godina lovili Semiramida, Porus, Hanibal[309] i svi sledeći vladaoci na istoku, da kad oni i dalje postoje u velikom broju, da će utoliko pre ogromni kit moći da izdrži svako gonjenje, kad on ima paše da se širi po njoj, koja je tačno dva puta tolika kolika je cela Azija, obe Amerike, Evropa i Afrika, Nova Holandija i sva ostrva na moru zajedno.

Još nešto: imamo da uzmemo u obzir i to da zbog

pretpostavljenog dugog života kitova, koji verovatno dostiže vek od sto i više godina, u svakom periodu vremena nekoliko različitih odraslih pokolenja moraju biti savremenici. A šta to znači, možemo donekle brzo da shvatimo ako zamislimo da sva groblja i porodične grobnice celog sveta izbace živa tela svih ljudi, žena i dece koji su bili živi pre sedamdeset i pet godina, pa da tu bezbrojnu vojsku dodamo sadašnjem stanovništvu na Zemlji.

Zbog toga, iz svih ovih razloga, mi smatramo da je kit besmrtan u svojoj vrsti, mada smrtan kao pojedinac. On je plivao morima pre nego što su kontinenti probili kroz vodu; on je nekada plivao preko današnjih Tiljerija i Vindzorskog dvorca i Kremlja. Za vreme Nojeva potopa on se nije ni osvrnuo na Nojev kovčeg; i ako bi svet imao opet da bude poplavljen kao Holandija, da bi se podavili njegovi pacovi, onda će večiti kit i to nadživeti i, krećući se po najvišoj ćubi polutarske poplave, izbacivati svoj penušavi prkos u oblake.

STO ŠESTA GLAVA
AHABOVA NOGA

Odsečan način na koji je kapetan Ahab napustio *Samjuela Enderbija* iz Londona nije prošao bez jedne male štete po njegovu sopstvenu ličnost. On je skočio tako silno na veslarevo sedište u svome čamcu da je njegova noga od slonovače dobila udarac od koga se napola rasprsla. I kad je stigao na sopstvenu palubu i na njoj stao u svoju rupu za obrtanje, on se tako silno okretao unaokolo sa hitnim naređenjem kormilaru; to je bilo, kao i uvek, nešto o tome kako onaj ne krmani dovoljno čvrsto; time je već ionako rastresena slonovača bila još više pritisnuta i iščašena, pa iako je i dalje stajala ucelo i naizgled bila zdrava i čitava, ipak je Ahab nije smatrao potpuno pouzdanom.

I, zbilja, to nije bilo nešto naročito za čudo što je u svoj svojoj stalnoj ludačkoj bezobzirnosti Ahab s vremena na vreme ozbiljno zagledao da vidi u kakvom je stanju ta mrtva kost na kojoj je delimično stajao. Jer nije to bilo mnogo pre nego što je *Pikvod* otplovio iz Nantaketa kad su ga ono našli jedne noći opružena potrbuške na zemlji, i u nesvesti; nekom nepoznatom i naizgled neobjašnjivom nesrećom, koja se ne može zamisliti, njegova noga od slonovače bila je tako jako izmaknuta da je udarila u njega kao kolac i zamalo mu nije skroz probušila slabine; tek posle veoma velikih teškoća ta smrtonosna rana je potpuno zalečena.

Isto tako, s vremena na vreme, stalno mu je ulazilo u njegov

ludački mozak da je sve mučenje od ovih sadašnjih patnji bilo samo neposredna posledica ranijega jada; i on je, izgleda, jasno video da kao što najotrovniji gmizavac iz baruštine produžava svoju vrstu isto tako neizbežno kao i najslađi pevač iz luga, da isto tako kao i kod svake sreće i svi nesrećni slučajevi sasvim prirodno rađaju sebi slične. Da, više nego isto tako, mislio je Ahab; pošto i starina i potomstvo jada prodiru dalje nego starina i potomstvo radosti. Jer ovo ne treba naročito naglašavati: zaključak je iz nekih kanoničnih učenja da dok izvesne prirodne radosti ovde neće imati dece od njih rođene za drugi svet, već da će, naprotiv, za njima doći jalovost radosti celokupnog paklenog očajanja; a pošto je to tako, neke kažnjive smrtničke bede još će plodnije rađati sebi večito, sve veće potomstvo jada i preko groba; i treba znati, ako se ovo nikako naročito i ne naglasi, da tu kao da i dalje postoji nepravda u dubljoj analizi ove stvari. Jer, mislio je Ahab, pošto i najveća zemaljska sreća uvek nosi u sebi neku sitnu beznačajnost, a na dnu svi srčani jadi neku tajanstvenu značajnost i, kod izvesnih ljudi, neku arhanđeosku veličinu, to marljiva razmišljanja ne uteruju u laž očevidan zaključak. Kad izvodimo rodoslov ovih smrtonosnih jada, to nas najzad odvlači ka bezizvornim prvorođenjima bogova, tako da pred licem svakog radosnog sunca što stvara senu i puna meseca koji blago svira na cimbalu za vreme žetve, moramo, hteli ne hteli, pristati na ovo: ni sami bogovi nisu uvek veseli. Neizgladljivi žig tuge na čelu pri rođenju čovekovu samo je otisak tuge onoga ko je taj žig udario.

Nesvesno je ovde obelodanjena jedna tajna koju je, možda, valjalo izneti i otkriti na zgodnijem mestu ranije.

Kraj svih drugih pojedinosti koje se odnose na Ahaba, uvek je to ostala tajna za izvesne ljude zašto je to bilo tako da se za izvesno vreme, i pre i posle *Pikvodova* polaska na put, on krio kao kakav dalaj lama[310] što beži od sveta; i u tom razmaku vremena tražio neko sklonište gde se ne govori kao u nekakvom mermernom senatu mrtvaca. Razlog koji je razglasio kapetan Peleg u pogledu ove stvari izgleda da nije nikako odgovarao stvarnosti; mada, zbilja, što se tiče Ahabove dubine duše, svako otkriće je donosilo više značajne tmine nego svetlosti koja nešto objašnjava. Ali, na kraju krajeva, sve je izbilo na javnost; bar

ova jedna stvar se pokazala. Ono njegovo užasno unakaženje bilo je osnovni uzrok njegovog privremenog povlačenja od sveta. I ne samo to već se i za taj krug na obali koji se sve više stezao i smanjivao, koji je iz izvesnih razloga imao to preimućstvo da mu prilaz k Ahabu bude manje otežan, za taj skromni krug gore pomenuta nesreća – koju ćudljivi Ahab nikad nije lično ispričao – zaogrnula se izvesnim užasom koji je ipak delimično proizlazio iz zemlje duhova i jadikovanja. I tako su se oni, svojim velikim staranjem za njega, svi bili zaverili, koliko je to do njih stajalo, da zamumuljuju pred drugima ovu stvar, te da je drugi ne saznaju; otuda je došlo da je ta stvar izbila na *Pikvodove* palube tek posle jednog znatnog razmaka vremena.

Ali, bilo to kako bilo, ostavite nevidljivi dvosmisleni sinod u vazduhu, ili osvetljive kraljeve i gospodare vatre da se oni obračunavaju i ne obračunavaju sa zemaljskim Ahabom, ali u ovoj stvari njegove noge on je preduzeo izvesne otvorene praktične mere: on je pozvao drvodelju.

I kad se taj službenik pojavio pred njim, on mu naredi da bez odlaganja prilegne na posao oko toga da mu načini novu nogu, i naredi oficirima da drvodelji stave na raspolaganje sve klince i spojnice od vilične kosti (ulješurine), koji su se u tolikoj količini nagomilali za vreme putovanja da se sigurno mogao izvršiti brižljiv izbor najjačeg i najglađeg materijala. Kad je to urađeno, drvodelja je dobio naređenje da nogu završi te noći i da spremi sve što je uz nju potrebno van one spreme koja je pripadala nozi koja je još u upotrebi, a koja je izgubila poverenje. Sem toga, naređeno je bilo da se brodska kovačnica izbaci gore iz svoga privremenog lenstvovanja u skladištu; a da bi se stvar ubrzala, kovaču je naređeno da odmah pristupi kovanju svih gvozdenih delova koji bi mogli biti potrebni.

STO SEDMA GLAVA
DRVODELJA

Kad bi neko sultanski sedeo između Saturnovih meseca i posmatrao potpuno izdvojenog jednog čoveka, on bi mu izgledao kao neko čudo, neka veličina i neki jad. Ali sa istoga gledišta uzmite i čovečanstvo u masi, i ono će većinom izgledati kao gomila nepotrebnih duplikata, i savremenih i bivših. Ma koliko da je bio skroman i daleko od toga da dâ primer nekog visokog ljudskog razmišljanja, *Pikvodov* drvodelja nije bio duplikat; zato on sad glavom i bradom izlazi na pozornicu.

Kao i sve drvodelje koje odlaze na more, a naročito oni koji pripadaju kitaricama, on je bio čovek izvesne široke i neposredne praktične vrednosti, podjednako iskusan u mnogobrojnim zanatima i pozivima, bliskim njegovom sopstvenom zanatu. Drvodeljski poziv je starinski i predstavlja deblo sa koga izbijaju grane svih onih mnogobrojnih zanata koji, manje ili više, imaju posla sa drvetom kao pomoćnim materijalom. Ali sem gore iznete opšte primedbe koju smo na njega primenili, ovaj drvodelja sa *Pikvoda* bio je neobično koristan u onim hiljadama bezimenih mehaničkih slučajeva koji se stalno javljaju na velikom brodu, pri putovanju od tri ili četiri godine po necivilizovanim i jako udaljenim morima. Da i ne govorim o njegovoj gotovosti u običnim dužnostima – da opravlja razbijene čamce, napuknute grede, da doteruj e oblik grubo izrezanih vesala, da uređuje „volovske oči“ na palubi, ili

da udara nove trostruke klince u poprečne daske, i druge raznovrsne poslove koji su neposrednije u vezi sa njegovim posebnim zanatom – on je bio, sem toga, pouzdano stručan u svim vrstama protivrečnih poslova, bilo da radi nešto korisno, bilo nešto za svoj ćef.

Velika pozornica na kojoj je on tako mnogostruko izvodio sve svoje raznolike veštine bila je njegova tezga sa mengelama: jedan dugačak grub težak sto na kome je bilo nekoliko mengela raznih veličina, i od gvožđa i od drveta. U svako doba, izuzevši kad su kitovi duž brodskih bokova, ova je tezga bila čvrsto pritvrđena poprečke uz zadnji deo topionice.

Ako je neki klin za pritvrđivanje suviše širok da bi mogao lako da se umetne u svoju rupu, drvodelja ga utegne u jedne od svojih mengela i odmah ga ušilji i istanji. Neka izgubljena kopnena ptica sa čudnim perjem širi se po palubi i zarobljena je: od čisto sastruganih šipki od kosti pravoga kita i ukrštenih prečaga od ulješurine slonovače, drvodelja načini za nju kavez nalik na pagodu. Neki veslač iščaši doručje: drvodelja kuva melem koji ublažuje. Stab jednako kuka da mu se nabojadišu crvene zvezde na lopate svih njegovih vesala: zategnuvši svako veslo u svoje velike drvene mengele, drvodelja simetrično postavlja sazvežđe. Nekom mornaru dođu lutke da nosi minđuše od ajkuline kosti: drvodelja mu buši uši. Drugi ima zubobolju: drvodelja vadi klešta i, udarivši šakom po tezgi, naređuje mu da na nju sedne; ali se jadni momak bespomoćno grči pod nezavršenom operacijom; vitlajući unaokolo držaljom svojih drvenih mengela, drvodelja mu naređuje da stavi vilicu u njih ako hoće da mu on izvadi zub.

I tako je ovaj drvodelja bio spreman u svakom pogledu, a isto tako ravnodušan prema svemu, a poštovanja nije imao ni prema čemu. Zube je smatrao kao komade slonovače; glave su mu izgledale kao jarbolski gornji panjevi; i same je ljude smatrao samo za vitlove za dizanje kotvi. Ali to što je na tako širokom polju bio tako raznoliko usavršen, a naročito što je nosio u sebi toliku živahnost stručnosti, sve to, izgleda, dokazivalo je neku neobičnu živu pamet. Ali nije bilo tačno tako. Jer ništa se na tom čoveku nije toliko zapažalo koliko neka bezlična neosetljivost, kakva je kod njega i bila; bezlična kažem, jer ona

se tako lepo slagala sa okolnom beskrajnošću stvari da je izgledala da čini celinu sa opštom neosetljivošću koja se primećuje u celom vidljivom svetu; koja, dok bez prekida deluje na bezbroj načina, ipak večito zadržava svoj mir i neće da čuje za vas mada vi kopate temelje za katedrale. Eto, u njemu je bila prilično strašna neosetljivost koja je naročito sadržavala, kao što je izgledalo, jednu razgranatu bezdušnost; međutim, ona se ponekad čudno pokazivala, u nekakvoj zastareloj, bogaljastoj, prepotopskoj brektavoj šaljivosti, prošaranoj ovda-onda izvesnom osedelom duhovitošću, takvom kakva bi mogla da posluži da se protera vreme u toku ponoćnog stražarenja na bradatom kaštelu Nojeva kovčega. Da li je to zbog toga što je ovaj stari drvodelja celog svog veka bio putnik, na kome se zbog njegovog preteranog teturanja tamo i amo ne samo da nije nakupila mahovina već se, što je još i više, otrlo i ono malo stvari što su se u početku spolja bile zalepile za njega? On je bio čista mašta, nedirnuta celina, čovek koji kao kakvo novorođenče nije znao za popuštanje, živeo je bez prethodnog promišljenog odnosa prema ovome svetu ili prema onom budućem. Mogli biste gotovo reći da ova čudna njegova nesposobnost za popuštanje nosi u njemu neku vrstu nerazumnosti, jer u svojim mnogobrojnim zanatima nije izgledalo da on radi toliko razumom, ili po nagonu, ili zato što ga je neko terao na to, ili zbog neke mešavine svega toga, zgodne ili nezgodne, već jedino po nekom gluvonemom, bukvalno samoniklom postupku. On je bio čist izvršilac; njegov mozak, ako ga je uopšte ikad imao, mora da mu je odavno procurio u mišiće njegovih prstiju. On je bio kao one mnogobrojne šefildske majstorije koje ne misle, ali su ipak veoma korisne, *multum in parvo*,[311] te izgledaju spolja, mada su malo glomazne, kao običan džepni nož; ali sadrže ne samo sečiva raznih veličina već i vadičepe, izvojce, mala klešta, šilo, igle, lenjirić, turpiju za nokte. I tako, ako bi njegovi pretpostavljeni želeli da upotrebe drvodelju kao odvijač, sve što su imali da urade to je da otvore taj deo na njemu, i odvijač je bio gotov; ili, ako su im bila potrebna klešta, da ga uhvate za noge, i eto i njih.

Ipak, kao što je ranije napomenuto, ovo živo sveoruđe što se samo otvara i zatvara, ipak posle svega nije bilo samo jedna mašina na automatu. Ako nije imao običnu dušu, imao je u sebi

nečeg lukavog što je nekako nenormalno vršilo svoju dužnost. Šta je to bilo, da li živa, ili nekoliko kapljica amonijaka, ne bi se moglo reći. Ali ono je postojalo, i ono je tu stanovalo evo već nekih šezdeset i više godina. I to je bilo ono, baš to čudno lukavo životno načelo u njemu; eto, to je njega i teralo da veći deo vremena govori sam sa sobom, ali samo kao kakav točak koji ne razmišlja, koji i zujeći razgovara sam sa sobom; ili, bolje rečeno, njegovo je telo bila jedna stražara, a taj čovek što sam sa sobom razgovara stražar u njoj, pa jednako priča da ne bi zadremao.

STO OSMA GLAVA
AHAB I DRVODELJA

Paluba. Prva noćna stražarska smena.

(*Drvodelja stoji pred svojom tezgom s mengelama i pri svetlosti dva fenjera marljivo struže gredicu od slonovače koja je čvrsto stegnuta u mengele. Otpaci od slonovače, komadi kože, jastučići, zavrtnji i razni alati svih vrsta rastureni oko tezge. Napred se vidi crveni plamen kovačnice, gde je kovač na poslu.*)

– Dođavola, a dođavola i kost! Tvrdo ono što bi trebalo da bude veoma mekano, a mekano ono što bi trebalo da bude tvrdo! Tako mi teramo, mi koji stružemo stare vilice i stare golenice. Deder da probam neku drugu. Zbilja, gle, s ovim ide bolje (*kija*). Alo, to je od prašine sa ove kosti (*kija*); jeste zbilja (*kija*), jeste, od toga je (*kija*); duše mi moje, ovo mi neće dati da progovorim! Eto, to je nagrada jednom starcu što radi na mrtvoj starudiji. Testerite živo drvo i nećete imati ovu prašinu; secite živu kost, pa je nećete imati (*kija*). Odi, odi, ti stari Smate, dela, pomozi, i dede da stavimo taj okov i kopču sa zavrtnjem; ja ću sada biti gotov za njih. Sreća je sad (*kija*) što nema da se pravi spojnica za koleno; tu bi čovek morao malo da se zamisli; ali jedna obična golenica, to ti je prosto kao da praviš motke za puzanje hmelja; samo, ja bih voleo da ovo lepo završim. Vremena, vremena! Samo kad bih imao vremena, mogao bih da mu udesim tako lepu

nogu kakva nije nikad (*kija*) izdeljana nijednoj krupnoj gospođi u nekom salonu. One noge sa jagnjećom kožom i listovi na nogama što sam ih video po izlozima u radnjama ne mogu se s ovim ni porediti. One puštaju vodu, jest puštaju; i onda, naravno, postaju reumatične, i onda imaju posla doktori (*kija*); peru ih i mažu baš kao i žive noge. Tako; pre nego što ja ovo pretesterim, moram pozvati njegovo staro mogulstvo i videti da li će dužina da odgovara; ako ništa drugo, vidim, biće isuviše kratka. Ha, to je njegova peta! Baš imamo sreće! Evo ga nailazi ili je to neko drugi, to je izvesno.

AHAB (*Prilazi.*)

(*Za vreme sledećeg prizora drvodelja nastavlja da kija ponekad.*)

– Pa kako ide, maj store što praviš ljude?

– Baš ste na vreme stigli, gospodine kapetane. Ako gospodin kapetan nema ništa protiv, ja bih sad obeležio dužinu. Dopustite mi da izmerim, gospodine kapetane.

– Da mi uzmeš meru za nogu? Dobro. Pa i nije mi to prvina. Dede! Tako! Drži prst na njoj! Ovo su ti neke jake mengele što ih imaš ovde, majstore; dede da ih jednom probam kako stežu. Tako, tako, prilično štipaju.

– O, gospodine kapetane, to hoće kosti da slomi. Čuvajte se, Čuvajte se!

– Ne boj se! Ja volim kad se dobro stegne; ja volim da osetim nešto u ovom klizavom svetu što može da drži, majstore. Šta ono tamo radi Prometej?[312] Na kovača mislim – šta on to radi?

– On sigurno kuje sad kopču sa zavrtnjem, gospodine kapetane.

– Dobro. To je ortakluk; on daje mišićni deo. Založio je tamo ponosito crvenu vatru.

– Jeste, gospodine kapetane, mora da ima belo usijanje za onaj svoj fini posao.

– Hm, hm! Tako on mora. Ja smatram da je to sad najvažnija

stvar što je taj stari Grk Prometej, koji je, kažu, pravio ljude, morao biti kovač pa je ljude oživljavao vatrom; jer što je u vatri načinjeno, mora samo sobom da pripada vatri; i takav je verovatno i pakao. Kako leti gar! To mora da su otpaci od kojih je Grk pravio Afrikance. Majstore, kad on završi tu kopču kaži mu da iskuje jedan par čeličnih plećki, na brodu se nalazi jedan torbar sa tovarom na leđima koji drobi čoveka.

– Šta, gospodine kapetane?

– Stoj! Dok Prometej ono radi, ja ću narediti da se izradi ceo jedan čovek po željenom uzoru. Prvo i prvo, pedeset stopa visok u čarapama; a onda, grudi izrađene kao Temzin tunel; zatim noge sa korenima na njima da može da stoji uvek na jednom mestu; a onda ruke sa tri stope oko doručja; srce da nema nikako, bakarno čelo, i tako nekako četvrtinu ara finoga mozga; i… čekaj da vidim… da li da naredim i oči da gledaju napolje? To ne. Ali da se udari jedan svetlarnik na vrh njegove glave, da osvetljava unutrašnjost. Tako, primi naređenje, pa se gubi.

– Ama šta li on to govori?… Kome li on to govori? Voleo bih to da znam? Da li ja i dalje da ostanem ovde? (*u stranu*)

– Ama, to je nezanimljiva arhitektura da se pravi jedno slepo kube; i ovo je slepo kube. Ne, ne; moram da uzmem fenjer.

– Oho! Je l' to ovo, hej? Ovde su dva, gospodine kapetane; jedan će moći da mi posluži.

– Ama, šta ti to, čoveče, guraš mi pod nos tog hvatača lopova? Naperena svetlost je gora od naperenih pištolja.

– Ja sam mislio, gospodine kapetane, da ste vi to govorili drvodelji.

– Drvodelji?… Da, to je!… Nego nije. Ti, drvodeljo, ovde radiš jedan vrlo čist i, da tako kažem, sasvim gospodski posao… Ili bi možda više voleo da radiš na ilovači?

– Gospodine kapetane? Ilovača? Ilovača, gospodine kapetane? Pa to je blato! Mi ostavljamo ilovaču kopačima jaraka, gospodine kapetane.

– Ovaj je prikaz bezbožan! Šta tu jednako kijaš?

– Kost je prilično prašljiva, gospodine kapetane.

– To neka ti onda bude opomena; pa kad umreš, nikad se ne

sahranjuj ispod noseva živih ljudi.

– Šta, gospodine kapetane?… Aha! Znam šta je. Jeste, oh, bože!

– Slušaj ovamo majstore! Mislim da smem reći da ti smatraš sebe pravim dobrim i vrednim radnikom. Je li? Dobro onda, da li će to jamčiti da si ti dobro svršio svoj posao, tako da kad ja dođem i popnem se na tu nogu što si je ti načinio ipak osećam onu drugu nogu na tom istom mestu gde je i ova, to jest, majstore, svoju staru izgubljenu nogu, onu od krvi i mesa, mislim. Zar ti ne možeš da oteraš tog starog Adama?

– Zbilja, gospodine kapetane, ja počinjem sad tek da razumem pomalo. Jeste, čuo sam ja štošta zanimljivo u tom pogledu, gospodine kapetane, kako čovek kome su pokidani jarboli nikad ne izgubi potpuno osećanje svoje stare motke, već ga ona jednako svrbi ponekad. Smem li ponizno zapitati, gospodine kapetane, da li mu je to zbilja tako?

– Jeste, majstore. Gledaj, stavi svoju živu nogu ovde gde je bila moja; sad je, vidiš, ovde samo jedna noga za oko, ali dve za dušu. Ovde gde ti osećaš kako bridi život; tu, baš, tu, tu, na dlaku, osećam i ja. Zar to nije zagonetka?

– Ja bih to ponizno nazvao problemom, gospodine kapetane.

– Onda ćuti! Kako ti znaš da jedna cela, živa i misaona stvar ne može da stoji tačno gde si ti sad stajao, nevidljiva i neprozirna? Zbilja, i stoji ona tamo, tebi uprkos. U časovima kad si ti sasvim osamljen, zar se baš onda ne bojiš prisluškivača? Čekaj, ne govori ! A ako ja i dalje osećam štipanje svoje odlomljene noge, mada je ona već davno istrulela, što onda ne bi mogao ti, majstore, da osećaš paklene vatrene muke zasvagda i bez tela? A?

– Gospode bože! Zbilja, gospodine kapetane, ako dođe do toga, moram onda da računam ponovo; ja mislim, gospodine kapetane, da baš nisam tako jedno niko i ništa.

– Slušaj ti! Tikvani ne treba nikad da postavljaju pretpostavke. Koliko još pa će noga biti gotova?

– Možda jedan sat, gospodine kapetane.

– Onda petljaj oko nje i donesi mi je (*okreće se da ide*). O,

živote! Evo me, ponosita kao kakav grčki bog, a ipak sam, evo, dužnik ovome bedniku za jednu kost na kojoj imam da stojim! Neka je prokleto to čovekovo međusobno zaduživanje koje nikako neće da se otrese računskih knjiga! Ja bih da budem slobodan kao vazduh, a evo me zapisana u knjigama sviju i svakoga; ja sam tako bogat, mogao bih da nadlicitiram najbogatije pretorijance prijavnoj prodaji Rimskog carstva koje je bilo svetsko; a međutim, dugujem za ovo meso u jeziku kojim se razmećem. Gospode bože! Uzeću kazan, rastopiću u njemu sama sebe dok ne postanem jedan mali zbijeni kičmeni pršljen. Tako!

DRVODELJA (*nastavljajući svoj posao*):

– De, de, de! Stab ga zna bolje od svih i Stab uvek govori da je on čudan; ne kaže ništa do samo jednu dovoljnu malu reč „čudan"; on je čudan, kaže Stab; on je čudan… čudan, čudan! I stalno to trubi gospodinu Starbaku za sve vreme. Čudan, gospodine moj, čudan, čudan, vrlo čudan! A evo njegove noge! Jest, sad kad mislim o njoj, evo i njegovog posteljnog druga! Ima za ženu jedan štap od kosti iz kitove vilice! I ovo je njegova noga; on će da stoji na ovome. Kako ono beše sa onom nogom što stoji na tri mesta, a sva tri mesta stoje u jednom paklu… Kako to ono beše? O, ne čudim se ja što je on tako prezrivo gledao na mene! Kažu da sam ja ponekad čudak, ali to je samo slučajno. Jer jedno malo, kratko, staro telo kao ovo moje ne treba nikad da preduzme da zagazi duboko u vodu sa visokim kapetanima načinjenim kao čaplje; voda će vrlo brzo da mu pljusne pod podbradak, a onda nastaje velika dreka za čamce za spasavanje. A, evo čapljine noge! Dugačka i vitka, naravno! Međutim, kod većine ljudi jedan par nogu traje im celog života, a to mora tako da bude, jer ih oni upotrebljavaju pažljivo, kao što kakva stara dobrodušna gospa upotrebljava svoje debeljušne stare konje u kočijama. Ali Ahab! O, taj tera opasno! Vidi samo! Terao jednu nogu dok nije lipsala i umrtvio onu drugu za ceo život, a sada cepa li cepa ove koštane noge! Alo, hej ti, Smate! Deder pomozi oko ovih zavrtanja i hajde da svršimo to pre nego što onaj dune u rog vaskrsenja i pozove sve noge, prave ili lažne,

kao što pivarski momci idu unaokolo i skupljaju staru pivarsku burad, da je opet pune… Ala je ovo noga! Izgleda kao prava živa noga istrgana dole sve do same srži; on će na ovome da stoji sutra; na njoj će on visoko da se penje. Alo! Zamalo da zaboravim elipsastu pločicu od uglačane slonovače gde on ispisuje geografske širine. Tako, tako! Sad dleto, turpiju i peščanu hartiju!

STO DEVETA GLAVA
AHAB I STARBAK U KABINI

Prema utvrđenom običaju, oni su crpli brod sledećeg jutra. I gle! Poprilično ulja se pojavi sa vodom! Mora da su burad dole gadno procurila. Mnogo je brige uloženo oko toga, i Starbak siđe u kabinu da raportira o ovoj neprijatnoj stvari.[313]

Baš je sad sa jugozapada *Pikvod* terao blizu Formoze i ostrva Baši, između kojih se nalazi jedan od tropskih prolaza iz kineskih voda za Tihi okean. I zato Starbak zateče Ahaba sa opštom kartom istočnjačkih arhipelaga razastrtom pred njim i drugom posebnom koja je predstavljala dugačke istočne obale japanskih ostrva Nipon, Macima i Šikoku. Sa svojom nežnom belom nogom od slonovače pričvršćenom uz zašrafljenu nogu njegova stola i sa jednim dugačkim kosirom sa mornarskog noža u ruci, čudnovati starac je, leđima okrenut ka vratima glavnoga prolaza, namrštena čela, povlačio opet svoje stare kurseve.

– Ko je to? – čuvši korake kraj vrata upita on, ali se ne okrete. – Na palubu! Čisti se!

– Gospodin kapetan se vara; ja sam to. Burad u skladištu cure, gospodine kapetane. Moramo izvući dizalice i izbaciti ih.

– Izvući dizalice i izbaciti? Sad kad se bližimo Japanu? Da se ovde zadržimo čitavu nedelju dana da krpimo komade starih obruča?

– Ili to da uradimo, gospodine kapetane, ili da upropastimo

za jedan dan više ulja nego što ga možemo dobaviti za celu godinu. Pa valjda, gospodine kapetane, vredi spasavati nešto za šta smo potegli dvadeset hiljada milja!

– Tako je, tako je; samo ako ga dohvatimo.

– Govorio sam o ulju u skladištu, gospodine kapetane.

– A ja nisam ni govorio ni mislio o tome uopšte. Čisti se! Neka curi! I ja sav curim, pa ništa! Zbilja! Curi, pa curi! Ne samo da je pun procurele buradi, već se ta procurela burad nalaze na jednom procurelom brodu, i to je, čoveče, mnogo gora muka nego *Pikvodova*. Ne stajem ja sad da bih začepio svoju rupu; jer ko bi mogao i da je pronađe dole duboko u pretovarenom koritu? A i kako da se nadamo da ćemo to zapušiti, baš i kad bismo je pronašli, po ovoj zaurlanoj buri života? Starbak! Neću da se izvlače dizalice.

– A šta će na to reći sopstvenici, gospodine kapetane?

– Pustite sopstvenike neka stoje na nantaketskom žalu i neka se nadvikuju sa tajfunima. Šta je briga Ahaba! Sopstvenici? Sopstvenici? Ti mi uvek, Starbak, brbljaš tu o tim džimrijama sopstvenicima, kao da su sopstvenici moja savest. Ali, vidiš li ti, jedini stvarni sopstvenik svačega jeste njegov komandant. I pazi! Moja je savest u kobilici ovoga broda. Na palubu!

– Gospodine kapetane – reče oficir pocrvenevši, ulazeći dublje u kabinu, sa smelošću čudnovato izmešanom sa poštovanjem i opreznošću, tako da je gotovo izgledalo ne samo da on na svaki način gleda da izbegne i najsitnije spoljno pokazivanje njeno već kao da ta smelost nekako ni sama ne veruj e u sebe. – Jedan bolji čovek nego što sam ja mogao bi lepo da pređe preko toga kod vas, ali bi se na mlađeg čoveka zbog toga veoma brzo naljutio; jeste, a i na srećnijeg, gospodine kapetane.

– Dođavola! Da nećeš ti sad da se usudiš čak i da kritički razmišljaš o meni? Na palubu!

– Ne, gospodine kapetane, još ne; ja vas preklinjem. I ja se usuđuj em, gospodine kapetane, da budem uzdržljiv! Zar se mi nećemo bolje razumevati nego dosad, gospodine kapetane?

Ahab zgrabi jednu punu musketu sa police (koja se nalazi kao nameštaj u većini kabina kitarica sa južnih mora), naperi je na Starbaka, pa uzviknu:

– Postoji samo jedan bog koji je gospodar na zemlji, i jedan kapetan koji je gospodar na *Pikvodu*. Na palubu!

Po plamenim očima oficirovim i njegovim buknulim obrazima vi biste za trenutak već gotovo pomislili da je on zbilja primio u sebe plamen naperene cevi. Ali savlađujući svoje uzbuđenje, on se, upola umiren, okrete i, kad iziđe iz kabine, zastade za trenutak pa reče:

– Ti si besneo, ali me nisi uvredio, gospodine kapetane; ali za ovo ja te ne molim da se čuvaš Starbaka. Ti bi se na to samo nasmejao. Ali neka se

Ahab pripazi od Ahaba! Pazi se, stari, od sama sebe!

– On postaje smeo, ali ipak sluša. To je onda jedna oprezna smelost! – promrmlja Ahab kad se Starbak izgubi. – Šta on ono reče? Ahab da se pripazi od Ahaba? Ima nečeg u tome! – A onda nesvesno, upotrebljavajući musketu kao gvozdenu štaku, koračao je on tamo-amo po maloj kabini; ali sad duboke bore njegovog čela popustiše, pa vrativši pušku na policu, on izađe na palubu.

– Ti si isuviše dobar dečko, Starbak – reče on blago oficiru a onda, podigavši glas, posadi:

– Umotajte prednja jedra i podvežite krsna jedra napred i nazad; ojačajte glavni jarbol; izvucite dizalice, pa izbacujte iz glavnog skladišta.

Bilo bi, možda, isuviše uzaludno tačno pretpostavljati zašto je Ahab postupio tako kao da ceni Starbaka. Možda je u njemu sevnula čestitost; ili je možda to bila jedna čisto oprezna politika koja pod ovim prilikama najstrože zabranjuje i najblaže pokazivanje otvorene netrpeljivosti, makar i prolazne, prema važnome potkapetanu svoga broda. Bilo kako bilo, njegova su naređenja bila izvršena i dizalice su bile izvučene.

STO DESETA GLAVA
KVIKVEG U SVOM MRTVAČKOM SANDUKU

Kad su pretražili, utvrdili su da su burad koja su poslednja bačena u magacin bila potpuno zdrava, i da ta pukotina mora da je negde dalje. Tako su oni, pošto je bilo tiho vreme, probijali sve dublje i dublje prekidajući dremež ogromnih greda ukrsnica što drže osnovu i terajući iz te crne ponoći one džinovske krtice na dnevnu svetlost. Tako su duboko oni bili otišli i tako su stare i natrule i travuljinom obrasle izgledale one najniže uspravne grede da se činilo da ljudi traže kakvo plesnivo bure uzidano u kamenu ivičnjaku, a koje sadrži novce kapetana Noja, sa primercima poslatih plakata koje su uzalud opominjale na potop uobraženi drevni svet. Bure za buretom, pa i burad sa vodom, i hlebom i govedinom, i daščane duge, i gvozdeni svežnjevi obruča, bili su izbacivani gore dok nije postalo teško kretati se zakrčenim palubama i prazno je korito odjekivalo pod nogama kao da gazite preko praznih katakombi, i posrtalo i valjalo se u moru kao kakva vazduhom napunjena opletena boca. Teška je postala glava ovoga broda kao u kakvog gladnog studenta sa Aristotelom u glavi. Dobro je bilo što nas tajfun nije baš tada posetio.

A eto, baš u to vreme, moj jadni neznabožački drug i pobratim Kvikveg dobi groznicu koja ga dotera blizu njegovog beskrajnog kraja.

Da kažem ovde da u ovom kitolovnom pozivu sinekure nisu poznate; čin i opasnost idu ruku-podruku dok ne postignete da budete kapetan; što se više penjete, sve više zapinjete. Tako i sa jadnim Kvikvegom. On, kao harpuner, mora ne samo da pogleda u oči celokupnom besnilu živoga kita nego – kao što smo već negde videli – mora i da jaše na njegovoj mrtvoj grbači po moru koje se valja, i na kraju da siđe u tminu u skladištu; da se gadno znoji celoga dana u toj podzemnoj stešnjenosti; da odlučno gura najveću burad i da nadgleda njihovo slaganje. Ukratko rečeno, među kitolovcima harpuneri su takozvani skladištari.

Jadni Kvikveg! Kad su brodu bila gotovo već izvađena creva, trebalo je da se nagnete nad grotlo, pa da zavirite u njega; Kvikveg skinu sa sebe sve sem vunenih čakšira, pa onako tetoviran divljak puzi unaokolo po onoj vlazi i po onome glibu kao kakav gušter sa zelenim pegama na dnu kakvog bunara. I ovo se i pokaza za njega, jadnoga neznabošca, kao pravi bunar ili ledenica, gde je on, čudno je reći, kraj svega toga što mu je bilo vrućina te se jednako znojio, dobio strašan nazeb koji se izvitoperio u groznicu; i najzad, ona ga je posle nekoliko dana mučenja bacila u njegovu ljuljašku za spavanje, baš na sam prag smrti. Tako je on kopneo i kopneo tih nekoliko predugačkih dana dok najzad nije izgledalo da je od njega malo šta ostalo, samo njegov kostur i tetovaže. Kako se sve drugo u njemu istanjilo, jagodične kosti mu se ušiljile, a oči mu ipak izgledale kao da postaju sve krupnije i krupnije; njihov je sjaj postao nekako čudnovato mekan; i blago, ali duboko je gledalo iz njih na vas nešto iz njegove bolesti kao čudnovati dokaz onog besmrtnog zdravlja u njemu koje nije moglo da umre, ili da oslabi. I kao krugovi na vodi koji, što su slabiji, sve su širi, tako su i njegove oči izgledale da se sve više zaokružuju, kao prstenovi večnosti. Nekakav strah kome se ne može naći imena krišom bi obuzeo čoveka dok sedi kraj ovog divljaka koji iščezava i na njegovom licu čovek gleda tako čudne stvari kakve su videli oni koji su stajali kraj Zoroastre[314] kad je umirao. Jer ono što je zbilja čudnovato i strahovito u čoveku, još dosad nije stavljeno u reči ili u knjige. Jer nailaženje smrti, koja kao da sve izravnjava i koja kao da svima ostavlja utisak poslednjeg otkrića, jeste nešto što bi samo neki umrli pisac mogao potpuno tačno da kaže. Tako da, dopustite da to kažem opet, Haldejac ili Grk na umoru nije

imao uzvišenije i svetlije misli od onih čije ste tajanstvene senke videli kako puze preko lica jadnoga Kvikvega dok je mirno ležao u svojoj ljuljuškavoj postelji i dok je more koje se valjalo izgledalo kao da ga pažljivo uljuljkuje u njegov poslednji odmor, a okeansko nevidljivo nadimanje izdiže sve više i više prema određenom mu raju.

Sve ljudstvo iz posade smatralo je da mu leka nema; a što se tiče samoga Kvikvega, šta je on mislio o ovome slučaju žestoko se pokazalo po jednoj zanimljivoj usluzi koju je tražio. On prizva jednoga stražara za vreme stražarenja po sivom jutru, kad se dan tek probijao, pa uzevši ga za ruku, reče mu da je još u Nantaketu slučajno video neke male čamce od tamnog drveta kao raskošne ratne čamce sa njegovog zavičajnog ostrva; i kad se raspitao, saznao je da se svi kitolovci što umru u Nantaketu polažu u takve iste tamne čamce, i da se takav prohtev da bude ovako sahranjen njemu mnogo dopao, jer to se nije razlikovalo od običaja u njegovoj sopstvenoj rasi, koja, pošto balsamira nekog umrlog ratnika, opruži ga u njegovom čamcu, i tako ga ostavi da ga voda odnese u zvezdane arhipelage; jer ne samo da oni veruju da su zvezde ostrva već da se daleko gore svi vidljivi vidici, njihova sopstvena blaga mora bez kontinenata, mešaju sa plavim nebom i tako grade bele valove Mlečnoga puta. On je dodao kako zadrhti pri pomisli da bude sahranjen umotan u svoju ljuljašku za spavanje prema ustaljenom pomorskom običaju i bačen u more kao nešto gadno, ajkulama koje žderu smrt. Ne to! On je želeo jedan čamac nalik na one u Nantaketu, koji toliko više odgovara njemu, pošto je on kitolovac, a ovi su mrtvački sanduci-čamci nalik na kitolovne čamce, samo bez kobilice; mada usled toga krmarenje postaje nesigurno i mnogo zastranjuje od pravca niz mračne vekove.

I tako, kad se za tu čudnu okolnost saznade u zadnjem delu broda, odmah bi naređeno drvodelji da učini Kvikvegu po želji, pa ma šta bilo potrebno za to. Bilo je na brodu nekakve stare građe, grube i nekako po boji nalik na mrtvački sanduk, koja je na jednom dugom ranijem putovanju bila odsečena u prastarim lugovima na ostrvima Lakadivi, i preporučeno je da se od tih tamnih dasaka načini mrtvački sanduk. Tek što je primio to naređenje, drvodelja uze svoj lenjir i sa svom ravnodušnom

naglošću svoga karaktera ode u kaštel i sasvim tačno uze Kvikvegu meru, šarajući kredom po Kvikvegovoj ličnosti dok je pomerao lenjir.

– Hej, jadni momak! Imaće sad da umre! – reče mornar sa Dugog ostrva. Prilazeći svojoj tezgi sa mengelama, drvodelja, radi lakšeg rada i kao opšte uputstvo, sad prenese izmerenu dužinu na tezgu, obeležavajući tačno koliko sanduk ima da bude dugačak, a onda taj prenos ustali time što zareza dve recke na krajevima dužine. Kad je to uradio, donese daske i svoj alat, pa na posao.

Kad je udaren i poslednji klinac, i poklopac propisno izmeren i podešen, on lako uprti sanduk na rame i krete napred s njim, pitajući da li su oni već gotovi za sve u tom pravcu.

Čuvši ljutite ali polušaljive povike kojima su ljudi sa palube počeli da guraju sanduk od sebe, Kvikveg, na zaprepašćenje svih, naredi da mu se ta stvar odmah donese. A i inače nije bilo nikoga ko bi mu se usprotivio. Kad čovek to vidi, seti se kako su neki samrtnici najveći tirani među smrtnima. I, zbilja, pošto će uskoro oni da nam dosađuju tako malo, sad i nikad više, tim se jadnicima mora popustiti.

Naginjući se iz svoje ljuljaške za spavanje, Kvikveg je dugo gledao sanduk pažljivim okom. Onda je zatražio svoj harpun, zatražio te mu izvukoše drvenu držalju iz njega, a onda je tražio te su mu postavili gvozdeni deo harpuna u sanduk, uporedo sa jednim veslom iz njegovog čamca. Sve po njegovom traženju, poređani su zatim isto tako i biskviti unaokolo iznutra; jedna pljoska sveže vode stavljena je kraj glave, i kod nogu jedna mala vrećica zemlje pomešane sa drvetom, nastrugane s poda u skladištu; i pošto je jedan komad platna za jedra umotan kao uzglavlje, Kvikveg sad zatraži da bude podignut u svoju poslednju postelju, da može da isproba njenu udobnost, ako je uopšte tu i ima. Ležao je tako nepokretno nekoliko minuta, a zatim reče jednome da ode do njegove vreće i da mu donese njegovog malog boga Jodža. A zatim, skrstivši ruke na grudima, sa umetnutim Jodžom između njih, zatraži poklopac od sanduka (on je to zvao grotlo) da se i on stavi iznad njega. Onaj deo gde je glava bio je odignut oko jedne kožne šarke i tako je Kvikveg ležao u svom mrtvačkom sanduku, iz koga se videlo samo

njegovo uzdržano mirno lice.

– *Rarmai* (dobro je, zgodno je) – promrmlja on najzad i dade znak da ga opet stave u njegovu ljuljašku.

Ali pre nego što je to učinjeno, Pip, koji se lukavo šunjao tuda za sve to vreme, privuče se blizu mestu gde je on ležao, pa tiho jecajući uze ga za ruku; drugom je rukom držao tamburin.

– Jadni skitaču! Zar nikad nećeš da završiš sve to svoje mučno skitanje? Kuda ideš sad? Ali ako te struje odvuku ka onim slatkim Antilima, gde žala tuku samo vodeni ljiljani, hoćeš li da mi učiniš jednu malu uslugu? Pronađi nekog Pipa koga je već odavno nestalo: ja mislim da je on na tim dalekim Antilima. Ako ga pronađeš, uteši ga, jer on mora da je mnogo tužan; vidiš, zaboravio je tamburin… Ja sam ga našao. Rige-dig, rige-dig, dig, dig… A sad, Kvikveg, umri, a ja ću da ti udarim tvoj posmrtni marš!

– Ja sam čuo – mrmljao je Starbak gledajući dole niz grotlo – da u teškim groznicama ljudi koji ne znaju ništa pod belim bogom govore klasičnim jezicima; i da se, kad je ta tajanstvenost ispitana, uvek pokazalo da su u njihovom potpuno zaboravljenom detinjstvu te stare jezike zbilja govorili neki dostojanstveni učenjaci i oni ih čuli. I zato, po mom dubokom uverenju, siromah Pip u ovoj čudnoj prijatnosti svoga ludila donosi nebeske potvrde iz svih naših nebeskih domova. Gde li je on to mogao naučiti, ako ne tamo? Čuj! On opet govori; ali sad mnogo čudnije.

– Stroj front! Da ga proizvedemo za generala! Hej, gde je njegov harpun? Položite ga ovde poprečke! Rige-dig, dig, dig! Ura! O, sad bi trebalo da mu jedan srčani pevac sedne na glavu i da zakukuriče. Kvikveg umire kao junak! Upamtite to! Kvikveg umire kao junak! Dobro utuvite to! Kvikveg umire kao junak! Kažem vam, junak, junak, junak! Ali bedni mali Pip. On je umro kao kukavica, umro je drhteći sav. Navalimo sad na Pipa! Čujte vi! Ako nađete Pipa, recite celim Antilima da je on begunac, kukavica, kukavica, kukavica! Recite im da je iskočio iz kitolovnog čamca! Nikad ja ne bih udario u svoj tamburin nad tim bednim Pipom, niti bih mu klicao kao generalu kad bi on imao još jednom da umre ovde. Ne! Ne! Sram neka padne na sve kukavice!… Sram neka ih bude! Neka se udave kao Pip koji je

iskočio iz kitolovnog čamca. Neka ih je sram! Neka ih je sram!

Za sve to vreme Kvikveg je ležao zatvorenih očiju kao da sneva. Pipa su izveli, i bolesnik je opet stavljen u svoju ljuljašku za spavanje.

Ali sad kada se videlo da je on izvršio sve pripreme za smrt; sad kada se proverilo da je mrtvački sanduk podesan – Kvikveg se iznenadno otrže. Uskoro je izgledalo da drvodeljina kutija nije potrebna, a zatim, kad neki izraziše svoje radosno čuđenje, on uglavnom reče da je uzrok njegovog iznenadnog ozdravljenja bilo ovo: u jednom kritičnom trenutku on se baš tada setio jedne svoje male dužnosti na kopnu koju je ostavio neizvršenu, i zbog toga je promenio svoje mišljenje o umiranju, on je utvrdio da još ne može da umre. Oni ga onda upitaše da li je to stvar njegove slobodne volje i njegove želje da li će živeti ili umreti. On odgovori da jeste sigurno. Jednom rečju, Kvikvegovo shvatanje bilo je to da ako se jedan čovek rešio da živi, sama ga bolest ne može oboriti; ništa sem kita, ili bure, ili kakvog silovitog, nerazumnog razarača te vrste kome se ne može zapovedati.

I eto, u tome je ta razlika dostojna pažnje između divljaka i civilizovana čoveka; dok oboleli civilizovani čovek, govoreći uopšte, može i po šest meseci da se oporavlja, oboleli divljak je gotovo upola opet ozdravio za jedan dan. I tako moj Kvikveg brzo povrati snagu; i najzad, pošto je sedeo nekoliko dana na vitlu ne radeći ništa (ali jedući s velikim apetitom), on iznenada skoči na noge, ispruži ruke i noge, dobro se proteže, zevnu malo, pa skočivši na prednji deo svoga obešenog čamca, i održavajući harpun u ravnoteži, izjavi da je sposoban za borbu.

Po nekoj svojoj divljačkoj ćudljivosti on je sad upotrebljavao svoj mrtvački sanduk kao mornarski sanduk; i pošto je u njega istresao haljine iz svoje vreće od jedarskog platna, poređa ih lepo tamo. Proveo je mnogo časova svoga slobodnog vremena urezujući u kapak svemoguće čudovišne slike i crteže; izgledalo je da se on time trudi, na svoj grubi način, da preslika izvesne delove izvijuganih tetoviranih šara sa svoga tela. A to je tetoviranje bilo delo jednog umrlog proroka i predskazivača sa njegovog ostrva, koji je ovim hijeroglifnim znacima ispisao po njegovom telu potpunu teoriju neba i zemlje i nekakvu tajanstvenu raspravu o veštini dolaženja do istine; tako

da je Kvikveg u sopstvenoj ličnosti bio zagonetka koja ima da se odgonetne; jedno čudnovato delo u jednoj svesci, ali čije tajanstvenosti čak ni on sam nije umeo čitati, mada je njegovo rođeno srce kucalo u njemu, i te su tajne bile zbog toga osuđene da na kraju krajeva istrunu sa živim pergamentom na kome su bile ispisane, i da tako ostanu nerešene do kraja. I ta je misao mora biti navela Ahaba da onako čudno uzvikne jednoga jutra kada se vraćao posle obilaska jadnoga Kvikvega.

– O, ala ovi bogovi sotonski, tantalski muče čoveka!

STO JEDANAESTA GLAVA
TIHI OKEAN

Klizeći tako kraj ostrva Baši, izbismo najzad na veliko južno more; i da nije bilo drugih razloga, ja bih pozdravio svoj dragi Tihi okean bezbrojnim zahvalnostima, jer je sad zadovoljena druga molba moje mladosti: taj spokojni okean se valjao istočno od mene plavetnilom od hiljada milja.

Postoji ne zna se kakva slatka tajanstvenost na ovome moru, čije tiho i strahovito gibanje kao da govori o nekoj skrivenoj duši ispod njega; kao ona talasanja iz bajke o efeskom busenu na grobu jevanđeliste Svetog Jovana. I tačno odgovara samoj prirodi stvari što se preko ovih vodenih ispaša, preko vodenih livada koje se nadaleko valjaju, i groblja neznanika sa sva četiri kontinenta, valovi dižu i padaju, povlačeći se i nailazeći neprekidno; ovde su milioni izmešanih senki i utvara, utopljenih snova, buncanja i sanjarija; sve što zovemo životima i dušama leži snevajući, snevajući jednako; preturaju se kao spavač u postelji, valovi večito u valjanju, koje takvima čini njihov nemir.

Svaki misaoni mađijski lutalica čim jednom vidi ovaj spokojni Tihi okean, mora najviše da ga zavoli od svih mora. On se valja između najviše voda u svetu, pošto su Indijski okean i Atlantski okean samo njegovi rukavci. Isti valovi ispiraju gatove novosagrađenih gradova u Kaliforniji koje je tek juče podigla najnovija ljudska rasa i peru izbledele, ali uvek gospodstvene ivice azijskih zemalja starijih od Avrama, dok između njih plove

mlečni putevi koralskih ostrva i niskih beskrajnih nepoznatih arhipelaga i neprodornog Japana. I tako, ovaj tajanstveni, božanstveni Tihi okean opasuje svud unaokolo celu gromadu naše Zemlje, od svih obala stvara joj jedan zaliv; izgleda kao Zemljino srce čiji su otkucaji plima i oseka. Podizani ovim večitim valovima, morate, hteli ne hteli, da u njemu poznate zavodljivog boga i da sagnete glavu pred Panom.[315]

Ali malo je misli o Panu uznemirivalo Ahabov mozak dok je stojeći kao kakav gvozdeni kip na svom uobičajenom mestu iza srednjih konopaca jednom nozdrvom, i ne misleći, udisao šećerni mošus sa ostrva Baši (po čijim se slatkim šumama sigurno šetaju ljupki ljubavnici), a drugom nozdrvom svesno udisao slani vazduh novopronađenog mora, toga mora po kome omrznuti Beli Kit sigurno baš sad pliva. Bačen, najzad, na ove već krajnje vode i klizeći prema japanskom lovištu, starac se sve jače držao svoje namere. Njegove čvrste usnice su se stisle kao kraci mengela; delta njegovih vena na čelu nadimala se kao nadošli potoci; i u samom njegovom snu njegov zvučni povik razlegao se kroz zasvođeno korito.

– Svi na krmenu palubu! Beli Kit bljuje gustu krv!

STO DVANAESTA GLAVA
KOVAČ

Koristeći se i sam ovim blagim, letnje svežim vremenom, kakvo je ono sad bilo na ovim širinama, i spremajući se za naročito živa gonjenja koja će uskoro imati da se preduzmu, Pert, čađavi stari kovač sa plikovima, nije sklonio svoju pokretnu kovačnicu opet u skladište pošto je završio svoj doprinos u poslu oko Ahabove noge, već ju je i dalje zadržao na palubi čvrsto privezanu za klinove s prstenom kod prednjeg jarbola, pošto su ga sad gotovo neprestano pozivali vođi, i harpuneri, i ljudi sa pramca da im svrši poneki sitan posao: da izmeni, ili da popravi, ili da ponovo da oblik njihovom raznom oružju i čamačkom nameštaju. Često bi ga okružio živahni krug koji čeka da bude uslužen; drže čamačke ašove, glave od kopalja, harpune i koplja, i surevnjivo prate svaki njegov garavi pokret dok radi.

Ipak, čekić ovoga starca bio je strpljivi čekić vođen strpljivom rukom. Nema gunđanja, nema nestrpljivosti, nema nikakve zlovolje kod njega. Ćutljiv, lagan, svečan; savija još i dalje svoja stalno povijena leđa, radi i dalje kao da je râd sam život, a teško udaranje njegova čekića – teško udaranje njegova srca. A tako je i bilo. Bedno da bednije ne može biti!

Naročiti način hoda ovoga starca, nekakvo sitno ali mučna izgleda teturanje pri njegovom hodu, još odmah nekako u početku ovoga putovanja izazvalo je radoznalost mornara. I kad mu dosadiše njihova bezobzirno neprekidna zapitkivanja, on

najzad popusti; i tako se to desilo da je svaki saznao sramnu istoriju njegove bedne sudbine.

Zadocnio, i to ne nevino, jedne mučne zimske noći o ponoći, na putu koji ide između dveju palanki u tome kraju, kovač je osetio poluošamućen smrtonosnu obamrlost kako puzi po njemu, i sklonio se u jednu nakrivljenu razgrađenu staju. Rezultat je bio taj da je izgubio prste na obe noge. Posle toga otkrića, deo po deo, najzad su se razvila četiri čina radosti i jedan dugački peti čin tuge njegove životne drame u kojoj još nije bila nastupila katastrofa.

On je bio star čovek koji je, kad mu je bilo skoro šezdeset godina, odocnjeno naišao na onu stvar koja se tehničkim izrazom nesreće zove propast. On je bio zanatlija poznat kao izvrstan radnik; imao je mnogo posla; imao je svoj sopstveni dom i vrt; grlio je mladu, skoro kao ćerku, ljupku ženu, i tri đavolasta rumena deteta; svake je nedelje išao u prijatnu crkvu podignutu u jednom lugu. Ali jedne noći, pod zaštitom pomrčine, a još i veoma lukavo prerušen, jedan besni lopov uvuče su u njegov srećni dom i pokrade im sve živo. Još je mučnije reći da je kovač lično, u neznanju, uveo tog lopova u svoj rođeni dom. To je bio mađioničar u boci! Kad se jednom otvori onaj kobni zapušač, izlete zlotvor i smežura se njegov dom. Međutim, iz opreznosti i veoma mudrih razloga štednje kovačeva radnja bila je u prizemlju njegova stana, ali sa zasebnim ulazom u nju, tako da je mlada i ljupka, zdrava žena uvek slušala, srećno uzbuđena i sa velikim zadovoljstvom, snažno kucanje svoga mladorukog starog supruga, čije je podrhtavanje, ublaženo time što je prolazilo kroz podove i zidove, dospevalo gore do nje, slatko, u njihovu dečju sobu; i tako su, uz snažno udaranje u gvožđe, kovačeva deca bila uljuljkivana u san.

Oh, jade nad jadima! O, smrti, zašto ponekad ne možeš da stigneš na vreme? Da si uzela k sebi ovog staroga kovača pre nego što je naišla njegova potpuna propast, njegova mlada udovica bi slatko jadikovala, a njena siročad bi imala istinski legendarnog oca, dostojnog poštovanja, o kome bi snevala u svojim docnijim godinama, a svi bi se oni osposobili da se hlebom hrane. Ali smrt je oborila starijeg valjanog sina, od čijeg

je svakidašnjeg teškog rada, uz zviždukanje, jedino zavisilo izdržavanje cele porodice, a ostavila je više nego nepotrebnog starca da pretekne dok ga odvratna životna trulež ne pripremi za žetvu.

Što da pričam sve? Razmaci između udaraca čekića u prizemlju bili su svakoga dana sve veći i veći; i svaki je udarac postajao iz dana u dan slabiji nego onaj prethodni; žena je sleđena sedela kraj prozora sa očima bez suza, svetlucavim, gledajući u uplakana lica svoje dece; mehovi splasnuše; kovačnica se zaguši čađu; kuća bi prodana; mati potonu u visoku travu na groblju; njena deca u dva maha odoše za njom, i beskućni, stari čovek bez porodice otetura se, skitnica u crnini; njegov svaki jad nepoštovan; njegova seda kosa prezrena od kudeljnih kovrdžica.

Smrt izgleda jedini željeni nastavak za jedan ovakav život; ali smrt je samo skok u oblast čudno neispitanoga; to je samo prvi pozdrav mogućnostima nečeg ogromno udaljenog, čudnog, vodenog, bezobalnog. Zbog toga, očima takvih ljudi koji žude za smrću, a koji su ipak zadržali u svojoj duši nečeg pokajničkog prema samoubistvu, okean kome svi daju i koji sve prima, zadovoljno pruža svu svoju ravan nezamislivoga, osvajačkog užasa i čudnovate pustolovine novog života; a iz dubina beskrajnog Pacifika, hiljade sirena pevaju čoveku: „Hodi amo, ti čoveče polomljena srca. Ovde je drugi jedan život bez zločina posredne smrti; ovde su čuda natprirodna za koja se ne umire. Hodi amo! Sahrani se u život koji za svet sad na zemlji, kojeg se plašiš i koji se tebe plaši, stvara jači zaborav nego smrt. Hodi amo! Postavi i svoju nadgrobnu ploču u groblju, pa dođi amo dok te ne oženimo.“

Prisluškujući ove glasove na istoku i na zapadu, pri ranom sunčevom rođaju i kad padne veče, kovačeva duša je odgovorila: „Dobro, dolazim.“ I tako je Pert otišao u lov na kitove.

STO TRINAESTA GLAVA
KOVAČNICA

Kuštrave brade i umotan u nakostrešenu kecelju od ajkuline kože, Pert je oko podne stajao između mehova i nakovnja koji je bio postavljen na jedan okovani panj; jednom je rukom držao glavu od koplja u vatri od uglja, a drugom ručicu od mehova, kad naiđe kapetan Ahab noseći u ruci malu kožnu riđu kesu.

Dok je još bio nešto malo dalje od kovačnice, mrgodni Ahab zastade; najzad Pert, izvlačeći gvožđe iz vatre, poče da ga kuje na nakovnju i crvena masa stade bacati varnice u debelim visokim mlazevima, a neke od njih doleteše sasvim i do Ahaba.

– Jesu li ovo tvoji baba Kerini pilići?[316] Uvek odleću na tvoj trag; to su ptice dobroslutnice, ali ne za svakoga. Evo, pogledaj tamo one gore! Ali ti, ti živiš među njima bez opekotina.

– Jer ja sam opečen skroz-naskroz, gospodine kapetane – odgovori Pert oslonivši se za trenutak na čekić. – Preboleo sam ja opekotine; ne možeš lako opeći opekotinu.

– Dobro, dobro. Dosta više! Tvoj prigušeni glas zvoni tako tiho, pametno i tužno za mene. Pošto ja nisam u raju, ne trpim kod drugih jad koji ne dovodi do ludila. Ti treba da poludiš, kovaču. Slušaj, što ti ne poludiš? Kako možeš da izdržiš a da ne poludiš? Zar te nebo i dalje mrzi, pa ne možeš da poludiš? Šta si to tu sad radio?

– Iskivao sam jednu staru glavu od koplja, gospodine

kapetane, bilo je na njoj brazda i zubaca.

– A možeš li je opet načiniti sasvim glatkom, kovaču, i posle tako teškog posla na kome je ona bila?

– Mislim da mogu, gospodine kapetane.

– I ja mislim da ti možeš da uglačaš gotovo sve brazde i zupce ma kako bio tvrd metal, je li, kovaču?

– Ja mislim, gospodine kapetane, da mogu, sve zupce i brazde, sem jedne.

– E onda, pazi ovde! – viknu Ahab uzbuđeno prilazeći i oslanjajući se obema rukama na Pertova ramena. – Gledaj ovde… ovde… možeš li izglačati jednu brazdu kao što je ova? – I prevuče jednom šakom preko svog izboranog čela. – Kad bi mogao, kovaču, ja bih sav radostan stavio svoju glavu na tvoj nakovanji otrpeo po povijama tvoj najteži čekić. Odgovori ! Možeš li izglačati ovu brazdu?

– O, to je ta jedna, gospodine kapetane. Ne rekoh li ja vama sve zupce i brazde sem jedne?

– Da, da, kovaču, to je ta jedna; zbilja, čoveče, ona je neizgladljiva, jer mada je ti vidiš samo ovde na mome mesu, ona je delovala i dole u kostima moje lobanje, koja je sva u borama. Ali ostavimo detinjarije! Dosta s kukama i kopljima danas; gledaj ovamo! – reče on zveckajući kožnom kesom kao da je puna zlatnika. – Ja želim da mi se načini takav harpun da ga hiljadu jarmova zlotvora ne bi mogli istrgnuti, Perte; nešto što bi se zabolo u kita kao njegova rođena perajna kost. Eto, tu je materijal! – i baci kesu na nakovanj. – Vidiš, kovaču, to su pokupljeni klinci sa čeličnih potkovica trkačkih konja.

– Klinci sa konjskih potkovica, gospodine kapetane? E pa, onda, gospodine kapetane, vi imate ovde najbolji i najčvršći materijal na kome smo mi kovači ikad radili.

– Znam ja to, stari; ovi će se klinci skovati ujedno kao lepak od istopljenih kostiju ubica. Brzo! Iskuj mi takav harpun! A najpre mi iskuj dvanaest šipki za njegovu držalju; a onda uvijaj, gnječi i iskivaj svih dvanaest zajedno kao konce i strukove od konopca za vučenje. Brzo! Ja ću duvati u vatru.

Kad je najzad bilo načinjeno dvanaest šipki, Ahab ih isproba

jednu po jednu izvijajući ih sopstvenom rukom oko jedne dugačke, teške gvozdene poluge. – Krhka! – reče on odbacivši poslednju. – Preradi tu ponovo, Perte!

Kad je to bilo svršeno, Pert se spremi da iskuje svih dvanaest ujedno, kad Ahab zaustavi njegovu ruku i reče da on hoće sam da kuje svoj sopstveni harpun. Dok je on tako pravilno dahtao mrmljajući, kucao po nakovnju i Pert mu dodavao usijane šipke jednu za drugom, a jako pritisnuti mehovi davali jake prave plamenove, Pars prođe ćuteći, pa nagnuvši glavu ka vatri, izgledao je kao da priziva neko prokletstvo, ili neki blagoslov na taj posao. Ali čim Ahab diže glavu i pogleda, on skliznu u stranu.

– Zbog čega li se to šunja ovuda taj snop žižica? – promrmlja Stab, pogledajući amo iz kaštela. – Taj Pars nosom oseća vatru kao kakav fitilj; i sam na nju zaudara kao neko ležište za metak u vreloj musketi.

Najzad drška, sad u jednom jedinom struku, bi poslednji put zavarena; i pošto ju je Pert, da bi je ohladio, zagnjurio onakvu još usijanu u bure vode što je bilo u blizini, vrela para udari naviše u Ahabovo nagnuto lice.

– Jesi li ti to hteo da me žigošeš, Perte? – reče Ahab previjajući se za tren od bola. – Jesam li ja to onda iskivao svoj sopstveni žig?

– Sakloni, bože! To ne! Ali se ipak nečega bojim, gospodine kapetane: da nije ovaj harpun za Beloga Kita?

– Za Beloga Zlotvora. Ali sad žice! Njih ćeš morati sam da načiniš, majstore. Evo ti mojih brijača, najbolji čelik; evo, pa načini bodlje tako oštre kao ledene iglice na Ledenom moru.

Jedan trenutak stari kovač je razgledao brijače kao da nije voljan da ih upotrebi.

– Uzmi ih, čoveče! Meni nisu potrebni, jer ja sad niti se brij em, niti večeravam, niti se molim bogu dok… ali de sad… na posao.

Podešen najzad u obliku strele, i kad ga Pert skova uz dršku, čelik je uskoro pružao svoje šiljke na kraju harpuna, i dok se kovač spremao da bodljikavu žicu poslednji put zavari, pre nego što će da je hladi, doviknu Ahabu da privuče bliže bure s vodom.

– Ne, ne… Ne vodu na to! Ja želim da to bude istinski smrtonosno iskaljeno. Hej, vi tamo! Taštego, Kvikveg, Dagu! Šta velite, vi mnogobošci? Hoćete li mi dati toliko krvi koliko da se pokrije ova bodljikava žica? – reče on dižući harpun uvis. Čitav grozd crnih poklona odgovori: Hoćemo. Tri su uboda bila načinjena u mnogobožačko meso, pa su onda bodljikave žice za Beloga Kita iskaljene.

– *Ego non baptismo te in nomine Patris, sed in nomine diaboli*[317] – besno zaurla Ahab kad gadno gvožđe prljeći stade gutati krv pri krštenju.

A onda, birkajući među rezervnim motkama donetim ozdo, pa izabravši jednu od američke orahovine sa korom na njoj, Ahab udesi njen kraj u postolje harpuna. Onda razviše savijutak novog konopca za vuču, pa nekoliko hvatova od njega uzeše na vitao i izdužiše ga i jako zategoše. Pritisnuše nogom na to dok konopac ne zazuja kao žica na harfi, zatim se živo nagnuše nad njega, pa ne videći da se igde rasukao, Ahab uzviknu:

– Dobro! A sad utege!

Na jednom kraju konopac je otpušten i pojedini upredeni strukovi su svi raspleteni i utkani oko udubljenja na harpunu; onda je motka čvrsto utisnuta u udubljenje; sa donjeg kraja konopac je obmotavan dopola duž dužine motke, i tako čvrsto pritvrđen umetnutim i jako stegnutim kanapom. Kad je to učinjeno, motka, gvožđe i konopac, kao tri suđaje – ostaše nerazdvojni, i Ahab mračno, dostojanstveno ode s tim oružjem; tupkanje njegove noge od slonovače i lupkanje motke od orahovine prazno su odjekivali duž svake daske. Ali pre nego što je ušao u svoju kabinu, ču se neki laki neprirodni polupodsmešljiv ali ipak sasvim tužan zvuk. Oh, Pipe, tvoj bedni smeh, tvoje teško pokretno oko koje ipak ne miruje; sve to tvoje čudnovato igranje pod maskom nije se bez nekog značaja spojilo sa crnom tragedijom tužnoga broda i podsmehnulo joj se.

STO ČETRNAESTA GLAVA
POZLATAR

Prodirući sve dalje i dalje u srce japanskog lovišta, *Pikvod* je uskoro bio sav na ribarskom poslu. Često pri blagom, prijatnom vremenu, oni su bili dvanaest, petnaest, osamnaest i dvadeset sati neprekidno zaposleni na čamcima snažno vukući, ili jedreći, ili pljuskajući za kitovima, ili su u međuvremenu od šezdeset ili sedamdeset minuta mirno čekali da se oni opet pojave, mada sa malo uspeha za toliki trud.

U takvom vremenu, pod suncem koje se umirilo, ploveći celoga dana po glatkim valovima koji su se lagano nadimali, oni su sedeli u čamcu, lakom kao da je od brezove kore, i tako se druželjubivo mešajući sa samim mekanim valovima da su oni kao mačke kraj ognjišta preli kraj ivica čamaca; to je vreme sanjive tišine kada, gledajući mirnu lepotu i sjaj okeanove kože, čovek zaboravi tigarsko srce koje brekće ispod nje i nerado se seća da ova somotska šapa krije u sebi jednu surovu kandžu.

To je vreme kada u svom kitolovnom čamcu veslač blago oseća neko sinovlje, poverljivo, kopneno osećanje prema moru, kad ga gleda kao kakvu cvetnu zemlju; i daleki brod koji je pokazao samo vrhove svojih jarbola izgleda da se probija napred, ali ne kroz valove koji se visoko valjaju, već kroz visoku travu kakve talasaste prerije: kao kad konji zapadnih iseljenika pokazuju samo načuljene uši dok njihova skrivena tela živo promiču kroz čudesno zelenilo.

Daleko protegnute nepipnute doline, blage plave padine na bregovima, kao da se preko njih otuda prikradaju muk i zuzukanje; vi se već gotovo kunete da su deca, umorna od igre, polegala i zaspala u ovoj osamljenosti na kakvom veselom majskom danu kada se bere cveće po šumama. I sve se to meša sa vašim najtajanstvenijim raspoloženjem, tako da stvarnost i mašta, susrevši se na po puta, prodiru jedna u drugu i čine jednu celinu bez belege.

A takvi umirujući prizori, mada su prolazni, ipak ne ostaju, bar privremeno, bez nekog uticaja na Ahaba. Ali ako ovi tajni zlatni ključevi izgledaju kao da otvaraju i njegovo sopstveno tajno sklonište blaga, ipak oni tamne usled njegovog disanja na njih. O, travni proplanci! O, uvek prolećni beskrajni predeli u duši! Po vama, mada ste odavno sasušeni smrtonosnom promajom u zemaljskom životu, po vama ljudi još mogu da se valjaju kao mladi konji u svežoj jutarnjoj detelini; i da za ono malo prolaznih trenutaka osećaju svežu rosu života kao nešto besmrtno na sebi. Kad bi samo dao Gospod da ova blagoslovena tišina potraje! Ali konci života, izmešani i uvek se mešajući među sobom, utkani su i u osnovu i u potku; tišine se ukrštaju sa burama, po jedna bura na svaku tišinu. Nema stalnoga, neodstupnoga napretka u ovome životu; mi ne napredujemo po utvrđenim stepenima, pa da na kraju bude jedna pauza: kroz nesvesnu očaranost ranog detinjstva, nerazmišljenu veru dečaštva, sumnju mladićstva (opšta sudbina), a onda kroz skepticizam, pa neverovanje, koje se na kraju, u zrelo doba, najzad odmori u misaonom miru onoga „ako“. A kad se jednom prođe kroz sve to, mi opet krećemo svojim putem unaokolo; i onda smo opet deca, mladići, ljudi i večiti „ako“. Gde li se nalazi krajnje pristanište iz koga nećemo nikad više dići kotvu? U kakvo to ushićenje jedri svet pri čemu se ni najumorniji nikad neće umoriti? Gde li je skriven otac nahočeta? Naše su duše kao oni siročići čije nevenčane matere umiru donoseći ih na svet. Tajna našeg očinstva nalazi se u njihovu grobu, i mi moramo tamo da bismo je poznali.

I baš istog tog dana, gledajući daleko dole sa ivice svog čamca u isto to zlatno more, Starbak tiho promrmlja:

– Neizmerna ljupkosti, kakvu je ljubavnik ikad video u oku

svoje mlade verenice… ne govori mi o svojim ajkulama sa naslagama zuba, i o svome divljačkom odvođenju ljudi. Pusti neka vera otera činjenice; pusti da mašta otera sećanje; ja gledam duboko dole i veruj em čvrsto.

A Stab, kao kakva riba sa sjajnom krljušti, skoči i sam u toj istoj zlatnoj svetlosti.

– Ja sam Stab, i Stab ima svoju istoriju; ali ovde se Stab zaklinje da je on uvek bio veseo.

STO PETNAESTA GLAVA
Pikvod NAILAZI NA *NEŽENJU*

I zbilja su bili veseli ti prizori i zvuci koji su naišli k nama ispred vetra, nekoliko nedelja posle toga kako je Ahabov harpun bio iskovan.

To je bio nantaketski brod *Neženja*, koji je baš sad jedva nekako ugurao svoje poslednje bure ulja i zatvorio poklopac nad grotlom gotov da prsne; a sad, radosno i praznično opremljen, bio je veseo, mada nekako sujetno razmetljiv, ploveći unaokolo između široko razmaknutih brodova na lovištu kao prethodnik što je upravio pramac ka svom zavičaju.

Tri čoveka na vrhovima njegovih jarbola nosili su dugačke pantljike od uzanog crvenog lakog platna, zakačene na šešire; o krmu je bio obešen jedan kitolovni čamac sa dnom nagore, i videlo se kako sa čamca visi kao zarobljenik dugačka donja vilica kita što su ga poslednjeg ubili. Signali, barjaci i zastave svih naroda lepršali su se s njihovih užadi sa svake strane. Sa strane, na svakom od njegovih jarbola sa osmatračnicama, bila su prikačena burad spermaceta; iznad njih, na gornjim poprečnim krstovima videli ste uzane buriće za vodu napunjene istom dragocenom tečnošću; za jabuku glavnog jarbola bila je prikucana bakarna lampa.

Kao što smo docnije saznali, *Neženja* je imao čudnovato veliki uspeh; to je utoliko čudnije što su, krstareći po istim morima, mnogi drugi brodovi proveli čitave mesece ne uhvativši

ni jednu jedinu ribu. Ne samo da su razdata burad govedine i hleba, da načine mesta mnogo skupocenijem spermacetu, već su u zamenu uzeli i još novu dopunsku burad od brodova na koje su naišli; i ona su bila poređana uzduž po palubi i u kabinama kapetana i oficira. Čak je i sto u trpezariji bio iscepkan za potpalu; i u kabinskoj trpezariji ručalo se na širokom dnu jedne bačve sa uljem pričvršćene za pod da posluži kao ukrasni nameštaj. U kaštelu su mornari zbilja kalafatovali i katranisali svoje sanduke i punili ih; u šali se dodavalo da je kuvar udario poklopac na svoj najveći kazan i napunio ga; da je poslužitelj začepio svoj rezervni lonac za kafu i napunio ga, da su harpuneri izradili poklopce na čašicama svojih harpuna i napunili ih; da je zbilja sve bilo ispunjeno spermacetom, sem kapetanovih džepova na pantalonama, a njih je on ostavio da u njih stavlja ruke kao dokaz da je potpuno zadovoljan sobom.

Kad ovaj veseli brod dobre sreće naiđe na ćudljivi *Pikvod*, varvarski zvuci ogromnih doboša dopreše do nas sa njegovog kaštela; i kako se on privlačio sve bliže, videla se gomila njegovog ljudstva kako stoji oko njegovih ogromnih kazana za topljenje koji su, pokriveni „vrećom“ nalik na pergament, to jest kožom sa trbuha crnoga kita, odavali silnu huku na svaki udarac stisnutih pesnica ljudi iz posade. Na krmenoj palubi oficiri i harpuneri su igrali sa devojkama maslinaste boje koje su pobegle s njima sa Polinezijskih ostrva; dok su, obešeni u jednom ukrašenom čamcu čvrsto pritvrđenom gore između prednjeg i glavnog jarbola, tri crnca sa Dugog ostrva, sa sjajnim gudalima od kitove kosti, predvodili ovo razdragano bučno veselje. Za to vreme ostalo brodsko ljudstvo je u graji bilo zauzeto rasturanjem topionice, iz koje su bili izvučeni veliki kazani. Vi biste već pomislili da oni ruše prokletu Bastilju,[318] tako su se divljački drali dok su sad nepotrebne opeke i malter zavitlavali u more.

Gospodar i gazda u celokupnom ovom prizoru, kapetan, stajao je uspravno na krmenoj palubi, tako da je cela ova pozorišna predstava bila potpuno pred njim, i činilo se kao da je i priređena samo za njegovo lično razonođenje. A Ahab, i sam na svojoj krmenoj palubi, stoji čupav i crn, uporno natmurena izgleda. Kad ova dva broda ukrstiše svoje tragove – jedan razdragan zbog prošlih stvari, a drugi sa dubokom slutnjom o

onome što će tek doći – njihova dva kapetana pokazaše se kao upadljiva protivrečnost u ovom prizoru.

– Hodite na brod! Hodite na brod! – vikao je veseli komandant *Neženjin*, dižući uvis času i bocu.

– Jesi li video Belog Kita? – procedi Ahab kao odgovor.

– Nisam, samo sam čuo za njega, ali ne verujem u njega nikako – reče onaj drugi raspoloženo. – Hodite na brod!

– Ti si baš đavolski veseo! Jedri dalje! Jesi li izgubio koliko ljudi?

– Ne toliko da bi o tome bilo vredno govoriti – dva ostrvljana, to je sve!… Nego hodi na brod, stari veseli druže, deder amo! Ja ću brzo da skinem to crnilo sa tvog čela. Deder, hoćeš li doći amo? Veselo teče igra, pun brod, pa još krenuo kući!

– Kako je čudnovato familijarna ova budala – promrmlja Ahab, a onda reče glasno: – Ti si pun brod i krećeš kući, kažeš; dobro, onda mene nazovi praznim brodom koji kreće u svet. Zato idi ti svojim putem, a ja ću svojim. Tamo napred stavite sva jedra i okrenite brod na vetar.

I tako, dok je jedan brod veselo odlazio ispred povetarca, drugi se uporno probijao protiv njega; i tako se dva broda rastadoše; posada sa *Pikvoda* gledajući ozbiljnim čežnjivim pogledima za *Neženjom* koji je odmicao, ali posada sa *Neženje* nije ni pogledala amo zbog živog bučnog veselja u kome se nalazila. I dok je Ahab, naslonjen na brodsku ogradu, posmatrao brod koji je krenuo kući, on izvuče iz džepa malu bočicu s peskom pa onda prenese pogled sa broda na bočicu, kao da je time hteo da sastavi dve udaljene misli, jer je ta bočica bila ispunjena peskom iz nantaketskih dubina.

STO ŠESNAESTA GLAVA
KIT LIPSAVA

Nije retko u ovome životu da kad s naše desne strane ljubimci sudbine projedre sasvim blizu nas, mada smo dotle bili sasvim klonuli, mi dobijemo nešto od bučnog povetarca, i radosno osetimo kako se i nama naduvena jedra njime ispune. Tako je izgledalo i sa *Pikvodom*, jer sutradan po susretu sa veselim *Neženjom* zapaženi su kitovi; četiri su bila ubijena, a jednoga je ubio Ahab lično.

Popodne je već bilo dosta poodmaklo kad je krvava borba harpunima bila već završena i kad smo plovili po prijatnom moru i pod nebom pri sunčevu zalasku; sunce i kit su zajedno umirali; jer takva blagost i takva tuga, takve molitve upletene jedna u drugu kovrdžale su se naviše u rumenom vazduhu da je gotovo izgledalo da je daleko tamo gore, iz dubokih zelenih manastirskih dolina sa Manilskih ostrva, španski povetarac sa kopna, taj raskalašno nastrojeni mornar, došao na more donoseći sa sobom ove večernje himne.

Opet ublažen, ali ublažen samo zato da padne u još mračnije raspoloženje, Ahab, koji je krmanio udaljujući se od kita, sedeo je pažljivo posmatrajući iz zasad mirnog čamca njegovo postepeno izdisanje. Jer taj neobični prizor koji se može videti uvek kad kit ulješura umire – okretanje glave ka suncu na izdisaju – taj čudni prizor posmatran u tako tihoj večeri stvarao je u Ahabu nešto čudnovato, dotle nepoznato.

– On jednako okreće k njemu, lagano ali uporno, svoje čelo koje odaje poštovanje i traži poštovanje, u njegovim poslednjim samrtničkim trzajima. I on, eto, obožava vatru; veoma odan, širokogrud, baronski vazal sunčev. O, kad bi ove preblage oči mogle da vide ovaj preblagi prizor! Vidi! Ovde daleko na pučini opkoljen vodom, iznad svakog brujanja ljudskog blagostanja ili jada, na ovom sasvim čednom i nepristrasnom moru gde se na stene ne mogu udarati tablice za potomstvo, gde su se u dugim kineskim vekovima valjali valovi uvek bez reči, a neizrečni kao što tamo sijaju zvezde nad Nigrovim nepoznatim izvorom; evo i ovde život umire prema suncu, pun vere. Ali gle, tek što je umro, a smrt se vitla oko lešine, i ona udara nekim drugim putem.

– O, ti tamna induska polovino prirode koja si od utopljenih kostiju izgradila sebi zaseban presto negde u srcu ovih mora bez zelenila, bezbožnica si ti, kraljice, ali si mi iskreno govorila u tajfunu koji naširoko ubija i pri ućutkanom ukopu posle toga. Nije ovaj kit na samrti okretao svoju glavu ka suncu, a onda se opet obrtao, obrtao, a da mi time ne da jednu lekciju.

– O, trostruko gvožđem opasano i gvožđem izudarano silno bedro! O, ti dugasti mlaze sa velikim težnjama! Jedan se bori, drugi brizga… Sve uzaman! Uzaman ti, o, kite, tražiš posredovanje od onog tamo sunca što sve oživljuje, koje samo tera život da se pojavi, ali ga ne daje ponovo. Ipak, sačinjavaš mračniji deo života i uljuljkuješ me, te postajem ponosniji, mada sa mračnijom verom. Sva tvoja mutljanja koja se ne mogu ni izređati plove ovde ispod mene; mene drži na vodi dah tih nekada živih stvorova koji se diže kao vazduh, ali sad je u vodu pretvoren.

– E, zdravo onda, zanavek, zdravo, more, u čijem večitom guranju valova divlje ptice nalaze svoj jedini odmor. Rođen od zemlje, ali zadojen morem, mada su me brdo i dolina odnegovali, vi ste, valovi, moja braća po mleku.

STO SEDAMNAESTA GLAVA
STRAŽARENJE KOD KITA

Četiri kita ubijena te večeri lipsala su daleko razdvojena, jedan daleko uz vetar, jedan malo bliže niz vetar, jedan ispred broda, jedan pozadi njega. Ova tri poslednja bila su stavljena uz brod pre nego što je pala noć; ali onog uz vetar nismo mogli dohvatiti sve do jutra; i čamac koji ga je ubio stajao je kraj njega svu noć, a to je bio Ahabov čamac.

Obeležna zastavica bila je udarena uspravno u nosni otvor lipsala kita; i fenjer koji je visio sa njena vrha bacao je pomućenu treperavu svetlost na crnilo, ljaštavo crnilo, i daleko dalje na ponoćne valove koji su blago trljali kitov široki bok kako kakav blagi val na žalu.

Ahab i sva njegova posada u čamcu izgleda da su bili zaspali, svi sem Parsa; a on je, čučnuvši na pramcu, sedeo pazeći na ajkule koje su se kao utvare igrale oko kita, i udarale repovima o lake kedrove daščice. Neki zvuk kao kakvo ječanje iznad Asfaltita,[319] jata nepokajanih duhova iz Gomore,[320] jurio je drhtavo kroz vazduh.

Trgnuvši se iz dremeža, Ahab se pogleda sa Parsom licem u lice.

Optočeni sa svih strana noćnom tminom, oni su izgledali kao poslednji ljudi u nekom potopljenom svetu.

– Ja sam opet sanjao ono – reče on.

– Mrtvačka kola? Pa zar ja nisam kazao, stari, da ti ne možeš imati ni mrtvačka kola, ni mrtvački sanduk.

– A koga nose na mrtvačkim kolima od onih što pomru po moru?

– Pa ja sam rekao, stari, da pre nego što bi ti mogao umreti na ovom putu, moraš zbilja opaziti na moru dvoja mrtvačka kola; prva nenačinjena od smrtničke ruke; a vidljivo drvo onih drugih kola mora biti drvo izraslo u Americi.

– Zbilja, zbilja, čudan je to prizor, Parse. Mrtvačka kola i njihova pera kako plove po okeanu, a valovi im služe kao momci koji pridržavaju pokrov. Hej, takav prizor nećemo skoro videti.

– Verovao ili ne, ti ne možeš umreti, stari, dok to ne bude bilo viđeno.

– Dobro, a što to proročanstvo kazuj e za tebe?

– Kad to bude došlo do kraja, ja ću ipak poći ispred tebe, kao tvoj pilot.

– I kad budeš tako otišao pre mene, ako se to ikada dogodi, onda pre no što ja uzmognem poći za tobom, moraćeš mi se opet javiti, da mi i dalje pilotiraš? Zar nije tako bilo? Dobro, onda, pilote, zar ja nisam verovao u sve ono što si mi ti rekao? Ja imam ovde dva jemstva da ću ipak ubiti Mobi Dika i preživeti ga.

– Uzmi još jedno jemstvo, stari – reče Pars, a oči mu zasijaše naviše kao svici u tmini – tebe može ubiti samo omča.

– Vešala, misliš?… Pa ja sam onda besmrtan, na suvu i na moru – uzviknu Ahab i nasmeja se podrugljivo. – Besmrtan i na suvu i na moru.

Obojica opet zaćutaše kao jedan čovek. Sivo praskozorje je nailazilo, i dremljiva posada se dizala sa dna čamca, i pre nego što dođe podne, lipsali kit je bio dovučen do broda.

STO OSAMNAESTA GLAVA
KVADRANT[321]

Najzad se polutarska sezona stade sasvim približavati; i uvek, svakog dana, kad bi Ahab, izlazeći iz svoje kabine, bacao pogled uvis, oprezni krmanoš razmetljivo bi zapeo na svojim žbicama, a žustri mornari živo potrčali ka konopcima za jedra, pa bi tu stajali svi očiju uperenih na prikucani zlatnik; nestrpljivo su čekali naređenje da upere brodski pramac ka polutaru. To naređenje stiže blagovremeno. Bilo je skoro tačno podne, i Ahab, sedeći na pramcu svoga visoko dignutog čamca, rado je vršio svakodnevno posmatranje sunca da odredi geografsku širinu.

Međutim, u tom Japanskom moru dani su u leto prava bujica blesaka. To japansko živo j arko sunce izgleda kao neka sjajna žiža staklenog okeanskog nemerljivog sočiva. Nebo kao lakovano, nigde oblaka, vidik plovi, i ova golotinja neprekidnoga sjaja kao da je neki nepodnošljivi blesak božjeg prestola. Dobro te je Ahabov kvadrant imao stakla u boji da se kroz njih posmatra ta sunčana vatra. I tako, ljuljajući svoje obličje u sedećem stavu prema ljuljanju samog broda, i sa svojim instrumentom astrološkog izgleda na oku, on ostade u tome položaju nekoliko časaka, da uhvati tren kad će sunce da stigne tačno na meridijan. Za to vreme, dok je sva njegova pažnja bila zauzeta, Pars je klečao ispod njega na brodskoj palubi i sa licem uzdignutim naviše, kao i u Ahaba, posmatrao je isto sunce

zajedno s njim; samo što su mu kapci upola skrivali oči, i što je njegovo divljačko lice bilo potčinjeno nekoj zemaljskoj bestrasnosti. Na kraju krajeva, izvršeno je željeno posmatranje, i na svojoj nozi od slonovače Ahab brzo izračuna pisaljkom kolika može biti geografska širina broda tačno u tom trenutku. A zatim, pavši u trenutno sanjarenje, on opet pogleda prema suncu i promrmlja za svoj račun:

– O, ti pomorska značko! Ti visoki i silni pilote! Ti mi kažeš tačno gde sam ja. Ali možeš li da baciš i najsitniji nagoveštaj o tome gde ću ja biti? Ili možeš li reći gde u ovom trenutku živi još nešto pored mene? Gde je Mobi Dik? Ti mora da ga posmatraš ovoga trenutka? Ove moje oči gledaju baš u ono oko koje, evo, sad posmatra njega; zbilja, i u oko koje baš sad isto tako posmatra predmete na nepoznatoj strani, onoj suprotno od tebe, o, ti sunce.

A onda, pogledajući u svoj kvadrant, i obrćući jednu za drugom njegove mnogobrojne tajanstvene majstorije, on se opet zamisli pa promuca:

– Budalasta igračka. Dečja igračka nadmenih admirala, komodora i kapetana; svet se kočoperi tobom, tvojom veštinom i silom, ali šta ti, na kraju krajeva, možeš da uradiš do jedino da pokažeš bednu, žalosnu tačku gde si se i ti našla samo slučajno na ovoj širokoj planeti, i ruka koja te drži? Ne! Nijednog slova više! Ti ne možeš da kažeš gde će jedna vodena kapljica ili jedno zrno peska da se nađu sutra u podne, pa ipak tom svojom nemoći vređaš i samo sunce. Nauko, prokleta da si, ti prazna igračkice! Neka su proklete i sve stvari koje dižu čovekove oči uvis ka tom nebu, čija ga životna živahnost samo prlji kao što su, evo, baš sad ove stare oči oprljene tvojom svetlošću, o, sunce. Pogledi ljudskih očiju po prirodi su izdignuti ka vidiku ove zemlje; ne nišane oni iz temena njegova, kao što bi da je bog hteo da gledaju u njegovo nebo. Proklet da si ti, kvadrante! – Tresnuvši ga o palubu: – Neću ja više da se po tebi upravljam na svom zemaljskom putu; ispravni brodski kompas i ispravno prosto računanje pomoću brzinomera i konopca; to će mene voditi i pokazati mi moje mesto na moru. Da, tako! – reče sletevši sa čamca na palubu. – Evo ovako gazim ja po tebi, ti ništavna stvari koja slabačko nišaniš naviše; ovako ću ja tebe da razbijem i da

te uništim.

Dok je sumanuti starac ovako govorio i ovako gazio svojom živom i svojom mrtvom nogom, preko nemog i nepokretnog Parsovog lica pređe podsmešljivo likovanje koje je, izgleda, bilo namenjeno Ahabu; i nekakvo fatalističko očajanje koje je, izgleda, bilo namenjeno njemu samom. Neprimećen, on se diže i otklizi dalje, dok se, prestravljeni izgledom svoga zapovednika, mornari zbiše u grozdove na kaštelu, a Ahab, zbunjeno koračajući palubom, zavika: – Za užad jarbolskih krstova! Krma: prema vetru! Pod pravim uglom!

Za tren oka zavitlaše se jedra; i kako se brod upola obrte na svojoj peti, njegova tri čvrsto usađena vitka jarbola pravo se zaljuljaše na njegovom dugačkom rebrastom koritu, te su ličila na tri Horacija koji igraju kao lutke na nekom veštom paripu.

Stojeći iza dizalica, Starbak je nadgledao *Pikvodov* burni hod, a i Ahabov, dok je išao palubom klateći se.

– Ja sam sedeo pred gustom vatrom od uglja i posmatrao je svu zažarenu onako punu mučnog plamenog života; i ja sam je video kako se na kraju ugasila, sve niže i niže, do najmirnijeg pepela. Starče sa okeana, od sveg tvog vatrenog života šta će na kraju krajeva ostati do jedino gomilica pepela.

– Jest – viknu Stab – ali pepeo od pomorskog uglja, ne zaboravite to, gospodine Starbak – pomorski ugalj, a ne vaš obični ćumur, Dobro, dobro! Čuo sam Ahaba kako mrmlja: „Ovde je neko ugurao ove karte u ove moje staračke ruke; preklinje me da njima igram, a ne drugima.“ I đavo neka me nosi, Ahabe, ali ti si pravilno postupio. Živi u kocki i umri u njoj!

STO DEVETNAESTA GLAVA
SVEĆE

Najtoplija podneblja, ali kriju u sebi najsvirepije kandže, bengalski tigar puzi po beskrajnim lugovima neprekidnog zelenila. Najblistavije nebo, ali krije u sebi najsmrtonosnije gromove: ponosita Kuba zna za tornada koja nikad ne preletaju preko mirnih severnih zemalja. Tako je naročito u ovom sjajnom Japanskom moru gde mornar nailazi na najstrahovitiju od svih oluja, na tajfun. On hoće ponekad da izbije iz tog vedrog neba kao kakva razorna bomba nad ošamućenim i zaspalim gradom.

Pred veče toga dana *Pikvodu* su bila pokidana platna, ogoleli jarboli, i takav je bio ostavljen da se bori sa tajfunom koji je na nj udario spreda. Kad pade mrak, nebo i more su urlali i cepali se od gromova i sjali se od munja koje su padale kao kiša na onesposobljene jarbole na kojima su se lepršali ovde-onde dronjci koje je prvi bes oluje ostavio da se njima docnije poigra.

Držeći se za jedan konopac, Starbak je stajao na krmenoj palubi, poglédajući naviše pri svakom sevanju munje, da vidi kakva bi još nesreća mogla snaći zamršene lance na tome mestu, dok su Stab i Flask upućivali ljude da čamce dignu još više i da ih čvršće privežu. Ali izgleda da sve njihove muke nisu pomagale ništa. Mada su bili dignuti gore čak do samih kuka, čamac sa krmene palube prema vetru (Ahabov) ne izvuče se.

Jedan veliki val koji valjajući se grunu visoko gore uz brodski bok, koji se teturao i išao napred-nazad, udari u dno

čamca na krmi pa ga opet napusti ostavivši ga da sav curi kao rešeto.

– Ne valja ovo, ne valja ovo, gospodine Starbak – reče Stab gledajući olupine. – Ali more hoće da istera svoje. Sam Stab ne može da se bori s njim. Vi vidite, gospodine Starbak, pre nego što će da skoči, val se zaleti iz tako velike daljine, pretrči ceo svet i tek onda dolazi skok. A ja? Ja mogu da se zaletim da ga dočekam, ali samo ovde koliko preko palube. Ali ne mari; sve to spada u šalu, kao što kaže ona stara pesma (peva):

O, vesela je oluja,
i šaljivčina je kit,
fino razmahuje njegov rep…

Tako je smešan, razigran,
veseo, šaljiv, neozbiljan,
hokus-pokus mladić,
takav je okean, oh.

Juri kao besan,
vitla, penom bije
kad se šiba po bokovima,

tako je smešan, razigran,
veseo, šaljiv, neozbiljan,
hokus-pokus mladić,
takav je okean, oh.

Grom cepa brodove
time samo usne liže,
samo okušaj svoj udarac…

Tako je smešan, razigran,
veseo, šaljiv, neozbiljan,
hokus-pokus mladić.
takav je okean, oh.

– Stoj, Stabe! – viknu Starbak. – Pusti okean neka peva, i udara u harfu ovde u našim konopcima, ali ako si ti hrabar čovek, to ćeš samo mirno da ćutiš.

– Ama ja nisam hrabar čovek; nikad nisam ni rekao da sam hrabar čovek; ja sam kukavica i pevam da rasteram strah. Reći ću vam šta je, gospodine Starbak, nema načina da se zaustavi moje pevanje na ovom svetu do da mi se preseče grkljan. A kad to bude urađeno, deset za jedan, kladim se da ću otpevati kao za poslednji put celo „Slava tebje, Gospodi".

– Ludače, gledaj na moje oči, ako svojih nemaš.

– Šta? Kako možete vi videti bolje u mrkloj noći nego ma ko drugi, ma koliko taj bio luckast?

– Ovamo! – viknu Starbak, zgrabivši Staba za ramena, i pokazujući rukom prema vetru. – Zar ne vidiš da oluja dolazi sa istočne strane, baš sa toga kursa kojim Ahab ima da juri za Mobi Dikom? Baš sa toga kursa kojim je on krenuo danas u podne. Ali pogledaj samo njegov čamac! Gde je on razbijen! Baš na daskama kod krme, razumeš, čoveče; baš tamo na čemu bi trebalo on da stoji, razbijeno je njegovo stajalište, razumeš, čoveče. A sad skoči s broda, pa pevaj i tamo daleko ako baš moraš.

– Ja vas ni pola ne razumem. Šta se to nešto sprema?

– Da, da, oko Rta dobre nade je najkraći put za Nantaket – stade odjednom Starbak razgovarati sa samim sobom, ne osvrćući se na Stabovo pitanje. – Oluju koja sad kao maljem lupa po nama da nas razlupa možemo preobratiti u povoljan vetar koji će nas oterati prema zavičaju. Tamo uz vetar, sve sama tmina kao u paklu, ali niz vetar, ka zavičaju – vidim kako se počinje svetleti tamo, ali ne od munja.

U tom trenutku, u jednom od onih vremenskih razmaka guste pomrčine iza munja, ču se jedan glas kraj njega, a gotovo

u istom trenutku jedan plotun gromovskih tresaka grmnu iznad njihovih glava.

– Ko je?

– Stari grom – reče Ahab, pipanjem tražeći sebi put duž brodske ograde do svoje rupe za nogu, ali iznenadno nađe put koji mu osvetliše uzastopna plamena koplja što su potiskivala jedno drugo.

Ali kao što je toranjski gromobran na kopnu određen da sprovodi u zemlju opasnu silu, isto tako je slična šipka, koju na moru neki brodovi vuku uz svaki jarbol, određena da je sprovodi u vodu. Ali pošto taj sprovodnik mora da silazi do velike dubine da bi njegov kraj izbegao svaki dodir sa koritom, i pošto, štaviše, ako se stalno vuče tamo, on postaje podložan velikom kvaru, a sem toga, pošto se meša poprilično i sa užadi i jedrima, i manje ili više smeta brodskom kretanju u vodi – dakle, zbog svega toga, donji delovi brodskih gromobrana nisu uvek u vodi, već su nameštеni u dugačke tanke karike, tako da se mogu lakše baciti u spoljne lance, ili dole u more, kako već prilike zahtevaju.

– Sprovodnike! Sprovodnike! – povika Starbak posadi, odjednom opomenut na opreznost živim sevanjem munja, što baš sad baciše baklje da prisvetle Ahabu do njegovog mesta. – Jesu li oni u vodi? Bacite ih preko broda i napred i pozadi! Brzo!

– Stoj! – viknu Ahab. – Da igramo mi pravilno, mada smo slabija strana. Ja bih da doprinesem da se podignu sprovodnici na Himalajima i Andima, da se ceo svet obezbedi. Ali dole povlastice! Ostavite ih kako su, Starbak!

– Pogledajte gore! – viknu Starbak. – Elmova vatra.[322] Elmova vatra! Svi kraci jarbola su dohvaćeni nekom bledom vatrom i zahvaćeni, na svakom od tri ušiljena kraja sprovodnika, trima ušiljenim belim plamenovima, te sva tri visoka jarbola gore tiho u tom sumpornom vazduhu, kao tri džinovske voštane sveće pred oltarom.

– Dođavola čamac! Neka ide bestraga! – viknu Stab u trenutku kad pljesnu jedan val i diže se ispod njegovog malog čamca, tako da ga njegova ograda snažno udari po ruci, dok je on provlačio konopac da ga priveže. – Neka ide dođavola! – Ali dok on skliznu nazad na palubu, njegove uzdignute oči spaziše

plamenove i, odmah promenivši ton, on povika: – Neka nam se Sveti Elm svima smiluje!

Kod mornara su psovke sasvim odomaćene; oni će vam psovati i u zanosu najveće tišine kao i u čeljustima oluje; oni će vam izbacivati psovke sa krakova krsnog jedra kad se najviše pregibaju prema uzavrelom moru, ali na svim svojim putovanjima retko sam čuo kakvu prostačku psovku kad je božji zapaljeni prst bio stavljen na brod, kad je ono njegovo „Mene, mene, tekel, ufarsin“[323] bilo utkano u konopce od jarbola i ostalu užad.

Dok je ona bleda vatra gorela visoko, malo se reči čulo od zapanjene posade, koja je u gustim skupinama stajala na kaštelu, a sve joj se oči sjaktile u onom bledom fosforesciranju kao kakvo udaljeno sazvežđe. Odskačući od utvarne svetlosti, džinovski ahat, crnac Dagu, uzdizao se tako da je utrostručavao svoj stvarni stas i izgledao kao crni oblak iz koga grom bije. Poluotvorene usnice Taštegove pokazivale su njegove zube, bele kao u ajkule, koji su čudno sjali kao da su i njih dohvatile svetle lopte, dok su Kvikvegove tetovirane šare, osvetljene natprirodnom svetlošću, plamsale kao satanski plavi plamenovi po njegovom telu.

Cela slika, najzad, iščeze kad gore svetlost izblede; i opet se *Pikvod* i svaka živa duša na njegovim palubama zavi u mrtvački pokrov.

– Šta sad misliš, čoveče? Čuo sam ti glas; nije bio isti kao u pesmi.

– Nije, nije; nije bio takav; rekao sam da nam se Sveti Elm smiluje svima; i ja se nadam da ipak hoće. Ali da li će se on samo smilovati na izdužena lica? Zar njegov trbuh ne podnosi smeh? Ali pogledajte samo, gospodine Starbak!… Nego, isuviše je mračno da bi se nešto videlo. Onda me čujte! Ja smatram kao dobar znak one plamenove što smo ih videli na vrhovima jarbola; jer su ovi jarboli utvrđeni u jednome postolju koje je skroz nakvašeno spermacetom, vidite; a sad će taj spermacet da se popne u jarbol kao sok u drvo. Jeste, naša će tri jarbola da budu sad kao tri sveće od spermaceta – eto, to je to prijatno obećanje koje smo videli.

U tom trenutku Starbak opazi Stabovo lice, koje je počinjalo da svetluca na svetlosti. Pogledavši naviše, on povika:

– Vidi! Vidi!

I još se jednom videše visoki zašiljeni plamenovi koji su izgledali nekako dvostruko natprirodno bledi.

– Neka nam se Sveti Elm smiluje svima! – uzviknu Stab ponovo.

Na podnožju glavnog jarbola, pravo ispod zlatnika i ispod plamena, Pars je klečao prema Ahabu, ali sa glavom pognutom u stranu od njega, dok se tu u blizini, sa zasvođenih i natkvešenih konopaca, gde su radili na pritvrđivanju jarbolskog krsta, zbio izvestan broj mornara zaustavljenih bleskom i visio klateći se kao kakva gužva ukočenih osa sa neke oklembešene grane u voćnjaku. U raznim očaranim položajima, kao kosturi u Herkulanumu,[324] koji ili stoje, ili koračaju, ili jure, drugi su ostali prikovani za palubu, ali svi sa očima dignutim uvis.

– Tako, tako, momci! – uzviknu Ahab. – Gledajte gore u to! Zapazite to dobro! Beli plamen samo osvetljava put ka Belome Kitu. Dodajte mi te lance sa glavnog jarbola – rado bih da im opipam bilo i da stavim svoje da kuca uz njih: krv prema vatri. Tako.

Zatim, okrećući se, držeći čvrsto levom rukom poslednji beočug, on stavi nogu na Parsa; i ustaljena pogleda naviše i sa visoko dignutom desnom rukom, on je stajao uspravno pred dostojanstvenim trokrakim plamenim trojstvom.

– O, ti svetli duše svetle vatre, kome sam ja na ovim morima nekada kao Persijanac odavao poštu dok me pri tome svetome činu ti sam nisi opekao tako da i dan-danji nosim ožiljak; ja te sad poznajem, ti, svetli duše, i sad znam da ti čovek najveću pažnju prkosom odaje. Nećeš ti biti milostiv ni prema ljubavi ni prema poštovanju, a za mržnju možeš samo da ubiješ; i svi su poubijani. Nije ti se ovde isprsila neka neustrašiva budala. Poznajem ja tvoju nemu moć koja nema određenog mesta; ali ja ću do poslednjeg daha svoga zemljotresnog života da se borim protiv tvog bezuslovnog, nesmanjenog gospodarstva u meni. Usred oličene bezličnosti jedna ličnost stoji ovde. Mada samo tačka u najboljem slučaju, ma odakle da sam došao, ma kuda

išao, ipak, dok živim zemaljskim životom, kraljevska ličnost živi u meni i oseća svoja kraljevska prava. Ali rat je muka, a mržnja je jad. Dođi u svom najnižem obliku ljubavi, ja ću kleknuti i poljubiću te; ali u najvišem svome stupnju, dođi kao čista nadzemaljska sila; i mada ti bacaš na more mornarice natovarene čitavim svetovima, ima ovde nečega unutra što stalno ostaje ravnodušno. O, ti, jasni duše, od svoje vatre si mene načinio i kao pravo dete vatre ja njome dišem natrag u tebe.

(*Iznenadno, uzastopno sevanje munja, devet plamenova skače uzduž da utroje svoju raniju visinu; Ahab sa ostalima zatvara oči pritiskujući ih jako desnom rukom.*)

– Priznajem ja tvoju nemu moć koja nema određenog mesta; zar nisam tako rekao? A to mi nije iznuđeno, niti ću ja sad bacati ove beočuge. Ti možeš da me oslepiš, ali ja onda mogu da pipam po mraku. Ti možeš da me spališ, ali ja onda mogu da budem pepeo. Primi poštovanje ovih jadnih očiju i ovih ruku što služe kao kapci. Ja ne bih to primio. Munje sevaju kroz moju lobanju; očne me jabučice bole, bole jednako. Moj celi utučeni mozak izgleda kao obezglavljen i kao da se valja po nekom zaglušenom prostoru. Oho! Mada si vezanih očiju, ipak hoću da razgovaram s tobom. Mada si svetlost, iz tmine iskačeš, ali ja sam tmina koja iskače iz svetlosti, iz tebe iskačem. Džiliti prestaju! Otvori oči! Vidiš li, ili ne vidiš? Tamo gore gòre plamenovi. O, ti velikodušniče koga ja sad slavim u svom rodoslovu. Ali ti si samo moj vatreni otac; svoju milu mater ja i ne poznajem. O, svirepniče, šta si uradio s njom? Tu je moja zagonetka, ali tvoja je još veća. Ti ne znaš kako si došao na svet, pa zato i zoveš sebe nerođenim. Izvesno ne znaš svoj početak, zato i zoveš sebe nepočetim. Ja znam o sebi to što ti o sebi ne znaš, o, ti svemogući. Postoji iznad tebe neka bojom neprevučena stvar, ti svetli duše, a za koju je sva tvoja besmrtnost samo vreme, a sve tvoje stvaralaštvo samo besvesna radnja. Kroz tebe, kroz to plameno tvoje biće, moje te oprljene oči maglovito vide. O, ti vatro, nahoče, o, ti pustinjače od pamtiveka, i ti sam imaš svoju neizražljivu zagonetku, svoj jad bez saučešća. I ovde opet, u uzvišenome ropcu, ja čitam svoje pretke. Skoči! Poskoči i nebo lizni! Ja skačem s tobom, gorim s tobom, da mi je da se zalemim s tobom, izazivački te ja obožavam,

– Čamac, čamac! – viknu Starbak. – Gledaj na svoj čamac, stari!

Ahabov harpun, jedan od onih što su iskovani u Pertovoj vatri, ostao je i dalje čvrsto vezan za svoju upadljivu kuku, tako da je štrčao preko pramca njegova čamca; ali usled toga što je more probilo njegovo dno, oslobođeni kožni slojevi su visili naniže, i sa oštrih čeličnih žica sad je otuda izbijao napereni plamen blede raščepljene vatre. Dok je mirni harpun tamo goreo kao kakav zmijski jezik, Starbak zgrabi Ahaba za ruku:

– Bog, Bog je protiv tebe, stari! Pripazi se! Ovo je jedno zlo putovanje; zlo počelo, zlo se nastavilo; pusti me, stari, da razapnemo jedra dok još možemo, pa da iskoristimo ovaj povoljni vetar za odlazak kući, pa da krenemo na bolje putovanje nego što je ovo.

Čuvši Starbaka, prestravljena posada odmah jurnu ka konopcima, mada nijedno jedro nije bilo preteklo gore. Jer toga trenutka sve misli prestravljenog oficira izgleda da su bile i njihove misli; oni stadoše vikati prilično buntovnički. Ali tresnuvši zveketave munje – vite beočuge na palubu i otrgnuvši zapaljeni harpun, Ahab je mahao njime kao buktinjom među njima, zaklinjući se da će njime proburaziti prvog mornara koji samo pipne makar i kraj konopca. Skamenjeni pred njegovim izgledom, i sve više zbijajući se u gomilu pred plamenim harpunom koji je on držao u ruci, ljudi ustuknuše užasnuti, a Ahab opet progovori:

– Sve vaše zakletve da ćete goniti Beloga Kita obavezne su kao i moja; i stari je Ahab vezan i srcem, i dušom, i telom, plućima i životom. A da biste mogli znati kako silno ovo srce kuca, pogledajte ovamo! Ovako ću ja duvanjem ugasiti i poslednji strah.

I on samo jednom dunu i ugasi vatru.

I kao što kad oluja stane vitlati ravnicom, ljudi izbegavaju da se nađu blizu kakvog osamljenog džinovskog bresta koji je baš zbog svoje visine i snage utoliko manje bezbedan jer je tim privlačnija tačka za gromove, tako i na ove poslednje Ahabove reči mnogi mornari pobegoše od njega užasnuti.

STO DVADESETA GLAVA
PALUBA PRED KRAJ PRVE NOĆNE STRAŽARSKE SMENE

(*Ahab stoji kraj krme. Starbak mu prilazi.*)

– Moraćemo skinuti krsno jedro sa glavnog jarbola, gospodine kapetane; veza slabo drži i leva dizalica se napola spustila. Hoću li je skinuti, gospodine kapetane?

– Ne skidaj ništa! Vezuj! Kad bih ja imao motke za gornja jedra, ja bih ih sada digao gore.

– Gospodine kapetane, tako vam boga, gospodine kapetane.

– Šta je bilo?

– Gospodine kapetane, kotve se miču. Hoću li ih povući na brod?

– Ne skidaj ništa! I ne miči ništa, već samo veži sve! Vetar jača, ali još nije došao do nogu moga stola. Brzo, i pripazi na to!… Tako mi jarbola i kobilice, on me smatra za kakvog guravog kapetančića nekog obalskog brodića. Daj dole jedro sa krsta glavnog jarbola! Hej, lonce za tutkalo! Najvitkiji čekrci su izrađeni za najbešnje vetrove, a ovaj moj moždani čekrk sad plovi kroz jurnjavu oblaka. Da li ja to da skinem? O, samo kukavice skidaju svoje moždane čekrke za vreme oluje. Šta je samo loma gore! Ja bih im to smatrao za nešto uzvišeno, kad ne

bih znao da je srdobolja bučna bolest. O, uzmite lek, uzmite lek!

STO DVADESET PRVA GLAVA
PONOĆ – OGRADA NA KAŠTELU

(*Stab i Flask se popeli na nju, pa dodaju nove veze na kotve što tu vise.*)

– Ne, Stabe, vi možete čekićem uterati taj čvor koliko god hoćete, ali u mene nikad nećete moći uterati to što ste baš sad rekli. A koliko ima kako ste govorili sasvim obrnuto? Zar niste jednom rekli kako ma kojim brodom Ahab brodio, taj brod ima da plati neki dodatak na svoju policu osiguranja. Baš kao da je pozadi natovaren burićima s barutom i kutijama šibica spreda? Stojte sad, zar niste to rekli?

– Pa dobro, recimo da jesam, šta onda? Ja sam delimično izmenio svoje telo od tog doba, pa što ne bih i svoje mišljenje? A posle, pretpostavimo da smo zbilja natovareni burićima baruta pozadi i šibicama spreda; kako bi se, dođavola, mogle zapaliti šibice kod tolike vode što pršti ovuda? Eto, mladiću, ti imaš sasvim crvenu kosu, pa se sad nisi mogao zapaliti. Otresi se malo! Ti si Akvarijus ili Vodonoša, Flask, možeš da napuniš čitave krčage sa svoje kragne od kaputa. Zar ne vidiš onda da za te posebne opasnosti pomorska osiguravajuća društva traže i posebna jemstva? Ovde su požarne slavine, Flask. Ali slušaj dalje, da ti odgovorim i na ono drugo. Pre svega, skloni nogu sa kotvina venca tako da bih mogao provući konopac, a sad slušaj. Kakva je to velika razlika između toga kad držiš jarbolski

gromobran za vreme oluje ili kad stojiš uz jarbol koji je bez gromobrana na oluji? Zar ne vidiš, bukova glavo, da se ništa ne može desiti onome što drži gromobran, sve dok sam jarbol ne bude prvi pogođen? A šta ćeš onda na to da kažeš? Čak ni jedan od sto brodova ne nosi gromobrane, te Ahab, jeste, čoveče, i svi mi ostali, nismo prema tome bili u većoj opasnosti, po mome skromnom mišljenju, nego sve posade u deset hiljada brodova što sad brode morima. Eto, ti, ti, Kraljevski Stražaru, ti bi hteo, ja bar tako mislim, da svaki živi čovek hoda po svetu s jednim malim gromobranom koji mu štrči sa šešira kao perjanica na šeširu milicijskog oficira, a da mu se konop vuče pozadi kao pojas. Budi pametan, Flask. Lako je tebi biti pametnim, pa što onda da ne budeš? Svaki čovek s pola oka može da bude pametan.

– Ne znam ja to, Stabe. I vama to ponekad pada dosta teško.

– Jeste, kad je čovek mokar do kože, teško mu je da bude pametan, to je tačno. A mene je ova raspršena voda skroz dohvatila. Ne mari. Dohvati onaj savijutak pa ga provuci! Izgleda mi da mi ovo sad vezujemo ove kotve kao da one više nikad neće biti upotrebljavane. Ovo što vezujemo ove dve kotve izgleda kao kad čoveku vezuju ruke na leđa. A sigurno je da su ovo velike plemenite ruke. Ovo su vaše gvozdene pesnice, hej! I koliko samo one drže! Ja se pitam, Flask, je li svet gdegod pritvrđen kotvama, a ako jeste, mora da se ljulja na nekom neobično dugačkom lancu. Prikucaj der čekićem taj čvor, i onda smo gotovi. Tako. Skoro kao da je zemlju dodirnuo, čoveku je veoma prijatno kad skoči na palubu. Slušaj. Hoćeš li časkom da mi iscediš peševe od kaputa? Hvala. Smeju se, Flask, kaputima sa dugačkim peševima. Ali meni se čini da pri oluji na moru čovek uvek treba da nosi kaput sa dugačkim peševima. Kad se peševi ovako sužavaju naniže, služe, vidiš, za to da odvode vodu. Isto je to i sa trorogim šeširima. Posuvraćena mesta predstavljaju kao ivice zabata na krovu i oluke, flask. Ne nosim ja više mornarske kaputе i nakatranisani šešir; moram da obučem žaket i kapu od dabrovine, tako. Alo. Auh, ode moj nakatranisani šešir u more! Gospode bože, kako mogu vetrovi koji dolaze s neba da budu tako neuljudni? Ovo je gadna noć. mladiću.

STO DVADESET DRUGA GLAVA
PONOĆ U VAZDUHU
– GROM I MUNJA

(*Košni krst glavnog jarbola. Taštego ga uvezuje još i novim konopcima.*)

– Hm, hm, hm. Stani jednom s tom grmljavinom! Mnogo je i premnogo grmljavine ovde gore. Kakve je vajde od grmljavine? Hm, hm, hm. Mi ne želimo grmljavinu; mi želimo rum; daj nam čašu ruma. Hm, hm, hm.

STO DVADESET TREĆA GLAVA
MUSKETA

Za vreme najbešnjih udaraca tajfuna čovek sa ručice na *Pikvodovoj* krmi, izrađenoj od kosti kitove vilice, oteturao se nekoliko puta na palubu, hitnut tamo grčevitim pokretima broda, mada su za krmu bili zakačeni čekrci radi predostrožnosti – ali labavo – jer se moralo ostaviti mesta i za rad na krmi.

U velikoj oluji kao što je ova, dok brod predstavlja za vetar samo jedan čunak što leti po razboju, nije nimalo neobično ponekad videti igle u busoli kako se jednako vrte ukrug. Tako je bilo i na *Pikvodovoj* busoli; gotovo pri svakom udarcu kormilar je odmah zapažao kako se igle živo obrću ukrug na „ružama"; to je prizor koji slabo ko može da posmatra, a da se nekako neobično ne uznemiri.

Nekoliko časova posle ponoći tajfun tako mnogo opade da su posle velikih naprezanja Starbaka i Staba – jedan zauzet napred a drugi pozadi – iscepani ostaci sa prečke i košnog jedra prednjeg i srednjeg jarbola bili nasumce otkinuti od jarbola, te su leteli kovitlajući se niz vetar kao pera kakvog albatrosa koja ponekad bivaju bačena niz vetar kad oluja stigne pticu u letu.

Tri odgovarajuća nova jedra bila su sada zakačena i podvezana, a jedno jedro za oluju između prednjeg i srednjeg jarbola bilo je postavljeno dalje, pozadi, tako da je uskoro brod počeo ponovo da ide kroz vodu prilično pravilno; i kurs – zasad istok-jugoistok – kojim je imao da krmani, ako može, ponovo je

dat kormilaru. Jer za vreme najžešće oluje on je krmanio samo prema njenim obrtima. Ali kako je on sad dovodio brod što je mogao bliže kursu, pazeći na busolu za to vreme, gle! Dobar znak! Vetar je, izgleda, dolazio unaokolo otpozadi; zbilja gadan vetar postajao je povoljan vetar.

Odmah su jedra podešena uz živahnu pesmu „O, povoljan vetar oj, hoj, hoj, veselo, momci“. Posada je pevala od radosti što je događaj koji je toliko mnogo obećavao tako brzo obmanuo loša predskazanja koja su mu prethodila.

Izvršujući stalno naređenje svog komandanta – da izveštava odmah, i to u svako doba u dvadeset i četiri sata, o svakoj novoj promeni stanja na palubi – Starbak, tek što je doterao jedra prema vetru – mada bez volje i sumorno – mehanički ode dole da izvesti kapetana Ahaba o toj stvari.

Pre nego što će zakucati na vrata njegove sobe, on i nehotice zastade za trenutak. Sobna lampa – ljuljajući se dugačko tamo-amo – gorela je ćudljivo i bacala ćudljive senke na starčeva vrata s namaknutom prevornicom – tanka, sa utvrđenim umetnutim prečagama mesto gornjih kapaka. Usled toga što je ova kabina bila izdvojena, i ispod morske površine, u njoj je vladala neka tišina koja bruji, mada je bila opasana svud unaokolo urlanjem elemenata.

Na polici su se videle pune sjajne muskete uspravljene uz prednju pregradu. Starbak je bio čestit, ispravan čovek; ali iz njegova srca, u tome trenutku kad ugleda muskete, čudno se izvi jedna zla misao; ali tako izmešana sa svojim neutralnim i dobrim uzgrednostima da je za tren on nije ni bio jasno svestan.

– Hteo je jednom da me ubije – mrmljao je. – Eno one iste muskete koju je bio naperio u mene; ona sa kundakom okovanim klincima; deder da je dodirnem, da je podignem. Čudnovato je da ja, koji sam rukovao tolikim smrtonosnim kopljima, čudnovato da ja sad ovoliko držćem. Puna? Moram da vidim. Jeste, jeste; i barut je u čanku… Nije to dobro! Bolje da je ispraznim… Čekaj. Ja ću sam sebe da izlečim od ovoga. Hoću da držim musketu čvrsto dok razmišljam… Dolazim da ga izvestim o povoljnom vetru. Ali kako povoljnom? Povoljan za smrt i propast. To znači povoljan za Mobi Dika. To je povoljan vetar koji je povoljan samo za tu prokletu ribu… Ista ona cev

koju je on bio naperio u mene… Ista ta… Evo baš ova… Držim je ovde; hteo je da me ubije ovom istom stvari koju ja baš sad držim u rukama… Jest, a bio je voljan da pobije i svu svoju posadu. Zar nije rekao da neće da sklapa jedra ni pred kakvom olujom? Zar nije tresnuo o palubu svoj božanstveni kvadrant? I po ovim istim opasnim morima on pipajući nalazi sebi puta prostim računanjem pomoću brzinomera, pri kome se tako mnogo greši? I zar se nije zakleo usred ovoga tajfuna da neće da ima gromobran? Pa zar da se krotko trpi da ovaj lucnuti starac vuče sa sobom sve brodsko ljudstvo u propast?… Da, to bi ga načinilo namernim ubicom trideset ljudi i više, ako bi ovaj brod bio ma kako smrtonosno povređen; a dušom se svojom kunem da će ovaj brod biti smrtonosno povređen ako

Ahaba puste da ide svojim putem. Ako bi ovoga trenutka bio ometen, on ne bi izvršio taj zločin. Ehe! Da on to nešto ne mrmlja u snu? Jest, tamo… tamo, unutra, on spava. Spava? Jest, ali je još živ, i opet će se uskoro probuditi. Pa ja onda ne mogu da ti se oduprem, stari. Ni razmišljanja, ni prigovaranja, ni preklinjanja nećeš ti da trpiš; sve to ti prezireš. Slepa poslušnost tvojim sopstvenim slepim naređenjima, to je jedino što ti zahtevaš. Jest, a ti kažeš da su se ljudi zakleli istom zakletvom kao i ti; kažeš kako smo svi mi Ahabi. Neka nas Gospod Bog sačuva!… Ali zar tu nema drugoga načina? Nema zakonitog načina?… Uhapsiti ga i odvesti kući? Šta? Nadati se da ćete iščupati živu snagu ovoga čoveka iz njegovih sopstvenih živih ruku? Samo bi budala to pokušala. Recimo da je on ipak vezan; utegnut ceo u konopce i palamare; lancima zakačen za grede sa prstenom na podu ove kabine; gadniji bi on onda bio nego tigar strpan u kavez. Ja ne bih mogao da izdržim taj prizor; ne bih, verovatno, mogao da pobegnem od njegovog urlanja; na tom dugačkom, nesnosnom putovanju za mene više ne bi bilo ni mira, čak ni sna, čak ni neocenjivog razuma. Pa šta onda ostaje? Kopno je stotinama milja daleko, a nepristupačni Japan je najbliži. Ja stojim ovde sâm na pučini sa dva okeana i celim jednim kontinentom između mene i zakona… Jest, jest, tako je… Je li nebo ubica, ako njegova munja ošine budućeg ubicu u njegovoj postelji, zapalivši čaršave i kožu zajedno?… A da li bi to onda ja bio ubica ako bih… – i lagano, kradimice i gotovo gledajući u stranu, on naperi cev pune muskete u vrata.

– Na ovoj se visini Ahabova ljuljaška klati tamo unutra; glava mu je u ovom pravcu. Jedan dodir, i Starbak može doživeti da opet zagrli svoju ženu i svoje dete… – O, Meri, Meri… Sine, sine, sine… Ali ako te, stari, ja ne probudim za smrt, ko bi mogao reći do kakvih će nemerljivih dubina od danas za nedelju dana možda potonuti Starbakovo telo sa celom posadom. Veliki Bože, gde li si? Hoću li? Hoću li?… Gospodine kapetane, vetar je opao i pomerio se; prednje i srednje košno jedro su stavljeni i uvezani. Brod ide svojim kursom.

– Samo čvrsto krmu do kraja! O, Mobi Diče, najzad ću ščepati tvoje srce.

To su bili zvuci koji su sad šumno izbijali iz starčeva nemirna sna, kao da je Starbakov glas naterao dugački nemi san da progovori.

Još naperena musketa je drhtala kao ruka u pijanice prema slepom oku na vratima; Starbak kao da se rvao sa nekim anđelom, ali kad se okrete od vrata, on postavi smrtonosnu cev na njenu policu i ode odatle.

– Isuviše je čvrsto zaspao, Stabe; siđi dole, pa ga probudi i kaži mu. Ja moram da obiđem palubu. Ti znaš šta ćeš mu reći.

STO DVADESET ČETVRTA GLAVA
IGLA

Sledećeg jutra još nesmireno more se valjalo u dugačkim, laganim valovima silne mase, pa udarajući u *Pikvodov* grgotavi trag, guralo ga napred kao kakvim džinovskim raširenim šakama. Jakog vetra, koji nije popuštao, bilo je toliko da su nebo i vazduh izgledali kao široko nadmena jedra; ceo je svet bučao pred vetrom. Zamumuljeno u punoj jutarnjoj svetlosti, nevidljivo sunce se poznavalo samo po sve široj jačini svog oreola, odakle su njegovi bajonetski zraci probijali kao kakve puščane soške. Ukrasi poput grbova kao kod krunisanih vavilonskih kraljeva i kraljica videli su se na svačemu. More je bilo kao sud rastopljenog zlata koje klobučajući skače svetlo i toplo.

Dugo ćuteći kao očaran, Ahab je stajao postrance; i dok je, jednako posrćući, brod duboko naginjao pramac, on se okrete da posmatra zrake svetloga sunca koji su probijali s prednje strane broda; kad se oni duboko spustiše iza krme, on se okrete nazad, pa stade gledati sunčevu pozadinu i kako se isti žuti zraci mešaju s brodskim tragom koji ne skreće.

– Ha, ha, brode moj. Tebe bi sad sasvim lepo mogli smatrati za sunčeva pomorska kola. Hej, hej, sve vi nacije pred moj pramac! Sunce vam donosim. Upregnite se na dalekim valovima. Alo, zaprega! Ja je teram morem.

Ali odjednom, povučen nazad uzdom neke suprotne misli,

on požuri prema krmi grubo pitajući kojim pravcem ide brod.

– Istok-jugoistok, gospodine kapetane – reče prestravljeni kormilar.

– Lažeš! – i tresnu ga pesnicom. – Da ide ka istoku u ovo doba ujutru, a sunce da mu bude pozadi?

Na to se sve živo zbuni, jer ta pojava koju je baš sad primetio Ahab bila je neobjašnjivo izmakla iz vida svakom drugom; ali uzrok tome može biti baš to što je ona bola oči.

Zavlačeći glavu dopola u kutiju gde je bila busola, Ahab baci pogled na nju; njegova dignuta ruka lagano pade; za tren je izgledao kao da posrće. Stojeći iza njega, Starbak pogleda i, gle! Dve su busole pokazivale istok, a *Pikvod* je sasvim sigurno išao ka zapadu.

Ali pre nego što je prva bučna uzbuna mogla da se raširi među posadom, starac, smejući se krto, uzviknu:

– Znam šta je. To se i ranije dešavalo. Gospodine Starbak, grom je prošle noći okrenuo naše busole – to je sve. Ti si, mislim, i pre ovog čuo za tako nešto.

– Jesam, ali mi se to dosad nije nikad desilo, gospodine kapetane – reče bledi oficir sumorno.

Pa eto, mora se ovde reći da su se slučajevi kao što je ovaj dešavali ne jedanput brodovima u silnim burama. Magnetska energija koja se razvija u mornarskoj igli, kao što svi znaju, uglavnom je isto što i elektricitet posmatran na nebu; zato se ne treba mnogo čuditi što se ovakve stvari mogu desiti. Ima primera gde je munja pogodila baš sam brod, tako da mu je porušila neke jarbole i jedan deo konopaca, ali uticaj na busolnu iglu ponekad je bio još kobniji; sva je njena odvratna sposobnost uništena, tako da je ranije magnetski čelik sad bio ništa drugo do samo jedna bapska igla za pletenje. Ali, u oba slučaja, igla nikad više sama od sebe ne stiče ponovo onu prvobitnu sposobnost koja joj je oštećena ili sasvim propala; ali ako budu oštećene busole u spravi na krmi, ista sudbina postiže i sve druge busole koje bi se mogle naći na brodu, čak i one koje bi bile najniže u hrptenici.

Stojeći zamišljen pred kutijom za busolu i posmatrajući izokrenute igle, starac ivicom svoje ispružene šake sad tačno odredi položaj sunca, i zadovoljan što su igle bile tačno u

suprotnom pravcu, vičući izdade naređenja da se brodski kurs prema tome promeni. Jedra se napregoše i *Pikvod* još jednom baci svoj neukroćeni pramac na suprotni vetar, pošto ga je pretpostavljeni povoljni vetar samo obmanjivao.

Međutim, ma kakve da su bile njegove sopstvene tajne misli, Starbak ne reče ništa, već mirno izvrši sva izdata naređenja, dok se Stab i Flask – koji su tada izgledali da donekle osećaju što i on – isto tako bez gunđanja pokoriše. A što se ljudstva tiče, mada su neki od njih tiho gunđali, oni su se više bojali Ahaba nego što su se bojali sudbine. Kao i uvek ranije, to sve ni najmanje nije uticalo na neznabožačke harpunere, a ako i jeste uticalo, to je bio samo izvesni magnetizam koji je udario u njihova srodna srca iz nesalomljiva Ahabova srca.

Neko vreme starac je šetao palubom u valovitim sanjarijama. Ali kad se slučajno okliznu svojom petom od slonovače, spazi polomljene bakarne cevi od kvadranta što ga je dan ranije tresnuo na palubu.

– Ti jadni, ponositi osmatraču neba i sunčev pilote! Juče sam ja tebe polomio, a danas su kompasi hteli mene da polome. Da, da. Ali Ahab je još gospodar nad običnim magnetskim gvožđem. Gospodine Starbak, jedno koplje bez drške, jedan težak čekić i najmanju iglu za šivenje jedara. Brzo!

Uz podstrek koji ga je terao na stvar koju će sad da uradi možda su, kao uzgred, išli i pametni razlozi kojima je mogao biti cilj da podigne duh kod svoje posade jednim potezom svoje dovitljive veštine u jednoj tako čudnoj stvari kao što je izvrnuta igla na busoli. Sem toga, starac je vrlo dobro znao da ako se krmani pomoću te izvrnute igle, mada bi nekako njome moglo da se rukuje, sujeverni mornari neće tako lako preći preko toga bez izvesne jeze i zlih slutnji!

– Momci – reče on odlučno okrećući se posadi dok mu je oficir predavao tražene stvari – momci moji, grom je izvrnuo iglu staroga Ahaba; ali iz ovog komadića čelika Ahab može da načini sebi iglu koja će pokazivati pravac kao i ma koja druga.

Kad on to reče, ponizno začuđeni mornari se zgledaše oborenim pogledima; i očaranih očiju stadoše očekivati to čudo koje sad ima da se desi. Ali Starbak je gledao u stranu.

Jednim udarcem teškog čekića Ahab otkide koplju čeličnu glavu, a onda, pruživši oficiru dugačku gvozdenu šipku koja je preostala, naredi mu da je drži uspravno, ali da ona ne dodiruje palubu. A onda, pošto je nekoliko puta udario čekićem gornji kraj ove gvozdene šipke, postavi otupljenu iglu jednim krajem na njen vrh, pa nešto slabije udari čekićem nekoliko puta dok je oficir jednako držao šipku kao i ranije. Zatim načini s njom nekoliko sitnih, čudnih pokreta – da li neophodno potrebnih radi magnetiziranja čelika, ili prosto izvedenih samo zato da se poveća strah kod posade, nije izvesno – pa zatraži jedan laneni konac; i prišavši postolju za busole, izvuče tamo one dve izvrnute igle, pa horizontalno zakači mornarsku iglu u njenoj sredini, iznad jedne busolske „ruže“. U početku se čelik okretao jednako ukrug tresući se i drhteći na oba kraja; ali najzad se zaustavi na svome mestu, kad Ahab, koji je pažljivo to pratio očekujući rezultat, odstupi slobodno od busolnog postolja, upre opruženom rukom u njega, pa uzviknu:

– A sad pogledajte i sami je li Ahab gospodar jednog naperenog magnetskog gvožđa. Sunce je na istoku i busola se na to zaklinje.

Jedan za drugim zaviriše oni unutra, jer takvo neznanje kao što je bilo njihovo nije moglo da uveri ništa drugo do njihove rođene oči, pa se jedan za drugim odšunjaše dalje.

U njegovim plamenim očima s preziranjem i likovanjem videli ste onda Ahaba u svem njegovom kobnom ponosu.

STO DVADESET PETA GLAVA
BRZINOMER I KONOPAC

Dok je sudbinom predodređeni *Pikvod* tako dugo plovio na ovome putovanju, brzinomer i konopac su bili upotrebljavani samo veoma retko. Pošto se s poverenjem uzdaju u druga sredstva za određivanje mesta brodu, neki trgovački brodovi i mnoge kitarice, naročito dok krstare, i ne sećaju se da otkače brzinomer, mada u isto vreme, a često više forme radi nego ma zbog čega drugog, redovno zapisuju na uobičajenu tablicu kurs kojim ide brod, kao i pretpostavljenu prosečnu brzinu kojom se brod kreće svakog časa. Tako je bilo i sa *Pikvodom*. Drveni kalem i uglasti brzinomer visili su okačeni, dugo nepipnuti, baš ispod šipki na zadnjoj brodskoj ogradi. Kiša i raspršana voda bile su ih ovlažile; sunce i vetrovi su ih bili izvili; svi su se elementi bili udružili da doprinesu da istruli jedna stvar koja je visila tako besposlena. Ali ne osvrćući se na sve to, Ahaba obuze ćudljivost kad se desi da baci pogled na kalem ne mnogo časova posle onog prizora sa magnetom, te mu pade na pamet kako njegova kvadranta više nema, pa se seti svoje pomamne zakletve o običnom brzinomeru i konopcu.

Brod je brodio posrćući; pozadi su se valjali valovi praveći lom.

– Napred vi tamo! Skidaj brzinomer!

Dva mornara priđoše. Zlatobojni Tahićanin i prosedi mornar iz Mena.

– Drž' kalem jedan od vas dvojice, a ja ću da dižem.

Oni dođoše do kraja krme, na desnu stranu broda, gde je paluba, usled kosog dejstva vetra, sad gotovo upadala u penušavo more što je udaralo s boka.

Onaj mornar iz Mena uze kalem, pa držeći ga visoko za isturene krajeve od držalje vretena oko koga se obrtao kalem konopca, stajao je tako sa uglastim brzinomerom koji je visio naniže, dok mu Ahab ne priđe.

Ahab je stajao pred njim i lagano odvijao nekih trideset ili četrdeset obrta da bi načinio prethodni ručni savijutak koji će baciti preko broda, kad se stari mornar iz Mena, koji je pažljivo posmatrao i njega i konopac, usudi da progovori.

– Gospodine kapetane, ne veruj em ja u to; čini mi se da je konopac sasvim propao; duga žega i vlaga su ga upropastile.

– Držaće to, stari gospodine. Duga žega i vlaga! A jesu li one tebe upropastile? Ti se, izgleda, držiš. Ili možda tačnije, život drži tebe, a ne ti njega.

– Ja držim kalem, gospodine kapetane. Ali onako je kako kaže moj komandant. Pod ovom mojom sedom kosom ne vredi se raspravljati, a naročito sa starešinom koji neće nikad da ti da za pravo.

– Šta je pa sad? To je sad neki dronjavi profesor iz koledža kraljice prirode, osnovanog na granitu; samo mi on izgleda isuviše ponizan. Gde si ti rođen?

– Na malom stenovitom ostrvu Men, gospodine kapetane.

– Divota! Pa ti ćeš poraziti svet time.

– Ne znam ja, gospodine kapetane, ali ja sam tamo rođen.

– Na ostrvu Menu, je li? Pa to je s jedne strane dobro. Evo jednoga čoveka iz Čoveka;[325] jedan čovek rođen u nekada nezavisnom Čoveku, a sad odmuženstveni čovek iz Čoveka; i sad naivno veruje svemu… a čemu to?… Diži kalem! Nepokretni slepi zid razbija sve istraživačke glave na kraju krajeva. Diži to! Tako.

Brzinomer je bio dignut. Slobodni se zamotuljci brzo ispraviše u jedan dugačak konopac koji se vukao pozadi, a onda odmah poče kalem da se vitla. A opet, zato što se trzao dižući se

i spuštajući se zbog valova koji su se valjali, brzinomer se opirao te je time terao staroga rukovaoca čekrkom da čudno posrće.

– Drž' čvrsto!

Tras. Prenapregnuti se konopac ugnu i načini dug venac; brzinomer koji je vukao odlete.

– Ja treskam kvadrant, grom izokreće igle, a sad ludo more kida konopac od brzinomera. Ali Ahab može sve da dotera. Diži ovde, Tahićanine! Navijaj, ti iz Čoveka! A slušajte vi, kažite drvodelji da načini drugi brzinomer, a ti zakrpi konopac! Hajde, to da se svrši!

– Eno ga ode sad; njemu se ništa nije desilo; ali meni se, izgleda, izmiče ražanj iz sredine sveta. Diži, diži, Tahićanine! Ovi se konopci dobro odmotavaju i brzo se vitlaju; uvijaju se pokidani i slabo vuku. A, Pip? Došao si da pomogneš, je li, Pipe?

– Pip? A koga vi to zovete Pip? Pip je skočio s čamca, Pipa nema. De, da vidimo da ga niste gore izvukli na udicu, ribaru. Dobro vuče; vidim da dobro zateže. Ćušni ga, Tahiti! Ćušni ga dalje! Nećemo dovlačiti kukavice. Gle! Pa to njegova ruka baš sad probija vodu! Sikiricu! Sikiricu! Presecite to! Ne dovlačimo mi ovamo kukavice, kapetane Ahabe. Gospodine kapetane, evo Pipa; pokušava da se opet ispne na brod.

– Miran, ti ludi gade! – viknu onaj mornar iz Mena zgrabivši ga za ruku. – Čisti se sa krmene palube!

– Veći idiot uvek grdi manjeg – promrmlja Ahab prilazeći. – Sebi ruke od te svetinje! Gde ti, dečko, kažeš da je to bio Pip?

– Tamo pozadi, gospodine, pozadi. Gle! Gle!

– A ko si ti, dečko? Ja ne vidim svoju sliku u praznim zenicama tvojih očiju. O, bože! Taj čovek bi trebalo da bude jedna stvar kroz koju bi se rešetale besmrtne duše. Ko si ti, mladiću?

– Zvonar sam, gospodine! Brodski birov; ding, dong, ding. Pip, Pip, Pip. Sto funti ilovače nagrada za Pipa; pet stopa visok, kukavički izgleda… najbrže se raspoznaje po tome. Ding, dong, ding. Ko je video Pipa kukavicu?

– Ne može biti srca iznad linije večitog snega. O, ti, zamrznuto nebo pogledaj ovamo dole! Ti si rodilo ovo nesrećno

dete, pa si ga ostavilo, ti stvaralačka raskalašnice. Ovamo, dečko! Ahabova kabina će odsad biti Pipov dom dok je Ahab živ. Ti si me, dečko, žacnuo posred srca; ti si vezan za mene vrpcama izatkanim od mojih srčanih uzica. Hodi! Hajdemo dole!

– Šta je ovo? Ovde je somotska ajkulina koža – pažljivo gledajući u Ahabovu ruku i pipajući je. – A, eto, da je jadni Pip samo osetio tako blagu stvar kao što je ova, možda nikad ne bi propao. To mi izgleda, gospodine, kao neki glavni konopac; nešto za šta se mogu uhvatiti slabe duše. O, gospodine, naredite da sad dođe stari Pert i da ukuje ove dve ruke zajedno; crnu ovu sa belom, jer ja ovo neću da pustim.

– O, dečko, neću ni ja, sem ako bih te time morao povući u gore užase nego što su ovi ovde. Hajde onda u moju kabinu. Pogledajte vi što veruj ete da su bogovi sve sama dobrota, a ljudi puko zlo. Pogledajte! Vidite kako sveznajući bogovi zaboravljaju patnika čoveka; a čovek, mada je luda i ne zna šta radi, ipak je pun slatkih ljubaznosti i zahvalnosti. Hodi! Ponosniji sam ja kad tebe vodim za tvoju crnu ruku nego da sam uhvatio za ruku kakvoga cara.

– Eno sad idu dva ludaka zajedno – promrmlja stari mornar iz Mena. – Jedan luckast zbog snage, a drugi zbog slabosti. Ali evo kraja istrulelog konopca, a iz njega curi voda. Da ga zakrpim, je li? Ja mislim da bismo najbolje uradili ako uzmemo jedan sasvim nov konopac. Moram da pitam gospodina Staba.

STO DVADESET ŠESTA GLAVA
PLUTAČA

Brod je sad išao jugoistočno prema Ahabovoj podešenoj igli, a brzina mu je određivana samo pomoću Ahabovog podešenog brzinomera i konopca; *Pikvod* je stalno išao svojim putem ka polutaru. Na tom svom dugačkom putu kroz tako pusta mora gde nisu najavljivani nikakvi brodovi i gde je ubrzo bio s boka potiskivan nepromenljivim pasatskim vetrovima, preko valova jednoliko blagih, sve su to izgledale čudno mirne stvari kao predigra kakvog bučnog i očajnog prizora.

Najzad, kad brod stiže takoreći u predgrađe polutarnog lovišta, i dok je u dubokoj tmini koja prethodi svitanju brodio kraj čitavog grozda stenovitih ostrvaca, straža – kojom je tada komandovao Flask – trgla se od nekog uzvika koji je bio tako tužno čudan i nezemaljski – kao poluartikulisano cviljenje duhova svih Irodovih ubijenih mučenika – da su se svi do jednog trgli iz svojih sanjarija i nekoliko trenutaka stajali, ili sedeli, ili ostali naslonjeni, a svi ukočeno slušajući, kao kakvi isklesani rimski robovi, sve dok se taj čudni krik mogao čuti. Hrišćanski ili civilizovani deo posluge reče da su to sirene, pa zadrhta; ali mnogobožački harpuneri se nimalo ne uplašiše. Međutim, sedi mornar iz Mena, najstariji od svih mornara, izjavi da su ti čudni drhtavi zvuci što su se sad čuli, glasovi ljudi što su se skoro podavili u moru.

Dole, u svojoj ljuljašci za spavanje, Ahab nije čuo za sve to

do sivog praskozorja, kad je izašao na palubu. Tada mu je to ispričao Flask, ne propustivši da pomene kako to sluti na neko zlo. On se muklo nasmeja i ovako objasni to čudo.

Kraj ovih stenovitih ostrva što ih je brod mimoišao živi mnogo tuljana i neki tuljanski mladunci koji su izgubili svoje matere ili neke ženke koje su izgubile svoje mladunce mora da su se digli iz vode blizu broda i pratili ga zapomažući i jecajući kao obično, kao da ljudi cvile. Ali to je samo još više uticalo na neke od mornara, pošto većina gaji veoma sujeverno osećanje prema tuljanima; ono ne potiče samo iz njihovih naročitih zvukova kada su u nevolji već iz ljudskog izgleda njihovih okruglih glava i poluinteligentnih lica, viđenih kako izviruju iz vode i pilje u brod. Na moru u izvesnim prilikama tuljani su više nego jedanput pogrešno smatrani za ljude.

Bilo je određeno da zle slutnje posade budu potvrđene na najverovatniji način sudbinom jednog njenog člana toga jutra. Pri rođaju sunčevu, ovaj čovek izađe iz svoje ljuljaške za spavanje na prednju jarbolsku osmatračnicu; da li je bio još sanjiv (jer mornari ponekad idu na osmatračnicu u tom prelaznom stanju), da li je tako bilo sa tim čovekom, to se sad ne može reći, ali, bilo kako bilo, on nije dugo bio na svojoj grani kad se ču neko zapomaganje – neko zapomaganje i neki tresak, i kad pogledaše gore, videše u vazduhu neku utvaru kako pada, a kad pogledaše dole, spaziše jednu malu uzrujanu gomilu belih mehurića u plavome moru.

Plutača – dugačko uzano bure – bila je bačena sa krme gde je stalno visila spremna da vešto skoči, ali se nikakva ruka ne diže da je dohvati, a pošto je sunce dugo udaralo na ovo bure, ono se bilo sasušilo tako da se lagano punilo, a sasušeno drvo punilo se isto tako svakom svojom porom; i okovano bure opasano gvožđem pođe za mornarem na dno kao da hoće da mu pruži uzglavlje iako, u stvari, dosta tvrdo.

I tako, prvoga čoveka sa *Pikvoda* koji se popeo na jarbol da pazi na Beloga Kita, baš na pravom, naročitom lovištu Beloga Kita, baš toga je čoveka progutala dubina. Ali možda je malo njih mislilo na to u to vreme.

Međutim, oni nekako nisu bili rastuženi tim događajem, bar ne kao nekom slutnjom, jer to nisu smatrali kao neko

predskazanje zla u budućnosti, već kao ispunjenje jednog zla koje je već predskazano. Oni su izjavljivali kako sad znaju otkuda su oni čudni krici što su ih čuli prošle noći. Ali opet stari mornar iz Mena reče da nije tako.

Izgubljenu plutaču valjalo je sad zameniti novom; Starbaku je bilo naređeno da se za to postara; ali pošto se nije moglo naći dovoljno lako bure i pošto je nastupila i nekakva grozničava živahnost zbog toga što se, izgleda, približavala kriza ovog putovanja, nijedan član posade nije mario ni za kakav posao sem za onaj koji je bio u neposrednoj vezi sa krajnjim ciljem broda, pa ma kakav se on pokazao da je, i zato su oni hteli da ostave brodsku krmu nesnabdevenu plutačom, kad izvesnim čudnim znacima i nagoveštajima Kvikveg dade naslutiti nešto u vezi sa svojim mrtvačkim sandukom.

– Plutača od mrtvačkog sanduka! – uzviknu Starbak odskočivši od čuda.

– Malo je čudno to, rekao bih – reče Stab.

– Pa to bi bila dosta dobra plutača – reče Flask. – Ovaj naš drvodelja može to lako da udesi.

– Iznesite ga gore, i nije ni za šta drugo – reče Starbak posle izvesnog tužnog ćutanja. – Udesi ga, majstore. Nemoj da me tako gledaš. Mislim na mrtvački sanduk. Čuješ li me? Udesi ga.

– A hoću li mu prikucati i kapak, gospodine? – mahnuvši rukom kao da kuca čekićem.

– Prikucaj.

– A hoću li mu zalemiti spojnice, gospodine? – krećući rukom kao da radi kalajem za zalemljivanje.

– Zalemi!

– A hoću li onda sve katranisati? – mašući rukom kao da se služi loncem za katran.

– Odlazi! Šta te je to spopalo? Ima da se načini plutača od mrtvačkog sanduka i ništa više. Gospodine Stabe, gospodine Flask, hodite sa mnom napred.

– On ode ljutit. Celinu on može podneti; kod delova se ukoči. A ja baš to ne volim. Ja napravim nogu za kapetana Ahaba, i on je nosi kao gospodin čovek; ali ja napravim kutiju

za šešir za Kvikvega i on neće da tutne glavu u nju. Zar toliki moj trud oko toga mrtvačkog sanduka da ode u vetar, i sad mi se naređuje da od toga načinim plutaču. To je kao kad se prevrće stari kaput; sad da okrenem meso na drugu stranu… Ne volim ja to krparenje… ne volim ga nimalo; ponižava to čoveka; nije to moj posao. Neka krpačka dečurlija petljaju sa krparenjem! Mi smo nešto više od toga. Ja ne volim da uzmem u ruku ništa drugo sem čist, netaknut, fin i jasan matematički posao, nešto što pravilno počinje početkom i u čemu je sredina na sredini, a završava se završetkom; nikakav krpački posao kome je kraj u sredini, a početak na kraju. To babe vole da daju u rad te krpačke poslove. Gospode, kako babe vole te krpe! Znam ja jednu babu od šezdeset i pet koja je pobegla jednom s nekim ćelavim mladim krpom. Zato nikad nisam hteo da radim za osamljene stare udovice na kopnu kad sam imao svoju radnju u Vinjardu. Moglo im je dunuti u one njihove osamljene matore glave da pobegnu sa mnom. Ali, ohoj, na moru nema drugih kapa do snežnih. De, da vidim, da zakucam kapak, da zalemim spojnice, preko toga da premažem katranom, a onda sve to čvrsto daščicama da pričvrstim, pa da obesim o zakačaljku iznad brodske krme. Da li se ikad ranije tako nešto radilo sa mrtvačkim sandukom? Neke sujeverne stare drvodelje bi, eto, više volele da budu vezane i obešene o konopce nego što bi pristale na ovo. Ali ja sam izdeljan od čvornovate arustučke[326] kukute, ja ne mrdam. Udarili su mi kuskun ovim mrtvačkim sandukom. Da se brodi po svetu sa grobljanskim poslužavnikom! Ali ne mari! Mi koji radimo na drvetu, pravimo mladenačke postelje i kartaške stolove isto tako kao i mrtvačke sanduke i mrtvačka kola. Mi radimo na mesec, ili na parče, ili na procenat; nije naše da se raspitujemo zašto je to naš posao i zbog čega, sem ako je to neko prokleto krparenje, a onda ga nekako smandrljamo, ako možemo. Hm, hm. Ja ću sad pažljivo da uradim ovaj posao. Tu sam ja… čekajte, da vidimo… koliko nas ima u brodskoj družini kad se svi uračunaju? Nego, zaboravio sam. U svakom slučaju, ja ću da izradim trideset zasebnih konopaca za spasavanje, sa turskom glavom, svaki po tri stope dugačak, da vise svud unaokolo oko mrtvačkog sanduka. A onda, ako korito ode na dno, biće trideset živih drugova koji se svi bore za jedan mrtvački sanduk, prizor koji se ne viđa često pod suncem. Deder

ovamo čekić, kalaj za lemljenje, lonac sa katranom i bradvu. Hajd'mo na posao!

STO DVADESET SEDMA GLAVA
PALUBA

(*Mrtvački sanduk je stavljen na dva burenceta za konopce između drvodeljske tezge i otvorenog grotla; drvodelja mu lemi spojnice; uže od čvrste kučine lagano se odvija sa velikog klupčeta stavljenog drvodelji u nedra. Ahab lagano nailazi iz hodnika kraj svoje kabine i čuje Pipa kako ide za njim.*)

– Nazad, dečko! Sad ću ja opet biti s tobom. On odlazi. Ni ova moja ruka mi ne stvara prijatnije raspoloženje nego taj dečko. Crvena lađa. Šta je ovo?

– Plutača, gospodine kapetane. Gospodin Starbak je naredio. O, pazite, gospodine kapetane, čuvajte se grotla.

– Hvala ti, majstore. Tvoj je mrtvački sanduk pri ruci uz grobnicu.

– Molim, gospodine kapetane? Grotlo? O, jeste, gospodine kapetane, jeste.

– Zar ti nisi nogograditelj? Pogledaj! Zar ova noga nije izašla iz tvoje radnje?

– Ja mislim da jeste, gospodine kapetane. Drži li okov, gospodine kapetane?

– Dosta dobro. Ali zar ti nisi i sopstvenik pogrebnog zavoda?

– Jesam, gospodine kapetane; ja sam ovo ovde sklepao kao mrtvački sanduk za Kvikvega, ali evo sad su me naterali da ga preobratim u nešto sasvim drugo.

– Pa kaži mi onda zar ti nisi gadni svegrabljivac koji se u sve meša, monopoliše, bezbožnička stara bitanga, kad jednog dana praviš noge, a drugog mrtvačke sanduke da ih tresneš unutra, a sad, opet, plutače od tih istih mrtvačkih sanduka? Ti si beznačelan kao i bogovi, a isto toliko i svaštar.

– Ali ja ništa ne mislim, gospodine kapetane; ja radim kako znam i umem.

– Opet kao bogovi. Slušaj ti, zar ti ne pevaš uvek dok radiš na nekom mrtvačkom sanduku? Titani[327] su, kažu, pevušili beznačajnosti dok su isklesavali kratere za vulkane, a grobar u onom komadu peva i radi ašovom. Zar ti nikada ne radiš tako?

– Da pevam, gospodine kapetane? Da li pevam? O, ja vam, gospodine kapetane, za to baš slabo marim; ali što je grobar pevao, mora da je zbog toga, gospodine kapetane, što nije bilo nikakve muzike u njegovom ašovu. Ali čekić za lemljenje je pun muzike. Samo čujte!

– Zbilja, a to je zbog toga što je kapak daska koja zveči, a odzvanja zato što nema ničega ispod nje. Međutim, mrtvački sanduk sa mrtvacem u njemu zvoni, majstore, gotovo isto tako. Jesi li ikad pomagao da se ponese mrtvački sanduk sa mrtvacem i čuo kad sanduk udari o vratnice na groblju dok ulazi unutra?

– Veruj, gospodine kapetane, jesam…

– Veruj ? Šta je to?

– Pa eto, gospodine kapetane, to vam je samo onako kao neka uzrečica…

– Hm, hm, produži!

– Ja baš htedoh da kažem, gospodine kapetane, kako…

– Jesi li ti crv svilene bube? Je l’ ti ispredaš sebi omotač iz samoga sebe? Pogledaj sebi u nedra! Požuri! A onda raspremi ovaj vašar da se ne vidi!

– On odlazi ka krmi. To je bilo, eto, iznenadno; ali oluje nailaze iznenadno, u žarkim širinama. Ja sam čuo da je ostrvo Albemarl, jedno od ostrva Galapagos, presečeno polutarem baš

po sredini. Meni izgleda da nekakav polutar preseca i onog starca tamo baš po sredini. On je uvek na polutaru… Vruć kao vatra, kažem vam. On gleda na ovu stranu… Deder kučinu! Brzo! Evo nas opet! Ovaj drveni čekić je zapušač, a ja sam profesor muzičkog stakla… tap, tap.

(*Ahab samom sebi.*)

– Ovo je prizor. Ovo je zvuk. Seda žunja što kljuca u šuplje drvo. Kako slepome i gluvome može sad da se pozavidi! Vidi! Ta stvar leži na dva burenceta za konopac, puna konopaca za vuču. Mnogo je pogan šaljivčina taj pobratim. Tik-tak. Tako kucaju čovekovi sekundi. O, kako je nematerijalno sve materijalno! Šta je ovde realno sem nemerljivih misli? Evo, ovde je sad simbol natmurene smrti koga se svi plaše, a od njega je pukim slučajem načinjen izrazit znak pomoći i nade životu koji je doveden u najveću opasnost. Plutača od mrtvačkog sanduka! Može li se dalje? Može li biti da je u izvesnom duhovnom smislu mrtvački sanduk, na kraju krajeva, samo jedan čuvar besmrtnosti? Razmisliću ja o tome. Ali ne! Tako daleko sam ja odmakao na mračnu Zemljinu stranu da mi njena druga strana, ona teorijski svetla, izgleda samo kao nejasno praskozorje. Hoćeš li ti, majstore, već jednom svršiti s tom prokletom lupom? Idem ja dole; tu stvar više da ne vidim ovde kad se opet vratim. A sad ćemo mi, Pipe, porazgovarati o ovome; ja iz tebe crpem najčudnije filozofije. Mora da se u tebi prazne izvesni nepoznati svetovi.

STO DVADESET OSMA GLAVA
Pikvod NAILAZI NA *RAHELU*

Idućeg dana primećen je veliki brod *Rahela*, koji se uputio pravo na *Pikvod*, a svi mu jarboli gusto načičkani ljudima. U to vreme *Pikvod* je dobro brzao kroz vodu; ali kad stranac sa širokim krilima dojuri blizu niz vetar, nadmena jedra sva splasnuše kao pukli mehurovi i sav život odlete sa ulubljenog korita.

– Loše vesti; on donosi loše vesti – promrmlja stari mornar iz Mena. Ali pre nego što njen komandant, koji sa dozivalom na ustima stajaše uspravno u svom čamcu, pre nego što on mogade punonadežno da dovikne, ču se Ahabov glas.

– Jesi li video Beloga Kita?

– Jesam, juče. Jeste li vi videli jedan kitolovni čamac kako ide kud ga voda nosi?

Gušeći svoju radost, Ahab odrečno odgovori na ovo neočekivano pitanje; imao je tada volju da ode na taj nepoznati brod, da nije strani kapetan lično, pošto je zaustavio svoj brod, opažen kako ide ka *Pikvodovom* boku. Nekoliko smelih poteza veslom i kuka sa njegovog čamca ubrzo se zakači za *Pikvodove* sprežnjake pripona glavnog jarbola, i on skoči na palubu. Ahab odmah u njemu poznade jednog Nantakećanina koga je znao. Ali oni se zvanično ne pozdraviše.

– Gde je bio on?… Nije ubijen?… Nije ubijen? – viknu Ahab, prilazeći sasvim blizu. – Kako je to bilo?

Izgleda da je nekako dockan posle podne prethodnoga dana, dok su se tri strančeva čamca nosila s jednim jatom kitova koje ih je odvelo na nekih četiri-pet milja od broda, i dok su oni tako jurili u tom lovu ostajući vetru na udarcu, bela je grba i glava Mobi Dika odjednom izbila iz vode, nedaleko u zavetrini, na šta je četvrti obešeni čamac – rezervni – odmah bio spušten za lov. Posle snažnog veslanja ispred vetra, ovaj četvrti čamac, najbrži od svih, izgleda da je uspeo da zakači kita – bar toliko koliko je čovek sa vrha jarbola mogao ma šta o tome da kaže. U daljini je video čamac kao neku pegu, ništa više. Odatle se zaključilo da je zakačeni kit morao odjuriti bestraga sa svojim goniocima, kao što se često dešava. Bilo je izvesnog strahovanja, ali zasad još ne prave uzbune. Znaci za povratak bili su istureni na jarbolsku užad. Mrak je padao; odlučivši da pokupi svoja tri čamca daleko na udarcu vetra pre nego što se pođe u traganje za četvrtim u sasvim suprotnom pravcu, brod je ne samo bio primoran da onaj čamac ostavi njegovoj sudbini skoro do ponoći već i da za to vreme povećava svoje rastojanje od njega. Ali pošto je ostala njegova posada srećno stigla na brod, on razape sva jedra – skrajnik na skrajnik – za nestalim čamcem, paleći vatru u svojoj topionici da posluži kao svetionik, a svi ostali mornari bili su na osmatračnicama. Mada je brod, pošto je tako brodio prilično daleko da bi stigao na pretpostavljeno mesto gde su poslednji put videli nestale, mada je tu on zastao i spustio svoje rezervne čamce te su veslali svuda oko njega, i ne našavši ništa, opet grunuo napred, opet zastao i spustio čamce; mada je, dakle, tako radio sve do svanuća – ipak ni najsitniji znak nestalog čamca nije bio zapažen.

Pošto je ispričao priču, strani kapetan odmah nastavi da kazuje zašto je došao na *Pikvod*. On je želeo da se naš brod udruži s njegovim u traganju; da se brodi po moru četiri do pet milja razdvojeno paralelnim linijama, te da se na taj način, takoreći, pretraži dvostruki vidik.

– Evo, kladim se – šapnu Stab Flasku – da je neko iz tog nestalog čamca odneo kapetanov praznični kaput; a možda i sat – pa je zato toliko zapeo da ga povrati. Ko je to ikad čuo da dve blagočestive kitarice krstare za jednim nestalim kitolovnim čamcem na vrhuncu kitolovne sezone? Pogledaj, Flask, samo

pogledaj, kako je bled… I oči mu do dna pobelele! Vidi! A, nije tu kaput posredi, mora da je to bio…

– Moj sin, moj rođeni sin je među njima. Tako vam boga… Molim vas, preklinjem vas… – tu uzviknu strani kapetan Ahabu, koji je sve dotle samo hladno slušao njegovu molbu. – Za četrdeset osam časova dopustite mi da zakupim vaš brod… Ja ću rado platiti za to i lepo platiti… Ako tu nema drugog načina… Samo za četrdeset osam časova… Samo to… O, vi morate, vi morate i vi ćete *hteti* da učinite to.

– Njegov sin! – uzviknu Stab. – O, pa to je on izgubio sina. Povlačim kaput i sat… A šta li veli Ahab? Mi moramo spasti toga dečka.

– Udavio se on sa ostalima prošle noći – reče stari mornar iz Mena stojeći iza njih – čuo sam ja; svi ste vi čuli njihove duhove.

Međutim, kao što se uskoro pokaza, nešto što je ovaj nesrećan slučaj sa *Rahelom* činilo još tužnijim bila je ta okolnost što je ne samo jedan kapetanov sin bio među posadom čamca koji je nestao već je među posadom drugog čamca u isto vreme, ali na drugoj strani, odvojen od broda za vreme mučnih preokreta pri lovu, bio još jedan sin, tako da je za izvesno vreme nesrećni otac bio do krajnosti strahovito pometen; tu mu je nezgodu jedino rešio njegov prvi oficir, koji je nagonski usvojio običan postupak kitarice u takvoj nezgodi, a to je, kad treba da bira između nekoliko čamaca koji su svi u opasnosti, ali su razdvojeni, da uvek najpre pokupi većinu. Ali se kapetan iz izvesnog bitnog i nepoznatog razloga uzdržao da spomene sve to i dok nije bio primoran Ahabovom ledenošću, nije ni pominjao drugog sina, koga još nema. Mali dečko, tek mu dvanaest godina, a čiji je otac sa ozbiljnom odvažnošću jednog Nantakećanina, sa očinskom ljubavlju koja ne popušta, gledao tako rano da ga uputi u opasnosti i čuda jednog poziva koji je već od pamtiveka sudbina njegovog roda. A ne dešava se tako retko da nantaketski kapetani pošalju sina u tim ranim godinama daleko od sebe, na neko dugačko putovanje od tri ili četiri godine, na neki drugi brod, a ne na svoj, tako da njihovo prvo izučavanje kitolovnog poziva ne bude ometano nikakvim slučajnim pokazivanjem očinske, prirodne ali ne blagovremene

pristrasnosti, ili neke bojaznosti i brige kojima nema mesta.

Za to vreme je stranac jednako preklinjao Ahaba za tu bednu milost; a Ahab je i dalje stajao kao nakovanj, primajući svaki udarac, ali sam ne drhteći ni najmanje.

– Neću da idem – reče stranac – dok mi ne kažete *pristajem*. Učinite mi ono što biste želeli da ja vama učinim u sličnom slučaju. Jer i *vi* imate sina, kapetane Ahabe, mada je on još dete i nalazi se sad u bezbednom domaćem gnezdu – dete, naročito u vašim starim godinama… Jest, jest, vi popuštate, vidim ja to… Potecite, potecite, momci, sad, pa pomozite da se ukrste jedra.

– Stoj! – viknu Ahab. – Da niste pipnuli nijedan struk na konopcu! – A onda glasom koji je rastežući izlivao svaku reč: – Kapetane Gardinere, neću to da učinim; čak i sad gubim vreme, zbogom, zbogom. Bog neka te blagoslovi, čoveče, i makar ja morao praštati samome sebi, ali ja moram da idem. Gospodine Starbak, pogledaj na sat kod busole i za tri minuta opomeni sve strance da idu, a onda upravi napred i pusti brod da brodi kao i ranije.

Okrenuvši se žurno licem u stranu, on siđe u svoju kabinu, ostavljajući stranog kapetana zgranutog na ovo bezuslovno i potpuno odbacivanje njegove tako ozbiljne molbe. Trgnuvši se iz svoga zanosa, Gardiner ćuteći požuri ka brodskoj ivici; više pade nego što zakorači u svoj čamac i vrati se na svoj brod.

Uskoro dva broda zakosiše svoje tragove; i dugo, dok se strani brod još video, videlo se kako skreće tamo-amo ka svakoj mračnoj tački na moru, ma koliko ona bila mala. Čas ovamo, čas onamo, njegova jedra su se lelujala ukrug, bilo desno ili levo, brod je jednako menjao pravac, a onda udari pravo na valove i sad ga je more guralo pred sobom; za to vreme su njegovi jarboli i jedra bili gusto načičkani ljudima kao tri visoke trešnje kad se dečaci popnu da jedu s njihovih grana.

Po tome što on ipak zastaje u svome kursu i vrti se žalosno putem, jasno se videlo da taj brod, toliko pokvašen raspršталom vodom, i dalje ostaje neutešan. To je bila *Rahela* koja plače za svojom decom, jer ih više nema.

STO DVADESET DEVETA GLAVA
KABINA

Ahab krenuo da ide na palubu; Pip ga uhvatio za ruku i hoće s njim.

– Dečko, dečko, kažem ti, ne smeš sad da ideš za Ahabom. Dolazi čas kada Ahab neće da te tera od sebe, mada ne želi da te ima kraj sebe. U tebi je ono, jadni dečko, što ja osećam da mi mnogo pomaže u mojoj bolesti. Slično leči slično; i za ovaj lov moja bolest postaje zdravlje koje najviše želim. Ostani ti da živiš tu gde će te oni služiti kao da si ti kapetan. Tako je, dečko, ti ćeš sedeti ovde u mojoj sopstvenoj zašrafljenoj stolici; ti moraš biti njen drugi zavrtanj.

– Ne, ne, ne! Vaše telo nije celo, gospodine, pa vi upotrebite jadnoga mene mesto one izgubljene noge; samo gazite na meni, gospodine. Ja više ništa ne tražim; tako ja ostajem jedan vaš deo.

– O, uprkos milionima razbojnika ovo mene pravi potpunim vernikom u nepomućenoj veri u čoveka… I to crnac!… I lud čovek!… Ali meni se čini da se i na njega primenjuje ono „slično leči slično“; njegovo je zdravlje pošlo nabolje.

– Kažu mi, gospodine, da je Stab jednom napustio jadnog malog Pipa čije se utopljene kosti sad pokazuju bele kraj sveg tog što je njegova živa koža crna. Ali ja vas nikad neću napustiti, gospodine, kao što je Stab napustio njega. Gospodine, ja moram da idem s vama.

– Ako ti tako produžiš i dalje da mi govoriš, Ahabov plan će da se izvrne u njemu. Kažem ti ne; to ne može da bude.

– O, dobri gospodaru, o, dobri gospodaru, gospodaru, gospodaru.

– Samo ti plači, pa ću te ja ubiti. Pazi se, jer je i Ahab lud. Slušaj, pa ćeš često puta čuti moju nogu od slonovače na palubi, i stalno ćeš znati da sam ja tamo. A sad te ostavljam. Daj ruku!… Tako! Tako! Veran si ti dečko, kao što je veran kružni obim svome središtu. Tako! Neka te Bog zanavek blagoslovi! I ako dođe do toga… neka te Bog zanavek spase, pa neka se desi šta bilo.

(Ahab odlazi; Pip iskorači jedan korak za njim.)

– Ovde je on stajao ovoga trenutka; ja stojim u njegovom vazduhu… ali ja sam sâm. Ali da je bar ovde jadni Pip, ja bih mogao izdržati. Ali njega nema. Pip, Pip. Ding, dong, ding, dong. Ko je video Pipa? On mora da je ovde gore; de, da probamo vrata. Šta? Ni katanca, ni prevornice, ni prečage; pa ipak otvoriti se ne može. To mora da je neka začaranost. On mi je rekao da ostanem ovde. Zbilja, i rekao mi je da je ova zašrafljena stolica moja. E onda ja ću ovde da se posadim, prema prečazi, u samom središtu broda, svi njegovi čamci i tri jarbola ispred mene. Ovde su, kažu naši stari mornari, veliki admirali ponekad sedeli za stolom u svojim crnim ratnim brodovima s topovima kalibra sedamdeset četiri i zapovedali tolikim čitavim redovima kapetana i poručnika. Ha, šta je ovo? Epolete! Epolete! Epolete se gomilaju sa svih strana. Milo mi je što vas vidim; napunite čaše, gospodo. Kako je to sad mučno osećanje kad jedan crni dečko postane domaćin belim ljudima sa zlatnim širitima na kaputima. Gospodo, jeste li videli nekoga Pipa?… Jednog malog dečka crnca, visokog pet stopa, koji liči na neku bednu psinu i izgleda kukavički? Skočio je jednom sa kitolovnog čamca. Jeste li ga videli? Niste? Dobro, onda napunite opet čaše, gospodo kapetani, i da ih ispijemo na porugu svih kukavica. Ja neću nikoga da imenujem. Sram neka ih bude! Stavite jednu nogu na sto! Sram neka bude sve kukavice!… Pst! Tamo gore, čujem slonovaču… O, gospodaru, gospodaru. Ja sam oneraspoložen kad vi šetate iznad mene. Ali ja ću ostati ovde, mada ova krma udara o stene i one probijaju skroz, a

ostrige dolaze da mi se pridruže.

STO TRIDESETA GLAVA
ŠEŠIR

A sad kad je na podesnom mestu i u podesno vreme, posle tako dugog i širokog prethodnog krstarenja – pošto je prešišao preko svih drugih mora – izgledalo da je Ahab doterao svoga neprijatelja u jedan okeanski prevoj da ga tamo tim sigurnije ubije; sad kad se našao sasvim uz onu istu širinu i dužinu gde mu je zadata ona mučna rana; sad kada se razgovaralo sa jednim brodom koji je baš prethodnog dana zbilja naišao na Mobi Dika; sad kad su svi njegovi sastanci jedan za drugim sa raznim brodovima sa svih strana dojurili da pokažu demonsku ravnodušnost s kojom je Beli Kit cepao svoje gonioce, bilo da se sad greše o njega ili da su se već ogrešili – eto, sad se desilo da se nešto nalazilo u starčevim očima što je slabim dušama bilo teško da podnose. Kao što Severnjača koja ne zalazi i koja čitavog života, za šest meseci arktičnih noći, stalno zadržava svoj probojni, uporni, na jednu tačku upereni pogled, tako je sad Ahabov plan stalno sjao dole na stalnu ponoć sumorne posade. On je gospodario nad svima njima tako da su sve njihove slutnje, sumnje, zabrinutost, strah, bili voljni da se sakriju ispod njihovih duša a da ne ispuste iz sebe ni jedan jedini listić ili vlat.

I u vremenskom razmaku, koji je bio predskazivački, naročito se izgubilo svako lepo raspoloženje, usiljeno ili prirodno. Stab se više nije naprezao da pokaže osmeh; Starbak se više nije naprezao da ga zadrži; i tako su radost i žalost, nada

i strah, izgledali za izvesno vreme smleveni u najfiniju prašinu i u prah smrvljeni u teškome avanu Ahabove gvozdene duše. Kao mašine, oni su se gluvo šunjali po palubi, uvek svesni da je na njima oko staroga despota.

Ali kada biste ga dublje ispitivali u njegovim tajnim, poverljivim časovima, kad je on mislio da je na njemu samo jedan pogled, videli biste tada da, kao što su se oči posade plašile Ahabovih očiju, tako je i neispitljivi Parsov pogled ulivao strah njegovu pogledu, ili, bar, na nekakav divljački način povremeno uticao na njega. Tako je nekakva nova klizava čudnovatost počela da obvija mršavoga Fedalu; tako ga je neprekidno tresla neka groznica da su ljudi sumnjivo pogledali na njega; kako izgleda, nije bilo sasvim jasno da li je on zbilja neka smrtna materija, ili kakva drhtava senka što ju je na palubu bacilo telo kakvog nevidljivog bića. I ta je senka uvek tu lebdela. Čak ni noću nije se nikad za Fedalu sigurno znalo da li čmava ili je sišao dole. On bi stajao mirno satima, ali nikad ni da legne, ni da se nasloni; njegove prazne, ali čudnovate oči kao da su otvoreno govorile: nas dva stražara se nikad ne odmaramo.

Nije bilo časa, noću ili danju, a da mornari, zakoračivši na palubu, ne udare na Ahaba, bilo da stoji u svojoj rupi za okretanje ili da korača po daskama tačno između dveju nepromenljivih granica – glavnog jarbola i krmenog jarbola; ili su ga viđali kako stoji kod grotla sa živom nogom isturenom na palubu, kao da hoće da zakorači; šešir mu teško nabijen na oči; ma koliko da je nepokretno stajao i mada su se dani i noći jednako nizali, a on se nije spuštao u svoju ljuljašku za spavanje – ipak, dok je bio tako skriven ispod nabijenog šešira, oni nikada nisu mogli biti sigurni da li su njegove oči zbilja zatvorene ponekad ili ih on i dalje pažljivo posmatra. Ne mari što je on stajao tako kraj grotla neprekidno ceo sat, a neprimećena noćna vlaga se skupljala u bisernim rosnim kapljicama po njegovom okamenjenom kaputu i šeširu. Haljine koje bi noć pokvasila, sunčeva bi svetlost idućeg dana sušila na njemu; i tako, dan za danom i noć za noći, on više nije silazio pod palubu. Kad mu je nešto trebalo iz kabine, slao je da mu se donese.

Jeo je na tom istom otvorenom mestu, to jest samo ona svoja dva obroka – doručak i ručak: večeru nikad pipnuo nije, niti je

kresao svoju bradu koja je mračno rasla sva zamršena kao nekakvi zemljom pokriveni koreni drveća što su izbili naviše i koji nekorisno i dalje rastu na ogoleloj osnovici mada je gornje zelenilo propalo. Iako se ceo njegov život sveo sad na stražarenje na palubi, iako je Parsovo tajanstveno stražarenje bilo isto tako neprekidno kao i njegovo, ipak ova dvojica, izgleda, nisu nikada razgovarali kao čovek s čovekom – sem u dugim razmacima kad bi kakva prolazna nevažna stvar učinila da to bude potrebno. Mada je tako moćna začaranost, izgleda, tajno združivala obojicu, otvoreno i pred zastrašenom posadom, oni su izgledali razdvojeni kao dva pola. Ako bi se preko dana desilo da slučajno progovore neku reč, noću bi obojica bili nemi, bar što se tiče i najmanjeg opštenja rečima. Ponekad, po čitave sate, bez ijednog dovika, oni su stajali daleko razdvojeni pri svetlosti zvezda, Ahab kraj svoga grotla, Pars kod glavnog jarbola; ali su stalno uporno gledali jedan u drugog, kao da je u Parsu Ahab video svoju senku, a Pars u Ahabu svoje napušteno telo.

Pa ipak, nekako je Ahab – u svom sopstvenom ja – danima, časovima, i svakog trenutka pokazujući se kao komandant svojim potčinjenima, izgledao nezavisan gospodar, a Pars samo njegov rob. Ponekad su obojica izgledali upregnuti u jedan jaram, i kao da ih nekakav nevidljivi tiranin tera; mršava senka uz čvrsto rebro. Ali ma šta bio taj Pars, samo rebro i samu kobilicu predstavljao je čvrsti Ahab.

Čim bi i najmanje zasvetlucalo praskozorje, čuo bi se njegov gvozdeni glas:

– Ljudi na osmatračnice!

I preko celoga dana, sve do sunčeva smiraja i posle sumraka svakog časa se, čim bi kormilar udario u zvono, čuo isti glas:

– Šta vidite?… Oštro! Oštro!

Ali kad prođoše tri-četiri dana kako smo sreli *Rahelu* koja je tražila svoju decu, a ne bi zapažen nijedan mlaz, ćaknuti starac je izgledao da ni najmanje ne veruje u vernost svoje posade, uglavnom cele posade sem mnogobožačkih harpunera; on je, izgleda, čak pomišljao da će Stab i Flask namerno da previde prizor koji je on tražio. Ako je zaista imao takvih sumnji, on se mudro uzdržavao da ih rečima izrazi, mada su ih njegovi

postupci, izgleda, naglašavali.

– Ja hoću da prvi lično opazim toga kita – reče on. – Zbilja, Ahab mora da dobije zlatnik.

Svojim sopstvenim rukama on isplete gnezdo od jedarskih konopaca bačenih u korpu za otpatke i poslavši jednog mornara gore visoko sa jednim jedinim uvezanim panjem da ga veže za vrh glavnog jarbola, on primi dva kraja konopca koji je dole bio provučen; pa vezujući jedan kraj za svoj koš, spremi jedan klin za drugi kraj, s namerom da ga učvrsti za ogradu. Kad to svrši, sa onim krajem još u ruci i stojeći pokraj klina, on pogleda unaokolo po svojoj posadi, prelazeći pogledom s jednog na drugog, zadržavajući pogled na Daguu, Kvikvegu, Taštegu, izbegavajući Fedalu; a onda, upirući svoj čvrsto pouzdani pogled na prvog oficira, reče:

– Drži konopac, gospodine; dajem ga u tvoje ruke, Starbak. – A onda, podesivši svoju osobu u košu, naredi im da ga dignu gore do njegovog legala, a Starbak je bio taj koji je imao najzad da pričvrsti konopac i posle toga da stoji blizu njega. I tako, s jednom rukom kojom je čvrsto obuhvatio glavni jarbol, Ahab je gledao daleko na more, miljama i miljama – napred, pozadi, na ovu stranu i na onu, u širokom vidokrugu koji se javlja na tako velikoj visini.

Kada, radeći rukama na nekom visokom gotovo izdvojenom mestu između užadi, na kome slučajno nema gde da se stane, mornara na moru dignu na tu tačku i tamo ga održavaju konopcem, u takvim prilikama njegov pritvrđeni kraj na palubi uvek se stavlja u ozbiljnu dužnost nekome od mornara koji naročito mora na to paziti. Jer u takvom čudu od konopaca, koji se jednako pomeraju, čiji se različiti odnosi gore ne mogu odmah pravilno zapaziti po onome što se od njih vidi sa palube; i kad se palubni krajevi ovih konopaca svakih nekoliko minuta izvlače sa utvrđenih mesta – bilo bi, sasvim prirodno, kobno kad bi, ostavljen bez stalnog stražara, gore dignuti mornar usled kakve nebrižljivosti posluge bio odbačen i odmah se glavačke skovitlao u more. Zato Ahabovi postupci u ovoj stvari nisu bili neobični; jedina čudna stvar u tome izgleda da je bila to što je Starbak, gotovo jedini čovek koji se ikad usudio da mu se usprotivi tako da je to u najmanjoj meri ličilo na odlučnost i

jedan od onih u čiju je vrednost u osmatranju on izgleda pomalo sumnjao – čudno je bilo da je on baš toga čoveka izabrao za svog stražara, dobrovoljno stavljajući sav svoj život u ruke jedne ličnosti kojoj, s druge strane, nije verovao.

I tako, čim je Ahab bio dignut gore, nije prošlo ni deset minuta, jedan od ovih divljih morskih jastrebova crvenoga kljuna, što tako često nezgodno lete sasvim blizu oko posednutih osmatračnica na kitarici u ovim širinama, jedna od tih ptica dođe leteći i pišteći oko njegove glave u zbrci brzih krugova koje ne možeš pratiti. Onda pojuri hiljadu stopa pravo u nebo, a zatim u zavojicama naniže, vitlajući se opet oko njegove glave.

Upreta pogleda u nejasni i udaljeni vidik, Ahab izgleda nije primećivao ovu divlju pticu, a i niko drugi je ne bi baš ni zapazio, pošto to nije nikakva neobična okolnost; samo sad gotovo i najmanje pažljivo oko izgleda da je videlo neku vrstu lukavog predznaka u gotovo svakom prizoru.

– Vaš šešir, vaš šešir, gospodine kapetane! – odjednom povika mornar sa Sicilije koji je bio na osmatračnici krmenog jarbola i tako stajao neposredno iza Ahaba, mada nešto niže od njegovog stajališta i sa dubokim vazdušnim zalivom koji ih je razdvajao.

Ali već je crno krilo bilo pred očima starčevim; dugački kukasti kljun kraj njegove glave; pisnuvši, crni jastreb odlete sa svojim plenom.

Jedan orao je triput obletao Tarkvinijevu[328] glavu, odneo mu kapu i opet mu je stavio na glavu, i na to je Tanakvila, njegova žena, izjavila da će Tarkvinije biti kralj Rima. Ali taj se znak smatrao dobrim samo zbog toga što je kapa opet bila stavljena na glavu: Ahabov šešir nikad više nije vraćen; divlji jastreb je leteo sve dalje i dalje s njim, daleko ispred pramca, i najzad se izgubi dok se sa te tačke gde je iščezao nije jedna sitna crna mrlja nejasno videla kako pada sa velike visine u more.

STO TRIDESET PRVA GLAVA
Pikvod NAILAZI NA *VESELOST*

Napregnuti *Pikvod* je brodio napred; prolazili su, valjajući se, valovi i dani, plutača – mrtvački sanduk – lako se lelujala, kad povicima najaviše jedan brod koji je, nažalost, pogrešno nazvan *Veselost*. Čim on priđe bliže, sve oči se uperiše na njegove široke balvane, nazvane dizalice, koji na nekim kitaricama idu preko krmene palube u visini od osam do devet stopa; oni služe da nose rezervne, neopremljene ili onesposobljene čamce.

Na strančevim dizalicama zapažena su polomljena bela rebra i nekoliko rascepkanih dasaka koje su nekad predstavljale kitolovne čamce; kroz ove olupine vi ste sad videli jasno kao što vidite kroz oguljen upola razglavljen beličasti konjski kostur.

– Jesi li video Beloga Kita?

– Pogledaj! – odgovori kapetan upalih obraza sa ograde svoga broda i svojim dozivalom pokaza na ruševine.

– Jesi li ga ubio?

– Još nije iskovan harpun koji će to da uradi – odgovori onaj drugi tužno gledajući na jednu umotanu viseću mrežu na palubi, čije je pokupljene krajeve nekoliko mornara žurno prišivalo jedan uz drugi ne govoreći ni reči.

– Nije iskovan! – pa smaknuvši Pertovo podešeno gvožđe sa kuke, Ahab ga ispruži uzviknuvši: – Pogledaj, Nantakećanine! U ovoj ruci ja držim njegovu smrt! Ove žice su

prekaljene u krvi i munjama; i ja se zaklinjem da ću ih treći put prekaliti na onom vrućem mestu iza peraja, gde Beli Kit najviše oseća svoj prokleti život.

– Onda Bog neka te čuva, stari!… Vidiš li ti ovo? – pokazujući viseću mrežu. – Sahranjujem samo jednog od pet snažnih ljudi koji su bili živi koliko juče, ali su pomrli pre noći. Samo ovog jednog ovde sahranjujem, ostali su sahranjeni pre no što su pomrli. Vi brodite po njihovoj grobnici. – A onda, okrećući se svojoj posadi: – Jeste li vi tamo gotovi? Postavite dasku na ogradu i dignite mrtvaca! E tako!… Oh, bože! – prilazeći visećoj mreži uzdignutih ruku: – Neka bi vaskresenje i život…

– Čvrsto napred! Krma: na vetar! – grmnu Ahab kao grom na svoje ljude, ali naglo okrenuti *Pikvod* nije bio dovoljno brz da izbegne zvuke pljeska koji leš uskoro načini kad udari o vodu; ne tako brz, zbilja, da ga nekoliko mehurića što poleteše ne poprskaše po koritu svojom utvarskom vodicom s pogreba.

Dok je Ahab tako klizio ostavljajući *Veselost*, čudnovata plutača što je visila na *Pikvodovoj* krmi pade u oči.

– Hej, vi tamo! Gledajte tamo, ljudi! – viknu jedan proročki glas za *Pikvodovim* tragom. – Uzalud, vi stranci, bežite od našeg tužnog pogreba; ipak vi nama okrećete krmenu ogradu da nam pokažete svoj mrtvački sanduk!

STO TRIDESET DRUGA GLAVA
SIMFONIJA

Bio je jasan, čeličnoplav dan. Svodovi vazduha i mora bili su teško razdvojivi u tom plavetnilu koje je prevlađivalo; samo je setni vazduh bio prozirno čist i mekan, nekako ženski, a snažni i muški okean dizao se u dugačkim, jakim, razvučenim valovima kao Samsonove grudi pri spavanju.

Ovde i onde, visoko gore, klizila su snežnobela krila malih ptica bez pega; to su bile plemenite misli ženskoga vazduha; ali tamo-amo u dubinama, duboko dole u bezdanom plavetnilu, navaljivali su snažni levijatani, sabljarke i ajkule; i to su bile silne, nemirne, ubilačke misli muškoga okeana.

Ali time se suprotnost pokazivala iznutra; spolja je suprotnost bila u prelivima i senkama; to dvoje je izgledalo kao jedno; čini se da ih je, takoreći, samo pol razdvajao.

Gore, kao kakav silni car ili kralj, sunce je, izgleda, davalo ovaj prijatni vazduh ovom smelom okeanu koji se valjao, baš kao mladu mladoženji. Na pojasnoj liniji vidika neko glatko i drhtavo kretanje – koje se većinom viđa ovde na polutaru – označavalo je nežno, drhtavo poverenje, ljubavnu uznemirenost u kojoj je jadna mlada predavala svoje grudi.

Visoko vezan i utegnut, onako u borama, kvrgast i čvornovat, pomamno čvrst i nepopustljiv, očiju sjajnih kao ugljeni koji još sijaju u pepelu na zgarištu, nepokolebljivi Ahab je stajao napred u blistavom jutru uzdižući svoje čelo, kao kakav

iscepkani šlem, ka čelu lepe devojke na nebu.

O, besmrtno detinjstvo i čednosti nebeskog plavetnila! Nevidljiva krilata stvorenja što se igraju svuda oko nas! Slatko detinjstvo vazduha i neba! Kako ste vi zaboravljali na Ahabov čvrsto stisnuti jad! Ali isto tako sam ja video malu Martu i malu Mirijam, te patuljice nasmejanih očiju, kako bezbrižno skakuću oko svoga staroga dede; zabavljaju se krugom oprljenih kovrdžica koje su rasle po ivici pregorelog kratera njegova mozga.

Lagano prelazeći na palubu iz grotla, Ahab se nasloni preko ograde, pa stade posmatrati kako njegova senka u vodi tone li tone pod njegovim pogledom, sve više i više ukoliko se on napreže da zaviri u dubinu. Ali opojni miris u tom začaranom vazduhu, izgleda, zatvori najzad za tren onu živu ranu u njegovoj duši. Taj radosni, srećni vazduh, to ljupko nebo, najzad su ga pogladili i pomazili; maćehinski svet, tako dugo svirep – odbojan – sad je sklapao svoje ljubavničke ruke oko njegovog čvrstog vrata i kao da je u radosti jecao nad njim, kao nad nekim za koga, mada je samovoljan i greši, ipak u svome srcu može da nađe nešto čime će ga spasti i blagosloviti. Ispod svog klompavog šešira Ahab pusti jednu suzu u more; ceo Pacifik nije u sebi imao toliko bogatstva kao što je ta sićušna kap.

Starbak je gledao starca; video ga kako se teško nadneo nad ogradu; pa je i on, izgleda, u svom rođenom iskrenom srcu čuo neizmerno jecanje koje se iskradalo iz središta ove vedrine unaokolo. Pazeći dobro da ga ne dodirne, ili da ga onaj ne primeti, on mu se ipak primače blizu i ostade tamo.

Ahab se osvrte.

– Starbak!

– Izvol'te, gospodine kapetane.

– O, Starbak! Kako je blag, sasvim blag vetar i kako nebo blago izgleda. Takvog jednog dana – bilo je skoro isto ovako slatko kao sad – ja sam pogodio svog prvoga kita – dečko harpuner od osamnaest godina! Četrdeset… četrdeset godina otada! I otada četrdeset godina neprestanog kitolova!… Četrdeset godina lišavanja, i opasnosti, i burnog vremena!… Četrdeset godina na nemilosrdnom moru!… Za vreme od

četrdeset godina Ahab je napustio mirnu zemlju, da četrdeset godina ratuje sa užasima iz morskih dubina! Cela istina, Starbak!… Za tih četrdeset godina ja nisam proveo ni tri na kopnu. Kad samo pomislim na taj život koji sam vodio; na to očajanje u usamljenosti; zazidanu, zidom okruženu varoš kapetanske izdvojenosti koja dopušta samo veoma malo pristupa ma kakvoj naklonosti iz spoljnjeg zelenog predela… Toga umora! Tih tegoba!… Ropstvo sa gvinejske obale – ta osamljena komanda!… Kad samo pomislim na sve što sam samo nazirao, a što nisam tako jasno znao ranije… I kako sam se četrdeset godina hranio suvom usoljenom hranom… Zgodan amblem suve hrane moje duše!… Kad je najsirotniji čovek na kopnu imao svežeg voća uz svoj svakodnevni obrok i lomio ljudski, svež hleb, ja sam lomio buđave kore… Daleko, za čitave okeane daleko od te mlade žene, skoro devojčice, s kojom sam se venčao posle pedesete i otplovio za Rt Horn već sutradan, ostavljajući samo jedno ulegnuće na svom bračnom uzglavlju… – Žena? Žena?… Pre udovica kod živa muža! Tako je, Starbak, ja sam tu devojku načinio udovicom čim sam se s njom venčao; a onda ludilo, jarost, ključala krv i zadimljeno čelo s kojima je, u hiljadu spuštanja u čamce, stari Ahab besno, zapenušano, jurio svoj plen… Više demon nego čovek!… Jest, jest!… Kako je četrdeset godina bio budala… budala… stara budala taj stari Ahab! Zašto ta borba pri lovu? Zašto umorna i ukočena ruka na veslu, i harpunu, i koplju? Za koliko je bogatiji ili bolji Ahab danas? Pogledaj, o, Starbak! Zar ne pada to teško što mi je, kraj sveg mučnog tereta što ga nosim, moralo još i to da se desi da mi zgrabi onu bednu nogu ispod mene? Dede, zagladi mi ovu staru kosu u stranu! Zaslepljuje me, te izgleda kao da plačem. Tako sede kovrdžice rastu uvek samo iz kakvog pepela! Ali izgledam li ja tako mnogo star, tako mnogo, mnogo star, Starbak? Osećam se tako mrtvački malaksalim, povijenim, pogrbljenim, kao da sam Adam koji posrće pod naslaganim vekovima od raja naovamo. Bože! Bože! Bože!… Razbij mi srce! Prospi moj mozak!… Obmano! Obmano! Gorka obmano što za srce ujedaš, obmano sede kose!… Jesam li ja proživeo dosta zadovoljstava da bih te podneo i da sad izgledam i osećam se tako nepodnošljivo starim? Bliže! Stani bliže k meni, Starbak! Dopusti mi da pogledam u jedno čovečansko oko; bolje je to

nego gledati u more ili u nebo; bolje nego gledati u boga. Pa tu je zelena livada, svetlo domaće ognjište! Ovo je mađijsko staklo, čoveče! Ja vidim svoju ženu i svoje dete u tvome oku. Ne, ne! Ostani na brodu, na brodu!… Ne spuštaj se u čamac kad ja to budem uradio; kad žigosani Ahab bude pojurio za Mobi Dikom. Taj rizik nećeš ti rizikovati. Ne, ne! Ne!

– Ah, moj gospodine kapetane! Plemenita dušo, uzvišeno staro srce, na kraju krajeva! A što bi ma ko morao da lovi tu namrznutu ribu? Hajde ovamo sa mnom! Ded'te da pobegnemo iz ovih smrtonosnih voda! Hajdmo kući! I Starbak ima ženu i dete… ženu i dete iz svoje bratske, sestrinske mladosti s drugovima u igri; isto tako, gospodine kapetane, kao što su vaša žena i vaše dete iz vaše mile, čežnjive, očinske starosti! Haj demo! Idimo odavde!… Dopustite mi da ovoga trenutka promenim kurs! Kako bismo radosno, kako bismo veselo, o, moj gospodine kapetane, udarili svojim putem da opet vidimo stari Nantaket! Ja mislim, gospodine kapetane, da oni tamo u Nantaketu imaju sad nekoliko ovako blagih plavih dana baš kao što su ovi.

– Da, imaju ih, imaju ih. Ja sam ih video… nekoliko letnjih jutara. Nekako baš u ovo vreme… u ovo doba dana on obično malo prilegne posle ručka… Dečko se živahno budi, uspravlja se u postelji, i njegova mu mati priča o meni, starome ljudožderu; kako sam ja daleko na pučini, ali ću se ipak vratiti da ga opet pocupkam.

– To je moja Meri, glavom ona! Obećala mi je da će moj dečkić svakoga jutra biti vođen na brdo da prvi ugleda jedro svoga oca! Da, da! Nećemo više! Svršeno je! Okrećimo za Nantaket! Hodite, gospodine kapetane, proučite kurs, pa da krenemo na put! Gle, gle! Dečkićevo lice sa prozora. Dečkićeva ručica na brdu!

Ali je Ahabov pogled bio okrenut na drugu stranu; on se strese kao sparušena voćka kad baci na zemlju poslednju sivu jabuku.

– Šta li je to, kakva li je to bezimena, nepronicljiva, nezemaljska stvar? Kakav je to obmanljivi, skriveni gazda i gospodar, i svirepi nemilosrdni car što meni komanduje da ja, suprotno svakom prirodnom ljubavnom osećanju i čežnji, teram

dalje, i guram sebe, i stiskam sebe neprekidno; nemilosrdno nateruj e me da budem spreman da uradim nešto što u svom rođenom prirodnom srcu ja ne smem ni da pomislim. Je li Ahab, Ahab? Jesam li to ja, gospodine? Je l' sam to ja, ili Bog, ili ko, što diže ovu ruku? Ali ako se veliko sunce ne kreće samo sobom, već je kao neko slušče po nebu; i ako se ni jedna jedina zvezda ne može okretati, sem pod nekom nevidljivom silom – kako onda može da kuca ovo malo srce, ovaj mali mozak da misli mîsli, ako Gospod ne podstiče na to kucanje, na to razmišljanje, na taj život, on, a ne ja? Tako ti boga, čoveče, mi se okrećemo jednako unaokolo po ovom belom svetu kao onaj tamo vitao, a sudbina je ručica na njemu. I za sve to vreme, gle! Ono nasmešeno nebo i ovo neizmerno more! Pogledaj! Vidi, tamo tinja. Ko je stavio u njega to što ga tera da goni i hvata onu leteću ribu? Kuda zbilja idu ubice, čoveče? Ko će da sudi kad samog sudiju odvuku na optuženičku klupu? Ali sad je blag vetar i, naizgled, tako nežno nebo; i vazduh sad miriše kao da dolazi sa nekih dalekih livada; mora da oni sad skupljaju seno negde na padinama Anda, Starbak, i kosači spavaju u tek pokošenom senu. Spavaju? Da, ma koliko se mučili na radu, na kraju svi spavamo na ledini. Spavamo? Da, i trunemo u zelenilu kao prošlogodišnje kose bačene i zaboravljene u poluposečenim otkosima, Starbak.

Ali, kao mrtvac prebledeo od očajanja, oficir se bio iskrao.

Ahab prepreči preko palube, pa preko ograde stade gledati na drugu stranu; ali se trže na dva svetla ukočena oka što su se ogledala u vodi, tamo gde je Fedala nepomično bio naslonjen na istu ogradu.

STO TRIDESET TREĆA GLAVA
LOV – PRVI DAN

Te noći za vreme srednje stražarske smene, kad je starac – kao što je imao ponekad običaj – zakoračio iz grotla u kome se bio naslonio, i pošao svojoj rupi za okretanje, najednom je isturio besno svoje lice udišući morski vazduh kao što obično radi kakav pametan brodski pas kad brod stane prilaziti nekom divljačkom ostrvu. On izjavi da neki kit mora biti blizu. Uskoro je onaj naročiti miris koji se ponekad nadaleko širi od žive ulješure jasno osećala celokupna straža; zato se nijedan mornar ne začudi kad, pogledavši busolu, a za njom i vetrokaz, a onda, ocenivši tačno pravac mirisa što je bolje mogao, Ahab brzo naredi da se brodski kurs nešto malo izmeni i da se jedra skrate.

Oprezna politika koja je diktirala ove pokrete dovoljno je opravdana u svanuće kad opaziše jednu dugačku uglačanu površinu na moru, pravo uzduž pred brodom, glatku kao ulje, i koja je po izukrštanim vodenim borama oko nje ličila na neke uglačane, metalu slične belege kakve brze odbojne struje na ušću neke duboke brze reke.

– Ljude na osmatračnice! Zbor sve posade!

Grmeći kundacima triju zdepastih ručnih kopalja po palubi kaštela, Dagu probudi spavače takvim zvucima strašnog suda da je izgledalo kao da se isparavaju iz grotla, tako su se za trenutak pojavili sa odelom u rukama.

– Šta vidite? – uzviknu Ahab izdižući lice visoko u nebo.

– Ništa, ništa, gospodine kapetane! – odjeknuše odozgo glasovi kao odgovor.

– Prednja jedra! Skrajnici! Dole i gore i na obe strane!

Pošto sva jedra behu postavljena, on oslobodi konopac za spasavanje, određen da ga baci na vrh glavnog jarbola; za nekoliko trenutaka oni su ga dizali gore i dok još nije stigao ni na dve trećine visine, dok je piljio napred kroz vodoravnu

prazninu između glavnog i gornjeg krsnog jedra, on poče da kriči u vazduhu kao galeb.

– Eno, tamo duva!… Tamo on duva! Grba kao snežno brdo! To je Mobi Dik!

Uspaljeni vikom koju su, izgleda, jednovremeno prihvatili sa triju osmatračnica, ljudi na palubi jurnuše ka konopcima što drže jarbole da osmotre čuvenoga kita za kojim jure već toliko vremena. Ahab je već stigao do svoje krajnje prečage, nekoliko stopa iznad ostalih osmatračnica, a Taštego je stajao baš ispod njega na produžnici prednjeg jarbola, tako da je Indijančeva glava bila gotovo na istoj ravni sa Ahabovom petom. Sa te se visine video kit na nekoliko milja ispred broda pri talasanju mora koje je otkrivalo njegovu visoku blistavu grbu, a on je redovno izbacivao svoj mirni mlaz u vazduh. Lakovernim mornarima izgledalo je da je to onaj isti mirni mlaz što su ga oni pre tako davnog vremena posmatrali na mesečini u Atlantskom i Indijskom okeanu.

– A zar ga niko od vas nije ranije video? – uzviknu Ahab dozivajući sve ljude na prečagama oko sebe.

– Ja sam ga, gospodine kapetane, video istog trenutka kada ste ga videli i vi, i ja sam povikao – reče Taštego.

– Nisi istog trenutka; nisi istog trenutka. Ne, zlatnik je moj; sudbina ga je meni namenila. Samo ja; niko od vas nije mogao prvi da zapazi Belog Kita. Eno ga duva! Eno ga duva!… Eno ga duva! Eno opet! Eno oprez! – vikao je on u dugačkim razvučenim, metodskim tonovima, podešenim prema postepenom produžavanju kitovih vidljivih mlazeva. – Sad će da se zagnjuri. Sklonite skrajnike! Skinite gornje krsno jedro! Stanite kod tri čamca! Gospodine Starbak, upamti, ostani na brodu i čuvaj brod! Hej, vi na krmi ! Terajte uz vetar za jednu tačku! Tako! Odlučno, momci, odlučno! Eno i repnih peraja! Ne, ne, samo crna voda! Jesu li svi čamci spremni? Stanite kraj njih! Spustite me, gospodine Starbak! Spustite me, spustite! Brzo, brže! – I on skliznu kroz vazduh na palubu.

– On ide pravo niz vetar, gospodine kapetane – viknu Stab – baš na suprotnu stranu od nas; nije još mogao videti brod.

– Ni reči, čoveče! Stoj kod užadi jarbolskih krstova!…

Pritisni krmu! Vuci naviše! Neka sav brod zadrhti! Neka zadrhti! Tako! Dobro je! U čamce! U čamce!

Uskoro su svi čamci, sem Starbakovog, bili spušteni; sva su jedra na čamcima bila razapeta; sva su vesla radila; praveći talasiće, šibala su uz vetar, a Ahab je predvodio napad. Neka bleda, mrtvačka svetlost zapali Fedaline upale oči; nekakav gadan pokret glodao mu je usta.

Kao bešumne nautilusove[329] ljušture njihovi su lagani pramci žurili kroz more, ali su se prilično sporo približavali neprijatelju. Za to vreme okean se još više utiša; izgledalo je kao da prevlači neki ćilim preko svojih valova; ličio je na livadu u podne, tako se mirno širio. Najzad, zadihani lovac priđe blizu svome plenu koji je izgledao kao da to i ne sluti, tako da se kitova cela bleštava grba jasno videla klizeći kroz more kao da je neka izdvojena stvar i stalno postavljena u nekakav obrtni prsten najfinije, vunaste, zelenkaste pene. On spazi velike isprepletene brazde na glavi koja se lagano pomaljala naviše. Ispred toga, daleko napred na vodi, kao na glatkom turskom ćilimu, išla je sjajna bela senka njegovog širokog, mlečnobelog čela, a nekakvo muzičko žuborenje talasića kao pesma pratilo je tu senku; a pozadi, plave vode su letele i uplitale se u pokretnu dolinu njegovog stalnog traga; sa obeju strana svetli mehuri su se dizali i igrali kraj njegovih bokova. Ali oni su prskali pod lakim prstima stotinama veselih ptica, koje su čas dodirivale more svojim mekanim perjem, a čas ćudljivo odletale; i kao kakav steg koji se diže sa obojenog korita nekog mnogo natovarenog broda, jedna visoka ali slomljena motka nekog skorašnjeg koplja izbijala je iz leđa Belog Kita; a s vremena na vreme bi se iz lelujavog oblaka ptica mekih nožnih prstiju, što bi ovda-onda kao kakvo nebo natkrililo ribu, poneka ptica mirno posadila na tu motku i ljuljala se na njoj, a dugačka pera iz repa su se lepršala kao barjačići.

Neka tiha radost, neka silna milina od zatišja posle velike brzine, nalazila se na kitu koji je klizio. Ni beli bik Zevs koji plivajući beži dalje sa ugrabljenom Evropom[330] što mu se drži za vite rogove, i sa onim svojim ljubavničkim očima što zaljubljeno gledaju iskosice uperene na devojku, sa tihom čarobnom brzinom, praveći sitne talasiće, što juri pravo u bračno sklonište

na Kritu, ni Zevs, ni to dostojanstveno najviše veličanstvo, ni ono nije prevazilazilo proslavljenog Belog Kita dok je tako božanski plivao.

Na obe glatke strane – poklapajući se sa razdvojenim valom koji kad ga napusti odleti tako široko – na svakoj svetloj strani, kit je bacao mamce. Nije onda nikakvo čudo što je bilo nekih među lovcima koji su se, neiskazano zaneti i namamljeni tom mirnoćom, usuđivali da ga napadnu; ali su kobno saznali da je ta mirnoća samo zastor nad tornadom. Ipak miran, primamljivo miran, o, bez obzira na to koliko si ti njih na isti način prevario i uništio pre toga.

I tako, kroz vedru tišinu polutarskog mora, među valovima koji su od dubokog zanosa prestali da šljepkaju pri svom rukovanju, Mobi Dik se kretao napred, skrivajući i dalje od pogleda sav užas svog potopljenog trupa, skrivajući potpuno ružnoću svoje iskrivljene vilice. Ali uskoro prednji njegov deo lagano se pojavi iz vode; za trenutak njegovo celo mermerno telo načini visok luk kao prirodni most u Virdžiniji, i u znak opomene izmahnu svojim repnim perajima u vazduhu kao barjacima; veliki bog se pokaza, zagnjuri i izgubi iz vida. Zadržavajući se lepršanjem i gnjurajući se krilom, bele morske ptice čežnjivo su tumarale nad uznemirenim virom što ga je on ostavio za sobom.

Sa držaljama od vesala uspravljenim nagore, sa lopatama nadole, sa opuštenim platnima svojih jedara, tri su čamca sad bila na vodi čekajući mirno da se Mobi Dik ponovo pojavi.

– Jedan sat – reče Ahab, stojeći usađen na krmi svoga čamca; i on je gledao iznad kitovog mesta prema nejasnim plavim prostorima i prostranim zamamljivim prazninama niz vetar. To je bilo samo za trenutak; jer su njegove oči izgledale kao da se vitlaju ukrug u njegovoj glavi, dok je pogledom preletao vodeni krug. Povetarac sad postade svežiji; more poče da se nadima.

– Ptice! Ptice! – viknu Taštego.

U dugačkom indijanskom nizu, kao kad čaplje polete, bele ptice su sad sve letele ka Ahabovu čamcu; i kad stigoše na nekoliko jardi rastojanja, počeše tu lepršati nad vodom, jednako

se vitlajući ukrug, sa radosnim kricima koji nešto očekuju. One su oštrije videle nego čovek; Ahab nije mogao da otkrije nikakav znak na moru. Ali odjednom, kako je on buljio oči sve dublje i dublje u dubinu, on duboko dole spazi jednu belu živu mrlju, ne veću od bele lasice, kako se diže neobičnom brzinom, i povećava se, a onda se okrete, te se potpuno otkriše dva dugačka iskrivljena reda blistavih zuba kako plove naviše sa nevidljivog dna. To su bile otvorene čeljusti i izvijene vilice Mobi Dika; njegova zamračena ogromna telesina još se upola mešala sa morskim plavetnilom. Sjajna usta zevnuše ispod čamca kao kakva mermerna grobnica sa otvorenim vratima. Povukavši malo krmnim veslom pored boka, Ahab skrete čamac u stranu od te užasne pojave. A onda, viknuvši Fedali da promene mesta, ode napred na pramac, pa dograbivši

Pertov harpun, naredi svojoj posadi da dohvati vesla i da se nađe kod krme.

I tako, zbog ovog blagovremenog obrtanja čamca ukrug oko njegove osovine, njegov je pramac bio pripremljen da se licem okrene ka kitovoj glavi, dok je on još ispod vode. Ali, kao zapažajući ovo lukavstvo, Mobi Dik, sa onom podmuklom inteligencijom koja mu se pripisuje, porebarke se premesti, takoreći za trenutak, i gurnu svoju spljoštenu glavu uzduž ispod čamca.

Skroz-naskroz, kroz svaku dasku i kroz svako rebro, čamac zadrhta za trenutak dok je kit koso ležao na leđima kao kakva ajkula koja hoće da ujede, lagano i postepeno obuhvatajući ustima ceo pramac, tako da se dugačka, uzana i izvijena donja vilica izvi visoko gore u slobodan vazduh, a jedan zub zakači ležište za veslo. Plavkastobiserna belina unutrašnjosti vilice bila je na šest palaca od Ahabove glave, koju je nadvisila. U tom položaju Beli Kit sad zatrese lakim kedrom kao kakva ne mnogo svirepa mačka svojim mišem. Nezačuđenim očima gledao je Fedala skrštenih ruku, ali tigarski žuta momčad je glavački preletala jedan drugome preko glave da se dohvati što daljeg dela na krmi.

I sad kad su obe savitljive ograde čamca uletale u čamac i izletale iz njega dok se kit igrao osuđenim čamcem na svoj satanski način; i pošto je njegovo telo bilo potopljeno u vodi

ispod čamca, nije mogao biti gađan sa pramca, jer je pramac takoreći bio gotovo u njemu; i dok su drugi čamci ne hoteći stajali mirno kao pred nekom brzom krizom kojoj je nemoguće odupreti se, tada, baš tada, sumanuti Ahab, besan zbog takve blizine svoga neprijatelja, koja ga je na muke udarila, stavljala ga živa-živcata i bespomoćna baš u te čeljusti koje je on toliko mrzeo; razjaren svim tim, on zgrabi dugačku kost svojim golim rukama i besno izmahnu da je iščaši iz mesta gde se zakačila. Dok je on tako uzalud izmahivao, vilica skliznu dalje od njega; slaba ograda na čamcu se povi unutra, popusti i puče, dok obe vilice kao kakve ogromne makaze, klizeći unazad, ne presekoše čamac tačno napola i ponovo se čvrsto sklopiše u moru na sredini puta između dveju plovnih olupina. One su plovile odvojeno; polomljeni krajevi su visili; posada, na onoj olupini gde je krma, držala se čvrsto za ogradu i borila se da se dokopa vesala i da ih priveže za olupinu.

U tom trenutku predigre, dok još čamac nije bio razbijen, Ahab prvi opazi kitovu nameru, po lukavom dizanju njegove glave, čime je oslabio svoj zahvat za trenutak; u tom je času njegova ruka učinila krajnji napor da gurne čamac van kitova ujeda. Ali samo klizeći dalje u kitova usta i naginjući se ogradom u stranu dok je klizio, čamac se otkačio od kitove vilice, ispljusnuo Ahaba u vodu, pošto se on nagnuo da ga gura i tako je pao licem u more.

Praveći sitne talasiće, Mobi Dik se sad povlačio od svoje žrtve i ležao nedaleko, izbacujući uspravno svoju belu duguljastu glavu naviše i gnjurajući je naniže u valove; i u isto vreme, lagano obrćući svoje celo duguljasto telo tako da, kad se njegovo veliko naborano čelo pojavi, nekih dvadeset ili više stopa van vode – valovi, koji su sad počeli da se dižu sa svima valovima koji su priticali, zaslepljujući stadoše se lomiti o njega, osvetnički bacajući svoju uzdrhtalu rasprštenu vodu još više u vazduh.[331] Tako u oluji tek upola preprečeni valovi u kanalu samo se skupe sa svoje osnove u Edistonu[332] da bi u trijumfu preskočili njegov vrh pri svojoj jurnjavi.

Uskoro zauzimajući svoj vodoravni položaj, Mobi Dik stade brzo plivati oko potopljene posade mućkajući sa strane vodu u svom osvetničkom tragu, kao da šibom tera samoga sebe da

jurne u još jedan, i to smrtonosni napad. To što je gledao razlupani čamac izgleda da ga je razbešnjavalo kao antiohijske slonove krvavocrveni sok grožđa i dudova prosut pred njih u Knjizi o Makabejcima. Međutim, Ahab je bio poluzagušen u peni oko kitova drska repa, a isuviše obogaljen da bi mogao plivati, mada se ipak mogao držati na vodi, čak i usred srede takvog vrtloga kao što je ovaj. Videla se njegova bespomoćna glava, kao kakav gurani mehur koji i najmanji slučajni udarac može da razbije. Sa delimične krme svoga čamca Fedala je bez radoznalosti i blago gledao u njega; posada, koja se čvrsto uhvatila za drugi deo koji je plovio, nije mu mogla pomoći; suviše joj je bilo i to što je morala da gleda sebe. Izgled Beloga Kita bio je tako strašan da čoveku pamet stane; tako planetski brzi bili su sve manji i manji krugovi koje je on pravio, da je izgledalo kao da će vodoravno da naleti na njih. Mada su se ostali čamci nepovređeni i dalje lelujali sasvim blizu, ipak se nisu usuđivali da zaveslaju u taj kovitlac i da udare, jer bi to bio znak za trenutno razaranje odbačenih koji su se nalazili u opasnosti – Ahaba i svih drugih; niti bi se u tom slučaju oni sami mogli nadati da će umaći. Nepregnutih očiju, ostali su oni tako na spoljnoj ivici užasnoga pojasa čije je središte sad postala starčeva glava.

Za to vreme, od sama početka, sve su to opazili sa brodskih osmatračnica; i razapevši jedra brod krete na mesto tog prizora; sad je bio tako blizu da mu Ahab u vodi doviknu:

– Terajte na… – Ali u tom trenutku jedan veliki val jurnu na njega sa

Mobi Dika i potopi ga za trenutak. Ali probivši se ipak iz njega i, srećom, uzdigavši se do kreste na valu, on povika:

– Terajte na kita!… Oterajte ga!

Pikvodov se pramac naperi i probijajući začarani krug, on zbilja razdvoji Belog Kita od njegove žrtve. Dok je on zlovoljno plivao dalje, čamci pojuriše u pomoć.

Izvučen je u Stabov čamac zakrvavljenih, oslepljenih očiju, s belom soli iz morske vode zgrudvanom u njegovim borama. Mnogo zategnuta Ahabova telesna snaga puče, i on se bespomoćno predade za neko vreme svojoj telesnoj sudbini,

ležeći sav smožden na dnu Stabova čamca kao neko koga su pregazila čitava krda slonova. Duboko, neizrecivo jecanje dolazilo je iz njega kao neki očajni povici iz provalije.

Ali baš ta slika fizičke klonulosti nju je i skratila. Za tren oka velika srca se ponekad zgrče u jedan veliki bol u koji skupe sve one površne bolove što se lagano šire kroz ceo život slabijih ljudi. I tako, takva srca, mada ipak pate u svakom bolu, ako bogovi tako odrede, u celokupnom svom životu nakupe čitav vek jada, koji je sav načinjen od trenutnih jakih bolova, jer čak i u svojim odveć malim središtima ove plemenite prirode zahvataju čitave obime nižih duša.

– Harpun! – reče Ahab dižući se upola, i vukući se naslonjen na jednu povijenu ruku. – Je li čitav?

– Jeste, gospodine kapetane, pošto nije bio ni bačen; evo ga – reče Stab pokazujući ga.

– Položite ga ispred mene. Niko ne fali od posade?

– Jedan, dva, tri, četiri, pet – bilo je pet vesala, gospodine kapetane, i ovde je pet ljudi.

– To je dobro… Pomozi mi, čoveče; hoću da ustanem. Tako, tako, vidim ga! Eno ga! Eno ga! Stalno ide niz vetar. Ala šiba mlaz!… K sebi ruke od mene! Večiti sok opet juri kroz Ahabove kosti!… Postavite jedro! Izbacite vesla! Krma!

Često je slučaj da, kad jedan čamac bude razbijen pa njegovu posadu pokupi drugi čamac, pokupljena posada pomaže pri radu u tom drugom čamcu; i lov se tako nastavlja, kako mornari kažu, sa udvojeno posednutim veslima. Tako je bilo i sad. Ali snaga dodata čamcu nije bila ravna dodatoj kitovoj snazi, jer je on izgledao kao da su mu sva peraja utrostručena; plivao je brzinom koja je jasno pokazivala da kad bi sad, pod ovim prilikama, lov bio nastavljen, otegao bi se u beskraj, a možda bi bio i beznadežan; niti bi ma koja posluga tako dugo mogla da izdrži tako neprekidno, veliko naprezanje na veslu, nešto što se može podneti samo u nekim kratkim nezgodama. Tada je sam brod, kao što se ponekad dešava, predstavljao posredničko sredstvo koje mnogo obećava da će lov moći opet da se preduzme. Prema tome, čamci sad kretoše k njemu i brzo su se, lelujajući se, digli do svojih kuka – pošto je brod pre toga

pokupio ostatke polomljenog čamca – i onda ih je sve digao na svoje bokove, visoko razvio svoja jedra, a u stranu ih produžio skrajnicima kao iz dva dela sastavljena krila u albatrosa. *Pikvod* zape niz vetar po tragu Mobi Dika. U dobro poznatim, metodskim međuvremenima, sa jarbolnih osmatračnica javljano je stalno za kitove sjajne mlazeve; a kad bi osmatrači javili da se zagnjurio baš sad, Ahab bi pribeležio vreme, pa bi se, posle koračanja po palubi, sa busolnim satom u ruci, čim bi poslednji sekund dopuštenog časa protekao, čuo njegov glas: „Čiji je zlatnik sada? Vidite li ga?“ I ako bi odgovor bio: „Ne, gospodine kapetane!“, odmah bi naređivao da ga dignu na njegovu prečagu. Tako je dan prolazio; Ahab nekad gore u vazduhu i nepokretan, a kadšto nemirno korača palubom.

Dok je on tako šetao, ne puštajući glasa od sebe, sem da nešto dovikne mornarima gore u vazduhu, ili da naredi da dignu kakvo jedro još više ili da neko još malo raširе, koračajući tamo-amo pod svojim naklopljenim šeširom, pri svakom okretu zagledao bi svoj sopstveni razlupani čamac koji je bio bačen na krmenu palubu i ležao tamo izvrnut, slomljenog pramca i razmrskane krme. Najzad zastade pred njim; i kao što preko nekog, već oblacima sasvim pokrivenog neba, sveže trupe oblaka hoće ponekad da prebrode, tako se preko starčeva lica sad prikradala neka još novopridošla sumornost.

Stab ga spazi gde zastade; i možda sa namerom, ne uzaludnom, da pokaže svoju nesmanjenu čvrstinu i da tako podrži o sebi dobro mišljenje kod svoga komandanta, on priđe pa, gledajući olupinu, uzviknu:

– Čkalj koji magarac nije hteo? Mnogo je izbo usta, gospodine kapetane! Ha! Ha!

– Kakvo li je ovo bezdušno stvorenje što se cereka pred olupinom: čoveče, čoveče! Da te ne znam da si smeo kao neustrašiva vatra (i isto tako mehaničan), mogao bih se zakleti da si kukavica. Pred olupinom nema ni gunđanja, ni smeha.

– Jeste, gospodine kapetane – reče Starbak prilazeći bliže – ovo je svečan prizor; jedan predznak, i to loš.

– Predznak? Predznak? Daj mi rečnik! Kad bogovi hoće da otvoreno razgovaraju sa čovekom, oni čestito, otvoreno govore;

neće izmahivati glavama i kao kakve babe izbacivati mračna nagoveštavanja. Odlazi! Vas dvojica ste suprotni polovi jedne iste stvari; Starbak je izvrnuti Stab, a Stab je izvrnuti Starbak. I vas ste dvojica celo čovečanstvo; a Ahab stoji sam među milionima naseljene zemlje, i susedi mu nisu ni bogovi, ni ljudi! Hladno… hladno… dršćem! Šta ćemo sad? Hej, vi gore! Vidite li ga? Dreknite na svaki mlaz ma on izbacivao mlazeve deset puta u sekundu!

Dan je bio skoro na izmaku; samo je još šuštala ivica njegove zlatne odeće. Uskoro nastupi sasvim mrak, ali osmatrači ostaše i dalje nesmenjeni.

– Ne možemo sad više da vidimo mlaz, gospodine kapetane, velika je pomrčina – viknu jedan glas iz vazduha.

– Kojim je pravcem išao kad ste ga poslednji put videli?

– Kao i pre, gospodine – pravo niz vetar.

– Dobro! On će sad sporije da putuje, noć je. Dole glavna jedra i gornja krsna jedra, gospodine Starbak. Mi ne moramo da pretrčimo preko njega pre svanuća; on sad putuje i može malo da predahne. Krma tamo! Drži je potpuno pod vetrom!… Osmatrači, dole!… Stabe, pošalji jednog odmornog čoveka na osmatračnicu prednjeg jarbola i postaraj se da osmatrači budu na njoj do svanuća.

Zatim, prilazeći zlatniku na glavnom jarbolu:

– Ljudi, ovo je zlato moje jer sam ga zaradio; ali ja ću ga ostaviti da stoji ovde dok Beli Kit ne bude mrtav; a onda, ma ko od vas da ga prvi najavi onoga dana kad on bude bio ubijen, ovo zlato će pripasti tome čoveku; i ako ga toga dana opet ja prvi spazim, tada će deset puta veća svota nego što je ovaj zlatnik biti razdeljena među svima vama! A sad odlazi! Paluba je tvoja, gospodine.

I govoreći tako on zastade na pola puta do grotla i nabivši na glavu šešir, osta tu do praskozorja, sem što se ponekad obrtao da vidi kako noć odmiče.

STO TRIDESET ČETVRTA GLAVA
LOV – DRUGI DAN

Kad svanu, na tri jarbolske osmatračnice biše, tačno na vreme, postavljeni novi osmatrači.

– Vidite li ga? – viknu Ahab pošto je malo vremena ostavio svetlosti da se raširi.

– Ništa se ne vidi, gospodine kapetane.

– Dignite sve ljudstvo i krenite brod živo! On putuje brže nego što sam ja zamišljao. Gornja krsna jedra! Zbilja, trebalo je da ona budu na svojim mestima cele noći. Ali ne mari, ovo je samo odmor pred juriš.

Ovde neka je rečeno da ovo uporno gonjenje jednog posebnog kita, produženo preko celoga dana u noć, i preko cele noći u dan, jeste nešto što nikako nije bez prethodnika u ribarstvu po južnom moru. Jer takva je neobična veština, predviđanje iz iskustva i nesalomljiva vera u sebe koju su stekli izvesni rođeni geniji među nantaketskim komandantima da će vam oni na osnovu posmatranja kakvog kita kad ga poslednji put gledaju, po izvesnim datim okolnostima, sasvim tačno predskazati i pravac kojim će on nastaviti da pliva izvesno vreme dok je van domašaja vida, kao i njegovu verovatnu brzinu kretanja za vreme tog perioda. I u ovim slučajevima, nekako kao pilot kad samo što ne izgubi obalu iz očiju, ali čije protezanje on vrlo dobro poznaje i kojoj želi da se ubrzo opet vrati, ali na nekoj daljoj tački; kao što taj pilot stoji kod svoje busole i određuje tačan položaj rta koji se sad vidi da bi što sigurnije dostigao udaljeno nevidljivo predgorje koje možda ima da poseti – tako isto radi sa kitom ribar kraj svoje busole, jer pošto ga je jurio nekoliko časova i marljivo obeležio pri dnevnoj svetlosti, onda, kad tmina skrije ribu, budući trag toga stvorenja pametni lovac gotovo isto tako utvrđuj e po mraku, kao i pilot svoju obalu. Tako da je za ovu lovčevu čudovišnu veštinu, za koju ne važi ono poslovično da se trag na vodi gubi, trag nešto skoro isto tako

pouzdano za sve željene ciljeve kao i čvrsto kopno.

I kao što je silni gvozdeni levijatan savremene železnice sasvim poznat na svakom svom koraku, da, sa časovnicima u rukama, ljudi mere njegovu brzinu kao što lekari mere dečje bilo i lako kažu za njega: voz koji je otišao gore, ili voz koji je otišao dole stići će na tu i tu tačku tog i tog časa; gotovo isto tako ima prilika gde ovi Nantakećani određuju vreme ovog drugog levijatana sa dubina prema zapaženoj ćudi njegove brzine; i kažu sami sebi: za toliko časova odsada ovaj će kit preći dve stotine milja, dostići će približno taj i taj stepen širine i dužine. Da bi se ta oštrina pokazala tačnom do kraja, vetar i more moraju biti saveznici kitolovčevi. Jer od kakve je sadašnje koristi za mornara, koji ima da stoji na moru bez i najmanjeg vetrića, ili da se bori sa suprotnim vetrom, veština koja ga uverava da se on nalazi tačno devedeset i tri milje i jednu četvrtinu od svoga pristaništa? Zavisne od ovih tvrđenja su mnoge pobočne fine stvari koje su u vezi sa kitolovom.

Brod je gurao napred ostavljajući takvu brazdu na moru kao kad kakvo topovsko zrno, pogrešno izbačeno, postaje raonik i izrije poravnato polje.

– Tako mi soli i kudelje – viknu Stab – ali ovo brzo kretanje palube penje se i stvara žmarce čoveku po nogama i bridi po srcu. Ovaj brod i ja smo dva valjana druga!… Ha, ha! Neka me neko dohvati i baci poleđuške na more! Jer, tako mi životnih hrastova, moja je kičma prava brodska kobilica. Ha, ha! Mi idemo putem koji ne ostavlja prašinu za sobom!

– Eno ga duva! Duva!… Duva!… Pravo pred nama! – ču se vika sa jarbolske osmatračnice.

– Jeste, jeste! – viknu Stab. – Znao sam ja to. Ne možeš ti umaći! Duvaj i dalje i šibaj svojim mlazom, o, kite! Sam ludi zloduh je za tobom! Izduvaj svoj adut! Nek ti plikovi izrastu na plućima! Ahab će tebi zajaziti krv kao što vodeničar zatvori branu na jazu!

I Stab je sve to izrekao gotovo u ime sve posade. Razjarenost pri lovu bila ih je u to vreme sve usklobučala kao staro vino ponovo prerađeno. Ma koliko da su neki od njih mogli osećati ranije izvestan mali strah i neke slutnje, sve je to sad bilo ne

samo zadržano da se ne vidi, usled sve većeg straha od Ahaba, već je bilo i rastureno, i na sve strane razjureno kao preplašeni zečevi na livadi koji se rasprše kad na njih jurne bizon. Suđajina ruka bila je ščepala sve njihove duše; i potresne opasnosti prethodnog dana, i mučenje nesigurnošću prošle noći i ovaj stalni, neustrašivi, slepi, bezobzirni način na koji je njihov divlji brod jurio gnjurajući se prema svome cilju koji je jednako bežao – sve je to udaralo na njihova srca. Vetar je stvarao velike trbuhe na njihovim jedrima i terao brod napred nekim nevidljivim i neodoljivim rukama, to je izgledalo kao neki simbol onog nevidljivog delovanja koje ih je teralo da ropski idu u lov.

Oni su bili jedan čovek, ne tridesetorica. Jer kao što je bio jedan brod koji ih je nosio sve, mada je bio sklopljen od sasvim suprotnih stvari: hrastovine, javorovine, gvožđa, katrana i kučine, a ipak je sve to uletalo jedno u drugo, u jedno stvarno korito, koje je jurilo napred svojim putem, a sve je to dovela u ravnotežu i upravljala njime dugačka glavna kobilica – isto tako, sve individualnosti posade, hrabrost ovoga mornara, strah onog drugog, krivica i zločin, sve su šarolikosti bile skovane u jednu celinu i sve su bile upravljene na tu kobnu kapiju koju je prstom pokazivao Ahab, njihov jedini gospodar i jedina kobilica.

Konopci jarbolski oživeše. Osmatračnice kao vrhovi visokih palmi bile su načičkane rukama i nogama koje su se širile u stranu. Držeći se jednom rukom za motku, neki su ispružali drugu ruku nestrpljivo mašući njom; drugi su, zaklanjajući oči od jake sunčeve svetlosti, sedeli jako istureni napred na jarbolima koji su se ljuljali; sve su motke bile načičkane smrtnicima, gotovim i zrelim za svoju sudbinu. Ah, kako su se oni jednako probijali kroz to beskrajno plavetnilo da pronađu tu stvar koja će ih možda uništiti.

– Što ga ne objavljujete, ako ga vidite? – viknu Ahab, kad se, pošto protekoše nekoliko minuta od prvoga povika, više ništa ne ču. – Dignite me gore, ljudi! Vi ste se prevarili; neće Mobi Dik da tako izbaci jedan dronjav mlaz pa da se izgubi.

Bilo je tačno tako; u bezglavoj revnosti ljudi su pogrešno držali neku drugu stvar za kitov mlaz, kao što je događaj sam to uskoro i dokazao; jer tek što se Ahab pope na svoje legalo, tek što je konopac bio pritvrđen za klin na palubi, kad on izbaci

osnovnu notu za orkestar od koga zadrhta vazduh kao od puščanih plotuna. Trijumfalni povik iz trideset kožastih pluća ču se odjednom kad se – mnogo bliže brodu nego što je mesto zamišljenog mlaza, manje nego jedna milja ispred broda – Mobi Dik celim telom probi na vidik! Jer Beli Kit nije sad otkrio svoju blizinu nikakvim mirnim i nemarnim mlazevima; niti pak mirnim izbacivanjem onog tajanstvenog izvora iz svoje glave; već jednom čudnijom pojavom pri probijanju. Pojavljujući se svojom najvećom brzinom iz najdaljih dubina, ulješura tako zagrme svojom celom gromadom u čisti vazdušni element i, nagomilavajući čitavo brdo bleštave pene, pokaza svoje mesto na daljini od sedam milja i više. U tim trenucima, iskidani, pobesneli valovi koje on rastrese izgledaju kao njegova griva; u izvesnim slučajevima ovo njegovo probijanje je postupak kojim on izaziva.

– Eno ga probija! Eno ga probija! – ču se uzvik kad se u onim svojim nemerljivim podvizima Beli Kit probi kao losos u nebo. Tako iznenadno viđen u plavoj morskoj ravnici i odskačući prema još plavljoj ivici neba, raspršana voda koju je on podizao za trenutak nepodnošljivo je svetlucala i bleštala kao glečer, i stajala je tamo postepeno bledeći, gubeći sve više i više od svoje prve sjajne jačine, sve do nejasne maglovitosti jednog pljuska koji se približava u dolini.

– Dobro, dobro! Probij poslednji put prema suncu, Mobi Diče! – viknu Ahab. – Tvoj čas i tvoj harpun su spremni! Dole! Dole svi, sem jednog čoveka na pramcu. Čamci! Pomaži!

I ne pomišljajući na dosadne lestvice od užeta na jarbolskim konopcima, ljudi, kao zvezde padalice, skliznuše na palubu niz izdvojene konopce za dizanje jedra i jarbolske konopce; dok je Ahab sa manje zamaha ali ipak brzo spušten sa svoga legala.

– Spuštaj čamce! – viknu on odmah čim stiže do svoga čamca – jednog rezervnog čamca, opremljenog juče po podne. – Gospodine Starbak, brod je tvoj. Odmakni se od čamaca, ali im budi blizu! Spuštajte svi!

Kao da bi im brzo uterao strah, budući ovoga puta on sam prvi napadač, Mobi Dik se bio okrenuo i sad je počeo prilaziti trima posadama. Ahabov čamac je bio u sredini; i podstičući svoje ljude, on im reče da će on da napadne kita lice u lice – to

znači, veslanje pravo na njegovo čelo – nešto što nije neobično; jer kad se nalazi u izvesnim granicama, takav kurs isključuje kitov nalet zbog toga što kit vidi samo bočno. Ali pre nego što je ta bliska granica bila dostignuta i pošto je on već opazio sva tri čamca kao i tri jarbola na brodu, Beli Kit rinu besnom brzinom i takoreći u jednom jedinom trenu jurnu među čamce razjapljenih čeljusti i, udarajući repom, zapodenu strašnu bitku na sve strane; i ne osvrćući se na harpune koji su bacani na njega sa svih čamaca, izgledao je kao da mu je jedina namera da uništi svaku cepku na daščicama od kojih su ovi čamci načinjeni. Ali manevrišući vešto, neprestano se okrećući kao izvežbani konjanici pri jurišu u ratu, čamci ga za trenutak izbegoše, mada ponekad samo koliko za širinu jedne daske; za sve to vreme Ahabov nezemaljski ratni poklič raskidao je u komade svaki drugi poklič sem njegovog.

Ali, najzad, u svojim izvijanjima koja se pratiti ne mogu, Beli Kit je tako stalno krstario tamo-amo i na hiljadu načina zamrsio olabavljena tri kraja od konopaca koji su sada bili pričvršćeni za njega, da su se oni neprestano napred skraćivali i sami sobom vukli poslu predane čamce prema harpunima zabodenim u njega; za trenutak je ipak kit udario nešto malo u stranu kao da se prikuplja za još strašniji juriš. Koristeći tu priliku, Ahab prvi ispusti nešto malo konopca, a onda stade brzo da ga vuče i trza u čamac nadajući se da će tako učiniti da se konopac razmrsi – kad gle! – jedan prizor još strašniji nego ajkulini zubi spremni za borbu!

Uhvaćeni i stegnuti – sve izuvijani u beskrajni splet konopaca, bačeni harpuni i koplja, sa svim svojim sjajnim bodljama i šiljcima – naiđoše, sijajući se i sa vodom koja je kapala s njih, sve do ivičnih dasaka na pramcu Ahabova čamca. Samo se jedno moglo uraditi. Dograbivši čamački nož, on oprezno uvuče ruku unutra kroz čelične zrake – skroz – a onda napolje; uvuče unutra gornji konopac, dobaci ga, u čamcu, čoveku sa pramca, a onda, razdvojivši dvaput konopac blizu ivičnih dasaka, baci u more taj zahvaćeni snop čelika; i sve je bilo čvrsto ponovo. Toga trenutka Beli Kit iznenadno jurnu među preostale gužve drugih konopaca; ali radeći tako, neodoljivo je vukao više zapletene čamce Staba i Flaska prema

svojim repnim perajima; tresnu ih jedan o drugi kao dve lelujave ljuske na žalu o koje udaraju valovi, a onda, zagnjurivši se u more, iščeze u jednom ključalom vrtlogu, u kome su, za izvesno vreme, mirišljavi otpaci kedrovih olupina igrali sve ukrug kao sastrugani oraščići u kakvoj činiji za punč, u kojoj su brzo mešani.

Dok su dve posade još jednako kružile po vodi hvatajući se za buriće, za konopce koji su se okretali, za vesla, i ostalu plovnu spremu; dok se koso mali Flask klatio gore-dole kao kakva prazna bočica, trzajući noge naviše da izbegne strahovite čeljusti ajkula; dok se Stab besno drao da ga neko kao kutlačom zahvati iz vode; dok je konopac starčev – koji je sad raskinut – dopuštao njemu da vesla u zapenušani vrtlog da spasava koga može – u toj divljoj jednovremenosti hiljada stvarnih opasnosti Ahabov još neupleteni čamac izgledao je kao da ga k nebu vuku nevidljive žice, dok ga kao strela, naperena upravo iz mora, Beli Kit ne udari svojim širokim čelom o dno, i baci, da se nekoliko puta preturio u vazduhu dok opet ne pade sa ogradom nadole, a Ahab i njegovi ljudi zapeše da se iščupaju ispod njega, kao tuljani iz kakve pećine kraj mora.

Prvi trenutak u kome je kit izbio iz vode – menjajući pravac kad je udario u morsku površinu – i nehotice ga je bacio pored čamca, na kratkom rastojanju od središta pokora što je načinio; i leđima okrenut njemu, on je sad za trenutak ležao mirno pipajući svojim repnim perajima sa jedne strane na drugu; i kad god bi neko zalutalo veslo, komad daske, najmanja treska ili mrvica s nekog čamca dodirnuli njegovu kožu, njegov bi se rep brzo povlačio nazad i nailazio sa strane i treskao po moru. Ali uskoro, kao da je bio zadovoljan što mu je posao za to vreme bio svršen, gurnu on svoje naborano čelo kroz okean, pa vukući za sobom zamršene konopce, nastavi svoj put niz vetar kao putnik kad ide ravnomernim korakom.

Kao i ranije, pošto je brod pažljivo posmatrao celu borbu, on opet pođe u pomoć, pa spustivši jedan čamac pokupi ono što je plivalo po površini vode: mornare, buriće, vesla, i sve ostalo što se moglo dohvatiti, i bezbedno ih spusti na palubu. Nekoliko iščašenih plećki, doručja i nožnih zglavaka; pomodrele kontuzije, iskrivljeni harpuni i koplja, nerazmrsivi spletovi

konopaca; razlupana vesla i daske; sve je to bilo tu; ali nikakvo kobno, čak ni ozbiljno zlo, izgleda, nije snašlo nikoga. Kao ono Fedala prošloga dana, tako je sad Ahab bio nađen kako se turobno čvrsto drži za odlomljenu polovinu svoga čamca uz koju se ipak srazmerno lako plovilo; niti ga je to toliko iscrplo kao ona nesreća prethodnog dana.

Ali kad mu pomogoše da se popne na palubu, sve su oči bile uprte u njega; jer mesto da stoji sam, on je jednako gotovo upola visio o Starbakovu ramenu, koji je mnogo pre svih bio tu da pomogne. Njegova noga od slonovače bila je otkinuta i od nje je ostao samo jedan kratki šiljati iver.

– Jeste, jeste, Starbak, slatko je svakome nasloniti se ponekad; i kamo te lepe sreće da se stari Ahab češće naslanjao.

– Karika nije izdržala, gospodine kapetane – reče drvodelja prilazeći sad – dosta sam se ja pomučio oko te noge.

– Ali nadam se, gospodine kapetane, neće biti polomljenih kostiju – reče Stab iskreno zabrinut.

– Kako ne! I sve skršeno u komade, Stabe. Vidiš li ti ovo? Ali čak i sa slomljenom kosti stari Ahab je nedodirnut; i ja ne smatram da je živa moja kost ni za dlaku nešto više sastavni deo mene nego ova mrtva što je izgubljena. Ni Beli Kit, ni čovek, ni zloduh ne mogu čak ni da okrznu staroga Ahaba po njegovom sopstvenom pravom i nepristupačnom biću. Može li ikakvo olovo da dodirne ono tamo dno, ma koji jarbol da ogrebe onaj gore krov? Hej, vi gore! Kojim putem?

– Stalno pravcem niz vetar, gospodine kapetane.

– Onda krma: niz vetar! Opet stavite jedna jedra na druga, vi čuvari broda! Dole ostatak rezervnih čamaca, pa ih opremite! Gospodine Starbak, idi i prikupi čamačke posade.

– Pustite me najpre, gospodine kapetane, da vam pomognem do ograde.

– Oh, oh, oh! Kako me ovaj iver sad bode! Da proklete sudbine! Po duhu neosvojivi kapetan mora da ima takvog strašljivog pomoćnika!

– Gospodine kapetane!

– Moje telo, čoveče, a ne ti. Daj mi nešto da se poštapam!

Eno, ono skrhano koplje može da posluži… Prikupi ljude! Sigurno je da ga još nisam video!… Gospode, to ne može biti!… Nestao! Brzo! Pozovite ih sve!

Nagoveštena misao starčeva bila je istinita. Kad skupiše družinu, Parsa nije bilo u njoj.

– Pars! – uzviknu Stab. – Mora da je bio uhvaćen u… Crna kuga vas odnela!… Jurnite svi vi gore, dole u kabinu, kaštel! Nađite ga! Nije propao! Nije propao!

Ali oni se brzo vratiše k njemu sa izveštajima da nisu mogli nigde naći Parsa.

– Jeste, gospodine kapetane – reče Stab – uhvaćen u splet vašeg konopca. Mislim da sam ga video kako se pod njim vuče.

– Moga konopca! Moga konopca! Propao? Propao?… Šta znači ta mala reč?… Kakvo to posmrtno zvono zvoni u njoj da stari Ahab dršće kao da je on sam zvonara? Pa i harpun! Pretresite tu posteljinu tamo! Nađoste li ga?… Kovano gvožđe, ljudi! Beloga Kita gvožđe!… A, ne, ne, ne! Namučena budalo! Pa ova ruka ga je bacila! On je u ribi. Hej, vi gore! Zakujte poglede za njega! Brzo! Sva posada da oprema čamce! Skupite vesla! Harpuneri, harpune, harpune! Dignite glavna jedra još više! Gurnite na sva jedra!… Hej, krma! Zapni, zapni iz petnih žila! Ja ću deset puta da opašem nemerenu Zemljinu loptu. Hoću, da, i zagnjuriću se i probiti skroz kroz nju – ali ću ga ipak ubiti!

– Veliki bože! Ta pokaži se bar jednom jednog jedinog trenutka! – uzviknu Starbak. – Nikad, nikad vi nećete njega uhvatiti, stari! Tako vam Isusa, nemojte više o tome, to je gore nego satansko ludilo! Dva dana lovljenja; dva puta razbijen u komade; ta ista vaša noga još jednom otrgnuta ispod vas; ona vaša zla senka otišla; svi dobri anđeli zaglušuju uši opominjući vas. Šta biste još hteli? Zar da jednako gonimo tu ubistvenu ribu dok ona ne počisti i poslednjeg čoveka? Zar da nas ona odvuče na dno morsko? Zar da nas ona konopcima odvuče u pakleni svet? Oh, oh!

Bezbožnost je i bogohuljenje goniti ga i dalje.

– Starbak, u poslednje vreme ja sam osetio neku čudnu naklonost prema tebi, i to baš od onoga trenutka kad smo obojica

videli – ti znaš šta – jedan drugome u očima. Ali u pitanju ovoga kita, neka je tvoje lice za mene kao šaka ove ruke – nešto prazno, bez usnica, bezobličnо. Ahab je zauvek Ahab, čoveče. Ceo je ovaj postupak nepromenljivo odlučen. Ponavljali smo to ja i ti milijardu godina pre nego što se ovaj okean zaljuljao. Budalo! Ja sam izvršilac suđaja, ja radim po naređenju. Pazi ti, potčinjeni, da se pokoravaš mojim naređenjima! Stanite oko mene, ljudi! Vi vidite jednog starog čoveka zarubljena do panja kako se naslanja na jedno prebijeno koplje; kako se odupro na jednu jedinu nogu. To je Ahab… Njegovo je telo sad samo jedan deo; ali Ahabova je duša stonoga koja se kreće na sto nogu. Ja se osećam jako napregnutim, upola nasukanim, kao konopci koji vuku obezjarboljenu fregatu po buri; ja možda tako i izgledam, ali pre nego što se slomim, vi ćete me čuti kako pucam; a dok to ne čujete, znajte da Ahabov palamar još vuče ka svom cilju. Veruj ete li vi, ljudi, u stvari zvane predskazanja? E, onda se nasmejte glasno i vičite da se stvar ponovi! Jer pre nego što potonu, stvari koje tonu obično dva puta izbijaju na površinu; a onda se opet pojave, da bi potonule zanavek. Tako je i sa Mobi Dikom… Dva dana je on plovio – sutra će biti treći. Jeste, ljudi, on će se pojaviti još jednom, ali samo zato da izbaci svoj poslednji mlaz! Da li se, ljudi, osećate hrabrim? Hrabrim?

– Kao neustrašiva vatra! – uzviknu Stab.

– I isto toliko mehaničkim! – promrmlja Ahab.

A onda, kad mornari odoše na kaštel, on nastavi mrmljati:

– Stvari zvane predskazivanja! A juče sam govorio to isto onom tamo Starbaku, povodom svoga polomljenog čamca! O, kako ja smelo tražim da izvučem iz tuđih srca ono što je tako čvrsto stisnuto u mome srcu! Pars! Pars! Nestao? Nestao? A on je i bio određen da ide napred! Ali je ipak imao da bude još jednom viđen pre nego što bih ja mogao poginuti. Kako je sad to? To je zagonetka koja bi mogla da zbuni sve advokate potpomognute duhovima čitavog niza sudija! To mi kljuca u mozak kao jastrebov kljun! Ali ja hoću, ja hoću ipak to da rešim.

Kad pade mrak, kit se još video niz vetar.

I tako je još jednom jedro skraćeno, i sve je prošlo skoro isto onako kao i prethodne noći; samo zvuk čekića i škripa brusa čuli

su se skoro do svanuća, pošto su ljudi radili pri fenjerima da potpuno i brižljivo opreme rezervne čamce i da naoštre svoje novo oružje za sutra. Za to vreme od slomljene kobilice Ahabovog polupanog čamca drvodelja je načinio drugu nogu; za to vreme je, isto kao i prošle noći, oklembešeni Ahab stajao nepomično u svom prolazu za palubu, njegov skriveni suncokretski pogled predviđajući se vraćao nazad na njegov sunčani sat; bio je upravljen tačno na istok i čekao sunčev rođaj.

STO TRIDESET PETA GLAVA
LOV – TREĆI DAN

Jutro trećega dana svanu lepo i sveže, i još jednom osamljeni noćni stražar na osmatračnici prednjeg jarbola bio je smenjen gomilama dnevnih osmatrača koji se načičkaše na svakom jarbolu i gotovo na svakoj motki.

– Vidite li ga? – viknu Ahab. Ali se kit još nije video.

– Ipak u svom nepromenljivom tragu! I samo ići po tome tragu, to je sve. Hej, krmarošu! Čvrsto, kao što ideš i kao što si dosad išao! Da divna dana opet! Da je ovo neki novostvoreni svet; i da je načinjen kao letovalište za anđele; i da je ovo jutro prvi dan otvaranja te kuće za njih, lepši dan ne bi mogao svanuti ovome svetu. Ovde ima hrane za misao kad bi samo Ahab imao vremena da misli, ali Ahab nikad ne misli; on samo oseća, oseća, oseća; to je dosta glavobolje za smrtna čoveka. Misliti, to je smelost. Samo Bog ima to pravo i to preimućstvo. Mišljenje je, ili bi bar trebalo da bude, hladnoća i mir; a naša jadna srca podrhtavaju i naši jadni mozgovi udaraju isuviše jako za to. Pa ipak, ja sam ponekad mislio da je moj mozak veoma miran, ledeno miran. Ova stara lobanja puca tako kao kakva čaša u kojoj se sadržaj sledio i razlupao je. Pa ipak, ova kosa i sad raste; i ovoga trenutka raste, i toplota mora da je stvara; ali ne, to je kao neka vrsta obične trave koja raste svuda po zemaljskim pukotinama, u grenlandskom ledu, ili na vezuvskoj lavi. Kako se divlji vetrovi igraju njome! Oni šibaju njom oko mene kao što

pokidani komadi rascepljenih jedara udaraju gurani brod za koji su se zakačili. Nekakav gadan vetar koji je nesumnjivo duvao pre ovoga kroz hodnike tamnica i kroz ćelije, kroz bolnička odeljenja, i pročistio ih, a sad je došao da duva ovde tako nevin kao ljiljan. Napred na njega! On je ukaljan. Da sam ja vetar, ne bih više duvao na ovaj pokvareni, bedni svet. Ja bih otpuzio nekuda u neku pećinu i skrio se tamo. Pa ipak, ovo je plemenita i herojska stvar, vetar! Ko je ikad njega pokorio? U svakoj borbi on ima poslednji i najstrašniji udarac. Jurnite navaljujući na njega, pa ćete samo proleteti kroz njega. Ha! Kukavica je taj vetar što tuče sasvim ogolele ljude, a neće da stane da primi jedan jedini udarac. Čak je i Ahab jedno smelije stvorenje, nešto plemenitije nego on. E, kad bi samo vetar imao telo! Ali sve stvari koje najviše vređaju i do očajanja dovode smrtnoga čoveka, sve su te stvari bestelesne, samo bestelesne kao predmeti, a ne kao delaoci. U tome je najneobičnija, najlukavija, najpakosnija razlika! Pa ipak, kažem opet, i kunem se sad, da ima nečega veoma slavnog i ljupkog u vetru. Ovi topli pasatski vetrovi, bar, što u jasnom nebu duvaju pravo napred, tako jako, čvrsto, silno su prijatni i ne skreću sa svoga cilja, ma koliko da prostije morske struje skreću i menjaju pravac, i najsnažnij i Misisipiji na kopnu hitaju i skreću unaokolo ni sami ne znajući kuda idu na kraju krajeva. Tako mi večitih polova! Ovi isti pasatski vetrovi što tako pravce guraju napred moj dobri brod, ovi isti pasatski vetrovi, ili tako nešto slično njima, nešto tako nepromenljivo i potpuno isto tako jako, duvaju napred moju dušu s kobilicom. K njemu! Hej, vi gore! Šta vidite?

– Ništa, gospodine kapetane.

– Ništa, a već je tu i podne! Zar će zlatnik čekati da mu se smilujete? Vidite sunce! Da, da, mora da je tako! Ja sam ga prebrodio. Kako, izmakao sam? Zbilja, sad on mene goni, a ne ja njega. To je zlo! A naročito što sam ja to mogao znati. Budala! Konopci, harpuni što ih on vuče na konopcima. Jeste, jeste, ja sam ga noćas pretrčao. Obrćite! Obrćite! Silazite svi vi dole, sem redovnih osmatrača! Ljudi kod konopaca jarbolskih krstova!

Pošto se iskrmani onako kao što je trebalo, vetar je udarao nešto malo u *Pikvodov* zadnji deo tako da sad kad je bio upravljen u suprotnom smeru, brod sa zategnutim konopcima je

brodio oštro na vetar, dok je uzburkavao penu na sopstvenom belom tragu.

– Protiv vetra on sad ide na otvorenu čeljust – mrmljao je Starbak samome sebi dok je na ogradi savijao novoizvučeni konopac jarbolskog krsta. – Bog neka nam je u pomoći, ali već osećam kako su mi se i kosti ovlažile i kako mi je zbog unutrašnje vlage i samo meso mokro. Ja nešto pomišljam da se protivim Bogu pokoravajući mu se.

– Priđite bliže da me dignete gore! – viknu Ahab približavajući se konopljanoj korpi. – Moraćemo ga uskoro sresti.

– Hoćemo, hoćemo, gospodine kapetane – i Starbak odmah izvrši Ahabovo naređenje, i Ahab se još jednom zaleluja gore.

Sad prođe čitav jedan čas kao rastanjeni zlatni list istegnut u vekove. I samo je vreme sad zadržavalo dah i disalo u dugačkim prekidima u toj mučnoj neizvesnosti. Ali najzad sa neke tri tačke prema vetru Ahab opet opazi mlaz, a tog istog trenutka sa tri jarbolske osmatračnice digoše se tri povika kao da su ih izbacili vatreni jezici.

– Licem u lice srećem te ovo treći put, Mobi Diče! Hej, vi sa palube! Zategnite konopce jače! Terajte brod u vetrovo oko! On je još daleko da bi trebalo spuštati čamce, gospodine Starbak. Jedra podrhtavaju! Stani sa maljem iznad onog krmanoša! Tako, tako. On putuje brzo i ja moram dalje. Ali pustite me da još jedanput kružno pogledam sa visine na more; ima vremena za to. Jedan stari, stari prizor, pa ipak nekako tako mlad; jeste, i nepromenjen ni za dlaku otkako sam ga prvi put video, dečak sa peščanih nantaketskih brda! Isti!… Isti!… Isti za Noja kao i za mene! Vidi se neki blagi pljusak uz vetar. Tako mili vetrići! Oni mora da vode nekuda u nešto drugo, a ne ka običnoj zemlji, nečem milijem nego i same palme. Pod vetrom! Beli Kit ide tim putem; onda gledaj uz vetar, gorče je to, ali bolje. A sad zbogom, zbogom, stara jarbolska osmatračnice! Šta je ovo? Zeleno? Jeste, tanka buđ u ovim izvitoperenim pukotinama. Nema takvih vremenskih zelenih mrlja na Ahabovoj glavi. Tu je razlika između čovekove starosti i starosti materije. Nego, zbilja, stari jarbole, nas dvojica starimo zajedno; zdravi smo u svojim koritima ipak, zar ne, brode moj? Zbilja, minus jedna noga, to je

sve. Tako mi boga, ovo mrtvo drvo ima na svaki način prednost nad mojim živim mesom. Ja ne mogu da se uporedim s njim; ja sam znao neke brodove načinjene od mrtvog drveća kako preživljuju ljude stvorene od najživotnije materije živahnih otaca. A što on ono reče? Mora ipak da ide ispred mene, ovaj moj pilot; a i ono da opet bude viđen? Ali gde? Hoću li ja imati očiju na dnu morskom, s pretpostavkom da siđem niz te beskrajne stepenice? A cele sam noći brodio udaljavajući se od njega ma gde da se on zagnjurio. Zbilja, zbilja, kao mnogi drugi, ti si, o, Parse, kazao strahovitu istinu koja se na tebe odnosila! Ali što se tiče Ahaba, tvoj hitac je bio podbačen. Zbogom, jarbolska osmatračnice! Pazi dobro na kita kad ja budem otišao! Razgovaraćemo mi sutra, ne, noćas, kada Beli Kit bude ležao tamo dole, vezan za glavu i za rep.

On izdade naređenja, i dok je još stalno gledao unaokolo, bio je pažljivo spušten kroz razdeljeni plavi vazduh na palubu.

Čamci behu spušteni kad je trebalo. Stojeći i ljuljajući se na krmi svoga čamca baš kad su hteli da dignu silazne lestvice, Ahab mahnu rukom oficiru koji je na palubi držao jedan od čekrčnih konopaca, pa mu naredi da zastane.

– Starbak.

– Izvol'te, gospodine kapetane.

– I po treći put brod moje duše kreće na ovo putovanje, Starbak.

– Jeste, gospodine kapetane, vi ste to tako hteli.

– Izvesni brodovi otplove iz svojih pristaništa, pa ih više nikako nema, Starbak!

– Istina je to, gospodine kapetane; najtužnija istina.

– Neki ljudi umiru pri plimi, neki pri oseci, neki pri niskoj vodi, neki pri najvećoj; a ja se sad osećam, Starbak, kao val koji je sad sav u onoj svojoj kresti na vrhu. Ja sam star čovek. Hajde, čoveče, da se rukujemo.

Njihove se ruke sastaviše, njihove se oči čvrsto pogledaše; Starbakove oči zasuziše.

– O, moj gospodine kapetane, moj gospodine kapetane! Plemenito srce! Ne idi! Ne idi! Vidi, to jedan hrabar čovek plače.

Kako je uzvišen ropac ubeđivanja!

– Teraj čamce! – viknu Ahab odgurnuvši od sebe oficirovu ruku. – Posado, spremi se!

Za trenutak čamac je veslao unaokolo sasvim blizu ispod krme.

– Ajkule! Ajkule! – viknu nečiji glas sa donjeg kabinskog prozora. – O, gospodaru, gospodaru moj, vrati se!

Ali Ahab ne ču ništa, jer je njegov rođeni glas bio tad visoko dignut; i čamac odskakuta dalje.

Međutim, onaj glas je govorio istinu; jer tek što se veslima odmakao od broda, kad gomile ajkula, koje su izgledale kao da se pojavljuju iz mračne vode ispod korita, srdito stadoše grabiti zubima za lopate vesala, uvek kad se ona zagnjurivahu u vodu; i tako su pratile čamac svojim ujedima. To je nešto što kao događaj nije neobično za kitolovne čamce u ovim morima gde ih ima na čopore; njih ajkule ponekad otvoreno prate na isti predskazivački način kao što i kraguji na istoku lete iznad zastava pukova koji kreću u boj. Ali ovo su bile prve ajkule koje su zapažene sa *Pikvoda* otkako je Beli Kit prvi put primećen. I da li zbog toga što je Ahabova posada bila sastavljena sve od samih tigarski žutih varvara, i zbog toga što je za ajkulina čula njihovo meso više udaralo na mošus – na stvar za koju se ponekad vrlo dobro zna da utiče na njih – kako bilo da bilo, tek je izgledalo da one prate samo taj jedan čamac, ne uznemiravajući one druge.

– Srce od prekaljena čelika! – mrmljao je Starbak gledajući preko ograde i prateći pogledom čamac koji je odmicao. – Možeš li ti i sad smelo da se boriš uprkos ovome prizoru? Spustio si svoj čamac među proždrljive ajkule, i one te u lov prate razjapljenih čeljusti, i to kritičnog trećeg dana! Jer kad tri dana prolete zajedno u jednom neprekidnom snažnom gonjenju, sigurno je da je prvi dan jutro, drugi podne, a treći veče i kraj cele te stvari – pa bio taj kraj kakav bio. O, bože moj, šta je to što bije kroz mene i ostavlja me tako mrtvački hladna, sad kad očekujem, učvršćen na vrhu jedne drhtavice! Buduće stvari plivaju ispred mene kao u praznim okvirima i kosturima; sva je prošlost postala nekako tamna. Meri, mila moja, ti se gubiš u

bledim oreolima iza mene. Sine, izgleda mi da vidim samo tvoje oči, koje su postale čudnovato plave. Najčudniji životni problemi kao da se rasvetljavaju; ali oblaci brišu između njih… Je li došao kraj moga putovanja? Noge me izdaju kao kod nekoga ko je pešačio celoga dana. Pipni svoje srce! Da li još kuca? Pomakni se s mesta, Starbak! Odbij to od sebe! Kreni se, kreni, govori glasno! Hej, vi na osmatračnici! Vidite li ruku moga sina na brdu?… Poludeo sam!… Hej, vi gore! Ne, nikako ne skidaj očiju sa čamaca!… Uočite dobro kita! Eh, opet! Oterajte toga jastreba! Gle!… Kljuca!… Vuče vetrokaz!… – pokazujući na crvenu zastavu koja se lepršala na glavnom signalu na vrhu. – Hej, on se vinu uvis s tim!… Gde li je stari sad?… Da li vidiš ti ovaj prizor, o, Ahabe?… Drhtavica, drhtavica!

Čamci nisu bili otišli mnogo daleko kad po jednome signalu sa jarbolskih osmatračnica – dole uperena ruka – Ahab saznade da se kit zagnjurio. Ali nameravajući da se nađe blizu njega prilikom prvog uzdizanja, on nastavi put nešto malo u stranu od broda; omađijana posada ostala je duboko ćuteći, kad valovi spreda stadoše jednako kao čekićima udarati o pramac koji im se protivstavljao.

– Udrite, udrite u svoje eksere, valovi! Uterajte ih sve do glava! Ali vi udarate jednu stvar bez kapka; ja ne mogu imati ni mrtvački sanduk, ni mrtvačka kola; mene samo kudelja može ubiti! Ha, ha.

Odjedanput voda oko njih stade lagano da se nadima u širokim krugovima; zatim se brzo uzdiže uvis, kao da klizi niz strane nekog podvodnog ledenog brega koji se brzo diže na površinu. Ču se neki potmuli tutanj, neko podvodno brujanje, a onda svi zaustaviše dah; onako sve našarano konopcima koji su se vukli, harpunima i kopljima, jedno ogromno obličje izbi iz mora uzduž, ali malo zakošeno. Obvijeno u jedan tanak magloviti veo sa koga je kapala voda, ono za tren zalebde u vazduhu sa dugom; i onda se opet sruči nazad u dubinu. Bačene trideset stopa u visinu, vode sevnuše načas kao gomila izvora, a onda polomljene padoše u pljusku pahuljica, ostavljajući u krugovima površinu svu penušavu kao tek pomuzeno mleko oko mermerna trupa.

– Zapni! – viknu Ahab veslačima, i čamci jurnuše napred u napad. Ali pobesneo usled jučerašnjih novih harpuna što su rđali u njemu, Mobi Dik je izgledao kao da su ga poduhvatili zajedno svi anđeli koji su se odmetnuli od neba. Široke naslage ukovanih mišića koji su prekrilili njegovo široko belo čelo, ispod prozračne kože, izgledale su kao slemljene; sa glavom napred, on dođe mućkajući repom između čamaca; i opet ih mlataranjem rasturi, isplaknu harpune i koplja iz dva oficirska čamca i odbi po jednu stranu gornjeg dela njihovih pramaca, ali ostavi Ahabov čamac gotovo bez ijedne ogrebotine.

Dok su Dagu i Kvikveg zapušivali razbijene daske, kit otpliva dalje od njih, pa se okrete i pokaza ceo jedan bok kad opet zviznu pored njih. U tom trenutku razleže se nagli vrisak. Vezano višestruko uz kitova leđa, čvrsto stegnuto u mnogo obrta u koje se za vreme prošle noći kit bio konopcima obavio u svojim preturanjima, poluraskinuto Parsovo telo se pojavi; njegovo tamno odelo iskidano u komadiće, njegove razrogačene oči uperene pravo na staroga Ahaba. Ahabu harpun ispade iz ruke.

– Obmanut, obmanut! – dobaci on duboko udahnuvši vazduh. – Zbilja, Parse, opet te vidim. Jeste, i ti ideš napred; i eto to, to su onda ona mrtvačka kola što si ti obećao! Ali sad da ispuniš do poslednjeg slova svoje reči. Gde su druga mrtvačka kola? Odlazite, oficiri, na brod! Ti čamci sad nisu više ni za šta. Popravite ih, ako možete, blagovremeno pa se vratite k meni; ako ne možete, Ahab je i sam dovoljan da umre… Sedite, momci! Prvoga koji samo i pokuša da skoči iz ovoga čamca u kome ja sad stojim, toga ću ja harpunirati. Vi, momci, niste ništa drugo do moje ruke i moje noge, i zato me slušajte… Gde je kit? Opet otišao dole?

Ali on je gledao suviše blizu kraj čamca; dok je kit kao gledao da pobegne sa lešom koji je nosio na sebi i kao da je posebno mesto poslednjeg sukoba bilo samo jedna postaja u njegovom putovanju niz vetar, Mobi Dik je sad ponovo uporno plivao napred; i već je gotovo bio prošao brod koji je dosad jedrio u suprotnom smeru od njega, mada je za sada njegovo kretanje napred bilo zaustavljeno. On je izgledao kao da pliva najvećom brzinom i kao da mu je sad jedina namera da prođe

pravo svojim putem po moru.

– O, Ahabe! – viknu Starbak. – Čak ni sad nije dockan, trećega dana, da odustaneš. Pogledaj. Mobi Dik te ne traži. To ti njega ludački tražiš.

Postavljajući jedro prema vetru koji je rastao, osamljeni čamac je bio brzo guran pod vetar i veslima i platnom i, najzad, dok je Ahab klizio pored broda tako blizu da je jasno razaznavao Starbakovo lice kako je ovaj bio nagnut preko brodske ograde, on mu doviknu da okrene brod i da pođe za njim, ne mnogo brzo, na jednom pametnom odstojanju. Pogledavši naviše, on spazi Taštega, Kvikvega i Dagua, kako se živo penju na tri jarbolske osmatračnice, dok su se veslači ljuljali u dva razlupana čamca koji su baš sad bili dignuti na brodski bok i živo su bili na poslu oko njihove opravke. Dok je tako žurio, on isto tako kroz odvodne otvore na boku broda uhvati, jednog za drugim, brze poglede Staba i Flaska gde rade na palubi između svežnjeva novih harpuna i kopalja. Kad on vide sve to; kad čuo čekiće u polomljenim čamcima, učini mu se kako neki sasvim drukčiji čekići zakucavaju neki klin u njegovo srce.

Ali on ožive. A onda, opazivši da je vetrokaz ili steg odleteo sa vrha glavnoga jarbola, doviknu Taštegu, koji se baš tad ispe na tu osmatračnicu, da opet siđe po novi steg, čekić i klince i da ga zakuca za jarbol.

Da li iscrpljen ovom jurnjavom pri trodnevnom lovu i otporom pri njegovom plivanju zbog zamotuljka konopaca koje je nosio na sebi, ili zbog nekog prikrivenog lukavstva i zloće u njemu, ma šta od toga bilo istina, kretanje Beloga Kita poče sad da se usporava, kako se to činilo sa čamca koji mu se opet tako brzo približavao, mada kit sad ovo poslednji put nije bio toliko napred izmakao kao ranije. I dok je Ahab klizio preko valova, svirepe ajkule su ga neprekidno pratile i tako su se uporno pribijale uz čamac, i tako su neprekidno drpale vesla u radu, da su lopate na veslima postale nazupčane i svruskane, te su ostavljale za sobom malo iverje po vodi gotovo pri svakom zagnjurivanju u more. – Ne osvrći se na njih! Ovi zubi samo daju nove oslonce vašim veslima. Veslaj napred! Bolje se odupireš o ove ajkuline čeljusti nego o neotpornu vodu.

– Ali pri svakom ujedu, gospodine kapetane, tanke lopatice

postaju sve manje i manje!

– Trajaće one dosta dugo. Veslaj dalje! Ali ko može da kaže – promrmlja on – da li ove ajkule plivaju da se počaste kitom ili Ahabom? Ali veslaj napred! Zbilja, zapnite sad svi! Približavamo mu se. Krma! Drž' krmu! Čekaj da prođem!

I dok je on govorio tako, dva mu veslača pomogoše da prođe napred na pramac čamca koji je neprestano leteo.

Najzad, dok je čamac bio nagnut na jednu stranu i jurio duž samoga boka Beloga Kita, kit je, izgleda, bio čudno zaboravio da odmiče dalje – kao što kit ponekad ima običaj – te se Ahab nađe sasvim blizu one zadimljene magle na brodu, koja, izbačena iz kitova nosna otvora, stade kružiti oko njegove grbe kao oko neke osamljene stene; on je bio baš tad sasvim blizu njega; sad, sa telom izvijenim nazad i obema rukama ispruženim i visoko dignutim zbog ravnoteže, on baci svoj besni harpun i svoju još bešnju psovku na mrskog kita. Kad i čelik i psovka potonuše do drške kao da ih je usisala kakva baruština, Mobi Dik se izvi u stranu, grčevito uvi svoj bliski bok uz pramac pa, ne načinivši nijednu rupu na njemu, iznenadno preturi čamac i da ne beše uzdignutog dela ograde na čamcu za koji se on u tom uhvati, Ahab bi još jednom bio zviznut u more. A ovako, kako je stvar stajala, tri veslača – koji nisu unapred znali tačan trenutak udarca, te zbog toga nisu bili pripremljeni za njegovo dejstvo – ta trojica su bili izbačeni napolje. Ali oni padoše tako da se za trenutak dvojica njih dočepaše ponovo ograde na čamcu, pa dignuvši se na njegovu visinu na vrhu jednog vala, prevališe se celim telom opet u njega; treći je mornar bespomoćno pao pozadi, ali je još bio na vodi i plivao.

Gotovo jednovremeno Belom Kitu dođe volja za naglom trenutnom brzinom, i on jurnu kroz more koje se valjalo. Ali kad Ahab doviknu kormilaru da nekoliko puta obvije konopac i da ga tako drži, i naredi posadi da se okrene natrag na svojim sedištima, i da pomoću konopca vuče čamac pravo ka cilju – toga trenutka izdajnički konopac oseti ono dvostruko naprezanje i zatezanje i puče u prazan vazduh.

– Šta se to lomi u meni? Neki mišić puca! Opet je ceo! Vesla! Skršite se na njima sve do njega!

Čuvši strahovitu jurnjavu čamca koji je udarao po vodi, kit se okrete nazad i pokaza svoje belo čelo u svom bezizlaznom položaju, ali u tom skretanju, spazivši crno korito broda koji se približavao i, kako je izgledalo, videći u njemu izvor svih ovih gonjenja, pomislivši – može biti – da je to veći i dostojniji neprijatelj, on odjednom jurnu na njegov pramac koji se približavao udarivši čeljustima u besni pljusak od pene.

Ahab se povede, njegova ruka tresnu po njegovom čelu.

– Počinjem da slepim! Mornari, ispružite ruke ispred mene da mogu bar pipanjem da nađem sebi put. Je li ovo noć?

– Kit! Brod! – viknuše od straha zgrčeni veslači.

– Vesla! Vesla! O, more, nagni se naniže do svojih dubina, dok ne bude zauvek dockan, da Ahab može da sklizne ovog poslednjeg, poslednjeg puta na svoj cilj! Vidim: brod! Brod! Gurnite napred, momci! Zar nećete da mi spasete brod?

Ali dok su veslači besno terali svoj čamac kroz strahovito udaranje mora, dve daske na pramcu, koje je ranije udario kit, pukoše, i gotovo u jednom trenutku onesposobljeni čamac ležao je gotovo na istoj visini sa valovima; njegova posada gacala je po vodi i šljepkala pokušavajući iz sve snage da zapuši rupu i da ispljuska vodu što je šibala unutra.

Za to vreme, za jedan trenutak koji je mogao biti uočen, Taštegov čekić na jarbolskom vrhu osta viseći u njegovoj ruci; i crveni steg koji ga upola umota kao kakav ogrtač, a zatim se zalepršа pravo od njega kao da to njegovo srce leti napred; dok Starbak i Stab, stojeći na kosniku, dole spaziše čudovište kako juri na njih, videše ga jednovremeno kad i on.

– Kit, kit! Krma: uz vetar! Uz vetar!… O, sve vi slatke vazdušne sile, sad me čvrsto zagrlite! Ne dajte da Starbak umre, ako mora da umre, u napadu nesvestice kao žena. Krma: uz vetar! Čuješ! Budale jedne! Čeljusti! Čeljusti!… Je li ovo kraj svih mojih žarkih molitava? Sve moje vernosti kroz ceo život? O, Ahabe, Ahabe, vidi svoje delo… Čvrsto, krmanošu, čvrsto!… Ne, ne! Krma opet uz vetar! On se okreće da nas sretne! O, njegovo neumirljivo čelo gura napred prema nekome kome dužnost nalaže da ne odstupi. Bože moj, sad mi pomozi!

– Ne stoj kraj mene, već stoj ispod mene, ma ko da si koji

hoćeš sad da pomogneš Stabu; jer i sam Stab sad stoji nepokretno na mestu ovde. Cerekam se ja na tebe, ti, nacereni kite! Ko je ikad pomagao Stabu, ili držao Staba budna, ako ne Stabovo rođeno oko koje ne trepće? A sad jadni Stab ide u postelju na dušek koji je isuviše mekan; više bih voleo da je napunjen šibljem! Cerekam se ja na tebe, nacereni kite! Gledajte vi, sunce, mesec i zvezde! Ja vas nazivam ubicama jednog tako dobrog čoveka kakav je ikad izduvao svoj dah iz sebe. Kraj svega toga, ja bih sad voleo da se kucnem čašom s vama kad biste vi samo hteli da mi dodate čašu! Oh, oh, oh, oh! Ti, zinuli kite, pa tu će biti uskoro mnogo čega za gutanje. A što ne bežiš, o, Ahabe? Što se mene tiče, dole cipele i kaput uz njih; neka Stab umre u čakširama! Mada je to sasvim buđava i presoljena smrt… Trešnje, trešnje, trešnje! O, Flask, samo jednu crvenu trešnju pre nego što umrem!

– Trešnje? Ja bih samo želeo da smo sad tamo gde one rastu. O, Stabe, ja se nadam da je moja jadna mati primila deo moje plate pre ovoga; ako nije, malo će joj groša sad pasti, pošto je putovanje svršeno.

Na brodskom pramcu gotovo svi mornari su sad visili gde se ko zatekao, ne radeći ništa; čekići, komadi dasaka, koplja, harpuni, mehanički zadržani u njihovim rukama, kao da su ljudi odskočili sa svojih raznih poslova, sve njihove omađijane oči uprte na kita koji je čudno podrhtavajući sa boka na bok, glavom koja na zlo sluti isturao preda se široku traku pene koja je izletala napred u polukrugovima dok je on jurio. U celom njegovom izgledu bilo je naplate, brze osvete, večite zlobe, i uprkos svemu što bi smrtni čovek mogao uraditi, čvrsti beli „ovan“ njegova čela zviznu u brodsku desnu stranu pramca, dok se ljudi i drvena građa zateturaše. Neki tresnuše o pod koliko su dugi. Kao izmešteni čekrci, glave harpunera gore u vazduhu zaljuljaše se na njihovim bikovskim vratovima. Oni čuše kako voda jurnu kroz proboj kao planinski potoci kroz kakvu jarugu.

– Brod! Mrtvačka kola! Druga mrtvačka kola! – viknu Ahab sa čamca. – Njihovo drvo moglo bi biti samo američko!

Zagnjurivši se ispod broda koji poče da tone, kit je jurio tresući se duž kobilice; ali okrenuvši se ispod vode, brzo izbi opet na površinu, daleko od pramca, ali na nekoliko jardi od

Ahabova čamca, gde neko vreme osta ležeći nepomično.

– Ja okrećem svoje telo od sunca. Šta je to, Taštego? De da čujem tvoj čekić! O, vi tri moja koplja koja se ne predajete; ti nenapukla kobilice; i ti korito koje se samo boga bojiš; ti čvrsta palubo i ponosita krmo, i ka Polu upravljeni pramče! I u smrti divni brode! Zar moraš baš da propadneš, i to bez mene? Zar je meni uskraćen i poslednji slatki ponos i najbeznačajnijeg kapetana kome brod tone? O, osamljene smrti osamljena života! O, sad ja osećam da je moja najviša uzvišenost u mome najvišem bolu. Oho, sa svih svojih najdaljih predela, prodirite sad unutra, vi smeli valovi moga celog prošlog života, i budite završni greben ovog jednog jedinog vala moje smrti!

Prema tebi se kotrljam, kite, što sve razaraš, ali ne pobeđuješ; do kraja ću se nositi s tobom; iz sred srede samoga pakla jurnuću da te probodem; iz mržnje pljujem svoj poslednji dah na tebe. Potopi sve mrtvačke sanduke i sva mrtvačka kola u jedan zajednički vrtlog! I pošto nijedan od njih ne može biti moj, vuci u komadićima dok te još gonim, mada sam vezan za tebe, ti prokleti kite! Eto, ja bacam koplje!

Harpun je bio bačen; zapleteni kit jurnu napred; plamenom brzinom konopac stade leteti kroz žleb; ali polete pogrešno. Ahab se saže da razmrsi; i on ga razmrsi, ali ga zaleteli zavijutak obuhvati oko vrata, pa bezglasno, kao što turski ćutljivci užetom dave svoju žrtvu, on bi izbačen iz čamca pre nego što posada i primeti da ga nema. Idućeg trenutka teški prsten na samom kraju konopca izlete iz sasvim ispražnjena burenceta, udarcem obori jednog veslača, pa udarivši o more, iščeze u njegovim dubinama.

Ošamućena posada stajala je za trenutak ne mičući se, a onda se okrete.

– Brod? Veliki bože, gde je brod?

Uskoro oni videše kroz zamagljenu čudnovatu okolinu njegovu utvaru kako se bočno postepeno gubi kao u nekoj vazdušastoj fatamorgani. Samo najviši jarboli van vode; a ukočeni zaluđenošću, ili vernošću, ili sudbinom, na svojim nekada dostojanstvenim osmatračnicama, neznabožački harpuneri još i dalje osmatraju more sa svojih osmatračnica koje tonu. A onda, koncentrični krugovi obuhvatiše i onaj osamljeni

čamac, i svu njegovu posadu, i svako veslo koje je plovilo, i svaku dršku od koplja, pa, upredajući živo i neživo sve jednako unaokolo u jedan vrtlog, odvukoše s vida i najmanju treščicu sa *Pikvoda*.

Ali dok su se poslednja kruženja što su se mešala među sobom izlivala iznad potonule glave Indijančeve na glavnom jarbolu, ostavljajući nekoliko palaca uspravljene motke da se još vide, zajedno sa jardima stega što su se daleko vili i mirno se lelujali, sa ironičnom jednovremenošću iznad valova koji su sve razarali i koje su oni već gotovo dodirivali – u tome trenutku jedna crvena ruka i jedan čekić zalelujaše se unazad izdignuti u slobodan vazduh, na poslu da prikucaju steg, čvršće i još čvršće, na motku koja je tonula. Jedan jastreb sa neba koji je podrugljivo pratio jabučicu glavnog jarbola iz svog prirodnog doma među zvezdama spusti se da kljuca steg i uznemirava tamo Taštega; ta ptica sad slučajno ubaci svoje široko lelujavo krilo između čekića i drveta; i jednovremeno osetivši onu etersku drhtavicu, potopljeni divljak ispod nje, u svom samrtničkom dahu, zaustavi tu svoj čekić kao da je zamrznut; i tako nebeska ptica, sa arhanđeoskim kricima, i svojim carskim kljunom izbačenim naviše i celim svojim zarobljeničkim izgledom, umotana u Ahabov steg, ode dole sa njegovim brodom koji kao satana nije hteo da potone u pakao dok ne povuče sa sobom jedan živi deo neba i stavi ga sebi na glavu kao šlem…

Sad su male ptice letele krešteći iznad šupljine koja je još zjapila; jedan zlovoljni beli val udari o njene strme strane; a onda sve propade i veliki morski pokrov odvalja se dalje, kao što se valjao i pre pet hiljada godina.

EPILOG

„I samo ja jedan utekoh da ti javim.“

Knjiga o Jovu

Drama je svršena. Pa zašto onda još neko tu korača dalje? Zato što je jedan preživeo brodolom.

Desilo se tako da sam ja, kad je Parsa nestalo, bio taj koga su sudaje odredile da zauzme mesto Ahabovog mornara na pramcu kad je taj mornar sa pramca ostavio prazno mesto. Ja sam bio onaj koji je, kad su poslednjeg dana tri čoveka bila izbačena iz čamca koji se zaljuljao, bio odbačen iza krme. I tako, ploveći na ivici prizora koji je zatim naišao i gledajući sve to, kad je poluistrošena sisaljka što je usisavala brod koji tone došla i do mene, ja sam onda, ali lagano, odvučen ka vrtlogu koji se zatvarao. Kad sam ga ja dostigao, on se staložavao u jedan penušavi vir. Kao kakav novi Iksion,[333] ja sam se onda obrtao neprestano ukrug i sve više se privlačio ka crnome mehuru nalik na dugme na osovini toga kruga koji se lagano okretao. Ali dostignuvši taj životni centar, crni mehur puče naviše; a onda, oslobođen vešte opruge koja ga je držala i blagodareći tome što se on zbog svoje velike plovnosti dizao veoma snažno, mrtvački sanduk – plutača izlete celom dužinom iz mora, pade na vodu i zaplovi kraj mene. Održavan na vodi tim mrtvačkim sandukom gotovo celog jednog dana i cele jedne noći, ja sam plovio po mirnom okeanu koji je podsećao na posmrtnu pesmu. Ajkule, koje nisu napadale, klizile su kraj nas kao da imaju katance na

ustima; divlji morski jastrebovi plovili su sklopljenih kljunova. Drugoga dana jedan brod priđe blizu, bliže, i najzad me uze. To je bila *Rahela*, koja je pobožno krstarila i koja je, vraćajući se više puta da traži svoju izgubljenu decu, našla samo jedno tuđe siroče.

MELVILOVO PISMO MORU

„Neisporučena pisma! Ne zvuči li to kao mrtav čovek? Zamislite čoveka, po prirodi i zlehudoj sudbini, sklonog beznađu: može li biti posla koji toliko pogoduje produbljivanju tog beznađa kao što je neprestano baratanje tim neisporučenim pismima i njihovo sortiranje zarad spaljivanja? Jer svake godine spaljivana ih je puna zaprega. Ponekad bi iz presavijenog papira bledunjavi službenik uzimao prsten – prst kojem je bio namenjen, verovatno se raspada u grobu; novčanicu poslatu iz milosrđa – onaj kojem bi možda laknulo, više ne jede i ne gladuje; izvinjenje za one koji su umrli u očaju; nada za one koji su umrli bez nade; dobre vesti za one koji su umrli od stiska neprolazne bede. Zarad života, ova pisma hitala su u smrt. Ah, Bartlbi! Ah, ljudski rode!“[334]

Svaki objavljeni redak Hermana Melvila, američkog pisca najpoznatijeg po romanima o moru i tvorca monumentalnog proznog dela *Mobi Dik*, čini se danas kao neposlato i neuručeno pismo: pismo namenjeno onima koji su ga podržavali, a nisu ga razumeli, onima koji bi ga možda i razumeli da su se samo ikada usudili da ga podrže. Međutim, za razliku od neisporučenih pošiljki iz glasovite priče o pisaru Bartlbiju koji je polako odustajao od života, Melvilovo pisanje uvek je snažna i živa reč, otposlata i svima nama koji fascinaciju ogromnim morskim prostranstvom negujemo više kao čežnju u dokolici nego kao životni izazov. Njegov je tekst pomalo i kao telo koje je umesto mnogih od nas primilo u sebe metak strepnje i crva sumnje; jer, nema u američkoj književnosti pisca koji tako jasno i kategorički najavljuje Kafkinu egzistencijalnu golgotu, niti opusa koji tako suvereno obuhvata ljudske strepnje i iskušenja u svim njihovim krajnostima.

Ep o moru i Prometeju

Svako delo autora *Mobi Dika* uverljivo ilustruje tvrdnju Alena Lebovica da su Melvilovi junaci Prometeji: svaki od njih iskusi mistični preobražaj i svaki od njih mora da prođe kroz faze inicijacije, simboličke smrti i ponovnog rađanja u borbi. Svaki od njih, isto tako, svojim podvigom čini žrtvu umesto vascelog ljudskog roda.

Potpuno opravdano proglašen za američki ep, Melvilov roman obiluje arhetipskim temama putovanja i preobražaja, suočenja sa nesagledivim horizontom i beskrajem opasnog i(li) nepoznatog, i bremenit je motivima metamorfoze, preokreta, utapanja u ništavilu ili zastrašujuće nedokučivosti tajne postojanja. Zaokupljen je temom borbe protiv prirode koja svoju snagu jasno objavljuje, ali jednako i potrebom suočavanja sa svim krajnostima ljudske naravi i demona sopstva koji svoje naprsline i slabosti brižljivo kriju. Kao takav, *Mobi Dik* je sjedinio i usaglasio biblijske teme, likove i motive znane starogrčkoj tradiciji koliko i pikarskoj i avanturističkoj struji zapadnoevropske književnosti. Život Melvilovog romana može se, kao što je to slučaj sa većinom velikih dela koja postanu baština pa u kontinuitet kulture i umetnosti budu udenuta sa zadatkom da ga dokumentuju i objasne, razmatrati u svetlu značenja koje je *Mobi Dik* u sebi sadržao u vreme nastanka; no isto se tako može zaroniti i u sveobuhvatne uticaje, novonastala značenja, kontekste i izazove u koje se ovo delo razgranalo u svom trajanju do našeg vremena.

Jedna od tajni večne privlačnosti ovog gigantskog narativa, veličanstvenog već i po samoj neodredivosti forme koju nastanjuje, svakako se krije u ranije pomenutom moru kao sveprisutnom književnom motivu, kao tematskom i egzistencijalnom, filozofsko-saznajnom i estetičkom izazovu. Od Beovulfa, junaka najpoznatijeg epa stare engleske književnosti, uz brojne protagoniste Džeka Londona i Džozefa Konrada u romanima s početka dvadesetog veka, pa sve do mnogo manje poznatog Zetlanda, junaka jedne prozne skice Sola Beloua s polovine osamdesetih na kog čitanje *Mobi Dika*

ostavi takav snažan utisak da u potpunosti promeni životne odluke, plovidba morem je sanjana, zavodljiva i zloslutna dimenzija čovekovog iskušenja. More je prostor opasnosti i izazova, fizičke patnje i melanholije, prostor bezmerne usamljenosti i izopštenosti; iznad svega – more je prostor neravnopravne borbe, čovekovog trpljenja, snažnog izazova da se nadrastu i sopstvena snaga i sopstvena slabost. Ma koliko plovidba morem bila tema koja zahteva hrabrost a podrazumeva izazov, napetost i opasnost, ona je deo simboličkog *povratka miru* u istorijskom i poetičkom smislu, jer ostavlja po strani ne samo karakteristična iskustva kolektivnog entuzijazma i individualnog razočaranja u etičke vrednosti već i tipologiju junaka koji nisu ni heroji, ni prevratnici, niti pak pasivni stradalnici. Isti ti junaci pokušavaju da zadrže privilegije pronicljivog posmatrača i ostanu ispod radara kako prevrata i revolucija tako i ahabovskih monomanijačkih pobuda.

Rušilačka snaga prirode je literarna tema koju u istoriji književnosti, ionako nesklonoj kontinuitetima, nije zasenio čak ni naoko izazovniji fenomen tehnološkog napretka. Nepredvidljivost zemlje, vazduha, vatre i vode nije izgubila na aktuelnosti, uprkos činjenici da se razni oblici destrukcije stalno usavršavaju u realnosti i domaštavaju u popularnoj kulturi: s vremena na vreme, priroda nas podseti na svoje izražajne mogućnosti. Pre nego što je počela da piše svoj verovatno najuspeliji roman *Vodenica na Flosi*, engleska romansijerka Džordž Eliot dugo je iščitavala zapise o poplavama u Engleskoj, sa idejom da divlju snagu prirode iskoristi kao saveznika u zapletu. Povlastica razrešenja socijalnih konflikata pripala je prirodi, pa završnicom romana dominira prizor divlje bujice u kojoj glavna junakinja Megi strada pokušavajući da spase brata. Poplava je poslužila Džordž Eliot kao dramatična završnica romana o gorkoj i teškoj borbi za identitet, kao finale zapleta koji bi bilo gotovo nemoguće rasplesti tako da to bude u isti mah efektno i uverljivo. Američki prozaista Vilijam Fokner je roman *Dok ležah na samrti* napisao za šest nedelja, sa jednom maglovitom osnovnom idejom: želeo je da svoje junake, na putu ka večnom konačištu majke porodice, izloži najvećim biblijskim pošastima – vatri i vodi. U riskantnom prelasku preko nabujale reke, pokojnicu zamalo odnosi pobesnela voda, jedan od njenih

sinova lomi nogu, mazge se dave; nedugo pošto upeca leš a polomljenu cevanicu zalije cementom, ožalošćena porodica mora da ponovo spasava i živu glavu i mrtvu majku, ovaj put iz požara. *Dok ležah na samrti* varira biblijske motive kroz psihološku studiju o saznavanju istine i strategijama iluzije. Iako je glavni lik i glavni pripovedač pokojnica, ključna tema romana je život koji teče u suočenju s neumoljivom prirodom.

Enciklopedijski roman-traktat

Sa svešću o snazi prirode i ponoru ljudske naravi, Fokner je žalio što, uza sva druga dela, nije napisao jedno kakav je *Mobi Dik*; Dejvid Herbert Lorens, inače nemilosrdan i neretko grub kritičar tradicije američke književnosti, Melvilovo delo smatra najboljom knjigom o moru koja je ikada napisana. Narativno i žanrovsko bogatstvo ovog proznog ostvarenja (u nedostatku boljeg određenja nazovimo ga *enciklopedijskim romanom-traktatom*) vidi se i u prisustvu dramskih monologa koliko i u magnetski privlačnoj intonaciji propovedi, u stalnom suočavanju uzvišenog stila sa duhovitošću i iskričavim primedbama ili akribičnim napomenama. *Mobi Dik* je, istovremeno, himna dualitetu: pohvala dvojnosti ljudske prirode, ambivalentnosti svih naših nauma i namera. Taj je dualitet kritičar Lorens Bjuel video kao bipolarnost i kao odlučujući element narativne arhitekture Melvilovog romana koji je, uostalom, široko strukturiran oko dva narativna stožera, Ahaba i Ismaila, od kojih je jedan delatni junak, protagonista i impulsivni borac, dok je drugi pripovedač i posmatrač, neuspešni sažimatelj beskrajne avanture koja se otima i posredovanjima i tumačenjima. Ahab je apolonijski princip usredsređenja, opsesivno predan svojoj misiji, izgubljen u pravolinijskom hitanju za svojim podvigom; Ismail je snaga i slabost digresije, rasipanja, sporost misli i raščlanjavanje viđenog.

Književni istoričar Frensis Oto Matisen tvrdi da su u razdoblju od 1850. do 1855. petorica pisaca delima objavljenim u samo tih pet godina omogućila razvoj samosvojne američke književnosti izuzetnih filozofskih i estetskih kvaliteta; on prvi

upotrebljava izraz „američka renesansa“ kako bi obuhvatio delovanje književnih struja koje se u Sjedinjenim Američkim Državama razaznavalo negde između treće decenije devetnaestog veka i početka Građanskog rata 1861, a koje je formirala svest o potrebi da se o američkom mizanscenu progovori drugačije nego o evropskoj književnoj tradiciji. U ovom periodu nastaju značajna dela američke književnosti kao što su *Skerletno slovo* i *Kuća sa sedam zabata* Natanijela Hotorna, *Vlati trave* Volta Vitmena i *Volden* Dejvida Toroa. Heterogenost umetničkih postupaka i životnih svetonazora autora kakvi su Ralf Voldo Emerson, Natanijel Hotorn, Herman Melvil, Edgar Alan Po, Henri Dejvid Toro, Emili Dikinson i Volt Vitmen teško je ujediniti u jednom monolitnom opisu, ali ih očigledno povezuje potreba kojoj se nisu mogli odupreti, a to je potreba da sagledaju unutrašnji mentalni pejzaž pojedinca. Natanijel Hotorn i Herman Melvil stvorili su dva najveća prozna dela američkog romantizma: *Skerletno slovo* i *Mobi Dika*, koji se, zajedno sa *Ambasadorima* Henrija Džejmsa, *Bukom i besom* Vilijama Foknera i *Voljenom* Toni Morison, svrstavaju u sam vrh američkog romana.

Mobi Dik (prvobitno naslovljen *Kit / The Whale*) objavljen je 1851. godine u dvema, bitno različitim verzijama – britanskoj i američkoj – i dočekan prilično mlako. Bile su potrebne decenije neravnomerne kritičke recepcije da bi ovo kultno delo steklo status kapitalnog književnog ostvarenja. U okvirima istorije američke književnosti, roman o belom kitu od početka slovi kao redak predstavnik poznog romantizma, već pomenute američke (književne) renesanse, romana o životu na moru, dela koje, uronjeno u uticaje Biblije i Šekspira, propituje teme promene, alegorizuje s jednakom lakoćom ekološke, političke i kulturološke teme, od psihoze pojedinačne potrage za smislom do invencije kolektivnog preduzetničkog duha. Od novijih književnih odgovora na melvilovske dileme – a i takvih ima – vredi pomenuti Sinu Džiter Nazlund, autorku koja sebi zadaje misiju „feminističkog korektiva“ američke prozne istorije i ispunjava je tako što piše žensku verziju *Mobi Dika* koja se, simptomatično, zove *Ahabova žena* (1999). Fragmentarnost, digresivnost, žanrovska hibridnost, suočenje fikcije i činjenica, sudari deskripcije i naracije sa teatralizacijom diskursa, sve to

čini *Mobi Dika* fascinantnom potragom za budućnošću nacionalnog identiteta i univerzalnog književnog teksta.

Na mnogo načina, *Mobi Dik* je paradigmatičan primer nužnosti da modernu književnost i kulturu iščitavamo ne samo u ključu tematike i simbolike, istorije i ideologije nego i u kontekstu brige za prirodu: ekokritička perspektiva je u tom pogledu izuzetno značajan aspekt promišljanja tema i svetova. Pojam ekokritika skovao je krajem sedamdesetih godina prošlog veka Vilijam Rukert i specifičan je po tome što omeđuje prostor književne teorije koji je esencijalno povezan sa kulturom i naukom. Ekokritika, o kojoj se još može govoriti kao o ekopoetici ili environmentalnoj književnoj kritici, proučava odraz životne sredine u književnom delu i analizira temu remećenja ekološke ravnoteže sa kulturološkog, tehnološkog i etičkog stanovišta. U kontekstu savremenih kritičkih teorija, njen pristup sučeljenim uticajima prirode i kulture shvata se i kao pokušaj da se ta dihotomija prevaziđe. Ekokritika je formatirana i fenomenom povišene svesti o odgovornosti za naše dugo i sistematično saučestvovanje u narušavanju ekološke ravnoteže u prirodi. Ekokritika rediguje naše antropocentrično viđenje sveta, ukazujući na potrebu za simbiotičkim shvatanjem odnosa u prirodi, a neki od njenih pravaca, poput „duboke ekologije“, nalažu uspostavljanje odnosa biocentrizma. Ona se ne fokusira samo na ljudsko u prirodi nego i na čuvanje prirode u ljudskom: dakle, iako kroz ovaj kritički pravac u akademski diskurs ulazi aktivizam usmeren na podizanje svesti o pogubnim efektima zagađenja, iscrpljivanja prirodnih izvora energije ili pak upotrebe visoke tehnologije u eksploataciji prirode, on pokušava da predstavi i na koje sve načine kontaminirano okruženje kontaminira čovečanstvo; ekokritika analizira političke, kulturne i etičke parametre koji su istovremeno i posledica nebrige prema prirodi i korektivni regulativni mehanizmi koji bi naknadno mogli da umanje učinjenu štetu. Ekokritika govori i o neravnomernom ekonomskom razvoju čija su posledica siromaštvo i neravnopravnost, naglašavajući razliku između industrijalizovanog i tehnološki naprednog okruženja s jedne strane i nerazvijenog „Trećeg sveta“ s druge. Kada govori o fizičkom okruženju, ekokritika govori o biosferi, s namerom da pokaže kako se odnos prema zemlji, vodi i

vazduhu tematizuje u književnom delu: dakle, čak i kad se ne bavi političkim značenjem demografskih eksplozija ili genetskog inženjeringa, ona će u prvi plan staviti uticaj čoveka na okruženje. Tako se iz ekokritičke perspektive mogu čitati ostvarenja velikih anglofonih pisaca devetnaestog i dvadesetog veka: Volta Vitmena i D. H. Lorensa, rane priče Ernesta Hemingveja koliko i najpoznatiji Dikensovi romani, i dela američkih romansijera od Hotorna do Vilijama Foknera i Toni Morison.

Priroda i narav

Melvilovog *Mobi Dika* čitamo iz mnoštva perspektiva: njih nude lov na kitove i solidarnost patničkog zajedništva, okean i smrtnost, opsesija i plemenitost; to su tek neki detalji na koje se neizostavno mora obratiti pažnja kada se pokušamo razabrati u pletivu ove knjige. Istovremeno, razlaganja i variranja koja su usledila, i koja teku do dana današnjeg, od filmske umetnosti (od scenarističkog i rediteljskog poduhvata Džona Hjustona do dečjeg crtanog filma iz produkcije Voltera Lanca o ružičastom (!) kitu) preko muzike i popularne kulture, u širokom luku potonjih teorijskih ključeva tumačenja i razmatranja, ukazuju na slojevitost dela (religijsku, metafizičku, socijalnu, geografsku, ekonomsku, psihološku) i univerzalnost teme koja vodi daljem promišljanju i konstantnom medijsko-tekstualnom preoblikovanju narativa o osveti nedokučivoj i nesaznatljivoj beloj nemani. Slike mora i plovidbe morem mogu se sagledati i iz romantičarske i iz eksploatatorske perspektive, dok priroda, sama po sebi, može značiti toliko toga. „Suprotno onome kako tu reč često upotrebljavamo u rečenici, 'priroda' nije samo stvar, niti mesto, čak ni stanje bitka“, piše Ben Banting u članku „Priroda kao ekologija: u pravcu konstruktivnije ekokritike“, i citira Timotija Mortona, koji prirodu definiše kao „transcendentalni pojam pod maskom materijalnog“. Gubeći se u semantičkoj mnogostrukosti asocijacija (budući da sam pojam obuhvata i označava štošta: i more i ravnicu, i sunce i planine), reč *priroda* stiče jedno postojano značenje: ona, naime, postaje sila koja normira („a norming force“), na šta nas podseća i sama

svakodnevna govorna praksa, oličena u tome da ono što je suprotno zamišljenoj normi automatski opišemo kao – neprirodno.

Mobi Dik je još jedna priča o epskom traganju za nedostižnim: opsesivni pomorac Ahab, kome je ogromni beli kit odgrizao nogu, pretvara poteru za Mobi Dikom u privatni podvig i u potragu za osvetom, da bi na kraju do uništenja i propasti doveo kako brod kojim komanduje tako i sve članove posade, sve osim povlašćenog pripovedača Ismaila. Čitaoci iz davnih epoha mogli su brzopleto pomisliti da je *Mobi Dik* uzbudljiva morska povest satkana od duhovitosti i pustolovine: međutim, *Mobi Dik* je avanturistički narativ tek u izvesnoj meri i ne može se čitati samo kao zapis o iskorenjenoj i zaboravljenoj delatnosti lova na kitove, još manje kao ogled o cetologiji, o grani u zoologiji od koje, kako nam tvrde neki od brojnih izvora koje autor citira, ne postoji zamršenija. Iako je samo mali deo teksta sačinjen u formi dramskog dijaloga i monologa, *Mobi Dik* je za mnoge svoje čitaoce i tumače velika filozofska drama borbe protiv zla. Posada, koja okuplja pripadnike mnogo naroda, vera i kultura, simbolizuje čovečanstvo suočeno sa univerzalnim izazovom: sa beskrajem koji se ne da spoznati i koji ih jednako uznemiruje koliko god im pobude i prirode bile različite. Beli kit simbolizuje nasumično, indiferentno zlo bez namere i cilja, koje Melvil doživljava kao najjaču od svih sila koje krstare univerzumom. Ahab zato morsku grdosiju goni sa fizičkim, mentalnim i duhovnim žarom kakvi mogu proizaći samo iz duboke muke. Ta muka prelazi i na ostale: „Neko divlje, tajanstveno saosećanje bilo je u meni; Ahabova neugasiva krvna osveta izgledala je kao moja lična“, kaže Ismail.

Parabola i podvig

Mobi Dik je postao jedno od vrhunskih dela američke književnosti zahvaljujući kaleidoskopskim bojama očajanja i ozarenja svojih junaka: Ismailova priča je istovremeno i poziv čitaocu da otpočne sopstvenu istraživačku misiju. Ahab je samozvani iskupitelj koji kreće da ispuni Isaijino proročanstvo i da ubije aždaju u moru, da uništi zlu silu koja hoće da naudi

Bogu. On predstavlja, po tvrdnjama nekih kritičara, mislioca devetnaestog veka koji je rastrzan između proživljenog iskustva i imperativa duhovnosti, a njegova potera je samoubilački vid osvete neprijateljskoj vasioni. Fizičke dimenzije kita slove kao očekivan i logičan izvor formalne i tematske grandioznosti, ali Melvil takođe priziva kako za tradiciju vezane asocijacije herojstva u ratu, moralne uzvišenosti, biblijske pouke i mitske priče tako i opominjuće uvide koji preispituju američku filozofiju življenja obojenu individualizmom. Melvil svog junaka predstavlja raskošnim i uzvišenim jezikom Šekspirove tragedije, ali ne preza od toga da patetiku oboji humorom, kao u slučaju opisivanja natovarenog broda uz pomoć istorije filozofije:

> *Pikvod* se strmo naginjao prema ulješurinoj glavi, a sad, protivdejstvom obeju glava, kobilica mu osta u ravnoteži, mada je bio jako napregnut, kao što i sami možete misliti. Tako isto, kad vi s jednog boka obesite Lokovu[335] glavu, vi se nekako nagnete da tu stranu; ali ako sad s drugog boka obesite Kantovu,[336] vi se opet uspravite; ali ste ipak u nezgodnom položaju. Tako izvesne glave zauvek izgledaju kao neki ovako nakićen brod. O, vi budale! Bacite s broda sve te gromovite glave, pa ćete onda ploviti lako i pravilno.
>
> Da se uredi telo jednog pravoga kita kad je on već stavljen duž broda, obično se izvode iste prethodne radnje kao u slučaju ulješure. Samo, u drugom slučaju glava se cela odseče, a u prvom usne i jezik se zasebno odrežu i dignu na palubu sa svom onom dobro poznatom crnom kosti što je zakačena uz onaj deo što se zove kruna. Ali ništa tako nije bilo učinjeno u sadanjem slučaju. Lešine oba kita visile su pozadi broda; i glavama natovareni brod nije malo ličio na mazgu što vuče pretovarene kotarice.

Najsnažniji izazov s kojim se Melvil suočava svakako je posredovanje podviga: Ahab sebe u svom opsesivnom traganju izjednačava sa Adamom, prvim čovekom i prvim grešnikom, a zahvaljujući takvoj identifikaciji pisac ga zadržava u dimenziji realistički doživljene prirode koja ipak brzo poprima obeležja

jezovitog, misterioznog i tajanstvenog. Stoga *Mobi Dik* nije bajka s elementima natprirodnog, već parabola sa etičkim i filozofskim nabojem. Narativna i tematska struktura *Mobi Dika* jasno odražava Melvilova nastojanja da svu opsesivnost kapetana Ahaba izroni iz same njegove podsvesti i poriva za destrukcijom, kako bi ga suočio sa Ismailovom snagom duha, humanosti i razboritosti. Osvedočenje da *Mobi Dik* ostaje, po svojoj emocionalnoj koliko i filozofskoj matrici, knjiga antiheroj a Ahaba, govori ne samo o dubljim nivoima Melvilove identifikacije sa svojim junakom nego i o izazovima književnog nasleđa: kapetana Ahaba ne bi bilo bez Melvilove lektire, bez Šekspirovog Hamleta i Miltonovog Satane. Zaplet romana tek je prividno usredsređen na ono što Ismail ima da kaže o putovanju na kitolovcu *Pikvodu*, koje se od običnog lova pretvara u opsesivnu i sudbonosnu potragu njegovog kapetana za morskom nemani.

Zaplet vođen Ahabovom monomanijom – osvetom za izgubljenu nogu koju je zamenila proteza izvajana od kitove kosti – konstruisan je u hronološki nizanim epizodama: svedoci smo putovanja preko tri okeana, lova na kitove (ulješure i one obične), susreta sa drugim kitolovcima, pobune, stradanja. Figura nemani je i spoljašnji pokretač zapleta i internalizovani simbol svih onih vrednosti i opasnosti koje može predstavljati za svakog junaka ponaosob – za Ismaila i Ahaba koliko i za članove posade među kojima ima i ushićenih i podozrivih, i vernika i skeptika. Neman je i simboličko čvorište romana koje se može iščitavati u arhetipskom, religijskom, istorijskom, filozofskom ključu. Kretanje kroz mrežu značenja određuje strukturu ne samo analize već i samog našeg doživljaja. Čitalac ne mora ostati u vlasti nekog nametnutog modela tumačenja, ne mora čitati u ključu biblijskog, metafizičkog, filozofskog i racionalno konstruisanog značenja i čitanja. Može se jednostavno prepustiti podvigu a da se istovremeno ne udavi u paraboli.

More nevolja

Mobi Dik je neobični albino kit, čija pojava ukazuje na neminovni i zastrašujući izuzetak, na odstupanje od normalnog,

te se stoga ova boja, suprotno kulturološkom kontekstu gde je belo uvek znamenje nevinosti, neiskustva, slabosti i nežnosti, tumači kao zlokoban predznak. Specifičnost boje i strahotne implikacije dimenzija i snage kita ukazuju se kao višak značenja različite složenosti, funkcije i provenijencije. Beli kit se kristališe i kao pojavnost najcrnjeg zla u tački susreta mitsko-religijskog i istorijsko- naučnog interpretativnog okvira koji su dijalektički povezani, što otvara nova tumačenja.

Melvilova proza plod je i spekulacije i istraživanja, narativ je satkan od nauke i iskustva koliko i od instrukcija za lov na kitove, teorijskih znanja o cetologiji, ali i dubinskog iščitavanja Biblije kao verskog, filozofskog i istorijskog teksta. Istorija kao priča, i priča kao istorija, koristi figuru kita kao pretpostavku prirodnih sila, nadnaravne snage, ali i kao mehanizam manipulacije: o svemu tome Ismail razmišlja i raspravlja sa čitaocem. Tako se Melvilov moćni pripovedač nama prikazuje kao kritičar umetnosti isto onoliko koliko je kritičar vere.

U snazi vode i mora kriju se slabost i moć Melvilovih junaka, a u nestalnosti i nepredvidljivosti vodenog prostranstva njihova kob. Prisutno i na dlanu i u bezmerju, bilo u Hamletovom „moru nevolja" protiv kog se dižemo na oružje zaboravljajući da se s morem ne ratuje, bilo u slikama pučine u Šekspirovoj *Buri*, vodeno prostranstvo ne prestaje da pruža otpor, podseća i opominje, makar samo na to da je tragični junak savremenog sveta sazdan od te tvari koja mu daje i slabost, i varljivu snagu, i opasnu, impulsivnu odlučnost.

Nekakva vrsta neisporučenog pisma svetu jeste i onaj Ahabov dukat zaboden u jarbol, gde se, uz alhemiju pripovedanja, uz predstavljanje posade kao nasumično okupljene a zapravo reprezenta američkog mikrokosmosa u kom se prepliću teme vere, sudbine i smisla života, otkriva i alhemija zodijačkih simbola. „Ovaj okrugli zlatnik je samo slika okruglije Zemljine lopte koja, kao kakvo mađioničarevo ogledalo, u ogledalu pokazuje svemu, i svakome čoveku redom, samo njegovo sopstveno tajanstveno ja": nije li sama ova rečenica sažela sve strasti i sumnje alhemije zvane tumačenje! To se da videti rečima kojima se jedan od brodskih oficira obraća zlatniku:

Slušaj ti, zlatniče, ovaj Zodijak ovde je život jednog čoveka u jednoj kružnoj glavi. I ja ću ga sad pročitati pravo iz knjige. Hodi, almanaše! Da počnemo: Tu je Arijes ili Ovan – pohotljivo pseto, ono nas rađa; zatim Taurus ili Bik – on nam zadaje prvi udarac; zatim

Gemini ili Blizanci – to jest Vrlina i Porok. Mi pokušavamo da dostignemo vrlinu, kad gle! Nailazi Kancer, Rak, pa nas vuče nazad. A ovde, polazeći od Vrline, Lav leži na stazi, Lav koji riče – on nekoliko puta besno zagriza i sigurno udara svojom šapom; mi bežimo i dozivamo Virgu, Devicu! To je naša prva ljubav; mi se ženimo i mislimo bićemo srećni stalno, kad tras! Eto Libre ili Vage – sreća se meri i nalazi se da je lakša nego što treba. I dok smo mi vrlo tužni zbog toga, gospode, ako odjednom skočimo, kad nas Škorpion ili Škorpija ubode pozadi. Mi lečimo ranu, kad fiju! Lete strele sa svih strana; Sagitarijus ili Strelac se zabavlja. Dok mi čupamo iz sebe strele, stanite u stranu! Ovde je sprava za razbijanje,

Kaprikornus ili Jarac; kao u pravome dvoboju, on navaljuje i mi smo glavačke odbačeni. Uto Akvarijus ili Vodolija izlije ceo svoj potop i podavi nas; i završavamo kod Pisces ili kod Ribâ i spavamo. Onde je sad jedna zakletva ispisana na visokom nebu i kroz nju Sunce prolazi svake godine i izlazi iz nje živo i zdravo.

Astrologija i literatura mogu se povezati po sličnosti: obe su više nego sklone upotrebi predviđanja kao metafore, i upotrebi metafore kao predviđanja. Kao i astrologija i magija, i književnost manipuliše simbolima čija su značenja neiscrpna, a tumačenja mnogostruka i, samim tim, kontradiktorna. Astrologija kao koncepcijska investicija nije mogla proći nezapaženo ni u takvoj enciklopediji ljudske prirode kakva je Melvilov *Mobi Dik*. Melvil je mag značenja čije majstorsko pismo možda još uvek nismo dovoljno pažljivo pročitali.

Vladislava Gordić Petković

O autoru

Herman Melvil je rođen 1. avgusta 1819. godine kao treće od osmoro dece. Njegov otac Alan Melvil bio je uspešan uvoznik i trgovac iz Njujorka, ali i čovek burnog temperamenta. Njegova majka Marija Ganzevort bila je pobožna, stroga žena iz ugledne porodice kolonista iz Olbanija. Kad je njegov posao s krznom i šubarama počeo da propada, Alan ga je preselio u Olbani, ali, ispostaviće se, uzalud. Umro je 1832, bankrotiravši i navodno sišavši s uma. U pokušaju da smanji troškove, porodica se 1837. preselila u Lansingburg.

Herman je imao teško detinjstvo. U sedmoj godini oboleo je od šarlaha, zbog čega mu je vid bio trajno oštećen. Po očevoj smrti, zbog oskudice u koju je porodica zapala, Herman je neredovno pohađao školu. U Olbaniju je izučavao klasične nauke, a u Lansingburgu se obučavao za geometra, ali morao je da napusti školovanje da bi izdržavao porodicu. Uprkos slabom vidu, Melvil je rado čitao. Na svoje oduševljenje, u kasnim dvadesetim, pronašao je izdanje Šekspira s dovoljno velikim slovima. Međutim, prava škola biće mu život na moru. Poput Ismaila, mogao bi da kaže: „Kitarica je bila moj koledž u Jejlu i moj Harvardski univerzitet."

Nakon što je kratko bio činovnik i učitelj, Melvil se 1839. zaposlio kao pomoćni radnik na trgovačkom brodu *Sent Lorens*, s kojim je plovio do Liverpula i nazad. Po povratku je ponovo predavao u školi, neuspešno tražio posao u Njujorku i parobrodom plovio rekom Misisipi. U januaru 1841. u

Melvilovom životu dogodila se prekretnica. Kao član posade američkog kitolovca *Akušnet*, zaplovio je ka Tihom okeanu i Markiskim ostrvima preko Rta Horn, na krajnjem jugu Južne Amerike. U leto 1842, stigavši na Markiska ostrva, s prijateljem je napustio brod zbog teških uslova i surovosti brodskih oficira. U unutrašnjosti ostrva Nuku Hiva mesec dana je živeo s prijateljski nastrojenim ljudožderima, a onda se pridružio posadi australijskog kitolovca *Lusi En*. Međutim, ponovo nije mogao da se pomiri sa strogom disciplinom koja je u to vreme vladala na brodovima. U septembru 1842, zajedno s još nekoliko buntovnih mornara, odbio je da izvršava naređenja, zbog čega su na kopnu uhapšeni. Nekoliko nedelja kasnije Melvil je bez većih muka pobegao i ukrcao se na američki kitolovac *Čarls i Henri*, koji je plovio na Havaje. Tamo je otpušten u aprilu 1843, nakon čega je radio kao činovnik i nameštač čunjeva u kuglani. Prijavio se za fregatu *Junajted Stejts* Američke mornarice, s kojom je ponovo posetio Tahiti i Markiska ostrva, kao i brojne južnoameričke luke. Otpušten je u Bostonu, u oktobru 1844.

Bližeći se tridesetoj, Melvil je stabilnost potražio u braku. Godine 1847. venčao se s Elizabet Knap Šo zvanom Lizi, ćerkom predsednika Vrhovnog suda Masačusetsa i prijateljicom njegove sestre Helen. Pozajmivši novac od tazbine, 1850. kupio je farmu u Masačusetsu, koju je nazvao Erouhed. U blizini je živeo Natanijel Hotorn, koji je te godine objavio svoj najpoznatiji roman *Skerletno slovo*. Iako je bio petnaest godina stariji od Melvila, postali su prijatelji.

U velikoj meri nadahnuta njegovim putovanjima, Melvilova spisateljska karijera počela je 1846. godine, objavljivanjem *Tajpija*. Ubrzo je usledio *Omu* (1847). Reakcije na prva dva romana bile su dovoljno ohrabrujuće da Melvil poveruje da bi mogao da postane profesionalni pisac. Isprva su ga savremenici smatrali jednim od najperspektivnijih mladih romanopisaca u Americi. Prve dve knjige zasnovane su na njegovim doživljajima na južnim morima – *Tajpi* opisuje njegov život s ljudožderima, a *Omu* iskustvo na Tahitiju. Predstavljene kao istinite avanturističke priče koje nude publici jedinstven pogled na život u Polineziji, obe su ostvarile skroman uspeh među kritikom.

Kod *Mardija* (1849), međutim, uspeh je izostao. Knjiga počinje realističnim opisom pripovedačevog odlaska s kitolovca, ali onda prelazi u fantaziju, što se čitaocima nije sviđalo. I sam Melvil ju je nazvao „besciljnim putovanjem“. U *Redbernu* (1849), delimično autobiografskoj priči o sećanjima „gospodskog sina“ u trgovačkoj službi, vraća se pristupu iz prve dve knjige. *Beli kaput* (1850) predstavlja romansiranu verziju Melvilovih doživljaja na fregati *Junajted Stejts*. Pripovedač prokazuje tiraniju i nepravednost života na ratnom brodu iz tačke gledišta podoficira. Melvil je tvrdio da je ova dva romana napisao isključivo zbog novca, a i uspeh im je bio osrednji.

Svoju najbolju knjigu *Mobi Dik* Melvil je napisao 1851. Genijalnost ovog dela prepoznalo je tek nekoliko kritičara, a Melvil je počeo ozbiljno da sumnja u izbor karijere. Roman *Pjer* (1852) bio je suviše nejasan i kompleksan za Melvilovu publiku. Ova donekle autobiografska priča govori o mladom piscu koji traži iskrenost, ali pronalazi samo nevolju, kako za sebe, tako i za svoje bližnje. Nešto uspešniji *Izrael Poter* (1855) prvo je objavljivan u nastavcima u jednom časopisu. Reč je o verziji priče o veteranu Američke revolucije koji se vraća u Ameriku posle pedeset uzbudljivih godina provedenih u inostranstvu, tokom kojih je naučio kako da preživi koristeći se zdravim razumom. Zbirka *Priče s verande* (1856) sadrži neka od njegovih najboljih dela. Među njima su „Pisar Bartlbi“, koji se bavi vrednostima Vol strita; mračni „Benito Sereno“; i „Enkantadas“, sve cenjenije delo koje predstavlja filozofski osvrt na ostrva Galapagos. *Čovek od poverenja* (1857), zagonetna rasprava na temu identiteta i samoobmane smeštena na parobrod na reci Misisipi, poslednji je roman koji je Melvil objavio. Iako su njegova poslednja dela, a pogotovo *Priče s verande*, privukla određen broj čitalaca, Melvil se duboko razočarao i odustao od pokušaja da izdržava porodicu od pisanja.

Uprkos razočaranju, Melvil je nastavio povremeno da piše. Tokom poslednjih dana Građanskog rata, napisao je dirljivu poeziju koja je objavljena u mesečniku *Harpers* i u izdanju pod nazivom *Ratni komadi*. U proznom „Dodatku“ apeluje na severnjačke pobednike da pokažu plemenitost u periodu rekonstrukcije, nešto što je i Abraham Linkoln podržavao, ali

nije doživeo da sprovede u delo. I ovog puta kritike savremenika bile su mlake.

U poslednjim godinama života Melvil je objavio još tri knjige, o svom ili o trošku pokrovitelja. *Klarel* (1876) duga je, ambiciozna poema, zasnovana na njegovom hodočašću u Svetu zemlju, koja ni danas ne privlači mnogo čitalaca. Zbirka pesama *Džon Mar i drugi mornari* (1888) oslanja se na Melvilove moreplovačke dane, dok je zbirka poezije *Timoleon* (1891) delimično zasnovana na njegovim putovanjima. Poslednje dve su lepa privatna izdanja od po dvadeset pet primeraka.

Melvil je za sobom ostavio nekoliko neobjavljenih pesama i odličnu novelu „Bili Bad“, koja je najzad objavljena 1924. Iako je krajem četrdesetih godina 19. veka važio za jednog od najboljih mlađih pisaca u Americi, umro je gotovo zaboravljen. Njegovu smrt 28. septembra 1891. zabeležio je samo jedan nekrolog.

[1] U engleskom se reč *whale* (kit) izgovara *huejl* (sa h) i *uejl* (bez h). (Sve napomene su prevodiočeve ukoliko nije drugačije naznačeno.)

[2] Levijatan – po Bibliji (Knjiga o Jovu, glava 40–41), ime za kita.

[3] Hempton kort – dvorac engleskih kraljeva blizu Londona, sagradio ga je godine 1515. kardinal Vulsi (Wolsey); Tiljerije (Tuileries) – kraljevski dvorac u Parizu iz 1564, spaljen 1871; danas na tom mestu istoimeni park.

[4] Engl.: *yard* (jard), mera za dužinu – 0,914 m.

[5] Spermacet (lat. *sperma ceti* – seme kita) – bela, voštana supstanca koja se dobija od glave kita. Služi za podmazivanje, za apotekarske masti i meleme, kao i za izradu sveća.

[6] Lat.: Ne znam šta je.

[7] M. Porcije Katon (95–46. g. pre n. e.), rimski republikanac, Cezarov protivnik, pobeđen ubio se u Utici u Africi.

[8] Jedna vrsta broda.

[9] Vrsta močvarne ptice. Drevni Egipćani smatrali su je svetom, jer je dolazila zajedno sa plodonosnom poplavom reke Nil.

[10] Seneka (4. g. pre n. e. – 65. g. n. e.) – rimski filozof i pisac tragedija; stoici – naziv za filozofe predstavnike stoicizma – filozofskog učenja stoičke škole, čiji je osnivač Zenon iz Kitiona.

[11] Rt Horn ili Kap Horn – istureni rt na kraju Ognjene zemlje, čuven po burama i vetrovima koji tu vladaju. Nekada se strahovalo od plovidbe ovim vodama.

[12] Po biblijskoj priči o bogatašu i o prosjaku Lazaru.

[13] Sazvežđe koje je u Evropi vidljivo samo zimi.

[14] Predmet koji mornari u duborezu samoučki izrađuju mornarskim nožem.

[15] Vrsta južnoameričkog ogrtača.

[16] Ubojna sekira severnoameričkih Indijanaca.

[17] Prstenasto kožno jastuče koje se prebacuje konju preko glave na grudi, da bi se za njega zakačile zaprežnice.

[18] Brodvej (*Broadway*) – ulica u Njujorku. U XIX veku glavni trgovački centar, danas poznata po pozorištima.

[19] Čestnat (*Chestnut street*) – ulica u Filadelfiji.

[20] Ridžent strit (*Regent street*) – jedna od najelegantnijih ulica Londona.

[21] Voter strit (*Water street*) – ulica u lučkoj četvrti Njujorka.

[22] Voping (*Wapping*) – jedna od lučkih četvrti u Londonu.

[23] Zelene planine (*Green Montains*) – deo planinskog lanca Alegani u državi Vermont.

[24] Oblast u SAD.

[25] Pećinski grad u Bombajskom zalivu.

[26] Visoka tvrđava na Rajni u Nemačkoj.

[27] Nelson (Horace Viscount Nelson, 1758–1805) – čuveni engleski admiral; njegov brod *Viktorija* čuva se u Portsmutu, a mesto na kom je Nelson pao označeno je spomen pločom.

[28] Čime se baviš?

[29] Otvor na palubi kroz koji se spušta teret u brodska skladišta.

[30] Olovo, olovnica – dubinomer.

[31] Uzan pojas oko broda pored kobilice.

[32] Kobilica broda – osnovna konstrukciona traverza broda koja se prva postavlja pri građenju. Na njoj se kasnije konstruišu rebra, a rebra se zatim popločavaju oplatom koja obezbeđuje nepropustljivost broda.

[33] Sag Harbor – luka u Long Ajlendu.

[34] Mesto gde su se prinosile žrtve, naročito deca, Molohu. Biblija, Druga knjiga o carevima, 23, 10.

[35] Ime *Hasi* izgovara se isto kao imenica *hussy*, koja znači goropadna, drska žena.

[36] Anglikansko verovanje (*Credo*).

[37] Tomas Beket (Thomas Becket, 1118–1170) – kenteberijski nadbiskup, borio se za papinu prevlast u Engleskoj. Kraljevi ljudi ubili su ga pred oltarom njegove katedrale.

[38] Hejk – legendarni kralj i ratnik o kome pripoveda drevna saga Snorija Sturlusona.

[39] Jedan od najvećih zubatih kitova. Zove se još i glavata uljarka.

[40] Koliba severnoameričkih Indijanaca.

[41] Grenlandski kit bez zuba.

[42] Jedno od domorodačkih plemena koje su belci zatekli pri svojoj najezdi na Ameriku.

[43] Kvekeri – protestantska verska sekta; osnovao ju je Džordž Foks u Engleskoj 1652, a B. Pen preneo u Severnu Ameriku 1682.

[44] Rt bakalara ili Kejp Kod (*Cape Cod*) – rt na poluostrvu Masačusets, na obali Atlantika.

[45] Martas Vinjard, Martini vinogradi (*Martha's*

Vineyard) – ostrvce pored Nantaketa.

[46] Morska riba.

[47] Šešir s ogromnim obodom.

[48] Jevanđelje po Mateju, 6, 19.

[49] Izrailjski kralj u IX veku p. n. e.

[50] Stari zavjet, Prva knjiga o kraljevima, 19.

[51] Obliš, oblić (*Rhombus maximus*) – riba pljosnatica.

[52] Ova engleska reč (*hedghog*) znači jež.

[53] Sidonski bog, đavo.

[54] Ajzak Vots (Isaac Watts, 1674–1748) – engleski teolog i pisac pobožnih pesama za pevanje.

[55] Rt Horn i Rt dobre nade.

[56] De Vit (Jan de Witt, 1625–1672) – holandski državnik.

[57] Kuk (James Cook, 1728–1779) – engleski pomorac i istraživač; prvi oplovio Zemlju od zapada na istok, otkrio Novi Zeland, Havaje itd.

[58] Vankuver (George Vancouver, 1757–1798) – engleski pomorac i istraživač, pratio Kuka na njegovim putovanjima.

[59] Kruzenstern (A. I. Krusenstern, 1770–1846) – ruski pomorac, njegovo delo *Put oko sveta u godinama 1803–1806.* prevedeno je na mnoge evropske jezike.

[60] Španijom, čije su to bile kolonije.

[61] Saksonski kralj (849–899), doprineo je razvoju engleske literature, prosvete i zakonodavstva. Prevodio je sa latinskog i sam se bavio pisanjem.

[62] Edmund Berk (Edmund Burke, 1729–1797) –

engleski državnik, pisac i govornik.

63 Bendžamin Frenklin (Benjamin Franklin, 1706–1790) – američki državnik, fizičar i pisac.

64 Vidi naredne glave gde ćeš naći nešto više o ovome. (Prim. aut.)

65 Džon Banjan (John Banyan, 1628–1688) – engleski pisac, napisao je u zatvoru svoje čuveno delo *Poklonikovo putovanje*.

66 Servantes (Miguel de Cervantes, 1547–1616), pisac *Don Kihota*, u bici kod Lepanta izgubio je levu ruku.

67 Endru Džekson (Andrew Jackson, 1767–1845) – predsednik SAD od 1828. do 1836.

68 Stanovnici Gej Heda.

69 Car persijski, pominje se u Starom zavetu pod imenom Asvir kao car koji „carovaše od Indije do Etiopije“ (Knjiga o Jestiri, 1, 1).

70 Revolucionar iz doba francuske revolucije (1755–1794) Bio je saradnik Enciklopedije, član Jakobinskog kluba, poslanik u Konventu. Sam je sebe nazivao „govornikom u ime celog ljudskog roda“. Giljotiniran kao Eberov pristalica.

71 Jedna od saveznih država u SAD.

72 Benvenuto Čelini (Benvenuto Cellini, 1500–1571) – firentinski zlatar i vajar. Jedno od najpoznatijih njegovih dela je *Persej s Meduzinom glavom*.

73 Kito je prestonica Ekvadora.

74 Tako on zove poslužitelja na brodu.

75 Pogrešno izgovoren francuski izraz *tic douloureux*, a znači neuralgiju lica trzanjem mišića.

76 Orden podvezice (*Order of the Garter*) – najveći viteški orden u Velikoj Britaniji. Uveo ga je 1344. Edvard III.

Tradicija ga pripisuje podvezici grofice od Solsberija (koja joj je spala za vreme igranja s kraljem): podigavši je sa poda, kralj ju je privezao sebi na nogu i izustio čuvenu krilaticu: *Honi soit qui mal y pense* (*Neka se stidi onaj ko nešto ružno pomisli*). Ovaj orden se nosi na plavoj somotskoj traci, vezan ispod levog kolena.

77 Skorsbi (William Skoresby, 1789–1857) – engleski pomorac i kitolovac, istražio istočnu obalu Grenlanda i Australiju, posle studirao teologiju i postao sveštenik, ali se i dalje bavio naučnim istraživanjima.

78 Kivje (Georges barun de Cuvier, 1769–1833) – francuski prirodnjak, začetnik naučne komparativne anatomije i jedan od osnivača paleontologije.

79 Džon Hanter (John Hunter, 1728–1793) – osnivač moderne engleske hirurgije.

80 Leson (René Primevére Lesson, 1794–1849) – francuski prirodnjak, pratio kapetana Diperija na njegovom putovanju oko sveta.

81 Line (Karl von Lineé, 1707–1778) – švedski prirodnjak, uveo binarnu nomenklaturu u zoologiju i botaniku.

82 Lat.: Zato što se sparuju i što ženka doji mladunče.

83 Lat.: Po zakonu prirode i po zasluzi.

84 Ja znam da su sve do naših dana ribe zvane lamantin i dugong (morsko prase i morska krmača Kofina iz Nantaketa) mnogi prirodnjaci ubrajali u kitove. A kako su ova morska prasad jedna bučna, sramna družina, koja većinom vreba na ušću reka i hrani se mokrom travom, a naročito pošto ona ne štrcaju, ja im poništavam njihova uverenja da su kitovi i izdao sam im pasoše da napuste Kraljevinu Cetologiju. (Prim. aut.)

85 Biljka čiji se koren upotrebljava za čišćenje creva.

86 Aluzija na Ahazov sunčani sat iz Biblije (Druga knjiga o kraljevima, 20, 11).

[87] Jasno je zašto se ova knjiga o kitovima ne zove kvarto. Zbog toga što kitovi ove vrste, mada su manji nego kitovi prethodne, ipak zadržavaju izvesnu srazmernu sličnost s njima u obliku, dok knjigoveščev kvarto, u svom smanjenom obliku, ne zadržava oblik folio-knjige, dok u osmini zadržava.

(Prim. aut.)

[88] Martin Frobišer (Sir Martin Frobisher) – britanski pomorac i istraživač iz XVI veka.

[89] Pliskavica. (Prim. ur.)

[90] Američki državni praznik.

[91] Besno.

[92] Džordž Vašington (George Washington, 1732–1799) – američki narodni junak i prvi predsednik SAD.

[93] Herkulovi stubovi, u starom veku naziv za Gibraltarski moreuz; prema legendi, tu je Herkul sa obe strane postavio po jedan stub kao znak dokle je najdalje putovao na zapad.

[94] U III veku p. n. e. podignut je na ostrvu Rodosu, na ulasku u luku, džinovski Apolonov kip, visok 32 metra; smatrali su ga jednim od sedam svetskih čuda.

[95] Grčki filozof iz IV veka p. n. e.; Sokratov učenik, Platonov prijatelj.

[96] Natanijel Baudič (Nathaniel Bowditch, 1773–1838) – američki matematičar i astronom, pisac klasičnog dela o navigaciji.

[97] Glavni lik u spevu *Čajld Harold* engleskog pesnika Bajrona. Stihovi koji slede su parodija dva stiha iz IV pevanja.

[98] Tomas Kranmer (Thomas Cranmer, 1489–1556) – vođa protestantske reformacije u Engleskoj, živ spaljen na lomači kao jeretik.

[99] Rene Dekart (René Decartes, 1596–1650) – francuski filozof racionalista i matematičar; sve izvodi iz stava *Cogito, ergo sum* (Mislim, dakle postojim).

[100] Jedro.

[101] „Igra Svetog Vida“ ili „vidovica“ je jedna teška nervna bolest, pri kojoj dršću pojedini delovi tela. Kapetan misli na Starbakovu uplašenost.

[102] U katedrali u Monci (Italija) čuva se kruna langobardskih kraljeva, koja potiče iz IX veka; iznutra je obložena željeznim obručem za koji legenda kaže da je načinjen od eksera sa Isusovog krsta.

[103] Berk i Tompson (zvani Bendigo) – engleski bokseri iz prve polovine

XIX veka.

[104] Gorgona – jedno od tri ženska čudovišta u grčkoj mitologiji.

[105] Mogul na pesijskom i arapskom znači Mongol. „Veliki Mogul“ bila je titula mongolskih careva u Indiji od 1526. do 1605. U prenesenom značenju – moćnik.

[106] Pripadnici verske sekte koja poštuje zmiju, koja je navela prve ljude na greh.

[107] Klini (Cluny) – čuvena palata iz XV veka u Parizu, muzej nacionalnih starina.

[108] Mesto u Indiji.

[109] U vezi sa polarnim medvedom može neko ko želi da se više udubi u ovu stvar reći da nepodnošljivu grozotu te životinje ne povećava samo belina, jer, analizirana, ta povećana grozota, može se reći, samo potiče iz te okolnosti što je neodgovorna divljačnost ovoga stvorenja obučena u runo nebeske nevinosti i ljubavi, i otuda, kad se u našoj svesti sastave dva tako suprotna uzbuđenja, polarni nas medved plaši tom neprirodnom protivurečnošću. Ali baš i da pretpostavimo da je

sve tačno, ipak, da nije one beline, vi se ne biste jako plašili.

Što se tiče bele ajkule, bela sablasna mirnoća na njoj, kada ona klizi u običnom svom raspoloženju, čudno se spaja sa istom osobinom kod polarnog četvoronošca. Tu su osobenost veoma živo istakli Francuzi u imenu koje su dali toj ribi. Rimska zaupokojena služba božja počinje sa *Requiem eternam* (večiti pokoj), odakle dolazi *requiem*, koje označava samu tu službu i svaku drugu pogrebnu muziku. I tako, ciljajući na belu, nemu tišinu smrti na ovoj ajkuli i na mirnu smrtonosnost njenih navika, Francuzi je zovu *requin*. (Prim. aut.)

110 Samjuel Tejlor Kolridž (Samuel Taylor Coleridge, 1772–1834) – engleski pesnik i filozof. Pisac misli na njegovu pesmu „Balada o starom mornaru“, u kojoj ubijeni albatros proganja brod stravama i nesrećama, simbolizujući natprirodne sile.

111 Sećam se prvoga albatrosa koga sam ikada video. Bilo je to za vreme jedne dugotrajne bure u vodama sasvim blizu južnih polarnih mora. Sa svoje prepodnevne straže popeo sam se na palubu i tamo, odbačenu na glavno grotlo, spazih neku krilatu pernatu stvar, belu, bez ijedne mrlje, i sa nekim krivim, dostojanstvenim rimskim kljunom. S vremena na vreme ona je širila svoja prostrana arhanđeoska krila kao da hoće da zagrli neku svetu skrinju. Ljuljala se od čudnovatih lepršanja i podrhtavanja. Mada je telesno bila nepovređena, puštala je krike kao neki kraljevski duh u kakvoj natprirodnoj nesreći. Kroz njene neiskazano čudne oči izgledalo mi je da nazirem tajne koje do Boga dosežu. Kao Avram pred anđelima, ja se poklonih; taj je beli stvor bio tako beo, njegova krila tako široka, a u ovim zanavek prognanim vodama ja sam bio izgubio bedno onakaženo pamćenje tradicija i varoši. Dugo sam gledao ovo čudovište sve u samom perju. Ne mogu da kažem, mogu samo da nagovestim stvari koje su mi tada proletale kroz glavu. Ali najzad se probudih pa obrnuvši se, upitah jednog mornara koja je to ptica. Goni, odgovori on! Goni! Nikad dotle nisam čuo to ime. Može li se zamisliti da je ovo sjajno stvorenje potpuno nepoznato ljudima na kopnu? Nikako! Ali posle nekog vremena

saznadoh da je „goni“ ime kojim izvesni mornari nazivaju albatrosa. Nije nikako moguće da je Kolridžova neobična pesma mogla imati ma čega zajedničkog sa ovim tajanstvenim utiscima koje sam ja primio kad sam video pticu na našoj palubi. Jer niti sam ja onda bio pročitao tu pesmu, niti sam znao da je ta ptica albatros. I tako, govoreći ovo, ja samo posredno daj em nešto veći sjaj plemenitoj zasluzi pesnika i pesme.

Ja evo tvrdim da u čudesnoj telesnoj belini ove ptice uglavnom leži tajna ove čarolije, jedna istina koja se još jače dokazuje time što usled izvesnog pogrešnog tumačenja izraza ima ptica koje se zovu sivi albatrosi, a ja sam ih često viđao, ali nikad sa takvim uzbuđenjem kao kad sam gledao ovu antarktičku pticu.

Kako li su uhvatili ovo tajanstveno stvorenje? Ne govorite samo dalje vi, pa ću vam ja to reći. Uhvatili su je jednom podmuklom udicom i plovkom dok je ptica plovila morem. Najzad je kapetan napravio pismonošu od nje; vezao joj je jednu ispisanu kožnu značku oko vrata, sa oznakom vremena i mesta ovoga broda, a onda je pustio da odleti. Ali ja ne sumnjam da je kožna značka, spremljena za čoveka, bila skinuta na nebu kada je bela ptica odletela da se pridruži heruvimima, koji su sklopili krila pa se mole Bogu tražeći blagoslov. (Prim. aut.)

112 Osoba kod koje su koža i kosa bele, a oči rumene, usled urođenog neizlečivog nedostatka pigmenta.

113 Žan Froasar (Jean Froissart, umro oko 1410) – francuski hroničar i pesnik.

114 Mesto gde su se, po nekadašnjem nemačkom narodnom verovanju, skupljale veštice.

115 Glavni grad Perua.

116 Pizaro (Francisko Pizzaro, 1475–1541) – španski osvajač koji je otkrio i osvojio Peru.

117 *Cholo* – melez ili Indijanac. (Prim. ur.)

[118] Dok je ovo gore bilo pisano, ovo tvrđenje je srećno potvrđeno u jednoj zvaničnoj okružnici koju je izdao poručnik Mori, sa Nacionalne opservatorije u Vašingtonu, 16. aprila 1851. Po toj okružnici izgleda da se baš takva karta sprema; neki njeni delovi izneti su u okružnici. „Ova karta deli okean na oblasti od 5 stepeni širine sa 5 stepeni dužine. Upravo kroz svaku oblast provučeno je dvanaest stubaca za dvanaest meseci, a horizontalno kroz svaku oblast povučene su tri linije; jedna da pokaže broj dana koji su provedeni svakog meseca u svakoj oblasti, a dve druge da pokažu broj dana u kojima su bili viđeni kitovi, ulješure ili pravi kitovi.“ (Prim. aut.)

[119] Ostrva u Indijskom okeanu, severoistočno od Madagaskara.

[120] Čuveni i mnogo čitani bezvredni roman o razbojnicima nemačkog pisca Vulpijusa (1762–1827).

[121] Persijski car u VI veku p. n. e.

[122] Tahiti, ostrva u Tihom okeanu.

[123] Marije Gaj (Gaius Marius, 156–86. p. n. e.) i Sula Lucije Kornelije (Lucius Cornelius Sulla, 138–78. p. n. e.) – rimske vojskovođe.

[124] Ovo su izvodi iz Čejsovog pričanja: „Svaka činjenica je izgledala kao da mi daje za pravo u zaključku da je samo sreća upravljala njegovim postupcima. On je izvršio dva zasebna napada na brod u kratkom razmaku vremena, od kojih su oba, sudeći po njihovom pravcu, bila proračunata na to da nam nanesu najviše štete, pošto su izvršeni spreda i na taj način sjedinili brzine dva predmeta koji su imali da se sudare, a da se to izvede, bili su potrebni tačno baš oni manevri koje je on izvodio. Njegov je izgled bio užasan da užasniji ne može biti, i takav da je pokazivao mržnju i bes. On je dolazio neposredno iz jata u koje smo mi maločas bili upali i u kome smo pogodili tri njegova druga; kao da je goreo od želje za osvetom zbog njihovih patnji.“ Dalje: „U svakom slučaju, kad se sve prilike uzmu u obzir, pošto se sve dogodilo pred mojim rođenim očima i u mojoj glavi proizvelo u to vreme utiske da je to jedna

smišljena nesreća proračunata od strane kita (a mnogih tih utisaka ne mogu sad ni da se setim), sve me navodi na to da budem zadovoljan što sam tačan u svome mišljenju.“

Ovde su njegova razmišljanja ubrzo posle napuštanja broda, za vreme jedne mračne noći u otvorenom čamcu, kada je gotovo očajavao da neće ni dostići kakvu gostoljubivu obalu. „Mračni okean i voda koja se nadimala nisu bili ništa; strah da nas ne proguta neka užasna bura ili da budemo tresnuti o podvodne stene, kao i druge strahote koje čoveku dolaze u glavu, izgleda ni za tren nisu mogli da nam padnu na pamet; ona tužna brodska olupina i *užasni izgled i osveta kitova* potpuno su zauzeli moje misli sve dok se dan opet ne pojavi.“

Na drugom jednom mestu – str. 45 – on govori o „tajanstvenom i smrtonosnom napadu te životinje“. (Prim. aut.)

125 U Engleskoj i SAD viši mornarički oficir.

126 Apostol Pavle.

127 Grad i luka na severozapadnoj obali Ohotskog mora.

128 Vejfer Lajonel (Wafer Lionel) – avanturista i gusar.

129 Vilijam Dempijer (William Dampier, 1652–1715) – engleski gusar i moreplovac; istraživao Australiju, južna mora, plovio oko sveta, napisao nekoliko knjiga putopisa.

130 Prokopije iz Cezareje (500–565) – najpoznatiji vizantijski istoričar.

131 Vizantijski car (483–565).

132 Tamerlan (1333–1405) – mongolski vladar.

133 Prva knjiga Mojsijeva.

134 Cabo Tomentoso – Mučenički rt.

Kompas u kabini zove se pokazivač zbog toga što kapetan može ne odlazeći ka kompasu na krmi i sedeći dole da se

obavesti o kursu svoga broda. (Prim. aut.)

135 Ostrvo na Pacifiku, južno od Havaja.

136 Ostrva na Pacifiku između Australije i Havaja.

137 Poseta na moru.

138 Samjuel Džonson (Samuel Johnson, 1709–1784) – engleski književnik i leksikograf.

139 Noa Vebster (Noah Webster, 1758–1843) – veliki američki leksikograf i novinar. I danas su u celome svetu čuveni Vebsterovi rečnici.

140 To je stari kitolovni povik kad se prvi put spazi kit sa vrha jarbola, koji kitolovci i sad upotrebljavaju kad love čuvenu galapagosku kornjaču. (Prim. aut.)

141 Razbojnik.

142 Glavna luka Perua.

143 Glavni grad na Filipinima.

144 Utvrđenje između jezera Hjuron i Mičigen.

145 Grad u Ohaju.

146 Ime jednog severnoameričkog indijanskog plemena.

147 Alkoholno piće koje se dobija fermentacijom kukuruza u zašećerenoj vodi.

148 Bivša britanska kolonija na Zlatnoj obali u zapadnoj Africi.

149 Kraljica Izabela Kastiljska (1451–1504) – žena Ferdinanda Aragonskog, ujedinila Španiju, omogućila Kolumbove ekspedicije, uvela inkviziciju.

150 Marko Antonije (82–30. p. n. e.) – rimski vojskovođa i državnik, zaljubio se u egipatsku kraljicu

Kleopatru, nakon poraza kod Akcijuma izvršio samoubistvo.

151 Pisac ovde misli na harpunirana kita.

152 Starinske puške.

153 Špan.: *Adios, señor* – Zbogom, gospodine.

154 Saladin (1137–1193) – egipatski sultan, osnivač dinastije Ajubida. Porazio krstaše kod Hatina, osvojio veliki deo Sirije i Palestinu sa Jerusalimom.

155 Jedna vrsta ogromne zmije.

156 Gvido Reni (Guido Reni, 1575–1642) – italijanski slikar.

157 Vilijam Hogart (William Hogarth, 1697–1764) – engleski slikar.

158 Robert Sibold (Robert Sibbald, 1643–1720) – engleski prirodnjak i medicinar.

159 Aldo Manucio starij i (umro 1515).

160 Franc.: vodoskoci.

161 Pisac misli na lekovitu vodu iz američkog lečilišta Saratoga i nemačkog lečilišta Baden-Baden.

162 Čuveno delo engleskog filozofa Fransisa Bejkona (Francis Bacon, 1651–1626) objavljeno 1605.

163 Džejms Haris (James Harris, 1709–1780) – engleski naučnik.

164 Oblik, format knjige u četvrtini tabaka.

165 Kolnet (Colnett) – pomorac i trgovac, čuveni kitolovac iz XVIII veka.

166 Oliver Goldsmit (Oliver Goldsmith, 1728–1774) – irski pisac, pesnik i esejista.

167 Bernar Žermen, grof od Lasepedea (Bernard

Germain Étienne de la Ville compte de Lacépède, 1756–1852) – francuski prirodnjak i političar.

168 Frederik Kivije (Frédéric Cuvier, 1773–1838) – francuski zoolog, objavio *Rečnik prirodnih nauka*, brat barona Kivijea.

169 Demare (Anselme Gaétan Desmarest, 1784–1838) – francuski zoolog.

170 Engleski kralj, bio je grbav i nakazan.

171 Džeremi Bentam (Jeremy Bentham, 1748–1832) – engleski filozof i pravnik.

172 Jedna vrsta uzanog dugog čamca.

173 Levenhuk (Anton van Leeuwenhoek, 1632–1723) – holandski naučnik, konstruisao mikroskop.

174 Engl.: *kedger* – kotva.

175 Jedna četvrt u istočnom delu Londona.

176 Albreht Direr (Albrecht Direr, 1471–1528) – nemački slikar i grafičar.

177 Mendana (1541–1595) – slavni španski moreplovac.

178 Figeroa (Cristóbal Suárez de Figueroa XVI vek) – španski pesnik i didaktički pisac, autor jedne vrste enciklopedije.

179 Imena sazvežđa.

180 Taj deo mora poznat među kitolovcima kao „Brazilijanski sprudovi“ ne nosi to ime, kao što ga nose Njufaundlendski sprudovi, zato što su tu bili plićaci i merljiva mesta, već zbog svoje uočljive sličnosti sa livadama, što prouzrokuju široki slojevi planktona koji stalno plove na ovim širinama gde se pravi kit često lovi. (Prim. aut.)

181 Lat.: nepoznata zemlja.

[182] Kora (ili Kore) – vođa starih Izraelićana (prema Bibliji) koji se pobunio protiv Mojsija, pa je njega i njegove pristalice progutala zemlja.

[183] Mali, šiljat nož potajac.

[184] Dužinska mera, osmina milje, oko 231 metar.

[185] „Krakeni“ su prema opisu danskog književnika biskupa Erika Pontopidana (1698–1764) bajkovito velike morske životinje, nalik na mala ostrva. Pontopidan je zapravo u svojim preteranim opisima pomišljao na velehobotnice što se na dnu mora, ili plutajući po površini, nalaze blizu obala Švedske, Irske, Islanda i Japana, a ponajčešće Njufaundlenda.

[186] Divovi iz Starog zaveta, Četvrta knjiga Mojsijeva, 13, 34.

[187] Preko 400 metara.

[188] Engleski kralj (Edward III, 1312–1377) – opsedao je francuski grad Kale. A kad su branioci već umirali od gladi, obećao im je da će se njegova vojska povući ako šest građana, s omčom oko vrata, dođu u njegov logor, te da sa njima čini šta god mu je volja. (Priča dalje kazuj e da su građani, s omčom oko vrata, zaista došli pred Edvarda, ali da ih je kraljica pomilovala.)

[189] Kozački hetman koji je prebegao Šveđanima (XVII vek).

[190] Videće se na drugom mestu kako se ogromna ulješurina glava sastoji od veoma lake materije. Mada naizgled najmasivnija, ona je mnogo plovnija nego ma koji drugi deo na njoj. Zato je ona lako izdiže u vazduh i uvek tako radi kad se kreće svojom najvećom brzinom. Sem toga, tolika je širina gornjeg dela njenog čela, a donji deo je tako ušiljeno izrađen za prosecanje vode, da kad zakošeno digne glavu, može se reći da se ona time pretvara iz tromog brodića sa strmim pramcem u ušiljeni njujorški pilotski čamac. (Prim. aut.)

[191] Da bi se delimično pokazala neophodnost ovog posla, može se ovde reći da je u starom holandskom ribarstvu

upotrebljavana četka od krpa da se konopac u pokretu kvasi vodom; na mnogim drugim brodovima upotrebljavan je jedan drveni čabrić, ili „jemac“, i stavljan na stranu u tu svrhu. Međutim, šešir je ipak najpodesniji. (Prim. aut.)

192 Jedna sitna pojedinost može isto tako da se iznese ovde. Brod sasvim čvrsto i pouzdano drži kita kad mu je on zakačen sa strane ako je zakačen za repna peraja ili za rep; a kako je zbog svoje veće gustine taj deo srazmerno teži nego ma koji drugi (izuzevši bočna peraja), njegova savitljivost, čak i kad je mrtav, čini te mu telo tone nisko ispod površine vode, tako da rukom ne možete da ga dohvatite iz čamca da biste obavili lanac oko njega. Ali ta je teškoća veoma dovitljivo savladana: unapred je pripremljen jedan mali jak konopac sa drvenim plovkom na svom spoljnjem kraju i sa težinom u sredini, dok je drugi kraj pričvršćen za brod. Veštim postupkom učini se te drveni plovak izbije s druge strane ove mase, tako da je sad, kad je kit opasan, lako naterati lanac da ide dalje; a kad je povučen duž tela, najzad ga čvrsto privežu oko najužeg dela na repu, na mestu gde se spaja sa njegovim širokim perajima ili lepezama. (Prim. aut.)

193 Engleski kralj (1491–1547).

194 Stari grad u Škotskoj, s velikim benediktinskim manastirom.

195 Cezareve reči kad je među svojim ubicama spazio i Bruta.

Kitolovni ašov koji se upotrebljava za prosecanje načinjen je od najboljeg čelika; veličine je raširene ljudske šake i u svome opštem obliku odgovara vrtlarskoj spravi po kojoj je i dobio ime, samo što su mu strane savršeno ravne i što je njegov gornji deo znatno uži nego donji; to se oružje drži oštro, što se može oštrije, a za vreme upotrebe s vremena na vreme se brusi kao brijač. Na njegovom kraju umetnuta je kao ručica jedna prava motka, dugačka dvadeset do trideset stopa. (Prim. aut.)

198 Agasiz (J. L. R. Agassiz, 1807–1873) – švajcarski naučnik.

199 5.029 metara.

200 Neke varalice su bile upotrebile malu Jelisavetu Parsons (1760) za svoje prevare. To dete, nazvano posle „koklejnski duh“, upotrebljavano je da vuče neke crte koje su tobož bile znaci duhova. O tome je čak i ozbiljno pisao neki doktor Džonson u *Časopisu za gospodu*.

201 Jevrejska junakinja koja je, prema biblijskoj priči, ubila asirskog vojskovođu Holoferna odrubivši mu glavu, i spasila tako svoj rodni grad Betuliju.

202 Jedna američka verska sekta.

203 Aluzija na Otkrivenje, 16.

204 Smolasti sok nekog bilja što se nekada upotrebljavao kao melem.

205 Majmunski konopac se nalazi na svim kitaricama. Ali samo na *Pikvodu* su „majmun“ i njegov držač bili uvek zajedno vezivani. Tu popravku prvobitnog običaja zaveo je niko manji do Stab, u nameri da pruži harpuneru izloženom opasnosti najjače moguće jemstvo o vernosti i opreznosti njegovog držača „majmunskog konopca“. (Prim. aut.)

206 Lekoviti koren jedne meksičke biljke.

207 Vrsta smole.

208 Džon Lok (John Locke, 1632–1704) – engleski filozof.

209 Imanuel Kant (Immanuel Kant, 1724–1804) – nemački filozof.

210 Veliki grčki matematičar iz III veka p. n. e.

211 Heršel (Friedrich Wilhelm Herschel, 1738–1822) – nemački astronom, konstruisao u ono vreme najveći teleskop.

212 Jedan deo brodske opreme u obliku dugačke motke.

213 Neka vrsta malog broda.

214 Ovde pisac misli na muzički instrument toga imena.

215 Perčes (Samuel Purchas, 1575–1626) – engleski pisac i izdavač putopisa.

216 Ovo nas podseća da pravi kit zbilja ima neku vrstu zalizaka ili čak i brkove, koji se sastoje od nekoliko raštrkanih belih dlaka na gornjem delu spoljnjega kraja donje vilice. Ponekad, ovi čuperci daju više razbojnički izgled njegovom inače svečanom izgledu. (Prim. aut.)

217 Haklit (Richard Hackluyt, 1553–1616) – geograf, sakupljač putopisa.

218 Orgulje koje se nalaze u gotskoj bazilici u Harlemu (Holandija).

219 Baruh Spinoza (Baruch de Spinoza, 1632–1677) – holandski filozof.

220 Sad se nalazi prokopan kanal.

221 Sais, sedište svešteničke mudrosti u starom Egiptu, s hramom boginje Neit, čiji kip je imao velom pokriveno lice. Autor aludira na pesmu Fridriha Šilera *Das verschleierte Bild zu Sais* (1795), prema kojoj je mladića koji je skinuo veo snašla smrt.

222 Klin nije Euklidov izraz. On pripada čisto mornarskoj matematici. Ja ne znam da li je on bio ranije definisan. Klin je jedno čvrsto telo koje se razlikuje od roglja u tome što mu je oštri kraj načinjen od koso nagnute jedne strane mesto da se sve strane zašiljuju. (Prim. aut.)

223 „Hajdelberška bačva“ čuva se u posebnom podrumu staroga dvorca u nemačkom gradu Hajdelbergu. Ta bačva napravljena je 1751, duga je 10 m, prečnik joj je 7 m, a u nju može stati 236.000 boca vina.

224 Galon – 4,54 litra.

225 Stanarica je žena koja u planini vodi računa o muži

ovaca i o spremanju beloga smoka.

226 Lavater (Johann Kaspar Lavater, 1741–1801) – švajcarski pisac koji je pokušavao da utvrdi čovekov karakter pomoću izgleda lica.

227 Gal (Franz Joseph Gall, 1758–1828) – nemački naučnik koji je postavio teoriju po kojoj se po obliku lobanje jednog lica mogu poznati njegove duhovne osobine.

228 *Fizignomski fragmenti za bolje upoznavanje čoveka i čovekoljupca.*

229 Fidija (V vek pre n. e.) – slavni starogrčki vajar

230 Melankton (Philip Melanchton, 1497–1560) – nemački humanist i reformator, Luterov prijatelj i saradnik.

231 Šampolion (Jean Françoas Champollion, 1790–1832) – francuski naučnik koji je odgonetnuo hijeroglife.

232 Vilijam Džouns (William Jones, 1746–1794) – čuveni engleski orijentalista, stručnjak za istočnjačke jezike, prevodio pesme iz ruske, indijske i arapske književnosti.

233 Nem.: devica.

234 Knjiga o Jovu, 41, 17–20.

235 Engleska mera za žito od 36,35 lit.

236 Mitološka životinja, pola lav, pola orao.

237 Prva knjiga Samuilova, 5, 6.

238 Dejvid Kroket (David Crocket, 1786–1836) – čuveni američki ratnik.

239 Kit Krason (Cristopher Carson, 1809–1868) – američki ratnik.

240 Arion je čuveni grčki pevač i svirač iz VII v. pre n. e. sa Lezbosa. Pobedivši na Siciliji u umetničkom takmičenju, vraćao se s poklonima brodom u svoj zavičaj. Mornari reše da

ga ubiju i opljačkaju. On izmoli od njih dozvolu da pred smrt poslednji put zasvira na citri. Mornari mu to dopuste. On je zasvirao, a delfini, koji mnogo vole muziku, okupe se jatomice oko broda. Kad je završio, Arion skoči u more. Jedan delfin ga uzme na leđa i odnese na kopno.

241 Bartolomeo Dijas (Bartholomeu Dias, 1450–1500) – portugalski pomorac koji je 1486. dopro dalje od Rta dobre nade.

242 Kod Akciona (Grčka) došlo je do odlučujuće bitke između Oktavijana i Antonija (31. g. pre n. e.), koju je Antonije započeo po nagovoru svoje ljubavnice, egipatske kraljice Kleopatre. Tek što je Oktavijan prodro u redove Antonijevih brodova, Kleopatra je pobegla sa svojim brodovima koji su bili iza borbenih redova.

243 Nekada se verovalo da „rajske ptice“ nikad ne sleću i da nemaju noge.

244 Ekerman (Johann Peter Eckermann, 1792–1854) – Geteov sekretar.

245 Egipatski vladar (221–205. g. pre n. e.)

246 Numidijski kralj Juba potukao je 49. g. pre n. e. rimskog vojskovođu Gaja Skribonija Kurija kada se taj iskrcao u Africi. Pobedi su u velikoj meri doprineli slonovi numidijskog kralja.

247 Mada je besmisleno svako poređenje u pogledu opšte veličine između kita i slona, utoliko što u toj pojedinosti slon stoji prema kitu gotovo u istom odnosu kao pas prema slonu, ipak ima izvesnih tačaka zanimljive sličnosti; među njima je i mlaz. Dobro je poznato da slon hoće da uvuče u surlu vodu ili prašinu pa da je onda izdigne i baci to u jednom mlazu. (Prim. aut.)

248 Ulješura, kao i sve druge vrste levijatana, ali ne i kao većina drugih riba, plodi se u svako godišnje doba; ženka, posle nošenja koje se verovatno može utvrditi na devet meseci, rađa samo jednog mladunca, mada u izvesnim, malo poznatim

slučajevima rađa i jednog Isava i jednog Jakova – jedna mogućnost za koju su zbog sisanja spremljene dve bradavice, koje su čudnovato postavljene svaka s jedne strane čmara; ali same sise se šire naviše odatle. Kad se desi da ovaj dragoceni deo kod ženke koja doji bude zasečen lovčevim kopljem, materino mleko i krv jednovremeno šibaju i promene boju moru metrima daleko. Mleko je veoma slatko i jako. Čovek ga je probao; ono je vrlo dobro sa jagodama. Kad mužjaka i ženku obuzme želja za obostranim udvaranjem, kitovi prilaze jedno drugome *more hominem*. (Prim. aut.)

249 Bitka kod Saratoge na Hadsonu bila je 1777. U njoj je poražen britanski general Džon Bergojn.

250 „Trbuščić."

251 Raskalašni mladi čovek iz jednog pozorišnog komada engleskog dramskog pisca Nikolasa Roua (Nicholas Rowe, 1674–1718).

252 Vidok (François-Eugene Vidocq, 1775–1858) – francuski pustolov.

253 Danijel Bun (Daniel Boon, 1734–1820) – jedan od američkih pionira.

254 Kitovi od kojih se dobija četrdeset buradi ulja.

255 Pandekte su deo zbirke zakona koju je izdao vizantijski car Justinijan I (483–565).

256 Kouk (Coke, 1552–1634) – čuveni engleski pravnik, lord.

257 Litlton (Littleton, 1589–1645) – čuveni engleski sudija.

258 Ime za prosečnog Engleza.

259 *Zbilja je dovoljno ako od kita kralj dobije glavu, a kraljica rep*. (Kako se kod kita ne vidi jasno odakle potiče rep, to znači da kralj uzme glavu, a kraljica sve ostalo.)

260 Činkve Porti (Pet luka) – ime kojim se od vremena Vilijama Osvajača (1027–1087) naziva pet engleskih luka, nasuprot francuske obale: Hastings, Roumni, Hajt, Dover i Sendvič.

261 Vilijam Blekston (William Blackstone, 1723–1780) – čuveni engleski pisac komentara zakona.

262 Vojvoda od Velingtona (Arthur Wellesly, Duke of Wellington, 1769– 1852) – slavni engleski vojskovođa, istakao se u borbama protiv francuskih snaga u Portugaliji i Španiji. Komandovao je armijama saveznika koje su se borile protiv Napoleona i potukao ga kod Vaterloa.

263 Vilijam Prin (William Prynne, 1600–1669) – engleski parlamentarac.

264 Ser Tomas Braun (Browne Sir Thomas, 1605–1682) – engleski književnik, po profesiji lekar.

265 Ćelija osuđenoga na smrt.

266 Englesko ostrvo blizu francuske obale.

267 Franc.: *Cachalot Blanche* – bela ulješura.

268 Mera za tečnost: 0,14 litara.

269 Mirisni sapun smeđe boje.

270 Unca – 31,1 gram, zlatna gvineja – engleski zlatnik od 21 šilinga.

271 Prva poslanica Korinćanima, 15, 42–43.

272 Paracelzus (Philippus Aureolus P. Theophrastus Bombastus Paracelsus von Hohenheim, 1493–1541) – čuveni nemački lekar. Među brojnim njegovim spisima postoji i jedna rasprava o mošusu, u kojoj je Paracelzus prvi objasnio kako mužjak izlučuje mošus u trbušnoj kesi za vreme parenja.

273 Luj VI Debeli (1081–1137) – francuski kralj.

274 Kraljica Maha klanjala se simbolu muške snage i plodnosti. Kralj Asa (929–873. g. pre n. e.) progonio je pristalice tog kulta i borio se protiv idolopoklonstva.

Listovi Biblije! Listovi Biblije! To uvek dovikuje oficir sekaču. To ga opominje da bude pažljiv, i da svoju materiju seče na komade što je moguće tanje, utoliko pre što kad se tako radi posao oko topljenja ulja mnogo je brži i količina ulja je znatno povećana, a pored toga možda se poboljšava i kakvoća. (Prim. aut.)

275 Cikloida – u matematici, kriva linija koju opisuje tačka na krugu kad se on bez klizanja kotrlja po nekoj pravoj.

276 Prema Svetom pismu grešnici će na dan Strašnoga suda biti svrstani s leve strane.

277 Hrabri grčki pomorac s ostrva Hidre kod Korinta.

278 Vilijam Kuper (William Cowper, 1731–1800) – engleski pesnik. Edvard Jang (Edward Young, 1683–1765) – engleski pesnik, pevao o smrti i o „životu kraj groba“. Blez Paskal (Blaise Pascal, 1623–1662) – francuski matematičar i filozof. Žan-Žak Ruso (Jean-Jacques Rousseau, 1712–1778) – slavni francuski književnik i filozof.

279 Fransoa Rable (François Rabelais, 1494–1553) slavni francuski književnik satiričar.

280 Priče Solomunove, 12, 16.

281 Po Bibliji (Knjiga proroka Danila, 3, 12) tri Jevrejina koje je car Navuhodonosor bacio u užarenu peć kao nevernike, a oni izašli iz nje nepovređeni.

282 Jedan barel ima 163,57 litara.

283 Seljenje duše nakon smrti jednog tela u neko drugo telo (po budističkom verovanju).

284 Pitagora (oko 582–500. g. pre n. e.) – grčki filozof, matematičar i verski reformator.

285 Reka u nekadašnjoj Lidiji (Mala Azija), za koju se u drevna vremena pričalo da nosi zlatne šljokice. Istina je da je nekad u njenoj dolini bilo zlatnih rudnika.

286 Glavni grad Ekvadora.

287 Valtazar – kralj Vavilonski (umro 539. g. pre n. e.), sin cara Navuhodonosora, koji je, kad se narugao Jehovi, na zidu ugledao plamenim slovima na kaldejskom jeziku ispisanu poruku: „Mene, mene, tekel, ufarsin“, pa je iste noći bio ubijen. (Knjiga proroka Danila, 5, 25)

288 Varoš u Indiji, čuvena po svojim dijamantima u XVI veku.

289 Natanijel Baudič (Nathaniel Bowdich, 1773–1838), američki matematičar i astronom; poznati pisac u pomorskoj književnosti svoga doba.

290 Mari (Lindley Murray, 1745–1826) – engleski gramatičar.

291 Franc.: uzgred.

292 Okanica je bio stakleni sud od oke (oko 1.200 kg).

293 Mešavina vina, mleka, jaja i šećera.

294 Mera za tečnost: 45 litara.

295 Arsacide na ostrvu Malaita u Solomonskom arhipelagu u Tihom okeanu.

296 Dvoranin u sviti sirakuškog tiranina Dionisija (431–367. g. pre n. e.). Jednom je nešto govorio o Dionisijevoj budućnosti. Ovaj ga pozove na večeru, gde je za vreme večere morao da sedi ispod golog uperenog mača obešenog o samo jednu dlaku.

297 Stub visok 32 m u Aleksandriji, postavljen (u IV veku) u čast rimskom caru Dioklecijanu.

298 Metuzalem je, po Bibliji, živeo 969 godina.

299 Najstariji Nojev sin (po Bibliji), od koga su potekli Semiti.

300 Prastari grad na obali Nila.

301 Džon Leon (Leo Africanus, Alhasan Ibn Muhamed Alvazan, umro oko 1526) mavarski putopisac, proputovao severnu Afriku i zapadnu Aziju.

302 Gaj Plinije Sekundo Starij i (23–79) – rimski naučnik i pisac, napisao veliku enciklopediju *Historia naturalis*.

303 Ulis Aldrovandi (Ulisse Aldrovandi, 1552–1605) – italijanski prirodnjak.

304 Samjuel Benks (Sir Samuel Banks, 1744–1782) – zoolog i istraživač australijskih obala.

305 Danijel Solender (Daniel Solender, 1736–1782) – engleski zoolog, istraživao korale.

306 Pisac misli na XVIII vek.

307 Portugalska kolonije na jugozapadnoj obali Indije.

308 Semiramida – legendarna asirska kraljica; Portus – vladar u Pendžabu, u vreme kad je Aleksandar Makedonski osvajao te krajeve. Hanibal – glavni vojskovođa Kartagine (III v. pre n. e.)

309 Najviši budistički sveštenik u Tibetu.

310 Lat.: mnogo u malome.

311 Mitološka ličnost. Ukrao vatru s neba i u jednoj šupljoj cevi odneo ljudima i pokazao im kako da se njome služe. Za kaznu Zevs ga je prikovao za jednu stenu na Kavkazu, gde su ga orlovi živog kljuvali.

312 Na brodovima što love ulješure, kad nose znatnu količinu ulja, dužnost je da se redovno dvaput nedeljno zavuče cev u skladište, pa da se burad natope morskom vodom koja se posle, u raznim vremenskim razmacima, odvodi brodskim

crpkama. Time se misli da burad zabreknu jer po promeni vode koja se odvodi mornari mogu lako da otkriju svako ozbiljno propuštanje na dragocenom teretu. (Prim. aut.)

313 Zoroastra ili Zaratustra (1000. g. pre n. e.) – osnivač stare persijske vere.

314 Grčki bog stada i pastira.

315 Ptice vesnici bure.

316 Lat.: Ne krštavam te u ime oca, već u ime sotone.

317 Tvrđava u Parizu iz srednjeg veka u koju su zatvarani politički krivci. Narod ju je razorio u revoluciji 14. jula 1789. godine i taj je dan i danas francuski državni praznik.

318 Mrtvo more

319 U Bibliji se priča da su tu gde je sad Mrtvo more bili gradovi Sodoma i Gomora koje je Bog zatro zbog njihovog razvrata.

320 Sprava za merenje uglovnih visina u moreplovstvu.

321 Svetla para koja u burnim mračnim noćima treperi katkad na vrhovima jarbola i drugde po moru.

322 Navod iz Biblije. Proročanstvo caru Valtazaru. (Vidi napomenu u 99. glavi.) Prorok Danilo mu ga je ovako objasnio: „Brojio je Bog tvoje carstvo i do kraja izbrojio; izmeren si na merila i našao si se lak; razdeljeno je carstvo tvoje i dano Midijanima i Persijanima.“

323 Bivši rimski grad koji je lava iz vulkana Vezuva zasula u I veku n. e.

324 Igra reči: *Man* (men) na engleskom znači čovek.

325 Iz male oblasti Arustik na istoimenoj reci Arustik (Aroostook) u državi Mejn u SAD.

326 Po grčkom mitu – divovi, deca Urana i Geje.

[327] Tarkvinije (Tarquinius Priscus, 616–578. g. pre n. e.) – peti rimski kralj. Njegovu ženu Tanakvilu smatrali su proročicom.

[328] Jedna vrsta školjke iz toplih mora.

[329] Po grčkom mitu Evropa, kći feničanskog kralja Agenora, dok je brala cveće na obali mora, privukla je Zevsa koji se u nju zaljubio. Da bi joj se približio, preobrazio se u belog bika, koji je odisao mirisom ruža i šafrana.

[330] Taj pokret je jedna posebna osobina ulješure. Njegovo ime mu dolazi (izmahivanje) otuda što liči na ono izmahivanje gore-dole kitolovnog koplja, što je ranije opisano. Ovim pokretom kit može najbolje i najjasnije da vidi sve predmete koji bi se našli oko njega. (Prim. aut.)

[331] Mesto blizu Plimuta u Engleskoj.

[332] Po grčkoj mitologiji, kralj Lapida, otac Kentaura, koji je pošto je silovao Heru (u stvari njeno obličje od oblaka koje su načinili Zevs ili Hera), osuđen da u podzemnom svetu bude vezan za točak koji se stalno obrće.

[333] Odlomak iz priče „Bartlbi, pisar: priča s Vol strita“ u prevodu Milana Miletića preuzet je iz knjige Hermana Melvila, *Začarana ostrva i druge priče* (Bukefal, 2014).

[334] Džon Lok (John Locke, 1632–1704) – engleski filozof.

[335] Imanuel Kant (Immanuel Kant, 1724–1804) – nemački filozof.

Herman Melvil
MOBI DIK

Za izdavača
Dejan Papić

Urednica
Jasmina Radojičić

Lektura i korektura
Dragana Matić Radosavljević
Vesna Jevremović

E-pub prelom
Nenad Ristić

Beograd, 2020.

Izdavač
Laguna, Beograd
Resavska 33

www.laguna.rs
e-mail: info@laguna.rs